KİLİTTAŞI

EROL TOY

ROMAN

KİLİTTAŞI
EROL TOY

KİLİTTAŞI

Erol TOY

Birinci Basım: Mayıs 1988

Erol TOY

Kilittaşı

Kapak Düzeni: Mustafa Delioğlu
Dizgi: Eldim Dizgi & Matbaacılık
Baskı: Yalçın Ofset

Genel Dağıtım:

BİL Kitap Yayın Dağıtım

Mollafenari Sok. No: 33 Cağaloğlu-İSTANBUL
Tel: 522 35 23 - 512 59 01

Erol TOY

Kilittaşı

BİR

ÇELİĞE VERİLEN SU

YAŞAMA BİR UCUNDAN DALMAK

Kâküllerinin ipeğini sarı yakamozlara buladı.... Kapıdan masaya, meltem kokuları saça saça yürüdü.... Makedon mavisi gözleri, bütün sınıfı dalgalı gölüne batırdı. Böğürtlen pembesi dudaklarının arasından;

— Ekipler hazırsa başlayalım, - sözcükleri şarıldadı.

Çantasını, kitaplarını, not defterini masanın üstüne yerleştirdi. Sandalyesini cızırtıyla çekti... Derin suskunun içine mermiler saldı. Vınıltılar bütün sınıfı dolandı. Suskuyu ürperterek döndü. Oturduğu yerde Bahriye Hanım'ı buldu... İrkildi... Başını dikti.... Gözlerini sınıfın üstünde gezdirdi. Mavi dalgalara, deniz dibinin koyu sessizliği çarpınca, ürktü. Gözlerinin aynasında hiç bir yüz yansımadı.... Bir gözün ipiltileriyle karşılanma umudu boşa gitti... Bakışları dersliğin sıraları arasında dolandıkça sarı kafalara çarptı durdu... Kara, sarı, kumral, üç numarayla traşlanmış... Dalgalı.... Kıvırcık... Uzun.... Kısa.... Örgülü, topuz.... ak kordelaları fiyonglu, düz kafalar.... Hepsi eğilmiş... Yüzlerini arayan enselerini bulmakta... "N'oluyor bunlara?" Sorusu, ürpertisini artırdı." Suç bende!.." Diye geçirdi içinden...

"Acemilik ettim. Hakemliği, öğretmenliği yitirdim. Yandaş oldum... Ben kalkıp, düşüncemi açıklayınca, susku en güzel yanıttır.... Ne desinler yani?. Yanılıyorsun Hocam!... İşler senin dediğin gibi değil... Böyle böyle olmalıydı mı? Hem tartışma açmak istiyorsun.... Hem daha işin başında kendi özel düşünceni sonuçmuş gibi söyleyiveriyorsun... Neyi tartışacaklar şimdi?"

Sandalyesini cayırdatarak doğruldu. Suskunun içinde çınlayıp durmasını engellemek amacıyla bir baştan bir başa ilerledi. Sıraların arasından geçerken, bir çift gözü yapıştığı köşelerden kurtarmak tutkusuyla yandı. Boşunaydı!... Bir tek kelle dikilmiyordu... Bir çift göz, kendisine katılmak için bile olsa gözlerinin içine sıçrayıvermiyordu..." Yapılmaması gerekeni yaptım," diye kendini azarlamaya durdu yeniden. "Bunca yıllık öğretmenim. Şimdiye yapmadığım bir hatayı işledim.... Olası değil. Ne diyebilirim... Peki çocuklar. Haklısınız. Öğretmenin taraf olduğu bir sorunda, siz suskunlukla karşı çıkarsınız, denilecek bir şey yok, deyip çıkabilir miyim? Doğru mu? Kendi yıktığım bütün kaleleri, yeniden kurmaya koşuluyum. Yanlışı birlikte düzeltmezsek, hep kalır..."

Birden gözlerinin içinde yakaladığı duru bir bakış, bütün kaygılarını silip süpürdü. Orta sıralardan uzanan kara kıvılcımlar, dupduru içine işliyordu. "Olamaz!..' diye geçirdi yeniden. "Bu ortaların sıradan Cahit'i!.." Bir kirpik kırpımında, sınıfı kolaçan etti." Bir tek o!.. Çıldırmış olmalı," yargısıyla sendeledi. "Beni de ancak bir çılgın kurtarabilirdi!..." Kararının sevnicine kapıldı hemen. Rahatlamıştı. Bakışlarını ilk sıranın köşesinde perçinlenen gözlere dikti... Kanırta kanırta kopardı. 82 Orhan'ın utangaç bakışlarına;

— Sesiniz neden çıkmıyor? - Sorusunu yapıştırıverdi.

— Hepimiz kaçmalıydı, diyoruz efendim, - dedi Orhan yumuşacık. - Karşıt düşünce olmayınca, ekip kurmanın da anlamı kalmadı.

— Ya!.. Demek hepiniz kaçmalıydı deyip, tartışmadan kaçıyorsunuz?

— Kaçmıyoruz, -diye atıldı güvenikliğini belirterek Cansın!.. - Hepimizin savı aynı!.. Siz de!.. - Derken, durakladı.

— Demek hepiniz, -diye araya girivermişti Bahriye Hanım. - Hepiniz dediğin kimler?

—İşte hepimiz,- diyordu. - Herkes!.. - Ve eli, tanımının herkesini ikinci sırayla sınırlıyordu... Parmağının ucuyla ördüğü duvar, öndekilerin herkesini göstermeye yetiyordu.

Ve herkes gerçekten Cansın'ı doğrular gibi, bakışlarını kaçırmaya uğraşıyordu. Bahriye Hanım diretkti... Yeniden Cahit'in gözlerini aradı. Bulamayınca, sıraların arasında yürüdü.

Cahit, ensesinde beliren bir gücün etkisinde, başını kaldırdı. Kara özleri, Bahriye Hanım'ın mavi pınarlarından savurmaya durdu. Öğretmen kararlıydı. Gözlerini çevirmeden;

— Sen de mi aynı fikirdesin? - Açmazına sürdü bütün gücüyle.

— Şey!..

Cahit, yüreğinin kütürtüsüyle, kıpırdanışların hışırtısını yorgan edinmek istedi. Çıplaklığını gizleyecek bir yer bulamadı. Damağına yapışan dili, zamklaşan tükrüğüyle, bir türlü ardını getiremediği "şey"in tutsağı olmuştu.

—Demek ki, herkes aynı fikirde değil,- diye kıvandı Bahriye Hanım.

"Kendimden kurtaracak beni," diye düşündü bir anda. "Cesaret edebilirse, yanlışımı düzeltecek. Bunca zeki çocuğun arasında, yenilgiyi göze alabilmesi bile bir şeydir.... Hiç ayrımsamadım. Sıradan, hatta ortanın altında biri, bütün bir sınıfa, düşüncesini belirtmiş bir öğretmene karşın!..."

Bir tavşan çevikliğiyle tahtanın yanına ulaşıvermişti. Cahit'in vazgeçmesinden mi korkuyordu, kendinin diretmesinden mi belirsiz. Bütün sınıfa bir karşı görüş sunmanın ivecenliğiyle;

— 116 Cahit, tartışmak istiyor, -dedi hemen. - Sen karşı savı ele alacağın için, ilk söz senin... Gel bakalım!...

Cahit, ellerini nereye koyacağını bilemiyordu. Bir tek sözcüğün tuzağında, kapana tutulmuştu... Kıvranıyor... Sıçrayıp kurtulmayı istiyor... Sızlanmayı düşünmeden, çıkış yolları

arıyordu.... Bulamadı.... Beceremedi! Daha ilk adımında, iki değişik basıncın prangasına vuruldu...

Arkadakilerin tümü, kıvancın coşkusuna batıp çıkıyorlardı.... Kendilerinden biri öndeki parlak çocuklara kafa tutuyordu... Öndekiler, rezilliği arkadan birine savmanın şölenine hazırdılar... Ahmağın biri, Bahriye Hanım ve onlara karşın, tartışmaya sıvanıyordu... Örs ve çekicin kütürtüleri, mengeneyi sıktıkça sıkıyor... Cahit'in kaçmak istediği bütün delikleri bir bir tıkıyordu. Ağır ağır prangasını oynattı... Bir adım daha attı... Sınıf, körüğüne doldurduğu bütün soluğu aynı anda bıraktı... Ve Cahit, her basışında yamuklaşan karoları eze eze yürüdü. Yakasından paçasına sıvaşan Orhan'ın alaylı bakışlarını aştı. Tam yanından geçerken;

— Ukalâ dümbeleği, -diye tısıldadı Cansın...

Bacaklarının birbirine dolandığını sezdi. Tökezlememek için bütün gücünü harcadı. İlk sırayı aşıp, tahtanın dibine geldiğinde, tutunacak yer arıyordu.

Ayaklarını sürtmek istedi. Tabana yapışmışlardı. Ellerini aradı. Bulamadı. Bir göz çemberinin içine tutuklandığını bildi. Kendi gözlerini bile kendine bakarken yakalayınca, irkildi. "Tezelden yanıldınız efendimdeyip dönmeli," diye geçirdi aklından. "Yoksa kendin bile kendi yüzüne bakamayacaksın Cahit oğlum..."

Pişman pişman başına eğdiği an, Bahriye Hanım'ın sevecen sesiyle irkildi.

—Sen kaçmamalı, diyorsun değil mi?

Ellerini bulabilse, başının öne doğru sallanışını engelleyecekti. Ön sıraların "Oho!.."larıyla, arka sıraların "vay!..."ları birbirine öyle bir çarptı ki, sendelediğini neden sonra ayrımsadı Cahit...

— Kanıtlarını söyle öyleyse, - diye kışkırttı Bahriye Hanım.

"Eğer başarabilirse, doğrusu alkışlamak gerek," diye dü-

şünüyordu. "Ben bile kolay cesaret edemezdim şunun yaptığına.... Bütün sınıfa karşı, tek başına!.. Her yazı'nın bir tura'sı olduğunu kanıtlamış durumda. Savın mutlaka karşısavı vardır. Salt buraya kadar gelmesi bile bir anlam taşıyor. Daha fazla zorlamasam mı? Peki otur, desem şimdi..."

Başını kaldırdı. Cahit, biraz toparlanmıştı sanki. Bakışları kararın bütün tonlarında ışıl ışıldı. Başlayacağı yeri bulmuşcasına ağır ağır başını kaldırıyordu. Uzun kirpiklerini kırpıştırdı. Gözlerindeki şimşek "Don kişot"un kılıcı gibi saplandı sınıfın yüreğine... Dili dudaklarının üstünde dolaştı. Kendi sesinden ürkmeye hazır;

Sanırım bizi şaşırtan, ölüm korkusu, -dediğini duydu. Kendi ağzından çıkanların ardına düştü bir an. -Ve bu korku, terazinin karşı kefesine konulanın niteliğini unutturuyor

Sözlerini yakaladığında, yaşamı boyunca duymadığı bir şaşkınlığa kapıldı. Kendinden ummadığı, ummayacağı bir sıralama yapıyordu. Belleğinin derinliklerine yerleşen bir bilgenin, düzgün söylevi sözcük sözcük dersliğin içini dolandı... Arka sıraların coşkusuyla çoğaldı. Adım adım ön sıralara yürüdü. Orhan'ın, Gül'ün, Çetin ve Cansın'ın yüzlerindeki burukluğu alazladı. Pembe pembe baktılar bir an. En atakları Orhan;

- Neymiş o? - diye tutuklandı. Alayı sönmüş bir kırgınlığın bütün tarazlarını Cahit'in kulaklarında titreştirerek... Aradığını bulmuşcasına sarıldı soruya...

— Sevgi ya da erdem... Hangisi olursa... Şu an teke indirgemen olanaksız... Ama sezdiğim, gözden kaçırdığımız bu. Yurtseverliği ölçüye sığdıramayız. Tıpkı ölümü sığdıramadığımız gibi... Yurdunun insanları, ölmeni istemezken bile ölümü seçebilmek bir ölçüdür belki... Ya isterlerken!.. Attika'dan başka her yerde ölümün olduğu bir zamanın insanıydı Sokrat... Yaşadığı Atina'da, herkes eninde sonunda ölüyordu.... Kaçmak!.. Makedonya tiranı Filip ya da dostu Apollodor'un hazırlıklarına evet demek çok zor... En azın-

dan hayır demek kadar zor.... Çünkü, bir yanda yaşam var, bir yanda ölüm... Biçimi önemli değil... Kurtulması için savaştığı Atina halkının çoğunluğu, Sokrat'ın ölümüyle rahatlıyacağını umuyor... Kendi toplumuna umut vermek bir bilgenin görevidir. Atinalılar'ın çoğu, düzenlerinin neden bozulduğunu bilmiyorlar. Ama bozuklukları gözlerine sokanın Sokrat olduğuna hepsi tanık. Bir bozguncu sayılması bundan olsa gerek... Ve bozguncu kurban edilirse, düzenin bozuğu giderilecek sanıyorlar. Sokrat'ın bunu sezmemesi olanaksız. Kendi kendimize sadece şu soruyu sormakla bile yetenebilirdik. Biz Sokrat'tan daha mı iyi bileceğiz? Eğer kaçmanın, insanlığa ve belki de insanlıktan bile önce kendine daha yararlı olabileceğini düşünseydi, baldıran suyunu kendi elleriyle içer miydi? - İçindeki ürküntüyü bir türlü silip atamıyor... Sözcüklerin ardınca seyirtip tutmaya uğraşıyordu. Yakalayabilse, herşeyi çözecekti. Kendine güvenecek ve her birini, karşı savın kafasına inen bir çekiç gibi kullanabilecekti. Olmuyordu? Dudaklarını büzmek istediğinde yayvanlaşıyor. Düşüncesini toplamak istediğinde, camlarda, çerçevelerde, duvarlarda hoplayıp zıplarken görüyordu... -Bu bence en kolay yöntem. Hiç birimiz, Sokrat'tan iyisini bilemeyiz. Neredeyse seksenine merdiven dayamış birinin seçimi konusunda karar vermek, verenleri pişman edebilir... Biliyoruz ki, öneriler ciddi ve çekici... Gardiyanı bile kaçmasından yana. Kolaylıkları çok... En zor olanı ölüm... Neden seçiyor? Anlayamadığımız bu... Dünyayı kendinden yoksun bırakmak diye alıyoruz. Oysa, unuttuğumuz bir nokta var... Savunması, gerçekten eşine ender raslanan bir erdem anıtı. Size yalvarmayacağım Atinalılar!.. Diyor... Çocuklarım yalvarırsa, onları dinlemeyin... Bir toplumun kendisi ve içlerinden biri için karar verirken, doğrudan bireysel kanılarına göre davranmasını bundan açık nasıl isterdi? Toplumunun bütün bireylerini teker teker erdemin insanı canından bezdirecek yoluna yönlendirmek, kolay mı? Oysa Sokrat, kolay ölümleri de görmüştü... Keyhusrev'in mızraklarından biri, kalbini parça par-

ça edebilirdi. Yurdunu korurken, işgale kalkışanın oklarına hedef olabilirdi. Kurtuluş Savaşımız daha yeni... Hemen hepimizin anne babası o günleri yaşadı... Anlattıklarını yinelemek istemiyorum. Bildiğimiz şeyler... İnsanın kendi istenci olmadan da, yurdu için ölüvereceğini gösteren çok kanıtımız var... Ama, bile isteye bir yaşam boyu ölümle dost olabilmek... İşte öylesi, erdeme erişmiş olanın harcı... Bu nedenle, biz ikibinbeşyüz yıl sonra kaçmalıydı desek de, Sokrat kaçmazdı... Kaçamazdı... Bir ülkede çoğunluk kolaya kaçmayı çözüm sayarsa, erdem ölür... Erdemin bile bile öldürüldüğü yerde bilge erdemsizliği seçebilir miydi? Sokrat'ın ölümü, o'nun için mi, bir koskoca Atina için mi ayıptır? Yurtseverlik ya da erdem sözkonusu olduğunda, aklın yerini hiç bir şey almamalı... Duygular, kaçınılmazın önlenmesine yetmez... Ancak akıldır ki, belki olmayacağı bile yaşama geçirebilir... Sokrat'ın aklı ancak öyle durumlar içindir. Ve erdem, en kolayın en güzelini elde etmek değil... En zorun en değersizini örnekleyebilmektir. Ölüm, Sokrat'tan önce vardı... Şimdi de var. Hangimiz, ölümsüzlük taslayabiliriz? Öyleyse kaçılması gereken ölüm değil. Çünkü Attika'dan başka yer yok... Erdemsizlikti... Erdemsiz bir yaşamla, erdem için ölüm!... Ben seçer miydim, bilemem... Sokrat seçmişti. Seçtiği için de, yanlışlığını savunamam... Bizi kendisinden yoksun bırakmak değerlendirmesine katılamıyorum. Belki kaçsaydı, asıl o zaman, parayla bilgi satanlardan hiç bir ayırımı kalmazdı. O dönemde, Atina'da, yalnız efendilerin istediklerini öğretenler o kadar çok ki... Öylelerinden bazılarını bile Eflâtun'la, Aristo ya da Sofokles'in yazdıklarından biliyoruz. Sokrat'ın yanında, ya da karşısında olmalarına göre kalıcı görünüyorlar... Sokrat ölümü seçebildiği için. Yoksa!..

Sözcüklerinin birini yakalamışcasına durakladı. "Yoksa!.."

Yutkundu... Gerisini getirebileceğinden umudu yoktu. Söylediklerini düşünmek istedi. Kafasının içiboş bir kovan gibi uğulduyordu. "Arılar yeniden petek yapacaklar. Ne varsa

döktüm galiba.!.."

Sözcüklerinin ardı sıra koşturan gözlerini sıralara doğru çevirdi. Arka sıraların ışıltısıyla yüreğinin kamaştığını... Benliğinin ışın demetleri içinde yüzdüğünü sezinler sezinlemez, kendini azarlamaya durdu: "Höst Cahit oğlan? Bunların alayını alkış saymaktasın he mi? Höst derim sana bir güzel, Höst ki azbiraz toparlanasın. Şimdi, kaçsın diyenlerden birinin iğnesi değdi mi, balonun patlayıverir. Patlayıverir de eşekten düşmüş karpuza dönersin!..."

Gözlerini biraz daha kaldırdı. Ön sıralar, suskun dinliyorlardı. Bahriye Hanım'a baktığında, maviye battı... "Devam," diyordu Bahriye Hanım. "Durma!... Söyleyeceğin herşeyi dinlemeye hazırız!".

Yoksa!.." Diye düşündü Cahit. "Yoksa, okumanın yararını mı görüyorum? Kâmil abi, savunmasını uzatırken, oku, demişti. Bak erdem nasıl bir şey! Salt yürekle üstesinden geliniyor mu bir gör... Ölümün karşısında tutum almadan elde etmenin olanağı var mı? Akılsız yiğitlikle, yiğit aklın ayırımı nerde başlıyor... Nerde bitmesi gerek bir iyice anlamak istiyorsan, oku!.."

Uzayan suskunluğu kimse bölemiyor. Bütün gözler üstünde. Ve salt bakışların ağırlığını ilk kez kendi bilincinde sınıyor Cahit. Kendi gücünün sınanması gibi... Zorlanıyor! Üstesinden gelemeyeceğinden güvenli, bırakıvermek istiyor. Yarım kalanın ne olduğunu çözebilse, belki ardını bırakacak. "Yoksa ne?" Diye soruyor kendine... Ve yeniden, kendini yanıtlamaya duruyor...

—Eleştirilerinden ötürü yargılanan bir bilge, ilkin kendine hıyanet ederdi,- deyince irkiliyor. -Düşünceyi cezalandıran bir toplumda, ürküye kapılmak, düşünmekten vazgeçmektir. Düşünceyle yaşayan bir insanın, böyle bir kısıtlama karşısında ölümü seçmesi, düşünmenin gücünü başka türlü kanıtlayamayacağının en açık biçimde gösterilmesi olsa gerek... Sokrat'a erişmek, değerlendirmek ve eleştirmek kolay değil. Zor

da olsa, yaptığının başka bir seçeneğini bulmaya çalışmadan irdelenmesi gerekekir... Belki, o günün Atinalıları, çağımızı yaşıyor olsalardı, o cezayı vermezlerdi. Veremezlerdi... Böyle küçük bir oy fazlasıyla, kendilerini rahatsız eden bir bilgeyi öldürmek yerine, erdemli bir yaşama biçimini seçme kararına varırlardı. Varamadılar... Sokrat'sa, yaşadığı çağı salt yargılamakla yetinmedi... Bir de zamanın alnına, haksız bir ölümün damgasını yapıştırdı. Acaba bundan zarar eden kimdir? Sokrat mı, Atinalılar mı? Yoksa yüz yılların insanlık tarihi mi? Biz miyiz? Bence asıl tartışılması gereken bu...

Bahriye Hanım, kendi avuçlarının şakırtısıyla irkildi. Ellerini havada yakaladığında, sınıfın içini dolduran alkışlardan başı dönmüştü. Cahit'in yanaklarının ala kestiğini gördü. Gözlerinin pembe bir kadife içinde yıldız parıltısıyla yanıp söndüğünü ayırdığında;

—Çok teşekkür ederim, - derken kıstırdı kendini. - Hepimize iyi bir ders verdin. Hem de, herkesin aynı düşüncede birleştiği bir durumda... Savını çürütmek çok zor. Mantığını iyi kurmuşsun. - Bakışlarını birden ilk sıralara çevirdi. Arkadaşınız tartışmayı açtı, - dedi. - Kaçmalıydı diyenler, kanıtlarını ortaya koysunlar şimdi... Kim söz istiyor?

Cansın, Cahit'in ilk sözcükleriyle pişmanlığın saf utancına bulandı. Gözleri alaz alaz, dilinin sürçmesini beklerken, kulaklarından beynine akan sözcüklerin vuruşunda sersemledi!.. Sınıfın en silik öğrencisi, herkesin ak dediğini karalamak için olmayan derelerden, dopdolu testiler getiriyordu...

İlk tepkinin öfkesi üstüne dökülen sular, gittikçe yüreğinin atışını değiştirdi. Cahit'in söyledikleri, yabana atılır gibi değildi. Başını yaran ummadığı taşın etkisi sözcük sözcük yüreğine işledikçe, ucuzlamasının altında eziliyordu. Tam yanından geçerken söylediklerini düşündükçe, kulakları düşecekmiş gibi yanıyor... Gözlerinin kıyılarında beliren bir nemi kurutmak için sürekli kirpiklerini kırpıştırıyordu.

Bahriye Hanım'ın çağrısıyla fırladı;

—Hiç düşünmediğimiz bir doğruyu suratımıza çarpıverdi

efendim, - dedi birden. Cahit'in gövdesinde sarsıntılar oluştuğunu sezmeden sürdürdü; - Biz yanlış değerlendiriyorduk. Sokrat'ın engin erdemine göre değil, kendi cüce isteklerimize göre karar verdik. Olanı, olduğu gibi inceleyeceğimize, yüreksizliğimizin açılarına sığdırmaya kalkıştık. Biz diyorduk ki, Sokrat Atinasız olabilir... Arkadaşımız, Atinasız bir Sokrat olamayacağını anlattı... O söylerken bir an düşündüm. Ülkem için, ülkemde olmadıkça, benim anlamım nedir? Sokrat'ın vermek istediği ders budur. Koşullar kötü olabilir... Hatta toplumun çoğunluğu doğrulara karşı gelebilir. Doğruyu yitirmekte de kararlı davranabilirler... Ama, yurdunu, toplumunu seven biri için, böyle bir tutumun yanlışlığını kanıtlamak, sonunda ölüm olsa bile yurtseverliğin gereğidir... Şimdi daha iyi anlıyorum Sokrat'ı... Yurtseverliği de... Salt duygularla yurdu için ölümü göze almak, elbette yararlı bir şey... Ama, erdemle böyle bir sonu kabullenmek, ancak Sokrat olmakla mümkün... Bilginin derinliğiyle, sevginin sonsuzluğu böyle durumlarda çakışıyor. Ve buna erişebilen biri için korku yok... Sadece ve sadece erdem var... Cahit arkadaşımız, gerçekten hepimize iyi bir ders verdi... Ben de kaçmamalıydı, diyorum şimdi... Kaçsaydı, tam bir hain olurdu...

Orhan, içinin derinlerinde bir şeylerin kırıldığını bildi. Gözlerini kırpıştırarak, önce Cahit'e, sonra Cansın'a baktı uzun uzun. Bakışları Bahriye Hanım'ı yakaladığında, gözlerinin ışıltısından ürktü. Yine de, çocuksu kıskançlığın buruk alınganlığıyla dikilmeden edemedi.

—Herkes Sokrat olamaz ki efendim... İnsan ülkesi için yeri gelir doğruları savunur. Ama erdemli biri için yaşam kutsal sayılmalı. Hele salt ülkesinde değil, dünyaya aktaracak bir şeyleri olanlar, ölüme sığınamazlar... Ülke koşulları elvermediği zaman, insanlığı bilginin ürünlerinden yoksun kılmak, zaten istemeyenlerin çıkarına davranmak olmaz mı? Sokrat ölümü seçmeseydi, belki de düşüncelerini kendi dilinden aktaracaktı. Ölüme kaçarak böyle bir olanağı engellemek haksızlık olmuyor mu? Sadece çağının Atinalılarını... O da hepsini değil, altı oy fazla veren tarafı pişman etmek adına, bütün bir insanlığı cezalandırmak, bilgeliğe sığar mı?

Cahit'in konuşmasına kalmadı.

—Bilgelik, bütün bir insanlığı düşünceye yöneltebilmektir, - diye atıldı Cansın. -Kendini insanlığın yüce efedisi saymak değil... Sokrat, ölümü seçmeseydi, biz böyle tartışabilir miydik? Hepimiz aynı görüşteyken, şimdi ayrı görüşleri savunarak, doğyruyu arayabilir miydik? Sanmıyorum... Çünkü o zaman doğruları, bizim adımıza kendisi söylemiş olacaktı... Oysa, bilginin ve erdemin gereği, yurdunun istekleriyle bağdaştığı zaman değer kazanıyor... Kaç kişiyle alınmış olursa olsun, çoğunluğun kararına uymak erdemi, ancak yurtseverliğin özgeçisiyle tamamlanabilirdi... Yoksa, Sokrat, Isparta'da da, Epir'de de, Girit ya da Makedonya'da da yaşayabilirdi... Ama, ölümü seçmeseydi, yaşayabilir miydi?

Cahit, sevecenlik ve borçla baktı Cansın'ın gözlerine. Bakışlarının bir yanardağa dalmışcasına bilincini kavurduğunu anladı aynı anda... Yeşil gözlerden yankılanan kendi bakışları, yüreğini bir kora dönüştürüvermişti.

Dudaklarının büküldüğünü... Yanaklarının ateşe kestiğini... omuzlarının sarsıldığını neden sonra sezinledi. Yakaran gözlerle Bahriye Hanıma bakmak istedi. Gözlerini alamıyordu Cansın'ın gözlerinden...

Orhan, Cansın'ın çıkışı karşısında söyleyecek söz bulamamıştı... Tartışma o noktada kesildi... Cahit'in anlattıklarıyla, Cansın'ın çıkışı arasında akıp geçen zamanı, zilin çalışıyla yakaladılar... İlkin kapıya yönelenler, ara zilini hiç birinin duyamadığını koridorda anladılar...

Bütün okul, çantalarını, şapkalarını alarak eve gitme hazırlığı içindeydi... Onlarsa, geçmişten geleceğe uzanan köprünün üstünde, bütün zamanları yitirmenin dalgınlığını sürdürüyorlardı.

Kendini ilk toplayan Bahriye Hanım oldu;

—Tartışma dediğiniz böyle olmalı çocuklar!.. Cahit'e ne kadar teşekkür etsek azdır... Bize iki saatın nasıl geçtiğini farkettirmedi. Konuşmacı konusuna iyi hazırlanırsa, dinleyenlerini bütün başka ilgilerden soyutlayabiliyor.. Sanırım, tar-

tışmayı burada bitirmek yeterli.. Başka zaman, başka konular üzerinde yine tartışalım... Çok yararlı oluyor... Çok şey öğreniyoruz... Hadi!.. Hazırlanın...

Dersliğin içini dolduran kıpırtıları ardında bırakıp çıkarken, yine Cahit'e baktı. Yüzünü iyice belleğine yerleştirmek çabasıyla tutuşuyordu. Şimdiye değin böylesine özel bir ilgi duymamıştı. Kaç yıldır öğretmenliğini yaptığını anımsamak istedi... Belleğinde orta bir öğrenicinin silik resminden başka bir şey bulamadı. Bulamayınca da, hiç bir özellik ayırımıyla karşılaşmadı...

"Bir kuyruklu yıldız," diye geçirdi içinden. "Bir anda parladı. ama, geçip gidecek her halde..." Koridor boyunca, başını sallıyor, zıplayan kâkülleriyle havayı dövüyordu... Öğretmenler odasına girdiğinde, yüzündeki şaşkınlığı da birlikte götürmüştü...

Cahit, çantasını kavradı. Arka sıralardakiler, çoktan hazırlanmış, o'nu bekliyorlardı. Afalladı. Kapıya yöneldi. Ötekilerin de aynı adımlarla ilerlediklerinin ayırımına vardı. Durakladı. Herkes duraklamıştı.

Dönüp, davranışlarının nedenini sormamak için kendini güç tuttu... Başının içine yağan şimşeklerle boğuşmayı yeğledi... "Hiç beklemiyordum senden Cahit oğlum." dedi..." Kimse beklemiyordu anlaşılan... Herkesi şaşırtan bu...: Onca memur bebesi, onca sınıf öğüncü, kaçmalı diye tutturmuş... Sen bir başına, olmayacak duaya amin dedin... Yat kalk da, Bahriye Hanım'a şükret... Neler zırvaladığını sorsalar, şimdi anlatabilir misin?" Kendi sorularının harmanında ürperiyor, adımlarının izini şaşırıyordu.

Cansın'ı yanıbaşında görünce, çantası elinden kayıverdi. Yere değmek üzereyken yakaladı. Yanaklarının ala kestiğini bile bile yan gözle süzdü kızı...

—Yolumuz aynı,- dedi içtenlikle Cansın... -Birlikte yürüsek bir sakıncası var mı?

"Dünyalar benim olur," sözcükleri boğazında düğümlendi. Yutkundu. Suratı allak bullak, iyice aptallaştı. Kulağının

dibinden ter şorladığını sanarak, parmaklarıyla silmeye davrandı. Cansın'ın gülümsemesinde aradığı alayı bulamayınca, büsbütün utandı. Yutkunduğu sözcükler sesinin bütün güçüyle ağzından çıkmış... Bütün kenti dolandıktan sonra gelip suratına yapışmış gibiydi. Sendeledi!..

Cansın, yumuşacık parmaklarıyla, dirseğine dokundu. Düşlerinin bulutundan yere inemiyordu. Başının kendiliğinden sallanarak, Cansın'ı yanıtladığını neden sonra duyumsadı. Gözlerini ayaklarının ucuna çaktı... Bir daha başını kıpırdatmadan bir süre ilerledi...

—Senden özür dilemek istiyorum, - dedi yine Cansın.

Sesi. akan bir derenin dingin serinliğiyle içinin alazını söndürüvermişti.

—Neden?

"Al işte," diye için için güldü." Bal gibi bildiğin bir şeyi niye sorarsın? Ama elimi ayağıma çaynaştıran kendisi... Tutup şimdi, amma da budalasın, deyiverse..." Demedi...

—Gerektiği gibi derlendiremediğim için!..

—Bir değerim olmadığından her halde!..

"Sen koskocaman bir aptalsın Cahit oğlum," diye tamamladı kendi sözlerini içinde..."Ağzından çıkanı kulağın duymuyor."

—Alay etme rica ederim,- dedi kırgın bir sesle Cansın. Sonra birden canlandı.- Alay etsen de yerden göğe haklısın... Biz yabancıların gözümüz, kendimizden başkasını görmüyor. Belki de çok kapalı olduğumuzdan...

Sanmam!- Dedi yine.- Siz onca yer, onca insan görmüş tanımışsınız. Biraz cevheri olanı hemen ayırırsınız...

—Ne kadar incindiğini göstermek istiyorsan, özür dilerim!..

Yüreğine bir hançer saplansa, böylesine sızlar mıydı? Düşünmeyi bile istemedi. Çantasını küt diye baldırına vurdu. Tökezledi. Sonra bacaklarını ayırarak yolun ortasında dikildi.

—Haklıydın,- dedi aceleyle.-

—Haklı mıydım?

Cansın'ın içten sorusuyla, dünyalara kavuşmuşcasına coştu. Sokak, evlerin oya perdeleri ardındaki yemenili başlar... Çivit badanası duvarların gediğinde koyu koyu sırıtan kapılar... Herşey çevresinde fır dönüyordu.

—Hem de nasıl!.. - Dedi ilkin... -Hem de nasıl!... Onca allemenin karşısına, ben de varım diye çıkan bir kaltaban, her bir ucuzlamayı önceden haketmiştir...

Cansın, sesinin titreşimlerinde alay aradı. Cahit, içtenliğin bütün sıcaklığıyla konuşuyordu. Yaptığının ayrımına yenice varmanın ürküsü, göğsünü kabartıyor. Genç bedeninin köründe, yılgısını yatıştırmaya uğraşıyordu.

Cansın, yine de titizlendi. Kendi kendisiyle böylesine alay edebilmeyi, bir türlü içine sindiremiyordu. İkircimle baktı gözlerine. Durulduğundan irkildi. Başını ağır ağır salladı;

—Sen, ne yaptığını bilmiyorsun anlaşılan!.. Herkesin doğru diye kabullendiği koskoca bir yanlışın üstüne yürüdün. Sokrat'ın yirmibeş yüzyıl önce yaptığı gibi... Hepimizin kesin karar verdiğimiz noktada tam tersinin daha güzel olduğunu anlattın... Şimdi kalkmış, yaptıklarını ayırımında olmadan becerdiğini söylüyorsun... Aptalsak, o kadar da değil...

—Tam tersine aptal olan bendim. Herkesin doğru bildiğini araştırmak üstüme görev değildi. Hiç kimse benden böyle bir istekte bulunmuyordu. Kendi kendimi ateşe atmanın hiç gereği yoktu.

—Doğruyu bilenin herkese borcu vardır diye öğrendim ben... İçimizde doğruyu bilen bir sen vardın. Belki Sokrat'ın Savunmasını baştan sona okumuş olan da... Öyle yerinde, zamanında ve tavında davrandın ki, hepimiz bozguna uğradık.

—Sen desteklemeseydin, yine de zorlanırdım. Ben sizin kadar güzel konuşamam...

—Hadi ordan, - diye güldü Cansın. - Güzel olan doğrudur. Sen onu savunuyordun... Yıllardır bize yurtseverlik öğretiliyor. Anamızdan doğduğumuzdan beri, bilinçaltımıza yerleştirilen ayrı bir bilinçaltı bu!.. Ve biz, yurtseverliği cafcaflı laflara kurban etmek üzereydik. Senin çıkışın, aklımızı başımıza getirdi. Zor zamanda, en zor işi yüklenmeden övünmek

aptallık!.. Nasıl bir aptallık ettiğimizi daha ilk sözlerinde kavradım...

Kulağında Cansın'ın sözcükleri. Yüreğinde durdurulmaz bir coşkunun titreşimleri..."Şu yol hiç bitmese," diye geçiriyor içinden. "Hep gitsek... Ömrümüzün sonuna kadar gitsek..."

Cansın'ın durakladığını sezince irkiliyor. Kaymakam'ın evinin önüne geldiklerini ilkin ayakları biliyor. Oradan kalbinde tokmaklanan dev bir çan, her yanına duyuruyor. Bitmesini istemediği ne varsa, burada noktalamak gerek.

—Amacım bu değildi. Sadece, gerekeni yapacak kadar güçlü olduğunu anlatmak istiyordum. Bir bilgeden beklenen de buydu... Bu olmalıydı en azından...

—Yazık!.. - Dedi Cansın. -Yolumuz biraz daha uzun olsaydı, konuşurduk.

Kızın üzüncünün içtenliğinde eridi bir an. Çantası kayıplara karıştı... Kolu, bir tüğ taşıyorcasına hafifledi... Yere göğe sığmayan bir sevincin kanatlarına tünedi. "Üzülüyor," diye geçirdi içinden. "O da üzülüyor..." Bakışlarında bahar güneşinin parıltılı yakamozlarıyla başını dikti.

—Ne çabuk? - Dedi ilkin.- Ama, istiyorsan!.. İstiyorsan!..

Cansın, hep umduğunu söyleyen bir dost gibi gülüverdi.

—Sakıncası yok mu?

Yerli yabancı ayırımının acısıyla irkildi Cahit... "Kapalı kasabaların Allah belâsını versin," diye geçirdi içinden... "Koskoca kaymakamı bile dışlayan yapımız, hepimizi düşman edecek... Sanki, başka ülkelerden, bizi sömürmeye geldiler."

Bakışlarında, yeni bir direncin çeliği balkıdı. Gözlerini, Cansın'ın yüreğine kadar sapladı. Başını dikti. Çevrenin çemberini omuzlarının bir silkişiyle darmadağın ettiğinden güvenli;

—Benim için yok!.. - Dedi..- Ama, sen sakıncalı buluyorsan!..

Boynunu öyle bir büktü ki, Cansın'ın içi gitti..." Kimse karşısında böyle olmadım," içgüdüsüyle çırpındı.

—Bulmuyorum!..

Biraz daha kalırsa, çözülmekten korkuyordu. Kapının ipini çeker çekmez, evlerine daldı.

AŞKIN MAYASI BİLECEDİR

Matematik öğretmeni Nema Kadir, gözlerini sıralar arasında gezdiriyordu... "Anlattığı gibi olamaz ," diye düşündü. "Bahriye, bir çıkışla etki altında kaldı. Cahit, hiç bir zaman bütün sınıfa karşı duramaz..."

Kendi kararlılığının etkisinde, Cahit'in gözlerine baktı. Her zamanki gibiydi. Anında gözlerini kaçırıvermişti. "İşte bu kadar," dedi. "Edebiyat öğretmenini etkileyebilirsin. Ama, matematik mantık dersidir. Öyle çene dövmekle çözüm üretilmez. Ve sıkıştığını anladığın anda, sıranın altında gizlenecek yer ararsın."

Bakışları Cahit'in kara saçlarına saplanmış mızraklara benziyordu. Kalın parmaklarının arasında yaprakları çevrilip duran not defteri, alay köçeklerine taş çıkarırcasına çalkalanıyordu. Cahit, bakışları kayıplara karışmış; "Öc alacak Nema," diye düşündü. "Bahriye hanım şişirmiş olmalı... Bir halettik.. Şimdi temizlemek için canımızı versek, bağışlanamayız."

Kadir Bey'in bakışlarını izleyenler, "Cahit yandı," demekten kendilerini alamıyorlardı. Okul içi fis-kosların getirip dayadığı bu kaçınılmaz sonuç, hepsini etkilemişti. Zor seyredilen bir maçın coşkusuyla, Kadir Bey'le, Cahit'in tutumlarını izliyor... En küçük ayrıntıyı kaçırmamak isteğiyle, yalanıyorlardı.

"Beni paçavraya çevirir bu," düşüncesiyle büzüldü Cahit. "Bi bok olmadığımı kanıtlamadan rahat etmez. Az biraz çalışmayla üstesinden gelinecek iş değil ki, matematik dediğin. Kâmil abi uyarmıştı. Sınıfın ortasıda Sokrat'lık taslamak kolay da... Bunu bir yıl boyunca sürdürmeye debelenmek, ca-

nına okur... Sen şimdi, bir adamlık ettin. Herkesin dediğinin tersini savlayıp, ispatladın. Bunun öcünü alırlar... Gayrı rahatını terkeyleyeceksin aslan oğlum... İnekleyeceksin her bir şeyi... Kaymakam'ın kızının beğenisini adamın burnundan fitil fitil getirirler ki, feleğin şaşa... Sen sen ol, boşver okumalara.. Bundan kelli, kendi kendini tutukladın bir güzel. Okul kitaplarının çetrefilinde başı çekmedin mi, hepimizin yüzü yerde..."

Başını kaldırmak geçiyor içinden. Yüreğinin derinlerindeki bir çekince, ensesine değirmen taşı gibi oturmuş. Bir türlü bakışlarını saplayamıyor Kadir Hoca'nın gözlerine. "Varım be, diyemem. Önceden hazırlıklı olsaydım, bir iyice kapaklanırdım. Bir sezgi, bir duygu gibi hiç çalışmadığım kadar çalıştım. Ama yine de, ilk derste enseme bineceğini hesaplayamadım. Şimdi diker tahtanın önüne, çarşafa dolarsa beni, bütün alkışlar kargışa döner... Onda iş olmadığını biliyorduk, derler... Bir şimşek çaktı... Gerisi kuru gürültülüydü. Nasıl olduysa oldu, orda bir boşluk yakaladı. Biz de andavallı andavallı kapıldık gittik. İşte, hemen ertesi günü.. Daha ilk derste, Nemo Kadir'in çamurlu postallarına paspas oldu."

Kendi kendini yokluyor. Kadir Bey'in bakışları altında saçlarının dibinin terlediğini seziyordu. "Nasılsa canıma okuyacak," diye geçirdi bir an. "Bari uzatmıyayım. Savaşta gönüllü ararlarmış. En yiğitleri, üç adım öne fırlarmış hemen. Ne demişti Osman Amca? Yiğitler ölür evlât... Yiğitlerin hepsi adam gibi şehit olurlar. Ödleklere de bir güzel madalyalar takılır..."

Belki savarım umudu boşunaydı. Kadir Bey'in düşüncesini değiştirmeye, bir günlük beyliğini ona bağışlamaya hiç niyeti yoktu. "Kökler bu gâvur şimdi," diye düşünmeden edemiyordu. "Öyle sorular sorar ki, nasılsa bilemem. Ama, yiğitliği de elden bırakamam... O da mı Osman amcanın lafıydı? Yiğit dediğin, ölümü kucağında taşımalı. Er ya da geç, kendi enayiliğine kavuşacaktır... Ne kadar doğru. İşte, bizimki de öyle.. Yiğitlik bir kez yapılıyor. Ama, geberiyorsun ardından. Hemen geberirsen, bekleme acısı yok... Sürünceme ge-

tirirsen, kendi suçun..."

Zorlandı... "Ölüm bir defada olursa adam gibi olmalı. Nema Kadir nasılsa gebertecek bizi... Ölürsün kurtulursun!.. Kurdun dövünmesine yer yok... Bütün sınıfa Sokrat'lık taslamaya kalkarsan, seni de Yunus benzeri hesaba çekecek bir Molla Kasım bulunur he mi? Davran kaltaban Cahit... Kavruğun oğlu, rezilliğe bulanmak yazılıysa, rezilliği de kavrukça yüklenmeyi bilmeli.. Ne olacaksa, olsun..."

Kendi içinde dinginleşmenin gücüyle başını dikti. Kadir Bey, gerçekten pusudaydı. Kendince işin tadını çıkarmış olmaktan kıvançlı, kalın dudaklarını yalıyordu. Cahit, başını kaldırdığı an, gözleri ışıldadı.

—Yüzonaltı -dedi çektire çektire...- Gelesın tahtaya!..

Bütün sınıf, Kadir Bey'in yalanmasına durmuştu. Cahit bir an duraklasa, ağız şapırtılarında boğulacağı korkusuyla, adımlarını sıklaştırdı. Tahtanın önüne dikildiğinde, Kadir Bey'in derin bir soluk aldığını gördü. Gözlerini, sıraların üstündeki ışıldaklardan kopardı. Bir ucuyla yere, bir ucuyla sınıfın köşelerine baka baka, yazgısına boynunu uzattı...

"Gelesin Cahit'im" diye alay etti kendisiyle. "Kaymakam'ın kızına fiyaka yapayım derken, Nema Kadir'e çatacağını hiç düşünmemiştin değil mi? Boşuna konulmamıştır kurallar hey Cahit oğlum... Yerli yabancı ayırımına söver misin? Söver de yabana sokulmaya davranırsın he mi? Al işte, ilk kıvılcımda, nasıl bir Cehennem olduğunu gösteriverirler... Sen ayırımdan vazgeçilmeye kalksan, eloğlu burnundan getirir. Madem Anadolu'nun düzeni böyle kurulmuştur, sen sen olasın, ayağını denk atasın..."

Kadir Bey'in bir şeyler söylediğini neden sonra anladı. İrkildi. Tebeşire yapışarak, yakalayabildiğini yazmaya sıvandı. Sıvandığı anda da problemin başını kaçırdığını kavradı. Bir an bel bel bakmayı kurdu. Sonra sözcüklerin gelişinden, bildiği rakamlar sökün etmeye başlayınca, beyninin içinde çakan şimşeklerle, tebeşiri kavradı...

Kaçırdıklarını daha sonra yazmak kararıyla, yakalayabil-

diklerini sıraladı. Kadir Bey'in değişmez huyuydu. Her problemi mutlaka iki kez yinelerdi... Bekledi... Yanılmamıştı... "Öç alacak olsa da, huyundan vazgeçemedi," diye gülümsedi.

Yüzündeki ışıltı, sınıfın arka sıralarında yansıdı ilkin. Problemi çözebileceğini önce onlar sezmişlerdi. Oradan adım adım ön sıralara geldi dayandı. Öğrenci dayanışmasının olağanüstü bir örneği, sınıfın tavanlarına sıvaşıverdi. Sanki hepsi birden derin bir soluk bırakmışlardı.

Kadir Bey, bir tahtaya baktı. Bir çevresinde yoğunlaşan gizli sevincin ışıltısına... Sandalyesinde kaykıldı. Kalın dudaklarını büzerek, gözlerini Cahit'in uçuşan parmaklarına dikti. Problem iplik iplik çözüldükçe, kendine kızgın, notlarına kapaklandı.

Cahit, sonucu belirledikten sonra, elinde silgi ve tebeşir, Kadir Bey'in gözlerini aradı. Bulamayınca, ürktü.. Nema, kök söktürecek yeni bir problem arıyordu. Omuzları kısıldı. Gözlerini kırpıştıra kırpıştıra defterinin sayfalarını çevirdi. Yüzü asık, şakaklarında belli belirsiz bir zonklama, problemlerin ağırlığını tartıyordu...

"Şimdilik birinci raundu aldık," diye düşündü Cahit. "Bundan sonra teklesek bile, bire bir, deriz. Kendimizi avutabilme olanağımız var. Ama, adam kararlıysa beni ezinceye kadar diker tahtanın önünde. Sonra da paçavra gibi atıverir sınıfın ayaklarının altına..."

Kadir Bey, aradığını bulmuştu. Parmağını bastıra bastıra başını kaldırdı. Savaşımsız yenginin bütün tadıyla her yanı savkımıştı. Başının bir devinisiyle, tahtayı sildirdi.

Rakamları, sembolleri ve sözcükleri tane tane söyleyerek, problemi yazdırdı. Kollarını birbirine kavuşturarak, öğrencisinin debelenmesini seyreylemeye hazırlandı. Verdiği soru, şimdiye değin çalışılmamış bir cebir probleminin çözümünü istiyordu...

Sınıfta bunu yapacak bir öğrenci bulunacağını ummuyordu... Daha iki bilinmeyenleri tamamlamadan, El Cabir'in

unutulmuş tanjantlarından birini bulup çıkarıvermesinden hoşnuttu. "En zorlu sorularından biridir bu," diye geçirdi içinden. "Değil bu sünepenin, benim bile zorlanacağım bir çözüm... En azından, El Cabir'i bilmesi gerek. Düşünmenin ufuklarını nasıl zorladığını.. Matematiği yeni alanlara kaydırırken, neler çektiğini... Olduğundan geniş düşünmeyi bilmeyen biri için, hiç tanınmayan bir dünyaya yolculuk gibidir. Becerirse... Becermeyi bırak, problemi kavrayabilirse, bir koca on vereceğim... Yok, öküzün tirene baktığı gibi çakılıp kalırsa tahtanın önünde, canına okumak boynuma borç olsun..."

Cahit, takılıp kalmıştı. Şimdiye kadar hiç bilmediği, görmediği bir problemle başbaşa öyle duruyordu. İlk sıraların parlak öğrenclieri, o tahtaya yazarken, hemen defterlerine işlemişlerdi porblemi... Ama, gizlice yokladığında, hepsinin çözümsüzlük kuyusunda kendinden beter kıvrandıklarını gördü...

"Cahit oğlum," diye düşündü hemen." Bu iş bu kadar olsa gerek... Her ustanın çırağına belletmediği bir oyun olurmuş... Bizim Nema da, gözümüzün içine baka baka apıştırdı... Şimdi bunu çözmeye debelensek, daha bir batmaz mıyız?"

Tahtaya yazdıklarını yeniden okudu..." Biraz anlayabilsem," dedi. "Azıcık kavrasam nereye doğru götürmek gerektiğini, en azından iyi niyet gösterisine yatardım. Uğraşır, debelenir, bu dersin anasını bellerdim bir güzel. Tam zil çalarken de kafamı kaldırır, bağışlayın hocam, derdim. Beceremiyorum... ama, hiç bir şey çıkaramıyorum ki...

Üçüncü kez okudu yazdıklarını. Birden belleğinin derinlerinde, bir küçük kıvılcım belirdi. "Bu iki bilinmiyenli değil... Dur hele Kavruk... Ardı gelebilir. Hele bir daha silkele şu sepeti bakalım..."

Ana sorunu çözmenin coşkusuyla, bir kez daha yokladı kendini. "En azından uğraşırım ulan," diye bir güvene yöneldiğini çekip çıkardı. "Uğraşacağım öyleyse..." Tebeşiri aldı eline... Kendince, çözüm yollarını çıkaracak simgelere işa-

ret koydu.. Bir kez daha okudu ağır ağır...

Kafasında sembollere ve işlemler yer değiştirtti... Baştan sona götürdü. Olmadı... Yeni bir kurguya geçti. Yarısına kadar gidebiliyordu. "Yandın Nema," diye yalandı. "Dersinin ortasına ettim ki, bu da sana yeter olsun... Verdiğin rezillik, zor temizlenir. Ben de zil çalıncaya kadar sana kök sökürmezsem, Kavruğun Cahit demesinler... Bakalım nasıl oluyormuş, ortalık yerde beni paspasa çevirmek. Sırtının kaslarındaki gerilme ve gevşemelerden kimse ne düşündüğünü çıkaramıyordu. Problemi, tahtanın en tepesine yeniden yazdı. Ortalığı sildi, temizledi... Ağır ağır çözmeye başladı...

"Bir saatım olsaydı," diye geçirdi aklından. "Saniyesi saniyesine zile kadar götürürdüm. Şimdi karar pazarlığıyla yapacağız bu işi... Yapacağız ve şişireceğiz bu göçmeni. Ta, Bulgarya'dan gelip. bizi cibre gibi teknenin dibine yapıştırmak neymiş anlasın... Varsın, verdiğim problemi çözemedi, gagasına okudum, desin... Biz de ders boyu işlettik enayiyi diye namusumuzu kurtarırız en azından..."

Son simgelere geldiğinde, çözülmeyecek problem olmadığını çıkarsamaya başladı. İşin orasına kadar, iyi gidiyordu herşey... "Ulan Kavruk," diye alay etti kendisiyle. "Bir de bunu çözersen yok mu, iyice belaya sarınırsın bilmiş ol... Sakın!.. Çözsen bile boz ki, önüne gelen kabadayı racon kesmeye soyunmasın... Yoksa işin bitiktir yavrum. Her usta, bıçağının ağzını sende sınamaya kalkarsa, sen de okula sağmazlanırsın... Düne kadar güpgüzel getirdiğin öğrencilik yaşamının içine kendi kıçınla edersin ki, dayanılır iş değildir... Zavarcı'nın ineklemelerini bir düşün. Oğlanın gözü yaşamın hiç bir gereğine deymez... Varsa yoksa ödevler... Notlar... Bir sonraki derse hazırlıklı olmak... İnekle babam inekle... Gel ulan bir Bahçearası yapalım... Erikler yeşil ekşisiyle adamın ağzını sulandırıyor, dersin, dersim var... Hadi şöyle bir tur atalım. Dersim var... Gidip Kamburun kahvesinde bir pastra çekelim... Dersim var... Oğlanın hayatı kaymış durumda... Sen ne güzel tembellerin iyisi, çalışkanların en beteri olarak tıkır tıkır götürüyordun... Sokrat'ın suyu çıksaydı... Hazır içmiş baldıran serbetini, cavlağı çekip gitmiş kendi elceğiziyle... Sana mı kal-

dıydı savunmasını yapmak... Hey akılsız Kavruk... Bu matematik de bir bok iştir... Ya çakılır kalırsın önünde bel bel... Ya da böyle çözümün yolunu buldun mu, uyuşturucu gibi kanına girer...

Sen sana sahip ol oğlum. Aman derim... Yarın bu da duyulur. Bu kez Balgöbek diker kürsünün kıyısına. Tarih ders değil mi ulan derse, neylersin? Boşver anasını satayım... El Cabir'e mollalık etmek sana mı kaldı? Kalmadı ya, hay Allah!.. Gidiyor yahu bu iş...

Anam avradım olsun çözülüyor.. Hayda!.. İşte ucu göründü... Bir sıra daha dizdim mi, Nema bir zıplar ki koltuğundan, seyreyle... Ulan aferin sana Cahit!.. Övendire süsmüş kaltaban öküz gibi bakınırken, neyi nerden akıl edersin? Şimdi adamın bütün keyfini kaçırıp, küstürmenin zamanı mı? Dersin bitimine ne kadar var acaba? Biraz daha oyalasam mı? Ben de korkmaya başladım kendimden... Ya tutamazsam... Yanlışlıktan hiç ürküntüm kalmadı artık...

"Bu problem, biraz sonra biter gibime geliyor." Yan gözle Kadir Bey'e baktı. Gözleri fal taşı gibi açılmış, Cahit'in işlemi götürüşüne dalmıştı. "Anlamaz mıyım. Ben bu işin üstesinden ya geldim, ya gelmek üzereyim. Ya da iyice berbat ettim ki, adamcağız hayretle bakıyor..."

Teoremle cebelleşmekten kan ter içinde kalmıştı. Gözleri sinüslerin, kosinüslerin, eksilerle artıların oynaşmasından kamaşmış, tahtadan başka yere zorlukla dönüyordu. Kendi kendine tutturduğu yarışın önlenemez coşku ve yorgunluğuyla, gittikçe daha ivecen, daha bir kararlı koşturuyordu tebeşiri...

Kadir Bey, gördüklerine inanamayan insanların ikircimli şaşkınlığında, elini izliyordu; "Haltettik galiba," diye irkildi ilk kez. "Bu velet yıllardır dalga geçer imiş bizimle.. Kendini bir güzel saklamış tecrübeli gözlerimizden... Foyası nasıl çıktıysa dün belli oldu.. Bahriye Hamm haklıdır... Bir savın bu kadar güzel savunulduğuna ilk kez tanık oldum, diyordu... Bir karış çocuk.. Öyle bir yurttaşlık dersi verdi ki, göğsüm mü kabarmalı, utanctan yerin dibine mi geçmeliyim, bileme-

dim. Ben de bilememekteyim şu an... Benim bile zorlanacağım bir problemi çözer isa... Sınıfın ortasında elini sıkmaktan başka ne yapılabilir? Em da çözecek.. Üüle görünür bre.. Gidişi doğru..."

Doğruydu.. Cahit, çözümün ucunu yakalamış, işi ağırdan almaya başlamıştı... Kolunu gözlerinin düzeyine kaldırdı. Kalın bileğini ağır ağır çevirdi... Nal büyüklüğündeki saatine bir göz attı..." Haketmiştir bre!" diye geçirdi.

"İpin ucunu yakaladı ya!.. Dersin sonuna kadar sürdürecek... Böylelikle em kendını kurtaracak, em benı... Bu kadarını beklemezdim. Bahriye Hanım anlatır iken kızmıştım. Meğer sağlam bir oğlanmış bre!.. Zil erken bastırırsa, yapamamış olacak!.."

Gözleri parladı. "Yapmadan bırakmaz it.. Buraya ka getirdikten sonra, gerisi ne ki.. Bitirdı sayılır bre.. Benımle alay ediyor resmen.. Eman da bitirirım, diyor aklı sıra.. Zil çalarken de...

Cahit hiç bir şeyin ayrımında değildi. Zorlanarak başladığı çözüm, şimdi kendi kendine gidecek hale gelmişti. Kendi içinde duyduğu sevincin anlatımına olanak bulamıyordu. Zor bir şeyi kavramak ve bunu açıklayabilecek bir düzeye getirmek, yüreğinin her yanına kanatlar takmıştı. Sınıfı... Kadir bey'i... Onların düşüncelerini... Kendininkileri.. Herşeyi unutmuş, çözümün tadına kapılmıştı.. Bir ara zili bile unuttu... Son rakamları belirleyerek, tebeşiri tahtanın kıyısına bırakıverdi.

Kadir Bey, iyice denetledi çözümü. Baştan sona büyük bir mantık dizgesinde götürülmüştü. Gözlerindeki küçümsemeyi kendi kirpikleriyle kova kova bir beğeni fotoğrafı yerleştirdi.

—Bre Cahit oğlan, -dedi bütün içtenliğiyle.- Sende çok iyi bir matematik kafası var bre!.. Aferin, otur!.. Al şu onı da. Ananın ak sütü gibi elal edimiştir bre!..

Cahit, bacaklarının birbirine dolaşmasına bir kez daha tanık oldu. Dikilsin mi, süklüm püklüm sırasına mı dönsün bilemedi. Tam o an zil çaldı. Kadir Bey, defterlerini topladığı gibi kendini sınıfın dışına attı.

Aynı anda herkesin çevresini aldığını ayırdı Cahit... Sırtını sığazlayanlar, omuzuna vuranlar gırlaydı.. Bütün sınıfın düşüncesini Cavcav Mustafa özetleyiverdi.

—Yaşşa len Kavruk!... Bulgar'ı dut yemiş gibi osurttun!..

Sınıfın içini dolduran kahkahalara aldırmadan, Cansın'ın gözlerini aradı... Sevinç ışıltılarını büsbütün artıran ince nemi gördüğünde, yaşamının en büyük onuruyla ödüllendi. Cansın beğenmişti. Bütün sınıf beğenmişti.. Birbirlerini itekleyerek teneffüse çıkarlarken, sürüklenmemeye özen gösterdi.

Herkesi çalımlayarak, Cansın'ın yanına düştü. Birlikte çıkarlarken;

—Nasıl çözdün problemi? -Diye sordu Cansın!..

—Sorma!.. Bilmiyorum...

—Olamaz.

—İnan bilmiyorum... Yalnız iki bilinmeyenli olmadığını sezdim. Sonra da gittiği yere kadar gitsin, en azından ders kaynasın dedim...

Cansın, ilkin alay ettiği sanısıyla buruldu. Sonra içtenliğini gördü. Tam bahçeye çıkarlarken kimseye belli etmeden elini sıktı. Yüzünün yarısında beğeninin bütün gülücükleriyle;

—Olsun -dedi.- Yine de göğsüm kabardı..

Bahçeye indi. Cansın'ın sıktığı el, yumruk olmuş cebine girmişti. Bir türlü çekip çıkaramayacağını bildi.

Bütün kuytular doluydu. Kendini vuracak bir kıyı bulamıyordu. "Çekip gitsem şimdi. Vursam tepeye. Değirmenleri aşsam.. Baharın bu coşkun gününde, çiçeklenen ağaçları kucaklasam.. Belki biraz yatışırım... İlk kez benimsedi beni.. Dünkü davranışının ardından, şimdi göğsünün kabarması baş-

ka neyi anlatır...

Cahit!.. Cahit aklına sahip olabilecek misin? Cansın, seninle öğünüyor... Bu öğüncü taşıyabilecek misin? Ne kadar? Nasıl? Gücün yetecek mi? Neler oldu sana? Bundan sonra başına geleceklerden haberin var mı? Hangi sürülmez çifte koşuldun? Bilincinde misin? Ayırabilecek misin olacakları?

Ardarda gelen sorulardan bunalmak üzereyken, içinin derinlerinde bir gücün kaynadığını gördü. Bütün dünyaya meydan okuma tutkusuyla doluverdi... Cansın'ı utandırmaktansa," diye geçirdi içinden... "Her belâyı yüklenmeye varım!.."

"İki çıkışta, torpilli memur çocuklarının hepsini solladım. Çatlasalar da patlasalar da, geri dönüşü yok bu işin. Kendi başıma geçirdiğim çorabı, kendi ellerimle ördüm. Çorap Cansın'sa, yaşamımın sonuna kadar orada kalabilir. Çıkarmak için kılımı bile kıpırdatmam..."

Kendine güvenin doruğundan çevresine bir baktı. Arkadaşları, okulu, kenti, gözlerinin içinde oynaşıyordu. "Yaparım," dedi sesli sesli... "Yapmaya koşuldum bundan sonra. Kaçamam... Sokrat'ın oyunu bu... Durduk yerde itiverdi beni çekişmenin ortasına. Artık, kendi başıma götürmek zorundayım...

Kâmil abi söylemişti. Kabadayılığın kuralları belli. Her yeni yetme, kendini sende sınayacak. Becerdi, madara edebildi mi, mahallenin namusu ondan sorulacak... Yok, şamarı yerse, övünmeye kalkışmayacaksın... Çünkü, nasılsa kabadayı sensin... Zor... Ama, tadına doyulmuyor doğrusu. Neyleyelim. Sokrat bilge, öyle buyurdu. Biz de, Kavruğun Cahit'i olarak, uyacağız..."

Ders zilini kulaklarında değil, bilincinin derinlerinde duydu... "Allah'tan yine matematik," diye geçirdi. "Gülle iki kez ayı yere düşmez. Ben sıramı savdım. Bakalım Nema Kadir neyleyecek?"

Derslik doldu. Kadir Bey, elinde defterleri sökün etti. Gözlerini sınıfın üstünde gezdirdikten sonra:

—Biraz önce 116 Cahit'in çözdüğü problemi çalışalım, - dedi...- Arkadaşınız zor bir işi başardı. Kendisini iyi yetiştirmiş. Açın defterlerinizi.. Anlatayım...

Sınıf sınavdan kurtulmanın sevinciyle, defterlerini hışırdattı. Cahit, çözdüğü problemin açıklamasını not almaya başladı. Kadir Bey, derin bilgisiyle, bilmeden geliştirdiği çözümün bütün dönemeçlerini zevkle anlata anlata götürüyordu.

"Mantık önemli" diye düşündü Cahit. "Bir an yitirmemek gerek. En sıkışık zamanlarda bile kullanılabildiğinde, kişiyi çözüme götürüyor. Bu senin için en önemli ders olsun Cahit oğlum.. Mantığını böyle kullanabilirsen, istediğin yere götürebilirsin. Ama, azbiraz sıkacaksın kuşça canını... Ezberden olmuyor mantık... el Cabir'i okumamış olsaydın, nah çözerdin sen bu problemi... Şuraya bak, adam açıklamasını yaparken çuvala giriyorsun..."

Matematiği yatırmışlardı. Birinci ders Cahit'in rezilliğini bekleyerek geçmiş... Yengisini kara tahtaya yazmıştı. İkinci ders ise, bilinmeyenler arasında yuvarlanıyordu. Bahar sınavları ne kadar geç başlarsa, herkes o kadar seviniyordu.

Cahit, anlatılanları defterine geçirirken, uçuyordu. "Cansın!.. Benimle övünüyor." Belleğinin bütün hücrelerinde durmadan yuvarlanan bir kar topu gibi büyüdükçe, içine sığmaz hale geliyordu. Tutup dışarı da çıkaramıyordu. Bedeninin cam gibi şeffaflaştığını sandı. Mutluluğu, sevinci, kıvancı renkli kartopları gibi zıplıyor... Bütün sınıf gözlerini dikmiş kendisine bakıyordu...

Utanca battı. Kulaklarının dibinden, ensesinden, boynundan ter şorladı. Gözlerini defterinin üstünden önce yanıbaşında oturan Cengiz'e çevirdi... Hiç bir şeyin ayrımında ol-

madığını görünce, derin bir soluk bıraktı. Ardından, usul usul bütün sınıfta gezdirdi. Herkes defretine kapanmış, yazıyordu.

Rahatladı. Daha açık kolaçan etti. Tam Cansın'a çevirdiğinde, kapana kısıldı. Cansın birden dönüp bakıvermişti.

Bir yeşil çevrenin yürek durduran döngüsüne kapıldı. Kulaçladıkça batıyor. Battıkça daha derinlere gitmek için çırpınıyordu.

Sonunda kız kendini zorlayarak gözlerini kopardı. Cahit, soluk soluğa, deryalar aşmışçasına sırıl sıklam, yeniden göz attı çevresine. Ne kadar duyarsızdılar... "Yanıbaşlarında bir evren oluşmakta... Bunların kendilerinden haberleri yok."

Kendi düşüncelerinin ürküsüne kapıldı. Yeniden kapaklandı defterine. Dersin sonuna kadar bir daha başını kaldırmadı...

Zil çaldığında, suçüstünden korkuyordu. Herkesin çıkmasını bekledi. Kendi kendini denetledi. "Bir daha bakarsa" diye düşündü. "Öyle bir daha bakarsa, kurtulamam. Kalkar kendimi vururum sınıfın ortasına. Anlarlar, bilirlerse bilsinler... Dillere destan olsam, sevincimden uçarım..."

Kendi kendine gülümsedi. "Fukara Kavruk," diye geçirdi. "Yenice'yi, benim okumam için dikti. Tutar da düğümüme bozar mı? Seyreyle gümbürtüyü. Büyük kentlerde sersefil olmayayımmış.. Sonrasında paraya boyun eğmeyeyimmiş... Belki daha ilk yıllarda tökezler, dönerdim... Adam karar vermiş... Ne diyordu Osman Amca!.. Kavruk domuz gibidir. Bir kez aklına koydu mu birşeyi, olmayanı oldurur. Kuvva-y-ı Milliye'de de öyleydi... Dur oğlum, derdik. Otur azbiraz. Efzun'un kışı yanladı ya.. Hep birlikte varır, encamını görürüz... Dinlemezdi! Görmüş... Düşünmüş... Karar vermiştir. Gayrısında tutubilen beri gelsin.. Çerkez Etem Bey, mısmıllayacaktı bir kezinde ama, içimiz el vermediydi.. Hey gidi kavruk... Şimdi de bağ sevdasına düştüyse, oğul okutmak bahanesidir... Bu dinine yandığımın toprağı, avrattan beterdir. Tadını alan, ya-

kasını toplayabilirse toplasın gayrı..."

Kendi kendinden çekindi. "Osman usta doğrucudur," diye geçirdi. "Ama, bütün çabası benim okumam zavallının. Canı çıktı tarlayı bağ eyliyeceğim diye... Ben de tutmuş neler düşünüyorum... Yellendim ya!.. Cansın'ın gözlerine batıp çıktım ya!..."

Kendi iç hesaplaşlaşmalarının selinde günü yuttu. Çantasını bırakmak için eve yöneldiğinde, Cansın'ın yaak izine basarken yakaladı kendini. Hızlandı. Kapılarının önüne varmadan yakaladı. Cansın, durmuş bekliyordu. Tam önünden geçerken;

—Gel,- dedi. -Annem seni tanımak istiyor. Akşam anlattım... Çok hoşuna gitti.

Bakışlarının bütün sokağı taradığını sezince, pembeye kesti. Çağrılayan, Cansın'dı... Bütün mahallenin bir anda çalkalanacağını bile bile gerindi. Kapıdan birlikte girdiler. Cavidan Hanım, merdivenin başında bekliyordu...

Merdiveni tırmanıp oturma odasına girdiler... Cavidan Hanım;

—Otur yavrum, -diye koltuklardan birini gösterdi.- Cansın, dünden beri hep seni anlatıyor. Belli ki çok şaşırtmışsın...

—Dün bir başlangıçmış anne, -diye atıldı Cansın.- Bu gün Kadir Bey'in halini görecektin. Sanırım Bahriye Hanım'a caka satmak istiyordu.

—Anlat, -dedi içtenlikle kadın.- Yine mi Cahit?

—Evet.. Hiç bilmediğimiz bir problem sordu... Dünkü olay, bomba gibi patladı okulda. Bizden biri,hemenbağışlanma dileyen gözlerini Cahit'e çevirdi.- Alışılmış torpillilerden biri diyecektim, aynı şeyi yapsaydı, böyle olmazdı. Bu, yıllardır hepimizden gizlemiş kendisini. Birden ortaya çıkıverince, okul çalkalandı. Anlatmıştım. Bahriye Hanım coşkusundan ne yapacağını bilemiyordu. Öğretmenler odasında Cahit'i öve öve bitirememiş... KadirBey de, ben ona gösteririm demiş olmalı. Gösterdi... Gördük. Ne kirli çıkıymış Cahit, anlatamam...

—Bir rastlantıydı efendim, -dedi boynunu bükerek Cahit.

—Aferin yavrum, -diye sözünü kesiverdi Cavidan Hanım. -Özgeçiyi becerebiliyorsan, yaşamı kavradın demektir. Rastlantıları ancak bilinçli insanlar üretebilir...

—Annemi kandıramazsın, -diye kıkırdadı Cansın.- İnsan bir bakışta tanır.

—Durun, -diye doğruldu Cavidan hanım.- Şöyle birer çay yapayım..

Bir anda kayboldu. Cahit, cantasını bacaklarına dayadığını o zaman ayrımsadı. Usullacık kenara çekti. Cansın, çantası kucağında oturuyordu... Kucağındakileri konsolun yanına bıraktı. Sonra derin derin gözlerine baktı Cahit'in.

—Annemden hiç bir şeyi gizlemedim şimdiye kadar. Babamdan da.. Seni öyle övdüm ki, hemen tanımak istediler...

—Ne sevecen bir insan, -demekten kendini alamadı Cahit. Sonra birden gerektiğinden fazla övdüğü inancıyla durakladı.

—Öyledir, -diye yanıtladı o'nu Cansın.- Daha yakından tanı, göreceksin...

Cahit, kulaklarına kadar kızarmıştı yine. Üstüste baskısına uğramanın verdiği bir eziklikle; "Benim yapacaklarımı yapıyor bu kız... Söylemek isteyip de, söyleyemediğim ne varsa, pat diye söylüyor. Ne kadar rahat. Ne kadar içten. Ve ne kadar güzel!.."

Cansın, Cahit'in gözlerini bulamayınca;

—Ne patavatsız kız diye düşünüyorsun değil mi? -demekten kendini alamadı.

—Tam tersine, -Diye telaşla düzeltti Cahit. -Ne kadar içten, diye düşünüyordum.

—İnanayım mı?

—Yalana kanmayacak kadar zekisin, -dedi kendine afallayarak.- Kendin için düşündüğüne karışamam, diye düzeltti yağcılığını. Ama, lütfen benim düşündüklerimi çarpıtma...

—Ah, -diye hayıflanıverdi Cansın.- Bir tartışma ustasıyla

konuştuğumu unuttum. Ama haketin sen bunu... Yıllardır Kavruk Cahit diye bildiğimiz kişi, birden Sokrat'a taş çıkartırsa, olacakaların sorumlusu kendisidir.

—Çaylar geldi, -diye elinde tepsiyle Cavidan Hanım'ın girişi, Cahit'i kurtardı.

"Tam zamanında yetişti," diye düşündü çay bardağının ince boynunu kavrarken." Yoksa yine pot kıracaktım."

—Teşekkür ederim, -diyerek, şekere baktı.

—A, bu bizim üstünlüğümüz -diye şeker kabını uzattı Cavidan Hanım... -Siz pek çay içmiyorsunuz. Ben de Doğu'da alıştım... Şimdi onsuz edemiyorum. Cansın da pek sever.. Şeker yetecek mi?

—Yeter efendim.

Cansın, sehpalardan birini koltuğa yanaştırdı. Cavidan Hanım'ın tepsisi, kurabiyelerle doluydu. Bir küçük tabağa biraz ayırdı. Sehpanın üstüne bıraktı. Cahit, çayından ilk yudumu aldıktan sonra, bardağını tabağın yanına yerleştirdi. Ötekilerin de aynı biçimde davrandıklarını görünce rahatladı.

İlk sınavını atlatmanın kıvancıyla, çayın tadını duyumsadı. Ağzının içindeki burukluk, damağına yayıldı. Cavidan Hanım'ın yeşil gözleri de kızınınki gibi parlıyordu. Cahit ikinci yudumu alırken, birden sordu:

—Lise bitince devam edecek misin?

—İstiyorum efendim, -dedi utanarak.- Daha çok babam istiyor!..

—Niyetin?

—Kısmetse Hukuka girmeyi düşünüyorum.

—Ankara mı, İstanbul mu?

—İstanbul'u çok merak ediyorum. İnsan gezmeye de gider ama, oradaki kültürel etkinlikler çok çekici geliyor.

—Çok iyi düşünmüşsün, -dedi Cavidan Hanım.- Ankara İstanbul gibi değil.. Ne olsa, pek çok şeyi yeni yeni oluşuyor orada.. Başkent olunuyor... Ama kent olmanın niteliği ayrı

... Ankara yeni yeni davranacak.. İstanbul başka tabii!..

—İyi tanıyorsunuz!..

—A, söylememiştim, -diye söze karıştı Cansın.- Annem İstanbul'ludur...

—Kimbilir buralarda yaşamak ne kadar zor geliyordur size?

—Hiç zor gelmiyor yavrum, -dedi bir özlemin bütün gözyaşların silen bir tülbent inceliğiyle Cavidan Hanım. - bizim kuşaklar, iyisi kötüsüyle bütün yurdu sevmeye koşullandı. kendimizi taşıyabildiğimiz her yeri bir gün İstanbul yapmak göreviyle yükümlü sayıyoruz. O yüzden, salt bir sıla özlemi gibi taşıyoruz, o kadar.

Hiç ummadığı bir konuşma dizgesi vardı Cavidan Hanım'ın. Ders verirken, kendi ödevini anlatır bir tutumla konuşuyordu. Zaman zaman Bahriye Hanım'da da yakaladığı bu biçim, irkiltti o'nu...

Cansın, Cahit'in şaşkınlığını gidermek istedi.

—Annem edebiyat öğretmeniydi, -dedi..- Okulda öğretmen eksiği olursa, yine başlar... Hem de,hiç duraksamadan...

İçten içe bir hoşnutluk duydu Cahit. Kaymakam karısı, aynı zamanda öğretmen olursa, okulda boşluk doğurulurdu... Yeter ki istesin... Öğretmen hastalanır... Hemen başka bir yere atanır. Ve yerine kaymakamın karısı geçerdi... Cavidan Hanım da, Kaymakam Kemal Bey de, böyle bir duruma meydan vermeyecek sağlamlıkta kişiler olmalıydı. İçten içe duyduğu yakınlaşmanın, boğazına yükseldiğini ayırdı. yudumladığı çayın sıcak yuvarlanışını, yüreğinin atışlarında izledi...

İNCE BİR TOPLUMCULUK DERSİ

Atının ayağı sürçtü.Dünya gözlerinin önünde fır dönmeye başladı. hemen atın boynuna sarıldı. Gözucuyla incelediği yar, çay koyağını yüzlerce metre derine indirmişti sanki. "Bir düşsem," diye geçirdi içinden. "Herhalde parçamı topla yamazlar..."

Bunca kar bile kayaların sivri uçlarını örtmeye yetmemişti. Süngü sivrisi sarkıtlar, kış güneşinde yakomazlaşıyordu... "Bahar başlayalı hani..." Diye geçirdi." Kentteki ağaçların hepsi yeşile kesti. Bahçe arasından erik yemeye gidiyoruz. bir de buraların haline bak... Bembeyaz bir örtü, her tarafı kaplamış... Sanki çöl... Ve Kaymakam Bey'in oyununa geldik...

Devlet görevlisinin neden yabancı sayıldığını anlatırken, ağzımdan kaçırmıştım. Biraz okumuşlukla toplumun tepesinden bakmak kolay, demekten sakınmadım. Düşüncesizliğimin cezasını iyi veriyor doğrusu... Böyle bir zamanda, dağ yollarında tükenmeyi göze almalı... Köyler içine kapanmış. Yollar belirsiz... Kiraz zamanına hiç biri görünmez ortalıkta... Kaymakam, gidip görecek... Sağı sayrısı nedir? Bir sıkıntıları,dertleri var mı? Oysa, yerliliğin ezilmişliğinde laf dizelemek kolay."

Toparlandı. Hayvan diriydi. Babası bağ dikmeye başlayınca, bir tay almıştı. Oğlu canı sıkıldıkça, atlayıp yanlarına gelsin diye... Günlerdir tavlada kalmaktan o da sıkkındı besbelli... Tepeyi sarıncaya kadar oynaşıyordu. Sonra bütün dikkatine karşın, alışkın olmadığı yollarda sürçmeye başladı... İlk tö-

kezlemesi düzlükteydi. O ölçüde etkilenmedi Cahit... Ama bu kez... Tam yarın başında, bir yuvarlansalar, gerçekten işleri zorlaşırdı...

Yine de yelesini okşadı. Düşünmekten çok, yolu gözlemeye karar vererek, hafiften dikildi.

—Buraları yine iyidir, -diyordu Kemal Bey...-izleyebileceğin bir patika var. Bir de doğuyu görsen... Bin yıllardır hiç el değmediğine inanırsın... Kış geldi mi, tek aracın katırdır. Ya da kendi ayakların. Gidebildiğin yere kadar ulaşırsın ancak. Nevar ki, burada yol bitti, iz tükendi diyemezsin.. Köylere ulaşmak zorundasın. Onların hepsi senden sorulur. Dik yamaçlar, ürkünç koyaklar... Ve bembeyaz bir karanlık... Tipinin kanadına asılır kalırsın. Ne yönün bellidir, ne yanın... Sen çiçeği burnunda bir yabancısın... Hemen yanında kılavuzun... Bekçin yani... Bir an gözünü ayırsa, bir daha yaşama geri dönmen olanaksız... Burası bambaşka Cahit, -diye susuverdi birden...

Cahit, gözlerini Kaymakam'ın ayak izlerinden alamıyordu. Bunca yaşına karşın, birkez olsun bu dağlara tırmanmamasının utancına batmıştı. Kaymakam, sanki buraların insanıymışcasına hiç duraksamadan ilerliyor..." Kimbilir kaç kez geçti bu yollardan, diye düşündü. "Çok iyi bir ders verdi bana... Sanıyordum ki, Hükümet konağının rahat odasındakeyfine bakıyor... düşüncesizlik ettiğimi şimdi anlıyorum. Yılda bir kez bile buralara geliyorsa bu adam, görevinin gereklerini yerine getirmiş sayılmalı.. Ben buralıyım..."

—Kış ortasında daha güzel olur, -diye sürdürüyordu Kaymakam.- Davut'la ikimiz, kaç kez geçtik buralardan.Yamacın iki yakası bembeyaz olduğunda, karşıdaki kayın ağaçları, insan gibi görünür. Ellerini kaldırmış, yakarıyorlar sanırsın. Hele duraklamaya gör. Bir de güneş varsa...

Atının hızlanmasıyla sözü uçuştu... "Tutkuyla söz ediyor,"

diye düşündü Cahit. " Tam bir adanmışlık olmasa, birazcık da kötü yanlarını görür... Tersine, en azı bizim kadar vurgun buralara... Ne demişti Cavidan Hanım? Biz yurdu sevmeye koşullandık..Eğrisi doğrusuyla, ancak böyle bir tutkuyla sevilebilir her şey... İşin kolayına kaçan biz miyiz acaba?"

—Uzun zamanın karı,kristal gibi ışıldar. Gökkuşağının bütün renklerini kirpiklerinde kırpışıyor sanırsın. Çok, durup uzun uzun seyretmişimdir tam buradan... zamanı yitirdiği olur insanın. Sonra, karlar erir. Yeniden yolun düşerse, çağla yeşilinin egemenliği irkiltir seni... Sanki karın altından yepyeni bir yaşamın bütün filizleri bir anda fışkırmıştır...

Cahit ağzı açık dinliyordu."Bunların bütün ailesi ozan olsa gerek," diye geçirdi içinden. "Cansın çoştuğu zaman şiir gibi konuşur. Kaç yıllık arkadaşım. Boşuna mı sevdalandım... "İrkildi birden. Şu ana kadar kendine bile açıklamadığı bir gerçeğin bilincine varmıştı.

Ansızdan basılmışcasına, yüzü iyice kızardı. Kemal Bey, hem ağır ağır katırını sürüyor,hem canı çektikçe konuşuyor, istemedikçe susuyordu. Suskunlukların da, yolun iyice sarplaştığı yerlerde olduğunu şimdi anladı Cahit... Yeni bir suskunluğungözetiminde gibi duymuştu kendini. Dikkat edince, Kemal bey'in Bekçi Davut'un katır izlerini aradığını ayırıverdi.

Davut'un ne zaman öne geçtiğini sezememişti. Yoksa bir başkası mı vardı önlerinde?" Saatlerdir yürüyoruz. Bir tek canlıya rasladık mı?" diye azarladı kendini." Bizden başka kimse yok buralarda. Köylerde bir olumsuzluk varsa, tam zamanı seçti Kaymakam Bey... Hemen anlaşılır ne olup olmadığı...

Yine de bakındı. Arkasında kimse yoktu. "Kemal Bey beni kollamak içinmi,arkamızdan yürütüyordu bekçisini?" Sorusu geldi geçti... Sarplık hafiflemişti. Dönemeçlerin darlığı, uçurumu bir yaklaştırıyor, bir uzaklaştırıyordu. yeniden görünmez olmuştu tehlike. Derin bir nefes aldı. " Şimdi konu-

şur..." Demesine kalmadı. Kemal Bey, sözcükleri donmuş da, yeniden yakalamış gibi sürdürüverdi;

—Bu iki ayırımı bilirsen, kışla baharın tadına daha iyi varırsın.- Derken güldü.- Ben de neler söylüyorum,-dedi.- Sen bunu biliyorsundur. Bir ağacın kurumuşken yeşillenmesini, meyveye durmasını bilmeyen Anadolu çocuğu olur mu? Gevezelik işte... Laf olsun diye konuşuyorum...

—Hiç de değil efendim, -dedi onca zamandır.- Doğayı iyi tanımıyorsunuz. Tanıdığınız için iyi tanımlıyorsunuz. Ancak yüreğinin bütün kanatlarıyla tutkun biri tıpkı sizin gibi anlatırdı... Kupkuru bir dalın, pıtır pıtır gövermesini, çok izledim. Sizin sözcüklerinizle değil belki, aynı şaşkınlığını izdüşümüyle çok düşündüm. Ama,hiç bir zaman sizin gibi tanımlayamazdım. Bundan sonra, o değişimin şaşkınlıkla değil, sevgiyle algılanması gerektiğini daha iyi biliyorum...

—Sağol, -dedi Kaymakam,sesli sesli... "Yanılmayacağını biliyordum," diye geçirdi içinden. " Kızıma güvenim tamdı. Cavidan tamamlamıştı. Yine de, bir yoklamak istedim. Mayası iyi bu çocuğun. Yüreğini ağzına ulaştırmayı biliyor. Biraz çabalarsa, istediği yere varır... Bu fırsatta bir iyice kollayayım bakayım. Sezgilerim kolay yanıltmaz beni... Kızım ne olsa, çoşkuyla yaklaşıyor.. Onca zamandır horladığı birinin, şimşek gibi çakmasının etkisinde kalmıştır, diyordum. yanılmışım... Bu çocuk dilerse, insanı etkisi altında bırakıyor."

Davut'un sırtı kabarmıştı. Kemal Bey, bütün dikkatini yola verdi. Cahit, iki tökezlemenin ardından ne yapması gerektiğini öğrenmişti. Kaymakam susar susmaz, dizginlere yapıştı. Tura, sahibinin dikkatine hemen katıldı.

Bütün bedeni gerilen hayvan, önündeki katırın izine bastı. Cahit rahatladı. Tura, dağa alışıyordu. yelesini okşadı. Al at, kadife yumuşaklığıyla başını salladı. Birlikte öğrendiklerini belirtiyordu sanki.

Biraz ilerlediler. Davut, katırını hızlandırmıştı. Kemal Bey Cahit'i bekledi. Yan yana geldiklerinde;

—Köy yakın, -dedi,- Davut bizden önce girecek nasılsa. Muhtarı bulur... Bir unutulmuşluktan çekip çıkaracağımız için, iyi bir şölene konarız. Acıktın mı?

—Pek zamanım olmadı, -diye güldü Cahit.

—Dikkat öyledir, -dedi Kemal.- Yoğunlaşınca, başka herşeyi unutturur insana. Ama atından in. Şöyle bacaklarını bir ger, görürsün ne kadar acıktın!

—Bilmediğiniz bir şey yok galiba!..

—Öğrenmek zorunda olduğumuz, -diye güldü Kemal.- İnsanını tanımazsan, hizmetini göremezsin Cahit... Bizi ne kadar yabancılarsanız yabancılayın, görevimiz herşeye karşın hizmettir. Belki sizin açınızdan Devlete hizmettir. Ama, devlet toplumundan ayrı değil ki... Toplumun uzlaşmasını sağlayan bir simge... Haklıya hakkını, haksıza cezasını vermekle yükümlü.

—Bir buysa, adalet çerçevesinde anlatmak gerekmez mi?

—Tüh, -dedi birden Kemal Bey!..- Senin Platon okuduğunu unutuveriyordum. Çok doğru söylüyorsun. Bu sadece adaletin bile çözümleyebileceği bir şey... Bizim gibi toplumlarda, adalet öğesinin anlamı, henüz devletten çok ayrı değil. Hatta, adalet, asıl ödevinin en büyük parçalarından biri bile denilebilir. Oysa, şu biraz sonra varacağımız köye, yıllarca devlet uğramasa, adaletinde ve yönetim biçiminde bir değişiklik olacağını sanmam... Haklısın!.. Toplum, kendi yarasını onaracak kadar sağlamsa, adalet kendiliğinden yürür... Yine haksızlık edenler olur elbet... Ama, topluluk elbirliğiyle bunun çözümünü bulur... Bu köylerdekiler ne yapar biliyor musun?

—Toplanır, enine boyuna tartışarak, haklıyı haksızdan ayırırlar...

—Çıkışın boşuna değildi demek. Sevindim! Doğru!.. Dağ köylerinin yasası, hemen herkes ötekinin yakını olduğundan böyledir. Ova köylerinin bazılarında da... İyi anımsattın. Bir adaletle kalmıyor iş. Yönetim olarak da, kendi kendine yeterlilik çokz üstün bir yerdedir bizde... Bu bakımdan devlet

kavramı, simge olarak, yönetmekle, hizmet etmek anlamlarını taşır. Bir kez yönetici durumuna geldin mi, toplum adına, toplumun geleceğini de kapsayacak bir gkörüş kazanmaya koşulusun. Salt günü geçirecek yeterlik,eksiklik demektir. Onun adına duyacak,görecek,önleyecek isteyecek ve yapacaksın...Görkemi yanındaki büyük zorluğu da budur zaten... Kişi olarak sadece bir yanı seçtiğinde hem sürekli eksik kalırsın, hem tam anlamıyla "helâk" olursun.

—Bu koşullarda, tam uygulamak olanaklı mı dediklerinizi efendim!

Kemal Bey bir deneyimin birikimiyle yumuşak yumuşak baktı. Cahit, gencecik bir çocuktu daha... Kendi kızının okul arkadaşı. Ama, derin bir onurla göğsü kabardı. "Lisede bu birikimi verebiliyorsak," diye geçirdi içinden. "Yarın, bunların yönettiği Türkiye çok daha ileri adımlar atacaktır. Gazi, gençliğe güvenirken, kendi gençliğinin bütün ateşini yüreğinde duyuyor olmalıydı.. Her sorusu, can alıcı noktayı vuruveriyor... Cansın, adam seçmekte yanılmadığını kanıtladı. İyi yetiştirilen, iyi yetişmişini ayırabilecektir."

Yüzünde giderek yayılan bir gülümsemeyle Cahit'in gözlerini aradı. Bulunca; -Haklısın,- dedi... -Koşulları unutmamak gerek... Ama, bizde devletin devamı esastır!.. bütün bu dediklerimizi, bizden sorakiler yapacak bile olsa, başlamak göreviyle yükümlüyüz... Çünkü üstüne sürer giderse, zaman engeli kısaltılmış olur. Düşünen, isteyen ve yapanlar çoğaldıkça, eksiklikler azalır. Bizim olanaklarımız, sadece eksiği belirlemeye yetse bile, bir şeydir... Yapacaklar geldiğinde yapılacağın envanterini hazır bulurlar... Hem zamanda kazanırlar... Hem güçten...

—Belki sizden sonrakiler, bambaşka istekler ileri sürebilir... O zaman herşeye baştan başlamak gerekmeyecek mi?

—Toplum yaşamında, -dedi dikilerek Kemal Bey!- Hiçbir şey sil baştan edilemez... Biz "Mülkiye" deyken, uzun uzun Fransız İhtilâli Tarihi'ni okuduk... Devrim, herşeyin altüst ol-

duğu bir süreç sanılıyor. Öyle sanıyorduk... Krallık... Egemenlik... Varlık ve yokluk... Herşey silbaştan ediliyor... Değil oysa... Onaltıncı Lui'nin Fransasıyla, Napolyon'un Fransası arasıda, özellikle devlet ve işleyiş bakımından alındığında pek büyük bir ayırım yok... Aristokratların kesin egemenliği gitmiş... Yerine burjuvaların egemenliği gelmiş... Devlet bu kez, bütün ödev ve yükümlülükler bakımından, onların adına çalışmaya başlamış... Bunun örneğini, kendi ülkemizde, kendi toplulumuzda da yaşadık bir güzel... Kurtuluş Savaşı, ilk Meclisinin ilk günü, Padişah'ı kurtarmak için andiçiyor... Ama, daha süresini tamamlamadan, aynı Padişah'ın tahtını başına geçiriyordu... Değişen ne? Coğrafya yapısı... Hem de Meclis'ten alırsak, genişleyen bir coğrafya yapısı... Uşak, Erzurum, noktalarıyla, Sinop, Kayseri noktalarından oluşan bir kara parçasının bütün denizlere dayanması kadar büyük bir ayırım... Aristokratlar gitti... Yerine Fransa'da olduğu gibi burjuvalar gelemedi...

—Peki gelen ne oldu sizce?

Konunun doğrudan devlete kayması, Cahit'i nefessiz bırakıyordu. Platon'un Diyalogları'yla, Devlet'inin ötesinde fazla bir bilgisi yoktu. Yine de tartışmaların renkliliği içinde kaç kez boğulmuştu. Şimdi bir uygulamacının karşısında, kuramları teker teker elden geçiriyordu sanki.

Kemal Bey, kendini katırının hızına bıraktı. Yanıbaşında biraz daha yüksekten bakan Cahit'e göz atma gereği duymadan;

—Devlet, -dedi gülerek... Ya da açığı halk... Çünkü, bizde İngiltere, Fransa ve Almanya'da olduğu gibi bir burjuva sınıfı yok... Hiç bir zaman oluşturulamamış. Nedeni derin... Osmanlı'nın düzeninden diyebilirsin.. Meşrutiyetin bütün çabaları, Beyoğlu barlarında parayla sigara yakan bir avuç haramzadeden başka bir şey yetiştiremedi. Bunların çoğu da, altınlarını kaptıkları gibi Padişah'larının ardı sıra Avrupa kentlerine koştular... Yıllarca, tütün satacak tüccar bulamadı

Cumhuriyet... Tütüncü Mithat'la, Şekerci Hayri ticaretin Nuri Demirağ Sanayiin en büyükleri olarak biliniyor... Bir koca ülkede bir avuç ticaret erbabı ne yapabilir? Tükürse boğar geri kalanlar. Devlet bütünüyle ellerine geçmiş olsa bile, paylaşım farkı ortaya çıktığında, bir gün tutunamaz...

—Aristokrasi de bir avuç haramzade değil mi?

—Aferin Cahit, -dedi nefeslenirken.- Öyle soruyorsun ki, bazen boş bulunuyor insan. Aferin çocuğum!.. Aristokrasi de bir avuç... Ama, düzeni bin yılların gerisine dayanıyor.İnsanların kabul ve koşullanmışlığına yani...Avrupalı serf, kızı evlenirken, Senyörünün bunda hakkı olduğunu kabullenmiş... Bu düzenden, ancak bedeli anında ödenirse, bir hakkın doğduğu anlayışına geçmesi için, yüzyıllar gerekmiş... Bizde, böyle bir gelişme sözkonusu değil ki... Osmanlı sisteminde, herşey Padişah'ın... Aristokrasi diyebileceğin bir sınıf da yok... En basitinden alalım... Aristokrat, şuradan şuraya belli bir toprağın, altındaki üstündekileriyle sahibi mutlakı... Osmanlı'da böyle bir şey var mı? Gerçekten yüzyılın sonunda, topraklar bakımından böyle bir hak tanınmış... Ama, topraklar bakımından... İnsanın sahipliği, dinen de, sistemen de mümkün değil... İnsan, kendi işlevi içinde özgür. Efendisi... Yalnız kendinin sahibi... Belli kuralları var. Bir kentten ötekine giderken izin alır. Daha eskiden ikta sistemi geçerliyken, çift bozması yasak... Ama, köle değil. Ya da yarı köle hiç değil... Bütün bu yapının üstüne, aristokrasiyi oturtman da olası değil... Avrupa Senyörü, toprağın da insanın da efendisi... O yüzden, tam anlamıyla bir sınıf... Ülkeyi parça parça bölebilir. Mülk kendisinin... Bizde!..

Sustu. Sözünün gerisini getirmekten çekinir gibiydi. Bir ışık bulmuşçasına sürdürecekti. Davut'un katırını Muhtar'ın kapısına yanaştırdığını gördü... Biraz hızlandı... Cahit'in dokunmasına kalmadı. At da hemen ayak uydurdu...

Köye yaklaşırken;

—Örneğin şimdi evine konuk olacağımız Muhtar, aynı zamanda, köyün en büyük toprak sahibi... Ama, ötekilerin de iyi kötü bir kaç evlik toprağı var... Muhtar'a salt saygıyla bağlılar. Canları istediği an, kuyruğunu çekiverirler... Yasal olarak elbet... Ama, insanlar salt bu hakkı elde edebilmek için kaç yüzyıllık kavga verdiler bir düşünürsen, bizim sistemin temelindeki yapıyı daha iyi kavrarsın...

Kapıya gelmişlerdi. Bir anda bütün köyün ayaklandığını anladılar. Muhtar haber göndermek gereğini bile duymamıştı. Köy damlarının kapıları karı kürürcesine arka arkaya açıldı. Dümdüz yollarda kütürdeyen ayak sesleri kaynaştı bir an...

Onlar kapıya vardıklarında, bütün "ihtiyar heyeti," hazır bekliyordu...

Muhtar'ın geniş eyvanından birlikte girdiler. Köy gençleri, katırlarla atı hemen tavlaya çektiler... Taş konak, sımsıcak karşıladı onları... Ocak ölçerildi... Yüzlerine çarpan ısının damla damla bedenlerine yürüdüğünü sezdiler.. Muhtar, yüzünde esmer bir gülümsemeyle çevrelerinde dönüyor;

—Hoş geldiniz Kaymakam Beyim!.. Safalar getirdiniz!.. Hiç beklemiyorduk!.. Umuyorduk! Kaymakam Beyimiz bizi boş komaz. Bir uğrar, iki lokma bazlamamızı yer, iki yudum ayranımızı içer, diyorduk -diye gönül alıyordu.

Kemal Bey, yüzünde gülücüklerle baktı köy kocalarına.

—Ne yani Muhtar, -dedi alayla...- Bazlama ayranla mı çırak çıkaracaksın bizi?

—Siz hele bir soyunun dökünün Beyim, -dedi Muhtar...- Biz dağ adamıyız... Ummasak, beklemesek de, ocağımız tütmekte hamd-ü senalar olsun... Hele şöyle buyurun. Bir acı kahvemizi için...

Kaymakam hiç yüksünmeden gösterilen köşeye geçti. Bağdaş kurup oturdu. Kocaların da oturmasını bekleyerek;

—Bir yaramazlık yoktur umarım, -sorusuyla, gözlerini her-

kesin yüzünde gezdirdi.

—Şükürler olsun, -dedi Muhtar.- Hiç bir yaramazlık yoktur. Bu kışı eksilmeden geçireceğiz Tanrı'nın izniyle.

Üç dört tümcenin içinde bütün bir yılın özetini almıştı Kemal Bey... Yüzü güldü. Sonra, çevresinde bir eksik yakalamışçasına araştırdı.

—Eğitmen nerde!

—Şimdi gelir, -dedi Muhtar.- Bildiğim ders ya bitti, ya da bitmek üzere... Kesememiştir.. Çok sağlam çıktı bu eğitmenimiz... Maşaallah'ı var... Kışı, hiç hastalanmadan geçirdi...

—Siz de sahip çıkmaya başladınız da ondan, -dedi hemen Kemal Bey.- Yalnız insan, her bir şeye koşamaz ki...

—Başımıza kakma Kaymakam Bey, -diye atıldı Muhtar.- Yalnız koduysak, kendi istiyor diye düşündük Kerim Efendi'yi... Nerden bilelim, ilkin bizim sahipleneceğimizi? Neyse, gayrı bundan öte, gelen bize geliyor deriz...

—Biz de epey şey öğredik canım... Dağlı dağda pek duruyor, ovalı ovada... Eğitmen atamalarını buna göre yapıyoruz... İsmail Efendi, tez zamanda kaynaştı sizinle... Kerim efendi de, Yeşilyurt'ta pek bir iyi...

—Oh oh, sevindik. İyi adamdı... Hoş adamdı da!.. Lâkin biraz dayanıksızdı. İkide bir hasta oluyor, okulu kapatıyordu... Demek, dağ havası yaramıyormuş... Bir de, dağ havası hastaya şifadır, dersin Beyim... O bizim hastamıza olsa gerek... Hah işte, -dedi hafif kıpırdanarak.- Senin İsmail Efendi de sökün etti...

Cahit, hiç bir kıpırtı duymamıştı. Odanın içindeki seslerden başka, kulağına gelen bir şey olmamıştı. Odanın pencereleri kapalı, evin taş duvarları sağırdı... Muhtar sözünü bitirdikten sonra, gözlerini kapıya dikmişti. Gerçekten kapı açıldı. Genç bir adam, elleri önünde, saygıyla girdi... Yaklaştı. Kaymakam'ın elini öptü. Cahit'e başıyla selam verdi...

—Hoşgeldiniz efendim, -deyince, şaşkınlıkla muhtarın yüzüne bakan Cahit'e söylüyormuşcasına; - Son dersteydik de

efendim,- diye açıkladı.- Kesmek istemedim... Çocuklar, biran önce evlerine gitsinler, göreyim, dedim...

—Son ders olduğunu bilseydim, doğru okula gelirdim, -dedi Kaymakam... Muhtar'ın alıngan bakmasına kalmadan, - Muhtar'ı şöyle bir kıpırdatır, okulumuzun eksiği gediği var mı, birlikte bakardık.

—Sağolsun köylülerim,-dedi İsmail.- Sık sık soruyorlar. Ben, galiba Kerim Bey'in sayesinde, yakınacak şey bulamıyorum efendim... Kocabey'le işiniz bittiğinde, bir de okula gideriz.

—İşimizin biteceği yok Eğitmen efendi, -diye atıldı Muhtar.- Yemek hazırlanıyor. Önce tatlı sunalım, sonra gerekiyorsa, eksiğimizi sokuştururuz,- diye güldü...

Kaymakam da gülüşlerine katılınca, herkes rahatladı. Eğitmen İsmail;

—Şaka yapmadan duramaz mısın Kocabey? - Demekten kendini alamadı...

—Niye duracakmışım hey Eğitmen efendi, - diye güldü Kocabey... - Şöyle bir dönüp baktığımızda, kaç kez bedavadan yaşadığımızı ben bile hesaplayamıyorum... Somurtup durmanın gereksizliği, buradan da belli değil mi? Çekiver şu kavanoz dipli dünyanın kuyruğunu... Gülebiliyorsan, gül oğul... Anamı ağlatmaya hevesli çok bu dünyada...
belli değil mi Kaymakam Bey, -diye birden soruverdi... - De hele ne buyurmak için dağ yukarı sardın? - Harp bitti denilmişti... Yoksa Alaman yeniden mi deprenmekte?

—Yok Muhtar, - dedi yine gülerek Kaymakam. - Daha uzun bir zaman depreneceğini sanmam. Baharda hepinizi toplayıp söyleyecektim... Hazır gelmişken, anlatayım... Geçenlerde Ankara'dan emir geldi... Yeni partiler kurulacakmış...

Odanın içini kopkoyu bir susku aldı. Bütün gözler Kaymakamın ağzında kilitlendi. Yalnız Kocabey, oturduğu yerde kıpır kıpır bir çoşkunun yumağına dolandı... Kaymakam, sözünü sürdürmek zorunda kaldı;

—Vatandaşa eşit davranacağız!...

Cahit, irkildi. Odadakilerin yüzlerinde bir kıpırtı aradı. Kocabey'in devingen oturuşu dışında herşey az önceki gibiydi. Muhtar, yaşlılığından umulmaz bir çeviklikle ayaklarını değiştirdi. Gözleri Kaymakam'ın ağzından, gözlerinin içine kaydı. Derin derin baktıktan sonra bir soluk gibi;

—İş zorlu anlaşılan, - dedi. - Paşa kararlı... Harbin sonu, bize de dokunuyor he mi? Bir buysa, elimizden geleni yapar ız. Bizim köyde ayrılık gayrılık yoktur. Hemen söylerim... Ama, dağ yukarı Kaymakam koşturacak kadar çabuk mu olup bitecek her bir şey? Benim bildiğim, partiler kurulur... Seçim belirlenir... Yoksa!.. Seçim yakın mı? Bahar gül yüzünü gösterir göstermez, sandık mı kurulacak?

—Sanmam... Seçim yasası yeni hazırlanıyor...

—Tamam! -Dedi Kocabey.- Çıkar çıkmaz da buyur diyecek. Anlaşıldı Bey!.. Yakında seçim var. Nasıl olacak? Eskisi gibi mi?

—Henüz yasa çıkmadı. Hiç birşey bilmiyorum dersem, inan...

—Demek ki, eskisinden değişik olacak. Yasa hazırlandığına göre, bakalım ne isteyecekler?.. Yazı bulur anladığım... Bizim yapacağımız bir şey var mı?

—Şimdilik, herkese eşit davranacağız.

—Zaten başka türlü davranıldığı mı varmış? Kim kime ne yapabilmekte Beyim? Hele dağlarda... Bir avuç adamız hepimiz. Birbirimizin ya emmisi, ya yeğeniyiz.. Bundan da öte, hepimiz çakmak çaldık... Ayrı bölük ten, ayrı takımdan, ayrı mangadan olsak da, aynı yöne doğru ateş ettik... Ölenle öldük, kalanla sevindik... Neyin ayrımını güdeceğiz? Ama, bu senin particilik dediğin bulaşırsa, ayırım önümüzde.. ona uyarıyorsan, yarını kim bilebilir?..

Kaymakam hiç sesini çıkarmadan dinliyordu. Odadakiler de... Cahit, kendini yutkunurken yakaladı. Kocabey, kapıp götürüvermişti. Kaygılarını mı söylüyor, yoksa, kaygılanmak gerektiğini mi açıklamaya çalışıyor belli değildi. Konukluğunu

bilmese, demokrasi üzerine söyleve oturacaktı...

Kapı açıldı... Göz açıp kapayıncaya sofra düzüldü. Kocabey, sininin çevresine oturttu herkesi. Buğulu bazlamaları dürümleyip, uzattı. Kaymakam, ev sahibinin uzanmasını bekledi. "Değişen bir şey yok," diye düşündü Cahit. "Töreler, hepimizin kanına işlemiş... Kocabey, olağanüstü bir saygı gösteriyor Kaymakam'a.. Kaymakam, hiç büyüklenmeden, törelerin gereğini yerine getiriyor. Boş bulunup, elini uzatmıyor ev sahibinden önce... Bir de biz bunları yabancılıyoruz. Oysa, uzak yakın... Kentli köylü, Kocabey'in dediği doğru... Birlikte can alıp verilmiş. Şimdi neyin ayırımını güdeceksin?.."

Her oluşum'a düşüncesinde yeni açılımlar mı saptıyor? Yoksa, her konuşana hak mı veriyor? Ayıramadı. Öyle dingin, bazlamadan bir parça kopardı. Sofranın üstünde, balı reçeli kaymağıyla, tandırlanmış pilicin iştah kabartan kokusu sıralanmıştı. Ev sahibi, bir lokma aldıktan sonra, konuklarının doymasına zaman tanıdı.

Eğitmen de iç inde, herkesin kolu ağır ağır gidip geliyordu. Davut, Cahit ve Kemal Bey yol yorgunluğunun acelesinde, atıştırıyorlardı. Karınları doyar doymaz, kahveler sökün etti..

—Sizler kötüsüne karşı devletin güvencesisiniz, -diye ancak yanıtladı soruyu Kaymakam.- Bir savaşta çakmak çalmakla bitmiyor iş... Yeni bir dönem başlıyor... Partiler olacak. Seçimler yapılacak... Kim fazla oy alırsa, görevi o yürütecek?

—Bu bizim yabancımız değil Kaymakam Bey, - dedi hemen Kocabey.- Bilmediğimiz hiç değil... Ama, fırkacılığın neler ettiğini de biliyoruz bir güzel... Bizim buralara erişmedi Tanrı'ya şükür... Gelip köyü bölmedi.. Bölemedi de, yekindiğimizde ardımızda kuşku bırakmadık... Ama kentin halini gördük savaş içre... Birbiriyle küs ölenleri de bildik aynı düşmana çakmak çalarken... Beni ürküten bu... Yaraları tam onardık mı dersin? İsmet aceleci değildir... Kılı kırk yarmakta ustanın peştamalını bağlar... Gazi olsa, hürpedek girerdik

işin içine... Çıkacağımızdan ve de çıkaracağından güveni pektir... İsmet, düşünür taşınır... Ne var ki, harp biteli çok olmadı.. Yine gavur mu zorlamakta bu işi?

—Ne gibi, -dedi Kemal Bey!- Nasıl?

—İncesine fikrim yetse, sormazdım.. Onca ot tutmanın ardından koşturamadı ya bizi. Harbe sokamadı bütün isteğine karşın... Kendi kırık çıkığını bize mı onartmaya sıvanır, diye korkmaktayım... Harbe girmemiş bir biz varız... Bir de İsviçre değil mi? Bir ulus harbe girmemişse, nasıl ürer? Kıranı yok.. Ha babam de babam çoğalmakta... Çoğalanda neyler? Daha bir fazla ister her şeyi... Buldun verdin ne iyi... Veremedin, almaya durur ki, karşı çıkamazsın... Harpten yengin ya da yenik çıkmış millet yaralıdır. Biz ki, koskoca bir devlettik. Küçüldük, ufalandık yine de yirmi yılda kendimize zor geldik. Bunlar, çok daha zor gelirler... Eh, o zaman neylemeli?.. Dipdiri Türkiye'yi, kendi içinden uldurup, zedelemek daha bir iyi değil mi?

Kemal, Cahit'in gözlerine baktı birden. Cahit, bütün gerekçelerini yitirmişcesine sarsıldı. Kaç saatlik katır izinde bir dağ köyü, kentteki bütün gevezeliklerini kar topu gibi yuvarlayıvermişti. Ardından koşmak amacıyla yutkundu. Dinlemenin konuşmaktan iyi olduğunu anladı bir kez daha..

Kentin Osman ustasının dedikleriyle, dağın Kocabey'i birbirini tamamlıyordu. Yoksul, yoksun, cahil halk, damarına basılınca, bilgelere taş çıkartan yorumlar ortaya koyuyordu. Ölçütlerinin sağlamlığından mı? Bilincinin kıvrımlarında bir kıvılcım ışıldadı.

"Kurtuluş Savaşı, olağanüstü bir direnç ve öğrenim oluştursa gerek... Bunların tamamı savaşçı...kimbilir başlarken nasıldılar! Kimi çoban, kimi ağa, kimi ödlek kimi yiğit... Ama, düşmanın karşısında, hem içe, kendilerine, hem dışa yabancılara karşı can verip aldılar... Ölümün olmadığı yerde eğitimin anlamı ne ki... Bunların sınavı başarısız geçemezdi. Ge-

çiren gitti zaten... Kalanlar da, "mülkün sahibi" oldular..."

Gözleri parladı. Kocabey'le, Osman Usta'nın sözlerini karşılaştırdıkça, ürkünç bir bilincin ayırımına varıyordu. Bu cahil takımı, kendini "mülkün sahibi" sayıyordu. Attıkları Padişah'ın yerine geçmişti her biri.. Derbent ötesinde bir dağ köyünün taş konağındaki tartışmalarla, kentin meyhanesindeki sözler, neredeyse aynı sözcüklerden oluşuyordu. Ya da sözcüklerde bir ayırım olsa bile, aynı sonuçta birleşiyordu. "Biz okumuşlar, kendimizi bir şey sanıyoruz," diye geçirdi içinden. "Yumurtadan çıkan civciv örneği... Kavruğun Şevket, okuma yazma bilmiyor... Eline bir resmi belge geçse, yöremde dört dönüyor ya, birden hiç bir şey bilmediğine karar veriveriyorum... Oysa, ben okuyayım diye, dağı bağ eyliyor adam... Ve sanki hiç dönüp bakmıyor bana. Alınıyor, kırılıyorum. Önüme bir dünya uzatan adamı küçümsüyorum sezinlemeden. Yuh ulan sana... Asıl bilen bunlar.. Sahipliğin cahillikle mümkün olmadığını kavramışlar... Kendilerinden sonrasına domuz gibi hazırlanıyorlar. Vay anasını be!.. Kendimiz istedik, kaltabanlık fırsatıdır sayarak deftere kitaba sarıldık sanıyoruz he mi? Al sana Cahit oğlun... Köylünün kurnazlığına böyle kurban gidersin... Tıpkı, İngilizi, Fransızı gibi... Yunanlının bunda adı bile edilmez... Fukara, başkasının oyuncağı... Efendileri kündeden atmış olanı, onu sayar mı? Şuraya bak... Dağ köyünün muhtarı, yedi düvelin hesabına kafa yoruyor... Bizi savaşta kırdıramayınca, böleceklermiş!.. Vay canına!"

Yemek bitmiş, Kemal Bey kalkmaya hazırlanıyordu. Gözlerinin derininde, Cahit'in dalgınlığına yönelmiş belli belirsiz bir alay vardı. Okula uğradılar. Kocabey haklıydı... Oradan teri soğutulmuş hayvanlarının yanına döndüklerinde;

—Ben yukarılara buyruğunu iletirim bu cumaya Beyim, - dedi Kocabey...- Başka acil bir işin yoksa, zahmet buyurma...

Kaymakam ilkin söyle bir irkildi. Hemen ardından;

— Daha iyi olur, - dedi. - Sağol... Kısmetse Bahara kentte buluşuruz. Biz de gecikmeden dönelim...

Yeniden geldikleri yolu izlemeye başladılar. Köyden çıkar çıkmaz, Cahit'e yaklaştırdı katırını;

— Nasıl, - dedi... - Kocabey, yaman biri değil mi?

— Şaşırdım efendim, - diye yanıtladı içtenlikle. - İnsan hiç beklemiyor...

— Savaş, insan ilişkilerinin en sıcak noktası Cahit, - dedi Kaymakam. Bunlar koskoca bir Dünya Savaşı, koskoca bir Kurtuluş Savaşı geçirmiş insanlar... Bizim bildiğimizne varsa, namlunun ucunda öğrenmişler... Ve bunlar oldukça, kendimizi bir şey sanmamız yanlış... Öyle insanlar ki, ilkin kendi tabularının tamamını kırmışlar... Doğumlarıyla, gençliklerini bir düşünsen, hak verirsin... Her adımlarında "Padişahım çok yaşa," diye bağırdılar belki... Ama, aynı Padişahı kendi elleriyle boğarlardı yakalasalar... Saltanatsız olamayız düşüncesiyle büyümüşler... Şimdi hiç bir saltanatı geçerli saymıyorlar... Bunları tanıdıkça, öğrendikçe, insan kendi cüceliğini anlıyor...

— Teşekkür ederim, - dedi birden. - Kentte partileşme rüzgârları eser esmez, Osman Usta bir ders vermişti. Şimdi siz, güvenip yanınıza aldınız. Dağların da, kentlerden ayırımsız olduğunu gördüm...

— Biliyorum, - dedi Kemal. - Gece sabahlara kadar, parti binasını badana ettiğinizden haberim var. Göresin istedim... Nasıl sağlam bir toplum yapımız var... Belki parti olayı da tutar... Demokrasi kurulur. Ama, bu yapı bozulmazsa, önümüzü kesecek hiç bir güç yoktur bizim...

— Hizmet, derken belirtmek istediğiniz buydu sanıyorum.

— Evet... Her birinin bilincini kendi yüreğinde duyabilirsen, yaptığının kıvancını hakedersin... Sizler, bunların eline kitap verebildiği ilk kuşaklar sayılırsınız. Biz kendimizi sayarız ama, çok azız... Kentinizde lise yeni kuruluyor. Ve buradan çıkanlar, daha da ilerilere gidebildiklerinde, asıl gücü oluş-

turacaklar. Ne var ki, Kurtuluş Savaşı gazilerinin görüşlerini hiç unutmamalısınız... Benim ağzımdan ne savaş çıktı, ne İsviçre... Görüyorsun değerlendirmeyi... Ankara'da oturanla, Derbent'te yaşayan, aynı anda düşünebiliyorsa, ulus olma özelliği kazanıldı demektir. Ankara'da oturanın ne düşündüğünü bilmiyorum. Ama, öğrendim. Partiler ve partililer arasında ayırım yapmayın derken, bir yumuşak iniş amaçlamış olmalı... Kocabey de aynı şeyi söylüyor...

— Osman Usta da!.. - Dedi hemen Cahit.

— Evet!.. O da!.. Çünkü o da Kurtuluş Savaşı'nın mirası... Ve bilir misin, çok zaman, pek çok şeyi o'na bakarak kararlaştırırım ben... Tutumunda bir irkilme sezersem, hemen gerilerim... Elbette yanıldığını düşündüğüm çok olmuştur. Ama, yanılsa bile, beni yanılmaktan koruduğu zamanlar daha çoktur... Yurdu biz de seviyoruz. Onlar da... Ne var ki, onlar, sevmenin bedelini herkesin gözü önünde ödemişler...

SINAV BİLENİN KORKUSUDUR

İlkyaz, bahçeleri, ağaçları, çiçekleri, sokaklarıyla bütün kenti coşturuyordu. Yaz hazırlığının iyice hızlandığı günler, öğrencilerin son çabalarıyla karabasanlara dönüşmekte. Bitirme sınavlarının dehşeti, her günle biraz daha yaklaşıyor. Bütün küçük kaçamakların son sızıntıları da, ağır ağır unutuluyor. Notlar... Kitaplar... Ödevler... Bilinen ve öğrenilmesi gereken herşey, aşılmaz birer kale benzeri çevrelerini almakta...

Çantaları ellerinde, sokaklarına daldılar... Baharın yazla buluşmaya can attığı bu meltem ikindisinde, ağır ağır yürüyorlardı.

—Annem, -dedi Cansın.- Birlikte çalışırsak, bana çok yardımın olacağını söylüyor. Gelirsin değil mi?

—İnsan yardım göreceğinin çağrısına koşmaz mı?

—Teşekkür ederim.

—Sizi tanımasaydım, -diye irkildi Cahit.- Bu inceliği kavrayamazdım. Okulun, kentin, evrenin en güzel ve çalışkan kızı Cansın, kaltaban Cahit'ten yardım istesin!... Bozdağları, Toroslar, Ağrı'yı, Himalayaları bile ben yarattım diye ortalıkta gezinsem, kimse hayır diyemez... Bir garip Kavruğun oğlu... Yoksul bir kasaba hödüğü, böylesi süzülmüşlükle karşılaştığında, borcunu ödeyebilir mi?

—İstediğin kadar alay et, -dedi alınganlıkla Cansın.- Bir elin nesi var iki elin sesi var, denilmiştir. Birlikte çalışırsak, alacağımız parlak notlarla, alacağa bile geçeriz... İstediğimiz fakülteye girebilmemiz buna bağlı biliyorsun!..

—Ya!.. Biz biraz geç geldik dünyaya Cansın... Birkaç yıl ön-

cesine kadar, fakülteler öğrenci bulmak için yarışırken, şimdi bizi yarıştırıyorlar.

—Kolay mı? Bir kaç yıl önce, bütün liselerin toplamı, fakülteler kadardı... Mezun olanlar birini bile zor doldurabilirdi...

—Hatta bazen dolduramazmış da, liselerin ikinci sınıf öğrencilerini bitirme sınavlarına sokarak, fakültelere alırlarmış... Bizden önceki kuşağın bu şansı, her halde bizden sonrakilerde büsbütün geri tepecek...

—Bizim burda bile lise açıldıktan sonra, -diye güldü Cansın.- Rakibimiz çok. Kimbilir daha kaç yerde, kaç lise kuruldu. Üniversitelere gidecek olanların sayısı çoğalınca, ister istemez seçim geliyor...

—Geliyor!.. Bütün dehşetiyle geliyor hem de. Senin, annenin desteği de bu yüzden ödenmez borç altında bırakıyor beni... Sezmeden, ayırımına varmadan yönlendiriyorsunuz insanı. Bir an sizinle olmak, bir yaşam uygulanacak bir görgü edinmekle eşdeğer. Ve tutup, evinize çağırıyorsun. Daha çok öğreneyim.. Daha çok inceleyim. Ve sana yaraşırlığın bütün özelliklerini kapayım istiyorsun. Yanıltmak korkumu bir bilsen!..

—Oh!.. Kendini bu kadar küçümseme darılırım. İnceliğini anında özümsüyorsun. İsteğin, iştahın ve dikkatin öylesine gelişmiş ki, asıl biz korkuyoruz. Pot kıracağız, yanlış davranacağız da, kırılmana neden olacağız diye...

—Hey Allah'ım, -diye hayıflandı Cahit.- Annen, tabağın sağına bıçağı, soluna çatalı koyduğunda elim ayağıma çaynaşıyor. Sen neler demektesin? Sizin biçeminize uyabilmek amacıyla, yediğim burnumdan geliyor. Güvensizliğim de cabası...

—Güvensizlik, yılgınlık getirmiyorsa, iyidir, der babam. Çünkü o da senin gibiymiş." Mülkiye'de çektiklerini anlata anlata bitiremez... "Biz taşralılar, Galatasaray'dan gelenlerin kulu kölesi olurduk," der her zaman... "En azından, ça-

tal bıçakla yemeyi öğrenelim... Dansetmeyi belleyelim diye ne isterlerse yapardık..." Bu bakımdan askerleri çok şanslı bulur... "...Onlara daha ortaokul sıralarında dansı da, sofra terbiyesini de veriyorlar. Biz dağdan inmeler, bol ışıklı bir salona girmeye görelim... Devirmediğimiz çam, yıkmadığımız alan kalmıyor... "Sultanililer" ise anında en güzel "sefir kızlarını" paylaşıyorlar.. Kızlar da, oğlanlar da haklı... Biz yanaştığımızda bütün lafımız, çat pat; "bonjour" ve "bon soir" lardan ibaret... Üstelik dansedelim derken, kızların ayaklarını eziyoruz... Oysa onlar bülbül gibi Fransızca şakıyor, Maurice Chevalier benzeri dansediyorlar. zaten "Mülkiye" bitince, her şey yerli yerine oturuyor... Onlar, Hariciye şubesinin gözdeleri olarak yurt dışında görevler üstleniyorlar... Biz, idare'nin demirbaşları olarak, dağlara sarıyoruz... Bilgi ve görgü, çocuktan başlamazsa, olacağı budur... Adamlar, öncelikle kent çocukları... Sonra Galatasaray'da okumuşlar... Başka kolejlerden de gelenler var.. Saint Joseph'ten, Talas'tan... Ama, çoğunluk Galatasaraylı... Arada bir de bizim gibiler.. Öyle ya, hepsini oralardan alsalar, Anadolu'ya gidecek adam bulamazlar..."

—Beni yatıştırmak istiyorsun?

—Niye? İlkin gülüşmüştük. Sonra düşününce, hak verdim. Ben hep taşra okullarında okudum. İlk kez üç yıldır buradayız. Ondan da babamın Valilik süresi geldi. Galiba kadro bulamıyorlar da ondan.. Öyle çok kent, öyle çok insan tanıdım ki...

—Diretip durma öyleyse diyorsun!.. Anlayışsızlık bizim kanımıza işlemiş Cansın. Bağışla!.. Hemen kavayıvermek güç. Zekâmız ne kadar işlek olursa olsun, toprak gibiyiz biz... Yavaş yavaş özümsüyoruz her bir şeyi..

—Ama toprak gibi de verimlisiniz. Özümsediğinizi sunarken, katlıyorsunuz.

—Teşekkür ederim.. Cansın'ın kapısının önüne gelmişlerdi.- Ben Halkevi'ne kadar bir uzanacağım.. Kâmil Abi, şu par-

ti işine bulaştı ya, bir bakayım... Dün, o yokken, atıp tutuyorlardı. Bakarsın işine son vermişlerdir.

—Babam ayırım yapılmayacak diyordu...

—Devlet yapmayabilir... Ama, Halkevi devletin değil. Partinin. O bakımdan, sözde biraz hazırladım Kâmil Abi'yi ama...

—Peki.. Yemeğe yetişir misin?

Çantasını kapının arkasına bırakıverdi. Başını sallayarak çarşının yolunu tuttu... Halkevi'nin kapısından girerken, Kâmil'le karşılaştı.. Suratı allak bullaktı...

—Abi!... -Diyerek kolunu yakaladı.

—Dürzüler, -dedi Kâmil.- Halkevini babalarının çiftliği sanıyorlar.. Azbiraz sokurdanayım, dedim... Hırsız çıkarmaya kalkıyorlar. Sorarım ben onlara... Elbette bu iş burada kalmaz..

Yan yana yürüdüler. Osman Usta, tam yollarının üstüne sandalyeleri atmış... Birinin üstüne bağdaş kurarak, onları bekler gibiydi...

—Gel bakalım yeğen, -dedi Kâmil'e...- N'oldu? Particilik ilk şehidini verdi mi? Yoksa kulağını bükmekle mi yetindiler? Eğer öyleyse, Cevdet dümbüğünün bile yüreği yumuşamış, derim.. Bi açığın var mıydı?

—Geçenlerde Cahit bir kitap amıştı. Kitaplıktan dışarı kitap çıkarmak yasak ya, onu bulmuşlar... Bahaneleri bu oldu.. Kapıdışarı edildik...

—Bak sen!... Bir buysa, tasalanma... Namusunla elini yudun say... Azbiraz daha diretecek kadar güçlü olsaydın, çekeceğin vardı...

—Ne gibi? Daha beteri olur mu? Kurallara uymadığım için isten attılar.

—Eh, sen particiliğe soyunuyorsun... Adamların bütün güçlerini kendine istiyorsun... Onlar da ellerinden geleni arkalarına bırakmayacaklar...

—Hani İsmet bu işe yandaş diyordun... O tasmalarını çöz-

mese bunlar havlayabilir mi?

—İt itliğini yapmasın olmaz.. Sahibi dedikten sonra kevkiren ite kemik mi verilir hay benim Kâmil yeğenim?.. İt kevkirir... Sahibi dur, der... Durmazsa kötü... Ama, o dur deyişte bile öyle bir eda, öyle bir tavır vardır ki, duracak mı, dişleyecek mi ayırır it dediğin... Şimdilik işin peşrevi başladı.. Takatuka bizim zamanımızdaydı.. Sizin zamanımızda olur mu bilemem?.. Celal Bey, eski kulağı kesiktir. İstem de ondan kalır değil.. O yüzden işi oraya götüreceklerini sanmam... Ama, it çoğalınca, kuduz dalamasın, mümkünsüz. Sen yakanı ucuz kurtarmış belle... Yoksa, başına geleceklerin önüne kimse geçemezdi...

—Nasıl böyle konuşabiliyorsun?.. Halkevi onların çiftliği mi?

—Ne sandın ya oğul!.. Onların çiftliği olalı, on yılı geçti... Sen kıçına tekme yiyince mi anlıyorsun? Orda halâ duruyorsa resmini görmüşsündür.. Halkevinin ilk başkanı kimmiş, biliyor musun?

—Kalaycı Osman Çavuş...

—Eee!.. Kalaycı Osman Çavuş kim? Dur, onu da ben söyliyeyim.. İttihat'ın has bir adamı. Bütün bu Bey takımını parmağına baktıran bir yiğit ki, akıllara ziyan. O, bir de Helvacı... Biz onların ardısıra geliriz ve de gideriz.. Öncesinde, sonrasında da... Kuvayı Milliye'nin başı kim burda? Osman ustam... Yardımcısı? Topal Ali Dayım... Yardakçısı Dursun Çavuş, Osman Çavuş, Kocabey, Cumali kayı, Kavruğun Şevket... Eee!.. Bak bakalım bunlar kim? Hal! He mi?

—Dur, -dedi birden kâmil.- Ne anlatmak istiyorsun?..

—Halkevi o zamandı oğlum... Herkesin elini kolunu sallaya sallaya girip çıktığı... Başını dike dike nutuk attığı bir yerdi... Benden halkı nerden bulursun? E, bir de senin kıçına tekme vuranları say bakalım şöyle... Bey, beyzade, damat ve kâhyaları? Hani halk? Dursun Çavuşum savuşalı on yılı geçmiş... Ben en son uğradığımda, hazeren sandalyelerin yerini alan koltuklara yayılamadım. Kıçıma yaylarından biri batar

diye...

—Kurduğunuz yeri niye bırakıp kaçtınız?

—Tövbe!.. Kaçmadık!.. Ve de hiç bir zaman kaçmayız!.. Sakın öyle düşünme.. Biz, saymasını da, kırmasını da iyi yerden öğrendik.. Kemal, erden bırakıp gidince, yapacağımız bir şey yoktu... İsmet'i getiren kim? Cumhuriyetin başına gelebilmek herkesin haddi mi? Padişahı sürgün eylemiş bir yiğitler topluluğu, öyle kuru gürültüye papuç bırakır mı? Bizim gözümüzde de, Kemal'den sonrası başımız oydu.. İşin başından beri oydu.. Mareşal bile sonra geldi... Oysa, Kemal her zaman bir şeyi iyi belirtmiştir... İsmet, Harbiye Müsteşarıyken bile benim buyruğuma uyardı... Eh, o zamandan bu yana hep dediğini yaptığına göre, istediğini sürdürecektir..Bize düşen, ona olanak tanımaktır...

—Çok iyi ettiniz öylem mi? -Diye sordu Cahit...

—İyi ettk elbet!.. Biz savaşçısıyız oğul.. Gözümüze kestirsek, de kestirmesek de, hürp diye yürür geçeriz... Rahmetli Kemal de öyleydi... Biz bir birimize uygunduk. Yine o olsaydı, yine yürürdük elbirliğiyle... Daha mı iyi koşardık? Yoksa yarı yolda tıknefes olup düşer miydik, bilemem. Ama, ancak onunla vardık biz... İsmet gelende, bize düşen, kendi doğrultusunda yer açmaktadır. Diretirsek, biz bize düşeriz... Bunun zararını çok gördük. Biz bize düşmeden çözümü nedir? Azbiraz koltuk kovalatmak it topuk takımına.. Kovalttık işte... Halkevi, beyler çiftliği oldu.. N'oldu? Oraya hiç giden yok... Ama, sizin sabahlayıp onardığınız Tahir'in berhanesi, dolup taşıyor he mi? İşte bunun değerini bilin. Bi kez öyle oluyorsa, İsmet dönüp dolaşıp, işini sürdürüyor demektir.

—Bunu elbirliğiyle yapsaydınız olmaz mıydı, -dedi Cahit.- Sonradan dönüp dolaşıp aynı yere gelinecekse, bunca yolu boşuna gitmenin anlamı neydi?

—Heh, -diye dudaklarını yaladı Osman Usta... Bu gençler bir yaman oluyorlar ki, deme gitsin... Aferin Kavruk.. Sen büyüdüğünde, epey iş göreceksin... Böyle soru sormayı bili-

yorsan,yanıtına da hazır olmayı bileceksin ama...

—O bakımdan tasan olmasın dayı, -diye güvence verdi Kâmil. -Hem akıllıdır. Hem de yiğitliğini kaç kez kanıtladı.

—Sana da bi aferin yeğen, -diye gülmesini sürdürdü Osman usta...- Böyle birbirinize sırt verdiniz mi, yabanı da dokunamaz.. Yerlisi de... Tasalanma.. Ne diyorduk? -Soruyu kendine sorduğu belliydi. Durakladı. Düşündü. Ötekilerin suskunluğuna hiç aldırmadan;-Az önce dedim ki.. Biz aklımıza bişey koduk mu, hörlemeye dururuz... Rahmetli Kemal de öyleydi, dedik... Oysa İsmet'e it gerekliydi. Dediğini duyacak ve dediği biçimde kevkirecek... Savaşı bilmezsiniz koçlar... Bir tos atmakla yürüyüp gitse, Alaman'ın hallerine şaşarsınız..

Kafa dedin mi, ne buyrulmuştur, Alaman çeliği gibi, değil mi? Topu tüfengi de gırla.. Adam desen sayısına bereket... Sonuç? Kıçının üstüne gitti ki, elli yılda belini zor doğrulta he mi? Bir de seni düşün... Hindenburg gibi akıllı bir paşası vardı o'nun. Büyük Savaş'ta baktı ki, Alaman milleti tahtakurusu gibi ezilecek... Pes etti tezden. Böylelikle, kendi geleceğini kurtardı... Bizim kelekler ise, bire kadar kırdırdılar... Azbiraz böbürlenme sözkonusu oldu mu, cart cart ötüyoruz... Biz hiç bir cephede yenilmedik... Sonra Yunan buraları kastı kavurdu, halâ kendi kendimize söyleniyorduk. Yahu bu iş nasıl oldu, diye... Alaman akıllı... Her bir yerde bizi kırdırdı. İş kendi bebelerine gelince, teslim arkadaş, dedi. Oyun bu kadar. Sayım suyum yok... Gel istediğini içerde yap. Gençlerin bana gerekli... Biz, her yanımız işgale gidince, adam arar olduk. Eline mavzer versen, parmağı tetik basmaz.. .Karılar soyundu vuruşmaya.. Karıların eteğine gizlenir olduk utanmadın. Neden? Erimiz kalmamış da ondan.. Yok Yemen'di, yok Kafkas'tı, yok Galiçya'ydı, tüketmişiz bir güzel.. Kendi yurdumuza gelende, amanın, silâh tutar adem yok... İsmet, Kemal'in kurmayı dedikti he mi? Bunları bilmesin yazılı mı? Bilmekte.. Eee, biz cahil takımı, cönk vuranda neyleriz?...

Aman bir ucundan da biz tutalım diye köçeklenmez miyiz? İsmet bunları bir güzel hesaplamakta. Bizimle oldu mu, savaşa bulaşmak yazılı... Kendi başına kalmak istiyor. Devlet, bir başına yönetilmez ki. Adam gerekli... Arada bir seçim yapacak. Bu seçimlerde, biz o'nun istediğini mi uygularız, yoksa kendi istediğimizi mi? Savaş kokusu geldi mi, bir ülkeye bir Paşa yeter aslanlarım... Paşa çoğaldı mı, kavga da çoğalır.. Eee, bakma çarığımızın çürüğüne, bizim gibiler, milis zabiti olanda, kendini birer paşa saymakta üstüne yoktur. O zaman, seyreyle gümbürtüyü..

—Yani, Beyler gelip oturmadı, -diye söze girdi Cahit.- Siz bırakınca, yerinizi aldı öyle mi?

—Kim oturduğu koltuğu kendi rızasıyla vermiştir? Bunu becerebilmek için İsmet olmalı oğul... O da becerebilirse... Bakacağız!.. Göreceğiz!.. Daha şimdilik, ortada fol yok yumurta yok.. Üç beş yıl sonra olur mu? Olursa, ne kadarı İsmet'in rızasını dayanmakta, ne kadarı keferenin bastırmasına...

—Şaşılacak şey Osman Amca, -dedi yeniden Cahit.- Derbent'ten Kocabey de, aynı şeyleri söyledi geçen gün...

—Sen Kocabeyi nerden biliyorsun?

—Kaymakam Bey, dağ yukarı çıkıyormuş. Gelir misin dediydi? Benim at da kaç gündür tavlada bunalmış. Bağa varamadım ya... Olur, dedim. Gittiğimizde söyledi...

—Öyleyse iyi etmiş... Bakma mırıklığına Kocabey'in... Yaman eşkıyadır!.. Yunan Bozdağa çıkamadıysa adam gibi, o'nun yüzünden çıkamadı... Köşek, sanki dağın başında dünyayı gözetlemek için oturur... Bilmediği de yoktur ha.. Seferberlikte, azbiraz İngiliz'e tutsak olmuşluğu bile vardır. Çata pat konuşur da domuz... Ama, ciğerini bilir İngiliz'in... Aklınızdan geçeni buna sor, ezbere desin...

—Cahit, dünyayı yeni öğreniyordu. Dağın başındaki kocabey, İngiliz'leri biliyor. Kentin meyhanecisi, Cumhurbaşkanı'ndan mahalle komşusu gibi sözediyor... Babası da zaman zaman aynı şekilde konuşur.. Kendisinin Tanrı gibi gördüğü

Atatürk'ü bunlar etten kemikten bir insan olarak tanıyorlar. Üstelik, bağlılıkları, Tanrı'ya bağlılıklarından çok değişik. Ama galiba daha da derin... Aklı karışıyor. Kendi kendine kırdığını sandığı çemberler, yeniden gelip boynuna dolanıyor... Yaptığı, düşündüğü her şey, kentinin bir dükkân bozmasının içinde olup biterken, bu iki adamın sözleriyle, birden dünya çapında gelişiyor... kaymakam da bunlarla ağız birliği etmiş sanki... Kendisi küçültmek, kente indirgemek istedikçe, elbirliğiyle, dünya koşullarına bağlayıveriyorlar...

Gözlerinin önünde açılıp kapanan dünya ağırlığından yoruluyor. En iyisi dinlemek düşüncesiyle bakışlarını kaldırdığında, Osman Usta'nın güleç yüzüyle karşılaşıyor...

—Daldın, -diyor Osman alayla...

—Daldım... Biz şurada, bir avuç adam parti işleriyle uğraşalım dedik... Aldınız, ilkin Ankara'ya vurdunuz. Orada da duramayıp, şimdi Londra, Moskova, Washington geziyorsunuz.. Bir türlü aklım almadı...

—Haklısın bire Cahit oğlan... Yerden göğe haklısın... Bizim İttihatçı'ların, İngilizlere adam gönderdiklerini duyduğumda, ben de senin gibi şallak mallak olmuştum. Bire bizim derdimiz Abdülhamit değil miydi? İngiliz Kralının püsküllleri ne aramakta işimizde diye... İngiliz zabitleri, burda mandacı toplamayı debelenirken anladım ki, köy yönetmeye kalktığında, gözlerini Çin-i Maçin'e dikeceksin. Ve de iyi dikeceksin hem de... Ola ki ordan kalkan bir bulut tam hasat zamanı senin tarlana tufan indire...

—Önlenemez şeyler vardır ama amca, -dedi direnerek Cahit.

—Vardır bire oğlum, -diye yumuşacık onayladı Osman. -Olmaz olur mu? Hem de saymaya kalkarsan, saymayı şaşırırsın... Ama, sen camiye imamlık etmiyorsun ki... Milletin önüne düşüp, particiliğe sıvanıyorsun... Öyle olanda, önlemek görevin... Tarlaya yanlış düşen yağmurdan, hastaya yanlış verilen ilâca senin sorumluluğun. Hazret-i Ömer'in öyküsünü bilmez misin?.. Halife seçildiği gün, nasıl hüngürder fu-

kara... Mağrıp'ta kaybolan oğlaktan, maşrıkta gezen çıplağa kadar bana soracaksın hey Rabbim... Bunca yükün altından nasıl kalkarım ben?.. Kolay mı toplumun başına belâ olmak yiğitim? Size tabanca mı tutuldu, hadi bakalım, sıraya girin, diye? Gönüllü çıktınız... Karavana hammallığı değil ki bu, yönü yöresi belli olsun... Parti kuruyorsunuz. Yarın öbürgün, el adamları sıralarını savdıklarında, biz varız diyeceksiniz. Gayrı Ankara'ya oturup her bir işe biz el koyacağız... O zaman, köyü Ankara'ya sırtlayıp gidecek değilsiniz... Biz neden elimizi yuyup, İsmet'e bıraktık her bir şeyi... İsmet'e ve beyzadelere... Vuruşma olmasın için... Beyzadeler vuruşmayı ne bilirler? Bileni de var Allah için... Haklarını yemeyelim... Ama, el bebek, gül bebek büyümüş olan, silâhın annacında bütün palamarları koyuverir... Biz öyle mi ya... Herifçioğlu bir vurursa, bizden beş yer anında... Eh, vuruşma yerine duruşma gerekliyse, köşeğin aklı nerden ersin? Dil bileceksin... Usul bileceksin... Erkân bileceksin... Allah'ıma şükür, bunların hiç biri gerekmedi bana... Gerekmeyecek de... O zaman, seçim baştan yapıldı demektir.. Bize gerek olmayan yerde bulunmamızın anlamı, olsa olsa ettiğimizi bozmak içindir... Biz bozalım diye kurmadık ki kurulanı yavrum... Bizden sonraya, sizlere, sizlerin çocuklarına da sürsün diye uğraştık bunca zaman... Parmağı tetik tutmaz ademler, kuşça canı niye uçurdular dersin? Kendi pisliğimizi, kendi çöpümüzle karıştıralım diye mi? Değil elbet... Öyleyse, bunlar ne kadar bozarsa, o kadar dua edin...

—İyi ama dayı, -dedi ilk kez Kâmil...- Yaptıkları haksızlık...

—Eh, fana mı? Hakça davransalar, senin parti kurmana ne gerek vardı? Aman Kâmil oğlum, ne iyi ettin de şu partiyi kurdun... Şimdi sana hem zaman, hem para gereklidir. Kitaplığı devret başkasına... Aylığına da zam yaptık... Aydan aya uğra al, deselerdi, yola çıktığın adamların yüzüne bakabilir miydin?

Kâmil yutkunup kaldı. Bir an dediklerini düşündü Osman

Usta'nın... Ya öyle olsaydı!.. Uzun uzun yüzüne baktı.

—Boşver, -diyordu Osman Usta.- Aldırma... Seni pakladılar avanaklar.. Biz olsaydık, görürdün ninenin yemişini... Tam da dediğimiz gibi yapardık. Senin okumuş takımı da kıçının üstüne otururdu ki, ne yana gideceğini bilemezlerdi. Partiniz daha kurulmadan depere tutulmuş çömüş katır gibi debelene debelene yardan aşağı uçardı... Şükret gene, karşınızda işini bilmezler var.. Kendini işsiz sayıyorsan, iş hazır... Meyhanede müşteri arttı. Hesap kitap bilen biri gerekli bana.. Küçümsemezsen, hemen başla... Pezevenkler de ettikleriyle kalsınlar... Yok, istemezlenirsen, azbiraz sabırlı ol... Sana yakışan iyi bir iş bulunur elbet...

-İşin istenmezi olurmuymuş? Sen buyurduktan sonra hiç bir işi küçümsemem... Ama, sana parayla yardım edemem.. Beni düşündüren o...

—İyi ya... İstemezsen almazsın.. Buna hiç bir itirazım yok... Yeter ki boş kalmış sayma kendini.. Yiyeceğimiz iki lokma... Geçinir gideriz Allah'ın izniyle...

—Tamam dayı.. Akşama başlarım. Ama, dediğim gibi, senden para alamam... Başında Hasan Bey de var...

—Deliye bak... O yük değil. Tersine hepimizi taşıyor... Senin de öyle olacağından hiç kuşkum yok. Olsa eşikten adımın attırmam, bilmez misin?

Rahatlamıştı Cahit. Birden aklına geldi. Cansın'la ders çalışmaları gerekiyordu. Kâmil'in işi düzeldiğine göre, geri dönmeliydi. Doğruldu..

—Bana izin, -dedi...- Sınavlar bastırıyor. Biraz çalışmak gerek...

—Yine kaymakam'ın kızıyla mı, -diye laf attı Osman Usta...

—Evet, -diyerek boynunu büktü Cahit.

—Aferin len, -dedi Osman.- Yapış anasını satayım... Hep memura kız kaptırdık kentten. Birinide sen kap da görelim... Güzel kız.. Akıllıymış da duyduğum. Babası iyi adamdır. Zaten tek kız... Nasılsa yabana gidecek... Bari bildiği, tanıdığı

biri olursa, başına dert gelmez... Arkada kocaman bir bağ da beklemekte... Fukara Kavruk... Oğlan okutacağım diye çokakların içine gömülecek... Bağın kaymağını, el kızları yiyecek bir güzel haberi yok...

—Alay etmeden de duramazsın, -dedi yürürken.- Kavruğun başka dölü yok ki... Nasılsa el kızına kısmet değil mi?

—Aferin len, -dedi yine arkasından Osman.- Pişkin oğlansın.. Senden iyi partici olur... -Sonra Kâmil'e döndü.- Yediğini iyi buldun yeğen... Gittikçe güvenim artıyor buna... Okumuş diye ürküyordum. Bozmamışlar henüz... Daha büyüğünde de bozulmazsa, gözün arkada kalmasın. Tahir'le ikiniz burayı tutarsınız sağlamca... Bunu da vekil edersiniz Ankara'ya... Oh, kekâ!..

"Bu adamlar," diye düşünüyordu. "Ne zaman ciddi, ne zaman alaycı ayırmak olasız... Ama alay ederken de, ciddi söylerken de, hikmet yumurtluyorlar... Nasıl bir iş olmalı şu savaş ki, hiç bir okulun veremediğini veriyoru..." Yolun ağzında durdu. Kaymakam'ın sözleri belirdi belleğinde... "Ölümü aşmak," demişti galiba...

"Her biri kaç kez aştı acaba ölümü?. Yaşamı öylesine bedava sayıyorlar ki, yeryüzünde çekinecekleri hiç bir şey kalmamış... Belki bu yüzden, cehaletleri, bitimsiz bir sağduyuya daha da ötesi dehaya dönüşmüş... Halk bilgeleri, demişti bir kezinde Bahriye Hanım... Pek çok bilgiyi, bir iki sözcükle açıklayiverirler... Bakın Atasözlerimize... Herbiri, kaç deneyin, kaç bin yıllık süzülmüşlüğünü koyuvermekte önümüze... Doğruydu... Bunlar da bütün bir dünyayı yüklenmiş olmanın gücü, sonra onu kaldırıp yere vurmanın bilinciyle bakıyorlar olaylara... Küçümsüyorlar mı, üstesinden gelmeye mi karar veriyorlar, bilemiyorsun..."

Dalgın dalgın kapıdan girdi. Cansın, kitapları açmış onu bekliyordu. Merdiven başında azarladı.

—Gelmeyeceksin sanmıştım...

—Bağışla, -dedi.- Kâmil Abi'yi işten atmışlar... Osman Usta lafa tuttu...

—İşten mi atmışlar? Neden?

—Nedeni, bana verdiği bir kitap. Ama, işin doğrusu, parti sorunu..

—Osman usta söylemişti bize anlattığına göre... Şimdi sürpriz olmamıştır ona...

—Olmadı... Hemen yanına aldı Kâmil Abi'yi... Beni düşündüren o değil... Öyle laflar etti ki, bilgeliğinin gizi altında ezildim... Biz üzülüyor, haksız buluyorduk tutumu... Ya tersini yapsalardı, dedi birden... Ücretini artırsalar, daha çok izin verselerdi? Düşünebiliyor musun, biz ne kadar yalınkat değerlendiriyoruz bunca okumuşluğumuza karşın?

—Babamdan biliyorum, -dedi Cansın...- Bu eski savaşçılar, bambaşka insanlar... Ne zaman biriyle konuşsa, sabahlara kadar düşünür, anlatır, annemle tartışır. Ve çok zaman, ikinci üçüncü gün çözer adamın anlatmak istediğini... Bir kez de çözdü mü, yakasını bırakmaz... Yeniden doğruyu alıncaya kadar uğraşır artık... Sızdırmayı bilmek gerek, diyor her zaman. Bir kez sızdırdın mı, aldığın balı kullanmak zor değil.. Son derece saygılıdır o insanlara...

—Elde değil ki... Küçümseyerek yaklaş istersen... Tutumundan hemen sezerler. Hiç belli etmezler. Tersine, beslerler bile küçümsemeni... Biz cahil takımı, diye başlarlar söze... Sonra birden, bir laf oturtur... Yüreğin ağzına gelir. Onca zaman düşünüp de çözemediğin ne varsa, o lafın içinde bulursun. Birden değiştiğini, zenginleştiğini anlarsın. Saygı duymamak elinde değildir artık...

—Ülkenin hemen her yerinde, her zaman rastlayacağın insanlar bunlar. Babamın ilk yaptığı nedir bilir misin? Atandığı yere gitmeden oradaki gazileri tanımak. Bulunduğu yerdeki dostlarına sorar... Gelir gelmez araştırır... Ve ilk ziyaretlerini bunlara yapar. Geldiğinde, ya yüzü gülüyordur. Ya düşünce-

li... Çözememiş, uzunca söyleşi kuramamışsa, düşüncelidir. Birbirlerini iyi anlamışlarsa, rahat... Çoğun da anlarlar.

—İlginç bir yöntem, -dedi Cahit.- Baban yönetmeyi iyi bilenlerden... Tam noktasını yakalamış. Bir kez bunları arkasına aldı mı, dilediğini yaptırmak kolay. Desteği güçlü çünkü... Ben şu parti işine kadar, kentin Osman Usta'ya saygısını anlayamazdım. Babamın saygısını da... Onu biraz anlıyorum. Çünkü, birlikte savaşmışlar... Ama, Kaymakam'dan Belediye Başkanına, Körüş'ten kabadayı özentilerine herkesin, sevgi karışımı bir korkuyla davranmasını kavrayamıyordum... Şimdi anlıyorum. Sevmeyi bilmeyen, anlayamaz onları... Sevgiyi öğrenince, -Gözlerinin içine baktı Cansın'ın. Yeşile battı çıktı bir anda. Her yanı ışıladı.- anlamak kolaylaşıyor. Çünkü onlar, yurtlarını sevmişler. Bunun gereklerini hiç durakşamadan yerine getirmişler... Herşey sayende oldu Cansın... Senin ellerinde yuğruldu... Çok değiştim... Zavallı annem, oğlunu tanışamıyacak...

—Sahi, kaç zamandır görmedin anneni... bu hafta biraz sıkıştırırsak, bir gitsen iyi olur... Hatta... Hatta, annemi kandırabilirsem, birlikte gideriz...

—Sahi mi? Yapar mısınız bunu? Birlikte gider miyiz? Oh!... Kimbilir nasıl sevinir bizimkiler? Bağa sığmaz babam. Annem, ne yapacağını bilemez...

—Dur!.. Durma, -diye doğruldu.- Gel Annemle bir konuşalım. O varsa, babam gelmese de olur... Ola ki işleri bırakmaz... Kendi programı vardır...

Bir anda yandaki odaya geçtiler... Cavidan Hanım, kitabına dalmıştı... Başını kaldırdı. Cansın'ın yüzünden bir öneriyle karşılaşacağını anladı.

—Anne,- diyordu kızı.- Anne, iyi çalışır kendimizi hazır hissedersek, bu Pazar Cahit'lerin bağa gidelim mi?

Kadın bir an öyle baktı. Sonra keyifle kıpırdandı.

—Çok iyi olur... Kaç zamandır ben de hiç bir yere çıkma-

dım,- dedi... Hem böylelikle çalışmaya da ara vermemiş olursunuz...

—Tamam,- dedi Cansın.- Hadi öyleyse!..

Onlar yan odaya geçerken başını salladı. Sonra kitabın arasından çıkardığı bir kâğıdı okumaya başladı. Elle çoğaltılmış bir şiirdi okuduğu... Nazım'ın, içerde yazdıklarından...

"Çocuklara okutsam mı" diye düşündü bir zaman. Sözcükleri, dizeleri teker teker elden geçirdi...

"Öğrenmeliler," dedi kendi kendine. "Çağdaş şiirin köprüsü bu adam... Çektiği boşa gitmiyor... Oraya kadar, yüzeydeydi pek çok şeyiyle... Tam bir aydın tutumu içindeydi... Daha çığırtkan... Daha sert ve acımasız... Ama, orada halk şiirinin insancıl damarını yakaladı Yakınmadan kabullenen ve kabullendiğini değiştirmeyi bilen o yüce bilincin dervişliğini buldu... Artık sonsuz bir derinlik... Ve insancıl bir bilgelik fışkırmaya başladı dizelerinden... Halâ orada tutmanın anlamı olmamalı... Yazık!.. Türkçe, en büyük ozanından yoksun kalacak, diyeceğim ama... Diyemiyorum... Çünkü kalmıyor... Olsa olsa, çocuklar kalacak... Hem de edebiyat derslerinin en güzelinden... Tam bir bileşim bu yazılanlar... Doğu dervişliği... Kuzey çığırtkanlığı... Güneyin inanmışlığı ve Batı'nın parıltısıyla mayalanmış bir yeni tomurcuk... Nazım galiba kendi toplumunu hapiste tanıdı... Ancak onun gibi biri, bu kadar derinden kavrayabilirdi insanını... Aynı gücü ve bilinci kendi yüreğinde ve aklında duyarak..."

Dalgın, yeniden baktı şiire..." Cahit'in anlattığı Osman Usta, şu satırlardaki Kambur'a ne kadar benziyor... Ya dağlı Kocabey... Karayılan'dan ayrılabilir mi? Keşke tamamını bulabilsek yazdıklarının..."

Kalktı. Ocağa çay koyarken: "Gerektiğinden fazla güven duymuyor muyuz çocuklara" diye düşündü bir an. Sonra gözleri parladı. "Kişiyi kendinden sorumlu kılmak, ona verile-

cek en büyük disiplindir zaten... Boşuna mı denilmiştir en kötü patron, insanın kendisidir sözü... Biz kızımızı buna alıştırtık. Şimdi sıra Cahit'te... Hiç yanıltmadı... Uysal görünümünün altında, yırtıcı bir güç saklıyor... Çok da çabuk öğreniyor... Gider mi böyle? Hep kızım kendisi seçsin istedim... Gülerim diyordum. Bir yamuk seçerse, kendimi tutamaz gülerim...

Öyle olmadı... Gerçekten, hiç yadırgamadan oğlum gibi sevdim Cahit'i... Çok sokulgan biri değil... Ama bir şey var bu çocukta... Kişiye müthiş güven veriyor. Dengeli... Coşkun anlarında bile, kendi kendini eleştirmeyi beceriyor..."

Kendi kendini sınamaktan hoşnut, ocağı ölçerdi... Çini demliğe çay koydu. Su zaten kaynama noktasındaydı. Biraz tıkırdayınca, çaydanlığa boşalttı... "Bir semaver almadım oradan," diye geçirdi. ilk işim bir semaver almak olacak... Hani o Urartu fresklileri var... Erzincanlı ustaların dövdüğü bakırlardan... Mubarekler, Nemrut'a çıkmışlar sanki... Bütün o heykelleri bir bir görmüşler... Ya da Herodot'un anlattıklarını dinlemişler... Keyhusrev'in, seferlerini... Dara'nın kavgalarını... Tutup, bakırların üstüne işlemişler bütün ayrıntılarıyla... Kaç bin yıllık bir sanatı sürükleyip gelmekteler, dersin? Onların el yordamıyla ya da ustadan çırağa aktardıkları neyse, Nazım'ın şiirleri de o... Bir an Mevlâna'yı anımsıyorsun bir sözcükten... Bir an Dede Korkut ya da Köroğlu'nu... Sonra biliyorsan eğer Baudeaire'i... Olacak şey değil gibi... Ama oluyor.. Yahya Kemal'in kurduğu divan köprüsünden geçtiğeinde, Nazım'a ulaşıveriyorsun... Oradan nereye gidecek acaba şiirimiz? Melih Cevdet, Orhan Veli vadisinde mi yürüyecek? Biri daha yüzeyde, biri daha derin... Yoksa, Necip Fazıl'ın Kaldırımları, Dinamo'nun Hürriyet Şarkısı yönünde mi? Ama, neresinden bakarsan bak, bütün ayırımların odağında Nazım'ı görmemek olanaksız...

Gençler bunu bilemez, öğrenemezlerse, şiirimizin kaynak-

larını yitirirler. Onsuz düşünmek ne kadar zor... Öğrenmeliler... Demliğin emziği fısıldamaya başladı. Hemen çaydanlığın altını külledi. Elindeki bezi üstüne sardı. Emziği tıkadı...

Dolaptan çıkardığı tepsinin üstüne, küçük tabakları, kurabiyeleri ve çay bardaklarını sıralamaya başladı...

ACINDAN ÖLENE RASTLANMAMIŞTIR

Kaç yıllık alışkanlığı olduğu bilinmiyor. Osman Usta müşterilerini savdıktan sonra, öğle yemeğini yedi mi, sandalyelere yapışır... Karşılıklı yerleştirir... Evine gidip gelirken omuzuna aldığı ceketini büker... Başının altına yastık ettikten sonra, uzanır...

Usta uzanır uzanmaz, Kâmil sandalyeleri kaptığı gibi dışarı uğradı... Biraz sonra Çıplağın Mustafa sırtını duvara verip çöndü...

—O sandalyelerin üstünde nasıl uyur, aklım ermiyor...

—Alışkanlık, -dedi Kâmil...- Taş yarılsa, kestirecek...

—Kışın daha iyidir, -dedi Mustafa.- Öğlen kalabalığı tavsadı mı, hemen evin yolunu tutar. Ama, bahar erişmeye görsün, gayrı kışa kadar sandalyelerin üstünde kestirir...

—Neylesin? Akşama hazır olması gerek... Dükkânın bütün yükü omuzlarında. Bilir misin Mustafa, meyhaneciliğin bu kadar zor olduğuna inanmazdım... Sarrafın altını tanıması gibi sen de insanı tanıyacaksın... Ne zaman, nerde, nasıl cıvıtacak? Daha o gevşemeden bileceksin ki, zamanında önlem alabilesin... Nerdeyse, bir ay olacak burdayım.. Her kezinde yanılıyorum...Çözülecek dediğim mıh gibi kalkıp gidiyor evine... Sağlamdır umduğum, ortalığı berbat etmekte gecikmiyor...

—Usta başka, -dedi Musafa.- Sanırsın gözleri müşterinin yüreğinde. Kulakları işkembesini dinlemekte her an... Sen, ben ne kadar yanılırsak, o, o kadar sezer olacağı.. Gayrı meyhanecilikten mi bilir bunu? Yoksa, insanı zordatanımanın ustalığı mıdır, çözemezsin...

—Oysa bize gerekli bu ayırım, -dedi hemen Kâmil.- Partiçiliğe soyunduk... İnsanı bir bakışta tartamazsak, sürekli oyuna geliriz.

—Ne dedi bize geçen gün? Unuttun mu? Tahir abimle birlikte, sırt sırta verirseymişiz, hiç kimse, hiç bir zaman sırtımızı yere getiremezmiş... Bunu aklından çıkarma Çulfanın oğlu... Kavruk Cahit, sen, Tahir abi bir de ben... Dördümüz, birbirimize arka çıkmakta yarışacağız... Sadece ustamıza verdiğimiz sözden ötürü değil... Bunun yararını gördüğümüzden...

—Hele Mustafama!.. Dün bir bugün iki, neler de bellemiş anında...

—Ne sandın bizim oğlan? Ceketi koluma kıstırıp, ben de varım, demek kolay mı Osman Usta'ya? Tepesi atanda neyler adamı, bilmez misin? Bu kentte nice bir külhaniye bir tek şamarıyla yeri öptürmemiş midir? Hani tepesi attı mı, hic acıması yoktur... Bakma, sarhoş tayfasıyla eğlendiğine... Biri bir kalleşliğe sıvansın da görsün canı nasıl yanmaktadır... Ben neler gördüm... Kaç yıldır yanındayım...

—Cahit, onları nerede bulacağını bilmenin rahatlığıyla, yanıbaşlarında bitti... Tam karşılarına çömeldi. Başını yerden kaldırmadan, bir iki sallandı...

Kâmil, kıvranarak sallanmasından sevincini hemen anladı...

—Haberlerin senden önce geldi, -dedi alayla...- Bütün bağın çokaklarını Partiye yazmışsın... Üyeyle dolup taştı defter!..

—Kavruğun Şevket'i yazmak yetmiyor mu? Kente gelir gelmez, kaydını yaptıracak.

—Gelirse!.. Adam, oraya yerleşti yahu!.. -Diye laf attı Mustafa.- Eskiden, arada bir gelir, hem ustamla söyleşir, hem iki tek atardı... İlk yeniceyi diktiğinden beri ne gelir, ne uğrar? Nasıl bari, yenice iyi mi?

—Diktikçe dikiyor Mustafa abi...Bir görsen... Beş dönüm yeter, diye başladı. Oradan bu yıl üzüm alamak... Kırk dönümü bulmuş yenice... Durmadan yer açıyor... Durmadan diki-

yor... Böyle giderse, ben Üniversiteyi bitirinceye, yüz dönümü geçer.

—Tattı gâvurun danası, denilmiştir... Toprak da bizim parti-cilik gibi desene... İnsan bir başladı mı, bırakamıyor artık... Üretmenin tadı bu.. Çoğalmayı, gelişmeyi gördün mü bir kez, bir daha vazgelmen olanaksız... -Birden duraladı. Cahit'in gözlerini aradı. Bulamayınca, saçlarının üstünde gezdirdi gözlerini.- Dur yahu, sen oraya yalnız gitmemiştin... Nasıl geçti?

—Sorma abi, -diye güldü Cahit.- Cavidan Hanım gerçekten az bulunur bir insan. Daha görür görmez anamla, kırk yıllık dost olup çıktı... Babam, desen ne yapacağını şaşırdı..Kentten konuk gelmesi... Gelenlerin Kaymakam'ın kızıyla karısı olması, övündürdü mü, yerindirdi mi anlayamadım.. İkide bir köye gidiyor... Kucaklarını doldurup geliyordu... Allahtan, kuleyiiyi yapmış... Evde ne varsa taşıdıklarını o zaman anladım, desem inan... Akşam ağır ağır inerken, ben koyu düşüncelere dalmıştım... İyi hoş da, bunları nerde yatıracağız? Hani, sizinkiler, akrabalar olsa, bağ yeridir, deyip geçeceğim... Kavruk, kaç yıldır yerleşmiş bir iyice... Yorgan yatak, bizden de artmaktaymış... Nerden bilirim? Uğradığım yok ki... Anamı görecektiniz... Bir yandan hamun karar... Bir yandan ateş yakar... Bazlamalar... Saç pideleri... Asmalar da yeşil yeşil gülmüş mü... Yalancı sarma mı ararsın, sıcağını mı...

—Desene iyi geçti köftehor!.. İşin iş gene... Bunca çabana karşın Kavruğun Hacer'ini gafil avlayamadın he mi? -Diye inceden alay etti Kâmil.

—Sus aman abi... Ettiğimin ne olduğnu orada kavradım... Ulan ben ne akılsız adamım!.. Hiç koskoca Kaymakam karısı, hürp die çağrılanır mı?

—Allah biliyor ya, -dedi Mustafa.- Sen çağrılırken, geleceğini ummuyordun.

—Ummuyordum Mustafa abi, -dedi içtenlikle Cahit...- Her hafta sonu mutlaka bir işleri oluyor. Nasılsa, gelemeyiz diyecekler, yiğitlik bende kalsın, dedim...

—Az daha rezillik başından aşağıya sıvanacaktı, değil mi? -Diye güldü Kâmil:-Hiç tasalanma oğlum... Sen öyle yirmi kişi daha götürseydin, yine hiç utançlı duruma düşmeden ağırlardı Hacer Yengem... Kavruk Şevket'i azdan mı sayarsın sen? Konuğunu, hele de oğlunun konuğunu yerde kor mu? Bir günde kule diker dinime imanıma... Kırk dönüm bağı tutturan adam, iki kişiden mi ürkecek?

—Neyse, bu işten alnımızın akıyla sıyrıldık ya, sen ona bak abi... Bir de aksilik olsaydı... Bunca heves, bunca umut yenice çokaklarının dibine gübre olup gitmez miydi? Dün gelirken görecektin yüzlerini... Ne dedi Cavidan Hanım biliyor musun? Sık sık gidelim Cahit, dedi... Anneni çok sevdim...

—Helbet sevecek, -diye atıldı Mustafa.- Emrem Yunus ne güzel buyurur... Yaratılmışı severim, yaratandan ötürü, diye... Seninki de o hesap oğul... Cahit'i sevende, Cahit'e yakın olanı da sevecek bir güzel... Biz oğlumuzu boşuna mı damat veriyoruz yabanın Kaymakamına?

—Hani haksız değilsin Çıplak, -dedi Kaâmil,- Üstelik Hacer yengemiherkes sever... Şevket abim de gözümüzün bebeği... Oğul okutacağım diye, o yaştan sonra toprakla cebelleşmeyi göze alan bir yiğit, zor bulunur bizim buralarda...

Osman Usta, şekerlemesini bitirmiş olmalı... Sandalyelerinin takırtısından toparlandılar... Mustafa hemen seyirtti. Sandalyeleri masaların altına düzgünce yerleştirmeye başladı... Kadir, ustasının siparişlerini kasapta doğratıp kıydırmış, ayrı paketler haline getirmişti... Paketleri kayık tabaklara boşaltırken, Cahit'i gördü Osman Usta...

—Baban nasıl Cahit, -diye sordu.- Keyfi yerinde mi?

—Yerinde Osman Amca... Çok selâmı var...

—Buraya gelip gittiğini söyledin mi? -Gözleri ipil ipil gülüyordu sorusunu sorarken.- Bişey dedi mi?

—İyi, -dedi Amca.- Ordan başka yere gitme... Bir aykırılığın olursa, Osman efem kolay düzeltir...

—Heh, -diye güldü Osman Usta.- Demişsin. İnandım şimdi... Bu yıl üzüm satabilecek mi?

—Sanırım... Ben anlamıyorum ama, bayağı dallanıp budaklanmış... Hatta anam sarma yaptı...

—Aferin, -dedi Osman Usta.- Kavruğun bu işin üstesinden geleceğini biliyordum. Yiğit adamdır... Toprak da yiğiti sever. Yüzünü kara çıkarmadı demek...

Dükkânın içi kararmaya başlamıştı. Çıplağın Mustafa hemen karpit lambalarını kaptı... Temizledi. Taze karpitle göbeklerini doldurdu. Ustasının işaretini bekledi. Başını sallar sallamaz, taslarına su doldurdu. Yerlerine astı... Kibritiyle tutuşturdu. Dükkânın içi aydınlanıverdi...

İlk müşteriler sökün ederken Cahit'e baktı Osman Usta...

—Canın sıkılmazsa kal, -dedi- Hacer bacımın yemeklerine benzemez ama, aç komayız...

Kemancı Hasan Bey, herkesten önce gelip, ustanın yanına çöreklendi... Kâmil masalara yeniden bir göz atarken, kapı karardı. Osman Usta, ötekilerin yabancı bakışlarına aldırmadan, geleni sımsıcak karşıladı.:.

—Bak sen!.. Buralara uğrar mıydın? Geç buyur.. Tiren yeni mi geldi?

—Evet... Paytondan köşede indim. Doğru sana geldim Efe!.. Nasılsın? -Diyen yabancı, koltuğunun altındaki paketi uzattı.

—Bu da ne, -diye sordu Osman Usta,- Denilenler doğru anlaşılan... Hediye dağıtacak kadar büyüttün mü işleri?

—Canın bedeli, olur mu efe? İllâ benimle alay mı etmen gerekiyor, -dedi buruk buruk yabancı.- Kusura bakma!.. Yaraşır değil ama, cam sakızı çoban armağanı buyrulmuştur. Umarım, yengem hoşlanır!..

—Sağol Alsancak... Hayırdır!.. Bizim buraları daha pamuğu bilmiyor... Üzüme de çok var... Susam, palamut desem, mevsimi değil...

Yabancı, Cahit'in yanındaki boş sandalyeyi çekti. Osman Usta'nın yanıbaşına oturdu. Bakışlarını meyhanenin içinde

dolaştırdı. Osman Usta, başıyla güvence verir vermez, sesini ayarladı...

—Doğru bildin Efe, -dedi...- Bütünüyle Borsa'ya bağlı kalmak istemiyorum... Büyük bir işletme kurdum. Mal akışını düzenlemek için bölgede şubeler açacağım...

—Anlaşıldı, -dedi hemen Osman.- Yer mi arıyorsun, adam mı?

—İkisini birden... Büyükçe bir arsa bulursam, mağaza yaptıracağım...

—Kiralasan olmaz mı?

—Nasıl istersen, -dedi hemen adam. Osman Usta'nın bir şey düşündüğünü anlamıştı.- Öyle münasip görüyorsan... Satın almak işime gelirdi ama...

—Alırsın... Ama biraz geçsin. Önce yer sana kazandırsın, sen de değerini ver...

—Madem uygunu budur, -diye boynunu büktü.- Bildiğin vardır... Adam!..

—Kâmil oğlum, -dedi hemen Osman.- Gel bakayım buraya... Bu bey, İzmir'in büyük tüccarı Alsancak'tır.. Bu da bizim Çulha'nın Kâmil.. Yeğenim olur... Halkevinde çalışıyordu. Okur yazardır yani... Particiliğe bulaştığı için kovdulor...

Alsancak şaşırmış gibi baktı bir an... Sonra, İzmir'de konuştuklarını anımsadı. Gözlerinin içinde belli belirsiz bir borçla;

—Tamam Efe, -dedi...- Bana sakladın demek. Sağol!... - Kâmil'e baktı.- Ne alıyordun Halkevinden?

Kâmil bir anda üstüne dönüveren söyleşiden ikircimli, bir adamın yüzüne baktı, bir Osman Usta'ya...

—Aldığını boşver, -diye atıldı Osman Usta.- Sen vereceğini ver...

—Olur, başüstüne, -diye kestiriverdi adam.- Yeri ne yapacağız?

—Kâmil, -dedi yeniden Osman Usta.- al beyini, Duranoğlu'na götür... Benden selâm söyle... Yıllığı yüz liradan ma-

ğazalarını kiralayın... Ali Bey, iki yıllık peşin verecek... Ben sonra yengemle de Cevdet abimle de konuşurum... Hadi, oyalanmayın... Büyük tüccar, işi bitirmeden rahat duramaz... Sonra da getir, bir iyice karnımızı doyuralım... -Derken Alsancak'a baktı.- Nerde kalacaksın?

—Yıldız'da yerimi ayırtmıştım. Sağol... Kolay olacağını biliyordum... Ama bu kadar çabuk çözümleneceğini ummuyordum...

—Neden? Adamın işi iyiyse, herşey rasgelir, denilmiştir... Eh, Allah'a şükür, senin işler de iyi görünüyor... Rasgeldi işte.. Hadi oyalanmayın... Geçerken bir bakın yere. Ola ki, beğenmezsin...

—Sen beğendikten sonra, -dedi adam çıkarken.- Tam istediğim gibidir.

Cahit bakıp kalmıştı. Osman Usta'nın çok insan tanığını biliyordu... Ama, kentte bir efsane gibi bilinen koskoca İzmir Tüccarını böylesine yakından tanıması, yine de şaşırtmıştı onu... "Bunlarla hiç bir şeye şaşırmamak gerekir." diye düşündü. "Adam, koskoca Cumhurbaşkanından, mahalle arkadaşı gibi söz ediyor. Başbakan Saraçoğlu'yla, Demirci Efe'nin yanında birlikteymişler. Her halde Cumhurbaşkanıyla da Batı Cephesinde tanışıyorlardır... Bunların bilmediği yok ki.. Nesine şaşıyorum... Kimbilir, Alsancak'ı nereden tanıyor?"

Kapıdan çıkar çıkmaz, Kâmil'in kolunu tuttu Alsancak. Hızını biraz azalttı.- Yavaş Kâmil Efendi, -dedi.- Hem yürüyelim, hem konuşalım...

Kâmil birden hızını kesti. Yan yan adama baktı.

—Buyrun efendim, - diye durakladı.

—Burada beni temsil edeceksin... Arada sırada İzmir'e gelip gideceksin. Bir sakıncası varsa, ona göre düzenleyelim.

—Hiç bir sakıncası yok efendim. Güveniniz için teşekkür ederim.

—Osman Efe'nin güvenilir dediği insan, kimbilir kaç kez sınanmıştır oğul,- dedi birden Ali bey.

—Öyle olmasa, tavsiye eder miydi sanıyorsun?

—Haklısınız! Etmezdi!

—Şimdi şu manzaraya bir bakalım. Yine bir iş var ucunda ama, tam kavrayamadım...

—Duranoğlu hasta efendim,- dedi birden **Kâmil**.- Kentimizin eski esnafından biridir. Yerini göreceksiniz. Tam çarşının içinde değil. Ama, geniştir. yanında da kocaman bir arsa var... Sanırım orası da onların....

—Yahu,- diye dikildi Ali Bey.- Bu adam, insan değil mi? Gökten mi indi?. Ne, ne zaman, kime gereklidir böylesine kolay bulup çıkarması için, hep başkalarını düşünmesi gerekmez mi? Doğrusu insan, böyle biriyle tanış olmaktan, ona borçlu bulunmaktan onur duyuyor. Bana yer gerekliydi... Tam da senin tarif ettiğin gibi... Adam, ne isterse verirdim... Alma. diyor. Kirala... Ola ki, Duranoğlu iyileşir. Sağlıklı bir adamla pazarlığı kendin edersin... Yok iyileşemez o biçecek... Ne yapalım? Boynumuz kıldan ince... Bayağı merak ettim. Hadi, karanlık iyice çökmeden şu yeri bir görelim...

—Kâmil adımlarını hızlandırdı. Zaten yaklaşmışlardı. Çarşının çıkışında, tam da Alsancak'ın mağaza olarak düşündüğü gibi bir yerdi. Daha ilk bakışta;

—Tamam,- dedi. -İstediğimden bile iyi... Dükkân dar sayılmaz... Arsa da, alım yoğunluğunda çok işe yarar... İyi ki, tüccar olmaya kalkmadı Osman Efe... Eline su bile dökemeyiz bizim gibiler... Nerden estiyse, meyhaneciliğe soyundu...

Yeniden yürüdüler... Duranoğlu'nun evine geldiklerinde, Kâmil kapıyı çaldı... İçerden ses gelir gelmez;

—Aç Emine Hala,- dedi. -Yabancı değil... Benim!..

—Kâmil sen misin oğlum... Osman dayın yine birşey mi yolladı?.. Herşeyimiz tamam yavrum,- diye kapıyı açar açmaz utançla ağzını kapadı. -Yorgunluk aklımı şaşırttı benim yavrum!.. Buyrun, buyrun,- diye içeri aldı konuklarını...

—Bey İzmir'den geliyor,- dedi Kâmil... Avluyu geçtiler... Üç basamak merdiveni çıkararak, oturma odasına girdiler... Duranoğlu, yatağına uzanmış, derin derin soluklanıyordu. -

Geçmiş olsun amca,- dedi Kâmil...

—Allah şifalar versin efendim,- diye o'na katıldı Ali Bey...

Kadıncağız ne yapacağını şaşırmış, altlarına minder koşturmaya uğraşıyordu. Ali bey hemen hastanın başucuna oturdu. kâmil biraz geride yerleşti... Kadın, kahve cezvesini mangala sürerken;

—Sizin dükkânı gördüm,- dedi Ali Bey. -Ben de burada bir mağaza açmak istiyordum. -Sonra birden susarak, Kâmil'e baktı.

—Osman dayımın selâmı var,- dedi Kâmil. -Yıllığı yüz liradan, iki yıllık peşin verecek Ali Bey... Derken, Duranoğlu'nun halsiz kolu kalktı. Susturdu Kâmil'i.

—Sen ona söyle,- dedi fısıldayarak.- Ahirete bu kadar yakın biri, borç üstüne borç edemez... İzmir'e gitmeyeceğim... Doktorların bana katacakları birşey yok gayrı... O kendisine iyi baksın... Benim hayalim, onun ablası... O sağsa, hiç kimseye, hiçbir an muhtaç olmadan yaşar gider... Boşuna uğraşmasın benimle... İki elim yakasında kalır yoksa... Bizim dükkân, çarşısının dışında sayılır... O kadar da icar getirmez... İzmirli el diye, günahına giremem...

—Kim demiş,- dedi birden Ali Bey...- Yüz lirayı, dükkânı görmeden kabul ettim. Gördükten sonra fikrimi değiştirmiştim. Ama, Osman Efe'nin fiatını duyasınız istedim... Tam bana yarayacak bir yer... Arsayı da kiraya katarsanız, yıllığına yüzyirmibeş lira veririm... İsterseniz, üç yıllık da peşin öderim...

—Osman, kötüye selâm vermez, bilirim,- dedi Duranoğlu.- Selâmdan öte, şuncacık eğrisi olanı evlerimizin içine sokmaz... Hürp diye kendi gelirdi. İş böyle böyle der, boynumuzu büküverirdi... Sağol Bey!.. Yerim bir adama mekân olacak... İçim rahat!.. Ama, gerçekten o kirayı etmez... Kabul edersem, kendimi suçlu sayarım..

—Siz,- dedi Ali Bey,- yeni durumlardan haberli değilsiniz anlaşılan... Burası gibi yerlerde, kiralık bulmak kolay değil-

dir bildiğim... Bana kalsaydı, kentin çok dışında bir arsa alıp, mağaza yaptıracaktım... Dünyanın masrafını edecektim açıkçası... Oysa, Osman Efe, yerinizi söyler söylemez, yapacağım masraftan vazgeçtim. Ben bir işadamıyım... Deymese, kuruş vermem...

Kadın, fincanları uzatırken, çırpınıyordu...

—Osman öyle münasip görmüş ağam,- dedi usulcacık...- Bey de eder diyor... Karışmam ama, gönül kırıklığı olsa, istememekte haklısın. Ben de istemem... Yine sen bilirsin...

Kesik kesik kandırmaya çalışıyordu... Duranoğlu, göğsü ine çıka;

—Osman neyse hatun,- dedi...- O hep öyledir... Duyar, sezer, bilir, bulur... Kendi lokmasını midesinden söküp çıkarır, başkasının ağzına tıkar... Bizim, bütün kentin desteği dayanağı... Gayrı bunu kendine "vazife" edinmiş... Ettiğine de tuttuğuna da yüksünmezsin... Ama!..

Kâmil, bir Duranoğlu'na, bir Alsancak'a, bir kadına bakıyordu... "Bilmediğim bir şey var," diye geçirdi içinden." Yoksa beni de, bunun için mi kolladı. Özellikle mi gönderdi buraya?.. Öğreneyim. Yarın, kendisinin bulunmadığı zamanlarda, insanlara onun gibi davranayım mı istiyor? Sanırım... En büyük dersi verdi bana... İnsanlara, gerekli olduğunda, gerektiği kadar destek çıkacaksın... Kendilerinin istediği zaman, artık iyilik olmaktan çıkıyor demek... Dinleyeceksin? Anlayacaksın! Görecek ve gerekeni yerine getireceksin... Mümkün mü? Ben bir Osman Efe olabilir miyim? Duymasın," diye azarladı kendini." Particiliğe soyunmayı oyun mu sanıyorsun, diye kulağımı bir büker ki, koptu sanırım."

—Yüksünmeyin,- diyordu Alsancak. -Sakın aklınıza öyle birşey gelmesin. Yeriniz değer olmasa, kabullenmem dediğini... Bana göre az... Gerçekten... Arsa da içinde, yüzyirmibeşten bile fazla eder... Sizin kiralardan haberiniz yok... Üstelik, İzmir'de benim tanıdığım çok iyi bir doktor var... Bir-

likte döneriz... Yarın kontratı yapabilirsek, akşam treniyle gideriz... Bir iyice baktırırız size... Bunları da ileride kiraya sayarız...

—Gitmem,- dedi Duranoğlu. -Ben oralarda ölmeyi göze alsaydım, Kurtuluş'tan sonra konak benzeri ev verdiler... Tam çarşının içinde dükkân verdiler... Kendi toprağım diye dönüp gelmezdim... Osman bilir bunu... Gitmem... Hiç bir yere de adım atmam... Tek isteğim var, anamın babamın yanına gömülmek... İyice anladınız mı? Sen de var git Çulhanın Kâmil... Bir iyice tembihle ona... Ben gitmek istesem, yollamasın... O şartla, dediğini yaparım...

—Nasıl istersen amca- dedi Kamil... -Bir bir aktarırım. Azarı benim işitmemi istiyorsan, öyle olsun...

-Gitmem,- dedi yeniden Duranoğlu.- Gitmeyeceğim!..

Kadın, gözleri dolu dolu baktı. Fincanları topladı. Toparlanıp kalkan konuklarını kapıya götürürken;

—Hastalık huysuzlaştırdı,- dedi. -Kusuruna bakmayın. Osman ağam, kötülüğünden mi ediyor? Ama, gitmek istemiyor... Gücenmesin...

Tam çıkarken, durakladı Alsancak... Cüzdanından çıkardığı yeşil yüzlüğü uzattı;

—Kaparo vermeyi unuttum,- dedi. -Yarın noteri alır geliriz... Kontratı yaparız yenge. Bundan sonra beni de bir kardeşiniz bilin... Kâmil Efendi, benim vekilim. Umarım, ustamız çabuk iyileşir...

—Umut Allah'tan bizim oğlan,- dedi büyük bir kabullenmişlikle kadın.- Umut Allah'tan... Osman ağama selâm söylen... Allah ondan razı olsun!..

Kapıdan çıktıklarında, elinin tersiyle gözlerini sildiler. Alsancak, kapı arkalarından kapanır kapanmaz;

—Şu halimi görseler,- dedi sesi tarazlanarak,- inanmazlar. Borsa beni acımasız bilir. Ama, Osman efem, yüreğimin temizliğinden haberlidir... Ne iyi etti... Nasıl ödeyeceğiz borcumuzu Kâmil efendi? Bir gün de o'nun başı sıkışsa da, biz

yetişebilsek...

—O başka bir insan efendim,- dedi yumuşacık Kâmil... -Dünya böylelerinin omuzunda duruyor olsa gerek... Kimse bir derdinin olduğunu duymamıştır şimdiye. Kimse, yardım edememiştir nedense... Ama, hepimiz, sıkıştığımız an o'nu yanımızda buluruz... Sanki, o var diye, biz her kusuru işlemeye hazırızdır... Böyle insanlar o kadar az ki... Elimizden ne gelir bilemem...

—Haklısın,- dedi Alsancak.- Hadi, bekliyordur... Bari, dediklerini yaptığımızı biran önce söyleyelim de, sevinsin...

Dükkândan içeri girerlerken, Cahit çıkıyordu. Yüzlerinin güldüğünü görünce başını salladı;

—Ben karnımı doyurdum,- dedi. -Kaçıyorum... Size iyi aksamlar...

Doğru eve vurdu. Kâmil yeni bir iş bulmuştu. Belli ki, partiye uğramayacak. En iyisi gidip, biraz ders çalışmak diye düşüne düşüne, sokağa girdi... Evlerinin önünden geçerken, Cansın'ı bekler buldu. Şaşkınlıkla durakladığında; -Gelsene,- diye kapıyı açıverdi Cansın.- Gir gir!..

Girdi. Cavidan hanım hazır sofranın başında bekliyordu;

—Nerde kaldın çocuğum,- dedi kırgın bir sesle...

—Beklediğinizi bilmiyordum,- diye yanıtladı Cahit. Ben Osman Usta'da yedim. Beyefendi henüz gelmedi mi?

—Gelmeyecek,- diye atıldı Cansın.- Afyon'a atandı...

Bir an nefesinin kesildiğini sandı Cahit. Sonra karşısındakilerin gülen yüzlerine baktı uzun uzun... Beklenen ve ulaşılan bir yükselişin çoşkusu, o'na niye bu kadar acı veriyordu?- Cansın'ın duru bakışlarını yüreğinden bulunca üzüncün içinden direnci söküp çıkarmayı başardı:-

—Sevindim,- dedi. -Sonunda hakettiği yere gelmesi, kıvanç verici... Hemen mi gitti?

—Tel emriyle,- diye cıvıldadı Cansın.- Görevi bugün alması bildirmiş. Allah'tan, telgraf trenden önce geldi... Yoksa mar-

şandizle gidecekti...

—Ya,- dedi Cavidan Hanım. -Düşünebiliyor musun? Donardı zavallı... Neyse, bize bile bir hoşçakalın, diyemedi... Kapıdan bir gördük... Ben valizlerini hazırladım. Cansın, çantasını... -Ayakta şaşkın şaşkın bakınan Cahit'in devinişine daldı bir an. Kaygısını gözleme çabasına acındı... Sözünü sürdürmekten vazgeçerek yatıştırmayı denedi.

—Otursana yavrum,- dedi, tane tane,- Tok da olsan, otur, bir iki lokma ye... Hem biraz konuşuruz...

—Siz, dedi aklına ilk gelen soruyu yöneltmek için...

—Bir daha burdayız,- diye atıldı Cansın... —Babam, tam sınavlar sırasında okul değiştirmemi istemiyor... Allah'tan yeni kaymakam, henüz atanmamış... Daha birkaç zaman burada kalabiliriz...

—Tasalanmayın,- dedi hemen Cahit. -Bizim ev boş duruyor... Eğer öyle bir sorun çıkarsa, babam da annem de çok sevinirler...

—Sağol,- dedi Cavidan Hanım. -Öyle bir sorun çıkacağını sanmıyorum... Siz rahat rahat sınavlarınıza hazırlanırsınız... Ben de yavaş yavaş toplanırım...

"Kemal Bey, sonunda Vali oldu," diye düşündü Cahit. "Yılların emeği boşa gitmedi... Afyon, burnumuzun dibi... Canım istediğinde atlar giderim... Belki Cansın gelemez. Ama, ben istediğim zaman trene atladım mı, soluğu orada alırım. Hem bütün bunlar gereksiz... Yakında, okul bitiyor. Aynı üniversiteye gidebilseydik... Tıp diye tutturmasaydı... Ben de mi doktor olsam acaba? Ama bunca zaman, Hukuk diye hazırlandıktan sonra..." Yine Kâmil'in sözünü anımsadı...

"Oh!" demişti ilk duyduğunda. "Siz işin kolayını bulmuşsunuz... Biriniz diriyi soyacak, biriniz ölüyü... Sonra da bizlere dönüp bakmazsınız artık."

Gülümsedi. Sevinçlerine ancak katılabiliyordu... "Sınavların sonuna kadar burda," diye düşündü. "Sonra da, bir yaz

var... Gerektiğinde atlar giderim.... Dayanamazsam... İyi!.. Üniversite kayıtları falan derken, yaz kolay geçer..."

Yediğini sezmeden, Cavidan Hanım'ın tabağına koyduklarını atıştırırken yakaladı kendini. Gözleri ışıl ışıl baktı geldiğinden beri ilk kez;

—Elinize sağlık,- dedi.- Tam vali yemeği olmuş...

—Olacak elbet,- dedi Cavidan Hanım. -Yazık ki vali bey kendileri yiyemiyorlar...- Sonra bir an düşünceli kaldı. İnsan ne kadar hazırlıklı olursa olsun, beklediği gerçekleşince bir süre inanamıyor biliyor musun çocuklar,- diye sürdürdü. -Gecikti diyordum. Daha genç ama, yaptığı hizmetler bakımından çoktan haketti... Burada üçüncü yılımız doluyor. Bir yere atanacak... Belki yine kaymakam ya da vali vekili olarak gönderilecek diye hazırlanıyorduk... Birden atamayla karşılaşınca, ne yapacağımı şaşırdım kaldım...

—Babam hiç belli etmedi anne. Ama ben sezdim,- dedi Cansın. -Bayağı onurlanıyordu. Sanki eskisine göre daha bir güçlü gibi geldi bana...

—Kendi duyguların da olabilir kızım,- dedi Cavidan Hanım. -Ben sanıyorum, o şaşkınlık içinde bile, kendimi birden büyümüş hissettim... Babanın hakkıydı... "Mülkiye"den çıktığı günden beri böyle bir görev için hazırlandı... Bekliyor, istiyor ve görevinin gereklerini daha geniş boyutlara götürecek biçimde yapıyordu. Yine de, ansızdan gelmesi, hepimizi, sanırım o'nu da şaşırttı.

—Her zaman devlet hizmetinde, sürprizler olağandır demez misiniz?. Dedi Cansın...

—Sürprizin böylesi de, insanı afallatıyor canım,- sevincini bütün tınılarında çınlattı Cavidan Hanım... Cahit'in boşalan tabağına uzandı.

—Teşekkür ederim efendim,- dedi Cahit. -Yeterince yemiştim. Sevinçten olacak, önüme koyduklarınızı da tükettim bir güzel.

—Zararı yok çocuğum! -Siz gençsiniz şimdi ne yeseniz,

eritirsiniz. Biraz sonra dersin başına geçtiğinizde, yediğinizden hiçbir şey kalmaz... Biraz daha al...

—Almayayım efendim,- derken Cansın imdadına yetişti.

—Anne,- dedi hemen. -Ben bu coşkuyla ders çalışsam da kafama girmez...

—Benim de,- diye atıldı Cahit... -Birden sevinince, yavaş yavaş işliyor...

Cavidan Hanım'ın deneyimli gözleri yüzüne dikilmişti. Bir yanı sevinirken, bir yanının uğrun uğrun sancıdığını yüzünden okuyordu. Cahit'in gözlerine baktı bütün sevecenliğiyle;

—Sade sevinç mi?- Diye sordu ince bir araştırmanın titreşimleriyle...

—Tam çıkaramıyorum, -dedi içtenlikle Cahit.- Sizi görememek üzüncü, içimi yakıp kavuruyor... Ama, hakedilenin kazanılması yüreğimi coşkuyla dolduruyor. Ne yandan olacağını bir türlü bilemiyorum.

—Sağol,- dedi Cavidan Hanım.- Dürüst bir insansın. İçini olduğu gibi söylemekten çekinmiyorsun... Ama, sana kapımız her zaman açık çocuğum... Hiç bir zaman çekinme... Kızımın sevdiği arkadaşı, benim de evlâdımdır... Kaç zamandır birliktesiniz. Hiç birimiz, hiçbir biçimde incinmedik senden. Tam tersine, hep sevindik. Hep sevdik seni... Eğer nazlanırsan, biz çağırtırız. Hem bundan sonra, belki sizin arkadaşlığınız, bizim yakınlığımızdan daha fazla olacak... İkiniz de İstanbul'a gidiyorsunuz... Birbirinizle orada da dayanışma içinde bulunursanız, belki bizden çok daha sık görüşeceksiniz. Bir yaz nedir yaşamda?..

Cahit, şimdi daha çok seviniyordu. Bütün izinleri koparmış olmanın kıvancıyla, parıl parıl Cansın'a baktı... Cansın'ın yeşil gözleri, birer yakut duruluğunda ışılıyordu...

—Hem sözün vardı bize,- dedi. -Yazın üzümler olduğunda bağa götürecektin... Hacer Teyze'nin de çağrısı var unutma...

—Siz gelmeyi isteyin,- dedi coşkuyla Cahit...

—Zor değil yavrum,- diye atıldı Cavidan Hanım. -Aynı hat-

tayız... Afyon'dan sabah binsek trene, akşamüstü sizin bağdayız...

—Senin için de öyle,- diye annesini tamamladı Cansın. -Buradan bindin mi, gece yarıya varmadan, bizdesin...

—Odanı, yatağını hazır tutarız, tasan olmasın. Sen onca yolu geldikten sonra, başımızın üstünde yerin var...

—Söz değil mi efendim,- dedi bütün içtenliğiyle Cahit.- Söz... Bağa geleceksiniz değil mi?

—A, tabii... Bakarsın bir boş zamanını yakalarsak, vali beyi de getiririz...

—O kadarına güvenemem ama efendim,- diye atıldı yeniden Cahit.- Siz söz veriyorsanız, inanırım... Çünkü Vali Bey, buradayken bile kendine ayıracak zaman bulamıyordu. Şimdi koskoca bir ilin sorunlarını yüklenince, bir an bile boş kalacağını sanmam...

—Doğru,- dedi Cansın. -İşi olmasa bile babam bulur... Köyler, der... Bulacaklar...

—Artık ilçeler diyecek,- diye düzeltti Cahit...

Üçü birden kahkahaları koyuverdiler. Öğleden sonranın yoğun gerginliği kahkahalarının zembereğinden boşalıverdi... Gözlerinden yaş gelinceye kadar birbirlerine bakarak güldükten sonra, ellerinin tersiyle yüzlerini sildiler...

—Şu ana kadar böylesine sevindiğimi bilmiyordum,- dedi Cansın...

—Çeşitli coşkular, birden bastırınca böyle oluyor,- diye açıkladı Cavidan Hanım... -Artık rahatladık... Cahit'in de sevincimize katılması çok iyi oldu...

—Görevim efendim,- dedi. -Sizi mutlu görmek, benim için yeterli...

—Dost dediğin, sevinçte olduğu gibi üzüntçte yüreğini sunabilendir... Seni sınamak gereksiz yavrum!..

Cahit, kendi düşünceleriyle başbaşa kalmak istiyordu artık...

Ana-kızın kahkahalarda boşalan coşkularından sonra dingin bir mutlulukla dolduklarını görünce, doğruldu. Gözlerinde, sevinçlerine ortak olduğunun ışıltılarıyla;

—İzninizle efendim,- dedi... -Geç oldu...

ÖZLEMİN HÜZNÜNDEN DİRENCİN UMUDUNA

Sırtını kapıya dayadı. Düztaban köşeyi dönmüştü. Çantasının şişkinliğindenmişcesine yalpalayan bedeniyle davlumbazı andırıyordu... Adımlarını öylesine yavaş atıyordu ki, hiç ulaşmayacak sanılırdı. Cahit'i öyle kapıya dayanmamış bekler görünce, yüzüne bir yılışma yayıldı. Adımları büsbütün ağırlaştı. Çantası her adımında biraz daha şişti. Umudun bütün soluklarıyla, körüklendi, yellendi, soludu ve geldi Cahit'in gövdesine çarptı...

Bir ince zarfın fırtınası, dağları devirecek bir gürzün gümbürtüsüyle döndü... D olandı... Vurdu... Kıpırdamayacağım, inadıyla direndi... "Çalkalandığınla kal kötü düztaban... Tam önüme gelip mektubu uzatıncaya kadar parmağımı bile oynatmayacağım..." Oynatmadı... Bekledi... Düztaban Sabri, sabır taşlarını ayaklarının değirmeninde çatlata çatlata yaklaştı... Yaklaştı... Yaklaştı... Bütün bedenine sıvaşan yılışık gülüşünü Cahit'in suratına sıçrattı. Başının hafif bir devinisiyle selâmlayıp önünden geçti, gitti!..

Sabri'nin gülüş hızında kaykıldı Cahit. Var gücüyle kapıya yüklendi, kanat, yüklenenle birlikte ardına dayanıverdi. Yarıyolda duyduğu bir boşluğun ürküsünde irkildi. Boylu boyunca yere serilmek üzereyken dertop büzüldü, yay gibi gerilen kaslarının yardımıyla doğruldu... üşkırıklığı, öfke, acı ve hıncın çaynaşık yumağında, postacının ardısıra yürüdü. Köşeyi dönüp uzaklaştığını görünce, bastığı her taşa tüküre tüküre geri döndü. Eşiği geçti... Topuğuyla kapıyı tepikledi... Tahtanın birbirine çarparken çıkardığı tok sesi kulaklarında

taşıyarak, odasına girdi... "Üç gündür mektup gelmiyor," diye düşünmeye başladı. "Bu kadar gecikmezdi. Bazı günler aksadı... O da postacıların halletmesiydi... Ya orda trene vermemişlerdi... Ya burda dağıtıma sokmamışlardı... Şimdi yine aynı olmasın? Yaparlar mı yaparlar!... Onca bahşiş veriyorum... Düztabanı hoşnut etmek için cebimde ne varsa avucuna döküyorum. Doymaz bunlar. Küçük memur, sağmal ineği buldu mu, illâ memesini kesecek... sorarım size ulan!.. Oyun ettiğinizi bir öğreneyim, hepinizin hesabını görürüm tek tek... Bakalım nasıl oluyormuş özel yaşamın gizliliğine burun sokmak!..."

Yüzüstü uzandığı minderin içinde debelendi. "Orda bir halt edemezsiniz. Vali'nin kızının mektubuna elinizi bile süremezsiniz korkudan. Ama burda, Kavruğun Cahit yalnız, güçsüz ve arkasız... Vurun vurabildiğinizce öyle mi? Gösteririm ben size!.. Yaptıklarınızı burnunuzdan fitil fitil getirmezsem, anam avradım olsun... Hemen ineceğim trene... Olmadı atlayıp giderim Afyon'a..."

Karar vermenin gücüyle doğruldu. Ağır ağır kapıdan çıktı. Saatine baktı. Trene çok vardı. "Çakır Osman'ın meyhanesi paklar şimdi beni. Bir tek atarsam, zaman kolay geçer," düşüncesiyle çarşının içine yürüdü. Temmuz sıcağının buğusu at terslerindeki sinekleri bile uyuşturmuş gibiydi... Kendi gölgesinin cıvıl cıvıl yakamozlandığını ayırdı... "Osman Çavuş öğle uykusundadır," varsayımıyla durakladı. "Uyansın pezevenk... Biz, burda can alıp-veriyoruz. O şekerleme kestiriyor!.. Bölünsün uykusu ki, anlasın derdimizi..." yürüdü... Meyhanenin kapısına geldiğinde, Osman Usta önlüğüyle yüzünü siliyordu.

"uyanmış!.." Sevinciyle yaklaştı. Osman Usta, önlüğünün arasından Cahit'in allak bullak yüzünü görünce;

—Karadeniz'de batan gemiler senin değil yeğen,- diye sözü açtı.

—Sen öyle bil amca,- terslemesiyle karardı Cahit.

Osman Çavuş yumuşayıverdi. Hemen yanıbaşına bir sandalye çekti.

—Otur hele bakalım, derdini de ki, dermanı birlikte arayalım.

—Dert mi ararsın amca,- çıkışı Osman Usta'yı büsbütün gevşetti.

—Hay'rola, Afyon üstünden haber mi kesildi?

—Kesildi!.. Üç gündür ses soluk yok!..

—Amma sabırsızsınız yahu!.. Afyon'da seçim vardı yeğen... Seçim olan yerde de, bin bir iş var... Bunca kaynaşmanın arasında üç gün sessizlik nedir?

—Yoksa kötü bir şey mi oldu amca?

—Bilmem!.. Ama, olur sa da şaşmam... Seçim ne demek oğul? Halkın gidip oy kullanması, şunu istiyorum, bunu istemiyorum, demesi he mi? Eh, öyle olanda, alınan kırılan bulunmasın yazılı mı?

—Yoksa!..- Diye yerinden zıpladı Cahit. Osman kolundan tutup bastırmasa, sandalyeden düşecekti... -Yoksa bir duyduğun mu var?

—Duyduğun falan yok!.. Yok da, hani diyorum, olabilir. Bizim kaymakam onurlu adamdı. İsmet de eşit davranılacak buyurdu... Orta Demokrat kazanmış lafı var... Tutup gerçeğini yaptıysa, it dalaşına sarması kaçınılmaz.

—Bu kadar mı ürküyorlar?

—İt takımı evet!..

—Sen dememiş miydin, sahibi istemezse kevkirmez it dediğin!..

—A'a!.. Kevkirir de, sahibi sus dediğinde susmazsa, kemiksiz kalır, dediydim..

—Dediydin de, olanlara ne buyrulur? Demek ki sahibi de ürkmekte bir güzel!..

—Sanmam,- dedi Osman... Durdu... Durdu... Gözlerini kırpıştırdı. Cahit'in düşüncelerini kapıp kapmadığını ölçtü bir an. En azından kaydırdığı inancıyla; Sahibi oyunu baştan oy-

nadı hey Kavruk... Etiniz, budunuz ne ki... Daha bütün illerde varız diyemiyorsunuz. Meclis'in tamamını dolduracak aday bile ebulamadınız bu seçimde. Beşyüze, iki yüz adayınız vardı. Hepsi kazansa ne yazar?

—Seçim gelecek yıl olsa, alacağımızı gösterir en azından.

—Olsaydı, dedin mi, peynir gemisini lafla yürüttün belle!.. Seçim oldu... Sizinkiler her bir yerde kazansalar, iktidar yine Halk Partisi'nin... İsmet hesabını, kitabını yapmadan, ayağını suya sokar mı belleddiniz siz!.. Kolbastıya geldiniz bir güzel... Kolbastıya getirdiği pehlivandan ürkenine de ben rastlamadım. Ama it kevkirir bildiğim. Kemal Bey, eşitlik, adalet diye bastıysa mührünü Demokrat mazbatalarının altına, azbiraz sıkışacaktır...

—Yazık değil mi? Hadi Kâmil abi'nin arkasında sen vardın. Koskoca Vali, sıkışırsa neyler?

—Düzelir bire Cahit oğlan!.. Devlet adamını açıkta kor mu? Bir iki mısmıllar belki... Bir iki sıkıştırır... Sonra n'örecek? İsmet yansızım, demiş... Kazanan, anasının ak sütü gibi helâl sayabilir!.. Eh, sizinkiler de altmışı aşkın milletvekilliği kapmışlar... Hepsi adem ejderhası olsa, dörtyüzellinin annacında neyler? Hiç!.. O yüzden işin içine ürküyü sokmayın!.. Olsa olsa, gelecek seçimin hazırlığı sayın, o kadar!..

—Gelecek seçim olur mu?

—Neden olmasın? Helbet olur!.. İsmet bıraksın diye başlamadı mı buna? Başladı!.. Öyleyse, sizinkileri alıştırmak için biraz bekleyecektir...

Sözün politikaya kayması, içinde fokurdayan bütün kazanların kapaklarını birer birer kapattı. Giderek dinginleştirdiğini, yazgısına razı bir bekleyişin hüznüne kapıldığını ayırdı. Gözlerini kırpıştırarak Osman Usta'ya baktı...

—Ben, Paşa'nın gideceğini sanmam.- dedi içtenlikle. -Öyle olsa, bir yıl daha bekler seçimleri öyle yapardı.

—Yapmasına yapardı da, inandırabilir miydi?

—Nasıl? -Dediğini neden sonra ayırdı Cahit!.. -Seçimse, ka-

zanmak da, yitirmek de apaçık değil mi?

—Değil!.. İçerisi için az biraz dediğin gibi olsa bile, dışarısı için değil... Ardından gelenin, inandırıcılığı, hakkıyla geldiğine bağlıdır. Dışarısı İsmet'e inanmaz... Şundan inanmaz!.. Stalin'inden Ruzvelt ve Truman'ına, Çörçil'inden Hitler'ine, bütün bir savaş boyunca oyun etmiştir. Hem öyle bir oyun etmiştir ki, her birini parmağının ucunda oynatıp, her birini ötekine çakıştırmacasına... Hepsiyle birlikte görünmüş... Hiç birinin yanına geçmemiştir... Hepsine olur demiş... Hiç birine varım, dememiştir... Böyle bir fırıldak Paşa'nın, sıkıyı gördükten bir yıl sonra al gülüm ver gülüm gidivermesine, siz inanırsınız. İşinize geldiğinden. Kolaya konup, seçimleri kazanıverdiğiniz için... Milletvekilliğini yitirenler de inanır... Herifçioğlu kündeden atılmış... Eh, bunca insan inanınca, biz de kanarız bir güzel... Oy vermişiz!.. Ee, kefereyi nasıl inandıracaksın? Koskoca Çörçil bir savaşı kazandığı halde paldır küldür inmiş aşağı... Truman seçilmek için neler neler işlemiş... Yani, seçimin ne olduğunu kendi hayat tarzlarından bilmekteler, bir... Senin seçip getireceğin adamların tamamı aynı zamanda İsmet o fırıldakları çevirirken, o'nun adamlarıydı diye tanınır, iki... Sonra aralarında mızıkçılık edip, iktidar değişikliği yapıyorlarsa, yeni bir dolabın kokusu yayılmaktadır, etti üç... Eh, öküz altında buzağı arayanların elinde böyle üç gerekçe oldu mu, yaptığın hayır ürküttüğün kurbağaya değmez, dört... Değmeyende n'olur? Kendine güvendirmek için, ağzınla kuş tutmaya koşulursun... Devletin başındaki, kuşu ağzıyla nasıl tutar? Karşıdakinin istediklerini vererek he mi? Keferenin istediğini verende, sana ne kalır? Hiç!.. Yazık değil mi bu millete? Yazık!.. Öyleyse, gelen zorunan geldi mi, isteyene aman ha, halk beni indirir de İsmet'i yeniden bindirir, diyebilir mi, diyemez mi? Sen iktidarın halkından ve rakibinden korkmasının ne demek olduğunu nerden bileceksin...

—Anladımsa arap olayım!.. Hem ürkmez, diyorsun... Hem korkmaktan söz ediyorsun...

—İşi karıştırma yeğen!.. Ürkmez dediğim İsmet!.. Korka-

cak saydığım sizinkiler!.. Elbet İsmet de korkar bir iyice, bir insan olarak... Halk istemezlendi mi, adamı un ufak eder... Bulunduğu yere, bunları göre göre gelmiştir... İstedi mi de, devlet entrikası bile bir zaman için geçerlidir. Bunu da kendi gelişinden bilir... Ha, polis değneği, candarma sopası, demektesin!.. Len, bir Çümçöm'ün Tahir'i yıldıramayan değneği veren ağacın köküne sığmez misin? İtler bile sığmekte sabahtan akşama, insan neylemez? daha baban gibileri bu tartının kefesine komadık düşünürsen... Çokluğun öfkesi ve de sevgisini şimdi daha bir iyi düşün bakalım... Hele bunu görün bir... Bir daha belki... dediklerimi o zaman anlarsın...

—Daha ortada fol yok amca, yumurta yok.. Sen sonraki seçimleri düşünmeye durdun... Bunun sonuçları kesinleşsin hele bir... Başı derde girenler temize çıksın... Sonrasına çok var...

—Var evet,- dedi Osman!.. Çok var!.. Ama, ne demiştir Dadaloğlu? Aklın da mı? Madem particiliğe soyundun," ölen ölür, kalan sağlar bizimdir," demeyi bileceksin. Baba parasıyla medrese eğitimi yapmak kolay yeğenim. Kendi kanına banarak lokmalanmadın mı, siyaset yasaktır adama... Bu yüzden, soyunduğun işin geleceğini düşüneceksin. Düşünmedin mi, hazır değilsin demektir. Hazır olmayanda, hazırlanmasını bilen vurur geçer ki, ağzını havaya açarsın. Kemal Bey dürüst adam... Pîr aşkına devlet hizmetine soyunmuş. İt kevkirmesine aldırmaz. Kanarada kan götürse, doğru bildiğini yapmayı görev sayar. Böylesi adam, yeri gelir alkışlanır, yeri gelir kargışlanır hiç duraksamadan. Çünkü, çıkarına olduğunda pek bir yararlı görürsün de, karşı durduğunda zararının haddi hesabı bilinmez. İsmet'in ağzına bakayım derken, Afyon'daki beyzadeleri mısmılladıysa, çekeceği vardır. Bunlar adam öldürmesini bilmezler adam gibi... Süründürür, avkar, hırpalarlar ki, ölümü aradığın zamanlar olur... O yüzden, dertlensen de haklısın. Ne var ki, onurlu ve dürüst adam da, bir nice avkılsa, adamdır yine. Başını dik tutmasını, avkanı yere çalmasını bilir. Ardında pisliği olmayan, pislik yığınını

atlar da geçer bildiğim. Azbiraz burnu sızlar... Azbiraz yüreği bulanır, o kadar!..

—Bildiğin bir şey var emmi,- dedi sımsıcak Cahit. -Var ki, böyle laf dolandırmaktasın deminden beri...- sözcükleriyle, Kâmil kapıdan göründü.

—Asıl bildiği olan budur- diye aktarıverdi Osman Usta...- Partici o!.. Ben nerden duyar, bilirim? Gel hele Kâmil yeğen, Afyon üstüne bir türkün varsa deyiver şuna da, bizi falcılıktan kurtar bir güzel!..

Kâmil, çektiği bir sandalyeyle yanıbaşlarına çöreklendi.

—Ortalık kaynıyor,- diye söze girdi hemen. -Bizim ildekilerin bile umudu arttı bir iyice. Gelecek seçimleri vururuz diyor herkes... Hem de vururuz. Afyon'da Halkçılardan biri tabancayı çekip, bizim oyları yırtmaya sıvanmış. Kemal Bey'i ensesinde görünceye de, birkaç sandığı oysuz bırakmış haramzade... Muğla'da sandıkları kaçırmışlar yangından mal kaçırırcasına... İstanbul Boğazı'nda, sandal yerine oy sandıkları yüzüyormuş nazlı nazlı... Yine de girdiğimiz pek çok yerde, mazbatayı bizimkiler aldı... Gayrı yel bizden yana esmekte... Bu hileler, senin Peker'i önüne kattığı gibi götürür, diyorlar emmi!.. Bana da kalırsa, alır süpürür... Paşa, hileleri araştıracağım, diyormuş. Bunu da yaptı mı, 12 Temmuz açıklamasına uydu demektir. O zaman, dediğin her birşey çıkacak... Seçimler biraz daha geç olsaydı... Biz biraz daha örgütlenebilseydik... Şimdi, iktidarda oturan, bizimkiler olacaktı inan...

—Dur hele yeğen,- dedi Osman. -Abiraz nefeslen... Aldın da götürdün postu yahu!.. Helecanlandınız mı, aklınız beş karış havaya çıkıveriyor... Biriniz sevda derdinde, biriniz iktidar... Dediğin doğru da, yel sizden yana esiyorsa, siz size sahip olun bakalım... Yelin önüne neler katılır bilmekte misiniz? Nerde çürüğü çarığı, ulmuşu kokmuşu varsa, hürp diye aranıza karışıverir... Üstelik Halkçılar zoru gördüler. Bir bamamlık canınızla, canlarına okudunuz. Yarın, bir iyice semirdiniz mi, önünüze kattığınız gibi sürükler götürürsünüz. Bırakırlarsa!.. Bırakmamaya koşulular benim bildiğim... Dört

yıl ananızı belleyecekler şimdi... Ensenizde boza pişirecekler ki, kendi yanlarında yel kollayanlar pıssın. Yoksa, üşüştüler mi, siz bile neye uğradığınızı bilemezsiniz bir zaman. O yüzden derim ki aslan yeğenim, aklınızı başınıza devşirin bir iyice... Sizin particilik dediğiniz yeni başlıyor. Böyle ayakları havada karşılarsanız geleni, tepeüstü gittiğinizin resmidir. Akıllı uslu beklerseniz, biz bunu biliyorduk der, gözlerinizi gelecek seçime dikersiniz. Sen hele Afyon'da neler olmakta de ki, bu oğlan gözünün yaşını silsin... Üç gündür mektup gelmemekteymiş kaymakamın kızından!..

—Azbiraz daha gelmez bana kalırsa.

—Gelmez mi? -İkircimiyle ayaklandı Cahit.- Gelmezse, ben durur muyum? Burdan Afyon, nedir? Atlarım trene!.. Varır, kendim alırım haberleri...

—Yahu sevdayı bilmesem, zincire vuracağım oğlanı,- diye tuttu yeniden Osman. -Deminden beri zor zaptediyorum. Anlat bildiğini Kâmil...

—Bildiğim yok ki emmi,- dedi Kâmil. -Duyduğum var... Bizim Ali Bey, İzmir'den Afyon'u çıkartamamış... Bizim partinin başkanı, buğday bayisi ya ağamın... Bir iki laf edecekmiş. Bağlatamayınca, benim aramamı istedi... Bunun üç gündür fıkfıklandığını bildiğimden, biraz yokladım. Galiba açığa almışlar Kemal Bey'i!..

—Alırlar,- diye başını salladı Osman... -Almaları da gerekir doğrusu... Desene, gelen seçimde sizin partinin en birinci adaylarından biri ortaya çıktı hemen. Halkçılar kimi kötülese, siz başınızın üstüne tacedersiniz gayrı... Bir de bakan olur mu? Seyreyle Kavruğun Cahit'in cakasını...

—Sen alay et emmi,- diye içlendi Cahit. -Biz burda çene dövüyorken, onlar orda kimbilir ne dertlerin içinde. Hemen varıp gitmeli değil mi? Dostluk böyle zamanda belli olmazsa, neylenir?

—Gittin de, buldun mu,- diye, yeniden yakaladı Osman... -Açığa alınmadan Ankara'ya çekmişlerdir oğlum... Baktılar, tutturamıyorlar, yerine gelenden pay kapmak için açığa alır-

lar... Ola ki, öteki mazbataları değiştirir!..

—Olabilir mi?- Sorusuyla ayaklanan Kâmil oldu bu kez!..

—Neden olmasın? Daha Meclis toplanmadı. Yanlışlık var deyip, mazbata değiştirmek zor mu?

—Zor elbet,- dedi yeniden Kâmil. Cahit kısılıp kalmıştı. Bir göz atımı inceledi. Sonra yeniden Osman'ın ağzına bakmaya başladı. -Kıyamet kopar!..

—Kıyamet zaten kopmuş bire Kâmil oğlan,- diye güldü Osman. -Adam yitirmiş milletvekilliğini. Beteri olur mu?

—O bakımdan demiyorum... Dünya kıçıyla güler bizim seçimlere!..

—Gülmediği nerden belli... Altı aylık partiler seçime girince, yapılan Karagöz oynatmak değil mi zaten!.. İsmet, yıllardır hepimizi oynatmakta ya, bir kez de, sandık dolabına kodu iyice... Böyle bir seçimde, mazbata değişmiş sözü mü olur?

—Olmalı,- dedi Cahit biraz toplanmaya çalışarak. Kendi içinde alıp-verdiği herşeyin öfkesi çınlıyordu sesinde. -Olmalı amca!.. Kimsenin ettiği yanına kalmamalı...

—Gayrı o sizin işiniz. Yetişeceksiniz... Düşüneceksiniz... Araştırıp, soruşturacaksınız... Ondan kelli, yanına mı kalmalı, hesabını mı vermeli, karara varacaksınız. Elbet, aklınızı başınıza devşirir, gelen seçimleri alabilirseniz. Yoksa, okkanın altına gidersiniz ki, bu kez yediğiniz dayak yanınıza kâr kalırsa, dua edersiniz.

—Ben de bunun için varıp gitmeli demekteyim ya,- diye yeniden ayaklandı Cahit. Tutmalarına bırakmadan kapıya yöneldi. -Afyon treni gelir gelmez!..

—Dur bir oğlum,- diye yeniden oturttu Osman. -Ne demekte Kâmil abin... Vali, Ankara'da... Açığa alınan memur yerinde kalabilir mi? Belki seninkileri de götürdü. Vardın gittin... Kimseyi bulamazsan, daha bin beter değil mi? Burda, Kâmil abin var... Ben varım... Daha da iyisi, Kavruğun Şevket'iyle, Hacer bacım var... Gözün ışlansa, yaşını silen bulunur anlayacağın... Afyon'da hüngürdesen, dönüp de bakan olur mu? Otur oturduğun yerde... Daha da iyisi, vargit ba-

ğa!.. Kavruk, taştan adam aramaktadır. Bir keleterin ucundan tutsan, borcunun bir kıymığını ödersin. Vali kızından haber gelirse, iletiriz sana...

—Doğru,- diye katıldı Kâmil. -Allah senden razı olsun dayı!. En iyisini söyledin. Zaten, ben de birlikte İzmir'e gidelim diyordum. Patron çağırdı. İki günlüğüne varacağım. Yanıma katarım. Azbiraz gözü gönlü açılır, düşüncesindeydim. Ama, dediğin daha doğru... Sevinir Şevket abim!..

—Sevinir mi, yerinir mi bilmem,- dedi Osman Usta!.. -Okumuşun dili sivridir. Orasını burasını kurcalamaya kalkışırsa, homurdanmaya başlar ya, oğludur. Katlanacak! Yine yarasını sararsa, Hacer bacım sarar... O yüzden, bungun zamanda en iyi yer, ya yarın dudağıdır bildiğim... Bunun yeri turna misali gurbet ellerde!.. Ya da ana kucağı... Birinden alamadığını, ötekinde bulur, yüreğini soğutursun en azından... Madem sen de yolcusun... Bunu bağın kapısalığına kadar götür.

İkiletmedi Kâmil. Koluna yapıştı Cahit'in... Doğruldu... Kapıdan çıkarlarken; -Olur dayı!.. Tam buyurduğun gibi yaparım.- diyerek Cahit'i çekiştirdi. -Yürü,- dedi İstasyon Caddesi'ne yönelirken; -İzmir treni nerdeyse gelir. Kaçırmayalım...

Cahit, başının içinde uğuldayan bir sızının sersemliğindeydi. Söylenenleri, sözcük algılıyor... Bazılarını kavradığını bile sanıyordu. Ama, beyninin keçesi içinde herşeyin eriyip gittiğini neden sonra ayırıyor, bir birine, bir ötekine bakmaktan öteye gidemiyordu. Kâmil'in güçlü çekiştirmesinde savruldu. İstasyona nasıl geldiler, trene nasıl bindiler, ne zaman hareket ettiler, bilmiyor. Gözlerinin önünde nemli bir perde çekilmişcesine, çevresini buğulu görüyor." Açığa almışlar... Alçaklar... Görevini yaptı diye, onurlu bir insanı cezalandırıyorlar!.. Öyle olacağını bilmiyorlar mıydı? Bunca yöneticilik yaşamında, bir gün doğrunun dışına çıktı mı Kaymakam Bey!.." Kendi düşünce takılmasını kendine öfke nedeni sayıyor" Ben bile Kaymakam diyorum halâ... Koskoca Vali... Hadi Osman emmi,

kaymakam tanıdığına valiliğini konduramıyor. Oysa, az mı sevindim vali olunca... Düşüncelerimi alıştıramadıysam, suç benim...''

Kendi kendine öfkelenmekten biraz rahatlıyor. Afyon'un tam ters yönüne çekip gitmenin utancını siliyor sanki. Selleği açılacak gibi değil. Tren, bağın önünden geçip gitti. Kâmil, istasyonda indirmese, İzmir'e kadar kendi dumanının içinde boğulmayı yeğleyecek... Kapıdan sarktığı an, tren yeniden yürüyor. Kâmil, camın ardında gülümseyip yitiyor... Vagonlar önü sıra çekilip gidiyor...

Geriye doğru döndüğünde, bitmez tükenmez bir yola başlamaktan ürker gibi duralıyor. ''Şimdi varıp gideceğim... Ne diyecekler? Ne edecek anam bana? Böyle zamanda ya yarın dudağıymış, ya ananın kucağı... Secili laf dokundurmak kolay Çakır Osman efe... Yaşamak kolay mı aynı ölçüde?''

Ağır ağır yürüdüğünü bildi. Sanki koku izleyerek gidiyordu. Bağlarının yönünü el yordamıyla buluyor... Adımlarının kendiliğinden devinisine kızıyordu.'' Ben Afyon'da olmalıydım... Ankara'dalarsa, Ankara'da... Buralarda, ana kucağı arayacağıma, asıl avutulması gerekenlerin yanında bulunmalıydım... Oysa kaçıyorum. Kendisi muhtacı-ı himmet bir dede, nerde kaldı gayrıya himmet ede, denilmiştir. Benimki tam bu hesap işte!.. Osman ustanın baskısı, Kâmil abi'nin çekiştirmesi sonucunda, emzikli bebeler gibi anamın kucağına düşüverdim. Yuh olsun ulan sana Cahit!.. Yuf olsun ki, kendi kafandan geçeni uygulamak yerine, başkalarının güdümünde koyunlaştın bir güzel... Tüh Allah belânı versin!.. Yerin burası mı, orası mı? bulamazmışsın!.. Bulamazsan bile ararsın ya köşek!.. Ararsın da, kendi içinde dinginleşirsin bir güzel. En azından görevimi yaptım, dersin. Aradım. Paralandım. Balamadım. Osman usta olsa, senin ettiğini mi işlerdi? Varır tutardı bir ucundan. Hem de bulamadım, demezdi. Baban için bile ne demişti bir kezinde... Kafasına kodu mu, gayrı

tutamazsın. Çerkez Etem Bey, mısmıllayacaktı bu huyundan ötürü de, elinden gücünen aldık!... Ne mi Kavruk... Sen bunların oğlu, yeğeni misin? İki tatlı lafın dalgınlığında, bozguna uğrayıp ananın kucağına sığınırsan tezden kendi başına bir iş geldiğinde neylersin? İyi ki büyüklerin var he mi? Var ve sen kollamaktalar Tanrı'ya şükür!..

Ayakları bir türlü yürümüyordu. Duraklıyor. Dönmeyi geçiriyor. Kaçırılmış bütün fırsatların hıncıyla kaskatı kesiliyordu. Dönüp dönmeme ikircimi içindeyken, Afyon yönüne giden tren yanıbaşından geçti... "İşte, bir buna atlayıp da gidivermeyi düşünmedin ahmak oğlum," azarlamasıyla irkildi. "Nasılsa yarına kadar bir bok edemezsin... Vargit ananın kucağına da derdini avutsun azbiraz... Hadi!.. Oyalanma!. Kuzusu sende!.."

Adımlarını sıklaştırdı. Bağın kapısalığından içeri girdi. Kavruğun Şevket, kollarını sağayarak tulumbanın başına doğru ilerliyordu. Yetişti. Tulumbanın çekeğine yapıştı. Şevket'in yüzünde beliren hoşnut gülümsemeyi izleyerek, abdest almasını sağladı. Hacer, oğlunun gelişini yeni sezmişti. Elinde kendi dokuması peşkirle yeterken;

—Ana!..- Diye duraladı. -Sen nerden çıktın oğlum!..

Şevket'in yüzündeki gülümseme büsbütün yayıldı. Dudaklarındaki dualar, gülücüğün meltemiyle uçuşmaya durdu. Peşkiri kaptı. Kurulanırken, sesini artırdı.

—Birden içime doğdu,- dedi Cahit. -Yettim işte!..

—Az önce lafını ediyorduk, -yorumuyla sevecen baktı Hacer.

—Eh demek ki onu duydum,- zorlamasıyla yüzünü aydınlattı Cahit. Babasının dualarının daha da arttığını ayırdı anında. Bakındı. -Duyar duymaz da, trene atladığım gibi geliverdim.

—İyi ettin çocuğum... Pek bir iyi ettin, -derken kocasının yüzüne baktı Hacer. Dualarının sürmesine aldırmadan; -Aş

ocakta- diye sürdürdü. -Namazı önce mi kılacaksın, sonra mı?
-Kavruk'un suskun, peşkiri uzatıvermesiyle, herşeyi anlamanın alışkanlığında başını salladı; -Eh, madem sonra, ben de toparlayıvereyim bari!.. -Kararıyla, kollarını sıvadı...

Cahit, tulumbanın kolunu basıyordu. Temmuz sıcağının içine şakırdayarak inen serin su, akşam alacağında bile pırıl pırıldı... Hacer gözaçıp kapayıncaya abdestini aldı. Nemli peşkirle silinerek kuleye yöneldi. Suskunun ortasında seccadesini açtı. Kocasının bir adım gerisinde namaza durdu... Cahit, bütün duaları kabul edilmiş insanların iç dinginliğiyle, namazlarını bitiren karı-kocaya baktı. Yüreğinin içine çöreklenen sertliğin giderek yumuşadığını, gevşediğini, çözüldüğünü bildi." Yavruları yuvaralarında!.." Diye geçirdi. Eski öfkesini yitirmenin şaşkınlığıyla, sözcüklerin belleğindeki yankısına daldı bir an... Şaşırdı. "Mutlu olmalarından doğal ne var? Elbette dingin, rahat ve güvenli olacaklar. İkircimlenen benim. İçinde fırtınalar eserken, dışında gülücükler dağıtmak zorunluğunda değiller ki... Olsalar bile, olamazlar. Her zaman içi dışı bir davranmıştır babam. Her zamanki sevecenliğinin dinginliğinde anam... Fıkfıklanan bile dinginliği paylaşmaya koşuluyor yanlarında... İsteyip de yapamadıkları yok... Kendi elleri, kendi bilinçleri ve güçleriyle yapabildiklerinden ötesini de istemiyorlar zaten. Mutsuzluğun kapıları ötesini isteyene açık sadece... Ve sonra acılar, hüzünler, kaygı ve çözümsüzlükler bastırınca da, dinginlerin hazinesinden pay kapmaya koşan yine onlar... İnsan neden insan oldu? Aile, oymak, ulus denilen birlikte yaşama alışkanlığı neden gelişi dersin Cahit oğlan? Her halde bunun için!.. Az mı bellettiler sana okulunda... Sevinçte ve tasada bir olan, diye... İşte bu... Onlar senin acını bilmiyorlar. Ama sen onların dinginliğinden payını hemen aldın. Çünkü ötesini isteyen ve sürekli mutsuzluğu yüklenecek olan sensin... Babam ülkesini kurtarmak istemiş... Sarınmış silâhını gitmiş... Göğsünde "İstiklâl Madalyası"yla dönüp gelinceye bekletmiş anamı... Anam, mutlu-

luğunu Kavruğun Şevketinin kollarında kurmuş... İstediği neyse, yüreğine doluvermiş... Oğulcuk düşlemişler..." Kız olsaydı da, okutacaktım," der her zaman Şevket... Ama, düşündüğü gerçekleşmiş ikisinin de... Bağ istediler... Dişleri tırnaklarıyla, toprağın bağrına saplanıp, istediklerini elde ettiler... Peki ben!.. Ben ne istiyorum? Kasaba geleneklerimize aykırı ve kendi gücümün ötesinde olanı... Sonra!.. Daha işin başında kendi cehenneminin bütün odunlarını taşıdığımı ayıramadan, yandım diye bağırıyorum he mi? Bu, bu kadar basit Cahit oğlan!.. Kaldıramayacağın yükün altına girdin mi, bir yerde belinin ıhmasına katlanacaksın... Şımarık bebeler gibi dengini başkalarının sırtına sarmaya kalktın mı, emziğini ağzına veriverirler... Bundan sonraya kimbilir nasıl dalga geçer Osman emmi!.. Anan emziğini tutunca, sesin kesildi he mi Cahit yeğen, diye kıs kıs güler köşek... Beni oyuna getirdiğini hiç hesaba komadan hem de!.."

Namazın bitişiyle, sofranın kurulması arasında geçen zamanı yakalamak olasızdı. İki göz kırpımı bitmeden, yer sofrasına buyur edivermişti Kavruk karısı. İlk lokmaların gevişi sürerken:

—Kentte ne var ne yok? -Sorusuyla sözü açtı Şevket...

—Bildiğin gibi baba, -dedi Cahit. -Herkes particiliğe kardı... Konuşulan tek konu, seçimler ve Halkçıların yaptığı hileler!..

—Hileler mi? Sahi mi?

—Öyle diyorlar... Kimi yerde oylar yırtılmış... Kimi yerde, kazananlar değiştirilmiş. Bazı yerlerde sandıklar çalınmış... Pek dürüst bir seçim değil anlayacağın... Halkçıların memurları etkilediği her yerden feryat fışkırıyor!..

—Ne kazanacaklar?

—Milletvekillerini!..

—Eh, hayırlı olsun... Hileyle kazanılmış vekilliğin hayrı olursa!..

—Neden olmasın? Adam gider Ankara'ya kurulur... Dört

yıl da, kaldırdığı her parmakla bir yasa çıkar...

—Dört yıl!.. Hileyle hükümranlığın dört yılından n'olur bire oğlum?.. Dört yıl sonra boynu bükük sandığa gelecekse!.. Bu kez çıkarabilir mi?

—Yeni yeni hileler, yeni yeni düzenler, yeni yeni oyunlar kurarlarsa, neden çıkmasınlar, -diye yakındı Cahit. -Bir kez yapan, her yapar, bilmez misin?

—Doğru,- dedi bu kez Kavruk. -Yapar da, bizde bir laf vardır. Zor oyunu bozar, denilir... Demokrat zorlayacak güçte değil henüz. Basıldı. Basılan, yalgıya kapıldığında gücünü yitirir. Amma, dört yıl az buz zaman değil ki!.. Yılgısını atar yırtar. Kaçıranın kızını kısrağını kapar da bedel tutar... Sen bu milleti koyun mu sanmaktasın?.. Bir kez kendini göstermeye karar verdi mi, gayrısında, hilekârın osuruğu kesilir...

—Onlar bunu bilmiyor her halde,- dedi Cahit. -Şimdi kazandılar. Dört yıl ezersek, suyunu çıkarırız diyeceklerdir. Hatta dediler bile... Bizim Kemal Bey, Afyon'da mazbatayı Demokratların üstüne yapmış... Onlar kazandığından... Hemen açığa almışlar adamı... Kendi memurlarını ezen, halka neylemez?

—Serbest Fırka çalkantısını unuttun mu?- Diye ilk kez söze gördi Hacer. Fukara Tahir'in canını çıkardılar... Şimdi bizim çocuklarımıza da eziyet ederler mi, eder bunlar adam,- hıncıyla lokmasını unuttu...

—Ederler,- diye güldü Şevket... -Bakarsınız Kemal'i de Müze'deki kabrinden çıkarır ata bindirirler bir güzel!..

—Keşke,- diye seviniverdi Hacer Kadın!.. Keşke Kemal gelse de, Tahir de, Cahit de yeniden sopanın altına yatsalar... Ama mümkün mü?

—Mümkün olmayanda,- diye gerindi Şevket. lokmasını ağır ağır çiğnedi. Yuttu... Bir yudum su içti. söyleyeceklerini düşünüyormuşcasına yeterli zamanı kazandıktan sonra; -Bunların zorbalığı da bir eyyam sürer kadınım!.. Az biraz zartzurt, ederler... Azbiraz baskı yaparlar memur tayfasına... Po-

lise, candarmaya emir verirler... Belki kitle halinde sopadan geçirtirler hepimizi... Binerler iyice ensemize... İşimiz düştüğünde görmezler... Canımız yandığında aramazlar... Derdimiz yettiğinde sormazlar... Eee, de bakalım Mutaf kızı, öyle ettiklerinde sen neylersin?

—Neyleyecekmişim,- diyordu Kavruk Karısı; -Vur len, derim... Vur hele, senin de yakan benim elime gelir... Öyle olmadı mı Yunan döneminde?.. Vurdu!.. Kırdı!.. Öldürdü!.. Saldırdı!.. Sıkıştırdı hepimizi mengene gibi... Gerdi!.. Gerdi!.. Gerildik bizde... Gerildik, gerildik!.. Sonra bir şamar!.. Islık sıçanı gibi, denize kattık hepçiğini!.. Demen o mu adam? Oysa. benim bildiğim de bu...

—Tam da bu,- diye sözü kapıverdi Şevket. -Ne güzel dedin... Bir kez sandık bizim önümüze kondu oğlum,- diye Cahit'e döndü bu kez.- Çekip alabilmeye kimsenin gücü yetmez. Yetti diyelim. Çekip-aldık, dediler... Kim diyecek? İsmet mi? Vazgelecekse, kessen komazdı... Beyzadeler mi? Bunlar eğitilmiş köpektir birer yavrum... Yunan gelir, o'na bekçilik ederler... Pek pek büyümseyeni, İngiliz'e Fransız'a yanaşma durur... Sonra Kemal gelir, hepsi kıçını yalamaya seyirtir... Bizi bile yağlamaya ballamaya az mı uğraşmışlardır? Hadi bizi sayma!.. Silâhlıydık! Sonra tüğlerimiz dökülünce, tepemize oturdular belli... Ama, asıl efendileri, kaçıracağı sandığı komazdı diyorsak, kaçıramayacağını da bildiğindendir... İt daladı diye, sahibine saldırmak, itten ürkmek demektir... Biz sahibinden de, itinden de ürkmeyi gerilerde bıraktık Cahit oğlan!.. Bak şu kadıncağıza, neler demekte. Bu, bunu diyebilmekteyse, konulan bir sandığı çekip almaya da, hiç kimselerin gücü yetmemekte bilesin... Yetmediğinden, daha bir artırırlar azgınlıklarını belki... Artırsınlar... Daha bir sıkıştırırlar insanımızı ki, şamarı pek olsun.Sırtüstü gittikleri zaman da, felekleri bir iyice şaşsın anladın mı?

—Dört yıl var önümüzde baba,- dedi Cahit. -Az buz zaman değil!..

—Dört yıl, Yunan'a yetmedi bire oğlum,- diye gülüverdi Ha-

cer Kadın, -Ona yetmeyen dört yıl, bunlara bir şey mi verir sanmaktasın?..

—Öyle ya,- diye gülüşüne katıldı Şevket. -Zenne tayfası böyle çenesini düşürmekteyse aslan oğlum, bu iş burda bitmiş demektir... Kuvvay-ı Milliyede de, anam babamdan önce hönkürmüştü yüzüme karşı... El oğulcukları varıp gidecekse, sen durucu musun? Sütümün hakkını Yuvanamı ısmarlıyayım yoksa, diye... Gördün mü, benim anamın dedikleriyle, senin ananın dedikleri aynı elmanın öteki yarısı gibi birbirlerine denk gelmekte. Öyle olanda, at alındı, Üsküdar gerilerde... Sandık geldi, tepedekinin hükümranlığı gitti... Dört yıl diye ürküyorsun... Dört yıl nedir? Göz açıp kapayana geçer... Gecenin hükmü nedir?.. On yıl olsa yeter mi?.. Bitecek olduktan kelli, derdi bizim Cavlak efemiz... Bitecek ya!.. Önemli olan budur. Bitireceğiz, diyebilmek!.. Diyebiliyor musunuz?

İSTANBUL BÜYÜSÜ, BÜYÜ İSTANBUL'U

Sonyaz ikindisi, Fatih'le Süleymaniye arasında bir mahya... kambur simyacılar, kubbelerin gizinde, kurşundan altın üretiyorlar... Avuçlarından kayan tozlar, yol yol göğe uzanıyor... Töperlenen parçalar, evlerin tavanlarına sıvaşmış. Altına banıp çıkan söhnelik, sürmesi rastığıyla gözleri kamaştırıyor... Çivit badananın ak-mavi ayrışması, gözbağcıların elçabukluları şaşırtıyor... Zeyrek çukurunun Bizans tonozlarıyla, Bozdoğan kemerinin kunt kolları, tepelerden tepelere dev tuvaller geriyor... Cebe Süleyman, Procop'un elinden kaptığı fırçayı, Sinan'a aktarma kaygısında... Kuyumcunun ivecenliği, kristalin ışıltılarında çoğalıyor, büyüyor, büyüleniyor... Pergeller yitiklere karışıyor... Cetveller dümdüz utanca batmış... Çekiçler, malalar, kürek ve kazmalar seyre dalıyor... Fırça, tuvalin üstünde, Asya nakışını Bizans minyatürüyle kaynaştırmaya hazır... İkon, aleme dönüştü dönüşecek... Sinan, Cebe Süleyman'dan kaptığı yarım tekbiri tamamlıyor... Itrînin gür sesi, minareden minareye ulanırken, büyünün ışıldağı Haliç'i kaplıyor...

Tepeler sereserpe... İnce birer yumruk, işarete durmuş birer parmak gibi ışıldağın ortasına uzanıyor. Fırçanın kıllarından kayan sim parçaları, samanyolunun aralığından iplik iplik fışkırıyor... Sonra usta bir bürümcünün avuçlarında çileleniyor... Çözülüyor... Kolan Kolan Haliç'e dalıyor... Bin renge bulanıp ustaların parmaklarına dolanıyor... Sarılıyor!.. Sarmalanıyor!.. Düğüm düğüm, büklüm büklüm, salkım salkım İstanbul, göğüne asılıyor...

Simyacıların hızı ışıktan ötelerde... Düş İstanbul'unun rötuşlarına vurmaktalar... Güneş ustaların buyruğunda... Sarıya, ala, pembeye banıp çıkmakta... Kambur kubbeler, kızıl kora kesmiş... Kurşun altına döndü, dönecek... Pırlanta, yuvasına yerleşiyor... Kubbelerden, camlara, camlardan haliç mavisine çalarak fışkıran ışınlar şehzade sünnetlerinin şenlik mahyalarını anıştırıyor...

Köprünün üstündeki insan ormanı, dingin bir bekleyişin düşüdce... Köprünün altındaki su, durgun parıltılarla gümüşlenmiş... Misinası belirsiz oltaların ucunda kıpır kıpır balıklar... Pullarında simyacının fırçasıyla tel tel ayrışan gün ışığını oynaştırıyor... Kollarının sessiz gerilimi... Parmakların pır pır evden devinisi... Yüreklerde çarpıntı... Gözlerin ışıltısında yoğun bir istencin arınmışlığı. Oltaya vuran balık... Birbirine dolaşan misinalar... Ağızdan çekip çıkarılan iğne... Günışığına vuran kan izi... Alı kapan fırça... Yükselen çırpınış... Kaldırımda titreşen parmak iriliğindeki balık... Yürüyenlere sıçrayan toz buğusu su zerreleri... Alışkın, aldırışsız adımların vapura yetişme ivecenliği...

Bir büyünün somutlaşmasına uzanıyor Cahit. Simyacılar kubbelerin kamburlarından çıkıyorlar... Sinan fırçasının ucuyla köprünün başına bir çizgi çekiyor... Haliç durgunluğunu kaynatıyor... Balıklar kendiliklerinden fırlıyorlar köprünün üstüne... Misinalar gerginliklerinden boşanıyor... Tramvayların çanı kentin o konumu patlatma çağıltısında... Doğa, derin bir içgüdünün homurtuyusla kendini büyüden sıyırıyor... Cahit gövdesine yaslanan Cansın'ın yüreğinin atışlarında bu canlanışı içmeye hazır...

Satıcılar bağırıyor... Otomobiller kornaların bütün sesiyle haykırmakta... Vapur sirenleri martı çığlıklarını ürkütüyor... Altın kollar uzanıyor... Uzanıyor. Uzanıyor... İki ayın özlemiyle bedenlerine dolanıyor. Sıkıyor... Sıkıyor... Sıkıyorlar...

Homurtunun kargışında irkiliyorlar... Herkes onlara bakı-

yor... Herşey çevrelerinde semaha durmuş... Ofkeli bakışların ışıltısı, simyacıların bütün büyüsünü bozacak... Bir kez daha yaşanması olanaksızın hatıra fotoğrafını çekebilmenin kaygılı ivecenliğiyle dopdolu dikiliyorlar... Bu anı kimseye bağışlamaya niyetleri yok... Yalnız kendi belleklerinde, kendi kartlarına basılmış olarak kalacak... İnsanlar dilediklerini yapabilir... İstediklerini düşünebilir... İnandıklarını işleyebilir... Alışkanlıklarını alıştıklarınca uygulayabilirler... Ama hiç biri, hiç bir zaman yaşamlarının albümüne yerleşen şu mutluluk anının dokunulmazlığına yaklaşamazlar...

Kırpışan gözlerinde coşkunun ışıltılarıyla dikilip kaldılar... İstanbul, kendi gümbürtüsünün kaynaşmasına dalmıştı... Onlarla kimse ilgilenmiyor, kentlerini bir büyünün mutluluğuyla sarıp sarmalayan cennete kimse aldırmıyordu...

Bütün yaşadıklarını, bütün çıplaklığıyla birbirlerinin gözlerine aktararak, yanyana kaldılar... Süleymaniye'ye, Fatih'e, Haliç'e bir daha dönüp bakmak istemediler... İçlerinde ışıldayıp duran tabloya konma tutkusuyla sadece birbirlerine bakıyorlardı...

Kulaklarında çınlayan "Şerbetçiiii!.." çığlığıyla zıpladılar... Düşlerinden koptular... Adam, kadife cepkeni, yollu dimiden mintanı, Halep kuşağı, altın özentisi bakır düğümü, şıngır şıngır pullarını, tıngır mıngır bardaklarını çarpıştırarak burunlarının dibine dikilmişti...

Cahit, başını yıkar yıkmaz şangırtı yoğunlaştı... Kamburlaşan güğümden, turuncunun bütün tonları zorladı... Bakır ibrikten billûr saydamlığa ulanan sıvı ağızlarını sulandırdı. Bardağın üstünü kaplayan kar buğusu, içlerinin alazına itfaiye muştuları koşturdu...

Parmaklarının ucundan, gırtlaklarına tırmandı serinlik... Yudum yudum, gövdelerine ağdı. Cansın, belli belirsiz bir titremeyle, elini uzattı. Cahit, dana gözü on kuruşluğu şerbet-

çinin avucuna sıkıştırdı. Hesaptan habersiz, Cansın'ın elini yakaladı... Ürpertisini teninin her noktasında duyunca;

—Üşüyor musun?- Sorusuyla, gözlerinin içine baktı.

—Birden ürperdim,- diyerek sokuldu Cansın. -Bir an burada olmasaydın, ürküsü çakıldı aklıma... Seni bulamasaydım!..

—Ben iki gündür öyleyim... Trenden indiğimden beri, herkesin bana baktığını sanıyorum... Oysa, ne ilgilenen, ne bakan ne de bir aldıran oluyor... Böylesine bir kalabalık... Ve böylesine yalnızlık... Bütün bir dünyaya karşı, bir başınasın... Ürkünç!.. Ürpertici...

—Ürperdim ben de,- dedi gülerek Cansın... Parmaklarını, Cahit'in parmakları arasından geçirdi. sıktı... -Neyse ki, burdasın... Birbirimizi bulduk... Ve bulur bulmaz büyülü bir İstanbul anı yakaladık... Artık biliyoruz...

—Büyük kentin bir insan denizi olduğunu... Kişiyi kavrayıp, dev burgacıyla, bütün nefesini tüketecek bir derinliğe çekiverdiğini geç anlıyorsun.

—Ve sırılsıklamsın, -diye gülümsedi Cansın. - Çırpınıyorsun... Ve bir türlü suyun üstüne çıkamıyorsun. Çünkü, yüzmesini bilmiyorsun... Her yanın karanlık burulmalarla sarılmış... Bağırıyorsun, sesini duyan bulunmaz. İmdat istiyorsun, herkes burgaçtan kurtulma kaygısında... Sığınacak tek yer, tutanacak tek dal yok... Böylesi koyu bir yalnızlığa, bizim oraların dedi-kodularını yüz kere yeğlerim...

—Söylentinin ilgiden kaynaklandığını şu deney olmasa bilemezdim. İlgisizlik, herşeyden kötüymüş meğer... İki günü hep geleceğin anı düşünerek atlattım... Gelmesen, kalabilir miydim? Sanmıyorum...

Cansın, yeşil gözlerine yansıyan mutluluk büyüsünün bütün ışıltısıyla gözlerine kenetlendi Cahit'in... Sözcükler büyüyle bütünleşti... Anlamları öylesine büyüdü, öylesine çoğaldı ve zenginleşti ki, herşey sustu...

Çan çalan tramvaylar... Korna basan otomobiller... Kıya-

meti koparan işportacılar... Sirenlerini unutan vapurlar... Çığlıklarını kaptıran martılar... Gıcırtısını yitiren köprü... Ezanı keşen minareler... Akışından vazgeçen Haliç... Sadece iki genç yüreğin tıpırtılarıyla kendi varlıklarını kanıtlamaya kararlı öylece kaldılar...

Kent, yeniden yüreklerini bastırırken, çevrelerine bir göz attılar... Güneş, Eyüp sırtlarının gerisinde renklerinin bohçasını dürmek üzereydi... Kalabalık büsbütün arttı... Hışırtılar, gürültüler, homurtular, kararan bulutlarla bütünleşme çabasına girdiler...

—Ölümle dirimin arasında bir seçim yapmaya koşuluyuz,- dedi Cansın... -Boğulmadan yüzmeyi öğreneceğiz... Belki su yutacağız... Belki midemiz bulanacak. Ama, eninde sonunda öğreneceğiz... Biz yine de birbirimize tutunma olanağına sahibiz... Yalnızlık, okyanus gibi üstüme geldikçe, seni düşünüyorduk... Burada, Köprü'nün üstünde beni beklediğini... Kavuşmanın mutluluğunu... Yanıbaşımda ayatan kız, bundan yoksundu... Geceyarısına doğru çözüldü... Yalnızlığı, çaresizliği, umutsuzluğunun karabasanı, boğazına düğümlenivermişti... Derin hıçkırıklarla zıpladığımda, gelip boynuma sarıldı. Bir sokuluşu vardı Cahit... Tenimin kokusunu bir içine çekişi vardı, yüreğim parçalandı... Anneliği tattım dersem inan... Sığınmış birinin çaresizliğinde, kendini biraz daha güçlü duymanın anlamını ilkkez bütün benliğimle kavradım... Haliç'e bakarken ürpermemin bir nedeni de buydu...

Dayandıkları korkulukta bedenlerinin ısısını bıraktılar... Ağır ağır merdivenlerden indiler... Köprüyü altından geçerken, Ada iskelesinin kalabalığında birbirlerinden kopmak zorunda kaldılar. Kaygıyla aradılar... Buldular... Ellerini birbirine perçinlediler... Ciğerlerinin bütün hücrelerini dolduran balık kokusuyla rıhtıma ayak basınca açlıklarını bildiler...

Ayakları kendiliğinden, yalpalayan sandalında bar bar bağıran balıkçının önüne yürüdü.... Maltızın üstüne yerleştir-

diği kocaman tavasında, kızarmış zeytinyağının balığa sarmaşması tütüyordu... Kıyılmış soğanla, taze ekmeğin arasına sıkıştırılan yarım palamutlar, toku bile kıtlıktan çıkmışa çeviriyordu... Balıkçının alışkın devinisi, çeyrek ekmeklerin arasına yağını sızdırarak balıkları sıkıştırdı. Bir hapaz kıyılmış soğanla, limon dilimini serpiştirdi. Gazete kâğıdının arasında ellerine tutuşturuverdi...

Limonu sıkarak balığın ve soğanın üstünde gezdirdiler... Ağızlarının sulanmasına daha fazla direnemeyerek, ısırdılar. Bütün yaşamları boyunca yedikleri, bütün yemeklerden almadıkları bir tadın, damaklarına sıvaştığını ayırınca, irkildiler. Gözlerinin içinde aynı tadı paylaşmanın doyulmaz sevinciyle, gülümsediler...

Deniz kıyısına atılıvermişcesine sıralanmış yarım sandalyelerin üstüne çöreklendiler. Taşra dikkatiyle, kılçıkları ayıkladılar... Ayaklarının dibinde gezinen besili kedilerin nazlı açgözlüklerine sundular... Onlar, kılçıklar üstündeki etlerle, kelleri kemirirken, ekmekleriyle, içindekileri yalayıp yuttular... Limonlarındaki son damlalarla, yağlanan parmaklarını ıslatıp, gazete kâğıdına sildiler... Kağıtları hemen yanıbaşlarındaki tenekeye attılar. Tokun bütün açlıkları gözardı eden vurdumduymazlığına yürüyüverdiler...

İskelelerin önü ana-baba günüydü... İlk vapura yetişme çabasındakilerin itip kaktığı ötekiler, hırsla direnmeye uğraşıyorlardı. Kendine bir yol açabilen, insan selinin arasında akıyor... Biran önce vapura geçmeye uğraşıyordu...

Hareket memurları, itiş kakış uğraşanları hiç umursamıyorlar... Pat diye kapattıkları kapıların ardında bağırıp çağıranların yüzüne bile bakmadan, düdüklerini öttürüyorlardı...

Köprünün üstünde yabancı bir uğultuyla irkilmişlerdi... İskelelerin yakınına gelindiğinde uğultu ayrışmış, doğa makina ve insan homurtularının artıp eksilen ağırlıklarında armo-

nisini yitirmişti...

Bir yandan dinliyor... Bir yandan yürüyorlardı... Sarayburnu'nun karmaşasında, demiryolu vapuruyla burun buruna geldiler. Dolu vagonlar, uzun vapurun karnına birer lokma gibi giriyordu. Vapur kapağını kaldırdı. Yürüdüler... Sarayburnu gazinosu, cilli yüzüyle kaskatlarını önlerine uzatıverdi. Sultan İskele'nin öreninden, vapurun uskur suyunu izleyerek, denize baktılar. Marmara, Boğaz girişinin bütün coşkusunu, kıyıda açıklıyor... Yürek çarpıntıları, bitmeyen bir senfoninin yükselip alçalışlarıyla, kulaklarında türküleşiyordu. Yanyana oturdular. Biribirini yitirmek korkusuyla, sımsıkı ellerine sarıldılar...

Demiryolu vapurunun uskur izinden, Salacak'ın yangınıyla karşılaşınca, nefesleri kesildi. Kendini ilk toplayan Cansın oldu;

—Duyardım!.. Annem anlatırdı. Böylesi bir düş dünyasını hiçbir zaman canlandıramazdım... Akıl alır gibi değil... Sanki, dünya, pencerelerinin camlarında tutuşmuş...

Cahit, avucundaki eli biraz daha sıktı. Sonra göğsüne doğru kaldırdı. Tam kalbinin üstüne yerleştirdikten sonra;

—Başkadır çünkü bu akşam bütün akşamlardan, -Güneşin vehmi saraylar yaratır camlardan, -O ilâh isteyip eğlence hayalhanesine, -Çevirir camları birden peri şâşanesine, -Som ateşten bu saraylarla bütün karşıyaka, -Benzer üçbin sene evvelki mutantan şarka...

—Böyle bir düşü ancak Yahya Kemal anlatabilirdi,- dedi Cansın... -Cahit'in, aynı duyguların yoğunluğunda kendisiyle bütünleşmesinden güvenli...'' Başka türlü nereden bulup çıkarabilirdi Yahya Kemal'i,'' diye geçirdi. ''Bir an daha beklese, ben söylemeye başlamıyacak mıydım?''

—Ozanın büyüğü, gerektiği yerde hazır olmasındadır,- dedi Cahit. -Karşının büyüsünde aklım durduğu zaman, ilk düşündüğüm o'nun şiiri oldu...

—Sanki tam bu saatte, tam burada oturmuş ve karşıda gördüklerinin sözlerle, duygularla, resimlerini çizmiş...

—Aynı zamanda bilgiyle... Üçbin yıl önceki görkemli Doğu, diyebilmesi, bilginin ve bilincin örsüyle çekici arasında çok doğüldüğünün kanıtı... Ama, burası o'nun sözünü ettiği Cihangir mi bilmiyorum... Sanırım değil.. İlkokul kitabımızda, Atatürk'ün tam burada harf değişimini gerçekleştirdiği gösterilmiyor muydu? Öyleyse burası Sarayburnu... Cihangir başka bir yer olsa gerek.

—Ama,- dedi birden Cansın. -İşte, her sözcüğü buradan da aynı şekilde canlanıyor. Cihangir, buraya pek uzak olmasa gerek...

—Öğreneceğiz,- diye başını salladı Cahit. -Birlikte. Bütün İstanbul'u sokak sokak tanıyacağız... Sindire sindire... Bir kent, her taşının yerini bellemeden öğrenilmez...

—Bizim yurt sıkıymış ama,- dedi birden üzünçle Cansın. -Yeniden sonra gelenleri sorgudan geçiriyorlarmış...

—Biz de kendimizi ona göre ayarlarız... Yine de epeyce zamanımız olur... Ayrıca tatil günleriyle, bayramlar da var...

—Ben önce Kumkapı'yı görmek istiyorum. Kahvelere kızlar da girebiliyormuş... Bir de Küllük... Annemin söylediğine göre, bütün aydınlık ve mayalı insanlar orada durup, tartışırlar... Ordan da Beyoğlu meyhanelerine geçerlermiş...

—Gideriz... Kumkapı'ya da, Beyoğlu meyhanelerine de... Küllük, hemen Üniversite'nin avlusunda sayılır. Dilersen her gün uğrarız... Okuldan çıkar çıkmaz... Kayıt için sınav var mıymış tıbbiyede?

—Sanmam... Diplomanın derecesine bağlıymış. Eğer iyiyse, sorun çıkmıyormuş... Benim sorunum, diploma değil... Babamı çok sıkıştırıyorlar... Burada sen beklemiyor olsaydın, gelmezdim...

—Baban, bir devlet görevlisinin sorumluluğunu yerine getirdi. Derbent'e birlikte gitmiştik. Oradaki tutumu neyse, Afyon'da da aynı davrandı. Bizimkiler hop oturup, hop kalkıyorlardı açığa alındığını duyunca. İstiyorsa, hemen milletve-

kili seçilir.

—İstediğini sanmam... Ben görevimi yaptım diyor da, ağzından başka bir söz çıkmıyor. Afyon'dan da çok gelen giden vardı Ankara'ya... Bas istifanı, gel başımıza geç diyorlar... Hatta, Afyon milletvekilleri bile... Olmaz diyor... Ben devlet memuruyum. Yaptıklarımı bir politik yatırım olsun diye değil, görevim gerektirdiği için uyguladım...

Bundan kendime pay çıkartamam...

—Bu anlayış, sanırım son kuşaklarını yaşıyor... Baban herşeyi devlet adına yaptı. Devletin dürüstlüğü, yurttaşlarına eşit davranışı ve sorumluluğu için... Oysa, particiliğe bunu anlatmak güç... Demokratlara olmaz deyince, yaptıkları unutulmadı ama, buruldular... Halkçılar pişman oldu, oradan aday olacak besbelli, dediler.

—Bunu söylediler mi? Gerçekten söylediler mi?

—Kaç kez karşı çıkmak zorunda kaldık... Kâmil abiyle ikimiz. Particiliğin belki de en kötü yanı bu Cansın... Kendinden olmayanı, hemen karşı taraftan sayıyor...

—Oysa zavallının ensesi karşı yanın tokadı altında... Onlar da bir türlü anlamak istemiyorlar. Madem seçilenin seçilmişliğini onaylamayacaktık, neden seçim yapıldı, o diyor... Kimseden doğru düzgün bir yanıt alamıyormuş... Mantık olmayınca, güç vardır, denilmiş... Boşuna da denilmemiş sanırım... Çünkü, seçim öncesinde Ankara'dan, sürekli telgraflar almış... Seçimler olaysız geçsin, isteniyormuş. Olaysız da geçti bizim orada... Sonra oylar sayıldı, kazanının, tutanağı yapıldı...

—Zaten kıyamet de ondan sonra koptu... Kazanan Demokrat Partiydi...

—Babam da bunu anlatmış ilk gittiğinde. Bütün telgrafları alıp götürmüş yanında. Bunların anlamı ne, demiş... Şimdi beni, görevimi yaptığım için mi sıkıştırıyorsunuz, yapmadığımdan mı? Koskoca bakan, hık mık etmeye başlamış...

—Ama, açığa alınmasını engellemedi bütün bunlar?

—Yazık ki, engellemedi...

—Yine de, insan olmanın tadını alıyor kişi. Duyduğumuz zaman bile göğsümüz kabarmıştı. Babanı tanımış olmaktan mutluyduk... Bunları söyleyebilmek için, kişinin kendine güveninin tam olması gerekir... Evde bir karım var... Üniversite'ye gidecek bir kızım var, demeden, doğruyu savunabilmek!..

—Onur ve namustan başka kaygımız olmadı bizim... Evimizdeki değişik havayı da buna borçluyuz sanırım... Bamam, kendi onurundan ödeyerek, birşeyler elde etmeyi ya da ettiklerini korumayı hiç bir zaman düşünmez... Annem de...

—Ve sen de,- diye elini sıktı Cahit... -İnsanı ortamı belirler, sözü ne kadar doğru!..

—Biz üçümüz, hemen herşeyi tartışırız Cahit... Birbirimizden hiçbir şey gizlemeden... Hatta bazen babam annemi çağırırken, gel bakalım vicdanım, der... Bir iki kez de bana dedi... Ben yüreğimi bile açmadan duramam. Belki şımarıklığım biraz bundan kaynaklanıyor... Düşündüğümü pat diye söyleyiveriyorum.

—İyi ediyorsun,- dedi Cahit sevgiyle. -Çok iyi ediyorsun. Seni başka türlü nasıl kazanabilirdim. Aklımın ucundan geçmezdi, diyemem. Aklımdan hiç gitmiyordun. Ama, bütün tutkumu, bütün düşlerimi, belleğimin en derin yerine gömmeye koşuluydum. Senin bu açık yürekliliğin sayesinde neleri kırdık biz...

—İlkin senin tabularını, diyeceksin.

—Bunu biliyorsun... Bütün bir kentin göreneklerinin üstüne yürüdük. Sen olmasaydın, annen, baban olmasaydı, düşünülemezdi bile... Düşünmezdik. Geldiği gibi gitmesi yazgıdır bizde...

—Hiç de değil... Baban okumamış... Seni Üniversiteye gönderiyor... Bu okumamış bir adamın göreneklere, geleneklere karşı çıkması değildir de nedir?

—Ama, bütün fırsatlarda okumuştur bizim insanımız... D edem, daha ben küçücükken, biraz daha okuyabilmek için, Birgi'ye gittiğini anlatırdı...MuradiyeMedresesine gidebilmesi, Birgi'nin kırklığından geçiyormuş...

—Medresede böyle bir merdiven mi varmış o zaman?

—Hep varmış, söylediğine göre... İlki, Nizamiye medreseleriymiş... Ben de senin gibi merak etmiştim... Kaç Medrese bitirdin, dediğimde, aslında bir, dedi... Ama, Muradiye en yükseklerinden olduğundan, basamak basamak gitmek gerekir...

—Ne mutlu sana, bedeni tanımışsın. Benim böyle bir şansım olmadı.

—Dedemi tanıdım ama, sizin evdeki ortamı ancak sayende yaşayabildim.

—Ama, çok şaşırmıştın annem seni ince ince sorguya çekerken...

—Haklısın... Bizim geleneklerimizde, böylesine açıklık yoktur. Babamdan bir şey isteyecek olsam, ilkin annemi kandırmam gerekir... Babam annemden duyacaktır... Ve biz tepkilerine göre kendimizi ayarlamaya koşuluyuz. Sigara içsem, sevinir. Belki, meyhaneye de birlikte gideriz. Ama, aramızda hep bir duvar olacak. Bazen boş bulunup, bağcılığını eleştirmeye kalksam, gyözleri fincan gibi açılır. Ağır bir söz söylemek için yutkunur kalır. Onu öyle gördün mü, van!.. Soluğu kentte alırım. Oysa, tartışmanın güzelliğini yaşadım. Babanla olsun, annenle olsun, saatlerce aykırı bir düşünceyi konuşabilirim. Kızdıklarını, buurulduklarını hiç görmedim. Sadece okumuşluk değil bunun altında yatan. Nedir, çözemiyorum. Ama, bir kendine güven ortamı nasıl oluyorsa, o işte... Kendilerine güvendikleri ölçüde, başkalarına da güveniyorlar... En çok da sana... Başka türlü, bir başına bir koca kentin yalnızlığına salarlar mıydı seni?

—Bir başıma olmayacağımı biliyorlar. Sen varsın... Şaşıracaksın yine... Annem, beni trene bindirirken, keşke Cahit buraya uğrasaydı da, birlikte gitseydiniz, dedi. İçim çok daha rahat olurdu.- Birden zıpladı. Cahit'i çekiştirdi. -Kalk,- dedi... -Hemen postaneye gidelim. Seninle buluşur buluşmaz telgraf çekmemi istemişti. Herşeyi unutturdun bana...

Cahit bir yandan sürükleniyor, bir yandan kendi içinin derinlerinde beliren kasılmanın kıvancını yudumluyordu. "Herşeyi unutmuş... Unutturmuşum... Nasıl, nasıl öderim bunu? Nasıl altından kalkarım?. Postane nerde ki? Sorar öğreniriz. Önümüze ilk çıkan, gösterir her halde... Bu kadar kalabalık bir yerde, mutlaka bir postane vardır..."

Kıyıdan yola çıktılar. İlk rasladıkları, demiryolunu izleyerek yürümelerini sağlık verdi. Orada kime sorsalar, bulurlarmış...

Gar'a geldiler. Rokoko-Barok karışımının özellikleri tanıdık tanıdık baktı yüzlerine. İzmir'in Basmane garı biraz daha küçüğüydü... Ama, Sirkeci yabancı gelmedi. Gar'da postane aradılar. Karşılarındaki ilk sokaktan yürümeleri gerekiyordu. İki otelin arasından daldılar... Mimar Vedat'ın görkemli yapısıyla burun buruna geldiler... Mermer basamakları çıktılar. Döner maun kapılardan geçtiler. Kunt bankoların üstünde altın sarısı plakalara gişeler yazılmıştı. Telgraf bölümünü buldular. Cansın, tahta kutudan aldığı sarı telgraf kâğıdına, Cahit'in uzattığı kalemle, esenliğini, Cahit'in bulduğunu yazdı... Memur kara kolluklarıyla uzandı. Tükrüklediği kopye kalemle sözcüklerin altını çize çize saydı. daha o makbuza işlerken, çantasını karıştıran Cansın, parayı uzattı. Makbuzu aldı...

Yüksek tavanın altında cüceleşmenin ezikliğiyle yürüdüler... Eminönü'nden akan araçların hepsi üstlerine yürüyordu sanki. Kırtasiyecileri... Mühür kazıyanları... Tıp gereçleri satanları geçtiler... Dar vitrinlerin alacasında saydamlaşmış insanlar akıp gidiyordu... Hilmi Kitabevi'nin önünde, derin bir soluk bıraktılar... Yandaki sergi... Dar vitrin... Camlar... Kitaplarla tıka basa doldurulmuştu.

El ele tutuştular... Gözlerinde, kitapların kartón kitaplarından yansıyan ışıltılarla birbirlerine baktılar... Aradıkları burasıydı. İçlerinin ısındığını beyinlerinde çakan bütün kıvılcım-

ların suratlarına yansıdığını bildiler. Kirpiklerinden dökülen yakamozlara daldılar bir an... Gördükleri kitapların sırtlarındaki, üstlerindeki adaalara, başlıklara takıldılar hemen ardından.

Yokuş aşağı, yokuş yukarı gidip gelenlerin tamamını unuttular. Hilmi Kitabevi'nden, İnkılâb'a bir yüzyılda gelebildiler... Kitapların sıralanışı, adları, okuduklarının belleklerinde yanıp sönen konularıyla, zaman akıp gitmişti...

Kapının yanına yerleştirilen bir sergide, ayın bütün dergileri kolkola girmişti... Yazarlarının birbirine çattığı... Ozanların küskün olduğu... Düşüncelerin karşısındakini yitirmeye çalıştığı nice yayın organı, koyun koyuna bir sevdanın tutkusuna kapılmışlardı.

Yüzlerinde derin bir gülücüğün izleriyle, okşarcasına karıştırdılar... Ülkü... Yücel... Varlık... Yeni Adam... Yenilikler... Birbirlerine baktılar. Cahit uzandı. Yenilikler'i aldı... İlk gözatışta, hayiflandı.

—Altı sayı olmuş,- dedi. -Bunu bilmiyordum. Bizim oralara gelmiyor. Evirdi çevirdi. -Salâh Birsel çıkarıyormuş, diyerek Cansın'ın yüzüne baktı. -Varlık'ta bir iki şiirini görmüştüm.- Yeniden karıştırdı elindeki dergiyi. Sesli sesli bütün adları okudu... -Sabahaddin Eyüboğlu... Sait Faik... Cahit Külebi... Melih Cevdet... Behçet Necatigil... Sabahattin Kudret... Necati Camalı... Orhon Murat... Hepsi de genç ozan ve yazarlar... Ne iyi... Yepyeni bir soluğun muştusu var bunda... Bir bakacağım... Alıyorum!..

Derginin parasını kapıdan uzattı. Koltuğunun altına yerleştirdi. Vilayetin çilli sarı yüzünü arkalarında bıraktılar. Halkevinin önü ana baba günüydü... Bir an kalabalığa karışıp girmemek için kendilerini zor tuttular. Cansın, ilk günden yurt kurallarını zorlamak istemiyordu.

Nuruosmaniye minareleri akşam namazına çağırıyordu müslümanları... "Tanrı uludur..." sözcükler dingin Ağustos

akşamının durgunluğuna çarpıyor... Dalga dalga Cağaloğlu'na yayılıyordu...

Kapalıçarşının altın görkeminden, Küllüğün toprak tabana serpiştirilivermiş alçak iskemlelerine çıktıklarında, hemen yurda yönelmek istedi Cansın. Cahit;

—Bir çay içemez miyiz?- Üstelemesiyle kışkırttı o'nu. -Yurt buradan çok yakın... Hemen sarkıverirsin...

—Haketti:k,- derken, Cahit'in koltuğunun altındaki dergiyi çekti. Sandalyelerden birine oturdu. Cahit çayları işaret ederken, rasgele bir sayfa açtı. -Diyet!- diye mırıltıyla okumaya başladı. -Bir üzerinde çürütürsün, -Bir içerinde, -Ne biçim dünyasın böyle, -Bir yudum suyundan içtikse... -Gözleri şiirde, bir an dalgın kaldı. Belleğine geçirivermişcesine sayfayı kapattı. Çevreye bir göz attı. Üniversite'nin Harbiye Nezaretinden miras yaldızlı kapısına çakıldı gözleri. Sonra ince bir ürpertiyle, dergiyi kapattı. Büktü... Cahit'in koltuğunun altına sıkıştırdı. -Baskılar çok kötü,- diye iç geçirdi. -Gencecik insanlar, kaygının ikircimiyle ürperiyorlar... Sanat, başkaldırının kıvılcımından mayalanır... Bunlar, bütün isyanlarını, mistik bir sezgiyle sunmaya kalkıyorlar... Oysa içerdeki gümbür gümbür... Tadına varanın dışında izleyeni olmaması, ikircimin kaygısını dergi yapraklarına geçiriyor... Hem baskıdan ürküp hem de şiir yazmak İncili Çavuş'un Padişah sevgisine benziyor... Uçurumun kıyısında oturuveriyorlar. Haksız sayılırlar mı demişti bir kezinde annem... Aşağısı uçurumsa, ürkmeleri doğal değil mi? Çünkü sanat, insanların mutluluğu içindir. Üretenine mutsuzluk getirdiği zaman, düşünmesin yazılı değil.. Mayası başkaldırı evet. Katlanmak, bizim işimiz olmalı... Yazı, tek başına ne yapabilir ki? Benimseyeni, düşüneni ve çaktığı kıvılcımı alaza keseni olmayınca... Bir küçük karşılaştırma, dışarıdakilerin ürküsüne karşın, içerdekinin yalın gümbürtüsünü davula inen bir tokmak gibi insanın beynine çakıveriyor...

—Dışarıdayken de gümbür gümbür olduğundan değil mi?

Sanırım içerde daha bir soyundu korkularından. Ötesi olmadığından. Yapabileceklerini yaptılar işte... Ankara'ya da Bursa cezaevinden ötesi var mı? Olmayınca, yüreğinin bütün közünü körükleyebilirsin... Kalemin çekiç, kâğıdın örs ve sözcüklerin kızgın ateşte korlaşmış demir olabilir... Suyunu da verdin mi Kuvvayı Milliye pınarından, İnsan Manzaraları'nın çeliğini parıl parıl dövüverirsin... Çünkü, bilirsin ki, Ağa sürüsünde köpeklik eden, Antep siperinde orduları püskürtmektedir... Böyle garip, yavan bir adamın, düşmana korkulu düş olması için gereken nedir? Yüreğini aynı körüğün alazında pişirmesi... Aynı çekiç ve örsün arasında çeliklemesi değil mi? Nasıl borçluyum sana,- dedi birden kirpiklerinden ışıltılar saçarak.- Arıyor... Hiç bir yerde bulamıyordum İnsan Manzaralarını... Kaymakam evinde basılmayan şiirlerin bulunacağı kimin aklına gelirdi?

—Nedenmiş,- diye gülüverdi Cansın, çayını yudumlarken. -İlçenin en büyük amiri Kaymakam değil mi? İyi de, kötü de ondan habersiz varlığını sürdüremez ki... Üstelik Kaymakam'ın karısını da hiç yabana atmayasın... Koskoca Edebiyat Fakültesini bitirmiştir... Doktor Adnan'ların... Halide Edip'lerin... Reşit Rahmetli'lerin öğrencisidir... Geçmişin gömecinden, günümüzün peteğine ne varsa devşirmesini bilenlerin yetiştirdiği bir insandır... Çağdaş edebiyatı, geçmişinki kadar iyi bilmektedir üstelik. İzlemekte... Bir eksiğim kalır diye içi titremektedir... Bir bakarsın ağzında Şeyh Galib'in Nüsn-ü Aşkı şarıldamaktadır. Bir bakarsın, Fikret'in Han-ı Yağma'sı... Nedim'le Yahya Kemal'i, Nef'i'yle Eşref'i... Taşlıcalı Yahya'nın, Kanuni'yle, Rüstem Paşayı yerden yere vuran dizeleriyle, Nazım'ın Kuvvayı Milliyecilerini aynı söyleşinin içinde dinlersen şaşmayacaksın... Yeri, zamanı gelmeye görsün... sanki, beyninin içinde bir kitaplık vardır... Sözün gelişine göre sayfaları açan bir el, belleğinin önüne çıkarıvermektedir koskoca şiiri... Öyle de kolay ezberler ki...

—Kâmil abi de az değildir... Koskoca destanı bir günde ezberlemişti...

—Sen ne zaman okudun?

—Gece... Sabaha kadar... Zaten başlayınca durmak mümkün değil. -Elini koynuna soktu. Cüzdanının arasından bükülmüş bir defter sayfası çıkardı. Uzattı; -Senden sonra da boş durmadık,- dedi gülerek... -Bak!.. Bu yeni...

Cansın, parmağıyla araladığı büklümde, yalnız şiirin adını görebildi... "Ölüme Dair." Aceleyle kapattı. Aceleyle çantasının içine yerleştirdi. Yüzü al al, gözlerinin yeşilliğini Küllüğe sıvaştırarak çevreyi kolaçan etti. Eli kendiliğinden uzandı. Cahit'in elini yakaladı. Sıktı... Çantasını kucaklayıp kalktı...

—Teşekkür ederim,- dedi. -Yarın geri veririm. Sabah burda mısın?

—Elbette,- diye dikildi Cahit de... Hemen elini cebine attı. Yanıbaşlarında bitiveren garsona çayların parasını uzattı. -İlkin kayıt işlemlerini bitirelim,- dedi Çemberlitaş'a yönelirken. -Sonra, bir iki gün gönlümüzce gezeriz.

—İyi olur,- derken başını hafifçe eğdi Cansın... Bir tablonun bütün tonları çizildi Cahit'in belleğine. -Birlikte gider yazılırız. Sen gelmesen daha iyi... Yarın dokuzda buluşalım mı?

—Daha erken gelirim.

—Sahi... Sabahları kahvaltı etmezsin. Oldu!. Ben de erken gelmeye çalışırım. Bakarsın işimizi erken bitirmişiz... Dönmeden bir Ankara Caddesi daha yapalım. Annemin siparişleri var... Yeni çıkan bütün şiir kitaplarını istiyor. Sen getir, diyor... Ben kendim seçerim... Seçer de, şiir yüzünden okur sanki. İyisini kokusundan mı anlar, bilemem...

—Ne kadar şanslısın,- dedi elinde olmadan. Der demez de, kıpkırmızı kesildi. Yüzü pençe pençe allanırken, gözlerini papuçlarının burunlarına kilitledi. Ensesinde, saçlarının dibinde, alnının ortasında bir alaz duyunca, başını kaldırmak zorunda kaldığını anladı.

Gözlerinin içinde yemyeşil alevler dalgalandı.

—Haklısın,- diyordu hiç alınmadan Cansın. -Haklı olduğum için de, şansımı iyi kullandığımı açıklamakta bir sakın-

ca görmüyorum. Değil mi? Yanılmış olamam!

—Bu kadar borçluluğa dayanabilecek miyim?

—Korkuyor musun?

—Çok!.. -Dedi ellerini avuçlarının içine alırken. -Hem de çok korkuyorum...

—Yarına kadar bu bana yeter, -dedi gülerek Cansın. -Biraz daha üstelersem, karanlık basacak. Sonra yurda sokmazlar... Hadi hoşça kal!.. -Ellerini Bayezit alanının güvercinleri gibi avuçlarından çekiverdi. kanatlanıp uçtu sanki...

Uzun uzun Cansın'ın yarıp gittiği havayı kokladı. Kendi belleğindeki resmine dalarak, alacakaranlığın gizine gömülürcesine, oturdu. Ağır ağır dergiyi açtı. Garson, kendiliğinden çayını bıraktı. Yudumlarken, Cahit Külebi'nin şiiriyle burun buruna geldi...

"Yüzer gibi olur insan bir nehirde, -Nerde o caddeler, -Nerde fabrikalar, -Nerde eşler dostlar, -O büyük şehirde."

DÜŞLE GERÇEK İÇİÇE

Tiyatrodan çıktıklarında vurgun yemiş gibiydiler. Avuçlarının içi kıpkırmızı, gözlerinin bebeğinde bütün bayramların sevinci ışıl ışıldı... Cahit, Cansın'ın uzanmasına kalmadan elini yakaladı. Tepebaşını, Beyoğlu'na bağlayan sokaklardan birine saptılar...

Cahit sürekli yutkunduğunu neden sonra sezdi. Yutkundukça, Cyrono de Bergeraç'ın sözlerinden başka sözcük bulamamanın sıkıntıysa terliyordu. Bir tirad yağmuruna tutulmuştu belleği... Karasevdanın onulmazlığını unutmuş, Cyrano'nun, yumuşak ama gür, tatlı ama ürkünç, her sesin bütün anlamlarını titreştire titreştire söylediği sözler, bir türlü silinmiyordu... Sanki, oyuncunun tiradları ya da baladları bir tiyatro kişisinin replikleri değildi... Her insanın diyenin, özümseyip, yaşam biçimi halinde getirmesi gerekli öğütleri aktarıyordu... "Varsın kırılsın başım," diyordu bütün içtenliğiyle..." Yeter ki eğilmesin..."

Kendi kalbinin vuruşlarında, gizli sevdanın bütün bestelerini dinlemişti o... Cansın sınıflarına geldiği gün, yüreğinin parmağıyla aklının tüm çıkış yollarını nasıl tıkadığını bir kez daha yaşadı... Cyrano da, çirkinliğinden ötürü, sevgilisine yanaşamıyordu... "Bizim aramızdaki dağlar, onunkinden farklı değildi."

"Ne var ki, dili kadar keskin bir kılıcım yoktu benim," diye düşündü bir an. "Yine de, ondan şanslıyım. Benim sevdiğim yanıbaşımda..." Bütün söyleceklerini Cyrano'nun ağzından aktarmışcasına, avucunun içindeki eli yuğuruyordu. Cansın kendinden geçmişti. "Ya sezinlemeseydim... Ya o tartışma kırmasaydı onurumu. Onurla ilgisi yok. Ben Cahit'in farkında değildim ki... O tartışmada hepimizi kendi düşüncesine yatıramasaydı, olmazdım da... Yazık!.. Demek ki çoğun, asıl sevenler, görünümlerin gerisinde kalabiliyor. İnsan, bunu nasıl sezebilir ki?"

İstiklâl Caddesi'nin kalabalığına düşünce irkildiler. Cansın, Tünel'e doğru kopmak istedi. Bırakmadı Cahit. Yeniden Galatasaray'a yöneldiler. Markiz'in "biseauter"li kristal vitrinleriyle burun buruna geldiler. Maun kapılar, camın üstünde duruyor gibi bir etki uyandırıyordu. Antika tokmağı tutmasıyla, kapının menteşeleri üzerinde kaykılması bir oldu.

Maun ve kristal karışımı vitrinlerle kapı, dışarının bütün gürültüsünü bir anda yuttu. Duvarların lambrilerinde birleşen rokoko aynalar, yaşamı renklendiren resimlerle, içlerini ılıtıverdi. Rahat ince masalar... Çevrelerini alan oymalı koltuklar... Yüksek tavandan sarkan kristal avizesiyle, Paris'in dört mevsimini, İstanbul'un "Pera"sına taşıma becerisi, yeniden nefeslerini kesti...

İlkbahar köşesinde buldukları bir masaya yanyana oturdular. Beyaz ceketli, siyah papyonlu garsonlar, gümüş demliklerden, Japon porselenlerine çay doldurdular. Tepsilerin içindeki çeşitli yiyecekleri ortalarına bırakıp, başka masalara seyirttiler...

Fransız pastanesinde, "five o'cloc tea"lerini İngiliz biçemiyle "alan!" şık bayanları seyreyleyerek, kendilerine çeki düzen verdiler... Gözleri yan masalardakileri izledi. Çatal bıçakla kesilen kekler. Kuş maması gibi ağızlara atılan lokmalar... Çay

fincanlarını kavrayan incelik. Yudumlanırken, serçe parmağı kaldıran görgü... Cahit'in başı dönüyordu. Yan gözle Cansın'a baktığında, aldırışsız tutumu, büsbütün ikircimlendirdi. "O bunları biliyor," diye geçirdi içinden. "Hem de, şu kürklü, boyalı, ince kadınlar kadar biliyor. Biraz sonra, çatalı sol bıçağı sağ eline aldı mı, en az onlar kadar incelikle davranır. Ben ne yapacağım?"

Yapabileceği bir şey yoktu. Cansın'ın ellerini izleyerek, öğrenecekti her şeyi. "Biraz dikkat," dedi kendi kendine... "Biraz çaba... Alışçağız." Cansın, ilk kez geliyordu Markiz'e... Gözlerinde, yarı beğeni, yarı özen, çevresini didikliyordu. Cahit, bir kez daha gelmiş, tek başına girmeye bile cesaret edememişti. Cansın'ın rahatlığından etkilendi. Garson, onların masasını iki kişilik donatırken, için için seviniyordu. "Tek başıma yapamazdım. Yapamadım da doğrusu... Ama, yanımda Cansın olunca, dağları devirmek, bütün uzak suları parmaklarımın ucunda akıtmak istiyorum... Ferhat'ın, Şirin'ine vermek istediğini ben sakınayım, yazılı mı? Derler ki, sonra Şirin'i unutmuş... Dağları delmiş ama, kendi yüreğini de delip, ötesine geçmiş... İyi ya!.. Önemli olan bu güveni içinde duymaktır. Ben duyuyorum... Cansın'la birlikte "Majestelerinin" şölenine gitsem, hiç çekingenlik duymam...

Dikildi. Tepsiden seçtiği kurabiye, kek ve pastayı, Cansın'ın tabağına yerleştirip uzatırken;

—Halâ kendime gelemedim,- diye yakındı. -Böylesine güçlü bir kişiliğin, yüzünde gerekenden fazla büyümüş bir burun için, böylesine içine dönük olacağını düşünemiyor insan... Başkaları için atak... Başkalarının yararına kükremeye hazır. Bir sürü silahşörle başetmeye gücü yetiyor. Ama sevdiğinin önünde, kendini tanıtmaktan kaçınacak ölçüde çekingen... Çekingen insanın, her şeyde kendine kapalı olmasını anlarım. Çelişkiyi tam yediremiyorum.

—Az daha kaçıracaktık,- dedi coşkuyla Cansın.

Bitiyormuş.

—Kaçırsaydık nasıl yanardım... Oynarsa, haftaya yine gelelim.

—Son oyunlar diye okumuştum. Haftaya Ceza Kanunu başlayacakmış. Naşit Bey de Arşın Mal Alan'ı yeniden oynayacağını açıklamış.

—İyi ki, bugün denk getirdik... Yoksa!..Yoksa, hiç göremeyecektik.

—Zaman kalmıyor ki,- diye atıldı Cansın. -Bizim yurt, manastırdan beter. Kız kurusunu müdire yapınca, kaçınılmaz bir baskı altına giriyoruz... Elinden gelse, her birimize bekaret kemeri takacak... Sonra da anahtarları götürüp anasının mezarına gömecek... Ki, biz de ona dönelim... Bir dakika geç kalmaya görelim. Hemen çeker odasına... Azbiraz ebeliği olsa, inan yatırıp muayene etmeye de kalkar... Sözde onsekiz yaşımızı devireli çok oldu... Liseyi bitirdik... Üniversitede okuyoruz... Canımız çekse, varır nikâh dairesine bal gibi evleniriz... Ne var ki, yolda belde, eğlenemeyiz.. Perhizini mi tutarsın!.. Lahana turşusunu mu yersin, bilemem...

—Hadi siz kızsınız,- diye atıldı Cahit. -Ya biz... Koskoca üniversite öğrencilerinin kaldığı yurtta, kavasın okuması yazması yok... Tam bir sulta altındayız. Camiye gider, hem ana kapıyı, hem kuzuluğu kilitler... Biraz gecikmeye kalksan, sağırlığa vurur, kapıyı açmaz. Üstüne gitsen, büsbütün zorluk çıkarmaya başlar.

—Ben kararımı verdim, - dedi sesinden Beyoğlu'nun bütün çanlarını titreştirecek. Yurttan da iki arkadaş buldum. Babama söyleyip, eve çıkacağım.

—Bulabilirsen!.. Bizim eskiler anlatıyorlardı. İstanbul'lu, öğrenciye ev vermiyormuş... Kimi sorumluluk alamam, der çevirirmiş... Kimi, benim bekâr oğlum, kızım var gerekçesinin ardına sığınırmış... Biraz sıkıştırıldığında, kafam gürültüye dayanmaz, deyip çıkanı da varmış...

—Köhne İstanbul... Kendi çemberinin içine sıkışıp kalmış ne olacak?- Diye karardı bütün coşkusunu yitirmişcesine

Cansın.

—Kimbilir kaç yıldır böyle. Herkes kendi evinde oturuyor... Memurlar da, birbirlerine aktardıklarına göre, kiralık bulmak zaten zor... Savaşın karanlığını da yüklenmiş baksana... Daha, bir sürü elektrik direğinde lamba yok ama, kararma başlıkları duruyor bir güzel.

—Desene bizim kızkurusu bütün İstanbul'u benliğinde toplamış?

—İnanır mısın, bunları duydukça, içimi karabasanlar kaplıyor. Biz neler düşlemiştik. Düşlerimizin has köşesinde de hep İstanbul oturuyordu. Büyük kentti... Uygar kentti... Öyle olunca, kültür başkentiydi... Ve biz burada, kültürü aramayacaktık... Kendisi gelip bizi bulacaktı. Derimize sıvaşacak. Etimize işleyecek... İliklerimizden, bütün benliğimize yepyeni bir biçim verecekti... Yanılmışız diyemiyorum. Yanlışımız nerede acaba sorusunu da bir türlü yanıtlayamıyorum...

—Ne yanıldık, ne de bir yanlışımız var... İstanbul da, bütün öteki kentler gibi kendi içine kapanmış... Galiba bizim özlemini duyduğumuz İstanbul, işte burası... Yani Markiz... Nisuaz... Degustasyon... Çiçek Pasajı... Asmalımescit... Lale, Atlas, Yeni Melek sinemaları... Tepebaşı Tiyatrosu... Ses Tiyatrosu... Barlarda dolaştın mı, uygarlık da kültür de, gelip sana sıvaşıyor... Çatal ve bıçağı elinin bir devamı gibi kullanmayı öğreniyorsun... Cyrano de Bergerac'la birlikte kişisel bir çelişkiyi yaşıyorsun. Kitapçılarda istediğin kitabı bulabiliyorsun. Gazete bayilerinde yerli yabancı dergilerin tümü... Şiir oku... Sarhoş ol... Sevdiğinle el ele dolaş... Kimsenin dönüp baktığı yok, sen rahatsız etmezsen... Ama, burada sadece Pera'da... Beyoğlu'nda... Sonra da Sen Fatih'e... Ben Çemberlitaş'a, gittik mi, herşey değişiyor... İstanbul'un tamamı İstanbul değil demekki... Bizim düşlerimizdeki İstanbul, Köprü'de son buluyor... Ve yazık ki, biz Köprü'nün öteki yakasındayız...

—Oysa, aynı üniversiteye gidince, birlikte olmanın mutlu-

luğunu paylaşacaktık. İnan bizim oraları özledim... Bütün geri kafalılıkları içinde bile, daha çok birlikte olabiliyorduk.

—Bunları bir de senden duymak iyi oldu. Yazacağım anneme. Ne çok sıkıldığımızı hemen anlar. Bakarsın babam da soruşturmayı atlatmıştır. O'nu bırakabileceğine aklı yatarsa, atlar, bir hafta on günlüğüne gelir. O zaman birlikte gezdiririz. Kızkurusu anneme de zort edecek değil a!..

—Çok iyi olur,- diye rahatlayıverdi Cahit. -Hiç olmazsa, böyle güzel bir oyun seyrettikten sonra, uzun uzun tartışacak zamanımız olur. Üstelik, kimbilir bizim ayrıntısına varamadığımız ne tadlar bulup gösterecektir.

—Böyle giderse, annem beni gölgede bırakacak, - kıskançlığıyla dudaklarını büzdü Cansın. Nazlandığı zamanların maskesi geçiverdi yüzüne.

Cahit ilk ağızda pot kırdığı sanısıyla irkildi. Sevdiğinin gizini çözme kaygısıyla;

—Surat asma lütfen,- dedi. -Senin yerin öylesine ayrı ki... Cyrano'yu görmeseydim, yüreğimin bir yerlerinde Cyrano'luğumu sürükler götürürdüm belki... Oysa buna izin vermedin. Çekip aldın beni kendi karanlığımdan. O'nun hatasını işlememi engelledin. Yüreğimdeki gizlerin tümünü biliyorsun. Bu yurtlar, medrese hücreleri, kızkuruları, Kavaslar, aramıza birer duvar olup giriyorlar. Seni benden koparmaya güçleri yetmez. Kişi yüreğinin atışlarından ayrık olabilir mi?.. Yine de, özlüyorum sizdeki ders çalışmaları... Şöyle yürek dolusu coşabilmeyi... Ağız dolusu tartışabilmeyi... Yepyeni bir düşüncenin kıvılcımlarıyla ışıl ışıl parıldamayı... Oysa burada kısıtlı zamanların aralığına kıstırılıvermiş birkaç sözcükle yetiniyoruz.

—Bunda tam haklı değilsin Cahit,- dedi birden Cansın. - Biz soluk soluğa izlediğimiz Mithat Cemal'in, "Üç İstanbul," tefrikasının etkisindeyiz halâ... Refik Halid'le birlikte, "İstanbul'un Bir Yüzü"nü arıyoruz... Zeki Mesud'un kaleminde "Mustafa'nın Romanı"nı yaşamak istiyoruz. Yanılan biz

değiliz anladığım kadarıyla. Bambaşka bir İstanbul düşlemiştik. Romanların İstanbul'unu... Okur okur tartışırdık. Neden? Daha iyi anlamak, daha güzel kavramak için... Oysa şimdi bambaşka bir İstanbul yaşıyoruz... Yaşıyoruz ama... Derslerle, senin kavas, benim kızkurusundan koparabildiğimiz zamanlarda ne yapıyoruz?.. Bir düşünsene...: Canımız tiyatroya gitmeek istiyorsa, hangisi diye tartışıyoruz... Şöyle iyi bir müzik özlediğimizde, Belediye Konservatuarı en tanınmış şeflerle canlı yayın yapıyor. Taş plaklardan alamadığın ne varsa, kulaklarından belleğine çağlayanlar gibi akıyor...

—Belki asıl yakınmam gereken de bu... Eksiğim sensin. Biz tartışarak, birlikte duymaya, duyumsamaya alışmıştık. Şimdi sen başka algılıyorsun, ben başka... Tartışamadığımız için ortak süzgecimizden geçiremiyoruz...

—Başka başka algılamıyoruz. Bu pek mümkün değli. Hemen hemen aynı biçimde duyup, düşünüyoruz. Derken birden duruverdi. Cahit'in belki de özellikle apaçık söylediği bir sözü, yeni kavramıştı." Eksiğim sensin," diye geçirdi aklından. Sözcükler büyüdü. Büyüdü... Gelip bütün beynine oturdu. Oradan yüreğine uzandı. Sanki bir anda boşaltıverdi her yeri. Göz pınarlarının dibinde yanıp sönen nemle irkildi; -Sahi!.. Dedi. -Bütün gün, bütün bir hafta boyunca birbirimizi özleyip durduktan sonra, yanyana bile olsak, başka bir ilgi alanı bulmak doldurulmaz bir boşluk. El eleyiz... Diz dize, yan yanayız ama, hiç göz göze gelemiyoruz. Hep başka şeylere, başka kişilere bakmak zorundayız... Gördüklerimizi doya doya tartısabilsek, eksiğimizi tamamlayacağız. Oysa, sen hücrene yetişmek zorundasın... Ben yurduma... Ve sanırım, yine fırlamamız gerekecek... Saat kaç? Tam yedide yurtta olmalıyım...

Cahit istemeyerek saatine baktı. Birden giderilmez bir hüznün bütün kepenkleriyle kapanıverdi. Saat altıbuçuğu geçiyordu. Aceleyle hesabı ödedi. Aceleyle Tünel'e koştular. Karaköy'den atladıkları tramvay, Çemberlitaş'a geldiğinde, yü-

rekleri tıp tıp atıyordu.

Cansın, Cahit'in bileğini çevirip saata baktı yeniden.

—Oh!- Dedi, -Daha altı dakikam var. Kızkurusuna inat, tam yedide gireceğim yurdun kapısından. Biraz daha donanalım!..

—Eksiğimiz bu,- diye kaldığı yerden sürdürdü Cahit. -Burda, büyük kentin tuzağına düştük. Bizi bizden kapan bir çevrenin döngüsündeyiz. Birlikteyiz ama, ayrı gibiyiz... Haftaya hiç bir etkinliğe gitmeyelim. Ya bir vapur küpeştesinde, ya da bir çınar dibinde, başbaşa oturalım...

—Ben de aynı şeyi söyleyecektim,- dedi sevecenlikle Cansın. -Biten bir zamanı yakalamaya uğraşmaktan iyidir. Buluşunca aklımıza gelen ilk yere uzanalım. Doya doya söyleşelim,- derken Cahit'in bileğini tuttu. Devindi; -Müdire hanıma yarım dakikalık avans yeter... Yarın buralardasın değil mi? Okul çıkışı uğrarım!..

—Nerde olabilirim?- Sorusu askıda kaldı. Cansın, parmaklarının izini bileğinde bırakarak, yokuş aşağı kayıvermişti.

Sokaklar kimsesiz kaldı... Lambaların feri söndü... Mağazalar, kepenklerinin ardında ölü gözleriyle Pazar yalnızlığını seyre daldılar... Ağır ağır Şehzadebaşı'na yürüdü. İşkembecilerle, ciğerlerin önünde Markiz pastalarının tadıyla tokluğu pekişti... Önünde durakladığı çerezciye daldı. Aklına ne gelirse saymaya başladı... Fındık, fıstık, badem, çekirdek, nohut, leblebi... Doldurttuğu kese kâğıdını ağzı açık cebine yerleştirdi. Atıştıra atıştıra, Direklerarası'nı, Bozdoğan Kemeri'ni geçti...

Hücrenin kapısından girdiğinde;

—Sen ne biçim laflar etmektesin Süleyman Sami Kardeşim,- diyordu Necmi Molla; -Boyunca günaha batmaktasın ki, Allah muhafaza, bizi de bulaştırasın.

—Sevaptır ulan,- diye bastırdı yeniden Sami!.. -Bir yoksulun gönlünü etmek neden günah oluyormuş. Bir dünya karı-

nın göbeğine muska yazıyorsun mollalığa sığınıp. Şöyle hallice birini bize yapıversen de, bu köhne berhanelerden kurtulsak fena mı?

—Bu yaştan sonra sana kapatmı mı bulacağız kötü kilimci,- diye somurttu yeniden Necmi!..

—Ne kapatması?- Diye saldırdı Sami. -Biz Allah'ın emriyle diyoruz oğlum. Ama, kendi içi bozuk softa bozuntusunun... Her bir işte kötülük araması bundan he mi Cahit,- diye aktarıverdi sözü...

Cahit bir Süleyman Sami'ye baktı, Bir Necmettin Molla'ya!.. Avucundaki çerezi yemeyi unuttu. Kesekâğıdını çıkardı. Suskun, ortaya sürdü.

—Önünden geçerken mis gibi koktu,- dedi. -Dayanamadım. Bol aldım. Buyrun!..

—Vay be!.. Dedi Süleyman Sami hemen!.. -Biz de bunu çaylak belliyoruz. Gördün mü kötü molla? Nasıl savuşturdu lafı

—Senin gibi zındığa şirk olmaktansa, akıllı bir insana yaraşır davranmak en doğrusu elbet,- diye sırıttı Molla. -Aferin Cahit kardeş!.. -Uzandı. Kese kâğıdından, sıcaklığını halâ koruyan çerezleri hapazladı. -Taptaze, diye Süleyman'a baktı. -Al biraz sen de... Nefsini bastırırsın!..

—Hadi ordan,- diye çereze uzandı Sami. -Benim dediğimle, senin verdiğin aynı değil. Kime yutturuyorsun?

—Anlaşıldı,- diye kasıldı Necmi. -Çenen böyle uçkuruna düştü mü, sıkıntın ağır demektir. Holzmeister mi?

—Onu evvelki gün atlattık, diye gülüverdi Süleyman. -Yarın Egli var, öbürgün de Bonartz!..

—Oldu,- dedi Necmi. -Motorcu inşaattan pek anlamaz ama, notlar elindeyse, çöreklenir üstesinden geliriz Allah'ın izniyle!..

—Yaşşa len molla,- dedi Süleyman Sami. -Gene ne varsa sende var... Notlar elimde. Çıplak Mustafa'nın çevirileri. Sabahtan beri ineklemekten imanım gevredi, bir türlü kafama girmiyor...

—Girmez elbet,- dedi hemen Necmi. - Aklın uçkuruna düşmüş bir kez. Toparlan Süleyman Sami kardeşim. Yılın sonuna yaklaşıyoruz. Alaman'ın hiç şakası yoktur bilirsin. Az biraz kekeledin mi, azbiraz daha çalış da, boynunu görelim, deyiveririm.

—Benim korkum da bu ya!.. Şimdiye teker meker getirdik. Hazır çerezimiz de var. Sağolsun Cahit, bizi düşünmüş, çöreklenelim mi?

—Olur,- diye yerinden doğruldu Necmi.- Şu akşam namazını eda edip geleyim. Birlikte debeleniriz...- Yel gibi çıktı kapıdan.

—Çok iyi bir insan,- dedi Cahit, arkasından bakarak.

—Öyledir,- diye güldü Süleyman.- Cebinden para çıkmayacaksa, dünyanın en iyisidir. Ama, bilgisini bile bedava vermez alçak. Sakalını elime almasam, zor ıhtırırdım.

—O'nun da derdi az değil ki,- savunmasıyla Süleyman'ın gözlerine baktı Cahit.- Baksana, Almanya'ya doktoraya gidecek!.. Hazırlanması gerekir...

—Anasından hazır doğmuş, o, oğlum,- diye üsteledi Sami.- Herifçioğlunda bir bellek var, sanırsın yedi ceddinin dünyaya gelişini ezbere bilmekte... Daha ilk yıl Almanca'yı bülbül gibi şakıdı. Alaman hocalar böyle birini bulunca, bırakırlar mı? Hemen kaptılar.

—Hepimizin öğrenmesi gerekecek sanıyorum.

—Sanmak mı? Ne der Panait İstratı'nin Arkadaş'ı... "Sanmak doğru değildir. İnsan gerçeğe ya ulaşamaz, ya da ötesine geçer!.." Anladım mı? Üniversite Alaman kaynıyorsa, sen de sökeceksin bir güzel. Sökeceksin ki, dersini birinci ağızdan belleyebilesin...

—Peki bu hocalar olmasaydı, biz ne yapacaktık?

—Hiiç!.. Medrese'ye talim edecektik eskisi gibi... Bu Hitler'in bütün bir dünyaya zararı oldu ama, galiba bize pek çok yararı oldu. Neden dersen, ölüm önünden hortlak gibi kaçmasalar, bunca büyük bilgini bunca kısa zamanda bir arada bulabilir miydik? Ne paramız yeterdi bunları getirtmeye, ne

gücümüz. Allah Hitler'den, bir de Atatürk'ten razı olsun. Birinin kışladığını, öteki başının üstüne çıkarıverince, üç tane kocaman üniversite kazandık hiç yoktan... Şimdi de, bizim molla gibilerin cüppe giyip kürsüye tırmanmasına hazırlanıyoruz. Gel de, sevinme!. Yarın öbürgün bunlar ders vermeye başlayacyaklar. Sonra sizin arkadaşlarınız... Daha sonrakiler... Üniversitelerimiz çoğalacak. Okuyanlarımız artacak... Her bir yanımızdan bilgili, görgülü, üretken insan fışkıracak... Safsatanın yerini bilim alacak gerçek yol gösterici olarak, İşte o zaman, her birimizin elinde Ferhat'ın çelik gürzü, delecek, devirecek, düzeltecek dağlar arayacağız!...

—Bir düş gibi abi,- dedi Cahit. -Ama, gerçek kadar da yakın ve güzel!.. Bir ülkenin yitirdiğini, ötekinin kazanması ilginç... Hitler, bize bile bu düşleri gördürebilecek insan gücüne karşın, savaşı neden yitirdi?

—Kendi kendini budadığından Cahit kardeş... Kendi insanının bir yarısını yok etmeye kalkıştığından. O kendi adamının üstüne hörlerken, Atatürk el adamlarını bile bağrına bastı. O zamandan beri de, bizim diplomalarda, "Ortadoğu'da geçerlidir," yazmıyor... Neden? Üniversitelerimiz, dünyanın birinci sırasındaki üniversiteler haline geldi de ondan... Yakında kürsülere de kendi adamımız kuruldu mu, kim kazanacak? Elbet biz!..

Süleyman, notları çıkarmış, uslu bir öğrenci gibi namazdan dönen Necmi'nin gözlerine bakmaya başlamıştı. Çerezden bir hapaz daha aldı Cahit. Köşesine çekilerek, sarı ampulün ölgün ışığında, Sabahattin Ali'nin, Kürk Mantolu Madonna'sını okumaya daldı.

GENÇLİKTE BUNALMAK KOLAY; YA AŞMAK?

Sallanan son mendilin yeli borana çevirinceye direncini sürdürdü... Cansın, bütün peronu bahara boyayan gözyaşlarıyla dikilirken, kendini tutmuştu. Tren, dönemece girer girmez yıkıldı. Pencerenin kıyısına dertop büzüldü. Kulaklarının zongultusunu, ellerinin titremesiyle örtmeye uğraştı. Kılcal damarlarına bir basınç yürüdü... Her birini cımbız cımbız yolduktan sonra, yüreğine hörledi... Damarları patır patır patlıyor... Göğsü davulcu körüğüne özenmiş, sokurduyordu...

Ellerini aradı... Bulamadı... Ayakları çoktan yitiklere karışmıştı... Bedeni, sancının her türüyle zangır zangır titremekte... Gözlerinin pınarlarında töperlenen yaş, burnunun iki yanında dereler oluşturuyor... Bedeninden şorlayan kan, kompartmanı basıyor... Ardından bütün tren kızıla boğuluyor... Ve bozkır, yeri göğüyle, şafak pembesine bulanıyor birden...

Derin bir ürpertiyle sarsıldı... Ellerini bedenine sarılmış buldu. Birbirlerine yapışan kirpiklerini araladı. Göz kapaklarının içinde boranı üreten soruyu yakaladı birden. "Ben ne yaparım?" diyordu... Harfleri yamuk yumuk... Sesleri eğri büğrü. "Ben ne yaparım?"

Soruların burgacı hızlandıkça, sesler, harfler içiçe geçmeye başladı... Yeni yeni sözcüklerin basıncıyla titredi... "Beş ay!.." Diye geçirmeye durmuştu. "Beş koca ay, tek başıma nasıl yaşarım?"

Burgaç döngüsünü artırdıkça, sızısı yüreğinde toplanıyor-

du. Her atışta yeniden damarlarına pompalıyor... Her nefesle, hürp diye göğsüne bir hançer saplanıyordu. "Cansın, orda kaldı," diyordu şimdi... "Ankara'da... Ve ben yapayalnızım... Koskoca İstanbul'da, üç günü geçiremeyen Kavruğun Cahit'i, şimdi beş koca ayı yaşamaya atılıverdi... O, varken yaşıyorduk İstanbul'u, O'nunla yaşanılasıydı. Ne çok şey öğrendim ondan... Ne çok şey biliyordu... Şimdi ben, beni alıp da nerelere sığdıracağım? N'olur asma dersleri diyor... Demesi kolay. Takıntılıları almazlarmış. N'olur bekletme!. N'olur? N'olur? Ansızdan karşılaşılan olaylarla başetmek için güç gerek. Senden aldığımı bilmiyor musun? Şimdi çekilip çıkıveriyorsun. Tek başıma salıveriyorsun bir koca denizin en derin yerine... Yüzme bilmediğimi bile bile... Dalıp çıktıkça, gördüğüm hep dalgalar... Hep bilinmezlik... Hep ürkü... Neylerim? Nasıl ederim de, üstesinden gelirim bu yalnızlığın? Hemen kaydınızı yaparız, gidin belgeleri getirin deyiverselerdi... "Mevzuat hazretleri," tutar dillerini koparıverirdi... Bütün umudum beş koca ayın bulutlarıyla örtüldü. Koskoca insanlarmışız. Yalnızlık bizim için dünyaya gelmiş. Sevgisizliğin, acımasızlığın bundan katısı görülmüş müdür? Ne kötü bir kuşağız biz? Onlar... Bize buyuranlar... Yap... Yapma... Dur, yürü diyenler, Hep babalar ölmeli, analar saldırıya mı uğramalı? Hep yetimler, öksüzler mi doldurmalı "Dâr-ül Eytam"ları... "Dârül Talim"leri...

Öyle istiyorlar kimbilir... Savaş, büyükleri alıp giderse, çocuklar yalnızlığı öğrenirler... Bilirler... Ve bir daha unutmazlar öyle ya...

Biz analı babalı büyüdüysek, suçlu muyuz? Yüğüren ve doğuranımız sizseniz, kendi geçmişimizin acılarını bize nasıl yüklersiniz? Herkes, bütün bir toplum, Yeniçeri devşirmesi olamaz ki... Savaşlar biter. Sizinki bitmiş. Örene dönen topraklar yeniden açılır. Ekilir, biçilir ve ürün verir... İnsanlar gibi... Topraklarla birlikte ürün vermediniz mi? Bizler büyüdük. Bayındır olması için yetiştiriyorsunuz. Okutuyor, daha

da öğrenmemizi istiyorsunuz. Siz düşmanlığı, acıyı, mutsuzluğu yaşamışsınız ey büyükler... Bize, dostluğu, sevgiyi, mutluluğu veremez misiniz? Ben şimdi gidip de nasıl yaşarım İstanbul'u? Mümkün değil. Tek başıma, nerede, neden tadabilirim? Okul... Dersler... Kitaplarım... Yeter mi günümü doldurmaya? Markiz ikindilerini yitirdim şimdi... Degüstasyon söyleşilerini unutmak zorundayım. Nisuaz tartışmaları birer anı..."

Kulaklarında bir zonklamayla, bir tartışmaya daldı. Cansın'la karşılıklı oturmuşlar. Nisuaz'da, biralarını yudumluyorlardı... Yan masa, köpük köpük kabarmıştı. Sartre'la Camus arasındaki tartışma, Paris'in Quartier Latin'inden soluk soluğa Beyoğlu biranesine ulaşmıştı. La Table Ronde'la, Les Temps Modernes, aynı sahnenin birer köşesini kapmışlar... Bir biri söylüyor, bir diğeri haykırıyordu... Arada bir André Malraux hakemliğe sıvanır gibi oluyor. Sonra hemen köşesine çekilmek zorunda kalıyordu. Sartre, keskin diliyle, yabancılaşmanın boyutlarını sürüp çıkarıyordu herkesin önüne... Camus, yöntem yanlışlıklarını aşılmaz engeller gibi dikiyordu arkadaşının önüne...

İki yudum sonrasında, Camus da, Sartre da, Malraux da, sahnedeki yerlerinden ayrıldılar. Belli ki, Sirkeci garında trenin düdüğü ötmüş, Paris'e, evlerine dönmüşlerdi. Artık sahne tilmizlerinindi... Masadakiler, onların yerine onların görüşlerini bir anda özümseyip tartışabilirlerdi...

Her konuşanı, aslı diye dinleyebilirdin. Nisuaz ikiye ayrılmıştı sanki. Garsonlar alışkın dikkatleriyle, her an çıkabilecek bir kavgayı önleme kaygısındaydılar. Cahit, bütün bu soyut kavga içinde, köy kahvelerine uzandığını sezdi... Gözlerinin önünde canlanan horoz döğüşleri, geldi, Sartre'a, Camus'a, Malraux'ya özenenlerin yerine yerleşti. Çilli, benekli, hint ya da Denizli horozları, pançak atarak, gaga vurarak saldırıyorlardı. Yüzleri pençe pençe kan içinde... Dilleri ince in-

ce köpürmüş... Gözleri parıl parıl karşısındakini yıkma ateşiyle yanarak süren kavganın doruğunda, Cansın'ın yüzüne bakıvermişti...

Birden yüreğinin hopladığını bildi. Bir tatsızlıkla karşılaştığında, kıvrılan burnu, buruşan yüzü resimleşmişti. Çeviri yanlışları. Eksik anlamalar... Benzeşmez özenlerle, iş gelip kimin haklı olduğu yerine, kimin daha çok bildiğine dayanmıştı... Cansın, Cahit'in elini kaptı. "Kalkalım!" dedi hemen ardından.

Aceleyle hesap gördüler. Aceleyle kaldırıma vurdular. Tünel'e doğru inerlerken; "Yahya Kemal'in olmadığı nasıl da belli," diye özetledi Cansın." O varken kimse ağzını açmıyor. Tek başına, Paris kahvelerinden birine kurulmuş bir Süleymaniye gibi, hepimizi etkisi altına alıyordu... Tartışmaların içinde gibiydi o... Fransızcayı hepsinden iyi bildiğine inandırmış. Bilgisi, özümseme gücü ve en önemlisi, eleştiri yeteneği çok fazla. O büyük bir ozan," demişti sevecenlikle. Büyük olduğu için de, kavgaya gerek görmüyor... Osmanlı geçmişini didik didik etmiş. Hiç kimsenin bilmediği ayrıntıları, oradaymışcasına anlatıyor. Dünya tarihinden haberli... Roma'yı, Asya'yı biliyor. Canı istedi mi, Baudelaire'den yürek dolusu şiirleri, anlamamayana bile sevdirecek kadar güzel bir Fransızcayla ezberden okuyor. Bilgiyle olmasa bile, sezgiyle teslim oluyorsun."

Cansın'ın eli elinde Tünel'e girdiğinde, gözlerini kırpıştırmıştı. Alaca karanlığın içine sızan elektrik lambaları, Temmuz güneşinin şakımalarıyla uyardı belleğini.

Bedeni su içinde kalmıştı. Sarsıntıyla kendine gelmeye çalışırken, her yanının kaşıntısına yetişmeye uğraşıyordu. Yeni bir sarsıntıda, Kâmil'in sesiyle irkildi. "Kalk bakalım kaltaban," diyordu. "Senin bunlardan haberin var mı?"

Gözlerine sokacakmış gibi uzattığı gazeteler, neredeyse ay-

nı manşetle donanmıştı. "Cumhurbaşkanı Bir Beyanname Yayınladı." Okumaya hazırlanıyordu ki, "Benim okumam yazmam var oğlum," diye dürtükledi. "Radyo da söylenmiştir. Atladık. Hadi gidelim de, Osman Amcamın orda bir güzel hatmedelim."

Gömleğinin düğmeleriyle, ayakkabısının bağını sokakta düğümledi. Acele acele çarşıyı dolandılar. Meyhane'den içeri girerken, Mustafa göğüsledi. Dışarı atmasına kalmadan, dal gövdesi doğruldu Osman Usta'nın... Gözlerini kırpıştıra kırpıştıra yüzlerine baktı; "Hay'rola gençler?" dedi. "Sıcak başınıza mı vurdu? Daha ocağı yakmadan, damladınız?"

Kâmil koltuğunun altındaki gazeteleri salladı. "Asıl ocak burada yanmış dayı," dedi. "Hele bir dinle, haksız mıyım?" Gazetenin birini Cahit'e uzattı. Başıyla, okumasını buyurdu. Cahit; "Hükümet Başkanı ile ve muhalefet lideri ile son günlerde ülkenin iç durumu üzerindeki konuşmalarını ve bu konudaki..." derken, kolunu tuttu Osman usta. "Geç," dedi hemen. "Onları sağır sultan bile duydu. Sonra ne diyor?"

"Demokrat Parti Başkanı baskı altında olduklarını yineleyerek..." Derken, yeniden söze girdi Osman usta... "Geç dedik be çocuğum... Parti başkanı ne diyecek peki?.. Hiç bir baskı görmüyoruz. Aman ne güzel particilik yapıyoruz, mu? Kaç yıl oldu, particiliği marticiliği unuttuk hepimiz... Şimdi, bunca tek yanlılığa alışmış bunca köşek, parti kursa da baskı altında olur... Partiye karşı olsa da bir tedirginlik duyar... Sen oralarını geç tezden. Sonuna bak bakalım, İsmet Paşa ne buyurmakta. Kafamı kızdırmayın, ben yapacağımı bilirim mi?"

Gazete elinden düşecekti Cahit'in. Kâmil'e baktı şaşkınlıkla. Kâmil, Mustafa'yla olaya hemen yetişen Tahir'e... Sonunda dayanamadı Tahir; "Hani bir şey yapamaz diyordun emmi," dedi. Elini sinek kovalar gibi sallayan Osman Usta; "Ben sözümün eriyim," diye yanıtladı onu. "Yine de derim. Hele siz sonunu bir okuyun da, o ne diyor, anlayalım."

Cahit yeniden yazılara kapaklandı. "Devrimci bir kuruluş değil, yasal siyasal partinin yöntemleriyle çalışan muhalefet partisinin, iktidar partisi koşulları içinde çalışmasını sağlamak gereklidir. Bu zeminde ben, devlet başkanı olarak, kendimi her iki partiye karşı eşit derecede görevli görürüm..." Osman usta, gözlerini kısmış, Cahit'in ağzından kaptığı her sözcüğü yineleye yineleye belleğine çakıyordu. Son sözcüğü de yerleştirdikten sonra başını dikti... "Hadi yaşadınız," dedi büyük bir güvenle. "İstediğiniz güvence idiyse, işte bu... Koskoca İsmet Paşa'yı da yanınıza aldınız bir güzel." Der demez Kâmil atıldı. "Nasıl yanımıza almışız. Ben tarafsızım demiyor mu?"

Osman usta, gözlerinde bütün bir tarihin bilgeliğini uçuşturan kıvılcımlarla Kâmil'e bakmıştı." Bire Kâmil yeğen, köyleri harmanladınız bir güzel. Nerdeyse, çomarı çobanıyla partinize geçirdiniz. Böyle bir durumda tarafsızlık n'ola!.. Güçlüden taraf olmak he mi?.. Şimdi siz, Halk Partisiyle yeke yek kaldığınızda kim kazanır? Siz öyle ya... Daha ne? Bundan öteye Halkçıların analarını belletiniz ki, bir daha bellerini doğrultmaları İsmet Paşa'nın ben varım ha, demesine kalmıştır. Kalmıştır da, O'nu böyle kaçmaya zorlayacak ne oldu dersiniz? Benim çözemediğim bu..."

Tahir dayanamadı bu kez. "Belki bilemedi durumu? Sezemedi bir iyice?.. Ya da inandığı güvendiği birileri, eşit ve serbest seçimler olursa, kazanacağını fısladı kulağına?... Eh, geçtiğimiz seçimler de gözünün önünde!...

"Len Tahir!" dedi birden Osman Usta... "Onca sopanın altına yattın bire oğlum... Yediğin sopalar seni adam edemediyse, benim iki lafım neyler ki... Tezden kur makinanın zembereğini... Particiliğe sıvanan adam, omuzlarının üstünde kafa yerine sepet taşıdı mı, sopanın altından savuşamaz... Kırkaltı seçimlerinin bir ortaoyunu olduğunu sen bileceksin de, bunca baharın yoğurdunu yemiş İsmet bilmeyecek, öyle mi bel-

lersin? Bilmez misin ki, Paşamızın kulağı, öyle fısıltıları duymaz... Eliyle tutmadığı, gözüyle görmediği bir şey olmadan da, yedi düvelin Alamanı çarşafa çeviren onca köşeği bile inandıramamıştır o'nu. Şimdi senin birileri dediğin her kimlerse onlar mı kandırıverecek? Geç bunları bir kalem... Geç ama, siz size sahip olun bir iyice... Oturmaya heveslendiğiniz koltuk, asıl kalkarken adam gibi kalkana yar olur... Bilemedin, çözemedin mi, gayrı bu kez karakol sopası da para etmez... Biz ilk seçimleri Meşrutiyet'te gördük... Seçmen-i sâni beylerimiz parmaklarını kaldırmadan, enselerine dayanan parabellumların horozuna da, kimin kazanacağını yazmıştık bir güzel... Senin fısıltıya, gürültüye inanır dediğin İsmet Paşa o günlerin particisi hey oğul... Aklıma gelenden ürküyorum... Ya bütün bu danışma görüşme içinde sizinkiler, kim kazanır kazansın, sen kalıcısın, dediler..."

Tahir'in gözleri ışıldamıştı bu azardan sonra, Osman ustanın açığını yakalama kıvancıyla lafını ağzına tıkıverdi. "Peki buna inanır mı?" Osman usta, dilini dudaklarında gezdirdikten sonra bir kahkaha patlattı. "İnanmaz!" dedi hemen ardından. "Bildiğim İsmet inanmaz. Ama, verilen bir sözü tutturmasını bilir, bir... Aldığı sözü yerine getirteceğini sizinkiler de iyi bilir, bu iki," dedi gözlerini kırpıştıra kırpıştıra..." Bildiğinden de, bir kez sözü alırsa, gerisini kendi başına getirir. Böyleyse, işiniz kolay... İttihat Terakki'nin asker paşası tepemizde oturur. Başıbozuk paşası da geçer hükümetin başına kurulur. Siz de kasım kasım kasılır... Seçim kazandık diyerek, dövdürürsünüz davulları Halkçıların kapısında. Beni asıl ürküten bu değil. Asıl zoru nedir bilir misin? Bu bir şey yapacaktır. Yapamıyordur. Yapamayınca, sizi yestehler bir güzel... Kendisi çekilir pusuya. Bekler... Siz işi kotardınız, ne iyi. Aferin, geri durun, ötesini ben işleyeceğim, der. Yok kotaramadınız, ancak ben tamamlarım. İşte orasından sakınırım. Sakındığım bir şeyden de, ödüm patlar. Çünkü aklım ermez. Ermeyende aydınlık göremem olacağı. Kişi göremedi-

ğinden ne kadar ürkse, haklıdır.

—Hay Allah,'' dedi yeniden Tahir. -Sen geçen kez apaçık söyledin her bir şeyi. Nedense bu kez, sürekli bulandırıyorsun.

—Geçen kez Kemal vardı hey oğul,- dedi yeniden Osman usta. -Kemal bir başka demedin mi her zaman? O açık adamdı. Bir iş etmeyi düşündü mü, Anadolu'yu fır dönerdi. Gelir, bıkmadan usanmadan anlatırdı aklındakini. Sonra ince ince bizim fikrimizi sorardı. Yap, derdik... Yapma, derdik... Yap dediğimizi yapmaz, yapma dediğimizi yapardı bazen... Bilirdik ki, bizden iyi akıl verenini buldu. Ama, ne yapacağını bilirdik. Birlikte tartıştığımızdan. Bu ne demektir bilir misiniz? Ankara'nın tepesinde, bizim borumuzun ötmesi he mi? Siz şimdi içinizden kıs kıs gülüp, höst, diye durun... Alınmayız! Çünkü biliriz ki, o böyle hürp diye gelip, filanca konuda ne diyorsun dediğinde, radyo ajansı her birimize duyururdu bunu. Sonra, dediğimize uymasa bile, çokluk öte yana oy vermiş, derdik... Anlayacağınız, düşündüğü de, yaptığı da bize açıktı nah şu avucum gibi... Hiç birimiz, O'nun ne yapacağını bilmiyorduk, diyemeyiz bu yüzden... Yaptığı her bir şeyi, bizimle birlikte yaptığına kalıbımızı basarız tam tersine...'' Bir an daldı. Gözleri dolu dolu yutkundu. sesinin tarazını arıttığından güven duyunca, Tahir'e döndü. -Bunlar küçümencikti. Bilemezler. Ama, sen İstasyondaydın... Ne demişti son gelişinde :''Türkiye insanını ekonomi konusunda kimse yeteneksiz sanmasın... Dünyaya tarımı ve sanatı biz öğrettik. Gelin, size istediğiniz her türlü güvenceyi verelim. Bizimle birlikte kalkınmamıza yardım edin, dedik. Hemen eski defterleri karıştırmaya kalkıştılar. Yanıldıklarını göreceklerdir...'' Eksiği yardır, fazlası yoktur aklımda kalanın... Emir tekrarı gibidir. He mi?

Tahir, bütün bedeniyle onayladı. Başı sallanıyor, gözlerinde aynı nemle, bedeni sarsılıyordu.

—Ardından ne geldi?- Diye sürdürdü sözlerini Osman usta. -Sizin parti. Ne istiyordunuz? Bizim gençliğimizde Prens

Sabahattin'in istediklerini. E, Cumhuriyet, Cumhuriyet olalı sizin istediklerinize engel mi vardı? Parayı bulup yapsaydınız ya!.. Bulamadınız ve de yapamadınız... Bunu ben bilmekteyken, Kemal bilmesin, olur mu? Olmaz!.. Olmayanda? Bir iş etmek gerek. Ama, yöntemi yordamı uygun olmalı... Saldı sizi meydanlara... Hadi benim yiğitlerim göreyim sizi, dedi... Dönenin bakalım azbiraz deli dana örneği ki, ben de kafamdan geçenleri bir güzel yapıvereyim... Siz neylediniz? Hemen döküldünüz sokaklara... Sonra!.. Biz baştan başlamaya alışık bir millet değil miyiz? Halkevinde söylev çeken onca okumuş, kaç kez anlattı... Kaç devlet kurduğumuzu. Kaçını yıktıktan sonra yeniden sancak diktiğimizi onlar bile tam hesaplayamıyor. Öyleyken, bir iş etmekten mi çekineceğiz? Sonrası burda yatıyor işte... Başını bildin mi işin, sonrasını da kestirirsin bir güzel. Ne zaman, nasıl ne biçimde? Orasını biz bilemeyiz. Olurlanırız... Kemal da olurlanır... Gerisini okumuşlar bulup çıkaracaktır artık. Öyle değil mi?

—Öyle,- demişti elinde olmadan Cahit. -Öyle!..

—Öyleyse!.. Diye sürdürdü Osman usta... Düğüm burda. Önceden haberliyor bir güzel. Bu yanından aldığın da, haberli olan, karar veren değil midir?

—İyi de,- dedi ikircimle Kâmil. -Siz kararı veriyorsunuz. Sonra diyorsun ki, nerde nasıl, ne biçimde, okumuşlar bulup yapacak... Öyle olanda, Atatürk düşünüyor. Gelip size danışıyor. Sonra bulup çıkaranın görevi ne oluyor?

—Kendin dedin ya bir güzel Kâmil oğlan,- dedi yine yalanarak. -Bulup çıkarmak ve de bir güzel onunla bizim istediğimiz gibi yapmak...

—Aboov!.- dedi birden Tahir.- Dur hele emmi... Sen bütün bu okumuş, seçkin takımını birden nereye sokuvermektesin? Bunca milletvekili, bakanı, valisi, kaymakamı, memuru, subayı, müdürüyle!..

—İşte sokuvermekteyim,- dedi yüzünde bütün masumlukları taşıyan bir ince gülücükle. -Her birini yapacağı, yapması gereken işe sokuvermekteyim. Daha ne? Yoksa siz şimdiki du-

rumdan çok mu hoşnutsunuz? Öyleyseniz, particiliğe neden bulaştınız? Sizin çabanız okumuş takımının baş olması ise, işte... Her biri tepemize tünemiş, pisleyip durmakta bir güzel. Bir bölüğünü indirip, bir bölüğünü bindirmek size mi kaldı? Koyuverin, kendi aralarında neylerlerse, eylesinler...

—İndirip bindiren ben olunca, benim dediğimi yapmaya koşulurlar ama,- dedi Kâmil. -Bütün koşturmacamız bunun için..

—Hah işte,- dedi dedi Osman usta. -Lafı bu kadar uzatmamın nedeni de buydu... Kemal'in döneminde, bizim dediğimizi yapmaya koşuluydular. İsmet Paşa, savaşı neden sayıp bir çekildi sırça köşküne, bizim dediğimiz bitti. Diyeceğimiz de... Savaş, çok önemli bir gerekçedir. Öyle bir dolaptır ki, ister istemez, kafanın içinde belireni, kendinden bile saklayacaksın. Geveze paşa, askerinin kıçını açar, buyrulmuştur. Savaşta susmayı bilen ön alır. Suskun olacaksın. Yaban duymasın, düşman bilmesin için, aklındakini ağzından sakınacaksın... Çekileceksin köşene, düşünüp kararlaştırdıktan sonra uygulayacaksın... Savaş zamanı Kemal de öyleydi... Ama, İsmet Paşa oldum olası, "erkân-ı harptir!" Yani hiç bir zaman bizim aramızda olmadı zaten. Diyeceksiniz ki, öyleyse Anadolu'yu bilmez... Yok, bak buna katılmam... Bilmesine pek de bir iyi bilir. Bütün bir savaş boyunca Anadolu'yla çakmak çaldı... Sorun o değil. Anadoluyla bütünleşemedi. O hep komutandı. Öyle kaldı. Öteki, büyüdü büyüdü, bizim hepimiz oldu. Dardarlı polislerle yolaçıp, korku salmak kolay... Bütün bir toplumla bütünleşmek hünerdir... Şuraya yamacıma oturup tütün tüttürebiliyor. Karşılıklı iki tek atabiliyor mu? İşte o zaman, apaçık olur yaptığı da, yapacağı da. Bu öyle değil... Açık olmadığı için de, ürperiyorum. O yüzden de derim ki, siz gelmekten korkmayın gayrı... Gelmekten korkmayın da, gitmenin yolunu bulamazsanız, çok yüreğim yanar...

—Yolu belli ya işte dayı,- dedi Kâmil. -Nasıl geldikse öyle gideriz... Onları beğenmeyip bizi getiren halk değil mi? Bizi de beğenmezse, tuttuğu gibi indirir, yeniden onları getirir.

—İşte benim asıl söylemek istediğim de burası. Halk sahiplendiğini bilirse, o dediğin olur. Bilemez, siz de öğretmezseniz gerektiği gibi, İsmet Paşa'nın annacında cascavlak kalırsınız... Bu okumuş takımı da, öyle bir koyup kaçar ki sizi...

—Neden kaçacakmış,- dedi birden Tahir. -Nereye kaçacakmış? Bırakır mıyız?

—Heh,- diye yalanladı yeniden Osman usta. -Neden bıraktı kaçtı önce... Nasıl bıraktınız? Okumuş, alıştı yerine yiğitler. Kolay bırakmaz postunu... Şimdi kendi arasındaki kavgadan, kendini biraz da garip duymaktan, yanaşıyor. Yarın İsmet Paşa, çekilin dedi mi, birini bile bulazsınız yanınızda.

—Sizin zamanınızda alışmamış mıydı?- Diye gülümsedi Cahit.

—Alışmıştı da, bize mahkûmdu Cahit oğlan,- dedi hemen Osman. -Koskoca bir imparatorluğu per perişan etmiş. Biz, elimizde mavzer, yepyeni bir devlet kurmuşuz... Okumuşun nereye gidecek? Dünya kucağını açmış, Osmanlı'yı mı beklemekte?... Aç kalmamak için bize mahkûm... Kemal, bırakın silâhları da alın şu kalemi dese, her birimiz öküzün trene baktığı gibi bakar kalırız. Neylesin? Hadi harfleri değiştirdi. Aramızdan bir ikisi okur-yazarsa, Cumhuriyet'e sahip çıkar diye... Hani, çıkanı da oldu hakkını yemeyelim. Ama yine de okumuşa yaradı bunlar. Sonra da dediğim gibi, çekildiler Çankaya'ya... Bize sorup etmeden, bildikleri gibi yaptılar. Şimdi siz geliyorsunuz, hey, biz varız, diyorsunuz. Katlanmak pek kolay olmasa gerek ama, arkası olmayanda, bir zaman uygun adım yürüyecek. Sonra bir ayağınız sürçtü bir gücünüz azaldı mı, ümüğünüze çöküverecek... Beni ürküten bu... O zamanlar okuyup sahiplenmek varmış... Ama, bizim gibiler, kütük gelir bu dünyaya hey oğullar... Kütük gider bildiğim...

—Sizin gibiler olmasa,- dedi bütün bilgilerinden soyunmuşcasına Cahit. -Asıl bizim gibiler kütük gelip, gidecekler öyle ya... Bunca mı kuşkulusun okumuşlardan?

—Yok bire oğlum,- dedi alçakgönüllükle Osman.- Adam, yanaşmasından kuşku duysun yazılı mı? Tepemde olduğun-

da pireleniyorum. Nerde duracağı, nerde koyup gideceği belirsiz olduğundan... Kendimi bilirim. Başladın mı, bitirceksin, bunu da öğrendik hamd-ü senalar olsun... Ama, okumuşu bilmem. Bilmediğim de ürkütmüş, çok saymayın he mi?

—Seni kurnaz,- dedi bu kez gülerek Cahit.- Buyruğunda olanda iyi de, azbiraz şamarlamaya durdu mu kötüsüne yoruyorsun değil mi? Öyle yağma yok... Bu kez kavga eşitlik üstüne veriliyor. Kendini buna hazırlasan iyi olur... Baksana, İsmet Paşan da aynını söylüyor...

—Ya, söylüyor,- dedi suratının bütün buruşukluğuyla gülerek. -Beni asıl pirelendiren de bu... Tahir'in "Selbeşçileri" bize eşit davran, başımız, başkanımız ol diye Kemal'e vardıklarında," olur mu yahu!." deyip çıkmıştı bildiğim. Halk Fırkası benim has bir evlâdım. Elimde kurdum. Çankaya'ya çekildiğimden bu yana, işleri vekilime gördürsem de, her bir kararı benim yüreğimden çıkmadır. Şimdi, siz parti kurdunuz diye, elimi yuyup çıkarabilir miyim? N'oldu öyle deyende? Tahir'in yoluna baş koyduğu kim varsa, eteklerini toplayıp partiyi kapattılar. Sonrasında, gel bakalım Tahir sopanın altına he mi? İşte işler burda karışıyor benim bildiğim. İsmet Paşam ne diyor... Benim için Halk da Demokrat da birdir... Hiç bir ayırım yapmam. Yapılmasına da izin vermem... Olur mu? Ta bilmem ne vakit, İsmet'i "Milli Şef" ilân edenler Demokratlar mıydı? Aralarında onlar da vardı diyelim. Ama, Halk Partisi değil miydi, Kurultay eyleyip seçiveren... Şimdi bu eşitlik neyin nesi olmakta, söyler misiniz? Uslu durun da, şekerden ikiniz de yalayın mı demek ister?... Yoksa bir devran böyle gerekmektedir. Hele azbiraz durun demeye mi getirir? Durum aydınlık değil. Bizim gözler, oldum olası tek yanlı görmeye alışmıştır... Akı ak biliriz, karayı kara... Azbiraz alacalı oldu mu, söküp çıkaramayız gizini. O zaman iş dayanıyor size... Alacadan "ahkam" çıkarmak okumuşun işidir. Ben kendimi haklı gördüm mü, çekerim paraballumu... Basarım tetiğe... Hakkımı aldığımı sanırım... Siz öyle misiniz? Tutar dava açarsınız... Mahkemeye varırsınız. İnceler, araştırır, yorum yapar,

hüküm çıkarırsınız... Bir de bakarsın, ilk elde haklı görünen haksız çıkmış, haksız görünen haklı... E, leşi neyleyecyeksin? İşte bu yüzden, böyle alengirli oyunlar, bizim harcımız değil oğullar... Olmayanda da ürkümüzü bağışlamak size düşer. Çünkü bildiğimiz yalınkat... Bir efe, boş bulunup, bir kızanını kendine eşit tuttu mu, onu gidermeye koşuludur. Efe kızanı gidermezse, kızan efeyi giderecektir çünkü... Ve bizim şu Bozdağlar, bunun tanıklığıyla böyle kamburlaşmıştır desem, yanılmam. O yüzden, kulağınızın bir dalında küpe olsun... Bu İsmet Paşa da, böyle bir şeyler sezip, bu yüzden kızanlarına eşitlik veriyorsa, kötüsüne hazır olun derim."

Anıların böylesine birbirlerine çakışmasıyla ürperdi. Nerden başlamıştı, neredelere uzanıp gitmişti birden. "Yahya Kemal ve Osman usta," diye geçirdi aklından. "Biri dünya görmüş, derya gibi bilgi yükü sarınmış bir ozan... Öteki, mavzeri omuzunda zeybek eskisi bir çift bozan... İkisini yan yana koysan, ayırımdan ürperirsin..." Derken gözlerinin kamaştığını bildi. "Hiç de değil," diye düzeltti kendini... "Biri Paris'in Quartier Latin'ine oturmuş bir Süleymaniye ise, öteki kentinin bağrına kurulmuş bir Bozdağ... Her ikisinin de işlenmişlik ve doğallıkta buluştukları müthiş bir görmüş geçirmişlik... Biri ağzını açtığında, Fransızca şiirler okuyor... Arapça beyitler düzüyor... Farsça rübailer söylüyor... Öteki ben bilmem, diyor... Ama, öyle bir laf ediyor ki, berikinin Herodot'tan Virgil'e, Taftazani'den Şeyh Galib'e, Meragi'den Gelibolulu Ali'ye süzüp çıkardıklarıyla aynı şeyleri anlatıyor... Biri öğrenmişliğin örneğiyse, biri yaşamışlığın kanıtı. Olacak şey değil," diye geçirdi bir an... "Bunlar bir başka adamlar..."

Sonra birden gözlerinin derininde, kendi kendisiyle alay eden bir kıvılcım yakaladı. "Yahu bunlar," dedi nerdeyse sesli sesli... "Biri dünyayı bandaklamış bir bilge, diğeri yedi düveli pataklamış bir yırga, bizim hiç birimizi adamdan saymıyorlar... Biri oturmuş İstanbul meyhanelerine, hekimi hakimiyle gırgır geçiyor... Ne kadar az bildiğini öğretiyor bütün

bilenlere... Öteki meyhanesinin tezgâhına dayanmış, okumuş benim buyruğumdayken adamdır, diyor... Vay hınzırlar!.. Aslında ikisinin de söylediği ötekinin yumurta ikizi... Elbette öyle olacaktı. Yaşanmayan bilginin anlamı ne... Biri edinmiş aktarıyor... Biri her bir sözcüğü için kimbilir kaç kez ölüp dirildi... Biri, dünü anlatıyor bize bıkmadan, usanmadan... Görkemi, güzelliği, gücü... Öteki yarını... Biz yıkmayı biliriz, diyor. Amdülhamid'i yıktık... İmparatorluğu yıktık... Yedi düveli yıktık... Yıkılacak bir şey varsa, söyleyin, hazırız... Ne biyolim bir güçtür bu? Nasıl bir dayanışmadır ki, dünya görmüşüyle, dağdan inmişi aynı ateşin potasında çelikleyivermiş?"

Trenin tekerlekleri başının içinde dönüyor. Beyin hücrelerini bir bir ezip suyunu gözlerine gönderiyordu. Derin düşüncelerin arasında, anıların buzuna battıkça, biraz soğuyor... Kendi düşüncesinde soluklandıkça, yeniden acılarıyla başbaşa kalıveriyordu ister istemez. Degustasyon'u, Nisuaz'ı, Küllük'ü canlandırdı gözlerinde...

İstanbul "restaurant"larının gediklileri, "sanat sanat için mi, toplum için mi," boğuşmasının tükenmez çatışmalarını sürdürürken, Osman Usta, meyhanesinin tünediğine, "Bu iş Peker'i alır da gider bildiğim," diye hükümet üstüne fetva kesiyordu. Cansın'a aktardığında, nasıl gülümsemişlerdi!.. "Yahya Kemal'le benzerlikleri buradaysa, benzemezliklerinin kanıtı da buydu işte," diye geçirdi yeniden." Yahya Kemal, geçmişin görkemine saplanmış kalmış... Ayrıntılarında, giz ve gizeminde gezinmekten, bir türlü günümüze gelemiyor. Osman Usta ise, ne olacağını bir türlü kestiremediği yarına dikmiş gözlerini. Nasılını, nedeni bilemediği bir hızın yeline kapılmış. Çırpınsa da kanatlarını kurtaramıyor. Ama, istiyor. Sonuna ulanmanın bir yolunu bulabilse, güneşe kavuşmakta duraksamayacak. Önce kanatları, sonra kendi yanarmış!.. Umurunda bile değil... Herşeyini çoktan yakmanın kıvancıyla balkır üstelik... Biraz güne çekmeye çalışsan!.. Biraz iteklesen, hemen çipil gözlerini kırpıştırır. "Len Kavruk," diye azarla-

mıştı bir gün. Baban seni okutmayı neden istiyor, dersin? Büyük adam olacaksın da, fukara Kavruk'u tahta mı çıkaracaksın? Yo!... Sen öyle büyüyene, biz bizden çoktan geçmiş oluruz bire yiğitim!.. Bütün çabası, yarına bir çomak sokmak olmasa, yapabildiği yetmez mi? Artar bile!.. İşte, bağını dikmiş... İlk üzümünü almış... Üstelik sayende, sanırım biraz da Kâmil'in dürtüklemesiyle, pahalı da satmış... paraları kaptığınız gibi varıp İzmir'e ezmişsiniz bir güzel!.. Hepinize yetmiş yani... Bizim, kendimiz için istediğimiz ne varsa, hepsi elde edilmiş... Eee!.. Düş neresinde bunun? Hah işte, geldik dayandık Cahit oğlan!.. Sen neyleyeceksin, bunca okumanın ardından? Çokaklara dava dilekçesi mi yazacaksın? Yoksa, bizim olmazsa olmaz dediğimiz, ama, onların olmasa da olur gözüyle baktığı adamlardan biri mi olacaksın? Ha!.. Düşün bakalım bir iyice... Öylesi olduğunda, biz yarının bile ötesine ulanmıyor muyuz?''

Sızıp kaldığını, düşle gerçeğin birbirine karıştığı karabasanlarda ayırdı. Tren, saatte yirmi-yirmibeş kilometrelik sarsıntılarıyla, gecenin karanlığını yarmaya uğraşıyordu. Yüreğini Ankara Gar'ında sallanan mendilin içine dürüp bırakmanın boşluğundaki Cahit, bir türlü derin bir uykunun dinginliğine eremiyordu... Renkler, şekiller, sözler ve insanlar çözüle bütünleşe bilinçaltını örene çeviriyor... Düşüncelerini izleyen düşlerini toparlayıp da, bir türlü kendine gelemiyordu.

İKİ

DERİNE KÖK SALMAK

ANILARI YAŞAMAK

Sami, elindeki mektubu burnuna doğru uzattı. Gözlerinin ışıltısı ablak yüzüne sıvaşmıştı. Kocaman gözleri, bakışlarıyla her şeyi bir anda kavrıyorcasına açılmıştı. Mektubun üstündeki pul, zarfı ve biçimi daha ilk bakışta yabancılığını gösteriyordu.

—Anlayalım,- dedi Sami! -Amerikalardan bir gelin mi gelmekte bize?

—Aklını yatakla bozdu bu hain,- diye mırıldandı Necmi. -İşin gücü, uçkur hesabında. Devletin, milletin parasına yazık. Böyle bir ayran budalasını bunca yıl okutup, mühendis çıkarıyor.

—Sana helâl öyle ya molla? İşini uydurup Alman dilberlerinin koynuna koşanda, mübah!.. Bizim gibi boşa yalanana günah... Diyeni ne güzel söylemiş vaktiyle... Hacivat iş becerir, Karagöz cereme verir, öyle ya...w

—Zeytinyağı gibi üste çıkmakta da, üstüne yoktur... Bak hele Cahit,- dedi birden Necmi. -Sen oraları iyi bilirsin, Isparta'da zeytin yetişir mi?

—Bizde gül yetişir,- dedi kendiliğinden Sami. -Gülün hası ama... Hani, Aksekili "Itriyatçıların" elinin üstüne sürüverip de seni misler gibi kokuttuğu esans var ya, o'nun özü,anası... Zeytin, olsa olsa Konya'ya kadar varır ki, Alamana yağcının önde gidenini yedeklesin...

—Sözü bana getirmesen olmaz mı- dedi yeniden Necmi. -Alaman, disiplinli millettir oğlum. Öyle yağa falan kanıvermez. Adamın işine bakar. Bir de, kafasının içine. Akıl mı var, sanmam mı bir bakışta anlar. Anlayınca da, sen beri gel deyiverir. Öte gidenler de, işte böyle yanşanır durur gayri...

—Allah'ın izniyle, yazdan mı kaçıyorsun?

—Niyetim öyle. Bir sekip, köye varabilirsem, ne iyi. Varamazsam, ordan mektup yazarım artık. Daha biletler gelmedi.

—Gelir gelir... Ordaki papaz üflemiştir nasılsa. Burdaki mollanın kucağına düşmesi yakındır.

—Sen n'edecen bu yaz?

—Bizimki belli değil mi? Yola gideceğiz... Bakalım bu kez neresi olacak?

Onların kendi aralarında atışmalarından yararlanmıştı hemen. Daha bakar bakmaz, günlerdir beklediği mektuba kavuştuğunu anladı. Cansın'ın el yazısıydı. Ne var ki, yüreğinin çarpıntısını bir türlü yenemiyordu. Yine aksayıvermişti mektuplar. Gün sayıyordu. Sınavlar sıkıştırmasa, kaç kez atlayıp gitmişti Ankara'ya. Üstüste gelen sınavlardan başalamıyordu. Bahar sıcaklarına sıkışan dersleri bitirmeye koşuluydu. Yazıyor... Telgraf çekiyor... Bir türlü yorumlanamayan bir suskunluğun karanlığında, boğuldukça boğuluyordu.

Mektup Amerika'dan geliyordu. Elleri titreyerek açtı. Cansın'ın; "Şaştın değil mi?" Sorusuyla irkildi. Olacak şey değildi. Ankara'da bıraktığı, daha 15 gün önce Ankara damgalı mektubunu aldığı Cansın, Amerika'dan soruyordu.

"Şaşmamak elde mi?" diye geçirdi bir an. "Bilirim, sürprizleri sevmezsin. Ama, öyle bir kıza çattın ki, sürekli sürpriz yaşıyor... Katlanacaksın!.." Tümcelerindeki sevinç karışımı coşku, ikircimlerini gevşetti. Sezinlemeden yüzünün bütün karanlıklarını sildi süpürdü. Cansın'ın gülerek yazdığı besbelli!.. Gözleri bir an kaydı. Kirpiklerinin altından hücresinin loşluğunu kolaçan ederken;

—Mektup önemli anlaşılan, -dedi Necmi.- Daldığına bakılırsa...

—Namazı kaçırmıyor musun Molla? -Diye atıldı Sami. Arkadaşının kolundan çekiştirirken.- Ben de bir iki lokma atıştırayım... Hadi, yürü...

—Daha vakit var?.. -Diye diretiyordu Necmi.- Sami'nin kalın gövdesini, kendini sürükler bulunca, sözleri yarım kaldı.

—Bırak çocuğu, -dedi, kapıyı arkalarından kapatırken.- Mektup yavuklusundan. Kaç gündür hırıldayıp duruyordu. Amerika'dan geldiğine göre, kuş kafesten uçmuş olmalı... Bırak da biraz kendine gelsin.

—Olamaz! -diye diretti Necmi.- NATO mato derken, kızlarımızı mı alıp gitmekteler bu herifler?

—Olacağına bak mollam, -diye yepeşledi Sami.- Sen Alamanlara sulanırsan, Amerikalı da bizikmilerle iş tutar. N'olmuş? Onlar insan değil mi?

—Daha girmedik ki... Gelip gidiyorlar. Senin yüreğin çürük bana kalırsa...

—Tamam yahu, senin eşeğin kancık olsun. Gel şöyle bir dolanalım da, oğlan ezberlesin yazılanları. Bakarsın ucundan kıyısından bize de anlatır.

—Tövbe tövbe!.. Alemin işine karışmasan olmaz...

—E, molla, -dedi birden Sami.- Bu yıl biz yolcuyuz. Hücreye iki yeni çaylak gelecek. Onların ustası kim olacak? Cahit!.. Öğrensin biraz insanlığı... Hadi uzatma da, var namazını kıl. Ola ki Allah, içinin çıfıtını bağışlayıp, sevap yazar azbiraz...

—Allah, görevini yerine getiriyorsun diye armağan vermez... Getirmezsen ceza verir bilmiş ol... Gel sen de... Alnın secdeye değsin de, işin rast gitsin biraz.

—Alnım secdeye değende, Alaman bana da mı çağrı gönderecek? Çekiver kuyruğunu Molla Necmeddin... Biz Anadolu yollarında kavrulacağız oğlum... Su işlerine kapağı atabilirsek, su arayacağız dağda bayırda... Onca akıp gideni durmaktayken, yerin altından su devşirmeye çıkacağız...

—Akıp gidene gem vurmak kolay değil de ondan...

—Neden? Bize geldi mi, birden zorlaşıveriyor her şey? Bundan beş bin yıl önce Nil'e baraj kurmuş elin oğlu. Bizim azgın at dediğimiz Fırat'ı bile parça parça bölüp, topraklarını sulamış Babilli... Sonra biz, su akar, öküz bakar örneği, göz-

ümüzün önünden şarıldayıp giden ırmaklara seyrangâh bile kuramıyoruz.

—Bizleri niye yetiştirdiler hay bire Süleyman Sami kardeşim? İşte bu dediklerini yapmak için değil mi? Sen sulara barajlar kuracaksın... Ben yollara makineler yapacağım. Ve böyle böyle, suları dizginleyecek, şehirleri birbirine bağlayacağız... Daha dün bir, bugün iki... İlk mühendisler biz değilsek bile, ilk yardımcıları biz olmayacak mıyız? Nedir acelen? Bunca yılı beklemişsin bir güzel, daha diplomayı almadan mı işe koyulacaksın?.. Allah sabrını verdiği gibi ecrini de verecek! Hadi gel, camiye birlikte gidelim...

Kapının önünde sesler kesilir kesilmez, yeniden okumaya başladı Cahit... Elinde olmadan onların tartışmmasına kapılmış, daha doğrusu yalnızlığını duyamadıkça, Cansın'la bütünleşememişti.

"Şaşkınlığım yeni geçiyor bağışla," diye geçirdi içinden. "Sana Amerika'dan yazıyorum. Babam temize çıktı sonunda. Galiba idare, kendini bağışlatmak istiyor...

Hem biliyorsun,NATO'ya başvuruldu. Babamı, Washington'a, idari görevle gönderdiler. NATO hazırlıklarında gerekebilir, düşüncesiyle. Ama, bu daha çok diplomatların işi. Yine de, asıl neden sanıyorum, iki yıldır çektirdiklerini biraz hafifletebilmek. Hepimizi birden yollamaları bunu göstermiyor mu?

Sana yazamadım değil mi? Bu tür atamaların meydana getirdiği kargaşayı biliyorsun. Bir kezinde birlikteydik. Yaşadık! Sanırım hak verirsin! Oradan oraya koşuşturmaktan, elim kaleme varmadı.

Yolculuk ne kadar uzunmuş. Biz İstanbul Ankara arasında sinirleniyorduk. Bir Amerikan uçağıyla, ilkin Roma'ya inverince, ne yapacağımızı şaşırdık. Oradan İspanya, İngiltere, derken Atlantiği dev bir geminin kamaralarında aşmak...

Çok uzun yazacağım. Bütün yolu... Gördüklerimi... Herşeyi, herşeyi...

Şimdi haberin olsun istiyorum.

Ben şu günlerde, iki üniversiteye birden başvurdum. Önce dil sorunumu çözümlemem gerekiyormuş. Biliyorsun, çat pat fransızcamız var. Ama, buralarda geçerli değil.

Dil kurslarına gideceğim. Belki bir yıl yitireceğim. Ama, bir dil kazanabilirsem, yine de kârlı çıkan ben olurum öyle değil mi?

Bağışla, dağıtıveriyorum. Yazılacak öyle çok şey var ki... Biraz sabırlı ol!.. Biraz izin ver! Yerleşelim... Okul sorununu da bir çözeyim. Sonrası kolay!.. Bundan sonra yazdıklarını aşağıdaki adrese yollarsan iyi olur. Yoksa, Ankara'dan ne zaman gönderirler bilemiyorum. Yazmışsındır. Onları daha almadım..."

Hemen adrese göz attı. Ezberlemeye çalıştı. Beceremeyince, defterinin arka sayfasına geçirdi. Bununla yetinmedi. Deftere bir şey olabilirdi. Kitaplarından birini çekti. İlk sayfasının arkasına da ince ince yazdı.

"Amerika!.." diye düşündü. "Ankara'ya dayanamıyordum.Arada bir günlük yol var diye... Şimdi, kıt'alar, okyanuslar var... Cahit!.. Yüzyılların kuralları bir kez daha mı kanıtlanıyor? Kopuyor muyuz? Koparılıyor muyuz? Memur gezginliğiyle, sevda durgunluğu birbiriyle nasıl bağdaşacak? Bağdaştırabilecek misin? Mümkünü var mı? Yanıbaşında soluğunu, gözlerinin içinde bahara kesen yeşilini duymadıkça mektuplar ne yazar? Bir ipekböceği benzeri miydi bütün sevdamız... Tohumdan çatlayıp, dutla beslendikten sonra, her birimizin kendi kozamızı örmesine kadar mıydı? Olacak şey değil!.. Çabalarım.. .Düşlerim... Umutlarım n'olacak şimdi? Nasıl tutacağım ben beni?.. Sınavları bitirir bitirmez, ilkin Ankara'ya gidecektim. Cansın'ı görecek, belki de elinden tuttu-

ğum gibi bağa götürecektim. Cavidan hanımı da birlikte. Bütün bir yazı olmasa da.Üzümlerin ilk nişanını ailece kutlayacaktık...

Amerika'dan çoşku ve sevgi dolu olsa da kuru mektupları nereye götürebilirim? "Parmaklarının ucuyla incitmekten korktuğu mektubu yüreğine yapıştırdığını anladı. Kulakları zonkluyor, derin derin soluklanma gereksinimi duyuyordu. Kipriklerinin ucunda beliren nemleri, kırpıştırmaların yelinde kuruttu. Mektubu ezmekten korktuğu için gömleğinin içinden tenine yasladı...

Avucunun içinde ilkin bir boşluk duydu. Sonra ince bir alazın yürüdüğünü sezinledi.

"Bileği yanıyordu. Dirseği tutuşmuş... Bedeni zonkluyordu. Kulaklarından şakaklarına uzanan bir allık alnını, yanaklarını ve burnunu kundaklamış... Elinde Cansın'ın eli, Köprü'ye koşuyorlardı...

Denizin bile yeşile kestiği aydınlık bir gündü... Cansın, Küllüğün sandalyesine oturmadan;

—Bütün gün boşum, -muştusunu vermişti.

Haftalardır. Ada'ya gitmeyi kuruyorlar. Her kezinde, bir engel çıkıyordu. Baharın ipil ipil göründüğünü, kendi damarlarına yürüyen kanın basıncından biliyorlardı. "Hava billûr gibi berrak..." Billûr gibi ılık ve çağrışımlarla doluydu...

—Tam zamanını seçtik, -diye zıplamıştı. Çaycı çırağın parasını ardından seyirtmese unutacaktı. Ters ters avucuna gelen bozukluğu fırlattı... Bakırcılar'dan aşağı kapıp koyuverdiler...

Marpuççuları. Mercan'ın saraçlarını geçer geçmez, Mahmutpaşa'nın yaygarasına düştüler... Arnavut kaldırımlarının üstünde yalnız kendi ayak seslerine kulak vererek, bir an önce Köprü'ye ulaşmak istiyorlardı.

Ada İskelesi'ne geldiklerinde, vapurun kalkmasına beş da-

kika kaldığını öğrendiler. Hemen gidiş-dönüş biletlerini aldı Cahit... Merdivenlerde, her dilin konuşulduğu bir Babil Kulesi oluştuğunda ürkmüşlerdi. Adalar'ın, azınlık üyesi yolcuları hemen kendi aralarında derneştiler...

Rumca karışık fransızca... İspanyolca karışık fransızca... Ermenice mi, fransızca mı belirsiz tümceler. Arada bildik, bir kaç laf... İrkilmişlerdi. Şaşkınlıkları geçince kendilerini bir bulmacaya kaptırdılar... Kırılmış, dağılmış antika bir mozayiğin parçalarından aslını aramaya durdular.

Vapur Marmara lodusunun ninnisinde, sallana sallana ilerlerken, çözdükleri bulmacanın karelerini doldurdular. Adalardaki evlerini, bir ay sonranın yerleşimine hazırlamaya gidenleri aradılar. Vapur, hepsini yutuvermişti. Tanıdık öbekler, çocuklarını azarlaya azarlaya belli köşeler kapmışlardı.

İçlerinden hiç biri güverteyi onlarla paylaşmadı. Mayıs başının o ince yelinden ürküyor olmalılar... Arada bir kapıdan görünüp yiten çaycı, sakındığ bakışlarla, bir şey isteyip istemediklerini soruyor. İç salonlarda sesinin bütün gücüyle bağırmasına karşın, açıklığın nemli serinliğinden sakındığı besbelli...

Tenlerinin üstünde, tüylerini ürperten bir titreme belirdiğinde birbirlerine sokuldular. Marmara'nın üstünde, gökkuşağı köpükleriyle çırpınan lodos, yakamozlarını üstlerine fışkırtıyordu. Cansın, Cahit'in ısısını teninde duymaktan hoşnut. Cahit, bütün fırtınaları karşılamaya hazır.

Gövdesinden, damarlarına yürüyen bir alazın kıvılcımlarıyla, her yanı çıtırdıyor. Cansın sokuldukça, bedeni ılıyor. Kolunu omuzundan artıyor. İyice kendine yaslanan kızın bahar kokusu, genzini tutuşturuyor... Derin derin soluklandığında, denizin bütün iyodu ciğerlerine doluyor. Şişiriyor... Göğsünün büyüdüğünü, bedeninin kabardığını, kollarının pelerinleştiğini sanıyor.

Kendi kendinden güvenli, biraz daha sıkıyor kolunu. Cansın, sokulgan. Bir ak güvencin gibi bağrına tüneyiveriyor. Yüreğinin atışlarında duyuyor bütün dünyayı Cahit. Yüreği gövdesinin her yerinde vuran bir balyoz gücüyle sarsıyor tenini... Saçlarını, kulağının arkasını, boynunu kokluyor Cansın'ın... Burnunda kendi nefesini duyunca irkiliyor.

—Çay!.. Çay isteyen var mı?

Hemen kolunu alıyor omuzundan. Çaycıya uzanıyor. Tepsisinden kaptığı sıcak bardakları sarı dişlerinin hepsiyle gülerek uzatıyor genç adam. Cahit cebine davranırken, dönüp kapıdan yitiyor. Bir an afallıyorlar. Kadıköy-Üsküdar vapurlarında parayı peşin alırlar...

—Yolumuz uzun,- diyor Cansın... -Nasılsa alacağından güvenli. Hem yolcu da az.

—Belki birkaç kez gidip geleceğini biliyor,- diye gülümsüyor Cahit. -Yağlı müşteriyiz... Baksana içerdekilere... Kendi sofralarını, kendileri kurmuşlar...

Çayları, yelin serinliğini yudumlamadan bitiriyorlar. Boş bardaklardan yükselen buğuya aldırmadan, önlerindeki çıkıntıya yerleştiriyorlar. Cansın yeniden sokuluyor. Ceketlerinin, buluzlarının içinde, yanan tenleriyle, birbirine yaslanıyorlar.

Genzinden ciğerlerine yükselen aynı ten kokusuna eğiliyor. Dudakları, kadife yumuşaklığındaki tenin üstünde dolanıyor bir an. Cansın, ensesinden beynine yürüyen ateşin izinde kendini bırakıveriyor. Bilinmez bir coşkunun körüğü gibi genişleyip sönüyor gövdesi. Gözlerini zorla kaldırıyor... Cahit'in gözlerinde, İstanbul'un bütün geçitlerine yerleşiveren "geç" yeşili, ilk kez ürpermesine neden oluyor.

Derin bir soluk alarak dikilmek istiyor. Cansın'ın sıcak sokuluşuyla, kaçacak yer bulamıyor. Parmaklarının ucunda duyduğu titreşim direncinin son kalesini de yıkarken, yutkunu-

yor... Ta, beyninin derinlerinden yükselen bir güven çekici, gelip kulaklarının tozuna vurmaya başlıyor. Elini kaydırıyor... Cansın'ın azarlayan bakışlarını görmemek amacıyla hemen gözlerini kapıyor...

"Anne," diye düşünüyor o an Cansın. "Anne, hiç yanılmıyorsun. Çok güçlü, çok kararlı bir insan Cahit. Mutluluğum. Herşeyim! Beni güçlü kılmak amacıyla eğittin. Ondan çok fazlasını bildiğim kuşkusuz. İnsan ilişkilerinde, denenmişliğim yok. Ama, bilmek de önemli. Kendimi denetleyebilirim, sanıyordum. Hayır!.. İstese, istediği yere kadar bırakabilirim. Sınamak, sakıncalı değil... Hele uyluklarından, beyninin bütün kıvrımlarına kadar bir ürperti sardığında... Yine de, güven duymanın şımarıklığı olsa gerek...

Ne güveni hey annem... Aklın işlediği yer belli. Aklın ötesi varmış. Bilmeyen için, hiç girilmemeli. Bilen için bile dayanmak zor. Kapıp koyuvermemek elde mi? Romantik aşk romanlarıyla büyümüş bir kızın, bu tadı, bu güveni ve bu isteği kılcal damarlarında duyduktan sonra, güveni ne oluyormuş?"

Elini Cahit'in belinden doladı. Biraz daha kendine çekti. [illegible] elinde dopdolu bir tepsiyle yeniden göründü. Cahit hemen [illegible]zandı. Aldığı bardağı, Cansın'a uzattı ilkin. Sonra kendininkini kaptı. Garson, kayıplara karışmıştı.

Marmara, çırpıntılarını dindirdi. Lodos esintisini azalttı. Gemi, derin bir uykudan uyanmışcasına gerindi bir an. Dalgalar düştü. Sallantı durdu... İlk ada önlerinde beliriverdi. Bahar kınasının bütün tonlarıyla irkildiler. Çaycı başlarına dikildi. İskeleye yanaşırken, bardaklarıyla parasını aldı. Cansın, gülerek baktı ardından.

—Kredimiz buraya kadarmış, dedi.

—Kınalı belirdi... Ya iner gidersek?

Vapur yanaştı. Onarım ve temizliğe gelenlerden inecek olanlar dertop iskeleye döküldüler... Palamarlar çözüldü. Kaptan,

sireninin uğultusuyla bütün martıları çığlık çığlığa kaçıştırdı. Uskur suyu köpüklendi. Ada, yanlarında büyüdü. Uzadı... Gemiyle yarıştı bir süre. Sonra nefesi kesilmişcesine gerilerken, Burgaz'ın yeşil tepeleri kucağını açtı...

Tek tek iskeleleri aştıktan sonra, Büyükada'nın Tanzimat iskelesine yanaştılar. Elele kalabalığın arasına karıştılar. İnsanlarla birlikte iskele üstünde yürürken, vapurun kapsamını düşündüler bir an... İlkin kıyı kıyı yürüdüler. Ada balıkçılarının çevresinde dolanan martılara daldılar.

—Keşke Burgaz'da inseydik,- dedi Cansın. -Sait Faik'e rastlardık.

—İstanbul'a inmediyse!..- Diye hevesini karşıladı Cahit. -Indiyse, bulamazdık. Kaç kez Markiz'de karşılaşmadık mı?

—Ben de onu söylüyorum. Burada başbaşa söyleşirdik bir güzel.

—İstersen dönelim,- dedi hemen Cahit. -Vapur aynı iskelelere uğruyor.

Birden açlıklarını duydular. Burgaz'a dönmekle, kalmak arasında ikircimli bakınırken, vapur düdüğünü çaldı. Cansın, ağır ağır kalkan vapurun ardından mendil sallarcasına durdu bir an.

—Acıktım,- dedi hemen. -Olmazsa, giderken uğrarız. Bir vapur erken çıksak!

Çözüm bulmanın sevinci, açlıklarını büsbütün artırdı. Kıyı boyundaki lokantalardan birine daldılar. Ada yerlisi Rumların işlettiği eski İstanbul aşevlerinden biriydi. Kalaylı kupaları, markalı tabakları, vazosunda kır çiçekleri, sakız beyazı kalın örtülü masalarıyla bir göreneğin son tanıkları olarak bütün çizgilerini gözler önüne sermişlerdi.

Garson, yüzünde sevimli bir gülümsemenin çekiciliği... Elindeki kayık tabağa, pembe kulakçıkları canlıymışcasına titreşen balıkları sere serpe, yaklaştı... Ada'ya gelmişken balık yenilmesin, olmazdı... Cahit, bilgiç bilgiç balıkları süzdü. Ken-

dince kılçığını en az saydığı birine işaret etti. Gözlerindeki soru işaretini Cansın'ın bakışlarına daldırdığında, aynı balıkta karar kıldıklarını anladı. Garson, göz işaretlerinden herşeyi kavramanın çevikliğiyle döndü. Elindeki tablanın içinde soğuk mezelerle geldiğinde, teker teker anlatmaya başladı. Uzatmadılar... Bütün açlıklarını iyice kışkırttı... atıştırmaya başladılar. Kalaylı sürahilerden, kupalarına boşalttıkları kan kırmızısı şarap, ılık ılık açlıklarını iyice kışkırttı...

Marul yapraklarının arasında, cızır cızır balıkları geldiğinde, doymuş sayılırlardı. Karlıkta soğutulmuş beyaz şarap sürahisinin üstündeki buğu, iştahlarını yeniden kabarttı. Lokantadan çıkarken, ikisinin de yanakları pembe pembe yanıyordu...

Bahar öğlesi, bütün sevecenliğiyle dört bir yanlarını sarmıştı. Ağaçlar, beyaza kesmiş... Bademlerin ortası mora çalan çiçekleri, ilk yazın nazıyla gözlerini kamaştırmıştı. Yokuşu ağır ağır tırmandılar... Boyanan, tavanı aktarılan konakların önünde duraklaya duraklaya Çamlık'a ulaştılar. Osmanlı ustalarının, taşı, ağacı ve doğayı işleyişlerindeki incelik, tenlerinden şorlayan tere bulanıyordu. Birbirlerini çoşkuyla sarıyor, sevginin bütün gel-gitlerini yüreklerinin atışında duyuyorlardı.

Çamlık alabildiğine uzanan gölgeliğiyle, yanan bedenlerine kuçak açtı... Denize doğru uzanan çamların gövdelerine yaslanarak, Marmara'nın iyotunu soluklandılar. Çekiç sesleri, rende hışırtıları, kiremit şangırtıları uzaklarda kalmıştı. İhtiyar çamlar, bütün gürültüleri kendi sağırlıklarında yutmuş, onları salt kendi suskusunda sarıp sarmalamıştı.

Herşeyi içlerine sindirmek istiyorlardı. Sırtlarında duydukları çam basıncı, gövdelerini sarıyordu. Maviyle buluşan bütün renklerin dansına kapıldılar. Ağır ağır aynı ağacın gövdesine yaslandılar. Derin soluklarında, olağan dışıyı yaşamanın titreşimini duydular. İlkin elleri kavuştu. Gözleri gözle-

rinde buluştu. Yanaklarında yanıp sönen çağrının gücüne kapıldılar. Kolları ağır ağır kısaldı. İnce bir ürpertinin yelinde, birbirine sokuldular. Parmakları çözüldü. Kendi bedenlerinde, kendi tenlerinin ısısını duydular...

Gözleri kaydı. Dudakları büzüştü. Ağızlarının içinde kayganlaşan tükrükleri, sakızlaştı. Dilleri damaklarına yapıştı ilkin. Sonra ağır ağır açılan dudaklarının arasından bembeyaz dişlerinin ışıltısı sırtlarından tutup itiverdi.

Dudaklarından tenlerine, oradan damarlarına yüreklerine, beyinlerine saldıran ateşin soluksuzluğunda öyle kaldılar. Zaman durdu. Ağaçların hışırtısı sustu. Çamlar çevrelerini çevirdi... Gökyüzü yere indi... Deniz yükseldi... Peri Padişahının sarayına varıp, kuştüyü yataklarında, kuştüyü yastıklara baş koydular... Bedenlerinin bütün yükü, bulutlara yüklendi. Bulutlar aldı başlarını, dünya turuna çıktı... Dillerinin ucu birbirine değdi... Başları perçinlendi... Nefes almayı, yüreklerinin atışını, kanlarının gümbür gümbürk dolaşımını, yaşamı, doğayı, Peri Padişahının sarayını unuttular...

Ciğerleri tutuştu... Damarlarında atan kan, dev bir pompanın basıncıyla şorladı... Tenleri gövdelerini saran bütün kumaşları ilmik ilmik soydu... Bir yürekte attılar... Bir dudakta öptüler. Bir bilinçte bütünleştiler... Kendilerini kurtaramayacakları kararına ulaştıklarında, soluklanmak için durakladılar...

Ciğerlerine çektikleri çam kokulu hava değildi artık. Cahit Cansın'ı soluyordu, Cansın Cahit'i...

Nefes aralığının uzamasına izin vermedi Cansın. Bedenini tümüyle sıvaştırdı Cahit'in tenine... Kollarının gücü biraz daha artsaydı. Çekip içine alıverseydi sevdiğini... İvecen çekiştirmeleriyle, sarsıyor, dudaklarını emen gücün burgacına her şeyini bırakmak tutkusuyla yanıp sönüyordu... Cahit, ellerinin altındaki tenin her hücresinin başkaldırısını ayırdı... Her bi-

ri, teker teker, parmaklarının ucundan akıp kendi damarlarına karışma kararındaydı. Cansın'ın diri bedeni, ipek teninin alazında incelmiş küçülmüş, al yuvarları, ak yuvarlarıyla buluşmuştu. Duraksamak istedi. Kızın ivecen çekiştirmelerine teslim olmaktan başka direnç noktası bulamadı... Elleri bluzunun altına kaydı... Keten inceliği parmaklarına dolandı.

Soluksuz koptuklarında, kendilerini yerde buldular. Saçlarını birbirine karışmış. Dudaklarının pembesi, belli belirsiz morluğa dönüşmüştü. Böğürtlen sıcaklığı, gözlerinin akını yitirmişti. Kulakları pembe küpelerle ışıltıyor. Yanakları gelinciklerle bezeli... Bacakları baldırlarının altına bükülmüş, doğanın ağırlığını karşılamak amacıyla, birbirlerine yaslanmışlardı.

—Bu kadar güzel olduğunu bilmiyordum,- dedi sesi zamklanarak Cansın.

—Güzelden öte,- dedi hemen Cahit. Bir türlü aradığını bulamıyor. Parmaklarını kızın ürpertilerinde dolaştırıyor. Yerdeki çam iğnelerinden, gökteki martı kanatlarına kayıyor gözleri. Cansın'ın bakışlarına çakılıp kalmaktan ürküyor. Ondaki pervasızlığın ve güvenin tutsağı olmak korkusuyla, sözcüklerin suruna kapanmak çabasında. -Seninle olan her şey gibi,- diyebildi sonunda.

Cansın bacaklarını uzatıverdi. Gövdesinin bütün ağırlığını Cahit'in kollarına atarak, tüğ gibi hafifledi. Bakışlarının yeşili, al bir alazın buyrultusuna dönüştü. Yaklaşan başının çekici, yüreğindeki bütün ikircimleri birer birer ezdi... Bir eliyle bluzunun düğmelerini çözdü. Öteki eliyle, Cahit'in gömleğini araladı. Tenini teninde duymanın bütün özlemiyle, göğsünü göğsüne kilitledi...

Gövdesini titreştirdi. Sert memelerinin, gelincik tomurcukları, Cahit'in bedeninde ezildi. Tutkunun tadına doyulmaz özsuyu, teninin her yanında dolandı. Daha çok sarıldı. Kalçalarının alaz alaz yandığını, uyluklarının bütün kaslarını çe-

likleştirdiğini, bilincinin, aklının, alışkanlıklarının bütün zincirlerini paramparça ettiğini duydu... Elleri tuttuğu yeri koparırcasına sıkıştırıyor. Dudakları bin yıllık açlığın bir lokmada tüketilmesini sağlamaya uğraşıyordu. Gövdelerinden yayılan lavın arasına karıştılar. Cansın'ın elleri Cahit'in kalçalarına yapıştı. Cahit'in elleri Cansın'ın baldırlarına. Dizleri kendiliğinden koptu. Bacakları kendiliğinden devindi... Gövdeleri kendiliğinden kapandı birbirlerinin üstüne...

Cansın'ın ivecen ve acemi parmakları, Cahit'in ürkek devinilerini azarladı. Eteğinin engelini silkelemek amacıyla çıldırdı. Herşeyi, herşeyi bir anda yüklenmenin sarsıntısıyla, yürerlerken, kaskatı kesildi Cahit. Dimdik doğruldu. Cansın'ı gövdesine baştırdı bütün gücüyle. Saçlarını, ensesini, açık yakasının içinden fırlayan memelerini kokladı, öptü uzun uzun...

—Daha uzağa gitmeyelim,- dedi kendi sesinden utanarak. -Pişman olacağımız bir şeyi yapmayız. Biliyorum! Ama erken yanlışlara da izin vermemeliyiz... -Derdemez yeniden sakladı bakışlarını. Başını gövdesine gömdü kızın. Gizlendi içine girercesine. Cansın, hiç sesini çıkarmadı. Yeniden kendini bırakıverme düzeyindeyken, başını kaldırdı. -Seni seviyorum Cansın,- dedi. -Böyle olduğun için seviyorum. Beni, düşlemediğim dünyalara götürüyorsun her kezinde. Elini tutmak mutlu eederken, senin olmayı bağışlayıveriyorsun. Birimizden biri, aşılmaz duvarları örebilmeli...

—Acımıyorsun değil mi bana?- Dedi büyük bir içtenlikle Cansın.

—Nasıl sorabilirsin böyle bir şeyi? Kendimi tutmanın, bırakmaktan ne kadar zor olduğunu bile bile... Seviyorum... Öylesine seviyorum ki, ona sığınmasam, duramazdım. Aklımı yitirmiş olmalıyım. Yine de, taşralılığın ahmaklığına ver istersen. Değişen hiçbir şey yok. Seni eskisinden çok seviyorum. Acınacak biri varsa o da benim. Çünkü korkuyorum. Bir zorunluluk olmasından korkuyorum. Bir gün, bir bakışında, bu kuşkuyu yakalarsam, yaşayamam... Birimizden birimiz, tut-

kunun coşkusuna kapılabiliriz.

—Kendimi güçlü sayardım,- dedi gözlerinin nemini göstere göstere. -Ama, ama, öylesine güzel, öylesine kendiliğinden bir verme tutkusuyla sarılıyor ki insan. Hiç bir zaman, hiç bir biçimde sana kırgınlık duymazdım. Yine de!..

Cahit, yeniden sarıldı. Dudaklarını dudaklarının içinde ezdi. Coşkusunu bütün teninde yuvarladı. Yüreğinde aynı sıcaklığı, kalçalarında aynı çalkantıyı yakaladı. Uzun uzun sevdi. Sevilmenin bütün güveniyle, dertop oldular. Elleri, dudakları, dizleri, gövdeleri birbirinin içinde eridi... Soluksuz kendi çalkantılarına yakalandılar... İkisinin de gövdesi atıyor, yüreklerinin gümbürtüsü çoğaldıkça çoğalıyor, trenlerinin ürpertisi, şimdiye hiç bilmedikleri, duymadıkları, sezmedikleri bir tadın izleriyle beziyordu her yanlarını.

—Yine de,- dedi Cansın, gözleri ışıl ışıl. -İstediğin olabiliyor. Hem de, düşündüğün noktaya varmadan... İlkkez kadınlığımı bildim ben. Romanlardan, öykülerden ve kaçamak dedikodulardan çok başka olduğunu da ilk kez anlıyorum... Salt böyle, sevecenlik içinde, yeterince ileri gidemeden bu kadar akıl almaz bir şeyse, kimbilir tamamlandığında nasıl bir yokluğun ya da varlığın doruğuna çıkacağız... Oh, Cahit!.. Cahit!.. Biran önce bitirelim okullarımızı... Bir an önce, bulalım sonrasını...

—Bulacağız,- dedi güvenleCahit... pantalonun önünde belirdiğini sandığı ıslıklığı gizlemek amacıyla, bacaklarını birbirine kenetledi. Bedenindeki bütün zehri dökmüşcesine dinginleşen kızın sırtını gövdesine yapıştırdı. Onca ezilmesine karşın, sevdiğinin başı gibi dimdik memelerini okşadı sevecenlikle... Düğmelerini teker teker ilikledi. Eteğini düzeltmek için elini baldırlarına daldırdığında, mutluluktan uçuyordu... Cansın'ın ipek çoraplarında sezdiği ılık nem, söylediklerinin tanığı gibi parmak uçlarına sıvaşmıştı. Utanmasına gerek kalmamıştı. "İkimiz de," diye düşündü bir an. -Hatta bulduk sayılır. Ama, ötesini bilmek, hep taze coşkuların izcisi kıla-

cak bizi...

—Sende mi?- Dedi birden Cansın, -Utanmamam için söylemiyorsun değil mi?

Bir an ikisinin de gözleri, birbirinin apış arasına saplandı. Cansın, pantalonunun iliklendiği noktada beliren lekeyi hemen görmüştü. Büyük bir mutluluğun bütün coşkusuyla sarıldı. Dudaklarını içercesine öptü, öptü, öptü Cahit'i...

—Cahit,- dedi... -Cahit, böyle bile bu kadar mutlu olabildikse, kimbilir tam anlamıyla birbirimizin olduğumuzda, nasıl yücelecek duygularımız... Oh!.. Ne iyisin... Ne kadar da güçlüsün... Senden başka kim olsa dayanamazdı.

—Benim kadar sevse...- Derken birden büyük bir utanç kapladı her yanını. Cansın, gözlerinin içinde hiç bir buluta yer vermeden dinliyordu. Toparlandı. -Bizim kadar sevebilseler...- Diye düzeltti hemen. -Senin kadar sevilseler... Dayanırlar... Dayanmadın mı? Ben alıp gittiğimde, senin sevgine sığındım. Ancak öylelikle durulamayacak yerde durabildim. Ne sanıyorsun?

—Sanmıyorum artık, - dedi Cansın. -Biliyorum. Hem de kendimi bildiğim kadar. Bir seninle olunca güven duyardım bu kadar. Kendimi tutkularıma bırakmaktan çekinmedimse, çekinmenin yersizliğini bildiğimden. Çünkü sen... Sen ancak benim şansımda birinin rastlayacağı kişilerdensin...

İkindi yeli, kulaklarının içinde vapur sirenini zonklattı. Bir sonrakinin kızkurusunun eline koz vereceğini anımsadılar hemen. Doğruldular...

Okşayan parmakları, çam iğnelerini, ot kurularını, çimen uçlarını üstlerinden topladı. Aşıklar Yolu'ndan aşağı yürüdüler... Vapur palamarlarını çözerken atladılar. Gelirken oturdukları buruna yöneldiler. Salonlar bomboştu... Temizliğe gelenlerin büyük bölümü, Ada'nın özlemini çıkarmaya kalmıştı..."

Kulaklarında zonklayan sirenle şaşkın doğruldu. Boş göz-

lerle, bir mektuba, bir önünde uzanıp giden Marmara'ya baktı. Yerini yurdunu araştırdı bir an... Siren zongultusunun hemen altında, Necmi'yle, Sami'nin sözlerini yakaladı yeniden. Şaşkın bakışları, çevreyi tanıdı. Büsbütün irkildi. Ne zaman Köprü'ye indi? Ne zaman bilet aldı? Ada'da işi ne?

Duygularının seline kapılınca ne yaptığını bilmeden buralara geldiğini anlayıp, sarsıldı. "Kaptırdım mı, kendimden geçiyorum," dedi özlemin bütün hüznüyle." Tam bir uyur gezer gibi gözlerimi Ada'da açtım... Hem de yaşanmışı yineleyerek. Galiba bundan sonra, salt anılarımla başbaşayım... Ne zaman gelir? Bir daha birbirimizi görür müyüz?"

Kendi sorularının ürküsünde, Aşıklar Yolu'nun ucundan, İskele'ye giden caddede yakaladı kendini... Adımlarını sıklaştırdı. Vapura yetişmeliydi!..

Palamarlar çözülürken atladı. Sanki, herşey eskisi gibiydi. Buruna çöreklendiğinde yüreğini dolu dolu, yanını boş bulmanın burukluğuyla gözlerini denize dikti... Kararan akşamın ufkunda, moraran dalgaların köpüğüne ulandı.

Karanlık iyice koyulaşırken, hücreden içeri daldı. Sami ve Necmi, kapının ardında, ayakkabılarını bağlıyorlardı. Onu görunce, çıkarıverdiler.

—Cahit oğlan,- dedi birden Süleyman -Yüreğimizi ağzımıza getirdin. Aramaya çıkıyorduk. Sen sana sahip ol azbiraz yahu... Her gidenin bir gelmesi vardır...

—Her şeyimi yitirdim abi,- dedi duyduğu boşluğun acısında Cahit. -Gelir belki, ama zamanı belirsiz... Belirsiz oldu mu da, ben bana nasıl sahip olacağım, bilemem.

—Olacaksın,- diye atıldı Necmi. -Allah var... Sen sahip olmasan, O sahipliğini bilir. Rahim ve kerimdir... Aklını ona emanet edeceksin.

—Len molla,- diye parladı birden Sami. -Hiç bir fırsatı da kaçırmazsın imansız. Çocuğun yüreği yanıp tutuşmakta, sen

ayet sokuşturmaya uğraşıyorsun. Dur hele biraz kendine gelsin. İçine sindirsin...

—İnsana tek yardımcı Allah'tır zındık Sami,- dedi Necmi. -Biz yararlı olabilseydik, böyle dağlara taşlara mı vururdu? Demek ki, Allah'a sığınmaktan başka çare yok...

—Başlarım şimdi,- diye Cahit'in kolunu kaptı Sami. -Bırak bu Medine dilencisini,- diye çekiştirdi ardından. -Gel şöyle seninle Kumkapı'yı bir kolaçan edelim. İki tek attın mı, ananın ölümüne bile alışırsın dinime imanıma...

—Bu geçici,- diye söylendi arkalarından Necmi. -Kalıcı tedbir, Allah'a yönelmektir bilmiş olun... Ancak o zaman her derdin dermanı...

Sözlerinin gerisi kapanan kapının ardında kaldı...

BAYRAM VE KURBAN

Kâmil'in gözyaşlarına katılmaması olanaksız. Yanıbaşında kucakladıkları ölüye bakıyorlar. Yüzlerinin donukluğuyla, gözlerinin yaşı birbirine karışmış... "Nasıl da hızlı yaşıyoruz," diye geçiriyor Cahit. "Kısacık bir zamana, ne kadar çok olay sıkışıveriyor..."

Gittikçe soğuyan bedene dokunuyor. Hasan'ın teni sararmakta. Gövdesinden şorlayan kan, Kâmil'in ceketini koyulttukça koyultuyor. Cahit'in parmakları kan içinde. Bir tutsak gibi Hasan'a kelepçelenmişler. Tam seçim gecesinde, gün sabaha dönüşürken patlayan bir tabancanın kurbanı, kollarının arasında.

Geçip giden dört yılın bütün olayları beyninin kıvrımlarından gazoz kabarcıkları gibi fışkırıyor. Belleğinin derinlerinde sandığı ne varsa, köpürmüş. Kabarcıklar birbirinin içine geçiyor. İstanbul, İzmir, kendi kentinin oluşumları, üstüste yığılıyor. Çözülüyor... Dağılıyor... Yeniden çakışıyor. Ayrışmasına kalmadan, ucunu aramaya kalkışmadan, yeniden çözülüyor...

Fatih yurtlarında dolaşan söylentiler kişileşiyor ilkin. Ülkeyi tehlikeye düşüren komünistlerin dersini vermekten söz ediliyor bütün hücrelerde... Yunanistan iç savaşının ürpertileri, herkesin tüylerini diken diken etmeye yeterli...

Küçücük komşu, ikiye bölünmüş. Kardeş kardeşi... Baba oğulu... Kız anasını öldürüyor. Her an, kendi yarısını budayan bir ağacın öyküleriyle çalkalanıyor ortalık. Tan gazetesi, bütün bu olumsuz gelişmelerin ülkemizdeki temsilcisi olarak

tanımlanıyor... Yıkılması, yakılması ve mutlaka susturulması gereklidir.

Hücrelerden hücrelere telgraf telleri kurulmuş sanki... Gidenler, gelenler... Ali İhsan Göğüsler... İsmail Ergünler... Ağabeyler... Arkadaşlar... Akla gelen, gelmeyen kişiler... Hafiften yükselen mırıltılar. Rengi atmış lacivert giysili, düğüm kravatlı, kaput bozması paltolu adamlar...

Bağrış çağrış içinde Sirkeci'den yukarı çıkan kalabalık... Keserler... Demir parçaları. Kırılan makinalar. Saçılan hurufat... Yokuş aşağı uzanan kâğıttan halılar. Zekeriya Sertel... Sabiha Sertel... Ahmet Emin Yalman arayışları... Bir bulsalar... Demiri kıran insan gücünün parmakları arasında lime lime olacak bedenler...

Hasan'ın türküleri. Kemanından çıkan mutluluğun kulaklarından beyinlerine akışı... Ummadıkları, umamadıkları bir özlemin gerçekleştiğinin ezgi ezgi yüreklerine girişi... Kalabalık... İnsanların yüzlerindeki aydınlığın, geceyi yaran ışıltısı. Suskun ama kararlı donukluğun birden parlayışı... Sandıklardan haberler geldikçe artan güvenin uğrun uğrun işleyen sevinci...

"Mareşal öldü", haberinin kapkara üstlerine sinmesi. Üniversite önünde toplaşan gençliğin, cenazeye katılma isteği... Vali Fahrettin Kerim'in engelleme - önleme - hoşgörme arasındaki gel-gitleri... Bangır bangır türküler okuyan radyo... Suskun bir tepkinin öfkesindeki gençlik. Yas töreni isteyen kararlı bakışların, Radyoevine yürüme kıpırtıları...

Hasan'ın donuklaşan ağırlığı. Kâmil'in çenesinde toplanan gözyaşı damlaları. Parmaklarının arasından sızan kan... Gözlerinden kararan şafak... Hepsinin bir arada, hepsinin içinde bulunarak yaşamaktan yorgun, başını eğdi...

"Buncasını istemedim," diye düşündü. "İsteyemezdim. Demokrat partili gittim burdan. Demokrat Parti'nin yayın or-

ganını dağıtanlardan biri oldum. Sonra, Demokrat Parti'den ayrılarak Millet Partisi'ni kuran Mareşal'ın cenazesinde bulundum. Az daha Radyoevini basacaktık. Kâmil abi, iki elin kanda olsa gel, seçimlerde sana iş düşecek, diye yazdı... İki elim de kanda şimdi... Hem de kazanılmış bir seçimin bayramında kurban vererek... Ama asıl kurban kim? Üç-dört yıl içinde bu kadar değişik yörüngede, bu kadar değişik güneşlerin çevresinde dönen mi? Yoksa, kendi doğrultusunda yürüyen mi?

Hasan bey, Osman Usta'nın meyhanesinde ilk çalmaya başladığında ben küçüktüm. Ama, köylere gittiğimizde... Bin yılların unutulmuşluğundan söküp çıkardığı kendi müziğimizin coşkusuna kapıldığımızda, hep birlikteydik. Kahyanın kurşunu neden sadece onu buldu? Ben de o'nun kadar suçluyum, bir suç varsa... Kâmil abi, Tahir abi... Hatta Osman usta... Oy verenler... Şimdi milletvekili olanlar... Yarın hükümeti kurmaya hazırlananlar... Herkes suçlu değil mi? Kâhya'nın kurşunu neden bir tek onun canını alıyor? Hepimizinkini birlikte aldığına inandığından mı?"

Bir türlü Kâmil'in gözlerini bulamıyor. Osman usta kalabalığı bir kılıç gibi yarıverdi. Kâmil'i, Cahit'i tuttu kopardı Hasan'dan. Kucakladı. Parti binasının üstüne yatırdı. Her ikisini de kavradı. Havuzlu kahveye sürükledi. Başlarını suya daldırınca, zıpladılar.

—Bu daha başlangıç,- dedi katı katı. -İlk kurbanı verdiniz. Siz size sahip olmazsanız arkası gelecektir. Hadi toparlanın bakalım. Beyler düğün kurmuşken, siz ölüm töreni düzenleyeceksiniz.

İrkildiler. Yüreklerinin derinlerinden kopan bir sızının, burunlarının bütün direklerini ezdiğini o zaman kavradılar. Şaşkın şaşkın Osman ustanın yüzüne baktılar. Kopardıkları gözleri, birbirinde buluştu sonunda. Kâmil'in kararan suratı, Cahit'in ıslak yüzüyle yumuşadı, ısındı, aydınlandı birazcık.

—Hah şöyle,- dedi Osman usta. -İlk şamarda kendinizden geçerseniz, bu yükü kim sırtlayacak? Hasan efendi, türküsünün en güzel yerinde vurulmuş duyduğum... Gayri unutmayın. Karısını yeniden çengiliğe döndürürseniz, bütün yaptıkları boşa gitmiş sayılır. Yok, adam gibi sahiplenirseniz, yarın çocuğunu da kendinize kazanırsınız. Hadi, varın da, neyleyeceksiniz, onu düşünün.

—Dayı,- dedi birden Kâmil. -Sırası mı? Biz yüreğimizden vurulduk.

—Yok canım!..- Diye homurdandı Osman. -Vurulanın cesedi partinizin önünde oğlum... Siz bunun parsasını toplayacaksınız bir güzel. Polisler az daha yetişmese, Kâhya'yı paramparça edecekmişsiniz. Etseydiniz ne kadar iyiydi!.. Aynı mahkemede, birlikte yargılanırdınız. Cumhuriyet hükümeti, hem de sizin hükümetiniz, toplu adam öldürmekten hepinizi ipe çekerdi. Böylelikle, burda dayak var diye sokulmayanların hepsine gün doğardı... Gayri kaymak var ya... Nasıl doluşurlar seyreyleyin... Öylesi az adam vardır diye düşünmeyin ha... Derlenin, toparlanın çabuk... Yoksa, kanı yerde kalır fukara kemancının. Gelmiş sığınmış yanımıza. Bir konuğu koruyamadık... Bilseydim... Bilseydim, ben de katılırdım şöleninize... Belki bir işe yarardım... Varın seyirtin. Sahiplenin!...

Dövünüyordu. Onlar, ölünün başına koşarken, dükkânına girdi... Paçanın kestirmesini tutarken, başını sallıyordu... Kâmil, Cahit'in kolunu yakaladı. Ölünün başına yığılanlar, çırpınıyorlardı.

—Bir şeyler yapmalıyız,- dedi bakınanlara. -Parti olarak da, insan olarak da, çoluk çocuğunu düşünmemiz gerek...

Sesinin tarazında, bütün acıların titreşimlerini bulmak olasıydı. Sarsılıyor. Kendi sarsıntısını kendi teninde yakalamak amacıyla kasıldıkça kasılıyordu. Cahit, içtenliğin dalgalarıyla yutkundu. Boğazını tıkayan yumruğu bir türlü oynatamıyordu.

"Cansın'ın gidişini öğrendiğim zaman bile bile böyle olmamıştım," diye karşılaştırdı bir an. "Kendimden geçmiştim. Ada'ya ne zaman gittiğimi, geçmişin bütün olaylarını bir kez daha yaşadığımı bile akşam karanlığında ayırmıştım. Yine de o salt beni ilgilendiren bir şeydi. Kendim özümsemeli, kendim çözümlemeliydim.. Oysa üstüste çakışan bu olaylar...

Sanki birkaç yaşamı birden yaşıyormuşum gibi bir yorgunluğun ve yaşlılığın ağırlığını duyuyorum. Osman usta gözümde, ahır zaman peygamberi gibiydi... Çok yaşamış, çok görmüş ve şaşılacak bir bellek tazeliğiyle bütün bunların yararlı olanlarını çekip çıkarmakta usta biri... Oysa şimdi... Şu andan başlayarak, bana söyleyecek bir şeyi kalmadı.

Yaşadım... Gerektiğinden fazla yaşadım. Yanılgıları... Ters yerde, hiç yapmamam gereken şeyleri yaparken kendimi az mı yakaladım? Bilincinde değildim. Şimdi sorguluyorum kendimi. Yaparken soruşturmam gerektiğini anlıyorum. Ama yelin önünde yaprak olduğumu da bilmek, gücüme gidiyor.

Salt gençliğimi öne sürebilir miyim? Bir yanımla, yüzyılları yaşadığıma yemin ediyorum. Köhnemişliğim bunu gösteriyor üstelik. Bir yanımla, yanılgıların gerekçesini bulmakta kolaya kaçıyorum.

Yine de bütün bunlar, Kemancı Hasan Bey'i geri getirir mi? Sevinci doya doya yaşamak hakedilmiş değil mi? Bütün özlemlerimizin gerçekleştiğini görürken, ölümünün soğuk acısıyla karşılaşmak yazgı mı? Bir başarının doruğuna çıkarken, yitikliğin uçurumuna mı yuvarlanmak gerek? Neden?"

Kafasının içinde burgaçlaşan soruların hiç birini yanıtlamayamıyor. Oradan oraya gidip geliyor. Kendi kentinin sokaklarını, caddelerini, evlerini, duvarlarını unuttu. Nerede olduğunu bilmiyor. Nereye yöneldiğinden habersiz. Kafasının içinde fır dönen soruların basıncıyla, bütünleştiği ne varsa ayırmış. İki üç saat önceki coşkusunu arıyor. Bulamıyor. Çe-

lik donukluğunda bir sızı, beyninin içindeki bütün sevinçleri bir bir koparıyor. Beynini sarsıyor bileklerinin bütün gücüyle. Acının mengenesinden kurtulmak çabaları, yüreğinin kanamasını büsbütün artırıyor.

"Neden Hasan Bey?" diye geçiriyor... "Neden sadece o? Kentin yabancısı olduğu için mi? Kimsesiz... Arkasız... Bir başına... Böylesini kollamak ve korumak büsbütün gerekli olmaz mı?"

Yanıtlayamadığı soruların deperinde kafası keçeleniyor. Bir an başını duvarlara vurma tutkusuyla yanıyor. Osman Usta'nın elini kolunda duyunca irkiliyor.

—Yaşın, herşeyi unutmaya elverişli Cahit oğlan,- diyor yaşamın bilgesi. -Gideni getirmek olasız. Diktiği bayrağı dalgalandırabiliyor musun? Kendince kendini bağışlama yoluna girdin demektir. Kavgada, önce ürken yenilir. Oysa, yenmek için güçten çok akıl gereklidir. Bekleyeceksin!. Dayanacaksın! Düşüneceksin!.. Ancak ondan sonra, kimliğini, kişiliğini ortaya süreceksin. İlk elde yellendin mi, ilk şamarda küllenivirsin. Kavga adamı, yanardağ gibi olmalı. Tam bitti, söndü, unuttu, denilirken, püskürüvermeli. Hasan efendi, benim can bir yoldaşımdı. Herkes gittikten sonra, gecemin dostu olurdu. El ayak cekilir, biz mıdır mıdır söyleşirdik. Bazen bizim sokaktan geçerdi. Bazen ben o'nu evine bırakırdım. Son yıllarda, her geceyi birlikte bitirdik. Bundan da öte, benim yanımdaydı. Şimdi bu Kâhya, o'nu değil, beni vurdu. Neden? Ben burda durup durmaktaydım işte. Gelse, kurşununu bana sıksaydı...

—Sıkmazdı da,- dedi Cahit. -Sıkamazdı... Güclünün gücü, zayıfa yeter amca...

—Zayıf, kişiyse dediğin doğru. Böyle sizinle bütünleştiyse, kaltaban kaltaban oturmak neyin nesi? Bizim zamanımız olsa, anında alnına kurşunu yer, cezası oracıkta veriliverirdi. Ama, bizim zamanımız İmparatorluktu... Sizinki Cumhuri-

yet... Okumuşa neden gereksinim duyduk? Cumhuriyetin kurallarını yerine getirebilmek için. Diyeceksin ki, bu da dağ yasası... Dağı ovaya indirecek olan siz değil misiniz? Üstelik sen hukuk okulunda öğrencisin. Yolunu yöntemini herkesten iyi bilmelisin... Neden Hasan? Diye sorup, araştırmalısın. Sence neden? Arkasızdı da ondan deyip çıkıvermektesin. Hiç yakıştıramadım sana yeğenim. Bir hukuk öğrencisinin ağzından, işin nedeni çıkmalı. Sonucu değil... Ve bu neden, benim aklımdan çıkanı doğrultmalı. Bu senin dediğini ben deyivermeliyim. Hasan efendi arkasızdı... Kim demiş? Tam arkasına vurdular bal gibi... Arkası bendim. Ve vurduran, Kâhya'sını kullandı ki, işi orda bitirip, üstelemeyelim... Öyle yağma yok... Hasan, içinizde ne ettiğini bilen tek kişiydi desem, büyükleriniz alınır. Onların derdi, bir sandık oyununda bitiyor... Hasan için öyle değildi. O istiyordu ki, ayaklar baş olsun...

Çarık kafaya bağlanır mı, deme... Bağlandığında görkemli börk olur hey yavrum derim. Adı değişir. Biçimi değişir... Duruşu değişir... Daha da önemlisi etkisi değişir bir güzel... İşte Hasan efendinin suçu da budur. Çarığı börk eylemek istedi... Dersen ki, bizim yolumuz da aynı. O zaman doğruya kapı açtın belle... Ama, sizin Eczacının ettikleri hiç de böyle değil. Yoksula toprak vermek de nerden çıktı? Diyen şimdi milletvekili mazbatasını beklemekte helecanla... Hasan'ı baştan arkasız kılan da bu.Beyler, kaç yüzyılın efendisi bilir misin? Hepimizin anasını bellemekte, üstlerine yoktur. Amaç belli. Hasan efendi düşünce, hiç kimse ağzını toprağa eğemeyecek. Bu bir... Ne sizin partiden ses gelecek, ne bizimkinden... Bu iki... Çakır Osman, yoldaşının öldürülmesinden deliye dönecek... Deliye döndü mü, satırı kaptığınleyin sokaklara düşecek, bu üç... Bir taşa üç kuş yetmekte diyorsun he mi? Yetmez... Taş bey taşıysa, dört kuş bile yetmez. Bak gerisini düşün... Sevinciniz kursağınızda düğümlendi mi? Partinin dediğinden öteye isteyenin hali belli oldu mu? Çakır Osman, eli

kolu bağlı kaldı mı? Daha saymamı ister misin? İstemezsen, git Kâmil'i bul getir. Tahir'i de... Şöyle oturup bir konuşalım. Beyler, mazabata ivecenliğindeyken, biz Hasan'ımızın ölüsüne ağıt yakalım halimizce. Yapanın yanına komayalım bunu. Koyduk mu, bizim adamlığımız biter...

Başının içindeki soruların birden yitiklere karıştığını bildi. Kolunu Osman'ın elinden kopardı. Meydanın ortasına varmadan, Kâmil'le Tahir'i yakaladı. Birlikte meyhaneye daldılar. Mustafa, elleri göbeğinin üstünde ustasının karşısına dikilmişti. Osman, onları da görünce, oturttu.

—Hasan,- dedi gözlerinin içine baka baka. -Topraktan söz ettiğinde, kendi fermanını yazdığını bilmiyordu. Ama, seziyordu. Bir akşam içinin bütün sıkıntısını önüme döktü... İkircimli kaygılı ve sezgili... Eczacı'nın tam ova köylüler ordayken çıkışmasını... Usta, dedi. Bunların da ötekilerden farkı yok. Hamam aynı kalacak bildiğim. Tellâkları değiştiriyoruz. Gülüp geçemedim o zaman... Biz yedi düveli yendik de, hamamı değiştiremedik hey Hasan efendi, dedim sadece... Ne var ki, yine da yavaştan bir değişiklik sezinlenmekte. Devletin fabrikaları, demiryolları, madenleri var. Kişilerin değil, hepimizin olan çok şey yapıldı. Ama, iş toprağa dayandığında, her bir dediğin doğru... Toprağın dili yoktur. Yoktur ya, Topal Ali Ağamla, Kayalarlı Dursun Efe yaşamakta. O yanlara çıktığınızda bir varın da, anlattırın bir bir demem ondandı, dedim... Bey takımını, Kuvvayı Milliye'de değiştiremedik... Her birimizin can borcumuz vardı bazılarına... Kaçtığımızda gizlendik. Açlığımızda doyunduk. Gizlemese, doyurmasa n'örerdi, diyebilirsiniz. O günün koşullarında bunu düşünmek bile mümkün değildi. Öyle pezevenkler vardı ki, gizleyeceğim diye konağına alır, sonra kendi ortalıktan yitince, ya Rum çeteleri, ya Yunan askeri basıverirdi sığınanı... Biz de yakar yıkardık. Zengin bir konak yitirmiş, binini yapmaz mı hey oğul?.. Bakın şu kente... Yoksul bile tümünü yitirdi de, yeni baştan yaptı... Varsılın umurunda mı? İşte o yüzden, gavuru

yendik ama, varsıla yenildik kündeden... Şimdi sıra sizde, diyorduk. Belki bunlar hamamı da değiştirirler... Kimsenin niyeti olmayanda, yoksul bekleyecek. Bey takımı, insan üstüne oynayabildikçe, yapılacak olan insan yitirmeekten öte değil... Öyleyse, siz siz olun, iyice düşünün taşının. Dördünüz Mustafa da aranızda olmak üzere, iki şeyi birlikte yürütebilmelisiniz... Biri, Hasan'ın vasiyetidir. Beylerin haksız el koyduğu toprakları yoksulun işletmesine açmalısınız.... Bu çok bir şey değiştirmese de, sizin askerinizi yemler. Hep sizden yana olur... İkincisi, Kâhya, köpektir... Köpeğe vurmak kimseye şan olmaz... Sahibini bulacaksınız. Sahibini, mahkemeye çekeceksiniz. Ve orda, Kâhya'nın yüzüne, benim haberim yok, kendiliğinden kalkmış dedirteceksiniz. Erdoğan bey, iyi avukattır. Hasan bey de... Yapışın yakalarına... Bunu dedirtebildiniz mi, bey takımının kıçına dinamiti soktunuz demektir. Bir daha insan üstüne oyun oynayamazlar... Oynayamadılar mı, bütün köpeklerinin dişleri sökülüverir. Ne ürürler bundan öte, ne yürürler gayrı... Anladınız mı?

Dördü de ilkin birbirinin yüzüne baktılar. Cahit, aklından geçenlerden korktu. "Bunlar kinli sanki," dedi. "Bizi oyuncak gibi kullanıyorlar. Bin yıllık Anadolu tarihi böyleyse, bir meyhaneci parçası, hangi birikimin uç noktası oluyor, anlamalı. Bunca yükün altından nasıl kalkarım ben? Hiçbirimizin aklına gelmedi bunlar. Gittik. Topal Ali'yi, hem köyünde, hem bağ zamanı dinledik kaç kez... Bacağını yektire yektire, bütün bir dünyayı kucaklayışını gördük. Osman usta burnumuzun dibinde. Yahu dur!... Bunlar, mülkün sahibi sayıyorlar. kendilerini... Türkiye... Koskocaman Türkiye bunların... Herşeyiyle... Toprağı, havası, suyu ve insanı da içinde olmak üzere böcü börtüsüyle... Olamaz böyle bir şey! Olmuş... Kurtuluş Savaşı gazilerinin genel yapısı bu. Bir karışı elinde olmasa da bütün ülke bunların. Belki karışlara o yüzden fazla eğilim gösterimiyorlar... Bütünün sahibi için, ayrıntı neden önemli olsun? Vay canına yahu... Biz de uşaklarıyız bun-

ların. Kâhya nasıl Bey'in uşağıysa, biz de bunlara hizmete koşuluyuz. Ve Karagöz oynatır gibi oynatacaklar bizi... Ama, kan neden çıktı? Yine oynaatamazlar mıydı? O tarafta "tasvirler" olurdu bizim gibi... Bu tarafta "tasvirler." Bunlar perdenin ardına geçip mumu yakarlar, çubukları parmaklarına takar bir güzel oynatırlardı bizi... Kan neden çıktı?"

—Kan neden çıktı? -Dediğini kendi de duyunca, irkildi Cahit.

Osman usta ilk kez biraz şaşırdı. Gözlerini kıstı. Yutkundu. Uzun uzun Cahit'i süzdü. Sonra, bakışlarını ötekilerin üstünde gezdirdi. Yüzü gevşedi. Yanaklarının seyrimesi, gülümsemeye dönüştü.

—Okumak bunun için gerekli işte,- dedi kesin bir güvenle. -Okul bu yüzden halkın ekmeği gibi olmalı... Gördünüz mü? Ben bunca davulu döverekten hepinizi kapıp götürmekteyim sanıyordum. Tam can alıcı yerine sokuşturuverdi soruyu...

— Kan neden çıktı? Neden dersin Tahir?

Tahir, birden başını salladı. Düşündü... Diliyle kalın dudaklarını yaladı.

—Söyledin ya abi,- dedi. -Hasan efendi, toprağa bulaştı. Eczacı da, beylerin yanını tutunca, iş buraya vardı...

—Sen ne dersin?- dedi yeniden Osman... Bakışları Kâmil'in beynini oyuyordu sanki. -Bir tek bu mu?

—Ben de toprağa bulaştım,- dedi Kâmil. -O söyledikten sonra, önüme gelene yaydım. Bir başına değildi bu konuda. Ama, bedeli o ödedi...

Osman ustanın yetinmeye hiç niyeti yoktu. Ölü parti binasında uzanmış yatıyor. Onlar meyhanede toplanmış, tartışıyorlardı. Başını bu kez Mustafa'ya çevirdi.

— De bakalım çıplak,- dedi. -Sen nasıl yorumluyorsun bu düşü?

—Usta,- diye boynunu büktü Mustafa. -Bu bize gözdağıdır anladığım. Siyaset, yukarının işidir, diyorlar. Baldırı çıp-

lak bulaştı mı, suyu çıkar... Suyundan da öte, kan dökülür ki, orda da yanan çıplak olur...

—Aferin len,- dedi birden Osman. -Hasan efendinin çırağı olduğun nasıl da belli... Pravo!.. İşte, particiliğin iyiliği budur. Hiç ummadığın taş, baş yarıverir... Bunların hepsinin azbiraz tuzu kuru. Kafaları da makina gibi işliyor. Azbuçuk okumuş takımı. Yani, kendilerini bizden saymıyorlar... Saysalar bile, tam bizimle olamıyorlar. Olamadıkları için de, bir en okumuşları, bir de biz ikimiz, neden kan çıktığını seziyoruz... Bence tam dediğin gibi Mustafa!.. Hasan efendi kim? Bir kemancı! Köksüz bir ağaç!. Kentimizin yabancısı!. Bizden bile beter, bey takımının gözünde. O yüzden de, yitireceği bir canı var... Kazanacağı çok he mi? Dediği olsa, belki bir bağ yeri alacak... Buraya kök salacak... Bizden, hepimizden biri olacak... Yoksulun yoldaşı haline gelecek. Onlarla birlik olmanın gücüne kavuşacak... Her biri bile bir can eder bunun. Mustafa da çıplak... Kâmil, toprağa bulaşır... Dağıtıyoruz deseler, bir avucu kendine düşmez. Öyleyse neden bulaşır? Oy kazanacak... Tahir, kendi toprağını işlemekten bunalmış... Kavruğun oğlu desen, başını kurtarmış. Yarın öbürgün Şevket ağam göçüp gitse, ortakçı arar bağını baktırmak için... Geriye kim kalıyor? Hasan efendiyle, Çıplağın Mustafa he mi? Mustafa buradaydı. Üstelik, dağ köylüler, adamın alnını karışlar. Arkasız bildikleri bir Hasan vardı... Her ne kadar ben olsam da, kan güdemem... Kemal bizden yemin aldı... Silâhları bırıktığımızda, bir daha bulaşamayacağımıza söz verdik. Kötüsü gelmedikçe!.. Sandıkta oynanıp durmaktayken, kötüsü gelebilir mi? İşte Mustafa'nın hesabı burda tutuyor... Öyleyse siz de oyunu kurallarına göre oynayacaksınız... Uzun mu sürer, kısa mı bilemem... Ama, Bey'i mahkemede "inkâra" sürüklediniz mi, bizim beceremediğimizi ettiniz demektir. Bu da sizi yaşatmaya yeter bilmiş olun... İçinizde, başınızda, yörenizde ne kadar beyzade olursa olsun, çıplağın yanında yer tutarsınız. Madem, beyler tıkandıklarından silâha sarıldılar.

Siz uzun yola hazırlanın... Öldürmek, kısa yoldur. Ama, her zaman çıkar yol olamaz. Dayanabilirseniz, uzun yol erbabını kazandırırsınız. Daha işin başında çözüldünüz, kaytardınız ve beylere kaptırdınız mı, küllenir bilmiş olun. Küllenende de, hamam aynı kalır, tellâkları değiştirmek de, hiç bir işe yaramaz... Şimdi söz mü dediklerimiz? İşi uzatmaktan geri kalmayacaksınız. Ama, sonuna kadar götürmekten de hiç vazgeçmeyeceksiniz, he mi?

—Söz,- dedi Kâmil. -O bakımdan tasan olmasın.

—Olacak- diye atıldı Osman. -Her zaman olacak. Ta ki, beyin, Kâhyasını yapayalnız bırakmasına kadar... Yalnız, bir an önce mahkemeye çekmelisiniz... Şimdi sizinkiler bir af çıkardı mı, Kâhya'nın dosyası da kalkıverir... Hasan öldüğüyle, bey güldüğüyle kalır... Avukatları sıkıştırın. Mahkemeyi uzatmasınlar...

—Yahu dayı,- dedi birden Kâmil. -Fal açar gibisin.

—Niyeymiş,- diye dudağını büktü Osman. -Biz dünü yaşadık hey oğul... Koskoca bir Kuvvayı Milliye'nin elini kolunu bağlayanların bağışlandığını gördük. Şimdi bir kemancı Hasan'ı vuranı mı içerde tutacaklar sanıyorsun? Duysan da inanma... Bayar'ınız, Menderes'iniz, bar bar bağırmıyorlar mı "Genel af" diye?.. Daha ne... Genel af çıkınca, beni mi bağışlayacaklar sanıyorsun? İçerde ne kadar uğursuz varsa, güneşe çıkacak... Yine kalırsa, siyaseten prangaya vurulanlar kalır. Benim derdim de o. Kâhya'yı siyaseten tutabilirseniz, belki beyi kaçırtabilirsiniz. Yoksa, af çıktı, bey ettiğiyle kaldı mı, daha çok canınız yanar, bilmiş olun...

Cahit, acılı acılı başını sallarken, hepsinin gözlerinde beliren neme daldı. Elbirliğiyle cenazeyi kaldırmaları gerekiyordu. Kan üstüne ant içmiş gibi bir duygu sinmişti yüreğine. Osman usta, bu işlerin ustası olmalıydı. Kişiyi nerde, ne zaman, nereye sürmek gerektiğini çok iyi biliyordu.

Eline bir gazete alsa, başlıklarını okuyamaz. Ajans zamanı, kulağını radyoya yapıştırması bu yüzden mi? Yoksa, de-

rin bir birikimin cilasını mı oluşturuyor? "Osman ustayı hiç bir zaman çözemeyeceğim," diye geçirdi. "Tam buldum, öğrendim, diyorum, bir bilinmez yanıyla ortaya çıkıveriyor. Bunlar gerçekten masal insanları. Anlatanın istediği yere yorabileceği kişiler... Tam oluşma dönemlerinde, bir koca imparatorluğun yıkılıp gittiğini görmüşler. Salt bu kadar da değil... Yıkıntının üstüne bir de işgal var..." Birden gözleri parladı. Topal Ali ne demişti bağda... Akşam bütün kızıllığıyla ovayı boyayıp durmaktayken...

"Biz kuyruğu dikip de çakmak çalmaya yollanırken, Kemal Samsun yolundaydı hay oğul... Varmış mıydı, varmakta mıydı, bilemem. Ama, biz Ahmetli yolunu çoktan tutmuştuk... Tutmuş ve de Yunan'ı bozmuştuk bir güzel..."

İşte bu olsa gerek bunların gizi... Kendiliklerinden davranıvermek. Doğrusu budur, dediklerine, hiç bir işaretin izini görmeden sarılıvermek..." Biz böyle olabilir miyiz? Olmamız gerekiyor her halde... Onlar bir savaş, bir kurtuluş gördülerse, biz de demokrasiyi göreceğiz. Sandığın gücünü... Kırılan onurların öfkesini... Kurşunları... Ölümleri... Bozgunları göreceğiz... Görecek ve öğreneceğiz... Orasına bakarsan, bunların doğrusu daha sade, yalınkat... Düşman belli... Yunan... İngiliz... Fransız... Diliyle, giyimiyle... Bizimki öyle mi? Kendi içimizden çıkıyor. Kâhya, bildiğimiz, tanıdığımız, hatta beyinden ötürü saygı duyduğumuz adam. Kişi kendinden kuşkulanır mı? Kuşkulanması gerekiyormuş demek. Şimdi kavrıyorum, bizi sırt sırta vermek istemesinin gizini..."

Kâmil'in kolunu sıktı partiye yaklaşırken;

—Bize boşuna tembihlemedi dayanışmayı abi,- dedi. -Daha ilk bozgunda, biz bize kalıverdik öyle ya...

—Yeteriz bire Cahit oğlan,- dedi hemen Tahir. -Daha amcamız sağ... Bizim elimiz ayağımız tutmakta... Eh, Allah'ın izniyle, okumuşumuz da yanıbaşımızda... Bundan sonrasında, bizi kim engelleyebilir ki?

—İşte bu,- dedi Osman. -Bir musibet, bin nasihatten yeğdir, diyenin ağzını öpmeli. Fukara kemancı sizi böyle görmeliydi ki, hemen yanıbaşınızda gıygıylasın... Yazık o'nun bedeni bile soğumuştur şimdi. Kör'ün kızına nasıl diyeceğiz? Beni asıl düşündüren bu...

Bir de bu vardı. Yine Osman ustadan çıkacaktı herşey. Kimbilir nasıl gidecek? Neler diyecekti? Esma yenge, yeniden çengiliğe başlar mı? Başlatmayın, diyor... Partinizin onurudur...

Parti, dolup dolup boşalıyordu. Kıvancın ortasına sıkılıveren kurşun, coşkularından hiç bir şeyi alıp götüremedi. Tam tersine, sıkılmış bir yumruk gibi kenetlendiler birbirlerine... Ölüm, coşkuyu yenemiyor demek. Her biri, üstleniyordu, sağ kalmanın gizli sevinciyle... Bana attı, diyorlardı. Kemancı tam o sıra önüme geldi... Yoksa, şimdi o'nun yerinde ben olacaktım. Yok, sana değil. Asıl banaydı... Geçen hafta sürüp attım beyin bellediği topraklardan. Namluyu görünce, işim bitti dedim bizim oğlan. Meğer, kemancımız Hızır gibi yetişmekteymiş...

Herkes kendisini kurtarmış olmanın hüznüne buluyordu sevincini. Kâmil Cahit'e baktı. Cahit, Tahir'e... Gizli bir işaretin bütünleşmesinde, aynı sonuca varmanın kararıyla birbirlerine sokuldular. Osman usta kayıplara karışırken, onlar ölünün başına dikildiler.

Kendi içlerinde yoğunlaşan düşüncelerde, yapay kahramanların övünmelerini unuttular. "Osman usta, haklı" diyorlardı. "Ardını bırakmamak gerek. Bir kez unutursak, ötekiler hiç anımsamayacak. Şuraya bak... Herkes, kendi kurtulmuşluğunun coşkusuna kapıldı bile. Bir çağın değişiminde bir insanın yaşamı ne ki? Kurtuluş Savaşı gazilerini anlamak olanaksız, diyorduk... Değilmiş... İnsanın sayı olarak görüldüğü zamanlar varmış demek... Şimdi onlardan birini yaşıyoruz. Seçimden önce vurulsaydı, bir oy yitirdik, diye hayıflanacaklardı. Şimdi, ben kurtuldum sevinciyle kurumlanıyor-

lar... Her birinin bu değişimden anlatacağı bir öyküsü oldu. Kâhya'yla nasıl kapıştılar? Nasıl atıştılar? Nasıl tutuştular?.. Ve bir tetiklik ölümden nasıl kurtuldular?

Ya koskoca bir Dünya Savaşını, bir ulusal kurtuluşu yaşayanlar!.. Bunların böyle öttüğü yerde, onların davul zurna gezmesi gerekmez mi? Hayır!.. Onlar gerçek savaşların içinde vuruşmuşlar. Anlattıkları hep insan üstüne yine de... Biz, sadece demokrasi savaşımına girdik... Onlardan çok fazla öğünüyoruz. İşte aramızdaki ayırımlardan biri daha... Onlar öğünmüyor. Gerekeni yapıveriyorlar... Biz lafa çörekleniyoruz. Ama, savaşla savaşımın arasındaki ayırım da bu değil mi?"

Çarşı camiinin imamı, Hasan'ı kendi elleriyle yıkadı. Tabuta yerleştirdi. Esma, başını bağlamış, Osman'ın yanıbaşında hıçkırıklarını içine gömüyordu. Ezana daha vardı. Kadınların hiç biri evden çıkmazdı. Esma, kadınların benzeri değildi ki... Sevdasını, mutluluğunu umudunu yitirmenin derin hüznünde, dalıp dalıp gidiyor. Osman'ın koruyucu kollarının arasında bir yitip, bir görünüyordu.

Öğle ajansı seçim sonuçlarını saymaya başlayınca, caminin çevresi boşalıverdi. Cahit, ötekilerle birlikte, kulağını, aklını, yüreğini radyoya bağladığını bildi. İrkilmek, silkinmek, yeniden Hasan'la dolmak istedi. Beceremiyordu. Ajansın Ankara'dan gümbürdeyen tok sesi, çarşının içini dolduruyor. Her yanlarını bilmedikleri bir sevincin ışıltısıyla beziyordu.

Sayılan her yerde kazanıyorlardı. Kitlenin yarısı cankulağıyla dinlerken, bir başka yarısı buruk buruk bakıyordu. Eczacı, hemen atlayıp ile gitmesini önerenlere direnmişti.

—Burda, Partiyi birlikte kurduk. Hasan Bey'in kemanının arkasında doldurduk ilk beyannameleri... Onun iteklemesi olmasaydı, belki de gecikecektik. Benim ne kadar çabam varsa, onunki daha da fazla... Üstelik biz hep iyi sonuçların ardındaydık. O kötüsüne hazırdı... Cenazesini kaldırmadan, şuradan şuraya adım atmam...

Kesin yanıtı alanlar, derin bir oh çektiler. Eczacı insan adamdı. Ankara'ya gidince hiç birini unutmayacaktı. Birlikte ürettikleri bir çıkışın temsilcisi olduğunu her zaman anımsayacaktı.

Birden, ajansı bastıran ezan sesiyle, hepsi camiye doluştu. Başka zamanlar namaz kılmayanlar bile, Hasan'ın onuruna abdest almaya başlamışlardı. Hoca, acılı gözlerle bakıyordu. Yanışabında, kollarını indiren Müftü'ye;

—Kemanından ötürü sevmezdim bunu,- dedi tabutu göstererek. -Ama, ölüsü münkirleri bile camiye soktu... Demek ki hayrı çok bir insanmış...

—Elbette,- dedi birden müftü.- Eğlenmek de hakkıdır insanların. Bundan da ötesi, geleceği belli bir kızı, kendine eş edindi... Karanlıktan sıyırıp çıkardı o'nu. Sadece bunun sevabı bile, bizim bütün ibadetlerimizden artıktır.

—Kimler gelmemiş ki,- dedi hoca... -Sadece parti işi mi, çevrede bunca seviliyor muydu?

—İnsanın alacası içinde buyrulmuştur,- diye gülümsedi müftü. -Biz dışına bakıyoruz. Zaten eksiğimiz de bu... İçine bakabilen, bambaşka görüyor demek. Particiliğe karışmadık. Meyhaneye gidemeyiz. Düğünlerde göz yummayı hüner sayarız. Böylesi has bir canı nerden tanıyacağız? Biz onun gittiği yere ayak basmamışız. O bizim bulunduğumuz mekândan ırak... Ama, sonunda buluştuk işte. Alacası belli oldu... Kâmil insanmış. Hepimizden fazla seeveni varmış. Demek ki, dünya halinde, salt okuyup üflemek yetmiyor hoca efendi... Sevmek gerekiyor. İnsanı!.. Yaratıkların her türünü. Kendinden ötürü olmasa, yaratandan ötürü... Yunus Emre'nin dediği gibi... Bir kemancı, bunca yaşamış, görmüş, geçirmiş ve ne yazık ki olgunlaşmış seninle bana, bunu öğrettiyse, sonrasına arayıp sormak üstümüze kalmış...

—Hatunuyla ilgilenelim buyuruyorsunuz efendim,- dedi hoca... -Baksanıza!..

—İşte dediğim de o ya efendi hazretleri... Osman, her za-

man hepimizden önde... ŞurdanTopal Ali'yle birlikte kalkıp gidişleri halâ gözümün önünde... Bir kemancı diyoruz, bir meyhaneci... Sonra da, kuru kuru kasılıyoruz öyle ya... Tanrım bağışlasın, Rum papazları kadar olamıyoruz. Cemaati bari bekletmeyelim, -ivecenliğiyle, hemen camiye girdi... Müezzin selâ vermek üzereydi. Acele namaza durdular...

Cami, ağzına kadar dolmuştu. Bütün kent, bütün hırsını Tanrı'ya havale etmek istiyordu. Önceden kızanı, darılanı yoktu Hasan'ın... Ayrı partilerde olmanın donukluğunu taşıyanı vardı. Ama ölüm, sadece sevgiyi öne çıkarmıştı... Kent, kenetlenmiş, caminin içini dolduruvermişti.

Hazin bir törenle, mezarlığa kadar taşıdılar... Esma'nın hıçkırıklarını koluna doladı Osman... Gömdüler... Mayıs öğlesinin ince serinliğinde, sırtları ürpererek geri döndüler...

Bir türlü yatışmıyordu Cahit...

Hasan'ı tanıyışından beri yaşadıkları bir bir aklından geçiyor... Düşüncesinin derinlerinde hep yumuşacık sesiyle, dingin bir bilincin parıltılarına banıp çıkıyordu...

BİR BAŞKA YAŞAM

Sırtında ürpertilerle, Nöbetçi Amirinin odasına girdi. Binbaşı, eğilmiş postallarını çıkarmaya uğraşıyordu. Cahit'in yüzünü görünce durakladı. Bağcıklarını çözmekten vazgeçerek irkildi. Yatağın üstünde doğruldu. Gözlerindeki soru işaretlerini, bakışlarına saplayarak;

—Bir aksilik yok umarım,- dedi.

—Az daha olacaktı Binbaşım,- diye toparlanmaya uğraştı Cahit.- Nöbetçi Çavuşunu almadan, şöyle bir dolaşayım, dediydim... Cephaneliğin yanına doğru yaklaştığımda, hiç bir hareket göremedim. Tam, uyudu kerata diyordum ki, kulağımın dibinde, bir ses patladı. Parola... Birden afalladım...

—Aman,- diye, yerinden fırladı Binbaşı. -Aman, az daha başımıza iş açıyordun desene...

—Sanırım,- diye güldü Cahit. Eskilerin sürekli yinelediği bir öyküyü anımsamıştı gelirken... Cephanelik nöbetçisi erlerden biri, akşam karanlığında kendisini görmeye gelen babasını vurmuş... Adamcağız parolayı bilmiyormuş. Er sesi tanımış. Ama geleceğinden haberli olmadığı için, biri oyun ediyor sanmış. Basmış tetiğe... Öz babasını bağırta bağırta oracıkta Cennet'e yollamış. Ordu, hem cenazeyi resmi törenle kaldırmış, hem de ere ödül vermiş. Yeniden sırtının ürperdiğini sezdi. -Sanırım,- diye yineledi. -Kulağımın dibinde var gücüyle bağırınca yutkundum kaldım. Makanizmasını şakırdattığında aklım başıma geldi. Parolayı söyleyince, hemen tekmil vermeye başladı. Allah'tan ortalık çok karanlıktı. Ürktüğümü görmüş olamaz...

—Ürkmekte haklısın!.. Yine de tam zamanında aklına gel-

miş,- dedi Binbaşı. -Biraz daha gecikseydin, şimdi sana da ağıt yakıyor olacaktık.

—Beni ürperten de bu... Sesinden tandığı halde, diye vurgulanıyor eski öyküde... Biraz düşünse!..

—Yasaktır,- diye atıldı Binbaşı. -Düşünmek, komutanların işidir! Er, yapar!. Bütün çabamızı alıp da nereye götürüvermektesin hey hakim bey!.. Bizim onca yat kalkımız neden sanıyorsun? Bir iyice düşünsünler de, savaşın yitirilmesine neden olsunlar diye mi?

—Sanmıyorum,- diyerek hemen yatağın önündeki portatif sandalyeye oturdu.- Düşünürlerse, çok daha iyi savaşırlar.

—Ya, demek öyle!.. Bu da yepyeni bir yöntem olsa gerek. Anlat bakalım hele- diye alay etti Binbaşı. - Anlat ki, bize de bir yararı olsun.

—Kişi düşünürse, düşmanı daha kolay yenmez mi? dedi saf saf Cahit...

—Elbette yener. Ama, savaşta değil. Kavgada... Zaten ne buyuruyorsun saygıdeğer yargıcım... Kişi!.. Asker kişi değildir. Yüzbinlerden oluşan bir bütünün, parçasıdır. Senin beynin, sağa doğru gitmeyi buyurmuşken, ayağın düşünüp, sola giderse, neylersin? Eller bir yanda, ayaklar bir yanda darmadağın olursun değil mi? İşte asker de böyledir. Yüzbinleri, bir tek kişi gibi, bir tek el, kol ve ayak gibi güdeceksin... -Cahit'in ölgün ışıkta bile irkildiğini gördü. -Evet yargıcım,- dedi... Güde-cek-sin! Ama, koyun ve çoban örneği gibi değil. Kendi elin, ayağın, parmağın ve gözün gibi güdeceksin. Ancak o zaman, sende kişileşen askerinle, dilediğin savaşa girebilirsin. Yoksa, daha ilk darbede darma duman olman işten değildir. Bunu siz sivillerin anlaması çok zordur. Sana bir açıklamada bulunayım mı, biz bile çok güç anlamışızdır... Kendimizden pay biçtiğimiz halde, onların birer insan değil, bizim parçalarımızdan biri olduğunu, neden sonra kavrarız... Ve ancak o zaman, belki daha katıyızdır. Belki daha acımasız oluruz. Çünkü, bütünleşmenin bilinciyle, bir

küçük aksaklığın, yüzlerce, binlerce insanın ölümüne neden olacağı ancak o zaman denk eder kafamıza...

—Ta başından bilmiyor muydunuz bunu?

—Bilemezsin! Başka subaylar için konuşmayayım. Kendimden alırsam, bilmiyordum. Benim için disiplin, saltık bir şeydi. Emir verilir, uygulanır, Memetçiğin kafası kalın olur da, bu uygulamada aksama doğarsa, disiplin bozulur... Disiplin bozulunca, askerlik dediğin ölür... Bu kadar sade, bu kadar soyut, bu kadar basit... Böyle yalınkat alınca da, anlamayana anlatmak için, etmediğim eziyet kalmazdı. Zaman, neleri öğretmiyor ki... Ben de yeni ayırdım, desem inan. Onların parmağım, bacağım, gövdem gibi olduğunu, onlara bakmak, eğitmek ve verilen emri tam yerine getirecek bir niteliğe kavuşturmanın, kendi sağlığım açısından gerektiğini yeni yeni öğrendim. Öğrenince de, en iyisine ulaşabileceklerini gördüm. Kendimden alarak...

—Bizim anlayışımızdan bambaşka bir anlayış bu efendim,- dedi Cahit. - Bana göre kişi yapacağı bir şeyi düşünüp taşınmalı. Kararını verir, bilinçli bir biçimde kavgaya girerse, başarı kesindir.

—İşte anlaşamadığımız nokta burası teğmenim,- diye güldü Binbaşı. -Sen olayı hep kendi açından alıyorsun. Hem bir sivilsin... Hem de hukukçu. Sana göre, her insan, yaptığını az ya da çok bilinciyle yapar... Ünlü tanımlamanız öyle demiyor mu? Yasaları bilmemek mazeret değildir. Yasalar varsa, insan da düşünmüş taşınmış demektir. En azından düşünüp taşınması gerekmektedir. Doğru!.. Sivil yaşamda ve senin dediğin gibi kavgada... Savaş ne kişinin tek başına yapabileceği bir iştir. Ne de senin sandığın gibi bir kavga. Savaş biliminin, en baş koşulu, binlerce, yüzbinlerce insanın, aynı amaçta bir tekmiş gibi davranmasını sağlamaktır... Bunu yapamayan komutan, yaşam boyu başarı nedir göremez. Çünkü savaş, adı üstünde, kavga falan değil. Bir ulusun, ya da İkinci Dünya Savaşı'nda gördüğümüz gibi, pek çok ulusun,

başka pek çok ulusla ölüm dirim çekişmesidir. Öyleyse, kusura bakma ama, askerin düşüneni, katırın kaşınanı gidibidir. Ya hendeğe yuvarlanır, ya derede boğulur... Böylesiyle de, savaş yitirilir ki, aman ne güzel.

—Siz başarıyı sadece disiplinde görüyorsunuz. İkinci Dünya Savaşı, teknolojiyi de getirdi... Geliştirdi daha doğrusu. Teknoloji düşünen insan ister bildiğim...

—Üretimi, evet!.. Tüketimi, olamaz... Atom bombasını Hiroşima ve Nagazaki'ye atan pilotlar, kendilerini Amerika Cumhurbaşkanı'nın yerine koyup da, düşünselerdi, yüzbinleri yakıp kavuran biri canavar soluğunu püskürtürler miydi? Doğrusu, bana öyle bir görev verilse, bunun içinde düşünmek de yazılı olsa, uçağı tersyüz eder, döner gelirdim. Oysa, o yüzbinlerin kavrulması, belki milyonların ölüm tuzağından kurtulmasına neden oldu... Japon savaş makinasını, biraz daha uzayan zaman kırabilirdi, gibi varsayımlar da dolaşıyor ortalıkta. Savaşın, bitirilebildiğince erken sonuçlandırılması, her zaman, herkes için iyidir, bu da benim bildiğim.

—Savaş, ayrı bir bilim, diyorsunuz. Benim aklım ermiyor efendim. Ama, siz askersiniz. Kendi dalınız. Elbette daha iyisini bileceksiniz.

—Sen hukuku uygulamadan ne kadar bilirsen asteğmenim, biz de savaşı o kadar biliyoruz... Gözlerimizin önünde tablolar var. Sayıların sayılarla çatışması, şuradan olursa bu kadar, buradan olursa şu kadar hesapları... Ama, insanla görülen işte, matematik her zaman geçerli değil... Hiç ummadığın biri, hiç umulmadık bir davranışla pek çok hesabı tersyüz edebiliyor.

—Yine de bilimin kesinlediği durumlar vardır.

—Var... Bilim kendi kendine kesinliyor. Savaş bilimi de... Buna göre bakarsan, bizim, Kurtuluş Savaşı vermemiz, bilime ters. Ama, ters olan, başarınca, bilimin hası olouveriyor. O zaman bütün kuramları yeniden ele alıyorsun. Ve topyekûn bir toplum direnişe geçtiği zaman, bütün bilimleri de, he-

sapları da, güç dengelerini de, altüst eder, diye yeni bir bilimsel kuram yumurtluyorsun.

—Kuramsız kalamamaktan mı?

—Sanırım... İnsan, nerede, ne zaman olursa olsun, kendine çerçeveler çizmeye bayılıyor. Sanıyor ki, böylelikle, yaşamak daha kolay.

—Bir bakıma öyle ama efendim. Toplu yaşamanın insana dayattığı pek çok şey var. Bunların başında da kurallar geliyor. Bir başkasının haklarını çiğnememek için kişiyi ya kendi kendine ya da diğerlerinin kuralları çerçevesinde kısıtlama...

—Ben askerim,- dedi birden Binbaşı. -İşim gücüm kurallara uymak ve uygulamak. Ama sen de hukukçuyum, benimki de yasaların uygulanmasını sağlamak diyeceksin. Biz böyle dediğimizde, özgürlük nereye giriyor? Demokrasi dedikleri nedir?

Cahit, Binbaşının gözlerine baktı. Gecenin sabaha dönüşmekte olduğu şu saatte dalga mı geçiyordu? Yoksa gerçekten kendince yanıtlayamadığı soruları mı tartışmak istiyordu. Durakladı. Tavandan sarkan elektriğin sarı ışığına baktı... Kışlanın duvarlarının bütün ayrıntılarını göstermeye yetmeyen bu ölgün ışıkta, uykusunu unutuvermiş genç subayın göğsünde parıldayan coşkuyla sarsıldı. Açık bağrında, bronz düğmeler inip çıkıyor... Karanlığın içinde kapabildiği lamba sarısıyla bezenerek yıldız yıldız yanıp sönüyordu.

—Binbaşım,- dedi sesinin bütün inandırıcılığıyla; -Özgürlük, kişi tek başına yaşamıyorsa, başkalarının özgürlüğünün başladığı yerde biten bir istediğini yapma yetisi değil midir? Arayacağımız yer burası olmalı... İnsanın topluluk olarak yaşamaya başlamasından bu yana, özgürlüğün daha iyi bir tanımı yapabildi mi bilmiyorum. Ama, öğrenebildiğim bir şey var ki, kişi tek başına bile olsa, mutlaka her istediğini yapabilecektir denilememesi...

—Anlamadım,- dedi birden Binbaşı. -Hem tek başına yaşıyor olsa diye varsayım söylüyorsun... Hem tek başına bile

ısa yapamacakları vardır, diyorsun.

—Çelişkiyi ayırarak söyledim efendim,- diye boynunu büktü birden Cahit. -Ne yazık ki işin gerceği böyle... Kişi tek başına olduğunda bile yapamayacağı şeyler var. Şu anda aklıma geliveren örneklerden biri, konuşmak, diyelim... Tek başına konusup tartışmak olası değil... Olmayanda, konuşmanın bile, karşısındakine hak tanıyarak yapılması, hemen kurallaşıveriyor...

—Ve buradan demokrasiye varılır diyorsun öyle mi? Konuşmanın, tartışmanın kurallarına alışa alışa... Peki o insanları nereden bulacaksın?

—O insanlar bulunuverse, ötekilerin yollara düşmesi anlamsız olmaz mıydı?

—Yani sence, başlamamız iyi mi oldu?

—Bir gün nasılsa başlanacak değil mi efendim?

—O güne gelmeden, tutup bir emirle demokrasi olabilir mi?

—Oldu!..- Dedi içtenliğinin gücüyle. Sonra birden kulaklarının dibinin kızardığını sezdi. Yutkundu. Lambanın ipil ipil ışınlarını izledi gözleriyle. Duvarın eğri büğrü sıvasında, dalga dalga badanasının izlerini yakalamak istedi. Beceremeyince, yüzüne basan alın yangınında kavruldu. Sandalyesinde kıpırdandı. -Doğru söylediniz binbaşım,- dedi kendisiyle çelişmeye aldırmadan. -Kolay olmuyor... Bize demokrasinin ne olduğunu öğreten bir ağabeyimizi, seçim günü yitirdik,- diye kestirip attı ardından.

—İşte büyüklerimizin, emirle yapmak istediği...

—Yine de, -girişiyle, sözü kaptı Cahit. -Bir yerden başlamak gerekiyor bildiğim. Demokrasi, kendiliğinden geliverecek değil binbaşım.

—Değil ama, yararlı mı, zararlı mı düşünmek gerek. Bir askerin aklına, tartışarak iş yapmayı biraz zor sokarsın. Bizim işimiz, emir almak ve vermek. Başka türlü insanları yönetemeyiz.

—Bağdaştırmak zor... O yüzden, askerlikle, demokrasi bel-

ki de birbirinin tersi... Ama o zaman, Kurtuluş Savaşı dönemini nasıl yorumlarız?

—Milislik askerlik değil ki,- dedi hemen Binbaşı. Konunun kendi dalına girmesiyle canlanmıştı. Biraz daha doğruldu. Yatağının üstünde yayıldı iyice. -Atatürk, neden düzenli orduya geçti dersin? Milislerin, kendi kafalarına eseni yapmasını engellemek için. Üstelik belki de işgal altında, kellesini koltuğuna alarak yola çıkanlara, kimse söz geçiremez. Ama ulusların başarısı, ordularının gücüne bağlıdır. Bundan da kimsenin kuşkusu olmamak gerek. O zaman, silâh kuşandı diye kendini dünyanın egemeni sanan bir baldırı çıplakla, bilgili, bilime uygun savaş yapan bir asker arasında çok fark vardır.

—Buna karşı çıkamam efendim,- yumuşamasıyla boynunu büktü Cahit. -Ama o milisler olmasaydı?

—Atatürk vardı,- dedi birden Binbaşı. sesi yüreğinin bütün titreşimlerini püskürtürcesine tok çıkıyordu. - Atatürk olmasaydı!...

Cahit, sustu kaldı ilkin. Ne diyeceğini bilemiyordu. Sonra birden gözlerinin önüne Osman Usta dikildi. Sanki ellerini uzatıyor, hakkının korunmasını istiyordu. Yakasının Osman'ın parmakları arasında çekiştirildiğini duydu bir an. Anlattıkları, yorumları, dünyaya bakışındaki o geniş açı... Birer birer gözlerinin önünde yanıp söndü. Başını eğdi. Gözlerini kapatarak, bu anı geçiştirmeyi yeğledi.

—Sanki katılmıyor gibisin,- diye üsteledi Binbaşı. Tutumundan öyle anlıyorum. Doğrusu inanamıyorum ama, bir itirazın varsa söyle...

—Atatürk hepimizin, ülkemizin kurtarıcısı efendim,- dedi Cahit. -Bundan kimse kuşku duyamaz... Ama, onunla birlikte, sonuna kadar çarpışanlar da var. Hiç birini unutmamamız gerekir... Bence Atatürk, milisi askeriyle, bütün ulusu tek bir insanda, kendisinde toplayabildiği için büyüktür. Hep düşünmüşümdür... O milisler... Askerler... Kadını çocuğuyla savaşın ortalık yerinde dişleri tırnaklarıyla katılanlar bulunma-

saydı, tek başına bir sonuç alabilir miydi? Bizim Osman Usta'nın bir sözünü anımsadım burada: "Kemal, bana açıktı, bendi, bendeydi," demişti... Sanıyorum asıl söyleyeceklerim, bunun yanında hiçbir anlam taşımaz.

—Ben de,- diye gülüverdi Binbaşı. -Ticanilerden biriyle karşı karşıyayım sanmıştım. Zaten ikimizin söylediği arasında ayırım yok... Arada bir derslerimize geldiğinde bunları kendisi de söylerdi..." Milletin azim ve kararını bir sır gibi sakladım" demesi boşuna mı? Halkıyla böylesine bütünleşmiş bir insan, tek başına da olsaydı, tek başına olamazdı ki...

Binbaşının gözleri yaşarmıştı. Atatürk'ün adı geçer geçmez gövdesi sallanmaya başlamış, kendi sesinden coşarak, durduğu yerde duramaz olmuştu. Ayaklarının yalın olmasına aldırmadan doğruldu. Daracık odanın içinde gitti, geldi... Yeniden yatağın içine oturdu Derin derin Cahit'in gözlerine baktı.

—Ve halkı da o'nunla bir bütündü binbaşım,- dedi Cahit. -Bizim orada bir Osman Ustamız var... "Bilirdim," diyor. "Ne yapacak, nasıl yapacak, hatta ne zaman yapacak, açıktı bana." Halkına bunu söyletebilen biri, hiç bir zaman tek başına olmaz. Ama, sanıyorum, bizim işimize öyle olması geliyor. Tek başına. O zaman, kendi eksiğimizi yutturabiliyoruz.

Binbaşı, gözlerini kırpıştırdı. Derin derin soludu. Üniformasının cebinden çıkardığı "Subay" paketini uzattı. Cahit'in nazlanmasına bırakmadan diretti. Karşılıklı sigaraları yaktıkları zaman;

—Çok yedeksubayla konuştuk,- dedi içtenlikle. -Hiç birini bu kadar derin bulmadım. Uykum açıldı. Gençsin!.. Tanıdıklarımın çoğundan gençsin!.. Askerlik gereği adam sarrafı sayılırız. Sana kanımın ısınması boşuna değil, diyordum. Hiç göstermiyorsun ama, dediğinden de şaşmıyorsun.

—Bunları haketmedim binbaşım,- dedi Cahit. -Zamanına rasladım sadece... Bir büyük değişimin içine düştük hepimiz... Siz Kurtuluş Savaşı'nı görmeseniz de, yaşadınız. Biz, demokrasi deneyini özümsemeye uğraşıyoruz. Henüz öğrenmiş, yer-

leştirmiş sayılmayız. El yordamıyla da olsa, adım adım bir yerlere gittiğimizi, bir yöne itildiğimizi seziyoruz. İyi mi, kötü mü, zaman gösterecek.

—Kötüsü olamaz,- dedi inançla binbaşı. -Sizin gibi gençler yetişiyorsa, kötüsü olamaz. Ülkemizin ihtiyacı çok. Her biriniz, yarın göreve geçtiğinizde, birleşen kaynağın gücünü bilirseniz, yararı zararından fazla olur.

—Bilirsek efendim... Sadece bizimle olmaz. Ülke hepimizin. Hepimiz, geçmişin mirasını yükleniyoruz. Kimbilir, nelerle karşılaşacağız? Neler yapmak zorunda kalacağız? Ama, bir şey var ki, yaptığımızı bilerek mi, yoksa yönlendirildiğimiz gibi mi yapacağız, kestirmek zor.

—Ben askerim,- dedi hemen binbaşı. -Bize verilen eğitim, emirlere kesin uymaktır. Asker, aldığı emri yanlış bile bulsa, bunu hayatıyla anlatmaya koşulu... Sizin lafazanlığınız bize yasak. Bir kez karar verildi, emir çıktı mı, geri durmak da tartışmak da yazılı değil. Yaparsın! Gücün yetiyor, aklın eriyorsa, üstesinden gelir, yanlışı bile doğrultursun. Olmadı! Yanlış olduğuna yine üstlerin karar verir.

—Ama, siz gittikten sonra!..

—Evet,- dedi yazgısını büyük bir özveriyle kabul ettiğini gösterircesine. -Ben gittikten sonra. Ama, bu devlet, beni bunun için beslemiyor mu?

Cahit, sigarasının uzayan külüne dalan gözlerinin nemlendiğini bildi. Sigarayı tablaya bastırdı. Kirpiklerini kırpıştırarak binbaşının gözlerine baktı. Yüreğinin bağında sözlerinin parıltısını gördü.

—Binbaşım,- dedi birden; -Bu sadeliğiniz tıpkı bizim eski milisleri andırıyor. Onlar da, doğrusunu yaşamlarıyla kanıtlamaya öylesine alışkınlar ki... Bundan olsa gerek... Atatürk'ten söz ederken, kendilerinden konuşmaları, gösteriyor!.. Oysa biz, sürekli "O" diyoruz!..

—Elbette,- dedi ilkin Binbaşı. Onlar, birlikte vuruşmuşlar. Bizim cahil insanımız, biriyle aynı bulutun altında dolansa,

hemen akraba çıkar!..

—Ama bunlarınki aynı gölgelikte sefa sürmek değil!.. Balkan kapışmasından, Kurtuluş Savaşı'nın Cumhuriyetle noktalışına uzun bir yolu birlikte yürümüşler!

—Bu şimdi Mao'nun öyküsüne benzemedi mi?

—O da az buz bir iş değil ki komutanım,- dedi Binbaşı'nın buruk yüzüne, çatık kaşlarına aldırmadan. -Çok zor, çok büyük ve çok anlamlı bir olay!.. Japon işgalinden, İngiliz efendilere, oradan kendi iç çatışmalarına çarpıp duran bir ulusun yüreği... Biz bunları geçmişte bıraktık... Kahramanları, hainleri... Dostlukları kalleşlikleriyle, ölümü soluya soluya yaşamak, ürkünç bir durum... İşte, bu bizim cahil milislerimiz böylesi bir ateş tünelinin içinden geçip geliyorlar. Kavruluyorlar, eriyorlar. Sımsıkı kenetlenip, bir bütün oluyorlar!... Olunca da, biz, sonrakileriz... Mirasyediler yani... Hazıra konanlar... Ve pundunu bulduk mu, onları birbirlerinden ayırıp, kendi boyutlarımıza indiriveriyoruz... Çapımızın ölçeği ne ki, demeden hem de... O günler bir daha yaşanabilir mi? Bizim elimize, kendimizi kanıtlamak için aynı fırsat geçer mi? Mümkün değil... Olmadığını bildiğimiz halde, onları küçültme çabamız nerden kaynaklanıyor, dersiniz? Kendi zayıflığımızdan mı? Yoksa, ite kaka bir yerlere sürükleme umudumuz mu? Sürüklenmeleri olanaksızken... Düşüncesizliğimize şaşıp kalıyorum çok zaman. Onlar bütün yaptıklarını, bazısı daha hazırlık görmeye bile gerek kalmadan, son derece sade, basit ve açık bir şey için yaptılar... Yurtları için!.. Sadeliği ölçüsünde görkemli böyle bir davranışı ölçmek olası mı? Ben kendimden utanırım her zaman utandıkça da, bir daha yapılamazı işleyen o insanları, birer anıt gibi görürüm.

Hiç birini, ötekinden ayırmadan. Bütünleşmesini de, buna bağlıyorum zaten. Kendilerine özel bir çıkar gerekçesi saymadıklarından. Çünkü, düşünüyorum ve izliyorum... En baştakinden, en alttakine, sizin biraz önce belirttiğiniz bütünleşme olmasaydı, başkalarının hep birilerine dayanarak elde et-

tiğini, tek başlarına kotarmaya kalkarlar mıydı? Şöyle bir bakalım... Suriye'nin Şükrü El Kuvvetli'si, Almanlara dayanmasa başkaldırabilir miydi? Yunanistan, savaşını da yaralarının tımarını da başkalarına yükleme kaygısında... Kore'ye gittiğinizi biliyorum... Onlar için siz vuruşmuzsunuz... Oysa, bizim Kurtuluş Savaşımızda, bizim için vuruşan yabancılar yok!.. Sadece sonradan ordulaşan o milislerle, onların yüreklerinde atan Atatürk var... Bütünleşmeyi birer madalya gibi taşımaları yeryüzünde en ağır bedel ödenerek alınmış bir hak değil mi?

Binbaşı, gözlerinde beğeninin çakışan şimşekleriyle, soluksuz dinledi Cahit'i. Ağzını açma gereği duymadan, bıçak gibi doğruldu yerinden. Dimdik. Hazırol'a geçti. Topuklarının tokultusu bütün kışlayı ayağa kaldırdı sanki. Cahit'i kucakladı. Gövdesini gövdesine yasladıktan sonra, şap diye alnından öptü. Aldığı gibi yerine bırakırken;

—Asteğmenim,- dedi. -Bunca yıldır kendi kendime sorduğum ne kadar soru varsa, bu gece çözüldü sanki. Yahu sen ne büyük bir cevhermişsin... Senin gibi yüzlercesiyle birlikte oldum. Kaç geceler sabahladık. Onlar da, benim düşündüklerimi düşünüyorlardı. Tartışıyor... Konuşuyorduk. Ama, hep içimizde bir eksiklik, bir eziklik duyuyorduk. Hiç böyle dolu dolu düşündüğümü hatırlamıyorum. Demek ki, boynuz kulağı geçiyor... Tohum iyi oldu mu, sürgün de verimli çiçekleniyor. Hiç aklımıza gelmemişti bunlar. Kendimizden ayırdığımız zaman, kendi çapımıza göre değerlendiriyoruz. Bizim çapımız ne ki... Birden, devi karınca yapıyoruz. Ve sonra da döğünüyoruz bir güzel. Neden böyle oldu... Olmamalıydı, diye... Hay yaşayasın yahu !..Hay seni bana tanıtan şansın elini öpeyim... Ne iyi ettin! Daha doğrusu şu cephanelik nöbetçisi ne iyi etti de mavzerini doğrulttu sana... Bir adam kazandım. Adam çok, boşver... Bir kafa kazandım. Yeri geldiğinde, danışacağım, tartışacağım ve güveneceğim bir kafa... Bundan sonra yakanı elimden zor sıyırırsın Teğmenim... Nasılsa terhisine çok var. Biz de burada sayılırız epeyce bir

zaman.

—Sağolun Binbaşım,- dedi sözün bittiğini anlayarak. Hafifçe ayağa kalktı. -Sizi daha fazla uykusuz koymayayım... Şu yeni nöbetçileri de bir dolaşayım da, biraz ben de kestireyim izin verirseniz.

—Dur yahu!.. Daha yeni başladık. Sabaha çok var... Uyumasak n'olur? Birlikte dolaşalım. Hem de laflarız bir güzel. Böyle bir söyleşi bir daha ele geçer mi bakalım. Biz horanta derdindeyiz. Akşam mesai bitti mi eve seyirtiyoruz. Sabah erkenden iş. Sen de yargıçsın. İşin ayrı, gücün ayrı. Bir daha bir nöbette karşılaşırsak, fırsat olacak. Yok!.. Bir şeyler yapmalıyız. Burada kesemeyiz.- Diye söylene söylene üstüne başına çeki düzen verdi. Postallarını yeniden ayaklarına geçirdi. Cahit'in yanı sıra nöbetçi odasından çıktı. Karanlığa gözünü alıştırır alıştırmaz; -Bak şu garipliğe,- diye söze girdi yeniden. -Çevrene bir iyice bak... Bir koca kentin hemen kıyıcığındayız... Sanırsın dağ başındayız. Göz alabildiğine karanlık... Duyduğum, okuduğum gördüğüm, başka ülkelerde, bir kent kilometrelerce uzaktan şıkır şıkır belli olur. Bizim burdan bak bakalım. İleride bir kent bulunduğuna inanabilir misin? İlerdekini bırak, hemen yanıbaşımızda, o kentin koca semtlerinden biri ölüm uykusuna yatmış... Karanlık asteğmen... Karanlık her tarafımızı sarmış. Buradan alıp da, çağdaş uygarlık düzeyine nasıl götürürüz bu ülkeyi?

—Götürmeye koşuluyuz komutanım,- dedi yumaşacık Cahit. -Kurtarılan, bundan da yoksul ve örendi. Buraya kadar getirilebildiyse, ötekilerine de götürülür.

—Yolunu yöntemini bilmeden olası mı?

—Yolunu yöntemini öğrenmiyor muyuz? Ben Üniversitede okurken, iki mühendisle aynı yurtta kaldım. Benden büyüktüler. Ama, ağızlarını açtıkların da yapmaktan başka söz çıkmıyordu. Yabancıları getirdik diyorduk. Geldiler ama, burada bir birikim bıraktılar komutanım. O mühendis abiler, biri motorcu, biri inşaatçı olarak, ne hülyalar kuruyorlardı bir bilseniz... Birinin ağzından fabrikalar dökülüyordu biraz lafa

dalsak... Sürekli işleyen makinalarla donanmış bir Türkiye'nin şakırtısına dalıp gidiyorduk. Öteki dev barajlardan, şıkır şıkır elektrik üreten tribünlerden söz ediyordu. Bir gün ana yolları bile baştan başa şehrayinle donatılmış bir ülke düşünebiliyor musunuz? Şu kör karanlığa baktığımız zaman, bunun gerçekleşmesi gerçekten tam bir düş gibi... Ama, önümüzdeki otuz-kırk yıl içinde böyle bir sıçrama yapılamaz mı?

—Yahu, sen bu gece başka bir dünyadan mı çıkıp geldin hey Cahit kardeşim? Bu ne biçim bir umuttur? Böylesine iyimser bir insanın dünyada yaşaması mümkün mü? İki mühendis, iki düşten sözetti diye, bütün bir ülkeyi apaydınlık kılıvermek de ancak bir hukuk adamına yaraşırdı ya...

—İki mühendis değil ki binbaşım,- diye direndi Cahit. -Ben ikisini yakından tanıdım. Hülyalarına ortak oldum. Burada nasıl bir şeyler konuşuyor, geceyi unutuyorsak, onlarla da iki yıldan fazla birlikte, aynı hücrede oturdum. Düşlerini, umutlarını ve daha da önemlisi, bilgilerini tanımak olanağını buldum. Hiç de boş görünmüyorlardı. Biri kocaman kocaman barajlardan söz ettiğinde, Sinan misali, yapmaya duruyordu sanki. Harcını, taşını buluverse, hemen başlayacak gibiydi... Öteki, motorlardan, makinalardan konuşurken, kendisi dişli oluyor, kayış oluyor, kıvılcım saçıyordu. Bunlar iki kişiydiler. Seçilip de benim yanıma verilmiş değillerdi ki... Her yıl, böyle en azından yirmi-otuz mühendis çıkıyor Teknik Üniversiteden. Otuz kırk yılda, yüzlerce, binlerce eder... Yüzlerce, binlerce mühendisi olan bir ülke, eninde sonunda, bir ucundan inşaata başlamaz mı? Başlar ki hem de nasıl!.. Cumhuriyetin ilk yıllarını anlatırlarken, beş mühendis döndü Avrupa'dan, beş fabrika kurduk, demezler miydi? Hatta bir ikisinin adını bile biliyorum... Kâzım Taşkent... Muammer Tuksavul... Şahap Kocatopçu... Mustafa Nadir Önen... Daha gelir gelmez, biri şeker şirketinin Genel Müdürü olmuş... Biri Sümerbank'ın galiba, biri de Şişe Cam'ın... Bu üç şirket de bugün birer dev değil mi? Üç tane mühendisin başladığı kimbi-

lir kaç tanesiyle sürüyor?.. İnsanımızın içine bu ateş düştüyse diyorum ben Binbaşım. Bu hasret düştüyse eğer, eninde sonunda taşını harcını bulur...

—İşte bu yanın coşturuyor beni. Hiç bir çaresizlik, hiç bir engel tanımayan bir özelliğin var. Seziyorum bunu... Ama, bulabilir mi?

—Neden bulamasın? Bizim oralarda bir Şeyh Sinan'dan söz ederler komutanım,- dedi Cahit. -Altı yedi yüzyıllık bir efsanedir... Cami yaptırmaya kalkmış... Taşlarını geceleri taşır, işçiler uyanıncaya hazır edermiş...

—Sen de diyorsun ya efsane... Masal!..

—Diyorum ama, bir yanım da inanıyor... Çünkü, öyle bir geçmişe sahip bulunmasak, kurtuluş Savaşı gibi bir işe kalkışamazdık. O zamanki çaresizlik, şimdikinden daha beter değil miydi? Adam yoktu üstelik. Olanı savaşlara katılmış, sakat, yarım... Neylediler? Hürp diye ayaklandılar. Ve gürp diye de yendiler işgalcilerin tümünü. Hem de az buz değil... İngilizleri... Fransızları... İtalyanları ve Yunanlıları... Kendi içlerindekiyle birlikte. Bunca yarım bir toplum, bunca güçlü düşmanın karşısına dikilebiliyorsa... Bizim yapacağımız ne ki... Kurtulmak mümkün olduysa, kalkınmak mümkünsüz diyebilir miyiz? Bu kendimizden, varlığımızdan umut kesmek değil mi?

—Ama harç bulamazsın, diyorum yine de,- diye diretmesini sürdürdü Binbaşı. Sesi yumuşamış, gövdesi hafiften eğilmişti. Son itirazlarını sıralıyor, kendi içindeki kalelerin bir bir yıkıldığını seziyordu.

"Demokrasi, insanlarımızın dilini çözdü galiba," diye geçirmeden edemedi." Bundan öncekiler suskundular. Yutkunur kalırlardı. Bu nedense, içinin derinlerindekini çıkarıp seriveriyor ortaya. Ötekiler çekiniyordu, bu atak mı? Sanmam. Bir genel hava... İlk kuşak bunlar. Demokrat iktidarın ilk üniversiteleri... Bir iktidar değişiminin, insanları bu kadar başkalaştırabileceğini bilmezdim." Birden durakladı. Derinlere

baktı. Gözlerini yumdu. Bir an, iç hesaplaşmasına daldı. Yeniden gözlerini kırpıştırırken; "Bilinmez olur mu? Düşünmezdim demeliyim," diye düzeltti kendini. "Düşünmezdim, çünkü düşünsem, bulurdum... Kurtuluş Savaşı gazileri nasıl konuşkan, nasıl atak ve nasıl kararlı davranırlar. Kaç kez, kaçına tanık olmadım mı? Demek ki, bir değişim, aynı zamanda insanları da belli bir oranda değiştiriveriyor. Biz burada köylü suskunluğuna kapılıyoruz. Ama aynı köylü, kendi adına konuşacak olanları üretmiş bile... O gene geliyor, tokatımızın altına yatıyor. Sonra, bir oğul gönderiyor üniversiteye... Biri mühendis, biri hukukçu... Birisi, dağları devirmeye hazırlanıyor. Öteki, hülyaların şavkını sözcüklere yapıştırmış, birer kurşun gibi göğsüme çakıyor..."

—Harç biziz komutanım,- dedi Cahit. Karanlığın içine baktı uzun uzun. "Hepimizin gönlünde yatan aynı," diye düşündü. Suskunun içinde, kendi ayak seslerini dinlediler bir süre. Kırın katı toprağı, kabaralarının sesini uzaklara taşıyordu. Postallarının çat çat vurduğu yerler, betonlanmış gibiydi. Cahit, bir yeri sızlıyormuşcasına, sürdürdü sözlerini. -Harç biziz!.. Ama, ne yapacağımızı bilemiyoruz. Sultan İkinci Mahmut'un yaşamını okurken, bir şey dikkatimi çekmişti. Sarayın duvarlarını, şimendifer ve buharlı gemi resimleriyle donattıktan sonra ben de isterim. Bunlardan benim de olmalı, diye saatlerce önlerinde durur, neredeyse tepinirmiş... Kendimizi biraz da o'na benzetiyorum. İstiyoruz!.. Çağdaş uygarlık görevimiz. Üstlenmekten yüksünmeye hakkımız da, yetkimiz de yok. Bunu bize verenler artık tartışma kabul etemeyecek durumdalar. Çağdaş uygarlık diye bir şeyler duyuyor, okuyor, öğreniyoruz. Biz de isteriz, diyoruz. Diyoruz ya, nasıl olduğunu, neden olduğunu, nereden nereye geldiğini hiç araştırmıyoruz.

—Yapımızdan kaynaklanıyor. Osmanlı, herşeyin iyisini ve hazırını hop diye almış.

—Sanmam efendim,- dedi birden. Kendi sesinin sertliğin-

den kendisi de irkilerek. -Hiç sanmam. Galiba bunu da biz kendimizi avutalım diye öne sürüp duruyoruz. Hazırlayan, hem de iyisini hazırlayan, hop diye niye Osmanlı'ya versin? Her iyi ve hazırın bir bedeli vardır... Osmanlı, bildiğim iki yüz yıldan fazla, hep veriyor. Hiçbir şey de alamamış... Alsaydı, en azından imparatorluğunu kurtarır, yuvarlanıp gitmezdi...

—Dur hele asteğmen,- dedi birden Binbaşı. -Dur yahu... Sen beni nereye götürmek istiyorsun? Resmi tarihi bir tutuşta tersine çevirmek de neyin nesi?

—Öğrenmek binbaşım,- dedi güvenle Cahit. -Öğrendiğim bu. Şöyle bir bakalım geçmişimize. İkiyüz yıldan beri, hep çabalıyoruz. Askerimiz asker... Osmanlı da vakti zamanında, vardığı yerin iyisini ve hazırını alabiliyormuş. Peki değişen ne? Hazır ve iyinin, artık Osmanlı'dan daha güçlü olmasında mı?

—Breh!- Dedi birden binbaşı. -Bir tek soruyla, gerçeği yalana çevirmek nedir dense, bunu gösterirdim!..

—Demek ki, Osmanlı, iyisini hazıra konarken, daha iyisine sahipti... Teknik bakımdan dönemine göre, en ilerde olduğu için onca Avrupa ülkesini avuçlarına geçirdi. Biz salt köhnediği dönemin öyküleriyle, geliştiği dönemin yerlerini kaptığını sanırsak, en büyük yanlışı yapmış oluruz. Avrupalı, Osmanlı'dan iyi ve güzelini yaptığı andan başlayarak, verdiklerini katıyla geri almıştır benim bildiğim... Ala ala da, az daha Anadolu ve Rumeli'yi de alıyormuş ama, bereket Kuvayı Milliye yetişip, ortalığı toza dumana bulamış ta, biz nöbet tutacak bir yer buluyoruz. Belki karanlık. Belki kıraç... Belki ot bitmeyen topraklar. Ama, bizim ve bizden başka sahibi yok! Eh, buyurduğunuz gibi adamımız da yetişmekte bir güzel. Yarın öbürgün, mühendislerimiz barajları kurdu, elektrik üretti... Motor yaptı o elektriğe bağlayıp çalıştırdı mı, bizim de kentlerimiz pırıl pırıl olur... Avrupa, savaşı bitireli on yılı geçti, halâ kendine gelemedi. Amerika'nın yardımı ve desteği olmasa, daha bir otuz yıl gelebilir mi, bilinmez diye fikir

yürütenler bile var...

—İyi de Asteğmen Cahit, biz otuz yıldır gelememişiz ama... Savaş biteli otuz yılı geçmiş. Halâ karanlıklar içinde, mühendislerin baraj yapmasını, elektrik üretip ortalığı aydınlatmasını bekliyoruz.

—Adam üretmek, elektrik üretmekten zor olsa gerek binbaşım,- diye güldü Cahit. -Adamları ürettik sonunda. Elektriğe de sıra gelecek. Ama, Avrupa ile bizi ölçemeyiz bana kalırsa... Ölçersek, Savaş öncesi durumlarının da bizden öte de olduğunu unutmamalıyız... Siz, kağnıyla cephane taşırken, Alman Panzerleri, Moskova kapılarını yokluyordu... Bunun yıkımı büyük oluyor. Doğru! Ama, insanı olunca, üretim de sıraya giriyor. Biz ne yapacağımızı henüz bilmiyoruz. Nasıl yapacağımızı biliyoruz yine de... Mühendis abiler motoru nasıl yaparız, barajı nasıl kurarız, demiyorlardı. Ne zaman başlarız, nerde başlarız sorularına yanıt arıyorlardı. Biz de işin burasındayız. Üstelik, başlanmışı var...

—Yahu sen politikacı olmalısın,- dedi birden binbaşı. -Ağzından bal akıyor. İnsanın içini güvenle dolduruyorsun. Ben bile umutlanmaya başladım sizin kuşaklardan. Hadi bakalım. Kurtarın ülkemizi şu karanlıktan da, biz de sevinelim.

—Biz bunun için yetişmedik mi Binbaşım?..

—Parola,- sorusuyla irkiliverdiler...

—Bu da güvencemiz ha!..- Diye güldü binbaşı. Parolayı söyledikten sonra, sırtını sığazladı nöbetçinin. -Aferin oğlum... Bunlar yapacak, sen de koruyacaksın,- dedi erin şaşkın bakışlarına. -Aman sağlam koru... Bu işin sonu nereye varır benim aklım ermiyor...

KAÇARKEN YAKALANMAK

Canı bir türlü eve gitmek istemiyordu. Alsancak Kordon'unda güneşin denizle oynaşmasına daldı... Açlığını ufaladı... Yorgunluğunu böldü... Yalnızlığını paramparça doğradı... Hepsini damla damla dalgaların köpüklerindeki yakamozlara sindirmeye durdu...

Körfez, al-yeşil tutuşmuştu. Kordon'un rıhtımlarına yanaşan köpükler, başının içinde dönenip duran ne varsa, sünger gibi emiyordu. Düşünceleri, duyguları, istekleri tükenmişti. Gözleri pırpırlanan yakamozlara saplanmış, bedeni uyuşma noktasına ulaşmıştı...

—Alsancak iskelesinin ucunda, bir iki kıpırtı, martılarla söyleşiyordu... Karşıyaka'nın palmiyeleri, dalgalarla yaklaşıyor, sonra yeniden kendi yerlerinde dikiliyordu. Şehir Hatları vapurları, Pasaport mendireğinden salınarak fırlıyor, limandaki gemileri selâmlaya selâmlaya Karşıyaka'nın yolunu tutuyordu... Denizin üstü, gözalabildiğine, yarılıyordu uskur aklığında... Vapurun ardı sıra, genişliyor, uzanıyor, gemi ilerledikçe, bütün körfezi kaplayan bir kucak gibi açılıyordu... Dalgaların dinlendirici şapırtısıyla, çevrenin ıssızlığı, yalnızlığını çoktan unutturmuştu Cahit'e...

Düşünmeden, kendi kendine sorgulamadan, gözlerini böyle denize saplayarak durmak, dinlendiriyordu. "Yoga gibi," diye düşünmeye başlayınca, nasıl rahatladığını anladı. "Düşünceler kopunca, beyninin içi temizleniyor. Tertemiz bir beyin, yenilenmişcesine dingin durabiliyor... Hintli yaman!.. Kaç bin yılın deneyimleriyle, beyin denilen aracın gizini çözmüş. Si-

nir yumağının, ancak bambaşka düşüncelerde yoğunlaşınca çözüldüğünü anlamış. Ya da düşünmemeyi becerebildiğinde. Tıpkı biraz önceki durumum gibi... Daha duru görüyorum denizi. Daha aydınlık ortalık. Ve suyun üstünde tutuşan, güneş apaydınlık..."

İzmir sonyazının ipiltisi, bütün gözkamaştırıcılığıyla ıssızlığı dertop etmişti... "Doğru eve gitmeliydim," diye geçirdi... "Mayomu alıp, İnciraltı'na seyirtmeliydim. Bu günler bir daha gelir mi? Nerden aklıma esti Alsancak'ta trenden inivermek... Artık, davransam da, geciktim... Gerçi, hesabımı tutan yok nasılsa... Bekleyen, arayan soran!.. Bir hafta sonu kente gidersem, üç hafta sonu başıma buyruğum... Askerim ya!.. Her bir şeyden bağışık tutuyorlar beni. Asker, sanki döndüğünde sevinilecek bir ölüm yolcusu... Ayda bir, kirlilerimi temizletmeye gittiğimde, nasıl seviniyor anam!.. Babam, üniformama bakıp bakıp, nasıl kabarıyor!.. Oğlunun yedek de olsa subay giysileriyle kentin içinde salınması, bütün geçmişinin yeni bir madalyası gibi şişiriyor göğsünü. Ben kentin ilk yedeksubayıyım... İlk üniversite diplomalısı yani... Ardımdan gelenler var. Ama, ilk olmanın, ilki üretmenin tadını, doya doya içtiğini görüyorum... Benim geleceğim hafta sonları, özellikle kente iniyor. Üniformama takılan bakışlardan pay toplamak için. Yaşlandı mı Kavruğun Şevket'i? Sanmam... Bir isteğini daha yerine getirmenin güveni bu... Güvenden çok da doyumu... Oğlu "Hukuk"u bitirdi. Bütün kentin oğulları er olurken, onunki yedek subay çıktı... Az sevinç mi bu bizim oralarda? Değil! Olmadığı için de, yapmadığı şeyleri yaptığında bağışık. Hiç bir zaman öğünmeyi beceremedi. Öğünülecek işler ettiği halde, tam tersine, utandı sanki yaptıklarından. Oysa şimdi... Ardımsıra dolanıyor. Bana yazıhane hazırlama gerekçesiyle kente iniyor, çok sevdiği bağını bırakıp... Üstümde toplanan bütün bakışları, bir demet çiçek gibi göğsüne takıyor... "İstiklal Madalyası"nı taktığı gibi... Ve apaydınlık gözleriyle, bana yakalanmaktan öylesine çekiniyor ki...

Haftanın yorgunluğu uçup gidiyordu üstünden... Salt beyninin değil, her soluk alışında ciğerlerini dolduran iyot bolluğuyla, bedeninin de dinlendiğini ayırıyor. "Sözde yedek yargıcım... Talimler, nöbetler, koşusturmalar, canımı çıkarıyor..." Yine de kısa bir dalgınlıkla, dipdiri dikilmeye hazır buldu kendini. "Denize gitmeseydim, daha iyi olurdu," diye geçirdi içinden. "Biraz daha oyalanayım da, yukarı, Konak'a doğru çıkayım... Ya Meseret'te, ya Ekmekçibaşı'nda iki lokma yer, bir kadeh atarım. Sonra da ver elini Kahramanlar... Hele Kemeraltı'na yeni kitaplar da geldiyse, yarın bütün gün, yatağımın içinde kitap okurum anasını satayım... Ne iyi oldu şu evi tuttuğum... Bir yerim var. Sığınmak istediğimde, kendimle kalabiliyorum... Bir başıma, yılların alışkanlığını yaşayarak..."

Ensesinde bir çift gözün sızısıyla irkildi. Ağır ağır döndü. Gözlerinin bebeklerinde yemyeşil bir baharın ipiltisiyle dikildi kaldı. Baktı!.. Baktı!.. Baktı!.. Suratı yumuşadı gülümsemeye dönüştü. Gözlerinin içi, yeşili yansıttı bütünüyle. Dudakları kendiliğinden açıldı...

—Merhaba!.. Dediğini neden sonra ayrımsadı. Utandı. Yüzü al al pençeleşti...

Sallanan ipek sarısı bir baş, kahküllerini uçuşturdu. Yaprak elbisesinin içinde, alabildiğine hırpalanmış bir bedenin devinileri titreşti gevşek gevşek... Çıplak ayaklarına kaydı gözleri... Yamulmuş papuçlarının topukları kırık, giysisinin etekleri yırtıktı. Yeniden bakışlarını kaldırdığında, tozlu yüzünde yaş izlerinin yollarını saydı. Yüreğinin derinlerinde bir hüzün dalgalandı. Elini uzatmak istedi. Vazgeçti!.. Bir an karşısında dimdik durdu. Yeşili, yeşille birlikte yüreğinde kabaran coşkunun tutkulu umudunu hüznünün hamurunda yoğurdu... Dönüp gitmek geçti içinden. Ayaklarının mıhlanıp kaldığını bildi. Kendiliğinden kopan bir direncin cesareti dudaklarında patladı;

—Gidelim!..

Parmaklarının ucuyla kirli kolunu tuttu. Bir ürperti, bir direnç, bir gün belirtisi bekledi... Kol, parmaklarının tutuşunda yeğnileşiverdi... Kırık topukların tıkırtısı, ayak seslerine karıştı... İkinci Kordon'dan, Mustafa Bey'e saptılar. Palmiyelerin loş gölgesinde, ayak seslerini yitirdiler. Fuar'ın Montrö kapısında girdiler... Yeşilin ortasında, asfalt patikalardan ilerlediler. Nikâh Dairesi'nin önünde cıvıldaşan kalabalığa daldılar bir an. Kaçarcasına aştılar kaynaşanları... Doğru Kahramanlar kapısına ulaştılar. Hayvanat Bahçesi'nde bıraktıkları çocuk çığlıkları, kulaklarında çınlayarak, kapıdan çıktılar... Cahit öne düştü... Kırık topukların takırtısını dinleye dinleye kiraladığı apartman dairesine kadar geldi... Merdivenlerde aynı tıkırtıları duyunca, nefeslendi. İki yanına bakarak kapıyı açtı. Girdi. Aralık bırakarak, hemen ardında bekledi...

İpek sarısı kâküller savruldu ilkin... Ardından cılız omuzları... Yıprak gövdesi... En son da kırık topuklu ayakkabılarını sürükledi. Karşı karşıya durduklarında, ikisinin de bakışlarında, bir düşün anlatılamaz şaşkınlığı buluştu... Kocaman kocaman açılan gözleriyle, uzun uzun birbirlerine baktılar... Cahit, şapkasını çıkardı. Kapının ardındaki askıya fırlattı. Sesinde ürkütmekten korkan bir tarazlanmanın titreşimleriyle;

—Bekâr evi,- dedi. -Kusura bakma!

Genç kadın, bakışlarındaki şaşkınlığın bütün sorularına, bütün yanıtlarını almışcasına derin bir soluk bıraktı. Ellerini yitirdi. Ayaklarını aradı... Kalıtımsal bir deviniyle, kırık topuklu papuçlarını çıkardı. Cahit'in sesindeki yılgıyı, duruşundaki ikircimi, bakışlarındaki duruluğu aynı anda özümsedi. İçinin derinlerinde körüklenen bir güvenin rahatlığıyla, gözlerini gezdirmeye başladı. Cahit, hemen önünden çekildi. Salonda bir adım atarak, banyoyu gösterdi... Genç kadın, rahat adımlarla ilerledi. Kapıyı açtı... Küveti, lavaboyu, duşu, klozet'i belleğine aynı anda yerleştirdi. Bir fotoğrafın tanıdıklığında, ilkin klozete oturdu. Görmediği, bilmediği bir ye-

niliğe ayak uydurma kaygısıyla, varsayımlarının içgüdüsüne bırakıverdi kendini. Doğru yaptığından güven duyunca, rahatladı. Musluğunu aradı, buldu... Sifonunu düşündüğü an, eli uzanan zincire değdi... Çekti... Haşırtıyla irkildi. Bir çocuk sevinciyle, şangır şungur inen suya dalıvermek geldi içinden. Lavaboya geçti. Tam ellerini yıkayacakken, aklına gelenle gülümsedi. Yırtık giysisini çekip aldı bedeninden... Banyonun sarı ışığında, kendi çıplaklığına acındı... Teni yol yol kir içindeydi... Saçları tirifillenmiş, omuzları gevşemişti... Midesi bulandı... "Açlıktan," yatıştırmasıyla avundu. Eğildi... Musluğa yumuldu... Birkaç yudum su, bulantısını bastırdı... Külotunu çıkardı. Parmaklarıyla, gövdesini yokladığında, çürüklerin sızılarını yakaladı. Kararlı adımlarla, küvete girdi. Suyu açtı... Başından aşağıya süzülen soğuk suyun ürpertisinde, canlanmaya başladı... Omuzları, gövdesi, sırtı, kalçaları, kirinden arındıkça, teninin pembeleştiğini gördü... Sabun aradı... Lavabonun sabunluğuna uzandı çevreyi ıslatmaktan korkarak... Sabunlandı... Köpürte köpürte ovundu... Saçlarını, ellerinin yetişebildiğince sırtını, bacaklarını avktı. Yeniden suyu açtığında, belli belirsiz bir sevincin coşkusuna kapıldı...

Soğuk su, "kötü biri değil," kararıyla, başının bütün keçelerini sıyırıp almıştı... "Hiç değil... Sadece yalnız!.. Benim gibi... Üstelik yakışıklı!.. Genç ve kibar!.." Temizlendiğine inanınca, parmaklarıyla tuttuğu yeri buldu... Kolunu kaldırdı. Parmak izlerini yeniden duyuyormuşcasına öptü..." Çok iyi biri... Kimsesizliğimi, çaresizliğimi, güçsüzlüğümü ve kararımı anladı... Hiç laf ettiremedi bana..." Yeniden ovunmaya başladı. Kendi kendinden sıyrılmak ister bir tutumla, butlarını, kalçalarını, memelerini sabunluyor, oğuyor, yıkıyor, yeniden başlıyordu.

Cahit, banyodan gelen şarıltılara daldı bir an... Sonra ceketini çıkardı. Gömleğinin yakalarını açarken, kıravatını söktü. Birden aklına gelenle irkildi... Dolabın başına geçti... İçinde ne varsa, masaya taşımaya başladı... Peynir... Domates...

Zeytin... İki parça söğüş et... Kurumaya yüz tutmuş yarım ekmek... Soğan... Biber... Salatalık... Sonra taşıdıklarını yeniden mutfağa getirdi... Yıkadı, doğradı. Tabakların içine yerleştirdi. "Açtır," diyordu... "Halsizliğinden belli... Mutlaka açtır... Değilse, ben yerim..." Birden açlığının ayırımına vardı. İştahla, doğradı yiyecekleri. İştahla süsledi tabakları... İştahla, masayı hazırladı... Sürahideki suyu boşalttı. Küpten tazeledi... Bardakları, çatalları da yerleştirdiğinde, gerilip baktı... Ağzının sulandığını anladı. Başlamak için elini uzatırken, tuttu.

"Misafirimiz var," diye geçirdi. "Hem de ilk kez, bir kadın misafir!.." Şu raslantılar, akıl alır gibi değil... Sen tut, denize niyetlenip, Kordon'da dalga geç... Sonra, bir kadın bul getir evine... Olacak şey mi? İzmir'de, senden başka kimse kalmadı mı?" Durakladı bir an... "Kordon'da yoktu," diye güven verdi. "Olsa anlardım. Dalgındım ama, bana baktığını nasıl sezdim. Ötekileri de anlardım. Yaz sıcağında, sokaklarda kimse bulunmaz ki... Ya öğle uykusuna yattı İzmir'li... Ya denize daldı bir güzel... Şansım varmış... Soframı paylaşacak birini buldum..."

Banyonun kapısı açılınca irkildi. Sırtında bornozuyla, bambaşka bir kadın gördü... Su, az önceki yıpranmışlığı bütünüyle süpürüp götürmüştü. Teni tazelenmiş, bakışlarının yeşili filizlenmiş, gövdesinin kamburluğu dikilmişti... Sarı saçlarının ipeği, sızan sulara aldırmadan uçuşuyordu. Ak teni, dolgun dudakları, yanlış boyaların artıklarından sıyrılmış yüzü, pespembe bir canlılığın ışıltısıyla dolmuştu. Banyo kapısından başka bir insan girmiş, bambaşka biri çıkmıştı şu kısacık zamanda. Cahit'in şaşkın bakışlarını görünce, o da şaşırıp durdu.

—Bundan başka kurunacak bulamadım,- diye özür dilercesine bornozu gösterdi.

—İyi olmuş,- dedi ilkin Cahit. Sonra; -Başka yoktu,- diye tamamladı...

—Aç olduğumu biliyor muydunuz?

—Öğlen yememiştim,- dedi Cahit.- Hoşgeldiniz,- diye elini uzattı...

—Sağolun!.. Hoşbulduk,- derken, tanışmaları gerektiğine inandı birden. -Gültes, adım Gültes,- diye tamamladı aceleyle.

—Cahit...

Bir an, göz göze dikildiler. Sonra Cahit kıpırdandı ilkin... Yatak odasına yönelirken durakladı, döndü... Kapıyı yakaladı;

—Üşüteceksiniz,- dedi. -Buyrun, buradan bir şeyler bulun kendinize. Ben beceremeyebilirim...

Gültes'in hiç ikircimlenmeden girişini ayırmadı. Dolapları, çekmeceleri göstererek, yeniden sofranın başına geçti. Masasını uzaktan, yakından gerine eğile denetledi... Kendince herşeyi tamamdı...

Gültes, kolunda bornoz, sırtında Cahit'in pijamalarından biriyle göründü. Bornozu yeniden banyoya götürdü. Astı! Pijamanın içinde, titreşen teninin yıprak ipeğini seze seze geldi. Ayakta bekleyen Cahit'in işaretiyle, sandalyeye oturdu. Bekledi. Cahit'in eli uzanır uzanmaz, bastırıveren uzun açlığının döngüsüne kapıldı. Sürekli atıştırıyor, sürekli çiğniyor, sürekli yutuyordu...

Cahit, ilk birkaç lokmasından sonra, Gültes'in durmak bilmeyen saldırısına daldı... Alıyor, koparıyor, eziyor ve yeniden dolduruyordu ağzını... İlkin talana uğramış gibi bir duyguya kapıldı. Ardından midesinin kabardığını duydu. Sonra "Kimbilir kaç gündür bir lokma yememiş," yargısıyla gevşedi. Beğeniyle bakmaya başladı" Keşke, hazırlıklı olsaydım. Keşke, biraz daha fazla şeyim olsaydı," kaygısında hayıflandı.

O an, elinin ağırlaştığını, lokmalarının küçüldüğünü, çenesinin yumuşadığını ayırdı. "Doydu," dedi içinden. "Ya da doymak üzere... İyi... Utançlı kalmadım."

İçine güven gelince elini saldı... Ağır ağır Gültes'e katıldı.

Lokmalarını mümkün olduğunca uzun çiğniyor. Alabildiğine küçük parçalar alıyordu. Tabakların içindekiler bitiverir diye korkmuştu. Genç kadın, sürahiye yapıştığında, korkusunun boşa gittiğini anladı. Ekmek iyice azalmıştı. Ama peyniri, zeytini kimbilir kaç öğün daha idare ederdi...

Yediklerinin üstüne suyu da devirince, derin bir soluk aldı Gültes. Gözlerinin duru yeşilinde, bahar pınarını fışkırttı yeniden. Teni düzeldi. Nefesleri, uyum buldu. Yanaklarının allığı belirmeye başladı. Dudaklarının doğal pembeliği, düzgün dişlerini parlattı.

—Amma yedim,- dedi şırıldayan bir su gibi...

—Afiyet olsun!

—Üç gündür, açtım!..

Üç sözcükle, herşeyin gerekçesini ortaya koyuvermişti. Cahit, önündeki peynir tabağını kaldırdı. Ağır ağır Gültes'in önüne koyarken;

—Özür dilerim,- dedi. -Doğru düzgün bir şey yoktu.

—Aaa!.. Yok buysa, daha ne... Domuz gibi yedim değil mi?- Sorusuyla, gözleri nemlendi. Bakışlarının buğusu kirpiklerine tırmandı. Cahit'i yitirdi bir an. Göz kapaklarını çırptı. Yeniden baktığında, bulunca. -Açlık kötü,- dedi. -İnsan, herşeyi silip süpürmek istiyor...

Cahit başını sallıyordu. Gözlerinin nemlendiğini görünce sarsılmıştı. Sonraki çırpınışlarına katıldığı için harcadığı çabanın ayırımına vardı. Gültes, pijamanın çizgilerini dalgalandırarak doğruldu. Bedeninin dikliği, omuzlarının yuvarlağı ilk kez ortaya çıktı. Elini uzattı. Cahit'in elini kavradı. Eğildi... Dolgun dudaklarının serinliğiyle okşadı. Yeniden başını kaldırdığında, elini bırakmadan;

—Teşekkür ederim,- dedi. -Her halde, en şanslı günüm bugün...

—Rica ederim,- çırpınışıyla elini çekmek istedi Cahit. Çekemedi. Deniz kıyısında içini gıdıklayan coşkunun nedenini

çözemediği halde, öyle kaldı. Gözlerine baktı Gültes'in. Bakışlarını kaçırmadığını görünce, yeşilin içine bıraktı kendini. -Her halde benim de,- diye mırıldandı...

Birden gevşeyiverdi parmakları Gültes'in... Yüzü buruştu... Dudakları uzadı. Şakakları kasıldı. Çenesi oynamaya başladı... Gözleri kaydı. Sandalyenin üstünde ağır ağır kaykılırken, yorgunluğu bütün basıncıyla Cahit'in gövdesine yüklendi. Kaygıyla doğruldu Cahit. Eli avucunda ağır ağır kaldırdı genç kadını. Yatak odasının kapısına götürdü. Yatağın ucuna kadar çekti. Yorganı kıvırdı.

—Yorgunsun,- dedi tekil kullandığını ayırmadan. -Ben dışarda yatarım...

Direnmesine, yadsımasına bırakmadan yatağa doğru itti... Döndü... Kapıyı çekti... Masayı temizledi. Artanları bir tabağa doldurdu. Karnını iyice doyurdu. Saate baktığında, akşamın iyice yaklaştığı gördü... "Yarın Pazar," uyarısıyla, dolabı yokladı... Eksiklerini aklından saya saya ceketini giydi. Şapkasını aldı... Kapının ardındaki boş fileyi kavradı. Sokağa çıktığında, İzmir alacasının meltemli gecesine yürüdü... Açık bulduğu kasaba girdi. Biraz pirzola, biraz kıyma yaptırdı. Manavdan aklına ne gelirse çektirdi... Bakkaldan sigara, kibrit, rakı, peynir, yumurta aldı. Köşedeki fırından taze ekmeği de filesine uzattığında, bütün eksiklerini tamamlamanın kıvancıyla, evine döndü. Hepsini yerleştirdi. Mutfağı temizledi. Tabakları yıkadı, duruladı, kuruladı... Kaplığa sıraladı. Çaydanlığa baktı. Çay kutusunu yokladı. Herşeyin tamam olduğunu görmenin rahatlığıyla, soyundu. Banyoya girdi... Yıkandı. Bornoza büründüğünde, teninin ürperdiğini ayırdı...

Bornozdan bedenine sıvaşan bir başka ten kokusunun coşkusuna kapıldı. Oğundu. Koku bir günlük buğusu gibi, genizine yükseldi. Kalçası tutuştu. Bedeni kütürdedi. "Odaya giriversem... Yanına uzanıversem..." Ürkekliğiyle başlayan

düş, tenini alaza keserek karara dönüşmek üzereydi. Zorlandı. Apışını bastırdı. Kütürtüsünden ürktü. Bornozu çıkarıp aldı sırtından. Herşeyi bırakmışcasına koptu bir an. Aceleyle külotunu giydi. "Yorgun" diye mırıldandı. "Yaptığın iyiliğin bedelini hemen isteyecek kadar alçalma Cahit. Bırak, öderse, kendisi düşünsün..."

Kendi bedenine söz geçiremiyordu. Külotunun önü çadır gibi kabarmıştı. Pantalonunu geçirdi ayağına. Düğmelerini ilikledi. Kemerini bağladı. Sırtından çıkardıklarını yeniden giydi... "Herşeyim yatak odasında," diye düşündü. "Hiç misafirim olmadı ki... Kemer burdan on dakikalık yol... Hatta, çok bastırdığında, Alsancak'tan bir tren durağı... Birinden indin, ötekine bindin mi, önünde atlayıveriyorsun... İstasyondan çık... Kendi kendine güldü. "Subay elbisesiyle oralara gidilir mi oğlum? İnzibatlara alay konusu mu olacaksın? Önce evine geleceksin. Sivillerini çektikten sonra, demir yolunun kıyısından, Kemer'e sarkacaksın... Yanyana dizilmiş evlerin kapılarından, açlığını bastıracak lokmayı seçeceksin... Sonra da, dağınık divan üstünde, dağınık bir kadının yapay çalkalanmalarında, "nefsini körteleceksin?.." Şimdi oldu işte... Yatılı misafire alışkın olmadığından, kirlini yeniden giymeye koşulusun..."

Kendi kendisiyle eğlenmesi, sakinleştirdi bir an. Atletini, gömleğini giydi Bornozu yerine astı. Havluyla saçının nemini iyice kuruladı. Yeniden salona çıktığında, "sürprizler bir bakıma iyi ama," diye geçirdi içinden. "Şimdi divanda yatacağız. Ne yastık var burda, ne yorgan..."

Yan odaya daldı. Pardesüsünü görünce, yüzü güldü. "Yorganı bulduk," dedi sesli sesli..." İdare eder. Bir de yastık yakaladık mı, gecenin keyfine doyum olmaz." Bakındı. Yastığa benzer bir şey bulamıyordu. Odanın içi, okunmuş gazeteler, boş bavullar, kirlilerini doldurduğu torbalarla darmadağınıktı... Kirli torbalarından birini kavradı. Yokladı... "Neden ol-

masın?" Diye sordu kendine. "Bir gece için, bundan iyisi can sağlığı. Belki biraz kokar ama, artık aldırmayacağız."

Torbayı burnuna götürdü. Belli belirsiz kendi kokusuyla, ter ekşimesinin karışımını buldu. Başını salladı. "Korktuğumdan az," diye düşüne düşüne, salona geçti. Divanın ucuna torbayı koydu. Pardesüyü üstüne çekti. Uzandı..." Kitaplarım içerde kaldı," yakınmasıyla doğruldu. Elektriği söndürdü. Karanlığın içinde, ayak alışkanlığıyla, divanı buldu. Yeniden uzandı...

Günü aklından geçirmek istedi. Hep bir noktaya takılıp kalıyordu. "Kalksam şimdi. Gidip yatağıma, yanıbaşına uzanıversem... Hiç karşı durmadı ki... Kolunu tuttuğum zaman, ürperdiğini sezdim mi? Açlık ve yorgunluktan ürperebilecek durumda mıydı? Doğru olmaz ettiğim!.. Giriversem, yadsıyamayacak kadar yorgun. Kimbilir nasıl uyuyordur şimdi? "Tenini, göğüslerini, bacaklarını gözlerinin önüne getirmeye çalıştı. Şaştı!.. Hiç bir şey anımsamıyordu.

"Oğlum Cahit," diye güç verdi kendine. "En iyisi uyuman. Sen bu işin altından kalkamayacaksın... Paralı işin ötesinde, apışıp kalıyorsun. Orda da, alanla satan razı... Kendini böylesine saklarsan, olacağı da budur. Hadi, yum gözlerini bakalım. Debelenmeden uyursan, sabaha kendine gelirsin. Her halde içerdeki de gelmiş olur. Böyle kurnazlıkları yapabilecek biri olsaydın, ilk uykuda, etini kessen duymayacak bir yorgunluğu yakalayacaktın. Yapamadın. Çarşıya, alış-verişe gittin madem, bir kitap, birikimi gazete alsaydın..."

Kendini azarlayınca, biraz yatıştı. Gövdesindeki ince seyrimeler azaldı. Bedeni ılıdı... Pardesü, yorgan ağırlığına kavuştu. Gözleri kapaklarını bastırmasına gerek kalmayacak biçimde, yumulmaya durdu..." Gece yarıyı geçmiş olmalı," diye kendince zaman ölçerken, birden dalıverdi...

Yüzünde şakırdayan elektrik aşığıyla, uyandı. Birden çığ

bir aydınlığa düştüğünü uykusunun derinliklerinde duymuştu. Gözlerini yavaşça açtı... Gültes, başucunda dikilmiş, ona bakıyordu...

—Bu kadarı fazla,-diye çıkıştı... Uyumuş... Dinlenmiş... Teni parıldamaya başlamıştı. Yüzü ablak bir mahmurluğun ışıltısında, gözleri yeşilin bütün tonlarıyla balkıyordu. -Haksızlık bu... Doğru değil... Açtım... Yorgundum... Ama, yeterince uyudum... Lütfen!.. -Elimi uzattı. Omuzunu kavradı Cahit'in... Ağır ağır kaldırdı başını...

Cahit, beline bir vinç bağlanmış gibi hafiflemişti. Kendiliğinden, omuzunu tutan parmakların çekimine uymuş, doğruluyor, doğruluyor, doğruluyordu... Bitmeyen bir bayırın üstüne doğru uzanırcasına kayarken, burnundan genzine yönelen nemli bir çimen kokusunun etkisinde, gövdesinin titrediğini duydu... Aynı anda bakışlarını kaldırdı. Alnı Gültes'in göğsüne değdi... İkisi de öyle, donmuş gibi kaldılar... Cahit başını, Gültes kolunu oynatamıyordu... Hangisi önce davrandı, bilemiyorlar... Bir soluk alıp vermede, tenlerinin her biri hücresi alaza kesip köpürmeye durdu...

Gültes'in parmakları, Cahit'in omuzlarından sırtına kaydı. Cahit'in başı, pijamanın aralığından Gültes'in tenine... Derin derin soludular. Soluklarının buğusu birbirine karıştı... Cahit, doğruldu... Gültes eğrildi... Uzun uzun koklaştılar... Dudakları birbirini bulduğunda, uyku, bohçasını toplayıp yitiklere karıştı...

Kendini hafifçe çekti Gültes... Cahit'i de birlikte sürükleyerek, kaldırdı. Kokusunu, teninin sürtüşünü, kolunun sarışını bozmadan, ağır ağır ilerledi... Yatağın başına vardığında, öyle ayakta tuttu Cahit'i... Parmakları gövdesinden kaydı. Pantalonunun, kemerinin üstünde durakladı bir an... Dimdik önünün gerginliğiyle kıvrandı her yanı... Kemeri çözdü... İlikleri teker teker açtı... Pantalon, uçkuru kopmuş yağlı bir kıspet gibi ayak bileklerine sarkıverdi Cahit'in... Gömleğinin

düğmelerini çözerken, daha alışkın, daha kararlı, daha ivecendi Gültes...

Cahit, çıplaklığında, ötelere gitmek isteğiyle, altetini sıyırdı. Sonra elini uzattı... Yatağın başında, pijamasını yakaladı. Parmakları, düğmeye yönelmeden, Gültes'in memesine dokundu... Elinin üstüne kapanıveren parmaklar, bir an devinisini tutukladı. Sonra bıraktı... Pijamanın düğmesi açıldığında, omuzlarının bir kıpırtısında sırtından uçuruverdi...

Salondan sızan ışığın alacasında, bambaşka bir gövdeyle karşılaştı Cahit. Biriki lokma yemekle, birkaç saatlik uyku, kırış kırış sandığı teni ipekleştirmiş... Yıprak bedeni tazelenmiş... Pörsük memeleri katılaştırmıştı. Derin derin baktı. Derin derin soluklandı. Her nefesinde, burnundan genzine, oradan da ciğerlerine diri bir tenin kokusunu çektikçe, kalçalarındaki bütün kasların acıdığını seziyordu...

Gövdesine kapaklandı. Ayaküstü, bedenine yaslanan tenin yumuşak sokuluşunda sertleşen derisinin sızısını duydu... Gültes, vücuduna çarpan sertliğin içinde yitmek isteğiyle doldu... Ellerini sırtından, beline kadar indirdi Cahit'in... Parmaklarını kalçalarında duymanın çoşkusuyla titredi. Gözleri kaydı... Başparmakları, külotunun lastiğine takıldı... Gerdi... Genişletti... Çekti... Bir türlü önünü indiremiyordu.

Pijamanın altını ağır ağır sıyırmaya başladı... Külotu yarı takılı, eğildi önünde Gültes'in... Kalçalarını, kalçalarının gövdesiyle birleştiği koyağı öpe öpe bacaklarını saran kumaşı çıkardı. Bir yekinişte, baldırıyla, önü arasına takılı külotu attı... Gültes'in omuzlarındaki parmakları kasıldı... Gövdesi bir yay gibi bükülmeye başladı... Yatağın içine yuvarlandıklarında, birbirlerinden kopma ürküsünün ürpertisiyle kaynaşmışlardı...

Bedenleri, hücreleri, kasları, tenleri, dilleri, dudakları, burunları, gözleri kulakları, dev bir orkestranın enstrümanları

gibi hizaya girmişlerdi. Saralarını hiç şaşırmadan, fantastik bir senfoninin melodilerini çala çala, birbirlerine çarpıyor, dinliyor, yanıtlıyor, sırasını gözlüyor, yeniden notaların en uygununu bulup çıkararak, senfoniye katılıyorlardı...

Bir giz, çoğalmanın gizi, nota nota, yay yay, tuş tuş, dokunuş dokunuş önlerinde açılıyor. Genç bedenlerinin özlemli çağrışımları, sertleşen, yumuşayan, dikilen, kapanan ne varsa, birbirinin içinde, üstünde, yanında, ucunda toplanıp dağılıyordu...

Boyunlarından, bellerinden, beyinlerinden kopan çığlık çavlamları, ıpıslak apışlarında çığ gibi yuvarlanıyor... Bir kopuşun hemen ardından, gövdelerinin daha aç, apışlarının daha ıslak, yüreklerinin daha dingin olduğunu biliyorlar... Yeniden sarılıyorlar birbirlerine. Yeniden açlıklarının coşkularının, istek ve tutkularının dalgaları arasında dolanarak, birbirlerinin derinlerine dalıyorlar... Aynı yükseliş ve inişin çığlığında, tükendiklerini sandıkları an, yeniden başlamanın artışıyla, şaşkına dönüyorlar...

—Hiç böyle olmamıştım,- diyor Gültes... -Bilmiyordum. Sanmıyordum... Düşünemiyordum... Böyle uzun, sürekli ve doyulmaz... Oh!.. Oh Cahit!..

Dişlerinin parıltısında, vahşi bir çığlığın bütün ışıldakları yanıp sönüyor. Derisini çiziktiren avkışlarla, derinliklerine tututkunun çağrısını gönderen öpüşler, irkiltiyor... Bitirdikleri an, yeniden başlamanın coşkusunu yakalıyorlar... Artık bedenlerinden akan ter, hangisinin belirsiz... Apışlarındaki ıslaklık, gövdelerinin ve birbirlerine verdiklerinin yapış yapışlığıyla, kışkırtıcı...

Doyumun bütün boyutlarını ilk tanışmanın tadında öğreniyorlardı... Gültes, memelerinin uçlarında dolanan ağzının içine, koltuk altlarını, uzatıyordu. Cahit, göğsünde sızlayan diş izini yalayan dilin tadıyla bütün bedeninin titrediğini an-

lıyor, parmaklarını ne yapacağını bilemezcesine yumuşak tenin her yanında dolaştırıyordu. Dizlerini, butlarını, ayak uçlarıyla, oyluklarını okşadıkça, Gültes'in ağzından dökülen ıkıltılara kapılıp gidiyor... Onları ciğerlerine çekmek isteğiyle ağzına kapanıyordu. Dudaklarının içinde, dilinin üstünde dolanan dilin, tutkun yoklamalarında, dirildiğini, kabardığını, sertleştiğini duyuyor... Yayılan gövdenin her tarafından lokma lokma kendi tutkusunu devşiriyordu...

Çığlıklarına karışan sarsıntılarının depreminde, birbirlerinin üstünde sızıp kaldılar... Gültes gövdesini ayırmaktan korkan bir çekingenlikle, yorganı üstlerine çekti. Gözleri kendiliğinden yumuldu. Gövdesi, bütün geçmişini unutan derin, ağır, katı bir uykunun bulutlarına daldı...

Uyandıklarında, ikisi de şaşkınlık içindeydi... Cahit, kalçalarında seyriyen katılıktan utanıyordu... Gültes, içinde uzanan sertliği sırılsıklam tutmanın pembeliğiyle gözlerini kaçırmaya çalıştı. Hafif başlarını çevirerek, bir an durakladılar. Sonra kendiliğinden kabaran dalgaların yelinde, denizin gelgitleriyle çalkalandılar... İliklerinde biriken ya da kalan son parçaları da, bedenlerinin olağanüstü çalkantısında çekip aldıktan sonra, dingin, doygun, sevecen, doğruldular...

Ellerini yakaladı Gültes... Doyumun ödenmez borcuyla, uzun uzun öptü...

—İlk kez kadın olduğumu duydum,- dedi mutluluğun sevinciyle. -İlk kez, bu kadar güzel olduğunu ayırdım. Sevişmek buymuş... Mutluluk ancak tam doyumla kazanılan bir zenginlikmiş... Teşekkür ederim... Herşey için... Yaşamanın böylesine güzel olduğunu bilseydim!..

Birden hüngür hüngür ağlamaya başladı. Cahit, yanıt vermeye hazırlanırken, yakalandığı bu fırtınanın etkisinde, duyduğu coşkuyu yitiriverdi. Kaygılandı... Kucakladı Gültes'i... Sonra ağır ağır uzattı yatağa... Yanıbaşına uzandı. Başını göğsüne çekti... Saçlarını okşayarak;

—Anlat,- dedi. -Pişmansan, bir daha yapmayız...

—Deli misin?- Korkusuyla dikildi Gültes. Sonra, uzun uzun öptü Cahit'i. -Pişmanlığım bu değil... Mutluluğundan pişman olur mu insan?.. Bilmediğim. Belki de hiç bilmeyeceğim bir düş dünyasının coşkusundan kaçılır mı? Sana rastlamak şansını nasıl öderim? Kolumu tutmasan!.. Gidelim, demesen!.. Dahası orda olmasan, ben yoktum şimdi...

Birden iki eliyle başını yakaladı Gültes'in. Gözlerinin içinde yanlış duyduğunu kanıtlayacak bir küçük bulut arayarak uzun uzun baktı. Yeşile batıp çıktığını bile bile;

—Ne diyorsun sen?- Dedi... -Yoktum ne demek?

—Ölmek istiyordum... Orda olmasaydın. Tutup sürüklemeseydin, ölmüştüm de... Yaşamak, böyle olunca güzel... Yalnız, kimsesiz, mutsuz, yoksul, yoksun, aç, çıplak ve ortalıkta kaldın mı? -Hıçkırıkları sözlerini bıçak gibi kesti... Omuzları titriyor... Bedeni, Cahit'in sımsıcak gövdesinde ürpertilerle yaylanıyordu...

—Anlat,- dedi Cahit gözlerindeki yaşları dudaklarıyla kurutarak. -İstiyorsan dinlerim... Ölüm, hiçbir şeyi çözümlemez bildiğim.

—Belki... Belki de herşeyi çözüverir...- Dedi kendini tutmaya zorlayarak Gültes. -Böyle bir geceden sonra, canını sıkmaya hakkım yok...

—Tersine, bilmek, bilmemekten iyidir... İstemiyorsan, zorlamam...

-İstiyorum,- dedi kesin bir kararla. Bağdaş kurup oturdu dimdik. -İstiyorum!.. Çünkü, dünkü Gültes, herşeyiyle dünde kaldı. Şu an, yaşamanın tadını almış bir kadın var burda. Bir tek günün, bir tek dokunuşun her şeyi değiştirivereceğini nerden bilirdi, dünkü kız? Artık, ölmeyi istemiyorum. Ama sana rastlamasaydım. Belki de bugün, körfezden cesedimi çıkaracaklardı. Ne tuhaf geliyor şimdi...

Eğildi. Gözlerinde, neyi izleyeceğini bilemeyeenlerin şaşkınlığıyla bakan Cahit'in dudaklarını öptü... Saçlarını karıştır-

dı. Gözlerinden akan damlaları ilkin yüzüne serpti. Ardından öpücükleriyle topladı... Yeniden doğrulurken, perdenin aralığından sızan gün ışığının, salondan gelen elektrik ışınlarıyla kucaklaştığını gördü... Kollarını alabildiğine açtı. Sonra sımsıkı Cahit'in boynuna dolayarak, doğruldu. Başının ağırlığını memelerinin üstünde duya duya;

—Artık kovsan bile, ölümü istemiyorum...

Sesindeki acının hançeri, Cahit'in bedeninin doğrayıverdi. Sarıldı. Soluksuz bırakıncaya kadar öptükten sonra;

—Burda tek başımayım,- dedi. -Hiç bir fazlalığın olmayacak... Gitmek isteyinceye, kendinin sayabilirsin...

—Oh!..- Dedi Gültes... Sonra devindi... Arandı. Aceleyle bulduğu pijamayı, üstüne geçirdi. Dingin, güvenli ve rahat olmanın çevikliğini kazanmıştı. -Çok acıktım!.. Acıktık,- diye tamamladı hemen ardından. Doğrulmaya çalışan Cahit'in omuzlarından bastırdı. -Sıra bende,- dedi... -Ben çağırıncaya kadar kıpırdamak yok... -Uslu uslu yatıncaya, salladığı parmağıyla boynunu okşadı. Eğildi... Öptü... -Aferin!.. Söz dinlersen, ödüllendirilirsin,- gülücükleriyle kapıdan fırladı...

İlkin elektriği söndürdü. Mutfağın dolaplarını açtı kapadı. Çayı koydu... Dolabın yerini biliyordu. Sofrayı donatırken, dudaklarının arasından Dede Efendi'nin "Yine bir gülnihal, - Aldı şu gönlümü" şarkısı dökülmeye başladı... Cıvıl cıvıl sesi, önce salonu, sonra bütün evi doldurdu... Söyledikçe, müziğin sevinciyle, banyoya daldı... Aceleyle yıkandı... Çayın suyunu koydu... Yatak odasında yöneldi. Bornozu çıkardı. Cahit'e uzatarak;

—Sen de bir duş al... Kahvaltı ancak hazır olacak,- sözcükleriyle, bütün tazeliğini göstere göstere salona kaçtı... Pijamayı aceleyle giydi... Yan gözle, kendisini süzerek banyoya geçen Cahit'i izledi. Kendinden, yaptığından, durumundan hoşnut, sofraya gözattı...

Cahit, olanların etkisinde, klozete oturdu. Tıraş oldu... Se-

rın suyla, kendine gelirken; "Şansım varmış," diye geçirdi içinden. "İyi bir rastlantı... Gitmez, kalırsa, yalnızlıktan kurtulurum..."

Sofra hazırdı. Karşılıklı oturduklarında, açlığın anlamını kavradılar... Bir çırpıda, silip süpürdüler sofranın üstündekileri... Gültes gülüyordu;

—Bir daha olmasın ama, açlık kötü,- dedi. -Dün nasıl saldırdım? Yedim, yedim... -Sonra da, öyle bir uyku bastırdı ki, anlatamam. Darılmadın değil mi?

—Dün bitti,- dedi Cahit. -Evindesin... İstediğin kadar yakın olabilecek bir dostun var... Artık yarına baksan iyi olur...

—Sahi mi? Yarınım var mı benim? Bağışlıyor musun?

—Yarınlar hep var... Yetişmeye çalışırsak, olacak da... Kendin söyledin. Dünkü, orda, deniz kıyısında kaldı... Artık yeni Gültes'in şerefine,- diye kaldırdı çay bardağını... Yarınlara!..

—Yarınımıza,- dedi kuşkunun ürküntüsü içinde Gültes...

—Yarınlarımıza,- diye tamamladı Cahit. Gözlerinin yeşiline battı çıktı yeniden. İçi dışı bir bahar sevinciyle doldu... -Sesin çok güzel,- dedi hemen ardından. Dinlediğini değerlendirmek çabasıyla. -Biçemin de fena değil...

—Bütün toplantıların ses sanatçısı bendim, ortaokul bitinceye,- dedi Gültes. Biter bitmez, daha 16'sında evlendirmeselerdi, belki de ilerletebilirdim...

—Evli misin?

—İdim... Kocam 18'ini yeni bitiriyordu. İki yıl bile sürmedi evliliğimiz. Yazık!.. Belki bir şeyler öğrenecek, bir şeyler yapabilecektik...

—Ayrıldınız mı?

—Öldü... 18'ime yeni giriyordum... Ne tuhaf!.. Birbirimizi dürtüklemekten başka bir şey yapmadığımızı, dün öğrendim... Dünden bugüne, demem gerekiyor. Ama, o bile, bilince, dayanılmaz bir tutku haline geliyor. İnsanın kanına giriyor. Beynine tırmanıp, yuvalanıyor orda. İğrenç, rezil, hayvanca bir ur gibi büyüyor... Kapalı Anadolu kasabalarında,

bir dulun, 18 yaşında da olsa, yazgısı, beyninin derinlerindeki bu hayvanla, nereye götürür? Sen iyi bir insansın. Ama, sanırım, dünkü kızın, denize ölümcül bakışının nedenini hemen anladın...

—Halâ içinde taşıdığın bir düğüm gibi ürküyorsun,- dedi ince ince okşayarak... Çekti yeniden bağrına bastı Gültes'i... Sırtını, gövdesini, omuzlarını okşadı... Kalkan başının uzattığı doygun dudaklarını öptü uzun uzun... -Anlat... Ancak oy zaman, iyice kendinden çıkarıp atmış olursun...

—Oh Cahit!.. Nasıl bu kadar güven verebiliyorsun? Daha ilk bakışta, gözlerini gözlerimde duyduğum an, hiç bir şey yapamayacağımı, sadece seninle sürükleneceğimi anladım. Ve inanır mısın, ilk kez o an, bakıştığımız, beni buraya getirdiğin an, beynimdeki hayvan da sustu... Sonraki pişmanlıklarımın hiçbirini de bulamıyorum şimdi... Anlatacağım. Herşeyi anlatacağım... Madem sıkılmadan dinliyorsun, başını ağrıtacağım gün boyu... -Doğruldu.- Şimdi şu sofrayı toplıyayım da...

GÖZ SAKINMAKLA, KURTULMAZ

Körüklü çantasından çıkardığı dosyaları masanın üstüne yerleştirdi. Belli bir alışkanlıkla, teker teker kapaklarını açtı. Duruşmaların tarihleriyle, acendasına kaydettiklerini karşılaştırdı. Tarih sırasına göre dolaba yerleştirdi. Ertesi günün dosyalarını çıkarıp çıkarmadığına baktı. Acendasından karşılaştırdığı tarihlere göre, hepsi masasının üstünde duruyordu.

Yine de, dolabını denetlemeden yerine oturmadı. Koltuğuna kuruldu. Ertesi gün gireceği davaların dosyalarını bir bir elden geçirmeye başladı. Sonuncusuna geldiğinde, yanındaki kâğıda notlar almaya durdu.

Gerildi. Notlarına baktı. Davayı baştana sona düşündü. İki elinin parmaklarını birbirine çattı. Bir zaman, izleyeceği yolu kararlaştırdı. Sonra, yeniden aldığı notları inceledi. "Ben bu davayı kazanırım," güveniyle dosyanın kapağını kapattı. Masanın üstündeki dört dosyayı da tek eliyle kavrayıp, çankasına yerleştirdi. Cüppesinin kolmaya yüz tutan ışıltılarına daldı bir an. Yarına herşeyi hazırdı.

Tam yerinden doğrulurken, Kâmil kapıdan başını uzattı;

—İşin çok mu?

—Buyur abi,- diye fırladı. -Ben de şimdi sana uğrayacaktım.

—İyi öyleyse,- gülümsemesiyle, içeri daldı. Tam masanın sağındaki deri koltuğa yerleşti. Bacağını ötekinin üstüne attıktan sonra; Kahveleri Çıplak söyleyecekti.- dedi. -Tahir abi de nerdeyse gelir. Osman dayımın uyku zamanı ya...

Cahit, bir anda çizilen yelpazenin ikircimine dalıverdi. Tahir, Çıplak ve Kâmil. İşin içine Osman ustanın adı da karışınca, engellenemez bir yel etkisi uyandırıyordu. İrkildiğini gören Kâmil;

—Kaygılanacak bir şey yok,- diye yatıştırmak istedi Cahit'i. -Şöyle başbaşa bir konuşalım dedik... Biliyorsun, Erdoğan Bey yolcu... Hasan Bey de haldır haldır hazırlık içinde. Bunların böyle gitme tasasına düşmeleri, içimizi üşüttü. Eczacıyla mı takıştılar?.. Yoksa Mahir Bey'le Recep'in tepeden inme gelişine mi bozuldular, aklımız ermedi. Ermedi ya, her bir tedbiri baştan görmek gerek. Bakarsın dedikleri çıkar. Hasan Bey de, taşınıverirse, elimiz ayağımıza dolanmasın.

Daha Kâmil sözünü bitirmemişti ki, Çömçöm kapıda dikilmiş, başını sallaya sallaya, Kâmil'i onaylıyordu. Lafı biter bitmez geniş adımlarıyla öteki koltuğa erişmesi bir oldu. Kaykılıp yerleşirken, Mustafa tepsisini sallaya sallaya izini süren Telâşe'yle sökün etti.

—Övendireyle sürüp gelmesem, kahveyi zor görürdünüz. Topgötün İsmail'le, Köpek döğen'in Tevfik, tavlaya oturmuşlar. Kahve ahalisine ısmarlamacasına. De gidinin kentlisi!. Beleşe amma da meraklıymış yahu!.. Duyan Havuzlu Kahveyi doldurmuş... Yenilen birer kahve söyleyecek ya... Her biri şimdiden ikişer fincanı ödemiş durumdalar. Sen Telâşe'nin seyirtmesini görecektin. Kalkıp da bize üç kahve mi getirir? Düşlen önüme demesem, akşama anca içerdiniz. Yine yatın kalkın da bana dua edin,- diye diye yandaki koltuğu masanın yanındakilerin arasına sürdü. Telâşe fincanları bırakıp dönerken, kolundan tuttu. -Al paranı- dedi sevecenlik karışımı bir fiyakayla. -Fincanları da merak etme. Geçerken ben getiririm. Sen beleş ardındakileri mısmılla bir iyice.

—O senin dediğini Çakır Osman efe yaparmış duyduğum,- diye geri kaçtı Telâşe. -Bizim oralarda geçmez Mustafa abi!..

—Düşersin len eline,- dedi gülerek Mustafa. -Ben deyivereyim de, sen aklayabilirsen akla kendini gayrı.

Telâşe'nin çoktan yittiğini bile bile ardınca başını salladı. Sonra fincanını kavradı. Höpür höpür yudumlayıp, sehpanın üstüne bırakırken:

—Biz iyi etmedik galiba abiler,- dedi. Üçünün de şaşkın şaşkın baktıklarını görünce, yutkundu. Yüzü kızardı. kulakları pembe pembe sarktı. Sonra yeniden kendi sözünü sürerek; -Bu particiliği milletin kanına işletmekle iyi etmedik. Baksana, yankes Telâse bile ustamıza laf etmeye kalkmakta.

—Kötü mü dedi.- diye atıldı Kâmil. -Osman dayım bunlara aldıracak olsa, kimse laf edebilir mi? İnsanlar böyle, böyle alışacak bizim oğlan. Önce, olmayanın lafını edecek. Sonra, yüzümüze karşı deyiverecek içindekini. İşte o zaman başlayacak asıl particilik. Yoksa, daha işin başındayız.

—Etmen be,- diye diretti Mustafa. -Kaç seçim geçirdik. Az daha yitireyazdık sandığı. Yüzümüze gülenlerin bazıları, ardımızdan kuyumuzu kazmış meğer. Siz halâ işin başındayız diyorsunuz. Bana sorarsanız, bu okumuş takımının, -Birden gözleri Cahit'in bakışlarına takıldı. Yeniden şaşırdı söyleyeceklerini. Yutkundu!. Başını salladı. Ne diyeceğini yeniden düşündü bir iyice. -Sözüm meclisten dışarı,- dedi düşününce. -Ağırdan ağırdan sandalına yol vermeye başladığına göre, işimiz zorlaşmakta. Öyle değil mi bizim oğlan?

Cahit, Mustafa'nın sorusuyla bir irkildi. Avukatlığa başladığından beri, dostluğunu hiç eksiltmemişti. Sürekli dükkânlarına, mağazalarına uğramıştı. Ama taraf olmamak için, partiye gitmiyordu. Kâmil de, Tahir de o'nun bu çekingenliğini yer etmek düşüncesine veriyor, seslerini çıkarmıyorlardı. Mustafa arada homurdansa da, onların suskunluğu karşısında ağzını açamıyordu.

—Ne ilgisi var?- Dedi Cahit. -Bizim kent küçük. Ben geldim. Yerleştim. Sanıyorum, bunu beklemiyorlardı. Saadettin bey köklü avukat. Nasılsa bağı bahçesiyle, durumu idare eder. Hem Erdoğan Beyin karısı memur. Atandıysa izlemeye koşulu.. Hasan bey ise, uzağa gitmiyor bildiğim. Dört-beş avuka-

tı besleyecek verimimiz yoksa, her halde dengimi yüklemek bana düşmez.

—Sen işi burasından alıyorsan, sorun yok,- dedi Tahir. -Bu da doğru olabilir. Hatta tutalım, bizim kaygılarımızdan daha doğrudur. Kaygılanmak gereksiz şu an... Bunca yıl iktidarda kaldık. Neyleyelim!.. Hatamız, köhnememiz olduysa, yeni, baştan uğraşır, yitirdiğimizi kazanırız. Halkçılar gelseler, tüğ mü dikecekler? Onların yapacağı, bizimkinden bile az. Yapabilselerdi, geçmişte dizgin ellerindeyken becerirlerdi. Bizi yıldıran bu değil. El altından bir oyun olması senin anlayacağın. Varsa öyle bir şey, bizden iyi bilirsin.

—Seçim hazırlığının kokusu buralara kadar geldiğine göre, kuşkular yersiz. Daha zaman var. Ama, benim gördüğüm kadarıyla, bir erken seçim gelecek. Muhalefet iyice bunaltmakta. Zaten ömür boyu orada kalacağız diyen yok. İsmet Paşa'nın bırakıp gittiği yerde, kimse istese de kalamaz. Saltanat değil ki bu. Cumhuriyet... Halk seçerse, otururşun. Seçmedi, hatalarının hesabını görür, yeniden tırmanmaya uğraşırsın Tahir abi'nin dediği gibi. Siz oldum olası, okumuşa kuşkuyla bakarsınız. Hem onsuz olamazsınız. İşinizi gördürmek için... Hem de güvenmezsiniz. Benim bildiğim, çoluk çocuk sahibi insanlar. Okul masrafı, babama bağ diktirdi. Kimbilir olana neler sattırmakta. O yüzden, işi büyütmeniz anlamsız iyi öyleyse... Maden anlamsız- diye kaptı sözü Tahir. -Boşluğu dolduracaksın.

—Neyin boşluğunu,- şaşkınlığıyla baktı birden Cahit. Bekliyor, bir gün başına geleceği de biliyor gibiydi. Ama, bu kadar tez karşılaşmak, yine de irkiltmişti o'nu. -Henüz ortada bir boşluk yok. Ama, olursa, ben de gerekliyseml!..

—Avukatlık bunun kanına işlemiş abiler,- dedi sırıtarak Mustafa. -Baksana herifçioğlu bize de lolo diyor. Beri bak bizim oğlan. Üçümüz birden yekinip odana niye doluşmaktayız biz bakalım? Varıp Kavruğun oğlunun bi kahvesini içelim diye mi? Kahveyi Maraz Osman yaptıktan kelli, buraya gelmenin anlamı ne? Yekinmenin vaktidir. Boşluk olmasa, tö-

perlenir gelir miydik? Boşluk var! Okumuş takımı, tasını tarağını toplamakta bir güzel.

—Yerine bde adaylar hazır,- dedi Tahir. -Beyzadeler, akın akın partiye yazılmakta. Mahir Ağa, takım taklavatıyla doluşuyor. Yarın öbürgün hepimizi kütletir bunlar. Bizim için değişecek bir şey yok. Ama, kötüsü geldiğinde ellerini eteklerini çekiverirlerse, olan yeniden derlenip toparlanmaya olur.

—Biz seni hep kötüsüne saklamıştık,- dedi Kâmil ağırdan alarak. -Bey takımının sökün etmesiyle, okumuşların taşınma hazırlığına girmesi çakışmaya başladı Cahit. Belki bunun altında kötüsü yok. Partiyi bir kez kaptırırsak, bir daha ele geçirmek mümkün değil. Hepimiz yapacağımızı yaptık. Bir şey beklediğimizi sanmayasın. Beklesek de, ağzımızı havaya açmaya koşuluyuz. Ama, Osman Dayı'mın dediği günler gelmekte anlaşılan. Eczacı, Mahir Bey'in takımına koltuk kovaltalım istiyor. İş yukarıda bitmiş. Sıra aşağıya geliyor. Aşağısı da bitti mi, başladığımız iş yarım kalır. Bizim amacımız salt iktidar değildi biliyorsun.

—Bazı şeyleri anlatmak gereksiz abi,- dedi birden Cahit. -Biz verdiği sözden cayan insanlar değiliz. Çıplağın dediği gibi, töperlenip geldiğinize göre, benim de işe koşulmam gerekiyor anlaşılan. Partici dediğin, ardımdan gel der. Yanıbaşıma gel diyorsa, geri durmak yaraşmaz.

—Ne yanıbaşı be Kavruk,- dedi yine Mustafa. -Bizim dediğimiz, başımızdır... Sen varım dersen, gerisine karışma. İlçenin başına kendi okumuşumuzdan başkasını geçirecek değiliz.

—Eczacı ne der bu işe? Yeni üyeleriniz nasıl karşılar?

—Sen orasını bize bırak. Elbet bir sürü insan, eli hamur karnı aç kalacaktır. Particilik dediğin, son ana kadar ummak.. Ondan sonrasında yine ummaktır bire Cahit kardeş,- diye gülüverdi Mustafa.

—Aboov!.. dedi Cahit. -Yahu çıplak bunu diyorsa, bizim işimiz harap. De hele bakalım. Kukla mı aramaktasın, kavgaya yoldaş mı?

—Tövbe!..- Diye sigara paketine sarıldı Mustafa. -Bunca dirsek çürütmüş adama yakışmaz bir söz etmektesin şimdi. Partici dediğin, ne kukla arar, ne kuklalığa özenir. Kisinin kendine yaraştıramadığını başkanına yapıştırması, bilisizlik değilse bizim oğlan, densizliktir. Haşa, bize böyle öğretilmedi. Ve de öğrenmek isteyen şamarı ağzının üstüne yiyiverir.

—Yahu çıplak,- dedi Tahir. -Karşısında koskoca avukat var senin. Kiminle söz aşığı attığına dikkat etsene. Açık açık söyle içindekini. Biz zordayız, de şuna. Sıkışıp kaldık. Başımıza birini geçirecekler. Sonra da kendi aralarındaki tepişmeye bizi bulaştıracaklar... Ağalarla Beyler, bunca zaman ipleri ellerinde tutmuşlar. Baktılar bizi deviremiyorlar, içten çürütecekler. İyi biliyorlar. Çok iyi biliyorlar ki, kötüsünü sırtımıza yüklerler de, kaymağını kendileri yerler.

—Şimdi kaymak dönemindeyiz. Kör sürçmesi sanıyorlardı bizim gelişimizi,- diyerek gözlerinin içine baktı Kâmil. -Yerleştiğimizi, tutunduğumuzu ve etkin olmaya başladığımızı görünce, içten vuracaklar. Sen bunları bilirsin. Yeri geldiğinde bizim boş kavgalarımızı da... Başımızda güvendiğimiz bir adam olursa, tırpanlanmaktan ürkmeyiz. Ürkmeyince, de kavgamızı dışa karşı veririz. İşin kolay değil. Onca anasının gözü tilkiyle uğraaşacaksın. Ayakbağın, çelme takanın çok olacak. Ama, sen orda dimdik durdun mu, biz burda sapasağlam kalırız.

—İstediğiniz ne?- Sorusuyla, konuyu büsbütün açtı Cahit. -Üyelik mi? İlçe yönetiminde Erdoğan Bey'in yerini doldurmak mı? Yoksa, başka bir şey mi?

—Biz birbirimize, söz dolandırmayacak kadar açığız,- dedi Tahir. Önerimiz Başkanlık. Kabul edersen, yarın erkenden kaydını yaparız. Sonra kongrede çeker masana oturuverirsin.

—Beylerle Eczacı buna razı gelmezlerse, zor geçer de otururum,- dedi Cahit. -Siz beni razı gelmezlerse de topun ağzına mı sürmek istiyorsunuz? Hele deyin bakalım. Kişi ateşte yürüyecekse, alevi görmeli.

—Eee!.. Dedi yine Mustafa. -Kuştüyü yatak bulduk Kavruk, bizim kart bedenlerimize yaraşmaz, hele gel de sen uzanıver bakalım mı diyecektik? Sen bizim gözümüzün bebeği, biricik avukatımızsın. Başımız sıkışmasa da, bir başımıza çözüyor olsaydık, baskın verir gibi buralarda kıvranmanın anlamı neydi?

—Ha şöyle,- dedi Cahit. -Sökül bakalım. Beyler bastırdı bir yandan. Eczacı öte yandan, sıkıştınız he mi? Osman Usta böyle olacağını söylememiş miydi? Ne çabuk unuttunuz? İşte dar gün geldi. Parti kabuk değiştiriyor.

—He!- Diye atıldı Mustafa. -değiştirdiği kabuk gibi geliyor. Aslında bal gibi kökünü değiştiriyor. Kemancı niye öldü? Biz niye debelendik bunca zaman? Hepsi boşa mı gidecek? Yok arkadaş!.. Ben buna razı gelemem. Beni partiden atacaklarsa, bakarsın çoğunluğu alıp atarlar da... Ama, ayaklarımdan sürünmeleri gerekir. Öyle kolaycacık mızıverecek olsaydım, daha baştan niye soyundum buna ben? Okumuşların dışında, bu iş tutar diyen bir biz vardık. Tutmasına tutmazdı bile... Kaç adamı kolundan sürükledik, sen bilmektesin. Dar zamanda, herkes, çiğnini silkiveriyordu. Sen, bir de kemancı, hiç gözünüzü kırpmadınız. Şimdi sağ olmalıydı ki, seni yine yedekte tutalım. Neylersin, Kahya tetiği çekti. Bizimkiler de, genel affı çıkarıp, can bir kardeşimizin katilini salıverdiler. Demokrasi böyle gerektiriyor deyip, bağrımıza taş bastık. Ama yeniden dara düşende bir dönüp baktık ki, biz bir de senden başka kimse kalmamış.

—Biz de başkalarındanız öyle ya!.. Azbiraz kitap yalayıp, diplomayı çekince, hemen okumuş defterine geçiverdik. Yahu siz asıl değişeni görmemektesiniz anlaşılan. İlkkez kuyruğunuz sıkıştığında, sizden birine geliyorsunuz. Hem de okumuş olduğu halde. Bu neyin başlangıcıdır?

—Ben size demedim mi,- diye coşuverdi Kâmil. -Cahit, hep bizdendir. Kabuk ya da kök her neyse değiştiren sadece parti değil. Biz de değişiyoruz bir güzel. Bakın, başımız sıkıştığın-

da bir yerliye gidiyoruz. Başka bir okumuşa değil. Ama, biz hep aynıyız. Değişmeye karşı içimizin derinlerinde bir yabanlık duyan eski insanlar... Kardeşimize varıp, el gibi davranıyoruz. Neden? Okumuş!.. Galiba, asıl zorumuza giden başka. Bizden olmayanın onda bulunması. Çıplak ne güzel söyledi. Kart bedenlerimizi serebilseydik... Asıl kart kafalarımızı değiştirmeye koşuluyuz. Buna da burdan başlıyoruz anlayacağın Cahit oğlan... Başımızı değiştireceğiz. Bizim kararımız bu. Kendimizinkileri atıp, seni getireceğiz yerine. Neden? Gayri, bizim de okumuşumuz var. El adamına muhtaç değiliz eskisi gibi. Ardın durmuyor bilesin. Seninle birlikte, kaç adam gönderdik yüksek okullara. Senin gibi iki üç kişi daha dönüp gelirse, bundan sonrası kendi aramızda çekişeceğiz. Hem bizim partide, hem Halkçılarda yerlimiz oldu mu, kavganın biçimi değişir benim bildiğim. Sanırım Osman Dayımın da, Şevket abimin de düşledikleri buydu. Particilik bir yana, bu demokrasi oyununda, üste çıkan biz olacağız. İşte kavganın anlayabildiğimce temeli budur... Halk Partisi'ne çöreklenmiş bir nice Beyzade varsa, bize geçmekte. Mahir Bey, Ankara baskısıyla döndü ya... Hepsi birden hidayete ermekte dürümlülerin. Eczacı, milletvekilliğini cebine koyanda, yüksek politika yapıyor, aksırsa Mahir Bey'i bile partisine alıyor. Yarın seçim günü Mahir onu altına itekleyip, mazbatayı cebine sokarsa, seninkinin halini görürüz. Hani, gönül salıver ucunu demiyor, değil. Salıver ki, görsün ninesinin yemişini, Ama, biz bu işe salıvermek için girmekdik ki!.. Osman dayımın sözleri çın çın ediyor kulaklarımda. Salıvereyim diye aklımdan geçirir geçirmez, başını yaktıkların n'olacak, sorusuna yanıt bulamıyorum. Çıplak haklı. Ya başta girmemek varmış bu işe, ya da bırakmak ancak ayaklarından sürüdüklerinde mümkün. O yüzden, bir koşulun varsa, baştan kabul.

—He!..- Dedi Çıplak. Nasılsa beylerle boğuşma adına sürünüp gelmişiz kapına. Sen de kentimizin gözbebeği bir avukatımız olduğuna göre, hiç çekinme arkadaş. Vek âlet ücre-

tini peşin iste ki, particiye güven olmadığı bir kez daha ortaya çıksın. Ola ki dava kaybedilir. Bu bey takımını Mustafa Kemal bozguna uğratamamış, ustamın dediğine göre. Topal Ali dayıyla, Dursun Çavuş'u da kendi kulaklarınla dinlemişsin. Nerde İngiliz Muhibbi, Fransız Mandacısı. Yunan artığı varsa, bir vakitte doluşuvermişler çevresine. Allah'tan, onları bildiğince kullanmış da, kararları kendi yoldaşlarıyla almayı yeğlemiş. Yoksa O'nu bile şaşırtırlarmış İsmet Paşa gibi... Koltuk tatlıdır sözü boşuna mı edilmiş. Ben bildim bileli, koltuğa kimseyi yanaştırmadılar. Sonra bir gün... Bir de baktılar ki, Çıplağın Mustafa koltuğu kaptığı gibi karşı partiye taşıyıvermiş. Bunlar bir avuç haramzade bire avukatım. İş kelle hesabına geldi mi, kelleleri öylesine değerli ki, koltuğun bile ardından bakakalıyorlar. Belki de azlık olduklarından. Bir avuç adam, bizim ahmaklığımızdan, bir bacağını taşıyamayacakları koltuklara kuruluyorlar. Hem Hint fili gibi koltuğu taşıyoruz ağlaya sızlaya... Hem de bu bir avuç Beyzadeyi... Sonra da övendireyi süstüler mi kıçımıza, seyirtmeye duruyoruz. Ben bi kez koltuğu kapmışım arkadaş. Kaptırıverirsem, bi daha yanından bile geçemeyeceğimi domuz gibi biliyorum. Eee!... dedi yeniden hepsinin gözlerinin içine baka baka... -Bunu, bu yarım aklımla ben biliyorum da, onca okumuş takımıyla, beyzadelere bilmiyor mu? Biliyorlar ki, hem de benden daha domuzcasına... Şimdi eğri oturup doğru konuşalım. Biz okumuşların ağzındaki düdüğe uyup, tuzu yakaladık. Sonra bir güzel çayın kıyısına vardık. Orda hava değişiverdi. Su şarıl şarıl akmaktayken, çobanlarımız geri bas türküsü çağırmaktalar. Basarsak n'olacak? Halk Partisinin bey takımı, gelip başımıza kurulacak. Peki biz ne diye yola çıkmıştık?

—Ne diyeyi sona bırak hele Çıplak,- dedi Tahir. -Kimlerle yola çıkmıştık, de ilkin. Belki o zaman, öfkene biraz gem vurup, sözün endazesini yakalarsın.

—Hadi dediğin olsun,- dedi Mustafa. -Kimlerle yola çık-

mıştık? Okumuş takımıyla, bir!.. Halk Partisinden allem kallem atılmış eski Halk Partililerle iki... Demek istediğin bu mu? Buysa, atılmış olmak, bize yakın gelmektir... Gelmemişler, gelememişler, gam mı? bir kez biz yola düştük mü, düşmedik mi? İşte asıl gamlanacak nokta burası... Okumuş, bey takımının ağzına bakmakta öyle ya. Ekmeği ordan. Hepsi de kaval ustası... Biz neyiz? Koyun sürüsü anasını bellediğimin... Hem de, en kalabalığından. Çoban uyudu mu bir an, ziyana dalacağız ki, hesabını kimse veremeye... Oya geldi mi, erimiz aslan, dişimiz şahmeran... İşe geldi mi, temelinden çatısına bedenimiz kan revam... Yüzüne sıçtığımın kadife koltuğuna geldi mi iş, hadi!.. Sürünün dışında kalmak istemiyorsan, ortasında kavalımızı bekle, öyle ya!.. Yağma yok Cahit oğlan. Ben, o koltuğu Halk Partisinin şişgöbeklerinin altından kapıp kaçana anam ağladı. Aradan yedi yıl geçmeden, aman beylerim, ben koltuğu yanlış yere götürmüşüm, sizin parlak götlerinizden başkasına yaraşır değilmiş, buyurun da, beni bağışlayın mı diyeceğim?

Hey hey!.- Diye çırpındı Tahir!.- Boynuz kulağı geçermiş derler... Hele gelip de şu yiğidi bir görsünler bire!.. Osman Usta, sanki sadece meze hünerini aktarmamış bu çapara... Bilisini de belletmiş bir güzel ki, bunca yıllık yoldaşımı şimdi tanıyorum...Al benden de bir o kadar Çıplak... daha Serbest Fırka zamanı kaçıracaktık biz koltuğu... Olmadı... Olamazdı da hepimizin bildiği gibi... Hiç birimizden eli Kemal'e varamazdı. Ama, bey takımına, hiç aman vermem dinim hakkı için. Yukardakiler, tepemizde kurulmakla, her bir işi edebileceklerini sanıyorlarsa, yanılıyorlar... Yanıldıkları şurdan belli. Onlar bu işi çocuk oyuncağı bellemişler... Biz koyun ağılıyız ya... Hiç birimiziden, hiç bir şey olmaz. Haksız da değiller, üstten baktığında... Neyleyebilir adam bizi? Milletvekili yapsa, parmak kaldırmayı bilmeyiz. Bakan eylemeye davransa, odamızın yolunu şaşırırız. Ustamızın adı Hıdır, elimizden gelen budur örneği, yapabileceğimiz bir tek şey var... beyleri-

mizin, buyurduğuna boyun bükmek... E, peki biz bu partiyi niye kurduk? Beyler aynı beyler olduktan sonra, rahat kıçımıza mı batmıştı? Osman abim haklıymış... İsmet Paşa'nın kendi elyle yapamadığı bir şey vardı demek... İzmir'e Amerikalı doldurmak gibi... Kendisiyle olmuyordu bu. Bizimkiler kasım kasım kasıldıklarına göre, O, kalsaydı, NATO'ya giremeyecektik.

—Girdik de ne değişti?- dedi Kâmil. -Pamuk bir yıl tavana fırladı. Saruhanlıyla Çakırbeyli çiftliklerinin elinde ne birikmişse, altın oldu... Sonra bağları kökleyip pamuk tarlasına çevirenler, analarının örekesini gördü, öyle ya... Neymiş, NATO'ya girmişiz... Kore'de yiğitliğimizi göstermişmişiz... Yiğitliğimizi göstermeye Kore mi gerekmekteymiş? Bunca yiğidimiz, elini kolunu sallaya sallaya aramızda dolaşmaktayken, bunların gösterişine kim inanır? İnanacağız. Tam tersine, kalabalıkta, biz de kasılacağız tokmaksız davul gibi... Çünkü tokmak ellerinde. Ve şimdi, durup dururken, tokmağı aktarıvermekteler eski sahiplerine.

—Durup dururken, deme,- dedi Mustafa. -Okumuşlar, kendi aralarında uylaştılar, de... Baktılar ki, biz onların ellerine birer mazbata verip, yolladık yüksek Ankara'ya savıverdik... kotarsınlar diye... Buraları bize kaldı. Yalnız buraları mı? Öyle olsa, ballım güllüm götürürdük bu işi biz. Hiç biri de, yerinden yakınmazdı. Biz nasılsa, Ankara'ya varamayız. İşimiz gücümüz burda olduktan öte, ordakilere aklımız ermez. Ama, adamımızı biliriz. Yerimizi, yurdumuzu, haddimizi de... bildiğimiz bir başka şey de, Ankara'dakilerin, bize muhtaç olduğu... Zaten dananın kuyruğu burdan kopuyor. Bir kez gittiler, yetmedi. Dönüp geldiklerinde, yetmezliği onayladık bir güzel... Ötekilerin yirmiyedi yıl oturdukları yerde, bunlar dört yılda ne yapabilir, dedik... Gelecek yıl yine gelecekler. Ya da söylentiler doğruysa, bu yıl gelip boyunlarını bükecekler. Gözümüzü bile kırpmayacağız, biliyorlar... Bildikleri halde, kaygıları ne ki, öteki tarafın köşekleriyle, elele, bizi partiden sür-

mek istiyorlar... Bunların kulağına bir yerlerden kar suyu kaçmış olmalı. Olmalı ki, bu sorunu gelmeden çözüp atmak istiyorlar. Orda, yukarıda el ele verecekler. Sonra baskın basanındır örneği, gelip buralarda bizim tozumuzu atacaklar öyle mi?

—Len Mustafa,- dedi yeniden Tahir. -Bunlar seninle başedebilirler mi oğlum?.. Niye kostaklanıp duruyorsun? Kar suyu ortada değil mi? Biz üç-dört yıl önce sıkışsaydık, nereye giderdik? Yine onlardan birinin yazıhanesine he mi? Bak şimdi nerde köçekleniyoruz? Bizden birinin avukatlık mekânında... Herifler enayi mi? Biz giderken onlar geliyorlardı... Sen ceplerine iki mazbata sokup, her bir yere okul açtıracaksın. Sonra yetiştirdiğin kızları oğlanları üniversitelere yollayıp okutacaksın. Tarla tapan satıp, diploma alacaksın bir güzel... On yıl önce, sırmalı çavuşları zabit yerine kullanırken, yedek subaylığı önlemenin çarelerini aratacaksın... Sonra da, eski hamamda, eski taslarla su dökünüp, eski tellâklara bahşiş dağıtacaksın öyle mi? Yağma yok!.. Anadolu Osmanlı'yı kündeden atarken kime güveniyordu? Kendine ve silâhına he mi? Şimdi... Çıplağın Mustafa'nın ağzından çıkanları hangi okumuş diyebilir? Adamın aklı bile ermez. Bi duysalar, kimbilir alnına nasıl bir dağlama vururlar?- Birden Cahit'in gözlerine baktı. Uzun uzun sürekli dinleyişine daldı. Yutkundu. Gözlerini kırpıştıra kırpıştıra; -Biz bunları neyleyeceğiz- dedi burnuyla göstererek. -Ne istedikse yerine getirdiler... Oku dedik, diplomanın en yükseğini koyunlarına sokup, karşımıza dikildiler. Öğren, dedik, bizim bildiğimizi deryalarına damla eylemezler... Sıkıştığımızda, nereye giderdik? Eczacı burdaysa, eczanesine... Değilse ta, Ankara'ya... İş o ölçüde büyük değilse, burdaki adamlarına değil mi? Şimdi nereye gidiyoruz? Kavruğun Cahit'in yazıhanesine? E, yarın öbürgün, adamlar gelip de, beni listeye yaz dediğinde, yazmayı verirsem n'olur? Bal gibi de doğrusu olur... Daha işin başında kalıcı olan biz, geçici olan onlardı... Bunu hepimiz biliyorduk. Belki, onların bilmediğ, bizim bir gün ardımızı pekiştir eceğimizdi. Sa-

nıyorlardı ki, onlar hep çoban olacak. Biz de sürü kalacağız... Çoban yetiştirmeye durunca, uyandılar benim bildiğim. Baktılar ki, karşılarında eski Çıplak, eski Çömçöm ve Çulha yok... Partinin söz sahibi insanları var. Beyim, yapıver diyenler, ikinci seçimle boyun bükük lüğünü bıraktılar. Gayri boynu bükük olan onlar... Bizim yanılgımız bizden olanın hep aynı kalacağını senmamızda... yıllarca Osman abimle niye çekiştik. herkesten kuşku duyuyor diye değil mi? İş gelip güce dayanan da, ne kadar haklı olduğu ortaya çıkıverdi. yukardakiler biraz geç kavradılar anlaşılan. Osman abimin parti kurulurken bildiğini, onlar üçüncü seçime giderken çakıyorlar. Haksız sayamayız. Biz ardımızı pekiştirende, onlar geri dursun yazılı değil. Elbet tedbir düşünecekler. Nedir? Eski tellâklar işbaşına!... Mustafa'nın kapıp kaçtığı koltuğu eski sahiplerine verdi mi, bu kez kendi altını pekiştiren o olacak. İşte durum bütün açıklığıyla önünde Cahit kardeşim... Bu kez işimmiz daha bir güç. Kendimiz, kendimizle çekişeceğiz bir iyice. Hem de suçlanacak olan biziz. Partinin güçlenmesine engel oluyoruz. Adamlar, Halkçılığı bırakıp, demokrata kesiyorlar! Önlerinde bizim gibi akılsız takımı duvar örmeye kalkıyor! Olacak şey mi? Değilse sıra sende... Şimdiye köylümüzün kentlimizin avukatlığını ettin. Bundan öte bu işe varım dersen, şeytanın avukatlığına sınavanacaksın. Yokum dersen, yapacağımız bir şey yok. Ününü, çıkarını, işini gücünü belki de kazanamayacağın bir davaya adamanı istiyoruz senden. Bey takımında oyun çoktur. İyi bilirim! Az dayaklarını yemedim. Ne var ki, üstesinden gelemezsek, seni de tehlikeye atmış oluruz. İyi düşün. Yokum dersen, kızamayız. Çünkü, suç bizde... Yumurta kapıya gelinceye folluk aramadık. Bakarsın kongrede onlar baskın çıkabilir. Şimdiye geleni yazdık. Kurduktan sonra çöreklenenler de pusuda bekliyor. Bir avuç adam kalıveririz. Kongre, bütün cebelleşmelerin bir oy atımı sürdüğü bir toplantıdır. Koskoca çobanlarımız, kavallarını dinletebilirlerse, bize yol görünür bir güzel...

—Bizsiz olur mu,- diye dikildi Mustafa. -Bizsiz yapabilir-

ler mi? Bunlar, koltuk burda diye Halk Partisinin üstünü mıknatıs gibi çekerlerse, ordan yürüyen sürgün, hepsini dalına asıvermez mi? Hele biz de elimizi çekersek, İsmet paşa yeniden kurulur ki tepelerine, analarından emdikleri süt burunlarından gelir... Bunlarr bizi hiç adamdan saymıyorlar anlaşılan. Öyle kolay bırakıvereceğimizi umuyorlarsa, bu okumuşların akıllarına turp suyu sıkarım. Bunca uğraşının sonunu, eski beylere tulum çıkarmak için mi getirdim ben? Öyle yağma yok. Ne partiden giderim, ne bunlara bırakırım... Ama, dediğin doğru. Biz bu çekişmenin içine dalınca, karşı taraf sandığı alır da gider bir güzel.

—Peki,- dedi ilk kez Cahit. -Şimdi diyelim, kongrede kazandık. O zaman da, bunlar karşı tarafa güç vermezler mi?

—Karşı tarafın gücünden korkmuyoruz,- dedi Kâmil. -Daha o ölçüde gelişmiş değiller... Ucun ucun filizlenenler var. Biz yıpranırsak, onlar güçlenir. Üstelik bundan korkmamak gerek. Güçlensenler ne kadar güçlenirler? Diyelim, milletvekilleri onlardan olur. Sanıyor musun ki, orası değişik. Bu bey takımı, ordan bize neden geliyor dersin? Pek eski havaları kalmadığından. Halk Parrtisinin altı da yeraltı suyu gibi yürüyüp gelmekte. Bizden sen yetişiyorsan, ordan da Yalçın, zorluyor kongrelerini. Okulu bitti. Askerliği de bitmek üzere... Osman dayım, keh keh gülüyordu. Haksız da sayılmazdı! Bizimkiler anasının gözüydü, diyor. Koskoca ülkede sekiz on lise, üç büyük okulla buraya kadar getirdiler. Bunlar iyice ahmakmış... Bezin üstüne yazıp da, okul istiyoruz diyen yere dayadılar binayı... Dayadılar öğretmeni... Şimdi, köylüler okumaya başladı... Okumuş kendisi olanda, el adamına niye gereksinim duysun bu millet? Her bir işini kendi elceğiziyle görür ki, onlar da ağızlarını havaya açsınlar bir güzel... Len, bizim yapamadığımızı siz yapacaksınız. Okumuşu eskiden olduğu yere indireceksiniz. Hadi bakalım şunu ediver, bunu yapıver deyip, şallak mallak ortalıkta bırakacaksınız. Ama, ben size bişey diyeyim mi aslanlar; okumuş bunun altında kalmaz.

Birgün çekilin len çaylaklar, siz ne anlarsınız devlet yönetmekten derse, bu kez ağzı açık ayran budalası gibi kalacak olan sizsiniz... Hiç niyetimiz yok Cahit... Bunca bilgili insan yetiştirdik. N'olur? Üstümüzü biçerlerse, altından sakal gibi gürleşir gelen. Bu particilik bir tatlı iş biliyor musun? Biz üçümüz, hiç bir yere aday olmadık şimdiye... Ne İl Genel Meclisine seçildik, ne Belediye Meclisine... Bir tek yerimiz var. Parti Yönetim Kurulu üyeliği... Ne zaman bir yer önerseler, bir adam bulup yerleştiriyoruz. yerleştirdiğimiz kimin adamı oluyor böylelikle? Bizim!.. Osman dayım yalnız Çıplağı mı yetiştirdi sanıyorsun? Hepimiz o'nun çıraklığından geliyoruz.

İlk ağızda heveslenmedik sanma. Bayağı seviliyormuşuz diye az kasılmadık. Allahtan, Osman dayıma vardık. Hay ayrangevenler, dedi Ossaat!.. Aşağıdan köylü, yukarıdan okumuş sırtınızı iki yepeşleyince, içinizin yağı eridi değil mi? Len ahmaklar, siz oralara varınca, yaptıran adamdan, yapan adama ineceksiniz... Partiyi koyup gideceksiniz. Yerinize gelenler, şunu et, bunu yap diye başınızda tüy bırakmayacak. N'ola? Ayda elinize üçbeş kuruş geçecek... Böyle bir keyif az bulunur he mi? Hemen seyirtip kutlamaya duruyorsunuz. Peki Parti n'olacak? Bakalım bir daha eski yerinizi alabilecek misiniz? Partici için yerlerin en iyisi, partinin başıdır hey enayiler!.. Orda oldunuz mu, herkes size borçlanır. Oysa bir kez siz borçlandınız mı, bir daha ödeyemezsiniz... Aklımız başımıza geliverdi. Hemen seyirttik. Kendi yerlerimize, Dağlı Hasan'la, Ovalı Şavşağın Cevdet'i, bir de Öğretmen'in Nizamı'nı geçiriverdik kendi elceğizimizle... Onlar Meclis üyeleri oldular, biz Parti üyeleri... Herkesin parmağı da ağzında kaldı. Kimsenin yerinde gözümüz olmadığından, Parti bize emanet... Yani, senin anlayacağın, kaybetmemiz zor. Yine de ikircimlenmekte haklısın. Şimdiye kadar hep kazandık. Her sandıktan çıktık, şükürler olsun. Ama, beşin üçü olarak ve de hiç bir yerde gözü olmayan adamlar olarak çıktık. Üstelik, öteki ikinin daha yukarısıyla benzerliği vardı. Şimdi, beşin dördü-

nü istiyoruz bu bir... İkinci ve daha önemlisi ise, dördüncü, onlarla eşit. Bize göre üstün bile. Derdimiz olduğunda koştuğumuz, kendi insanımız. Üstelik, şimdiye kadar, böylesine çoğalmamıştı beyler ve uşakları. Şimdi boyumuzun ölçüsü tam gelse, seni yine sonrasına saklardık. Gelmeyende, senin de kendini saklama hakkını gözetmemiz gerek.

Cahit, sürekli dinliyordu. Kendi içini yokladığında, kendini azarlıyor. Ama, ağzını açmasına kalmadan, birinin bıraktığı sözü, öteki kapıyordu. "Seni de yoz buluyor bunlar," diye düşünmeden edemedi. "Okumuştan ödleri patlayır. Haksız da sayılmazlar. Anlattıkları, önemsizmiş gibi duruyor. Ama, kurdukları, iktidara getirdikleri partinin ellerinden gitmek üzere olduğunu sezmişler. Ürkülerinin asıl kaynağı bu!.. Benden çekiniyorlar. Yine de, ötekilerden daha çok güveniyorlar. Onlar iyice yıldırmış bunları. Belki de sezgilerinin gücüyle, olacakları biliyorlar. Halk bilgeliği! Sağduyu dediğimiz. Yada "çarıklı erkan-ı harp..." Şimdiye kime karşı oldular... Kiminle boy ölçüştülerse, bir bakıyorlar ki, yöneticileri oldukları partinin içindeler. Ve bunlara yakın görünüyorlar. Yakından vurmak için. Ben ne yapabilirim?"

Ağzını açmasını bekliyor üçü de. Artık, bütün söyleyeceklerini söylemiş olmanın tükenmişliğindeler. Çömçöm Tahir, ne olsa eski partici. Cahit'in ses çıkarmadığını görünce, yeniden başladı.

—Bak Cahit,- dedi. -Başedemeyeceğimiz zora dayananda geldik diye kızabilirsin. Particilik, kızma işi değil. Tam tersine, kızdığın, köpürdüğün zaman bile gülücükler dağıtmak zorundasın. Öfke, bizim gibiler için. İçim içime sığmıyor. Biliyorum ki, sen olmazlanırsan, elim kolum bağlanacak. Olmazlanırsan, haksız görmem. İş kolayken, yüklenilecek adam vardır bildiğim... Alır götürürsün. Kolaydı şimdiye. Aldık götürdük, biz de... Kentin yolunu bilmeyen bir sürü adamı ile gönderdik. Poturunu pantalon, sakosunu palto eyledik. Ama,

yüklenecek adam da zor zamanın insanıdır. Sen, öylelerindensin. İstersen düşün. Daha kongreye bir haftadan fazla var... iyice, düşün taşın. Sonunda yenilgi görüyorsan, hiç başlama. Haksız olmazsın

—Bunu beğenmedim,- diye sözünün ortasına giriverdi Cahit. -Osman usta, bir öğüt vermişti bize. Gecenin ortasında, o'nunla altı kişiydik. Anımsadınız mı? Sırt sırta vermeyi bilin, dedi. Hem de başlarken, yenilgi görünen bir işe bulaşmıştık. Hiç bir umut yoktu. Tek güvencemiz, yüreğimiz ve dostluğumuzdu. Şimdi kalkıp, iktidardaki bir partinin başkanlığını öneriyorsunuz. Bana zor gelen bu, yeniden başlamak olsaydı. Yine hiç bir umut bulunmasaydı. Ve sizlerle yürümek şansını bir kez daha elde etseydim... Bir an bile duraksamazdım.

Birbirlerinin yüzüne bakıp kaldılar. İçer gibi dinledikleri sözcüklerden, her biri bambaşka bir anlam çıkarmıştı. yüzleri al al oldu ilkin. Kulakları kızardı. Altı göz, gözlerinin içine saplandı aynı anda. Çıplak Mustafa, her zaman olduğu gibi, hepsinden önce davrandı;

—Ne dedin sen şimdi?- Dedi gözlerini kırpıştıra kırpıştıra... Varım mı, yoğum mu? Avukatlığı bırak da, açıkç söyle. Beğenmediğin neremiz?

—Siz beni kötü alıştırdınız,- diye güldü Cahit. -Biz birlikte başladığımızda, işimiz kolaydı. Muhalefetteydik. İktidara gelebileceğimiz dağların ardında bir umuttan başka bir şey değildi. Oysa şimdi öyle mi? İktidardan gitme hazırlığı içindesiniz. Gittiğiniz zaman olsaydı, bir an duraksamazdım. Ama, öyle bile olsa, sizlerden biri bir şey isteyende istediği ölüm de olsa, kusura bakmayın, ben yoğum, diyebilir miyim? Siz diyebilir miydiniz?

—Ee,- dedi yeniden Çıplak. -Madem öyle de, deminden beri bizimle dalga mı geçiyordun?

—Ağzımı açtırdın mı hey Çıplak,- dedi bu kez Cahit. -Bana

ne düşündüğümü sormadınız ki... Siz ne düşündüğünüzü anlattınız.

Yerlerinden doğruldular. Üstlerinden kalkan büyük yükün yeğniliğiyle, Cahit'e sarıldılar.

KARAR VERMEK VE UYGULAMAK

Postacı'nın uzattığı zarfın pembesi gözlerini kamaştırdı. Yerinden zıpladı. Alışkın sallantısıyla ilerleyen Kaltaban'ın yanına vardı. Zarfı ikircimsiz kaptı. Ardı sıra kapıya yöneldi. Çıkar çıkmaz kapattı. Kilitledi. Yanıbaşındaki koltuğun üstüne serpildi. Zarfı kaldırdı. Derin derin kokladı. Sezinlemeden kalbinin üstüne yerleştirirken, "dönüyor," düşüncesiyle odayı doldurıverdi.

"Nükleer tıp hevesi bitti. Öğrendiğini yeterli gördü. Ya da zekâsının o geniş kapsamıyla, bilinen ne varsa kaptı hocalarının gizinden. Artık ötesini burada üretecek. Bir özlemin sancısında, ancak bu kadarı olabilirdi. Bitti... Geliyor! Gelir gelmez de, mutluluğun gömülerinde yaşamanın anlamını arayacağız..."

Bastırıveren çoşkusunun yelinde, kapıp koyuverdi. Mektup yüreğinin üstünde, atışlarıyla zonkluyordu. Açmıyor... Okumuyor... Kendi körüğünan havasında şiştikçe, bulutlara üstüne tırmanıyordu.

Kurduğu mutluluk merdiveni, yerden Ay'a tırmandı. İnişini düşünmeden, uzayın derinliklerine ulaşma tutkusuyla koşuyor. düşüncesi, düşünün bütün zincirlerini paraladı. "Belki de geldi," anımsatmasıyla irkildi. "Mektupları, en erken 15 günde ulaşıyor bana. Eğer postaya verirken, yola çıktıysa, belki de Ankara'da şu an... Ve ben burada serpilmiş, uzay gezisine hazırlanıyorum.

Kendini azarlamışcasına kızardı. Derlenip toparlandı biraz. mektubu açmadan zarfı evirip çevirdi. "Geliyor," dedi yeniden. "Belki de geldi. Ben tutmuş, ne kadar olumsuzluk varsa, sıralamaya kalkıyorum. Olacak şey değil..." Okşadı zarfı... Yerinden doğrulmaya üşendi. Parmaklarının ucuyla, kıyısını yokladı. Kıymık yontarcasına kenarını kopardı... İçinden pembe kağıtları çekince, zarf beyaza dönüştü. Kırmızı mavi çizgileriyle, "By Air Mail" işareti sırıttı...

Uçuk pembe parşömenlerin üstündeki reçete hiyeroglifine daldı bir an. Zarfı sehpanın üstüne bıraktı. Mektubu açtı...

"Ben çok kötü bir insanım," cümlesiyle dimdik oturdu. "Hayır değilsin," öfkesini bastırmak için bir iki kez yutkundu. Gözlerinin sineklenmesiyle durakladı. Tümceyi yeniden aldı. "Ben çok kötü bir insanım..."

"Seni orada bir kasaba azmanında tek başına bıraktım. Bu öğrenme coşkusu, rezil bir şey. Anlatılması olanaksız. Yaşaması, zor... Yazılması anlamsız. Ama, bırak beni Cahit. Önünde istediğin gibi düzenleyebileceğin bir yaşam var..."

Yüreğinin kütürtüsüne kaykıldı. Gözlerini mektuptan aldı. Akıl almaz bir kaygının sancılarıyla bunaldı bir anda. Okuduğunu görmez hale geldi. Mektup ellerinin arasında, "bırak beni," sözcükleri büyüdü, büyüdü, büyüdü... Beynini patlattı. Odanın içine saçıldı. Tabanı, duvarları, tavanı fokurdatmaya başladı.

"Önümde, istediğim gibi düzenleyebileceğim bir tek yaşam var," diye kendini yatıştırmak istedi. Seninle...."

Her hücresinin teker teker yolunduğunu duya duya sarsıldı. Tanıdığından bu yana ilk kez, Cansın'sız bir yaşamı düşünmekle karşı karşıya gelmenin şaşkınlığına baktı... İçinin boşalıvermesi kaçınılmazdı. Başı, bütün düşünceleri yitirmişti. Beyninin parçalarını aramak bile gelmiyordu içinden. Öyle,

önünde Cansın'sız bir yaşamın boşluğuna yuvarlanıverdi. Babadan cavlak... Anadan üryan... Yapayalnız... Derin bir boşluğun dibinde ve devinisiz...

"Olamaz," tepkisi ne zaman geldi, hiç bilmeyecek. "Bu kadar kolay değil," dedi yakaladığı ipin ucunu sürerek... "Bu kadar kolay olmamalı. Sen kötü olamazsın Cansın. Kötü olabiliriz. İkimiz de... Bırakmayacaktım. Hadi engelleyemedim. Ben de yanında olacaktım. Kendini unuttuğunda, beni anımsamanı sağlayacaktım. Gelmiyorsun. Anlaşılan gelemediğin için beni azadetmeyi kuruyorsun."

Başının içinde dağılanlar, hücre hücre geri dönmeye başladı. Beyni zonkluyor. Kafatası fokurdayan kabarcıklarıyla, tek tek sızlıyordu." Olanaksızı denemek huyun... Beni çıkarıp atabilir misin? Attığında yaşamı sürdürebilir misin? Yapabiliyorsan, adıma karar ver. Artık, ben ya da sen diye iki birey varsa... Varsa eğer, ortak suçumuz. Daha çoğu da benim... Ankara'ya aktarmakta savsadım. Savsanmasına izin verdim. Bir burs uyduramasam bile, doktora diye tutturabilirdim. Hukukçuya daha da ötesi gerekli değil mi? Dönersin, düşüncesi ne kadar yanlışmış. Dönmüyorsun. Dönmeyeceksin anlaşılan."

Bir türlü mektubun gerisini okuyamıyordu. Düşüncelerini yakalamanın ikirciminde, daha kötüsüyle karşılaşmanın korkusuna kapılmıştı. Kondurmak istemediğine doğru yarıştığını biliyordu. Yine de, kendini engelliyor, koşusunu durdurmanın yollarını arıyordu. "Atlayıp gelecektim. Yılları koymayacaktım araya. Ama, ben senden başkasını düşünmedim ki..."

Gözlerinin dolu dolu olduğunu sezdi. Burnundan aldığı nefes zorladı. Ağzını açtı. Derin derin soluklandı. Ciğerleri, giren havayı algılamıyor, gövdesinden püskürtüyordu. Ürkek bakışlarıyla, bekleme odasının dört bir yanını araştırdı. Elinin tersiyle gözlerini yokladı. Kuruluklarına kızdı. Kendi acısın-

da yıkanma isteğinin boş çıkması her yanını kaskatı taşlaştırdı. zorlandı. Koltuğun kıpırdadığını ilkin baldırlarında duydu. Devinebildiğini anlayınca, mektuba sarıldı. Yeni baştan, sözcük sözcük içine sindirdi...

"Yaşam var..." yeniden durdu. "Yok Cansın," dedi tarazlı bir sesle. "Yok! Olamaz!" Hemen alttaki satır, yine cıvıl cıvıl bir umudun kanatlarını açıvermişti. "Bunca beklemene karşılık, eline tutuşturduğum bir mektup. Parşömen pembeliğiyle, okunması güç satırlar... Neylersin... Kötü bir kıza tutuldum..."

"Geliyor. Belki de geldi," sevinci, yeniden paramparça etti her yanını... Mektubu gövdesine bastırdı. Kokladı kağıt tomarını. Yitirdiği her parçayı, nefeslendiği havayla içine doldurdu. Göğsü kabardı. Kendinden hoşnut, yeniden koltuğa yayıldı. "Geliyor işte. Belki geldi... Benimle oynuyor. Bakalım, ne düşündüm. Nasıl kaygılandım. Ne yapacağım? Sonra ellerimi tutacak. Gövdeme yaslanıp, bir bir anlattıracak her şeyi..."

İlk sözcüklerinde kapıldığım yılgıyı... Ürkülerimin dağılıp toparlanmasını... Sözcük sözcük gel-gitlerimi... Dudaklarının dolgun ışıltısında, gülüşlerin en güzeliyle, yüzüme bakacak. Benim burada, kaygılar içinde bunalışlarıma hayıflanacak." Bir an durakladı. Sonra üstüne bastı düşüncesinin. "Hayıflanacak evet" diye sürdürdü. "Bilseydim... Böyle yorumlayacağını düşünseydim," diyecek ilkin. Hemen ardından da, kızacak... Her zaman olduğu gibi, ak tenindeki kılcal damarlar belirginleşecek... Sonra, bir allık kaplayacak tenini. Mektuplarının kâğıtları gibi... Biraz uçuk... Biraz açık... Ama, capcanlı... Bilemezdim. Bilsem bile düşünmezdim, diyecek... Seni kendimden ayırmadığım için, kaygı duymadığım sözcüklerden, kaygıyı bulup çıkaracağını hesaplayamazdım. Haklı olacak yine. Haksız olan benim... Nelerden neler bulup çıkarıyorum öyle ya... Ben neysem burada, o aynısı değil mi?"

Kendinden kuşkulanmanın acısına düştü bir an. Yanlış yorumların, kamçısıyla dövüldü her yeri. Bedeninden yüreğine dilim dilim ince bir sızı aktı. Gövdesi ürperdi. "Ben, ondan başka düşünebilir miyim?" Sorusunun burgacında, karabasanlarla karşılaştı. "Ayrılıkların kaçınılmaz içgüdüsü," diye kendini yatıştırmayı denedi. Kafka okurlarıyız biz... Şizofrenik bir yapımız var. Kuşkular, kaygılar ve karabasanlarda, herşeyi dağıtıp dağıtıp toplama hevesinden kurtulamıyoruz. Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna'sındaki saf melonkoliyle, Kafka'nın Metemorfoz'undaki hamamböceği arasında gidip geliyoruz. Korkunç bir ideal yüküyle, ürkünç bir gerçeğin boşluğu, bundan başka ne üretebilir? Yazık olmuş kuşaklar mıyız acaba? Çıplağın Mustafa'sı hepimizden sağlam mı? Bırak avukatlığı da, şimdi ne diyorsun, o'nu söyle derken, bizim özentiliğimizin üzerine mi varıyordu bu meyhaneci çırağı?.. Varıyorduysa, doğrusu yaman alay etti... Kendi başlarına geçirecekleri birinin, kendi içlerinden gelse de, bu boşluğundan ötürü ne kadar yabancılaştığını bundan güzel anlatabilir miydi? Camus'un "Yabancı"sı, kendi idamını, benim şu durumumdan farklı mı değerlendiriyordu?"

Kendi sorusunun etkisinde, dikildi. Mektubu bıraktığı yerden okumaya başladı.

"Sana duyduğu güvenden, her yaptığını haklı buluyor. Ama, sanırım son yaptığına aynı ustalıkla boyun eğmeyeceksin. Eğmeyecek ve..." Yine gözleri karardı. "Gelmiyor," düşüncesinin kuyusuna doğru uçtu. Kendini tuttu... Az önceki sarsıntının etkisi sürüyordu. "Önce, okuyup bitirelim," kararıyla, sürdürdü.

"Yetti artık, diyeceksin. Dersen de hakettiğimi şimdiden belirteyim..: Yepyeni bir buluşun izine düştük. Laser yoluyla hücrelere ulaşabilme araştırmaları içindeyiz... Hoca, bastırdı. Sözleşmemi yenilemek istiyor. İlkin direttim. Dönmek, senden de çok tutku halinde... İnan, anemi, babamı senin kadar dü-

şünmüyorum. Ama, bilimin hızı, seni bile sürükleyip götürüyor. Bir boş anında gelir diye, hemen kaleme kâğıda sarıldım. Sensizliğe daha fazla dayanabileceğimi sanmıyorum. Önümde, birbuçuk aylık bir süre var. Hoca, kalmamda çok direttiği için, bütün sözleşmeleri hazırlatmış. Geldiğinden beri elim ayağım oldun, diyor... Türkiye gibi bir yerden, böyle bir bilim kafasının çıkması, inandırıcı değil. Üstelik bir Türk kadının bu başarısı, hepinizin öğünmesi gereken bir "imtiyaz!." Evet aynen böyle söyledi. Yine de içime sindiremedim."

Sormak değil yaptığım. Karar vermek. Ya gel!.. Hem de hiç gecikmeden. Ne yap, et, doldur içimi. Boşluğa daha fazla dayancım yok. Bilim, coşku verici. Kendimi, yani seni zaman zaman unutturuyor. Ama, zaman zaman. Hep unutarak yaşamak olası mı?

İyi kazanıyorum. Benimle hep övündüğünü bilmesem, bunu söylemem. Biraz param var. Biletleri alacaktım... dayatmalardan hoşlanmadığını bildiğim için, şu gün burada ol, demiyorum. Ya da iyisi, gelmemi söyle... Öğrendiğim yetsin diyorsan, bir tek sözcük, yaz... Gel, dersen, bir an durmam..."

Mektubu atmak için kaldırdı. Eli havada, öyle kaldı. " Olamaz," diye bağırdı duvarlara. "Herşeyi bana yükleyemezsin. Karşımda olsan, kucağımda, yanımda, içimde, kaldırırım... Benim gelmemi yeğliyorsun. Sonra da, gel dememi istiyorsun. Bu kadar açık bir çelişkiye düşmek, sonrasında nasıl etkiler bizi? Hiç düşündün mü bunu Cansın? Bütünüz. Aldığım karar, kararımız olacak. Annen, hiç bir zaman, hiç bir koşul altında pişmanlık duymadı. Babanın gölgesinde, kendini hiçleyebilen bir insan. Örneğim kötü değil. Ama, yaraşır olmanın koşullarını bilmiyor muyum sanıyorsun? Baban iyi biliyordu. Annenin mutluluğu için, açıklığından hiç bir şey yitirmedi. Başını aslanın ağzına attı, onurundan, sevgisinden ve öğüncünden bir şey kaybetmesin diye? Ondan değişik davranabilir miyim? Suçsa, katlanmaya koşuluyum. Gel, desem,

geleceğinden hiç kuşkum yok. Ama, ilerde bir gün... Bir toplantıda, bir buluş ya da gelişmenin tartışıldığı yerde, göz bebeklerinin gerisinde bir ince özlem kıvılcımı görürsen... Ben, beni bağışlayabilir miyim yaşamım boyu? Nasıl "gel" derim?

Gel. diyemeyenin bir tek seçeneği var... Atlayıp yanına varmak... Gün geçirmeden, Amerika'nın yolu tutulmalı. Dilini bilmezmişsin... Öğrenirsin... Cansın nasıl öğrendi... Hukuku, Avrupa'nın kamuya ağırlık veren hukukunun tersine, kişiye ağırlık veren yapıdaymış... Her biri çeviri yasalarını, hukuk düzenini belledikten sonra, ondan mı korkacaksın? Geç bir kalem de burasına... biraz zaman, biraz emek, birazcık da sabır gösterdin mi, üstesinden gelinmeyecek ne vardır. Kanatlan bakalım Cahit oğlan!.. Cansın Kız, azbiraz param var demekte... Dildi, hukuktu, öğrenmeydi derken ez bunları bir güzel. Sonra da deniz bitti, ülkemize dönelim diye tuttur!... Sığıntılığın bütün acılarına, bütün aşağılanmalarına katlan. Cansın yanındayken sıradan olmazsın. Ama kendi yanındayken!..

Üstelik verdiğin söz n'oluyor? Sana güveniyorlar. Yalvar yakar oldular ayağına kadar gelip. Daha sabahın köründe gidip kaydını yaptırdın partiye. Başkanlığa adaylığını koydun gözlerinin içine baka baka. Ve akşamına aldığın bir pembe mektubun ardınca, uçup gidiyorsun... Amma olur ha!.. Çulfa'nın Kâmil'i, Çömçöm Tahir ve Çıplağın Mustafa'sı, apışıp kalırlar!.. Tam herşeyi kotardıkları bir anda, herşeyi yitirmenin şaşkınlığı nasıl bir iştir? sen bunu az mı yaşadın Kavruğun oğlu?... Her mektupta, bulup da yitirmiyor musun? Acısını, yokluğunu ve boşluğunu başkalarına aktarabilir misin? Yok, Cansın kız!.. Anladığım doğruysa, ne sana gelmek yazılı tez zamanda, ne bana gitmek!.. Neyleyeceğiz? Gelmek gerekiyorsa, kararını kendin verip tıpış tıpış geleceksin. Varmak gerektiğinde benim tıngır mıngır seyirteceğim gibi...

Hızla mektubu bitirdi. Yeniden izledi Cansın'ın satırları-

nı. İyice özümsediğine karar verince, doğruldu. Masanın başına geçti. Kalın parşömenlerden birini çekti. "Biz yanlış koşullanmaların son kuşağıyız galiba," diye yazmaya başladı. "Önümüze bir ödev" koyuveriyorlar, aklımızı mantığımızı, isteğimizi ve canımızı sürüp çıkarıyorlar tenimizden. Bizi bizden alıyorlar apaçık. Vermemecesine...

Başından bu yana içimize yerleştirilen Şeytan'a lânet olsun!.. Keşke Amerikalının o korkunç birey haklarına biz de sahip olsaydık. Yalnız!.. Bütün yalnızlıklardan oluşan dengenin insanı belki... Ama, asıl ödevinin kendi özel mutluluğu olduğunun bilincinde ya!.. Biz öyle miyiz? Olabilir miyiz?

Ne kötü!.. Dün, bizimkilere söz verdim. Bugün partiye yazıldım. Haftaya da belki yönetimine geleceğim. Mektubun biraz erken gelseydi!.. Ya da ben düşünmek için zaman isteseydim onlardan. Çoktan, Amerika yollarındaydım. Seçilmezsem, yine yollardayım bilesin. Seçilirsem, bir haftalığına ya gelirim, ya gelemem... Kalmaya kararlıysan, bir izin kopar en azından. Özlem gidermeye demiyorum. Özlemi unutalı çok oldu. Sen hep benimlesin. Bendesin... Bensin... Birazcık dinlenmeye atla gel. Belli ki bizim yazgımızda, birliktelik ya bilimin, ya toplumun iznine bağlı olacak. İkimiz bir araya gelerek bu zinciri kırarız, demiştik. Kıramıyoruz. Cumhuriyet Anadolusunun ilk okuyanları olmak, olduğumuzdan daha ağır yükleri sarınmak zorunluluğunda bırakıyor bizi. Kaldırabildiğimiz varsayılıyor. Kaldırabiliyor muyuz? Bilemiyorum. Ne senin, ne benim kendimizce kararımız oldu?

Baban atandı, gittin. Aynı kentte okumaya kalkıştık, Amerika'dan beğeni dolu mektupların geldi. Doktor oldun. Avukat oldum... Bunca uzun deneylerden geçtik. Ve bir türlü bir araya gelemedik. Ne diyebilirim? Söyleyeceğin bir şey var mı? Biz tam anlamıyla kurşun askerleriz. Özelliğimiz yok... Özel yaşamımız yok. Özel bir kimliğimiz bile yok belki... Ama, birer yüreğimiz olduğunu ödev arasında anımsayabilirsek,

mektuplaşacağız..."

Elinin hızına yetişememek kaygısıyla durakladı bir an. Sonra imzaladı. Kendine, dünyaya, Cansın'a duyduğu gizli bir öfkenin hırsıyla, zarfladı. Kapının kilidini açtı. Elektriği söndürdü. Yazıhanesinden sokağa çıktığında, sokak lambalarının ölgün ışıklarına şaşırdı... "Postane kapalıdır," düşüncesiyle yeniden döndü. Her zaman çekmecesinin gözünde sakladığı pulları ayırdı. Zarfın üstüne yapıştırdı. Saatine bakmayı akıl etti. "İzmir trenine daha var," diye düşündü. "Posta vagonuna verirsem, daha çabuk gider..."

Ağır ağır istasyonun yolunu tuttu. İçinin derinlerinde, ayrılığı sindirmeye başladığını sezince, irkildi. "Olamaz, dediğimiz oluyor işte," diye geçirdi. "Eskiler kaç bin kez sınanmışı yeğlemekte haklı... Kız birine tutuldu mu, en iyi ilâç, kapıp başka bir yere götürmek...

Herşey kendi istencimizle oluşuyor değil mi? Sende bilim, bende toplum ağır bastı. Ne kadar basit bir çözüm. Raslantıların başlattığı bir sevda, raslantıların yelinde savrulup duruyor... Böyle bir sevdayı bir daha yaşamak olasız. Senin için öyle mi bilemem. Ama, ben yine de borçluyum. Bilmediğim, belki de bilmeyeceğim bir gizin bütün gömülerinde dolaştım. Yitirmeyi öğrendimse, doygunluğumdan. Belki o gün sonuna kadar gidebilseydim... Bir daha, kopmaz bir bağın bütünlüğünü taşırdık. İyi ki gitmedim. Hep daha fazlasının olduğunu bileceğim böylelikle. Sen de bileceksin. Ama, güven duyduğum bir şey var. Bu iki mektup, artık bir daha aynı tada ulaşmamızın ne kadar zor olduğunu kanıtlayan birer belge.

Keşke yazmasaydın... Yazmakla iyi etmedin mi? Daha yollamadım. Hiç yanıt vermesem. Derin bir suskunun ardına gizlesem herşeyi... Dayanamam. Hep açık olduk birbirimize... Onun bilimden başka bir tutkusu olsaydı, çoktan bildirirdi. Ben yeni bir sevdanın filizlenmesine kapılsaydım, apaçık söylerdim... Benden iyisini bulabilir. Ama ben, Everest'in doru-

ğuna bayrağını dikmiş bir dağcı gibiyim...

Onlar uğraşadursunlar. Ben çoktan ulaştım. Biliyorum ki, daha yükseği yok. Dünyanın kuruluşu böyle. Daha yükseği olmayınca, yeni bir tırmanışa debelenmenin de anlamı yok!.. Bütün bir geçmişin tarihleşmesi kendi el yazılarımızla gerçekleşiyor. Ne garip insanlarız biz... Okuyabilmek, kendi kendimizle yarışabilmek amacıyla olmadık zorlukları aşıyoruz. Tam kendimize düzenli bir yaşam seçeneği hazırladığımız an, doldurulmaz boşluklarla boğuşmaya itiliyoruz.

Daha başından aklımdan olan, başıma geliyor. Oradan döndüğünde, büyük kentlerimizden birinin üniversitesinde görev alır. Dalının en iyilerinden biri olarak, yeni bir ödevin içine dalar diyordum. Ben, taşra avukatı özelliğimle, kendi kariyerimin tepesine çıkıyorum.

Bu hafta sonu, bütün hipizleri birleştirebilirsem, ilçe başkanı olacağım... Sonra... Yaşamının tekdüzeliğine bir yeni coşku gelip çöreklenecek. Bedava aldığım yoksul davalarının sayısı artacak. İktidar gücünün eksik bıraktığı yerleri tamamlayacağım. Ya da daha iyisi, tamamlattırmaya çalışacağım. Ama bundan da fazla, savunma yeteneğimin tamamını, kaç yüz yılın birikimini birkaç seçim daha bekletmeye harcayacağım. Yapılamayana gerekçe bulmak kolay değil... Yalçın'ın işi benimkinden rahat. O muhalefetin başkanı... Her pundunu buluşta, beni iğneleyecek. Komşumuz... Akrabamız... Eğitim düzeyimiz aynı... Düşüncelerimiz... İsteklerimiz... Anlayışlarımız çok farklı sayılmaz... Değişik Partilerde görev aldık. Kendime soracak olursam, haklı olan o... Ben haksız tarafın avukatlığını yapacağım... E, o kadarına katlanacağız. İktidar, bizim yaşlarımız için, haksızlık kaynağıdır. Ama, bizim gibiler için zor olanı başarmak da, böyle bir zamanda, böyle bir yerde bulunabilmek değil mi?"

Çınarların altından, istasyona ulaştığında, İzmir treni Afyon üstünden görünmüştü. Durur durmaz, posta vagonuna

yürüdü. Mektubu uzattı. Görevli, üstündeki pula baktı. Başını tamam anlamında sallayarak, hemen yanıbaşındaki gözlerden birine bıraktı. Trenin gidişini bekledi. Cansın'ı uğurladığı bütün istasyon bekleyişlerinin burukluğuyla, el salladı.

Geri döndüğünde, Yalçın'la burun burana geldi.

—Az önce kendi kendine seni andım,- dedi hüznünü örtmeye çalışan bir gülüşle.

—Sopan elinde mi,- sorusuyla koluna girdi Yalçın. -Gel şurda iki tek atalım. Ben de bağdan geliyordum. Dalgın dalgın perona girdiğini görünce, bir yere gidiyorsun sandım. Sonra mektubu verdin. Cansın'a mı?

—Evet!.. Yeni sözleşme önermişler.

—Desene kaldı oralarda... İhtisası bitmedi mi bunun daha?

—Bitti!.. Şimdi de nükleer tıp alanında çalışıyor.

—Amma uzadı yahu!.. Hadi gel...

İstasyon otelinin lokantası akşamları içki de veriyordu. İçeri girdiklerinde kimsenin olmamasına sevindiler. Vagon Raif, hemen bir masa donattı. Mezelerini, rakılarını göz açıp kapayıncaya yerleştirdi. Izgaranın altını ölçerdi. Parçaladığı buz kırıklarını, uzunca bir bardağın içinde yanlarına bıraktı. Yalçın, kadehlerini doldurdu. Biraz buz, biraz da su koyarak, beyazlanışlarına baktı. İlk yudumlarını içtikten sonra:

—Bişey duydum,- dedi. -Demokrat Parti'ye girmişsin.

—Doğru duymuşsun... Dün sabah yazıldım.

—Kongre hazırlığı mı?

—Eh, biraz...

—Eh, biraz...

—Kâmil abi mi kandırdı seni?

—Mutlaka kandırılmamız mı gerekiyor Yalçın?

—O anlamda değil... Düşüncelerin, inançların ve davranışların bakımından, seni kendimizden sayıyorduk. Hep bekledik. Haksız sayılmazsın. İlk adımı bizim atmamız, gerekirdi. Şimdiye kadar hiç particiliğe bulaşmadığın için, şu kongreyi

de geçirelim diye düşünmüştük. Mutaf'ın hepimizden atak olduğunu unutmuşuz. Hiç ayırım yapmıyor, hiç bir şey belli etmiyor... Üstelik hiç hevesli görünmüyordun. Çağrı beklediğini bilseydik!..

—Böyle işlerde çağrı olur mu Yalçın? Gerçekten aklıma gelmemişti. Bunca zamandır, kentin avukatlarından biriyim. Gidip de partiye yazılmayı düşünmemiştim. Şu ya da bu ayırmayı istemediğimden. Yansız yurttaşlardan olmayı yeğliyordum anlayacağın.

—Alayı bırak,- dedi alınganlıkla Yalçın. -Atladık İşte... Biz senin için, daha başka şeyler düşünüyorduk. Tam bey takımının sürü sepet üşüştüğü bir zamanda, nasılsa o tarakta bez dokumaz, dedik. Yeri burasıdır. yükseliyoruz da... Onu aramıza aldık mı, gücümüz iyice artar... Kâmil abi, bizden usta. Particilik konusunda O'ndan öğreneceğimiz çok şey var... Zamanlama örneğin...

—Bak bu doğru. Gerçekten, hiç aklımda yokken, parti üyesi oldum. Hepsi birden bastırınca, hayır diyemezdim.

—Hepsi birden mi? O! Bizim kaymak tabaka oraya varınca bunlar bunaldı, desene... haklarından gelemeyeceklerinden korktular. İnanmazsın, biz alttan kaynattıkça, öyle bir saldırıya geçtiler ki, Demokratlar, ne yapacaklarını şaşırdılar... Düne kadar boğuştukları kim varsa, kendi partilerine üşüşüverdi, Kiminle dostsalar, bizde... Bir de seni katabilseydik kervana...

—Ayrımız gayrımız mı var be Yalçın? Ha orda, ha sizde, kavgamız, rabbena, hep bana diyenlerle olduktan sonra, etiket ne getirir? Uyardığın için sağol!.. Sizinkiler, sizinle başedemeyince, yukarıdan pazarlık edip, bunların tepesine çöreklenmeye sıvanmışlarsa, işimiz iş... Onca ustayı yıldıranlarla, ben nasıl başedeceğim?...

—Biz ettik, bizim oğlan... Her kongrede, bir ikisini eledik. Bir gün baktılar ki, Sıçtıkları bok, ben yeni, ilçeyi çekip alıvermişim ellerinden. Akılları beş karış havaya tırladı... Yine de bir zaman beklediler. Bizim dilimiz sürçer, ayağımız tö-

kezler, hürp diye postu kaparız umuduyla...

—Sanmam,- diye düzeltti Cahit. -Onların post kapma sabırlarıyla, hiç birimiz başedemeyiz. Asıl ürküten, gelişimin hızıdır... Şimdi, yel sizden esiyor. İyi gidiyorsunuz. Parti canlandı sayenizde. Vurduğu yerden ses getirmeye başladı... Bizim kodamanlarla, sizin kodamanlar kırk yıllık dost. Birbirini bilirler. İş zora gidiyor benim düşüncem. Zora giden yerde de bey takımı, en güvenceli şemsiyeyi seçer... İktidarı yani... Asıl postun, işin gerisinde olduğunu iyi bilirler. Üstüste seçimi alınca, umutları burda toplandı...

—eğer öyleyse, bunların hepsi kör... Gümbür gümbür iktidara geliyoruz, görmüyorlar mı? Bu kadarı da biraz fazla küçümsemek değil mi?

—Yahu, iktidardaydılar, Kâmil abiler yendi. Partilerinde post tutmuşlardı, sizler alaşağı ettiniz. Daha adamlarda ne gibi bir gizli güç varsaymaktasınız ki, ürküntüye kapılıyorsunuz?

—Senin görüşün bu mu?

—Haksız mıyım? Bunlar, hep almadan yana insanlar oğlum. Geçmişi tenekeliler, sanki bu dünyaya gelirken, ellerinde ödenmez senetlerle doğmuşlar. Bu toplum onlara borçlu... Partiler borçlu... Hükümet borçlu... Devlet borçlu... Hatta, haşa sümme haşa Allah bile borçlu dinine yandığımın!.. Hadi ödeyelim, diyorsun... Duyduğun saygının gereği, biraz katlanalım. Ne mümkün!.. Sırtlarında Peygamber mührüyle doğmuş seyit takımı gibi, bütün bir insanlığı kendilerine borçlu saymanın aymaz alışkanlığında herifçioğulları!... Sen hep vereceksin. Onlar hep alacak. Öyle olunca, veremiyorum, dedin mi, cinlileri tepelerine çıkıyor. Ellerinden gelse, öldürecekler adamı. Hani, biraz diş geçireceklerini bilseler, öldürürler de... Kemancı Hasan beyi hiç unutmamalıyız!..

—Unutulur mu?- Dedi Yalçın- Olay gözlerimizin önünde oldu... Nasıl güüme getirdiklerini birlikte yaşadık. Ama, ben de partiye bunun için girdim. Hep alacaklı olanların, biraz daha ödemesi gerektiğini kanıtlamak için. Artık birbirimizle

de çatışacağız ister istemez...

Cahit, kadehini kaldırdı. Çat diye vurdu Yalçın'ın kadehine;

—Senin gibi düşmana can da feda, mal da be Yalçın... Seninle çatışalım... Biz hem aynı kuşacağız... Hem düzeyimiz aynı. Hem sorunlarımız eş... Verdiğimiz kavga da aynı insanlara karşı... Partimmiz ayrı olmuş önemli mi?

—Tahir abiyle, Çıplak da işin içinde mi?

—Beni sıkıştıran onlar.

—Oh beylerim,y- diye yeniden yüklendi kadehine... -Oh derim ki, bizden beter olalar... Sen sağlam yerdesin arkadaş... Bu üçü, partinin içinde çete gibidir. Eczacı bile, onların izni olmasa, listeye giremez. böyle bir bağlantı kurmuşlardır. Eh, şimdi senin gibi de bir başkan buldular mı, tozunu atarlar ki, beyler ağzı açık ayran budalası gibi ortalıkta kalsın... Aferin Kâmil abiye... Hani, bana gel dese, şu alacaklı takımıyla vuruşmak için, partimden ayrılır, koşardım... Yaşa be Cahit. Demek ki yanılmamışım. Tam düşündüğüm gibi bir adamsın. Yerini buldun, gereğini gördün, tamam... İstanbul, kaybakam kızı bunun ahlâkını bozmuştur kuşkularım silindi. Hadi, Cansın yengemizin şerefine...

—Sen gırgırını geç bakalım,- dedi Cahit. -Daha ortada fol yok yumurta yok. Senden şamarı yemişler... O hızla bastırır, bizimkiler de biraz boş bulunurlarsa, gelecek hafta içkileri benden içersin ki, şanıma deysin...

—Sen o üçüne iyi bak arkadaş. Sırt sırta verdiler mi, Menderes'i devirirler dinim hakkı için... Elbette Türkiye çapında değil. Ama, burda. Kentte. Elli aday gösterse koskoca Başbakan, birini seçtiremez...

—Merkez sultası diye bir şey vardır benim bildiğim...

—Yine bil... İktidar partisi için de pek güzel bir şeydir o dediğin... Ama, bir tek bey takımı dışında, bunlarsız hiç bir yönetim kurulu oluşturamaz... Elbette, satırı çalıştırıp, yerine kendisi atarsa... Hani particilikte bu da olmaz değil. Değil ya, seçim sath-ı mailine girildiği bir ortamda, gelecek kongreyi kaptırdı mı, bütün umutları gider ki, ağzını boşa açа...

Eh, Başbakanınız da bunu bilir. Yani anlayacağın, seni tam zamanında ve yerinde topun ağzına sürmekteler. Bu bey takımı işi yukardan kotardıysa, senin cebelleşmen aşağıyla değil, yukarıya karşı olacak... -Birden iki yudum birden içti... -Dur yahu!.. Vay uyanıklar!.. Senin cerbezeni biliyorlar. Asıl işin yukarıyla olduğunu da... Hadi kolay gelsin Cahitciğim... Bundan sonrasında, bir gereğin olursa haber ver...

—Vermesine veririm de, anlat bakalım şu işin derinini,- dedi Cahit. -Birden pek keyiflendin.

—Tabii!.. Bu seninkiler aşağıda köşe başlarını tutmuşlardır. Ama, beylerin tavlamayacağı okumuş yok... Ancak burdan, senin gibi biri olursa, ağızlarıyla kuş tutsalar, aynı kabağa sıçamazsınız. Vay anasını be!.. Biz beyleri yenip geldik, diye kasım kasım kasılıyoruz... Beylerin beyliği bozulduktan sonra yenmişiz laf mı? Çömçöm Tahir, Mutafın Kâmil, bir de Çıplak Mustafa, beyleri beyken becermekte öyle ya... Önce burda, sonra orda sıraya koyacaklar bir güzel... Amanın, sizin kongre pek keyifli olacak. Çağrı çıkarsanıza...

—Söylerim... Biz ter dökerken, sen ellerini oğuşturacaksın değil mi?

—O kadarı da olmasın mı? adamlar boşuna mı Kavruğun ayağına düşmüşler. Sen zor zamanın adamısın oğlum... Herkes mersine giderken, tersine gitmekte üstüne yoktur. Hem de Mersin'e gidenleri de ardına takarak. Eh, onlar da bunu iyi bildiklerinden, yazıhane damlıyorlar... Hadi bakalım Kavruk, nöbet sırası sende diye köse bir vuruyorlar... Hayırlı olsun demek de bize düşüyor öyle ya...

—Canımın yanacağını biliyorsun.

—Hem canın, hem malın yanacak bana kalırsa Cahit oğlan... Demedi, deme...

—Eh, hamama giren terleyecek bildiğim. Terleriz bir güzel neyleyelim.

—Terle... Tellâklığını da Mahir Bey'e yaptır bir güzel.

Sağol!.. Denerim!..

İNSANIN İSTEDİĞİ VE MECBUR OLDUĞU

Hacer Molla, hiç böyle çatınmamıştı. Başının yazmasını saçlarının üstüne bağlamış... Kaşlarını bütün yüzünü karartacak biçimde kıvırmış... Suratının ince çizgileri, ışığın gölgeleriyle dolmuştu... "Yine evlenme sözü edecek," düşüncesinin şimşeğinde, sıvışmaya davrandı Cahit.

—Otur biraz oğlum,- tarazıyla yakaladı o'nu Hacer Molla.

"Bilmem mi?" Gülümsemesinin bilgiçliğinde yeniden yekinirken, oturdu kaldı. Anası, ceketinin eteğinden çekivermişti.

—İzmirliye mi?

Ceketinin çekilişi mi, sorunun doğrudan yüreğine işleyen iğnesi mi çökertti kestiremedi. Başını kaldırdı. Anasının ağzından ilk kez Gültes'in eleştirisini dinleyeceğini bile bile gözlerinin içine baktı. Yasaklamakla, bırakmak arasında ikircimlenmesine komadı Hacer kadın. Yeniden çatındı...

—Gayrı azıcık uzun olmadı mı? Burası bir avuçluk yer... Herkes birbirinin akrabası sayılır. Dombaykapı'da osursan, Eğne Bacı'da burnunun direği sızlar, bilmez misin? Bu bizim için bile böyledir... Birde kendini yokla bakalım... Avukat bey, parti başkanı... Körün bile gözünün önündesin hey oğlum... Anan bilmez, görmez ya da görmezlenir. Biricik oğlunun kusuru sevap gibi gelir doğurana... Ama kendi günahı dağların başına ağarsa, gayri elinden ne gelir? Sen kendini kollarsın helbet. Koskoca hukuk adamı... Koskoca parti adamı... Bakanların, milletvekillerinin çekindiği, saygı duyduğu bir bil-

ge kişi. Elbette, yüzüne gelende her bir kötülüğün hesabını görür... Bir cahil fukara Hacer'in savunmasına kalmış değil. Değil ya, Hacer karı, o yiğidin anası olanda, dillerin pisliğini süzmeye, akılların yanlışını düzmeye koşulmakta bir güzel... Eğriyi ağdırayım derken, doğruyu devirmekte ki girdiği günahın defteri belirsiz... Kendini hepimizden iyi bilirsin. Amma, bu kentin içinde övünçle dolaşan Kavruğun Şevket'ini... Yeri geldiğinde lafın acısını biber gibi sürüveren Hacer kadını böyle eksik bırakmaya hakkın var mı? Hele bir düşün... Ettiğin doğru geliyorsa, var işle... Gelmiyorsa, gayrı gereğini yerine getirelim. Şu İzmir'li faslını bitirelim bir iyice...

Deli bir öfkenin yelinde salındı önce. En acı sözleri dolaştırdı beyninin esintilerinde. Anasının çatık yüzünün söyledikçe açıldığını gördükçe, diyemedi. Dinledi kaldı ilkin. Sonra soluk almak için durakladığı bir anda;

—Bitirelim de, burda şunun bunun karısına kızına mı dolanalım?

—He ya!.. Diye yineledi. -Dolanalım elbet... Ben yıllar boyu, kaymakam'ın kızı dönecek de, yavrum bir yurt yuva sahibi olacak diye bekledim. Oysa, bütün kent İzmirlinin laflarıyla çalkalanıyor. İbini dibini eşmişler. Barda çalıştığını bile öğrenip yaymışlar. Kentlinin ağzı fırın gibi. Hepsinin öfkesi üstüme döndü. Kimse sana birşey diyememekte. Diyemez de... Amma, ben onların Hacer kızı, Hacer ablası teyzesi, yengesi, bacısıyım... Şimdiye bir gerekçem vardı hey Cahit yavrum... Diyordum ki, sevdalıdır. Sevdayı bilirim. Yüz yıl gerekse, beklenir. Adamın içi Cehennem ateşleriyle yanarken, başında bir sıla yeli eser ki, bedenini serin tutar... Kaymakamın kızı Amerika'larda büyük bir insan olacak. Oğluma öyleyi yaraşır... O yüzden sana yakıştırdıkları her tazede olmadık kusurlar buldum. Baban desen, benden beter. Bildiğimizi kuldan saklayalım derken, Allah'ın gücüne gidecek işler ettik. Gül gibi kızlara olmadık lekeler sürdük. Adımız beğenmeze, daha da kötüsü kendini beğenmişe çıktı, aldırmadık. Amma, şimdi bu

İzmirli işi, her bir şeye tüğ dikiverdi... Sen, Kaymakam'ın kızını beklemekteysen, İzmirli nerden çıkmakta? Yok, yüreğine bir yangın düşebilmekteyse, bizim onca çırpınmamızın gerekçesi n'olmakta? Bir türlü anlayamamaktayız. Biz anlayamadık mı, gerisi kötüdür oğul. Ananın, babanın anlayamadığını, kentli hiç dinlemeye uğraşmaz. Verir hükmünü peşin peşin, siler atar adamı. Şimdilik, bekâr oğlan, diyorlar. Gerçi kartaldı amma, burda ona buna dolanacağına varsın İzmir'in bar kızlarına kurdunu döksün... Bu bile iyi değil. Bir adam bir kez uçkurundan ötürü dile düştü mü, güvenilirliğini yitirir... Senin gibiler de, bir kez güvenilirliğini yitirdiler mi, gayrı çekiver kuyruğunu...

Gözleri çakmak çakmak batkı anasına... Yüzü karardı. Şakakları zonkladı. İlk kez sevecenliğin ötesinde bir yerlerden, hıncını kusmak isterken yakaladı kendini. Yutkundu. Son bir savunmanın cılız tarazlarına sığındı;

—Çekiverirlerse, çekiversinler kuyruğumu,- dedi, sözcüklerin üstüne basa basa; Ben başlarına geçmek için gönüllü mü çıktım? Kendileri gelip yalvardılar. O zaman neysem ben gene o'yum... Onların verdiğiyle aykırı gidiyor değilim. Partiliğe soyunurken, özel yaşamımda özgürlüğümden vazgeçeceğim diye söz mü verdim?

—Ya ne yaptın?- sorusuyla dikiliverdi Hacer Molla. -Sen elini yumayı bu kadar kolay mı sanmaktasın? Bulaştığım işin ne olduğunu bilmemekteydim diyemezsin. Eğitimin, bilgin, vede duyduklarınla bunca zamandır yaşadıkların, bu kaçışa engel. İnsanların başına geçmeyi sırtına gömlek geçirmek mi sanmaktasın yoksa? Gerektiyğinde kendi kellenden vazgeçeceksin elbet. Herkesin, hepimizin mutluluğu adına, kendininkini harcayacaksın bir güzel. Harcadığında göreceksin ki, paylaştığın yine sana dönmekte çoğalarak. Her birimizle bütünleşip, arta arta umduğundan da fazlasıyla... Bunu öğrenemedin, bilemedin, kendinle bir bütün edemedinse, yolun yakın. Sen bu işleri bırak yavrum... Var büyük kentlerden birine. Bü-

yük büyük işler al. Çok çok paralar kazan. Sonra, gayrı paraya pula doyduğunda, yahu şu bizimkiler n'örerler? Bir istedikleri, eksikleri gedikleri var mı? Dersin... Kollarını sıvar, gelirsin buralara. Beni milletvekili seçin, Ankara'ya gideyim de, sizin eksiklerinizi tamamlayıvereyim, dersin. Bizde akıl ne gezer? Aman da şu Kavruğun oğluna bakın, deriz. Onca şanı, şerefi bırakmış da, bizim eksiğimizi gediğimizi tamamlamaya yetmiş tezden. Bütün oylarımızı bir edelim, seçelim de, tamamlayıversin garip, he mi? Kocakafa Mahir'le cebelleşen sen değil misin benim akıllı oğlum? Buralardan bir oy bile alamayacağını bildiğinden, Ankara'da yalamadık göt bırakmadığını ben demesem de sen bilmez misin bir iyice? Bu milleti ahmak mı sanmaktasın? Milleti de bırak bi kıyıya... Anan karıyla, baban adamı hiç mi insandan saymamaktasın avukat bey? Saymamaktasın bildiğim... Amma bu sevda işi değil. Sevdayı anlarız ikimiz de. Baban hem komşumuz, hem beşik kertme nişanlımdı benim. Çapraz fişeklileri kuşanıp, Topal Ali Dayı'nın ardı sıra Kuvvayı Milliye'ye yazılıyverdiğinde az ilenmedim. Benden kaçıyor alçak Kavruk, dedim... Tam çeyizlerimi düzmüş, nikâh gününü kesmiştik bir güzel. İki gün daha beklese, alazım sönecek. Beşik kertmeyi bozamadığından, çareyi kaçmakta buldu, dövünmesindeyim... Gidenin gelmediği bir yere sıvışıyor üstelik. Senin gibi bir büyük kent safası değil. Yunan'ın annacına dikilecek elinde mavzeriyle. Dur aman, sen yamansın mı diyecek Efzun!... O da verecek kurşunu alnının kabağına... Nalları dikecek ki, diksin diye dua ettiğimi bilirim bir zaman. İnsan dediğin kendi kininden yılmalı akıllı oğlum. Kendi hırsından, kendi aklından bir de...

Neden dersen, bu üçü bir birine karıştı mı, olmadık rezillik gelip yapışmakta yakasına ki, bir daha tuzruhuyla temizlemeye kalksan, silememektesin... Ne deliymişim!.. Dönüp geldiğinde, bir yiğit gönderdimse, bin yiğitle gerdeğimi bildim. Otuz yıla varmakta evliliğimiz. Bir günden bir güne gönlümün bir kıyısında, bir küçük gölge seçemedim. Neden? Ben

bir gerdeğin hevesindeydim yiğitim çapraz fişeklileri duşandığında. Oysa, yüğürdü... Karnım davlumbaz gibi şişmeye duranda, dönenin cevheri de büsbütün ortaya döküldü. Okumalı, diyordu döne döne... Er de olsa, avrat da, okumalı. Bu memleketin her bir işine akıl erdirmeli adam gibi... Bir daha yıkılmamanın yolu bu. Biz bilmiyorduk. Bilmediğimizin deryalardan artık olduğunu, bilenlerle aynı yaşamı paylaşınca anladık. Avrupalarda okumuşlardı. Dağ kovuklarında birlikte aş pişirdik... Omuz omuza zeybek oynadık... Dirsek dirseğe çakmak çaldık. Onların kanı da kırmızıydı... Kurşun değince, onlar da bizim gibi dökülüyorlardı. Amma, ağızlarından çıkan, önümüzü ışıtıveriyordu. Benim dölüm de öyle olmalı, diyor da, başka bir söz etmiyordu... Esnaf aklı, oğul eğitmeyi gediğinde becerir, denilmiş. Baban Kavruk milise gitmeseydi, seni okutmayı aklından mı geçirirdi hey bilgili oğlum? Nikâhı kıyıp karnıma yerleştirdikten sonra, akıl etseydi mümkün mü olurdu, bir tart bakalım? Senin aklın bizimkinden artık erer. Erdiğinden, bunca emek, bunca çaba verip yetiştirdiğimiz fidanımız, kendi gönlünün hevesinde bizi hiçe sayarsa, biz kendi hevesimiz için aman mı deriz? Yoksa silip atar mıyız, görmelere sezadır... Anasının babasının silip attığı bir adam da, ne denli adam olursa, gayrı senin ki de o hesap... Buraları küçük yerlerdir oğul... Küçük yerde, herkesin belleği de küçüktür. Küçük olduğundan da, bir giren bir daha çıkamaz... Bak kırk yılın hesabını, akılsız anan ne güzel döktü önüne... Sen ne demektesin ki, mutluluğum sade benimdir, hiç birinize zırnık koklatmam sözünü edebilmektesin? diyebilmektesin? Mesleğin altın bilezik gibi. Bizsiz de, her bir gününü gün etmen mümkün. Gönlün de, İzmirlinin alazıyla kaynamaktaysa, Kaymakam'ın kızını beklemek daha bir kolay gelebilir. Amma, her bir şey bir tek benimdir, dedin mi? İlkin bizden koptun demektir. Kop!.. Kop ya, bunun dönüşü olmadığını bil bir iyice...

Oğlunun bütün kaslarının gerildiğini gördü. Söyleyeceği her

şeyi söylemenin yeğniliğinde, ocağın başına geçti. Cahit ilk kez irkiliyordu. Anasından beklemediği, ummadığı bir çıkışın şamarı altında ezilmişti. Her bir yanı alev alev yanıyor... Beyninin içine üşüşen öfkenin deli yeliyle sarsılıyordu. "Alçaklar!.." diyordu kendi kendine. "Evlât yetiştirmemişler. At eğitmişler bunca zamandır. Dizgin kastıklarında şaha kalkacak... Boşalttıklarında kanatlanıp uçarak, diledikleri yere ulaştıracak... Hem de kantarmanın koyusuyla, azbiraz kendince eşinmeye durduğunda her bir yanını kana bulayarak!.. Olamaz!.. Kıçında kamçı, ağzında kantarma, binicisinin dizginine at bile böylesine suskun boyun eğemez... Ben size gösteririm... Hepinizin alacağı olsun!... Kavruğun Cahit, sizden kalır mı görün bakalım... Bir iş edeyim. Öyle bir iş edeyim de, aklınız dursun!..

Fırladı. Kapıdan hörledi... Kaldırım taşlarına vura vura, istasyonun yolunu tuttu..." İzmirli ha!.. Bar kızı ha!.. İncir çekirdeğini doldurmayacak aklınızla, bana bilgiçlik taslamak ha!.. Bakalım döndüğümde zaman da, böyle karşıma geçip çatınabilecek misiniz?"

Öfkesi kabardıkça, tabanlarının sızısı artıyordu. Ayağını taşlara bastıra bastıra istasyona vardı. çevresinden akıp giden çınarları, salkım söğütleri, dükkanları, insanları, görmüyordu. Kendini bile görmüyordu. Öfkesi kabardıkça hızı artıyor. Taşlı yollardaki ayak takırtılarından güç aldığını sanarak, yürüyordu...

İstasyona ne zaman geldi? Treni nasıl bekledi? Bileti nerden aldı? Kompartımanda oturdu mu? İzmir'e kadar ayakta mı gitti, bilmiyor. Bildiği, sürekli beyninin içinde zonklayan anasının sesi... "Kavruk karısı, hiç bir zaman böyle konuşmadı. Konuşamaz da... Belli ki, babam doldurdu," diyordu...

"Kendi kendimi yönetemeyeceğime mi inanıyor bunlar? Ne istediğimi, neyi nasıl elde edeceğimi öğrenemediğimi mi sanıyorlar? Beni istedikleri kalıba dökeceklerinden böylesine gü-

venli olmasalar, anam karşımda çatınır da, bunları diyebilir miydi? Evlenmiyorsam, kendime göre bir gerekçem var. Parti başkanı olmakla, kendi gerekçelerimin hepsini yitirdim mi? Cansın'a ne derim? En zayıf yerimden vurmaya kalkıyorlar. Onların istediğine uyuversem, gelini de hazırlamışlardır namussuzlar... İşte, bu, diyecekler... Her bir yandan kolumu kanadımı budayıp, tam dizgine alacaklar. Elin kızının günahı ne? Gültes'in adını niye bulaştırıyorlar. Kendi pis işlerine? Bir raslantının ürettiği dostluğu, böylesine kirletmelerine izin verirsem, kendimi bağışlamam... Gültes hiç bir zaman bir şey beklemedi benden. Bar kızıymış... Saklamadık ki... Olabileceğinin en iyisi değil mi şimdi? Kendi istençlerinin gerçekleşmesi için, kendi döllerini ezmeye kalkışmaları bağışlanır mı? Ne verdim Gültes'e? Hiç bir şey... Belki ilk zamanlarda, bir barınak. Bir sığınak bundan da ötesi... Yalnızdı... Çaresizdi... Bilisizdi...

Yoldaş oldum, işime geldiğinden. Ben de yalnızdım çünkü. Cansın uzaklardaydı. Halâ uzaklarda... Yerine geçirmedim... Bir eksiğim vardı, gidermesi karşılığında, açlığını unutturdum. Açıkta olmadığını bilince, sesini terbiye etti... Radyo'da Koroya girdi. Gazinolarda üvertür oldu... Hiç kimse aykırı bir davranışı görmedi. Hiç bir yerde kadroya girmediğinden, zaten görseler de bir şey yapamazlardı. Ama, olmadığını ben biliyorum. Olan, yüksünür. Tam tersine, özlemle bekledi. Hem de, hiç yakınmadan, hiç acındırmadan... Dimdik karşıladı yaşamı. Gençliğinin, güzelliğinin bütün meyvelerini sunmaktan çekinmeden. Şimdi, koparıp almak istiyorlar ha!.."

İçi içine sığmıyor... Aynı sözlerin sağnağında sırılsıklam, aynı öfkenin yeline tutuluyor. "Kendime saygımı çekip aldılar elimden," diye çırpınıyor. "Bunca yıl... Bunca çaba... Vay alçaklar!.." Gara indiklerinde hava açık mıydı? Ordan Kahramanlar'daki eve neyle geldi? Takıldığı ilk koltuğa yığıldığı-

nı ayırıyor mu? Anımsamıyor... "Göstereceğim!.." diye yineliyor "Göreceksiniz!"

Işık yanınca, irkildi. Gözleri ipil ipil kapıya yöneldi. Gültes, her zamanki sevecen çığlıklarıyla seyirtti. Boynuna sarıldı. Yüzünü, gözlerini öptü ilkin. Dudaklarının kalın rujunu, yanaklarında, şakaklarında, yüzünde bıraktıktan sonra, doğruldu. Alışkanlık haline getirdiği ilk günün sevinciyle, banyoya seyirtti. Cahit, boşalan kolları kırılmışcasına yeniden koltuğa yığıldı... Kendi kendine gülüyor... İçten içe bir eğlence bulmanın kıvancıyla toparlanmaya uğraşıyordu. Gültes, banyodan bornozuyla çıktı. Islak saçlarını silerken, gözü Cahit'in durumuna ilişti. Koştu. Yanıbaşına oturdu. Sarıldı gövdesine. Başını kucakladı. İyice göğsüne bastırdı. Suskun, sevecen ve uysal bir okşayışın mırıltısında, uzun uzun saçlarını karıştırdı.

Parmaklarının ucunu yakan sıcaklık giderek hafifleyince gözlerini aradı Cahit'in... Yeşil bakışlarıyla deryalar gibi yıkadı gözbebeklerindeki bulanıklığı... Ağır ağır eğildi... Dolgun dudaklarının bütün serinliğiyle, dudaklarını kavradı... Bornozunun yakasından fışkıran memesi, iki gövdeninin arasında ezildi. Hafifçe doğrulttu... Ceketini çıkardı... Gömleğinin düğmelerini tek tek açtı... Atlet izlerini izleyerek, boynunu, omuzlarını, göğsünü öptü... Gömleği sıyırdıktan sonra, atleti çekti... Cahit, kalçalarından sıyrılıp gelen bir gıdıklamanın kıpırtısında gerindi. Atleti soydu... Bornozunu çıkardı. Banyo buğusundaki tenini Cahit'in çıplak gövdesine yapıştırıverdi...

Saçlarını karıştırdı. Omuzlarında dolanan parmakaları tuttu. Saniye saniye şişen, büyüyen, sertleşen memelerinin üstüne yerleştirdi. Gövdesini çalkaladı. Dudaklarını Cahit'in ağzında sakızlaştırdıktan sonra, elleri omuzlarında beline uzandı... Kemerinin tokasını buldu kıvranan parmakları... Düğmelerini hızla çekiştirdi. Bütün ağırlığıyla divanın üstüne doğ-

ru kaydırdı Cahit'i... Eğildi önünde... Çoraplarını çıkardı... Pantalonunun paçalarını yakaladı... İndirdiği her noktayı öperek, ayakuçlarından çekti çıkardı...

Her yanını kavuran bir alazın dalgaları, kalçalarına vurdu Cahit'in... Donunun paçaları gerildi... Önünde beliren çıkıntının çadırına bakamadı... Gültes, her hücresinden mırıltılar çıkarak, beline sokuldu. Kunt memelerinin değdiği yerde yeni alaz kırbaçları bırakarak, külotunu sıyırdı Cahit'in.,.. Başını kalçalarının arasında daldırdı... Bütün kıvrımları, sarkıt ve dikitleri önce hafif hafif öptü... Sonra dişlerinin arasında avktı... Dimdik oturttu Cahit'i... Divanın kıyısına çekti iyice... Parmaklarının ucuyla iterek, bağdaş kurar gibi içine aldı... Ayaklarını belinde kenetleyiverdi. Birleşen bedenlerinin bütün hücreleri birbirine karıştı. Cahit, saçlarının dibinde ince bir sızı gibi biriken düşünceleri unuttu... Kalçalarının üstündeki ağırlıkla, apışındaki yeğeniliğin gel-git'inde ayrıştıramadığı... Tutamadığı... Yakalayıp kaçırdığı... Üst üste yığılan... Yanyana duran... Karışıp yığınlaşan ne varsa, bir bir koptu... Teker teker geçmiş yüzyılların gerisine doğru kayan yıldızlar benzeri uzaklaştı... Teni tutuştu... Yüreği zonkladı... Gövdesi dalga dalga kabardı... Beline kenetlenen bacaklarının üstünde, usta bir süvari gibi kıpırdanan Gültes'in çekiciliğine yapıştı... Meme uçlarını kemirdi... Dudaklarını ısırdı acımasızca... Kulak memelerini emdi uzun uzun... Yaylanan divanın yelinde, püsküre püsküre birbirlerine kenetlendiler... Çözülemez bir yorgunluğun uyuşukluğuna bırakmadı Cahit... Olduğu gibi doğruldu. Gültes bir gül yumağı gibi asılmıştı gövdesine... Ağır ağır yatağa yürüdü... Ödenmez bir borcun etkisinde, alnını, gözlerini, yanaklarını, dudaklarını kavradı... Teninin dalga dalga pembeleştiğini, hücrelerinin ışıldağında, yeni bir coşkunun ipuçlarını gerdiğini bildi... Kalçaları geriliyor... Kaslarının oyluklarına doğru çekildiğini ayırıyordu. Yorganın üstünde uzandılar... Derin derin soluyarak, bir an durakladılar...

Soluğunu ciğerlerinde duydu Gültes'in. Yüreğinin atışını, göğsünde dinledi. Parmaklarını ağır ağır göğüslerinin üstünde dolaştırdı. Uçlarını ağzına aldı... Kendi memesinin ucunda bir sızı duydu. Beynine doğru yollanan sızı, birden yön değiştirdi. Midesine, salçalarına indi... Soluklanmada gevşeyen teninin gerildiğini, katılaştığını duydu. Apışında bir yanmanın halkalarıyla kıvrandı... Gültes'in iniltileri kulaklarında yankılandı. Eğildi... Saçları nemli tenin üstüne yayıldı... Beline kenetlenen bacakların kıpırdandığını ayırdı. Topuklarına doğru inen bir gerilmeyle çalkalandı... Gültes'in gözleri kaydı. Dudakları şişti... Yüzü seyridi. Kirpikleri, gözlerinin içinde oynaştı... İnce çığlıklarıyla, çenesini, dudaklarını kavradı... Isırdı... Memelerinin uçlarını ağzına tıktı. Bütün bedenini yay gibi gererek, topuklarını belinin ortasına dayadı. Çekti gevşetti... Yatağın yaylarını sarsa sarsa, solukları sıklaştı...

Birbirinin içinde kaynaştılar. Kalçalarından, oyluklarına yürüyen bir titreşim, damarlarını şişire şişire dövdelerini dolandı. Omuzları sarsıldı... Belleri kütürdedi... Kalçaları erişilmez bir hızın köpürmesinde çarpıştı... Yürek atışları davul gibi kulaklarında zonkladı. İnce bir terin ıslattığı bedenleri, sürekli bir depremin sarsıntısında, bütün yaylarını teker teker kırdı... Homurtuları, mırıltıları, suskuları yankılandı... Çığlık çığlığa pörsüdüklerinde, örtünecek mecali bulamadılar...

Tenlerinde kasıntılı bir ürpertiyle gözlerini açtıklarında, salt kendi ısılarıyla yetinme çıplaklığından utandılar. İkisinin de yüzü pençe pençe oldu. Aynı anda kasıldılar. Kıvırdıkları yorganın altına aynı anda kaydılar... Bütün hüzünleri, birbirlerini kemirmenin tadında söküp atmanın coşkusuyla sarıldılar.

—Hoşgeldin canım,- dedi Gültes... -Nasıl özlemiştim seni!..

Cahit, perdenin aralığından kendine zorla yol açan gün ışığına baktı bir süre. Sonra birden doğruldu.

—Hazırlan,- dedi... -İşimiz var!...

Gültes, dingin mahmurluğun bütün kıvancıyla yayıldı yatakta.

—Şu anı hiç bir işe değişmem bi tanem,- dedi. Eliyle yanı başın okşayarak, -Sana da önerim aynı, gel!..

—Kalk,- dedi sesini katılaştırabildiği oranda Cahit. -Evleniyoruz!..

Gültes, yeşilin bütün tonlarını hareleyerek uzun uzun baktı Cahit'e... Duyduklarına inanmamışcasına gözlerini kırpıştırdı. Yorganın açıklığında göğsünü, karnına, kalçalarını süzdü.... Gözlerin yeniden Cahit'e çevirdiğinde, yüreğini atardamarlarında bildi.

—Ben,- dedi bütün mutlulukları sözcüklerinde taşıya taşıya,- senin olmayı yaşamak sayıyorum. Bir tek şansım oldu hayatım boyunca... O gün, orda, Kordon'da sana rastlamak. Yaşamının anlamını, var olmanın eksilmez gücünü böyle edindim... Sensiz zamanlarımı değerlendirmeyi ve sana hazırlanmanın mutluluğunu da... Ama söylediğin olmaz...

Cahit, elini uzatmış bekliyordu. Gültes'in dolgun dudaklarından çekiç altındaki çiviler gibi tane tane dökülen sözcüklere takıldı kaldı bir an. Sonra bütün öfkesiyle, gözlerinin içine baktı. Kuşku, kaygı, kıskançlık, itilmişliğin ezikliği, istediğini elde edememenin kabaran kıyıcılığı, gözbebeklerinde odaklanmıştı...

—Neden olmazmış?- Sorusu bir sövgü gibi çıktı ağzından...

—Yumuşacık doğruldu Gültes. Yumuşacak kavradı uzanmış eli... Yumuşacık çekti kendine doğru... Bastırdı. Cahit yanıbaşına gönülsüzlüğün direnişlerini kıra kıra uzanıncaya süğdürdü sessizliğini. Gövdesinin yarısını ustalıklı örtülmüş bir yorgan gibi Cahit'in gövdesine yapıştırdı. Gözlerinde sevincin renk renk havai fişekleriyle bakışlarını okşadı. Borcun ödenmez tadıyla, dudaklarını öptü uzun uzun... Gözlerinde beliren yaşları Cahit'in burnuna, yüzüne, çenesine sildi;

—Sen benden başkalarına da gereklisin,- dedi hıçkırıklarının arasında. -Ama, bundan da önemli bir gerekçem var... Se-

nin olanı, yeniden almaya kalkışmak neden? Yaşamak adına ne varsa, seni tanıdıktan sonra öğrendim ben. Sevişmeyi bile... Oysa biliyorsun. Duldum, rastlaştığımızda. Başımdan çok serüven geçmişti, kısacık zamanlara nasıl sığdırdığıma halâ şaştığım... Erkeğin iyisiyle de kötüsüyle de yattım, iki lokma ekmek, bir sıcak barınak için... Hiç biri bana, kendimi vermedi... Ölen kocam da dahil!.. Herkes alabildiğini aldı... Bir tek sen... İnsan olduğumu öğrettin bana... Kimseyi sevmediğim kadar seviyorum seni. Kimseyi istemediğim kadar istiyorum. Ama, özleminle tutuşurken, beklemeyi de sen öğrettin... Bak şu başucumuza... Sadece alıp getirdiğin kitaplarla mı doldu o raflar? Kendi kendim olabilmek için ne kadar uzun bir yol yürümem gerektiğini öğreten insana, ancak yine kendi isteğimle karılık ederim ben... Ediyorum da... Kapımı açtığında, ayak seslerin kadınlığımın ince tellerini yay gibi geriyor... Kapımı açıp seni gördüğümde, doyulmaz bir mutluluğun coşkusuyla senin olmaya koşuyorum... Aç mısın diye bile soramadım... Kendi açlığımın coşkusunda unuttum gitti... Doğruldu. Dur sana bir sofra hazırlıyayım!..

Bırakmadı Cahit. İkidir şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüyor... Anası karşısına oturuyor, olmadık laflar ediyordu. Gültes yanıbaşına uzanıyor, şimdiye hiç söylemediği sözcükleri çelenk gibi uzatıveriyordu burnunun ucuna. Hem de, tabutuna uzatır gibi..." Ben mi yanlış duyuyor, anlıyorum. Yoksa, ilk kez mi kadınların sözleri karşısında irkiliyorum," diye düşündü. "Bir tek Cansın vardı şimdiye kadar. Ancak o böyle sözler edebilirdi. Herşeyi teke indirgemenin şaşkınlığı içinde olmam doğal. İnsanlar vardı... Ben insanlarla uğraşıyordum. Ama, hepsinin bir tek Cansın'da, var oldukları görüşündeydim. Sanısında daha doğrusu. Her birinin kendi içinde kimlik, kişilik ve varlık oldukları silinip gitmişti beynimden... Acıkıyordum, anamın pişirdikleri hazırdı... Kirleniyordum, yıkanan pusatım tertemiz ve ütülü duruyordu... Gültes'i buluşum, üstüne tüğ dikmişti. bunların... Erkekliğimi anımsadığımda, bir

İzmir yolculuğu yetiyordu... Boynuma dolanıveren kollar, günlerin, haftaların, ayların özlemiyle dopdolu, iliklerimde birikmiş bütün irinleri çekip alıncaya, kendini veriyordu... Birden, şansım saydığım herşeyin, beni körelten bir duvar olduğunu görüyorum galiba..."

Yeniden göğsüne yatırdı Gültes'i... Uzun uzun kokladı. Dudaklarını, boynunu, omuzlarını öptü. Saçlarını karıştırdı.

—Unuttum,- dedi birden... -Açlığı da, kendi kendimden utanmayı da... Şımarığın tekiyim öyle ya... Elimi uzattığımda ellisi, belimi uzattığımda tellisi koşmalı diye düşünüyorum. Anam öyle eğitti... Sonra dün, tam karşıma oturup, öyle laflar etti ki, feleğimi şaşırdım. Doğru sana sığındım... Nasıl geldiğimi, nasıl girdiğimi bile bilmiyorum. Şimdi de sen... Kaç yıldır birlikteyiz?

—Dördü geçtik, dedi gülerek Gültes.- Bir şeyler öğrenmek için epeyce bir zaman. Umarım seni utandırmadım...

—Deli misin? Utandıran benim. Annemi de, seni de hiç şimdiki gibi görmedim. Siz ikiniz, benim eksiğimi tamamlamaya koşuluydunuz sanki...

—Oh...- Diye kapaklandı Gültes... Öptü öptü öptü... Gözleri yeniden yaşardı. Islaklığı yeniden Cahit'in teninde giderdi. -Nasıl mutluyum... nasıl sevinçliyim anlatamam bunu. Söyletebildimse sana, daha ne isterim... Hiç!.. Hiç canım... Teşekkür ederim... Eksiğini tamamlamak ha... Çoğalan, gelişen, yetişen biri için, bu kadarı fazla... Beni böylesine yakın duyman, bütün kaygılarımı, bütün hicranlarımı silip süpürmeye yeter... Çünkü ben, eksik tamamlayan değil, artığını dilenen olmaktan bile mutluyum... Bunun söyledin ya... İçinden geldiği gibi hem de, hiç bir gölgeye yer vermeden, büsbütün bağladın beni...

—Peki neden evlenmiyorsun öyleyse benimle?

—Bu yüzden!.. Sen sadece annene ve bana ait olmayaca birisin... Olmaya kalkıştığında dağıttığın mutluluğu hepimiz yitireceğiz... Başta da sen... Gövdesinin diriliğini bütün gör-

kemiyle sergilemekten umursuz, bağdaş kurup oturdu. Cahit'in kafasını kucağına yerleştirdi. Ak teninin üstünde pembe dalgaların senfonisi müzikleşirken, saçlarını okşaya okşaya;

—Bak canım,- dedi. -Belki bilinçli değildim ama, yolumu seyçmiştim... Başka umarım, başka seçeneğim yoktu. Onaltı yaşında evlendirildim... Kocam 18'indeydi. Evcilik oynuyorduk. Sevişmenin çelik çomaktan ayırımı olduğunu, seni tanıyıncaya bilmedim ben... İki yıl gövdelerimizi birbirlerine çarptık... Bedenin yürekle birleşen bir işlevi olduğunu öğrenmek bazen bir ömür ister. Yıprak, pörsük arkadaşlarım var gazinoda... Konunun uzmanı geçinirler. Bilmedikleri yok. Ama, şu bir anımızın, bir salisesini hiç tanımamışlar. Domuzuna konuşturuyorum. Kimse mutluluğumu ve doyumumu bilmiyor. Ben de bilmiyordum. İlk değilsin... Ama, sonsun. Çünkü ötesinin olmadığını öğrenecek kadar deneyimim var... Tutkular, bilinmediği zaman tehlikesiz Cahit'im... Kız olarak kalsaydım, hiç bir zaman, yatmanın tadını düşünemezdim. Düşlerdim... Düşle gerçeğin ayırımı da feci bir şey biliyor musun? Sonunda, dulluğun o değişmez yazgısı, hayvanın birinin üstüme çökmesiyle, beni de buldu... Kirlenmiştim... Kirlenmişliğimin nedeni, kendimdim ama... Direnebilecekken istiyordum. İstemesem, bir hayvan nasıl içime girebilirdi? Mümkün mü? Ölüm nedir ki istemeyince? Aylardır kafamın içinde bir yılan kıvranıp duruyordu... Düşlerim, apışımdan beynime uzanan bir penisin sertliğiyle dolup dolup boşalıyordu... Herif dolanınca, yüreğim ağzıma geldi. İstenmekten seviniyor, görülmekten korkuyordum. Kendi ürkümü yakaladığımda adama baktım. Gerçekten hayvanın biriydi... Leş gibi de kokuyordu... Ama, altımın sırılsıklam olmasını önleyemiyordum. Hücrelerimin teker teker teslim olmasına gönüllüydüm... Adamdan değil, kendimden iğrendiğim için kaçtım... Sonra açlık... Sefalet... Kamyon şoförlerinin isli kokusu... Yarım okumuşluğumun vicdanımı iğneler ve pişmanlıklar içinde bırakan sersemce hesaplaşmaları... Sürüne sürüne bir ayda geldim İzmir'e... Üç gündür ağzıma lokma girmemişti. Çünkü,

nasılsa itin birine olmaz diyebilmiştim. Dağın başında bıraktı beni... Candarmalardan bile kaçtım. Üstümü başımı gördün. Anımsarsın... Özgüvenimi ilk hatamda yitirmiştim... Benliğimi de yollara saçtım... Artık yaşama nedenim kalmamıştı. Kendimi öylesine kirlenmiş, öylesine gerekçelerini yitirmiş buluyordum ki, deniz kurtuluşum olacaktı... Bütün kordonu dolandım... Ölürken beceriksiz olmak istemiyordum. Kimse görmeden, denize beceriksiz olmak istemiyordum. Kime görmeden, denize dalıp bir daha çıkmamalıydım... Param yoktu... Kalacak yerim yoktu... Artık kendimi taşımaktan bıkmıştım... Yaşamak anlamsızdı... Biraz daha direnmeye kalksam, yerim belliydi. Genelev... Nedense kendi kendimden iğrendiğim ya da daha doğrusu korktuğum için, denemek gelmiyordu içimden. Bir tek soru dolanıp duruyordu. Ya orda da aynı duyguların tutsağı olur, sürekli pişmanlıklara kapılırsam... Henüz yirmisene gelmemiş bir kadıncağızın içindeki fırtınaları görebildin mi gözlerime baktığında? Sezdin ama... Ben anladım. Öylesine duru, öylesine sevecen, öylesine vermeye hazır duruyordun ki!.. Hiç sormadın neden burayı aldım? Ben dışarda yatarım, demiştin hemen salonda... Bu kadınlığımı bildim bileli bekleyip de, duyamadığım bir güvenin içimi doldurmasına yetti... Yanına sokulduğumda, yalnız tenin değil, yüreğim, kafam ve düşlerim de seni istiyordu... O günden beri hiç yanılmadım. Hiçbir erkeğe karşı da böyle duygularla dolmadım. Dolsaydım, çoktan anlatırdım sana. Ben gidiyorum, derdim. Unut... Senin gibi birini buldum. Bütünüyle kendimi verebildiğim ve bütünüyle doyuma ulaştığım... Olur mu bilmem... Şimdiye olmadı... Yakında, gazinolarda çalışmaya da gereksinimim kalmayacak... Çarşı içinde bir dükkân alıyorum. Bir mağaza... Çok iyi kira getirecekmiş... Evim var. Biraz da param... Bir de gelirim olursa,... Tam bir emekli yaşamı sürer, seni dilediğim gibi beklerim. Bu kadar borçlu olduğun biriyle sen olsan evlenir misin?

Bıçak gibi doğruldu Cahit. Tuttuğu gibi yatırdı Gültes'i...

Bütün hırsıyla üstüne çöreklenirken;

—Asıl öylesiyle evlenirim,- dedi. -Aldatmıyacağımı, aldatmıyacağımı bilerek...

—Yağma yok,- dedi Gültes. -Aldatmıyacağımı bilerek. Ama, hep aldanarak... İçini kavuranı biliyorum. Kendin anlattın. Dostluğu hiç bir şeye değişmem... Ve evleneceksen, ardından "bar kızıyla" evlendi dedirtmem sanaa. Hepimize gereklisin... Anneme, bana, Cansın'a... Kentinin insanlarına... Herkese... Böyle biriyle, yaşarım. Yaşamım boyu... Beklerim. Gerekirse yıllarca. Çünkü bastırmasını da, doyurmasını da bilirim. Başkasının beceremiyeceğini de... Artık kolay. Aylarca uğrayamadığın oldu. Aklımın ucundan geçmedi. Arada düş bile görsem, seninle sevişiyordum... Yıllarca beklemeye de hazırım. Ama, Cansın'ı gördüğün an terkedilirsem, bir daha bütünüyle yitirdiğimi bile bile yaşayamam. Salt bunun için bile evlenmem seninle... Hadi, şimdi uslu uslu otur da, sana güzel bir kahvaltı hazırlayayım... Diyerek doğruldu... Sabahlığını sırtına geçirdi. Ayaklarının ucuna basarak, salona geçti... Yeniden döndüğünde, dolaptan çıkardığı pijamayı uzattı... Eğildi. -Buyrun efendim.- dedi... Kandıramadığınız kız, mutluluktan uçarak kahvaltınızı hazırladı... Lütfen teşrif ediniz!..

BİR HESAPLAŞMANIN EKSİLERİ

Gece sabaha ulanmak üzere...

Karanlık, en koyu zamanının ışıltısında...

Cahit, kafasının içinde karabasana dönüştü, dönüşecek rakamlara kaptırmış... Toplamalar, karşılaştırmalar, çıkarsamalar... Kendine veremediği bir hesabın sızısıyla kıvranan yüreği... Bilincinin derinlerinde kendini aklama çabasının filizlenişi...

Bir yandan önüne konulan sayılar... Sonuçlar... Ya da varsayımlar... Öte yandan belleğinin derinlerinde kıvılcım kıvılcım şu anın kaygılarına ulanan birikintiler. Uzayıp kısalan alazların arasında görünüp yiten yüzler... Deviniler... Sözler...

Hangisini önce duymuştu?

Topal Ali'nin öldüğünü mü? Erken seçim kararı alındığını mı? Başını sallayarak düşündü... Çıkaramadı..." Yoksa ikisi aynı zamanda mı?" Sorusu bütün belleğinden evet yanıtlarıyla ışıyıverdi..." Belki Ali Dayı'nınki biraz önce... O yüzden, birbirinden ayrılmıyor... Ayıramıyorum..." Olayların çakışmasına daldı birden... Rakamları, sonuçları, beklenenleri unuttu...

Daha gözlerini açmamıştı. Kapıya dikilen Osman Usta, "Tez haber ilet babana demişti." Benim çağırdığımı söylesinler..." Gözlerini oğuşturarak yerinden fırladı. "Benden gizli mi?" sorusuna gerek duymadı. "Kendim haberlerim," diyerek giyinmeye durduğunda, dönüp gittiğini anladı... Önüne

gelen ilk cipe atladı... Bağ'dan içeri girdiğinde, babasının gözleriyle karşılaştı. "Osman Usta," dedi kesik kesik... "Seni çağırıyor!.."

Duydun mu, anladın mı ikircimi içindeyken, cipe atlayıverdi babası. Anasının seyirtip gelmesine kalmadan cipin burnunu çevirtirken; "Geceye gelmezsem, Mıstan'la Fatma'yı çağır," dedi... Ne nereye gittiğini, ne aldığı haberi, ne dönüş zamanını söyleme gereği duydu... Hacer Kadın, kocasıyla oğlunun cip hızında gidişlerine baktı bir an... "Rabbim, hayırlar ihsan eyle," diye dua ederek, ellerini yüzüne sürdü...

Bağ yolundan haldır haldır gelirlerken, Derbent ayırımında bir kalabalık gördüler... Osman Usta, dimdik Şevket'i bekliyordu. Salt Osman Usta mı? Ova köylerinde bildiği tanıdığı nice bir insan varsa, yolun başına yığılmıştı... Azmaklı'dan İhsan abi... Deliler'den Mehmet emmi, Avşar'dan Hasan Çavuş, Killik'ten Ferhat Onbaşı... Birden irkildi Şevket. Dağ yukarı baktı... Gözleri belli belirsiz kırpıştı. Cahit'in gözlerini aradı. "Cumali dayı mı, Kocabey mi?" sorusu, kupkuru dudaklarına yapıştı. Cahit, anladığının kimliğini yeni araştırıyordu. Başını salladı. Bilmiyorum anlamına omuzlarını silkelerken, kalabalığın yanına vardılar... İlkin Osman usta, hemen ardından dört ovalı, dimdik Şevket'in yanına oturuverdiler.

Cahit, birden ezildi. Büzüldü. Kendi fazlalığının ağırlığını duydu. Cipin yanından sarkıvermeyi kurduğu an, kolunun üstünde Osman Usta'nın pençesini duydu... Demir gibi dikildi olduğu yerde. Aynı anda, babasının gözleri, Osman'ın gözlerine saplandı. Osman gözlerini kırpıştırmaktan, kirpiklerini birbirine dolamıştı... Uçları ıslak... Dipleri nemli... Kökleri bulut bulut, "Kaybımız büyük" dedi... Yutkundu. "Topal Ali Dayı" diye tamamladı güçlükle... Cahit, yüreğine bir hançerin saplandığını sandı. Babasına bakamadı. Uzun bir süre, başını eğdi... Bağ söyleşilerini... Kayalar'a uzandığındaki din-

lediklerini... Kentteki masalını... Osman ustayı geç, anasının bile yeri geldiğinde, "Topal Ali Dayı'nın ardına takılıp gitti." sözlerinin hepsini birden yaşamaya durdu. Ensesinin, kulak arkalarının, saç diplerinin ilkin fırın gibi yandığını, ardından pınarlar örneği suya kestiğini bildi... Mendilini çıkardı. Ensesini, yüzünü, boynunu kanırta kanırta sildi... Yan gözle babasına baktı. Gözleri yaş içindeydi... Osman Usta, ağlıyordu... Mehmet emmi, hıçkırıyor. Hasan Çavuş, arada bir elini kaldırıyor... Yumruk haline getiriyor. Var gücüyle dizine indiriyordu. "Tömbekte bulgur döğer gibi döğüyor dizini," düşüncesiyle karardı. "Ağır, duraklı ama katı..." Ferhat Onbaşı ise fuçu benzeri yağlığını çıkarmış, cipin gürültüsünü bastıran hüpürtülerle burnunu siliyordu. Biraz daha dikkat edince, ürkünç bir uyumun dehşetine düştü...

Babasıyla Osman Usta'ın göz pınarlarında beliren bir ıslaklık, ağır ağır göz kenarlarına geliyordu... Mehmet emmi, derin bir soluk alıp, hıçkırıyor... Hasan çavuş, nemlenmenin başlangıcında ağır ağır kaldırdığı elini o hıçkırır hıçkırmaz güm diye dizine indiriyordu... Ferhat onbaşının burun höpürtüsü, yumruğun dize inmesiyle, babasının gözpınarlarında nemin belirmesi arasına sıkışıyordu...

"Bunlar bir belâ insanlar," diye düşündü o an... "Olacak şey değil..." Kendi kuşkusunda ikircimlenerek, yeniden denetledi. Hiç şaşmıyordu... Saptadığı uyumun ürküsünde, yılgın yeniden izledi... "Doğru," dedi... Beşini bir yere oturttuğun an, bir tek yürek, bir tek beyin oluyorlar... Belki beş yüzünü, beş binini, beşyüz binini oturtsan, hiç bir şey değişmeyecek. Her biri, mozayiğin bir parçası gibi, başka bir ayrıntının uyumuna giriverecek. Hepsini topladığın zaman, bir tekin, ama akıl almaz boyutta bir devin simgesi bir tekin devinisiyle karşılaşacaksın... Hangi eğitim... Hangi uygulama... Hangi işaret bunu sağlayabilir? Gözlerimle görmesem... Şu anı, onların yanıbaşında, izleye izleye kanıksamasam, inanmam. Bunca ayrı insan, yaşamlarının bir bölümünde birlik-

te bulundular diye, böylesine bir uyumu, mümkünü yok gösteremez. Aynı tepkiler olsa, eğitim birliği, düşünce eşitliği gibi soyut kavramlarla yorumlayabilirim... Aynı değil... Bir büyük bütünün parçası... Eksiğini tamamlama. Yükünü yüklenme... Beynini beyninde, yüreğini göğsünde bütünleştirmeden yapılmasına olanak bulunmayan bir akıl almaz uyum...

Zaten bunlar da akıl almaz olanı yapmıyorlar mı her zaman? Suskuları... Söyleşileri... Davranış ve tutumlarıyla, hep olağanüstünün gökkuşağına binerek, hep yıldızlar yarışında koşmadılar mı? Niye şaşıyorum? İzlemeli, öğrenmeye çalışmalı ve özümsemeliyim... Osman usta omuzuma niye bastı? Belki de bunu görmem için. Davranışlarını, laflarını, bakışlarını birbirlerine ulayabilirsem, tam kavradığım ortaya çıkacak. Birinin dediği, ötekinin davranışı, berikinin etkisi ya da tepkisi değil... Hepsi, bir arada, bir dev mozayiğin birer parçası olarak alınacak... Beyin kim, pençe kim demiyeceksin Cahit oğlan... Bileceksin ki, pençenin ucundaki tırnakla, kafatasının içindeki beyin, ancak bu uyumu gösterdiğinde, insan dediğin varlık ortaya çıkmaktadır... Bilebilecek misin?"

Gözü arkalarından gelen kamyonete ilişti. İçi doluydu. Kentten kopan, dağ yukarı ağıyordu. Yolun iki yanında boy atmış çınarlara baktı... Kıvrıla kıvrıla giden stabilize yol, bildiği tanıdığı bir yerdi... Kaymakam Kemal Bey'le ilk tırmandığı patika, çoktan kamyonların, ciplerin gidip gelebileceği bir yola dönüşmüştü. Sabah yola çıkanların akşama ulandığı yerler dönen tekerleklerin hızında, saatlerle ölçülebiliyordu artık... "Değişim hızlı," diye geçirdi içinden. "Şu çınarlar, bin yıllardır, kervanlara tanıklık etmişlerdi. Hatta Heredot'un anlattığına bakılırsa, büyük ordulara da... Keyhusrev, buradan geçmiş... Dara, Yunanistan'a buradan ulaşmıştı... Sonra İskender, aynı çınarlara baka baka Sard'da, Karun'u ateşe attı. Rahmetli Topal Ali Dayı'ya bunları anlattığımda" der demez düşüncelerini kesiverdi. "Rahmetli" sözcüğünü düşünmesine şaştı kendi kendine... Topal Ali, onların gözünde

ölümsüzdü. "İnsan nasıl kondurabiliyor?" Diye geçirdi yeniden... "Nasıl gülmüştü," diye sürdürdü düşüncesini... "İskender geçmiş ama, Konstantin geçemedi buralardan... İlkin Dursun tuttu bir sağlamca... Ardından Cumali... Görecektin, geldikçe püskürttüler... Bir defa geçti yine de... Sakarya'dan kaçarken... Amma, o zaman da, öyle bir gidiyordu ki, İskender'i düşünecek zaman bulabildi mi, bilmem."

Bir yandan Topal Ali'nin yoldaşlarını gözlerken, bir yandan yolu izleyerek, dalıp dalıp gidiyordu. Kayalar sapağına geldiklerinde, irkildi. Yolun ağzına dikili duran Sefer, kollarıyla işaret ediyordu... "Dursun efem, namazı Derbent'te kıldıralım, dedi... Ortaya gelmekte ya!.."

Cahit aynı anda, cipin içindekilere baktı. Gözleri bir noktada buluştu daha ilk sözcükte... Bakışları yanıp söndü bir şimşeğin alazlarında... Başları, aynı anda, aynı şeyi düşünmenin alışkanlığıyla, sallandı. "Derbent," diye geçirdi Cahit, bütün öyküyü bilmenin rahatlığıyla. "Bir zamanlar, Topal Ali Dayı'nın karargâhıydı... Son cemaatini de orada topluyor Dursun Çavuş... Bir borcu öder, salt kendilerinin değil, bütün dağın ortak ürünü olduğunu kanıtlarcasına..."

Cip yeniden yürüdü. Bakışları donuvermişti. Kayalar tarafına baktılar derin derin. İnce bir soluğun yüzlerini yalayıp geçtiğini anladı Cahit. Bakışlarındaki hüzün, paylaşmanın ışıltısına dönüştü. Dursun, davranışıyla; hepsini hoşnut kılacak bir iş yapmıştı... "Başka türlüsü olabilir miydi?" düşüncesiyle irkildi Cahit. "Burda bunlar, bir tek yürekten kan alıp vermekteyken, o ayrı düşünsün yazılı mı? Derbent, Bozdağların ortası... Kuşuçumu baktığında, Afyon üstünden, Beşparmak tepesine kadar,her yer aynı..."

Camiye geldiklerinde, düşündüklerinin doğruluyla doldu... Afyon'dan, Uşak'tan Denizli ve Aydın yaylalarından göz ışırığı olmasa da, kulak dolgunluğu kim varsa, avluya birikmişti. Yılların özlemini, bütün bir dünyaya meydan okumak ama-

ciyla mı, sevgi sunmak için mi açıldığı belli olmayan kolların ucunda topuyorlardı. Sonra, yumulan kaslarıyla, birbirinin içine girecek kadar yakın sıkılan gövdeler, birer ulu çınar gibi dikiliyordu... "Diriliyorlar... Birbirleriyle olmanın gücüyle, gençleşiyor, dinginleşiyor, devleşiyorlar... İşte Kurtuluş Savaşı... Ve işte, İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan ordularına gözlerini kırpmadan meydan okuyanlar... Şu teker teker baktığında eğri büğrü, dişleri dökülmüş, saçları ağarmış, yüzlerinde bin çilenin kırışıklarıyla, küçümencik birer can... Ama böyle, bir acının çağrısı..." Bizi de yerin altından alıp, gökyüzünün bulutları üstüne çıkaran bu dertop oluş değil mi? Şuraya bak... Babam... Osman Usta... Dursun Çavuş... Cumali Dayı... İlyas Efe'nin Eğitmen oğlu İshak... Kâtipzade... cenazeyi kimseye bırakmıyacak besbelli. Yaşına aldırmadan, namazı kıldırmaya gelmiş. Sabahtan öğleye, bunca insan toplanıyorsa, biz buradayız...

Namazdan sonra götürüp gömdükleri Kayalar, büsbütün kalabalıklaştı. Derbent'in büyüklüğü, insanları emip, kalabalığı küçültüyordu. Kayalar, insan seliyle kaynayıverdi. Dursun, sürekli iki yanına bakınıyor, birini bekediğini belli ediyordu... Sonunda, gözlerini kırpıştırdı. "Hasan duymadı anlaşılan," dedi... "Kimbilir duyunca nasıl üzülecek!.. Yazık!.. Asıl yoldaşı oydu!.."

Bütün gün koşuşturmanın açlığıyla sofraya oturduklarında, Cumali, "gel hele yanıma." dedi Cahit'e... Oturur oturmaz da, "gördün mü," diye sakalını oynattı... "Burdakilere iyi bak oğul... Bunların çoğunun gönlünü kırdınız. Gelen haberler hiç iyi değil... Bizim eğitmenin babasını vurduran Kocakafa Mahir'i listeninikinci sırasına yazdırmak istiyormuşsunuz... Doğruysa, bizden oy yok... Oğlu eğitmenimiz diye değil!.. Babası yoldaşımızdı. Seçim oluyor diye geçmişin üstüne sünger mi çekeceğiz? Ne ki çektik... Silende neyi sileceğiz? Kendinizi mi? Yağma yok... İstersen, sorbak, Dursun Çavuş da başını dikecek... Kocabeyoğlu da... Dağ yakasından

umudunuzu kesin bir iyice... Ovada da, Azmaklı olsun, Deliler ve öteki yerlerden avucunuzu yalarsınız. İlla, dediğimiz olacak derseniz, işiniz çok zordur. Azbiraz partici yetiştirdiniz diye, başımıza sıçırmayız, bilesiniz. Hasan Hüseyin, Recep'i nasıl devirdiğinizi anlattı. Recep maşa oğlum. Mahir'e dokunamadıktan sonra, gücünüzün ağırlığı mı, olur?

Bunlar, ölü başında siyaset yapıyorlar diye irkilmişti ilkin. Sonra ölünün de siyasetin göbeğinde çalkalananlardan biri olduğunu anımsadı. Tam yeriydi... Topal Ali, en az Osman Usta ölçüsünde etkindi hepsinin üzerinde. Bu iş tutar dediğinde, hemen ocaklar sökün etmeye başlamadı mı? "Bunlar," diye geçirdi yeniden, "bizimle kedi fare gibi oynuyorlar... İş yaptığımızı sanıyoruz. Koltuklara, masalara kurulunca, bir şey olduğumuz duygusu kök salıveriyor. Sonra bir de dönüp bakıyoruz ki, dizginler onların ellerinde. Hiç bırakmamışlar. Bırakmaya da niyetli değiller. Galiba asıl süreç bunlardan sonrasında işleyecek. Biz kendimiz, kendi başımıza kaldığımızda...

Yukarısı alabildiğine bastırmıştı Mahir için. Diretememişlerdi. Eczacı'ya, hatta Bakanlık koltuğunda oturanların hepsine birden söylemişti düşündüklerini Cahit. "Aşağısı istemiyor," demişti. "Partinin kurucuları, kökleşmesinin asıl sahipleri, Mahir Bey'i istemiyorlar... Yarın, yitirirsek seçimleri, bizi sorumlu tutarsınız. Önemli değil. Görev üstlenen, partinin çıkarları için kendini adamayı bilmeli... Gerekiyorsa harcanmayı da... Ama, yanlış işte, ne kadar başarılı olunabilir? Sadece kendi diretmem olsa, boynumu bükerim. Açıktan söylüyor adamlar. Ve bilirsiniz, köylerde tulum çıkar. Bir kez karşı davranırsa, seçimleri almamız zor. Kandırmamız da..." Dinletememişti. Yönetim kimin elinde diyorlardı... Eski kinleri, düşmanlıkları, dargınlıkları sildiğimizde bütünleşeceğiz. Birlik ve beraberlik kurulmadan, iktidar olsak ne muhalefet olsak ne? Belki seçimleri yitireceğiz. Ama, ülkemizde kardeşliği, birliği, dayanışmayı gerçekleştireceğiz ya... Bu herşeye bedeldir...

Bedelse... Üslelik doğruysa söylenen. Otuzbeş yıl önce bir hata edeni, yüzyıl suçlayacak değiliz ki... Dağlılar da, kentlilerde ovalılar da öyle değil. Suçluyorlar... Ama, savaş, bütün ilişkilerin kan ve ateşle sınandığı bir ortam. Bundan büyük sınav bulmak olası mı? Şu kısa particilik bile bize neler öğretti. Bana özellikle... İnsanları, insanların çıkar ya da güç karşısındaki tutumlarını. Aşağısı haklı. Sınadığını bir kez daha sınamak istemiyor. Gerekçesi de yerinde üstelik... Kocakafa Mahir, iktidarsız olamaz. Kuvvayı Milliye'de mandacıydı... Cumhuriyette Halkçı oldu... İki dönem iktidara gelince balta kesmez demokrat olup çıktı... Böylesi bir adam, bizim aramızda, bir de başımızda olursa, başımıza gelmeyecek yoktur...

Yukarısı haklı... İnsanlar yaşıyor. Kuvvayı Milliyeciler nasıl ayaktalarsa, karşı olanlar da bu ülkenin insanları... Halk partili olduklarında, ses çıkarmayanlar şimdi oy var diye, pazarlığa girsinler, doğru mu? Bizim işlevimiz, doğruyu yürütmek. Bazıları güdenecek elbet... Onların yerine, bundan hoşnut kalanlar oy verirse... Düşüncelerinin burasında ürpermişti... Kendi kendini azarlayışını ürpertilerle anımsadı. Cahit oğlum... Partici olmaya başladın. Ama, particinin yozu oluyorsun dikkat et... Bunu Çıplağa söylemeye kalkıssan, alnını karışlayıverir.

Kavruğun Cahit, diye söze başlar. Çıkışacaksa, sesini tarazlar. Suratı kararır bir ayva çürüğüne döner. Yüz etleri kırış kırış, Kavruğun Cahit kardeş, diye düzeltir ardından. Kırk yıl geçse ne... Domuz domuzluğundan sıyrılıp adam mı olurmuş? Bunlar bizi tuzağa düşürüyorlar arkadaş. Yukarısı da yozdu... Hep hizmet götürmekle olmuyor bu iş. Tıkandı bir yerde anlayacağın. Kalanı paylaşmaya sıvanıyorlar. Paylaşma girdi mi işin içine, bunun ustası da bu köşeklerdir. Neyi nerden, kime dokunarak çekip alacaklarını iyi bilirler. Bu iş bu kadar basit... Osman ustam neden uyarıp dursun ikide bir... Cumali dayı, daha bunları partiye yazdığımızda küstü bize... Dursun Çavuş, nerdeyse bağımıza uğramayacak... Biz parti-

ciliğe, kendi içimizde bölünelim diye mi girdik? Sen bile gevşemekte, işin kolayına kaçıvermektesin... O Mahir Kocakafası çöreklenmesin diye seni bulduk getirdik. Şimdi bize, bizim hamamımızda kimin tellâk olacağını onlar mı öğretecek? Hani ben de sıyırtıp gideyim diyorum. Ama, baştan kavlimiz var... En azından dördümüzün, dördümüze kavli var... Anca beraber, kanca beraber, dedik... Kaçsam yediremem... Kalsam yediremiyorum, bilmiş ol... Seçim birden bastırdı şimdi. belki azbiraz ders olur,diyorum. Ama, eşekler gibi çalışmak zorundayız... Seçim gitti mi, suç kimde diye bakılmaz. Hepimizin yüzü yere gelir ki, bir daha kaldırıncaya, aradan on yıl geçer... İsmet Paşa, bir kez daha basar mı mantara bakalım? Bak, o ki, koskoca Paşa, belini kaç yılda doğrulttu. Bunlar partisinde kalsaydı, yine de zor oluyordu. Ama, yedi yılda, atbaşı seyirtmeye başladıksa, onlar safraları attı, biz kaptığımızdan...

Sözlerinden dönemezler güvencesi, yine de içinden derinlerinde yankılanıyordu. Üç ayın dayanılmaz yorgunluğuna bu güvenle katlandı. Koştu. Köyleri kaç kez dolaştığını bilmiyor. Cumali, somurtup oturuyordu o'nu gördüğünde. Dursun, son gidişlerinde, toplantılara bile atılmamıştı...

Sonra da, tam dedikleri gibi çıkmıştı. O 27 Ekim gecesinin bitkinliği değil miydi buralara sürükleyen. Yeniden yaşayabilir miydi? Yaşanabilir miydi?

Bir buruk umudun güveninde, davullar hazırlanmıştı. Biz yine alırız bu seçimleri düşüncesinin etkisindeydiler. Üç yıl öncenin verileri ellerinin altındaydı. Yitirsek... Cumali'nin, Kocabeyoğlu'nun, Dursun Efe'nin dediklerinin tümü doğru olsa, yine öndeyiz. Ettikleriyle kalsınlar. Onlar mı partiyi yönetecek, partimi onları? Karşılıklı etkileşim doğru. Ama, biz neciyiz? Sapasağlam duruyoruz. Sırada büyük bir değişiklik yapmadık. Birkaç kişi geldi diye partiye küsülür mü? Bunun kavgası verilir. O kişiler elenir... Öyle değil, diyordu Tahir...

Bunlar, aramıza katılıp, kongrelerde boğuşmaya girmiyorlar. Yukarıdan işi ayarlayıp, tepemize tünüyorlar. Milletvekili oluyorlar anlayacağın. Dört yıl, parmağımızı bile uzatamayız. Dört yıl sonra da, iyice kökleşmiş olur. zaten karşı çıkamayız...

—Az elbet,- dedi Yalçın. -Anlamadın mı?

—Dur yahu,- diye atıldı Cahit. -Ne size, ne bize öyle mi? Vay be... Bunlar bizimle çelik çomak oynuyorlar öyle ya... Geçen seçimde katılma oranı yüzde seksenden fazlaydı... Şimdi, yetmişi bulursak, iyidir. O yüzde on da, bunların oyu öyle mi?

—Cumali dayılarınki mi, diyorsun? Evet!.. Seninle konuştuğunu söylemişti bana... Hele İsmet'i bir iyice yoklayalım, Bayar'la birhalleşelim, dedi... Ne zaman, nerde, nasıl? Bilmiyorum... Ama, bunlar oylarını ellerinde tuttular. Hem size gözdağı veriyorlar. Bizim dediğimizden çıkarsanız, ananızı belleriz, diye... Hem bize, umutlanmak için vakit erken, diyorlar. Hele bir iyice açıklansın durum...

—Biz de, parti başkanıyız, atama yaptırıyoruz, eleştiriyoruz diye kasılıyoruz öyle mi? Şuraya bak!..

—Demokrasi, bilincinde olanın kullanabileceği bir araç değil mi Cahit?- Sorusunu biraz da kendine sordu Yalçın...

—Babam söylemişti,- dedi Cahit, -Sandık ortaya geldi mi, söz bizimdir, demişti. O zaman anladığımı sandım dediklerinin içeriğini. Ama, asıl şimdi, şamarı yiyince kavrıyorum... Yukarısı bizden hesap soracak... Bunlar daha sandıklar açıldığında sordular bir güzel. hem öyle bir hesap ki, salt kendilerini kıyıya çektiler. hiç karışmıyor, bulaşmıyor ayağıyla, bizi emzik bebesi gibi, parmağımız ağzımızda bırakıverdiler. Yukarısına bunu nasıl anlatırız?

—Anlamazlarsa, koyuveririz ipini bire Cahit,- dedi Yalçın. -biz anladıktan sonra, yukarısı anlamasın yazılı mı? Paşa da, bayar da bunların ruh gibi yoldaşları. Sen aktardın söylenenleri... Ben geri mi durdum... Ben de anlattım bir güzel. Böyle böyle, diye... Şimdi oturup, düşünme sırası onlarda. Kapışmalarınıbuna göre düzenleyip, gelecek seçime hazırlanacak-

lar... Biz ise, belediye boğuşmasına gireceğiz tezden. Köylünün elinden yakamızı kurtarınca, kentliyi yola getirmek daha bir kolay!..

—O nasıl iş öyle,- diye gülüverdi Cahit... -Köyde Cumali, Dursun Çavuş, Kocabeyoğlu var da, kentte, Osman Usta, Kavruğun Şevket yok mu?

—N'etcez?- Diye hayıflandı yeniden Yalçın...

—Seni bilmem ama,- diye güldü Cahit. Seçimin gizini çözmekten hoşnut, ayların yorgunluğunu bir anda duymanın ağırlığıyla;- Ben gidip kafayı bir vuracağım arkadaş... Kendiliğimden uyanıncaya, dürtenin alnını karışlarım...

KOPAN BİR FİLMİN PARÇALARI

Celâl Yüzbaşı, kapının tokmağını şiddetle vurdu. Radyosunun başında, sürekli aynı bildiriyi dinleyen Cahit, düğmeyi çevirdi. Anası kendinden önce irkilmiş, toparlanmaya durmuştu. Elinin bir işaretiyle, bağdaşını yerleştirdi. Gözlerinde şaşkınlık ifadesiyle, oğlunun yüzüne baktı. Cahit, suskun kapıya yöneldi. Açtı. Yüzbaşı, yanında iki erle, içeri girdi.

—Cahit Bey,- dedi askeri bir sesle, -İzmir'de oturmaya memur edildiniz. Tren zamanına kadar hazırlansanız iyi olur...

Cahit, yüzünde belli belirsiz bir gülümsemenin izleriyle, yüzbaşının gözlerine baktı. Başını sallamadan dimdik durdu bir an.

—Böyle bir sürgünü hak ettiğimi sanmıyorum,- dedi kesin bir tutumla. -Benim yerim burası. Özür dilerim!

—Emir kesin,- diye kestirip attı yüzbaşı. -Zor kullanmak istemiyorum. Hazırlansanız iyi olur. Bu bir ihtilâldir!.. Kararları tartışılmaz. Ya uygulanır, ya karşı çıkılır. Ben trene yarım saat kala yeniden geleceğim. Umarım, güvenimi kötüye kullanmazsınız!..

Babası omuzbaşına dikilmiş, bir yüzbaşıya, bir oğluna bakıyordu. Cahit'in yüzünde gelip giden kararsızlığı sezince, elini uzattı.

—Yüzbaşı bey haklı,- dedi birden. -Karşı çıkmak için yeterince askerin olmadığına göre, uymaya koşulusun. Hazırlan!.. Denilen neyse yap!.. Geçtiği zaman, kimsenin kimseye kini kalmaz umarım.

Yüzbaşı, en yakınından destek bulmanın rahatlığıyla gülümsedi. Cahit, hiç bir zaman işine karışmayan babasının birden yanıbaşında dikilivermesinden ikircimli, başını salladı. Celâl Yüzbaşı, bunu bekliyormuşcasına usullacık kapıyı çekti. Cahit, kapanan kapının ardında dikilip kalmıştı. Babasının koluna girdiğini, ağır ağır odaya doğru çevirdiğini neden sonra anladı. Anası hemen elini uzattı. Radyoyu yeniden açtı...

Boğukluğunu tokluğunda özümseyen bir asker sesi, "Dikkat!.. Dikkat!.." Sözcüklerinin üstüne vura vura herkesin ilgisini gıdıklıyordu. "Muhterem Vatandaşlar!.."

"Peki biz," diye düşündü. "Biz sürgün vatandaşlar mı oluyoruz? Bu ayırımın anlamı ne?" Başının içindeki keçelenme, radyoda haykırıp duran sesin yankılarıyla kıl kıl dağılıyordu. Babası, elini uzattı. Radyonun düğmesini çevirdi. Ses, bütün yankılarını toplayarak yitiklere karıştı. Odanın içi derin bir suskunun koyuluğuyla bunaldı. Şevket, bakışlarını Hacer'e döndürdü;

—Bavulunu hazırla bakalım hatun,- dedi sesindeki bütün titreşimleri temizleyerek dupduru. -İzmir'de oturtacaklar oğlumuzu. Kötü değil... Bir zaman dinlensin. Yeniden başladığında gücü yerine gelir...

Cahit duymuyor, dinlemiyor, anlamıyordu. Hacer Molla, kocasının duru sesindeki kaygıları yine ayırdı. Gözlerini kır pıştıra kırpıştıra yekindi.

—Ben de giderim,- dedi yaşamının ilk kararını verirmişcesine. -Yavrum nereye ben de oraya... İstersen, sen de gel!..

—Olmaz,- dedi aynı kesinlikle Kavruğun Şevket. -Sürgünü hapse çevirmeye hakkımız yok. Asker gelip alacak madem, askere teslim eyleriz. Sonra, durum açıklık kazanınca, isterse ziyaretine gideriz.

—Ya çocuğumun başına bir iş gelirse?

—İş gelir, doğrusuna göre getirirlerse, yazgımız böyleymiş, deriz. Yanlışına göre olursa, getirenden hesap sorarız. Ama,

benim gördüğüm, şimdilik sadece toplamakla yetiniyorlar. Ağırdan alır, uyum gösterirsek, asker silâha davranmaz. Yok, direniş bizden gelirse, kan gövdeyi götürebilir. Bir kez silâh çeken, onu yerine kolay sokabilir mi hatun? Bakalım, önümüzdeki günler ne getirecek? İş nereye varıp dayanacak? İsmet Ankara'da, bekleyip durmakta anladığım. Çığırından çıktığında koyuvermez. Nasıl ki, başları çığırından çıkarmaya çalışınca, koyuvermedi...

Silkiniverdi Cahit. Babasının dedikleri derin uykularından uyardı bir anda. Hedefini bulmanın hızında, gözlerini babasının bakışlarına sapladı.

—Bütün bunlar o'nun başının altından çıktı değil mi?

—Çıksa n'olur?- Dedi umurmasazlıkla Şevket! -Sizinkiler çıkarttırmasaydı.

—Sandıktan gelemeyeceğini anladı bir güzel. Kocakafa Mahir gibi o da yukardan vurdu öyle ya!..

—Yukardan vuran başkası benim anladığım,- dedi gülerek Şevket. -İsmet hiç bir zaman Kocakafa Mahir olmaz. Mahir, burda yamanacak kıç ararken, o Garp Cephesini kurup, komutayı bizim elimizden almaya debeleniyordu. İkisinin arasında dağlar kadar fark var. Karıştırırsan, sonrasında bir iyice şaşırırsın ne yapacağını. İsmet altınızı çürüttü, bu doğru... Sokak sokak, meydan meydan dolanarak, koltuğu hepinize haram eyledi. Ama, koltuğa tırmanmak yeterli değildir ki benim oğlum... Asıl hüner, orda oturabilmektedir.

—Sen bu sıkıntının geçice olduğunu mu söylüyorsun efendi?- Sorusuyla atıldı Hacer Molla!.. -Demek istediğin bu mu?

—Kalıcı olan nedir benim molla hatunum?- Karşılığıyla bağdaş kurdu Şevket. -Kuvayı Milliye geçti... Gazi geçti... İsmet geçti... Kendine, bir de bana bak iyice... Biz bile geçtik bizden... Asker mi demir atıp oturacak yüzyıl? Elbet o da gidecek. Gidince yerini kime bırakacak peki? Aydan adam mı inecek memlekete? İstense, inebilir mi? Hadi zevzeklenmeyin de, hazırlanın bakalım. İzmir yabanımız değil... Belki iyi bile

olur bu sürgün... Sıla yerine, daim olanda, akıl daha kolay devşirilir bildiğim...

Cahit, babasının nereye taş attığını hemen anladı. İçnin derinlerinde, ince bir ürperti kıpırdadı. Kabardı. Özleme dönüştü. Gültes geldi bağrına çöreklendi... "Hani haksız da sayılmaz," diye geçirdi. Yekindi anasından önce. Pek hazırlık istemezdi. Bir evi de orasıydı. Ama, yine de bavulunun doldurulmasına ses etmedi. Hiç olmazsa buradan giderken, sürgünlüğün tadını çıkarmalıydı...

"Bunlar, yıkılmanın ne demek olduğunu bilmeyen insanlar," diye geçirdi, valizini yerleştiren anasına bakarken. "Umutların yittiği yerde, çiçek açmaya alışmışlar. Bir ihtilâl oluyor... Asker, radyodan bangır bangır dikkat, çekiyor. Bu sonrasında olacakların ardında. Hep yarına bakmaktan mı, günü yaşayamıyorlar. Ya da o yarınları avuçlarında duymanın sağlamlığı mı?" Çözmeye uğraşmadı. Başının içinde dönüp duran olayların çevrenine kapılmıştı. Hiç birini ayıramıyor. Hiç birinin ucundan tutup da, derinine doğru gidemiyordu.

Hacer molla, valizi yerleştirdi. Kocasının apaydınlık gözlerinden, oğlunun bulanık bakışlarına çevirdi yüzünü. Sonra yerinden doğruldu.

—Şöyle bir sofra hazırlıyayım,- dedi. -Bir daha kimbilir ne zaman yeriz?

—İzmir uzak bir yer değil,- diye yatıştırdı o'nu Şevket.- Oğlumuz tutuklanmıyor. Gözetim altında ama, cezaevinde değil. Özledik mi varır gideriz. Bununla savuşturursa, ne iyi... Ardından sıkışır da, yeniden dalgayı büyütmek isterlerse, işte o zaman kork. İsmet'in bırakacağını sanmam. Ama, böyle dönemlerde, laf taşıyan çok olur. Bir kez de, aracıların sözüne inanıldı mı, adam pul gibi harcanır...

Karısının sofrayı hazırlamaya durduğunu neden sonra ayırdı Şevket. Belli belirsiz kaygının tutsağı olmaya başladığını da

aynı zamanda bildi. Gözlerinde ikircimle oğluna baktı. "Yüğür büyüt, sonra da tutsaklığa sal, yazılı mı?" düşüncesi bir hançer gibi saplandı burnunun direğine. Sesli sesli sümüğünü çekti. Yeniden toparlandığını sezmenin gücüyle, yüreği ferahladı. "Tutuklayacak olsalar, böyle izin vermezlerdi. Hemen, görür görmez, kelepçeyi takıverirlerdi bileklerine. Yüzbaşı emir kulu... Vur dediler mi, gözünü kırpamaz. Yapmadığına göre, insanlığından değil, öyle denildiğinden.

Derin derin aldığı soluklarla, kaygılarını bastırdı. Hazırlanan sofranın başına bağdaş kurduktan sonra, Cahit'in kolunu yakaladı.

—Otur oğlum,- dedi. -Yakındır, yeniden gün doğar. Sen de bıraktığın bayrağı yeniden eline alırsın. Biz burdayız. Sandığın bir kez ortaya konulması iştir. Gerisi, gider gelir tasalanma. Biraz er, biraz geç... Yeniden geldiğinde de, söz yeniden bize geçer unutma. Bakalım, şimdi asker ne diyecek? Uzatırsa, kendini bitirir. Kısaltabilirse, hepimiz birden esenliğe çıkarız.

Vurgun, etkisini yitiriyordu. Cahit yavaş yavaş kendine geliyordu. İçinin derinlerinde gizli bir sevinci bile yakalamasına şaştı... "Gültes, kimbilir nasıl sevinir?" Sorusunu paylaştığını ayırdıkça, dikiliyordu." Sürgünüz ama, istediğimiz yerde kalmamıza engel olamazlar. Olsalar bile, eskisine göre daha sık buluşuruz..."

Birden acıktığını bildi. Anasının yemekleri buğulana buğulana sininin üstüne yerleştikçe, atıştırıyordu. Çabuk toparlandığını gören babası, gözlerinin içi gülerek;

—Azbiraz dinlenmek herkese iyi gelecek,- dedi... Yavaşça sofradan kalktı. İçeriye kendi odalarına geçti. Üzüm zamanından kalma yepyeni binlikleri çıtırdatarak döndü. Cahit'in cebine tıkıştırırken; -Gurbette garip kalmayasın,- dedi. -Biz başımızın çaresine bakarız.

Cahit, bunca yıl sonra bile, babasının cebine tıkıştırdığını

görmenin utancına bulanıverdi. Yüzü al al önce başını eğdi. Sonra gözlerinde bir kararla, cebine tıkıştırılanı çıkardı. Geri uzatırken;

—Sende kalsın baba,- dedi borcun bütün ılımıyla, -Gerektiğinde isterim. Şimdilik yanımdaki yeter. Yetmez, darda kalırsam, bir telefonluk iş... İzmir yaban değil dedin az önce. Umarım, uzamaz da...

—Nasıl istersen,- dedi utandırmış olmaktan mahçup bir çekingenlikle, Şevket. Paraları geri aldı. Yeniden çıkınına yerleştirmek için kalktı...

—Her bir şeyi de tam zamanında düşünür,- diye ağlıyordu Hacer Molla. -Bu adam, tam ne duruyor dediğin an, gerekeni yapıveriyor!..

Kapının yeniden vuruluşuyla geçen zamanın ayırımına vardılar. Sokağa çıkma yasağı etkisini göstermiş, pencerelerden seyreden başların sallanışları dışında caddelerin yalnızlığına dalıvermişlerdi. Yol boyunda, bütün gözlerde acı okudu Cahit... "Sevinenler olmalıydı," düşüncesini silip attı. "Yalçın'a bir şey olsaydı, sevinebilir miydi?"

Tren de bomboştu. Kompartımana yerleşirken, yanıbaşına çöreklenmek isteyen askere baktı. Celâl Yüzbaşı, gözetim kararını uzatırken, askere işaret etti. Asker önce dikildi. Sonra paldır küldür aşağı indi. Yüzbaşı, kapalı zarfı eline tutuşturdu;

—Orada oturacağınız yeri belirler belirlemez, İkinci Yurtiçi Bölge Komutanlığına bildirin,- dedi. -Bu zarfı verdikten sonra, her akşam Merkez Komutanlığına gidip imza atmanız gerekiyor. Size güvenebilirim değil mi?

—Tamam yüzbaşım,- dedi ilkin. Bütün öfkesini, bütün hıncını ve ezilmişliğini silip çıkarmak isteğiyle, öksürdü. -Güveniniz için teşekkür ederim.

—Asıl ben teşekkür ederim Cahit Bey,- dedi Yüzbaşı. -Paldır küldür bir derde girmişken, yeni yeni sorunlar çıkmasını engellediniz. Daha dünyanın işi var. Bütün yetki ve sorumluluk

bende. Kolay değil. Hak verirsiniz...

—Olmaması gereken konusunda, haklı haksız ayırmak zor yüzbaşım,- dedi tam tren kalkarken. -Henüz hiç bir şeyi bilemiyorum...

Yüzbaşı, derin bir soluk salarak trenden atladı. İzmir yönünde kıpırdanan vagonların boşluğuna daldı Cahit...

"Londra kazasında facia biraz daha büyük olsaydı," diye geçirdi ilk kez. Kendi düşüncesinden ürkerek boş kompartımana baktı. "Oysa, nasıl yollara dökülmüş... Ankara'ya toplanmıştık hepimiz. Trenin gelmesini bekliyorduk. İsmet Paşa saatlerce ayakta durmuştu. Cumhurbaşkanı, muhalefet lideriyle ilgileniyor, oturtmak istiyordu. Eski askerin direnci karşısında, yüreğimiz yufka gibi olmuştu. Her yerden toplanıp gelenlerin bir tek umudu vardı. O gün garda beliren "Bahar Havası"nın sürmesi... Ankara kaynıyordu. İnsanların, insanüstü durumlara inandığı bir gün olmalıydı o... İki yıl bile sürmedi. Uşak olayları, Topkapı gümbürtüleri... Uğrun uğrun çürüyen bir şeyin habercisiydi demek. Anlasak ne yazardı!.. Anlamıştık. Daha geçen seçimin gecesinde, bütün kent bana dar gelmemiş miydi? Onca yorgunluğun karşılığında, az daha yitiriyorduk. Cumali Dayı, olacakların ipucunu elime tutuşturuvermişti. Ne var ki, bizim yetkilerimiz de sorumluluklarımız da sınırlıydı. Söylesek dinletemiyor, anlatsak kandıramıyorduk. Şimdi?"

Trenin tıkırtıları içinde, uzayıp giden bir soru gibiydi, şimdi... Nereye gittiğini bilmiyordu sanki. Eline tutuşturulan saman sarısı bir zarfın ardına düşmüş gidiyordu. Biran zarfı unuttuğu gibi bir duyguya kapıldı. Yoklandı. Ceketinin iç cebinde duruyordu. Çıkardı. Baktı. Üstünde, İkinci Yurtiçi Bölge Komutanlığı yazıyordu. Güvenle yeniden yerleştirdi. Ceketinin üstünden yokladı. Kâğıdın hışırtısını duyunca, gülümsedi.

"Kişi kendine bile güvenini yitiriyor. Bizimkiler neden bir

türlü aynı duyguların içine girmiyorlar? Neden hiç umutları sönmüyor bunların? Değişimin kararını birlikte mi verdiler? Verdiler de, bize anlatamadıkları için mi kıyıdan izlemeyi seçtiler? Kendi çocuklarının birbirleriyle tutuşması hoşlarına mı gidiyor bunların? Pehlivan güreşi değil ki bu... Diretiversek!.. Asker, dineline yapmak zorunda diyor. Denilen ne? İktidarın halk çoğunluğunun oylarıyla belirlendiği ülkemizde, çoğunluk partisi ilçe, başkanının sürgüne gitmişse... Kazansalardı!.. Bizden fazla oy alabilselerdi, o zaman haketmiş sayılırlardı. Her yerden sıkıştırdılar bizi..."

Kendi düşüncesinin selinde irkildi bir an. "Tüh!.." Dedi sesli sesli. "Bir pundunu bulup, Osman Dayı'ya seyirtmeliydim. En azından ipin ucunu gösterirdi..." Derken gözleri parladı. "Biz bunu tartışmıştık," diye geçirdi. "Oradan aklıma gelmedi mi, uçak kazası... Ne demişti Osman usta? Azbiraz daha hızlı çakılıydı ya şu meret... Yeni bir seçim kararı aldırsaydı sizinkilere. Ortalık kendi limanının sütüne dönerdi. tezden... Şimdi, ölümü atlatmanın gözü karalığına girecek Menderes... Ölümü atlatan, İsmet'e boyun eğsin yazılı değil. Oysa İsmet, halk artık. Gittiği yerde, alnına taş da vurulsa, kentin tamamı karşılıyorsa, bu işi bitirmek üzere... Hatırlayın kendi zamanlarınızı. Halk, iktidara karşın ötekini şakşaklıyabiliyorsa, gayrı iktidarı da alaşağı etmenin kararına varmıştır. Bundan kaçmak yazılı değil Cahit oğlan... Kim ki, bundan kaçmaya sıvanır, halktan kaçmaktadır. Halktan kaçanda, gideceğin yer nere? Ya ölüm, ya başka bir ülke... Sen burda, bunca memedin başından yüklenip de, oralarda bir hiç olmaya razı gelir misin? Bir kez koltuğa sıvaşan, gelemez benim bildiğim. Gelemedi mi, adamın sırtına koltuğu yüklerler, gidebileceği yere kadar yayan yapıldak kovalarlar bizim ülkede... Hani kuyruğuna teneke bağlamak denir ya, o temsil..."

Babasının dedikleriyle karşılaştırdı sözcükleri. Beyninin fokurtusu bir anda döndü. "Alçaklar," dedi yine sesli sesli...

"Kuvvayı Milliye'ye gitmemiş bunlar. Sokrates'in Akademia'sında "Devlet" üzerine çelik çomak oynamışlar... Hem de, yalnız insanları yönetmek için değil... Atina ne ki... Bir küçücük site... Bunlar dünyayı yönetmenin yolunu yordamını belmemişler bir iyice. Sonra da, kıyıya çekilip bizi sürmüşler er meydanına. Kötü cazgır örneği, hakem duruyorlar bir güzel. Kim kimi önce pesettirirse, parsayı ona verecekler. Babam olacak herif bile... Oğlu kapılıp alınıyor elinden. gözlerinin önünde sürülüyor... Kılını kıpırdatmıyor... Yunan'a çokmak çalan bunlar mı? Demokrasi dilberine yâr sayılanlara bak... Elceğizleriyle hazırlıyorlar sürgün valizini... Sanki okula gönderiyorlar." Dikildi... Cebinden sigara paketini çıkardı. Bir sigara yaktı. Derin derin emdi sigaranın ucunu. Ciğerlerinin dumanla dolduğunu ayrımsayıncaya bekledi. Ağzından burnundan savurturken, kafasını salladı.

"Okula gönderiyor," diye geçirdi. "Sürgün ne ki... Biraz dinleneceğiz. Sandık gelecek, diyor. Sanki, getirenlerle birlikte karar verdi. Böylesine güvenli... Ne demişti daha ilk kuruluş günlerinde Osman Usta? İsmet'in düşündüğü bir şey var. Yapsa inandıramayacağı... Şimdi inandırabilecek mi? Yoksa yapılana aykırı bir durum mu sözkonusu... Dur Cahit... Kafan çalışmaya başladı yeniden. Son Ankara yolculuğunda ne konuşuluyordu? Menderes'in Moskova gezisi he mi? Gert gert ötüyorduk. Biz Franko, kadar olamıyacak mıyız? Herifçioğlu, hem Amerika'dan kopanyor istediğini kanırta kanırta, hem Stalin ve Kruşçev'den... Onda bir Boğaz varsa, bizde iki Boğaz var. Hem de, o Okyanus'un tepesine dikilmişse, biz Karadeniz'i bekliyoruz Amerika adına. Azbiraz kıpırdanıveririz... Anlattığımda nasıl gülüyordu Osman usta... Kıpırdanıverirsiniz helbet!.. Bir de kıpırdandınız mı, altınızdan kokluğu kaptıkları gibi bir giderler feleğinizi şaşırırsınız.. Gel de şimdi şaşırma Çakır Osman..."

Sigaranın parmaklarını yakmaya başladığını duraklayınca anladı. Pencerenin ortasındaki kül tablasına bastırdı. Üstü-

ne başına dökülen külleri silkeledi. "Hesap o hesap," diye dikildi. "Peki bunlar bütün olup biteceği nasıl kestiriyorlar?"

Yeni bir sigara yakarken yakaladı kendini. Durdu. Vazgeçti. Pencereden dışarı baktı. Bağlar yeşilin bütün tonlarıyla donanmışlardı. "Cıvıl cıvıl olurdu buraları," diye geçirdi. "Şimdi kimseler yok. Yalnızlık hiç bir yerde çekilmiyor. Trende, yolda, evde... Kişi kendini taşıyamıyor çok zaman. Çaresiz, yalnızlık bastırdı mı, dayanacak insan aramaya çıkıyor. Şimdi daha iyi anlıyorum Gültes'in ölümü arayışını. Gencecik, örselenmiş bir kadın. Ne ettim ki? Ben de bunalmıştım yalnızlıktan. Geneleve gitmeyi kuruyordum. Ama, orada da yalnızlığımı kandıramıyacağımı biliyordum. Deniz!.. Dalgaların hışırtısı... Kordon'un upuzun çıplaklığında, eğlendiriyordu. Tam yalnızlık anında karşılaşmasak, tutup götürübelir miydim? Cansın'dan başkasına ancak para karşılığı dokunmuştum. Acemiliğim... Sevdam daha doğrusu, böyle bir girişimi hep engellemişti. Geneleve gittiğimde, ya da Ada'yı düşleyerek kendi kendimi doyurduğumda, Cansın yanıbaşımdaydı."

Kararan havanın aynalaştırdığı camda kendi yüzünü gördü. Kendi kendinden ürktü bir an. Aklının içinde dönenen düşüncenin etkisinden yılgınlık duydu.

Tren İzmir'e doğru yol alıyor... Cahit yalnızlığın karabasanına batıp batıp çıkıyordu... "Yahu bütün Ege'de, bir tek beni mi buldular sürgün edecek?" diye düşündü bir an. İçinin sızladığını duydu. Sonra, ağır ağır göğsünün kabardığını ayırdı... "Öyleyse, kavruk şişinmekte haklı. Kitleyi ayakta tutabilecek biri diye görüyorlarsa beni, sandık yeniden konulduğunda bunun meyvelerini toplarım... İşte bak Cahit oğlan... Sürgün niyetine Akademiye gidiyorsun... Politikanın, doruktan dibe, dipten doruğa bir Sisifus sanatı olduğunu belleyeceksin iyice... Kaya'yı tutup yükleneceksin en dipten... Yuvarlayarak olmazsa, omuzlayarak doruğa kadar çıkaracaksın. Sonra, yeller ters esecek... Taş bir türlü bayırın başına yerleş-

meyecek... Biri çizmesinin topuğuyla, kayayı dibe yuvarlayıverecek... Sen yeniden başlayacaksın... Bıkmak, usunmak, yılmak yok..."

İçinin burkulduğunu duydu. "Menderes ne yapıyor acaba," diye düşündü. "Ölümü aşmanın herşeye yetmediğini anladı mı? Bir erken seçim kararı alıverseydi... Belki yitirirdik iktidarı. Ama yeniden toparlanır, yeniden gelirdik. Şimdi, darmadağın, oturduğu koltuğu tutamamış insanlar durumuna düştük. Celâl Yüzbaşı, hazırlan sürgüne gidiyorsun, diyebilir miydi bana? Cahit Bey, çocuklar büyüdü... Şöyle yüksek okulu olan bir yere atanmamı çıkarıver, dileğiyle gelirdi. Çocukları okusun, kendi yaşamlarını kurtarsın diye, belki Ankara'lara taşınırdım, yüksünmeden. Oysa şuraya bak. Eline tutuşturduğu bir zarfla, kendi ayaklarınla sürgün yerine git de, geldiğini bildir, deyiveriyor. Ve ben de bindirdiği trende, mahallebi çocuğu gibi uslu uslu ya zarfı yitirdimse kaygılarına düşüyorum... Akıl alır gibi değil... Hangi suçluluk kompleksi bizi bu duruma düşürdü?

Kim oyuyor altımızı? Bizim katkımız tartışılmaz. Kocakafa Mahir aday olduğu an, uyarılar kilise çanları gibi kulaklarımızı zonklattı. Dinlemedik! Dinletemedik. Başka adamlarla çıktığımız yolda, bambaşka adamlarla buluşup, yürümek istedik. Halk Partisi balonunun bütün safralarını biz yüklendik. Onlar yükseldi, biz inişe geçtik. Ama, bunun hakemi asker değil ki!... Demokrasi dediğin, oyla çözümler sorunları. Süngünün çözümlediğine savaş denir. Hani savaş? İsmet Paşa'nın başına değen iki taş mı bütün bunların gerekçesi? İşe bak yahu? Yirminci yüzyılda, taş devrini yaşıyoruz ulusça... Uşakta'ki zibidi. Davut oluyor he mi? İsmet Paşa Calut değil ki... Babamgillerin güvencesi... Bırakmaz, diyor... Nasıl bir efsane olmalı bu adam? Bırakmaz... Askerin karşısında biz neysek, o da aynısı değil mi? Değil elbet... O paşa... Adı üstünde, İsmet Paşa!..."

Bütün bir yaşamın bilânçosunda gölgeler arar gibiydi...

Tren, saatte kırk kilometrelik hızının keyfinde, sallana sallana ilerliyordu. Demir tekerlekleri, rayların bağlantı noktalarına geldiğinde çatırdıyor... Dönemeçlere girdiğinde beşik gibi sallanıyordu...

Parmaklarının arasındaki sigarayı dudaklarına götürdü. Kibritini çaktı. Ucunda beliren kırmızılığı dumanla boğmak istedi. Kül sivriliverdi. Tavandan sarı sarı gülümseyen ampule baktı. "Ben varıncaya gece olacak," diye geçirdi. "Komutanlığa sabah gitsem, olmaz mı? Şimdi, tutar da, bütün geceyi gözetimde geçirtirlerse, yanarım. En iyisi, akşam bir iyice dinlenmek." Kararıyla birlikte dikildi. "Sokağa çıkmak yasak. Şimdi gardan eve nasıl giderim? Her yerde asker kaynıyor baksana... Nazi trenleri gibi içinde bulunduğum. Her istasyonda denetimden geçiyoruz. Kapıları şak şuk açıp gelmiyorlar. Ama, istasyon boyu dikilen askerler, inip de gidecek olanın yakasına yapışmaya hazır... Doğru Komutanlığa gitmem gerek. Bütün geceyi bir sandalyenin üstünde, boynu bükük geçirmek yazılıysa, neyleyelim... Her yer kapalı... Her yerde askerler. Daha adımımı atarken, yakama yapışırlarsa, Gültes'in de rahatsız olmasına neden olurum. En iyisi, doğru verilen adrese gitmek. Elimde valiz, cebimde yazı. Basmane'den Bahribaba'ya neyle gideceğim? Trenler çalışıyor. Ama paytoncular fukara... Nerden izin alacaklar da, bizleri karşılayacaklar."

Aklına gelenle yerinden doğruldu. Önce sigarasını söndürdü. Sonra valizini yokladı... "İyi bilmişim," diye düşündü. "Anam karı, evde ne varsa tıkmış içine. Kurşun gibi ağır dinine yandığımın. Yıllar var ki, elimde bir şey taşımıyorum. Üç dosyalık çantam, bunun yanında balon gibi... Bavulu sırtlayıp gidemem ki... Keşke, madem sürüyorsunuz, mevcutlu gönderin, deseydim. Askerin biletini alıp geri göndermek zor olmazdı. Ama, hiç olmazsa, valizimi taşırdı burada..."

Kendi düşündüklerinden ürktü. "Elin kolun bağlı Cahit oğ-

lum. Kime ne taşıtabilirsin ki... Yüklen bavulunu bir güzel. Kendi kendine de dersin ki, koltuğumuzu verdiler sırtımıza, taşıtıyorlar... Vay anasını be... Oğlu, sürgüne gidiyor, herifçioğlu, mani düzüyor... Bu da bir iş. Yürekleri hepten nasırla kaplı bunların. Öyle olmasa, bizi böyle kulvara sürüp, keyifle debelenmemize bakarlar mıydı? Tüh, yüzünüze gözünüze bulaştırdınız demedi hiç olmazsa,.. Yüze göze bulaştırma değil mi bu? Kocakafa'yı partiye yazarken, başına gelecekleri düşünmek bana mı kaldı, tepedekine mi? Elbette asıl sorumluluk ondaydı. Üstelik vardık, söyledik. İyi olmaz, dedik. dedik ya, biz aşağının sözcüsüydük. Tırpanın tam tepeden geleceğini nerden bilirdik. Kocakafa, yarın paşaların eteğine sarılır yeniden. Ben ettim, siz etmeyin demeye duyur yüzsüzlükle..."

Döne döne kendini suçlamaya başladığını ayırıyor. "Yeterince diretemedik. Madem demokrasi aslında tabanın oyunudur. Oynamayı iyi öğrenecektik. Silip atacaktık baştan sona. Kontenjan kullanırmış. Kullansaydı. Particilik zincirle birbirine kenetlenmek demek... Senin sağlam yere basman yetmiyor. Zincirin bütün halkalarının şıkır şıkır işlemesi gerekli. Bir yerde bir kopukluk, aksaklık, terslik oldu mu, başından sonuna uzanan bir yanlışla karşılaşıyorsun... Herkes beni yeterince uyardı. Ben yeterince uyardım mı Menderes'i? Atlayıp geçecektim milletvekillerini, bakanları. Babasının oğlu olsa, aşağısı istemiyor. İstenmeyeni böyle direterek getirirseniz, kendi tabanınızı boşaltırsınız bir iyice. İstemeyenler, sizi buraya getirenler. "Odunu aday göstersem, milletvekili yaparım," dedirtenler. "İstersek hilâfeti getiririz," gücünü bize verenler. Onlar diyor ki, olmaz. Siz olurlanıyorsanız, tam seçim arefesinde, gelir işleri kendiniz yürütür, orada kolaysa eğer seçimi kendiniz kazanırsınız.... Diyemedim. Menderes, bu işte ne kadar suçluysa, benim payım da o kadar."

Birden rahatladığını sandı. Suçu paylaşmanın getirdiği bir

sorumluluk duygusu her yerini kapladı. "Kendimizi sıyırtamayız." dedi hemen ardından... "Vatan Cephesi kurulurken, çevreye seyirtenler arasında değil miydik? Ölüleri yazdırmadık partiye... Ama, dirilere baskı yapmadık diyebilir miyiz? İşini gördürmek için... Kooperatife kaydolmak istediğinde... Hatta, davası varsa, üyelik kimliği aramadım mı? Yüzüme hayır diyemiyorlardı. Ama, onurlarına dokunduğunu hiç sezmedim. Üye olan, bağlanır, dedik. Öylesinin aynı zamanda kin tuttuğunu unutmuşuz... Bizimkilerin bildiği buydu demek... Osman Usta boşuna mı anlattı, Topal Ali Dayı'nın, Şeyh Mehmet Efendi'ye ettiği oyunu... Bu tür baskılar dağıtmak için iyidir oğul, demişti gözlerimin içine bakarak. Toplamak için baskı sökmez. Neden dersen, baskı zorun aracıdır. Dağıtmaya sıvanınca, zor gerekli... Toplamak sevgiyi bilece bulmadı mı, yapışmaz. Gücünüz elveriyor, aklınız eriyorsa, sevginin yolunu bulun... Ancak o zaman, tam perçinlersiniz...

Sevgi zaman istiyordu. On yıllık bir geçmiş neydi ki, "dediği anda, gözleri kırpışmaya başladı." Bunu da nereden çıkarıyorum durduk yerde... Bu insanlar, bin yıllardır birlikteler. Birbirlerini, süzme bal gibi bin yıllardır kolaçan etmiş, sınamış ve damgasını vurmuşlar. En azından Kurtuluş Savaşı gibi bir kargaşanın içinde yeniden ölçüp biçmişler... Bundan daha uzun bir geçmişi nerede bulursun hay avanak Cahit? Hiç bir yerde.... Herifçioğlu, kişiye göre partisine bile cephe tutabiliyorsa, bundan ders almak gerekliydi. Ayamadık... Zıplayıp kalkacaktık... Yapışacaktık Menderes'in de yakasına... Aman başkanım, diyecektik. Sen de bilirsin ki, durum böyle böyle... Bizim takatımız kalmamakta. Seninki de bitti belle... Öyle bir durumda İsmet Paşa vurdu mu, yere yapışırız ki, parçamızı kimseler toplayamaya... Andavallı andavallı, onların da bir bildiği var elbet, dedik. İşte bildikleri..."

Kompartmanın içi büsbütün sarardı. "Benden başka kimse yok yahu," diye neşelenmeye başladı." Pek bir iyi oldu.

Bunları bir daha düşünebilir miyim? Tanıdık birkaç kişi olsa, aklımızdan bile geçirmeye korkardık. Böylesi bir zamanda, daha hepimizin yakası yeni ele gelmişken, düşünülmesi bile doğru değil... Değil ya, kendi başımıza olunca, enine-boyuna gözden geçirmekte yarar var... Babamın akademi sandığı bu olsa gerek. Deneyim. Bilgi birikiminin yanına, yaşamanın ipuçlarını da kattın mı, iş olgunlaşıyor. Kişi daha bir sağlam basıyor toprağa... Bundan öte, en küçük homurtuda yapışacağım baştakinin yakasına... Aman ha, diyeceğim... Gideriz ki, okkanın altında kalmacasına... Ama, korkaklık saymadan. Efendisinden korkmayan, başkasından korkar mı? İyi bir ders oldu bu olay... Hepimize... Her bir şeyin sınırlarının olduğunu öğrendik. Sadece iktidar olmak yetmiyor... Kalabilmek... Kalabilmekten de önemlisi, kendi gönlünde biraz burukluk duysan da, içine sindire sindire devredebilmek..."

Yeni bir istasyonda durakladı tren. Hiç yolcu yokcasına ilerliyordu. Ne inen var, ne binen... Kaç kez geçti bu yollardan. Sayısını unuttu... Her kezinde, gece ya da gündüz ayırmaksızın, her istasyonda en az iki üç kişi bulunurdu.... Kimse yok. Olanlar da, istasyon loşluğunda süngülerini parlatan askerler... Sanki, demiryolu boyunca sıralanmışlar. Trenleri, elden ele aktarıyorlar. İçinde uyanan bir resmi izledi bir an... Ankara'dan, İzmir'e uzanan insanlar. Rayların üstündeki treni ite ite götürüyorlar... "Daha hızlı varırdık İzmir'e," diye güldü... "Meret, altı saatte gidiyor şuncacık yolu... Avrupa'da, yüz kilometreyi aşmış trenlerin hızı. Daha bile fazlaya çıkarabileceklermiş... Hatta, bir Fransız mühendisi, yerden yüksekte tek ray yapmış. Bunun üstünde gidecek trenler, yüzelli kilometre hız yapabilir, diyormuş... Bakalım, yapabilecek mi? Böz böyle kaplumbağa üstünde tavşanlarla yarış yapacağımızı sanıyoruz. Sonra, bir gün bakıyoruz, küt, aşağıdayız..."

Basmane garının putrellerini uykusunda görse tanırdı. Açılan kapıdan, askerin süngüsü üstüne düştü sanki. Başına çevrilen mavzerin eski bir nöbet çağrışımıyla irkildi... Cepane-

lik nöbetini anımsadı... Parolayı sökemese, nasıl vuracağını... Binbaşı'yla tartışmaları geçti aklından. "Şimdi albay olmuştur," dedi. "Kimbilir nerelerdedir? Arasam mı? Bulabilir miyim? Acaba yine buralarda mı? Biz döne döne her gittiğimiz yere en az üç kez uğrarız, dememiş miydi? Bakarsın iyi bir raslantı olur... Şimdi Sıkıyönetime gittiğimde burun buruna geliversek... Asker ne biçim şaşırır..." Sonra belleğini yokladı. "Sanmam," diye geçirdi. "Buralarda olsa, rastlaşırdık... Kaç kez gezdim İzmir'i... Orduevine gitmedim ama, bir avuç yer. İstanbul'da bile, rastlaşıyor insan... İzmir'de, ya fuara gidilir hafta sonları... Ya kordonda piyasaya çıkılır... Buralarda rastlamıyorsanız birine, İzmir'de değildir..."

Asker dik dik bakıyordu. Valizini sürükleyerek, önünde dikildi.

—Yurtuçi Bölge Komutanlığına gideceğim, -dedi sesini kabartarak.

—Sokağa çıkma belgen var mı?

Birden aynı yılgının içinde buldu kendini... Hacılar Kırı'nın karanlığında, cepaneliğin önündeydi. Parola diyordu silâhını doğrultan asker... Sokağa çıkma belgesi diye tutturmuştu karşısındaki... Bir an şaşırmış gibi durdu. Sonra birden zarf aklına geldi. Çekti cebinden. Üstündeki yazıları, mühürleri göstere göstere askerin burnunu uzattı...

—Var, -dedi güvenini pekiştirmek amacıyla. -İşte!..

—Tamam öyleyse, geç!..

—Geçeyim, -diye kavradı valizinin sapını. Sonra birden durakladı. -Oraya kadar neyle gideceğim? Gardan sonra vasıta var mı?

—Cık, -etti asker, dilini dişlerinin arasında çıtlatarak. -Bulamam! -Sonra birden pot kırmış olmamak amacıyla, -Teğmenime bir sorak,- diye başıyla gösterdi.

Garın çıkış noktasında, kolunda pazubendiyle bir teğmen dikiliyordu. Valizini sürüye sürüye ona yöneldi. Tam önüne

geldiğinde;

—Teğmenim, -dedi. -Benim Yurtiçi Bölge komutanlığına gitmem gerekiyor. Bir vasıta sağlayabilir miyiz?

Teğmen bileğini kaldırdı. Saatine baktı. Sonra başını sallayarak;

İşiniz acele mi, -diye sordu. -Bu saatte nöbetçilerden başka kimseyi bulamazsınız da...

—Yarın sabah da gitsem olur, -diye yanıtladı o'nu. -Ama, yine de bir vasıta bulabilseydim... Şurada bir tanıdığımın evi var. Geceyi orada geçirirdim.

Teğmen yedek olmalı. Yaşı Cahit'e yakın... Palaskası göbeğini zor taşıyor... Bakışları yumuşacık... Saçları kepinin kenarlarından taşmış... Gövdesi kalın. Sallantılı bir yürüyüşü var. Belli ki, gecikmiş bir askerliğin nöbetinde. Anlayışlı davranmasından da, kanı ısınıverdi.
Bir bakalım, -dedi teğmen. -Nöbetçi taksilerden birine rastlayabilirsek, evinize attırırız...

Birlikte garın kapısına yürüdüler. Koskoca Basmane meydanında in cin top oynuyordu. Gecenin karanlığında, kaç kez geçmişti buralardan. Gar gazinosunun neonları... İlerdeki barların yanıp sönen ışıkları. Küskün bir örtünün gerisine çekilmişlerdi... Bir gariplik çöktü içine. Trende gelirken, düşünceleriyle harmanlanmak bu ölçüde koymamıştı... "Hemen Gültes'e koşmalıyım," dedi... "İzmir, başka türlü çekilmez..."

Birkaç dakika geçti geçmedi... Teğmen bir yere işaret etti. Tam önlerinde bir taksi durdu.... Valizini yanına aldı. Teğmen'in elini tuttu, sıktı. Taksiye girerken;

—Teşekkür ederim, -dedi teğmene; -Kahramanlar'a, diye yön bildirdi şoföre... Basmane'nin köşesini dönerlerken; -Sizin gece müşterilerinin hepsi elini ayağını çekmiş anlaşılan, -dedi gülerek...

—Öyle oldu beyim, -dedi şoför, azıcık öfkeli. -Yasağın vurgunu hep yoksulu bulur... Biz günü güne katık ederek yaşayan takımıyız... Eve kapandık kaldık mı, acımızdan öldük demektir... Neylersin? -Sanki bekliyorduk bu işi beyim... Hepimizin nutku tutuldu bir anda... Bir kurtuluş gibi sarıldık. nereye varır bunun sonu, derken, dayandığı yeri görmenin rahatlığı mı sence?

—Bilemem, -dedi aynadan yüzünü görme isteğiyle. Şoför bütün dikkatini yola vermişti. -Bilemem kardeşim!.. Varıyor mu, vardırılıyor mu, belirsiz...

—Ben de böyle demek istiyordum beyim, -dedi uyum içinde şoför. -Daha iki gün önce bu meydan inliyordu... Hepimiz şapkalarımızı göğe değdiriyorduk... Kahve mi istersiniz, baraj mı dediğinde, boğazımız yırtıldı baraj, demekten... Kalabalığı gördün mü, bilemem. Belki de görmedin. Sen dışardan geldin. Fuarın şu köşesinden sesleniyordu... Yerler insan almıyordu inanmazsın... Burdan Eskişehir'e geçti... Şimdi Kütahya yolunda yakalamışlar.. Hey gidi dünya!.. Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli dinine yandığımın...- Birden sustu. Gözlerini kıstı. -Kahramanlar'ın neresine beyim?

Şoförün laflarına takılıp kalmıştı Cahit. Birden çevreye göz attı... Şoför tam dört yol ağzına yakın duraklamış, Cahit'e bakıyordu.

—Devam et,- dedi... -Biraz ilerde haber veririm.

Yeniden gaza bastı şoför... Apartmanın önüne geldiklerinde, omuzuna dokundu.

—Tamam- dedi. -Teşekkür ederim... Hem söylediklerin için, hem getirdiğinden ötürü... Elini cebine attı. Bir yeşil onluk çıkardı. Şoför'ün davranmasına bırakmadan, yanıbaşındaki valizi çekiştirdi. -Üstü kalsın... -Diyerek kapıyı çarptı. Valizini yüklendi. Omuzu sarkarak, sokak kapısını açtı. -"Ne olursa olsun, herkes benim gibi," diye düşündü. "Bütün toplum tam

bir özeleştiri içine girdik galiba."

Kapıyı açtı. Bir eliyle arkasından kapattı. El yordamıyla otomatiği buldu. Düğmeye bastı... Merdivenlere sardı. Her basamakta; "Gültes evde mi acaba?" sorusunu yineleye yineleye çıktı. "Evde olmalı," diye yanıtlıyordu her kezinde... "Bu yalnızlığı biraz daha taşıyamam. Yığılır kalırım bir yerlerde. Açlıktan, susuzluktan, uykusuzluktan bile beter bir şey bu... Salt kurtulmak için, Komutanlığa gitmeye razıyım. Hay Allah!.. "Kendiliğinden açılan kapıdan uzanan iki kol boynuna dolanınca derin bir soluk aldı... "Evde!.. Nerde olabilir ki!.."

ÜÇ

TEPEDEN AYRILAN YOLLAR

YANGININ ANASI BİR KIVILCIMDIR

Gültes, Cahit'ten önce uyanmıştı. Dirseğine dayanarak uykunun derinindeki yüzüne baktı. "Uykularında bile rahat değil," diye geçirdi. "Eski ilgisi, coşkusu ve sevecenliği kalmadı. Düşünüyor. Kararsızlık ve kaygılar içinde kıvranıyor. Düşlerinde acı çekiyor olmalı... Dönüyor... Çırpınıyor... Umarsızlığın getirdiği bir ikircimin dalgınlığında... Sevişirken bile yabancı gibi... Salt kibarlık olsun diye yanıtlıyor beni... Eski coşkumuzu yitirdik. Yıllanmış karı-kocaların üstünkörü peşrevlerine yuvarlanmak üzereyiz... Bıkkınlık, isteksizlik ve zorunluluk...

Oysa, özlemle dolu geldiği geceler, dünyalar benim olurdu. Her öpücüğünün ta yüreğine saplandığını... Her dokunuşumun kalçasındaki bütün kasları yay gibi gerdiğini bilirdim. Şimdi öyle değil. Görevini yerine getirme çabasını anlamıyorum sanıyor. İçin için bir kurdun kemirdiğini biliyorum. Görüyor, seziyorum daha doğrusu. Ama, elimden hiç bir şey gelmiyor ki... Radyoyu dinledikçe, rengi atıyor... Kuyruklar. Düşükler... Sözcüklerini duyduğu an, sarsılıyor. Hiç bir şey belli etmiyor. Hiç bir şey göstermemek için elinden geleni yapıyor. Ama, beni aptal saymayalı çok oldu... Gizleyemediğini de bilince, büsbütün üzülüyor. Bu kez ben rol yapmaya başlıyorum. Bir oyuna döndü dostluğumuz. Birbirimizden hiç bir şeyi gizlemezken, gizleyecek öylesine çok şeyimiz olmaya başladı ki..."

Doğruldu. İlkin sabahlığını giydi. Ardından banyoya geçti. Ayaklarının ucuna basa basa giyindi. Kapının kilidini tı-

sırdatmamaya çalışarak, yandaki bakkala uzandı. Bütün gazeteleri aldı... Suskunun ortasında gök gürültüsü tıkırtılarla kapıyı açtı. Buğusu tüten ekmeği, nal manşetli gazeteleri masanın üstüne bıraktı. Mutfağa geçti.

Cahit, masanın üstündeki gazetelere yumuldu hemen. Banyoya gitmeyi bile unutmuştu. Eylülün son günlerini yaşayan yazın, yüzü bulutluydu. Gazete manşetleri "Mahkeme Demokrat Parti'yi kapattı!..."

"Olacağı buydu," diye düşündü. Yassıada Mahkemelerinin başlamasıyla birlikte, Parti'yi de kapatmaları bir zorunluluktu. Kendilerine başka türlü gerekçe bulamazlardı. Parti, salt Meclis'teki insanlardan oluşmuyordu ki... Biz vardık. Bizim elimizi kolumuzu iyice bağlamanın tek yolu, partinin kapatılmasından geçerdi..."

Birden derin bir rahatlama duyduğunu ayırdı. Gültes'in kahvaltı tepsisiyle mutfaktan çıkmak üzere olduğunu teninde sezdi. Hemen banyoya yöneldi. Kendi içinde yakaladığı gizi, kendinden bile saklamak isteğiyle dolmuştu bir an..." Partiyi kapattılar," diye düşündü klozetin üstünde." Pat diye kapatılır mı bir parti? Bir seçim daha yapılsa, geldiğimiz gibi gitmeyecek miydik? Görünen köy kılavuz istemez... Halkın yarısı, Halk Partisi'nin şemsiyesi altına girmişti. Ama şimdi... Suskun... Durgun... Hiç giz vermeyen bir göl gibi kıpırtısız. Sadece üstüne vuran ışığı yansıtmakla yetiniyor. Yetiniyor ya, babamın sözleri n'oluyor? Hele sandık konulsun yeniden..."

Sandık sözcüğüyle birlikte, içi bir hoş oldu... "Konur mu? Konursa ne zaman," derken gözleri ışılamaya başladı. "Yakındır... Halk Partisi, bunca yaklaştığı bir iktidarın uçup gitmesine izin vermez. Eğer bu işin altında parmağı varsa, bir an önce başa geçebilmek için, diretecektir. Onun diretmesi karşısında, biz başedemedik. Asker, kendi içinde oynayacak bir İsmet Paşa'ya ne kadar dayanabilir?"

Traş oldu... İçinden ıslık çalmak geliyordu. bir an kendini tuttu... Sonra, yüzünü kurularken, salıverdi. Gültes, banyodan gelen ıslık sesiyle irkildi. Koştu, masanın üstündeki gazetelere bir göz attı. Başını salladı. "Partisi kapatılıyor!" Diye geçirdi. Ardını getirmeden, kulak verdi. "Ağıt yakmasın!.."

Değildi...

Pek bilmediği, tanımadığı bir melodiydi ama, şakır şakır neşe saçıyordu... Kollarını kavuşturarak, banyoya yürüdü. "Delirmiş olmalı," kaygılarının sancısında, kapıya yanaştığında, Cahit'i tiril tiril karşısında buldu.

Gözlerinin içi dupduru bakıyordu. Taze traşın limon kolonyası, Gültes'in genzini gıdıkladı. Cahit'in değirmen yelpazesi gibi açılan kolları, bütün bedenini kucakladı bir an... Bulutların üstüne kadar kaldırdı Gültes'i... Bütün yıldızları seyretirdi. Sonra, gövdesinin üstünde bastıra bastıra sıktı. Dudaklarını, yüzünü, gözlerini, boynunu öptü... Gültes, sabahın karabasınında yakalanmışcasına utançlı, gözlerine bakamıyordu. Bütün teninin ürpertilere kestiğini bildi. Eski özlemli günlerin anımsattığı ne varsa, teninin bütün kıvrımlarına sıvaşıvermişti. Gövdesini sıkıştıran ten, yeniden tutuşmuş, yeniden katılaşmıştı. Okşaya öpe kahvaltı masasına doğru sürüklerken, bir an durakladı;

—Banyoya mı gireceksin?

Gültes, ne diyeceğini bilemedi. Bir baş sallamasıyla, banyoya koştu. "Ben de amma şaşkınım," diye düşündü yalancıktan yüzünü yıkarken. "Apıştım kaldım. Bir şeyler değişti... Bir yenilik var. Gazeteleri ondan önce okudum. Gözüme çarpmayan ne ki?"

Çıktı...

Karşı karşıya kahvaltı etmeye başladılar. Gültes bir türlü soramıyordu... Sonunda lokmasını yutarken dayanamadı;

—Bu sabah çok keyiflisin!..

—Öyle. -dedi Cahit. -Bizden korkuyorlar!..

Gültes, bütün bedeniyle titredi. "Korkuyorlarsa kimbilir neler ederler?" düşünecesinin kaygısıyla gözlerine baktı Cahit'in... Dupduru, dimdik ve kıvanarak bakıyordu. Başını salladı direterek;

—Korkuyorlar, -diye yineledi. -Toplumun içine kök saldığımızı yeni ayırdılar... Partiyi bunun için kapattılar. Bir başımızı koparırak çözebileceklerine inansalardı, kapatma gereği duymazlardı... Demek ki, gücümüz var. Devleti korkutacak kadar güçlüyüz. Habersizlik... Daha da doğrusu her gün kötü haberler almak bunalttıydı iyice... Görüşüp dertleşeceğim kimselerle de bağımı kopardıklarından, böyle bir durumu çıkaramıyordum Gültes, -dedi sevecenlikle. -Şimdi öğrendim. Bizden korkuyorlarsa, dağılmadık demektir. Dağıtmaya uğraşmaları bundan... Oh!..

Gültes ne diyeceğini bilemedi... Çayları tazeledi. Lokmalarını arka arkaya yuttuktan sonra, gözlerini kırpıştırdı.

—Rahatladı.- dedi kuşkuyla. -Sanki üstünden büyük bir yük kalktı...

—Öyle.- diye yanıtladı o'nu Cahit. -Hem de nasıl? Devlet ilk kez taraf oldu. Şimdiye başımızdakileri hırpalamıştı... Benim gibi baştakileri örselemişti azbiraz... Oysa şimdi tutup partiyi simgelesek de topu topu bin beşyüz-ikibin kişi... Oysa şimdi tutup partiyi kapadılar. Kaç kişinin eli boş, kursağı sancı içinde kaldı biliyor musun? En az seksen-yüzbin kişi... Yani önce, başımıza vurmuştu... Başa vurursa n'olur? Sersemler... Gövde kendi başına devinir, kıvranır ama sersemlemiş başla bir şey yapamaz... Yapamıyorduk... Ama şimdi, gövdeye vurdu... Üstelik başsızlığa alışmak üzereyken. Eee!.. Az mı bu? Artık yapacakları tek şey kaldı... Gövdeyi şaşırtmak!.. Bu öncekinden daha zor... Olanaksız değil elbet... Yakındır Demokrat partinin mirasına üşüşen bir sürü çapaçul çıkar ortalığa... Bunları engellemek boynumuza borç... Mirası elde

tutmanın yolunu bulmalıyız... -Kalktı. Hızla giyindi. Gültes'in gözlerinin bulutlandığını görünce, yaklaştı:- Senin birşeyin var? -Dedi içtenlikle.- söyle!..

—Başına bir iş gelmesinden korkuyorum!..

—Başıma geleceği kadar iş gelmedi mi kadınım?- derdemez. Gültes'i boynunda bulması şaşırttı.- Hepsi bu değil öyle mi?

Gültes, gözlerine doluveren yaşlarla başını sallıyordu.

—İşimi niye bıraktım sanıyorsun?- Dedi ilk kez... -Hem radyodan attılar. hem gazinoda çalışmamı engellediler. Haberin olmasın diye. kendimden bile sakladım... Gelirim yetiyor artık. seni utandırmak istemem, yalanıyla avunmadığını biliyorum... Hatta senden ayrılmamın iyi olacağını eklediler... Seninle olmanın iyiliğini bilmediklerinden, dedim. Ama bir şeyler yapmaya kalkarsan ikimizi birden mahvedeceklerini söylerken ciddiydiler... Ve sen şimdi bir şeyler yapacaksın... Korkuyorom. Çünkü onların hiç şakası yok!..

—Olmayacak elbet.- diye güldü. Birden aylardır olmadığı kadar coşkun bir kıvançla dolduğunu ayırdı. Öyle unutulmuş, bir başına pısıp kalmış gibi duyuyordu kendini. Bütün öfkesi. bütün catışmaları kendi içinde yapmasının nedeni buydu... Git demişlerdi boyun eğmişti... Otur demişlerdi, oturuyordu... Her akşam gelip. imza atacaksın diyenlere hiç ses etmemişti. Dahası. her akşam gidip atıyordu. Gültes'in durumundan hiç haberi olmamıştı. "Sana daha yakın olmak." gerekçelerin en gecerlisi gelmişti o'na... Bencilliğini. aldırışsızlığını, birden ayırınca. utandı. Öptü Gültes'i... Öptü... Sıkıca sarılarak: -Benim yüzümden başına gelmedik kalmadı,- dedi. -Hic farkettirmedin... Yiğitliğine nasıl karşılık verebilirim?.. Şakası olmayanların güçlerinin sınırı olduğunu kanıtlayarak değil mi? İyi öyleyse!.. Görürsün!..

Gültes'i öyle ağzı açık. ardından bakar bırakarak. sokağa cıktı... Doğru Kültürpark'a yürüdü... Uzattığı paraya karşılık. yırtılarak verilen bileti almadı. Adam koyacak yer arar-

ken, zincirin üstünden aştı... Puslu Eylül sabahı, ağır ağır açılıyordu. Birden esermişcesine palmiyelerin yapraklarını oksayan İmbat, bulutları pençe pençe koparmaya başlamıştı... Gün açılıyor... Aydınlık, içinin ışıklarını yansıtırcasına, önünde koşuyordu...

Fuar sonunun garip yalnızlığıyla özdeşleşti... Daha bir hafta önce, şıkır şıkır cıvıldayan Kültürpark, derin bir yorgunluğun altında ezilmiş gibiydi. Bulutlu hava, palmiyelerin, geniş yapraklarından sarkıtlar gibi yere iniyordu. Çimenler kırçıl yeşilliklerinde kıpırtısız... Güller, sararan benizleriyle hüzünlüydü... Kasvetli bir suskunun içinde, yüreğinin tıpırtılarından utandı. Biran durakladı. Suskuyu dinledi. Toprak... Ağaçlar... Çimenler ve çiçekler, derinden derine kabarmış bir yürek gibi atıyorlardı. Kuşların cıvıltısı... Yaprakların hışırtısına karışan güversin demleriyle, doğanın sürekli yaşam kavgasını duydu...

"Oh!.. Diye derin bir soluk bıraktı." Artık sırtımda yük kalmadı... Dünden beri sadece kendimden sorumluyum. Sade bir insan olarak belki biraz da yakınlarımdan... Artık bir partinin ödevli yöneticisi değilim... Sıradan bir yurttaşım bu günden sonra... Ve yurttaşlık haklarımın tamamını, köküne kadar kullanmaya kararlıyım..."

Ağır ağır yürüdü... Başını kaldırdığında, İmbat'ın bulutları önüne kattığını gördü. Güneş, iğne uçlarıyla duru bir göğün derinlerinden kucakladı bedenini... Çimenler yeşillendi... Güller gülemsedi. Palmiyeler geniş yapraklarını ışılattılar gümüş parıltılarıyla... Cahit, yürüdü!.. Yürüdü!.. Kültürpark'ın Basmane kapısından çıktı... Gazi Bulvarı'nı kordona doğru aştı... Çankaya'ya geldiğinde, Mimar Kemalettin'e saptı...

Mağaza'dan içeri girdi. Sağına soluna bakındı. İkinci kata çıktı. Hayri bey, zor sığdığı yazıhanesinde, bir buda yontusu gibi oturuyordu. Cahit'i görünce her yanına vinçlerin çengelleri takılmışcasına şöyle bir kıpırdandı. Tam karşısına geçip

oturduğunda, bedeninin iriliğinden umulmaz inceliktek sesiyle;

—Oğlum, bize iki çay kap da gel,- diye bağırdı aşağıdaki tezgâhtarına... Sonra suratını mehtaplı gecelerin yayvan aydınlığına benzeten gülümsemesiyle; -Şimdi gelir, diyordum,- dedi gözlerinin içine bakarak. -Bugün bizim sıramız öyle ya!.. Hiç sektirmezsin... Hiç bir zaman unutmam bu ziyaretlerini. Sen tam güvenilir insansın bey!.. Kötü günlerin, zor zamanların adamısın. Kendin sürgünsün! Ama, duyduğum, bildiğimce, sürgünlerin hepsine kol kanat germektesin... Derdi derdine derman eylemek yürek ister... Zaman zaman parti bağı diye düşündüm... Yarın öbürgün yeniden hörlediklerinde, "bırak Allahını seversen!.." Dedirtmemek çabası... Değil! Yüreğinden geliyor. Gayrı parti marti yok... Mehmet de senin gibidir. Eli kolu bağlı olmasa, hepinizle bir bir ilgilenir. Konuşur!.. Ama, bir takımı da var ki, bizim oğlan! Nerde bal varsa, parmakları havada koşuyorlar. İşte öyleleri benim sıtkımı sıyırdı her bir şeyden. Umudumu kestim. Selâmı sabahı unuttular alçaklar... Mehmet abi, şunu yapıver!.. Mehmet bey, senden rica ederiz," diye dört dönenler, alış-veriş etmek için bile mağazadan içeri girmiyorlar... Sen de olmasan!.. Bu demokratların hepsi, üç-beş yüz adammış, deyivereceğim... Ama, bildiğim, duyduğum, çökeni bile senin yüzünü gördüğünde dirilip dikiliyor... Bak, kara kara düşünmekteydim. Bok yoluna uğraştınız, diyorum. Sen geldin, çenem düştü. Nasılsın?

—Dünden iyi,- dedi gülerek. -Kuş gibi hafif hissediyorum kendimi. Sağolsunlar... Elimi kolumu çözüverdiler...

—Dur hele ahretlik,- dedi yeniden yazıhanenin her tarafını titreterek Hayri Bey.-Sen şimdi neyin hazırlığı içindesin?

—Hazırlık filân yok Hayri Bey,- dedi birden. -Senin parti dediğin, dört duvarla, iki sandalye değil ki... İnsanlardan oluşan bir örgüt... Bunca yüzbin partili, kapattım deyince, huruç eyleyip göğe mi çekilecek? Sücuda varıp yere mi gömülecek?.. Ne biri ne öbürü... Çünkü yüzbinleri ne göğe ağdıra-

bilirsin, ne yere sığdırabilirsin... Üstelik, yarın seçim dediğinde, kimden oy isteyeceksin? O milyonlardan. Kime oy verecekler? Bunca yıldır savaşım verdikleri Halk Partili adaylara mı? Adamda şuncacık akıl olsa, bunun mümkünsüzlüğünü bilir... Geriye ne kalıyor?

—Yahu siz,- dedi çayını höpürdeterek Hayri Bey, -Ne uslanmaz adamlarsınız!.. Koskoca bir ihtilâl idaresi var karşınızda... Elbet bunun da bir kolayını bulmuştur ki, tutup partiyi kapsatırmıştır...

—Ne olabilir bulduğu? Halkın yarısının kesmek mi? Bunlar yaptıkları işin adına devrim diyorlar... Halkın yarısını yokedilmesine dönük bir girişim, olsa olsa karşıdevrim olur... Devrim dediğin, azınlığa karşı yapılır. Halkı da ardına alarak. Şimdi bizim partiyi kapatınca n'oldu? Halkın yarısıyla, bir yarısına karşı darbe yapıldı öyle mi? E, bu yarı neyleyecek? Aman ne güzel ettiler, gelip teker teker her birimizi kessinler mi diyecek?

—Eh öyle diyor olmasaydı, nerdeydi bu halkın yarısı dediğin? Adamlar içerde, ecel terleri döküyor... Atmışlar bir adaya, her gün bangır bangır, köpekti, bebekti, sütyendi, külottu diye radyolardan rezil etmeye sıvanıyorlar... Öteki yarıyla birlikte, dediğin yarı da bunları dinlemiyor mu kös dinler gibi?

—Dinliyorsa, kötü mü oluyor? Koskoca bir iktidarı, ancak neyle suçlayabildiklerine bakıp, kıs kıs gülüyor!..

—Sen öyle sanıyorsun...

—Yarın gün açsın, pek de yanlış sanmadığımı göreceksin,- dedi kararlı bir bakışla. -Gün de açacak... Tek partiyle, bir de Bölükbaı'nı yedek verip, seçime gidemezler. Giderlerse, Bölükbaşı'nın Hükümet etmesine katlanmaları gerek...

—Umudu yitirmemek iyi bizim oğlan,- dedi yeniden Hayri Bey... -Bizim birader de böyle... Selimiye'den Balmumcu'ya aldıklarında, senin gibi sırıtıyordu... Hele bir çözsünler bağımızı, biz biliriz yapacağımızı, deyip durmakta... Bizim yüzünü görmek için kaç kapıya yüz sürdüğümüzden habersiz!..

Yarın çıkar gelir, bu dediklerin doğruysa... Yeniden al takke ver külâh girişirsiniz...

—Ondan kuşkun olmasın,- dedi gülerek. -Ama, gecikirse, yanarım... Bunların beklemeye güçleri yetmeyecek çıkardığım... Bizim de hemen derlenip toparlanmamız gerekiyor... Şöyle bir yoklayacaklar. Partinin kapanmasından ne ses gelecek. Sonra, ne varsa, İsmet Paşa'nın torbasına doldurmayacaklarını anlayınca, kolları sıvarlar. O zaman, biz de çemreniriz azbiraz... Mehmet Abi, buralarda olursa, işimiz kolay.

—Olmazsa da kolay,- dedi merdiven basamaklarına kulak vererek. -Bir bir dolaştıkların sökün ediyor olmalı... Bugün buraya geleceğini biliyorlar ya...

Dediği de çıktı... Ödemiş'ten Sadık... Denizli'den Davut... Kütahya'dan Tevfik... Afyon'dan Sırmakaş, daracık yazıhanede, yer bulup sığıştılar... Tezgâhtar, çıkanların arkasından şöyle bir baktıktan sonra, yandaki kahveye çay söyledi. Patronunun biraz sonra bağıracağını biliyordu...

Sırmakaş çayların gelmesini beklemedi. Dar alnının üstünden saçlarıyla birleşen kalın kaşlarını oynata oynata;

—Aylardır bu güne hazırlanıp duruyordun,- dedi Cahit'e. -De bakaam? Şinci n'apcez? Cahit hemen yanıt vermedi. İlkin Hayri Bey'in yüzüne baktı... İstemeyebilirdi. Bakışlarında bir gölge belirse, arkadaşlarını da çekip götürecekti. Hayri Bey, Cahit'in aklından geçenleri anlamışcasına Sırmakaş İsmail'e katıldı;

—De bakam,- dedi Afyon ağzına öykünerek; -Şinci biz n'apceez?

—Eskiden ne yapıyorsak Sırmakaş ağam,- dedi o zaman Cahit. -Yine aynı şeyi yapacağız... Parti, binektir bildiğim... Atının ayağı sürçerse, topuklar gidersin yeniden. Kırılırsa neylersin? Başına kurşunu sıkar, yenilersin... Bizim atımızın ayağını kırdılar... Allah razı olsun, kurşunu da kendileri sıktı bir güzel... E, binici bineksiz kalsın yazılı mı? Hemen birini daha bulacaktır...

—Yılkıda at kaldı mı bakalım,- dedi bu kez Hayri Bey!..

—Bizim sabrımız sonsuz,- diye karşıladı hemen Cahit. -Baktık ki, yılkıda at yok, önce kısrağı buluruz. Ardından aygıra çekeriz...Aşırtır, tayını besleriz... Bir küheylan olur ki, deyme keyfine...- Birden güldü. Kendi düşlerinin ardınca, en zor yanından alındığında bile kolay görünüyordu... Rahatladı. -Ama, yılkı büyük... At çok... Neden dersen, binek olan parti. Ata gereksinim yok... Biri kapatılır... Beşini daha kurarız biz sağ isek... Eh, elimiz ayağımız tutmakta hamdolsun!..Öyle mi?

Sorusu Hayri Bey'in gövdesiyle iyice daralmış yazıhanede bir an asılı kaldı. Hepsinin aynı anda baş salladığını görünce, gülmeye başladı. Kahkaları, sorusunu tavandan sildi süpürdü. Kesik kesik, ikircimli ve kaygılı başlayan gülüşler, içtenliğin titreşimleriyle pırıl pırıl duruldu... Aynı kararda birleşmenin gücünü duydu yüreğinde. Ötekilere baktı. Hepsinin gözleri parlıyordu. Tam doğrulurken;

—Bakarsınız, ansızdan salıverirler bizi,- dedi. -Birbirimizden haber gelmeden, tek başımıza davranmayalım. Bölündük, parçaladık mı, bu işten eyyamcılar pay kapar.

—Kapmayacaklarını mı sanıyorsun,- dedi Sadık. -Şimdi parti yok. Bizi ya Paşa'nın eteğine sürecekler, ya Bölükbaşı'nın...

—Biz bunların eteğine sığınsaydık,- dedi başını dikerek Cahit. -Koskaca bir devrime ne gerek vardı... Sığınmadığımızdan bu işler olmadı mı? Şimdi neyle sürecekler bizi? Süngüyle mi? Sandığın olduğu yerde, süngünün işi bekçilik hey yavrum. Sandığın namusuna bekçilik... Öyle olanda, içerde ne olup bittiğini nerden bilecek? Akşam olup da açıldığında öğrenir. Bir güzel de köteğe çeker demektesin öyle ya!.. Üç milyondan artık adamı köteğeçekse, kolu dayanabilir mi? Hadi köylerde bulup çıkardı kendine göre muzırını! Kentlerde neyleyecek? İş gene bizden kopar bildiğim. Hele Yorgancıoğlu Balmumcu'dan eteğini kurtarsın... Oturur, bir iyice konuşuruz

bunları...

—Bir tek kişiyle olmaz,- dedi Tevfik. -Eteğimizdeki taş dökülünce, sen bir dolaş bakalım... Ege burda... Seninle birlik.. Marmara, Çukurova, Erzurum'la Trakya'da ne olup bitmekte? Habersizlik, bilgisizlik, yılgınlık getirmesin!.. Beklesinler. Biz de döner dönmez, çevre illeri dolanırız. Herkese deriz ki, bizden haber beklene... Neyleyeceksek, hep birlikte eyleyelim. Yoksa, bölündük mü, her bişey elimizden kayar gider... Kavil mi?

Cahit, ötekilere baktı. Hayri bey, gözlerini kırpıştıra kırpıştıra onları izlemeye çalışıyordu. Hepsinin bakışlarında aynı alazın kıvılcımlarını görünce;

—Bu işi kim akıl ettiyse, ettiğinden utansın efeler,- dedi gülerek. -Sizi ihtırmadan hiç bir işe bulaşmamak gerek... Siz Ege'siniz yahu... Bir kez bir yerde buluştunuzsa, tozunu atarsınız... Atarsınız da, Mehmet gelmezse, İzmir'i neyleyeceksiniz?

—Artık orasında iş sana kalıyor Hayri Bey,- dedi Cahit. -Ben İstanbul'a gittiğimde, görmeye çalışırım. Ama, soyadı tutmalı derlerse, ancak vekâletname geçerli olur. Zamanında aklımıza gelmediğinden, çıkartmamıştık. Bakarsınız, avukatlık yine de işe yarar. Bir yoklarım. Yaklaşamazsam, gayrı bir zahmet ettireceğiz. Kiminle başlayacağımızı en iyi o bilir?

—Anladım,- dedi Hayri Bey. -Burası boş değil, diyorsunuz. Ama, Mehmet Yorgancıoğlu gibi bir deli olursa, denk gelir. Öyle ya, bunca badireden sonra, bunca kolay oynamaya soyunan adamlara da, öylesi biri gerekli. Olur!.. Başımız üstüne!..

Cahit, ince bir alınganlık aradı Hayri Bey'in sesinde. Bulamadı. Salt düşündüğünü söylüyordu. Kardeşine böylesine güvenilmesi, herşeyin yanında açık açık tartışılmasıyla birleşince, kendi ağırlığını da tartabiliyordu... Cahit kalktı... Ayların alışkanlığıyla, önden çıktı... Sonra ötekiler, teker teker mağazadan ayrıldılar.

İçinde güneşler doğuyordu. Kordon'a vurmak istedi ilkin. Kendini tuttu... Yepyeni bir insan olmanın hızında, yukarı, İki çeşmeliğ'e yöneldi. Kuyumcular Çarşısı'ndan geçerken, durakladı. Önünde durduğu kuyumcu, vitrinine, birden gözlerini kamaştırıveren bir gerdanlık yerleştiriyordu. Hitit rölyeflerinden esinlenmiş, kalpaklı bir silüet ışıldıyordu bordürün her yanında... Taşlar, uyum içindeki renkleriyle, sanamyolunun karmaşasını anımsatıyorlardı... Uzun uzun baktı... Kuyumcu, seyredildiğinin ayırımında, okşarcasına uğraşıyordu... İçeri girdi... Adam, vitrine yerleştirmeye uğraştığı gerdanlık elinde, karşısına dikildi... "Güzel bir parça," dedi... "Her zaman rastlamaz. "Cam tezgâhın üstüne yerleştirdi. Kadifenin karasına inat, ışıl ışıl okşadı gözlerini Cahit'in... Hemen alttan aldığı bir kutuyu açarken; "Yüzüğü de var," dedi. "Takım pek güzel durur."

Cahit başını salladı. Kuyumcunun ince ince hesaba durduğunu görünce, cüzdanını çıkardı. Saydı. Uzattı... Kolyeyle yüzük, pamuklara battılar... Kutulara girdiler... Sarıldılar, sarmalandılar... Jelâtin yumuşaklığını parmaklarının ucunda duydu Cahit... Okşayarak iç cebine kaydırıverdi paketi... Ara sokaktan, Caddeye çıktı. Sıralanmış dükkânlardan gördüğünü istedi... Et... Sebze... Meyve... İçki... Aklına ne gelirse, kestirdi, çektirdi, sardırdı... Caddenin başından atladığı bir taksi, göz açıp kapayıncaya, apartmanın önüne getiriverdi.

Merdivenleri zorlanarak çıktı. Kapının önünde nefes nefese dikildi. Derin bir soluk aldıktan sonra, zile bastı. Gültes, kapıyı açtı. Merdiven karanlığına gözlerini alıştırmaya uğraşırken, kucağında paketlerle dikilip kalan Cahit'e baktı. İçeri aldı... Kapıyı hızla kapattı. Boynuna sarıldı...

—Bunları ne zaman yiyeceğiz?- Şaşkınlığı çığlıklaştı bir an... Cahit'in gövdesindeki diri katılığı teninde duyar dumaz, bütün yadsımaları unuttu. Her hücresinin gözeneklerini sar-

sa sarsa titreştiğini ayrımsadı. Kolları sarmaştı... Gözleri kırpıştı... Dudakları büzüştü... Ayakları dolaştı... Aklı yüreğine çaynaştı... Paketler saçıldı... Yiyecekler döküldü... Sarmaş dolaş, sürüklenirken; -Canım!..- Diyebiliyordu sadece... - Canım!.. Canım!.. Canım!..

Cahit ona bile izin vermemekte kararlıydı... Ağzını ağzının, kollarını kollarının, bedeni teninin içinde tutukladı. Her biri ötekini yüklenerek adım adım odaya yöneldiler. Cahit'in sıklaşan nefesleri, ivecen bir şölenin bütün davullarını döğüyordu... Gültes'in gövdesinden fışkıran koku, Cahit'in damarlarında ampuller yakıyordu. Çoşku seline dalmanın olağanüstü hızlı, alabildiğine nazlı sürüklenişi tenlerini alaza kesti... Her soluklanışlarında, göğüslerinin oynaşması depremler üretiyordu... Yatağın başına geldiklerinde, yitirildiğine inanılan bir tadın damaklarında şaklayan kamçılarıyla, kendilerinden geçmişlerdi. Yanan avuçları nemini kurutmuş... Titreyen parmakları görevlerini unutmuştu... Soyunma soyma yarışına başlayıp bitirdiklerini neden sonra ayırdılar...

Elleri... Parmakları... Ağızları... Gözleri... Kulakları.. Dilleri... Ve duyu organlarının tamamı, duyargalarının alabildiğince, birbirinin çekimine kapılmış... İçiçe... Yanyana... Altüst... İzleyen, tamamlayan, üreten ve çoğaltan bir hızın dağılıp devşirmesinde bütünleşiyor... Yitirilmişi bulmamın sevinciyle doldukça, döngülerinin yeni yeni hızlarına kapılıyorlardı... Her titreşimleri, ikircimlerde tüketilmiş anların yazıklanmasıyla ürperiyor... Her ürpertileri, yerin derinlerinden kopup gelen bir depremin sarsıntılarına dönüşüyor... Her sarsıntıları, birbirlerini yeniden bulmanın kıvancına dönüşüyordu... Artık sözle anlatılamayacak herşeyi, tenlerinde özümsemenin derin çevrenine batabilirlerdi... Aldıkları derin soluklarla battılar... Uyku ne kadar güzeldi!..

Gözlerini, öğle sıcağının beton basıncına açtığında, dinginliğine şaşırdı Cahit... Gültes uyanamamıştı... Yüzünün çocuk

arınmışlığı, sevgi ve bağlılığın kalelerini donatmıştı. Kendini de o kalelerin içinde görmek irkiltti Cahit'i... Derin derin soluyan güvenin anımsatmasında, ceketini arandı...Yoklayan parmakları, yetmeyince, yatağı sarsmadan uzanmayı denedi. Gültes'in uykusunu incitmeyecek kıpırtılarla uzandı. Ceketi buldu. Kutuyu çıkardı. Parmaklarının arasında parlayan kolyeyi, usullacık Gültes'in boynuna yerleştiriverdi.

Gerdanına yürüyen gökkuşağı serinliğiyle irkildi. Gültes... Doğrulurken gövdesine töperlenen kolyeyi yakaladı. Yüzüne, gözlerine dolan çağıltının samanyolu, Cahit'i ışığa boğdu... Yeşilde kırışan ışınlar, odanın içine doldurdu. Zincirlerinden boyanan bir sevinç, göklere tırmanmak üzereyken, birden pörsüdü... Işınlar karardı...Sarardı... Soldu... Hüznün acısı bütün yansımaların sevincini boğdu. Gültes'in gözleri doldu;

—Gidiyor musun?

Cahit, düşünmediği bir bozgunun boşluğunda buldu kendini. Nereye bakacağını, ne diyeceğini bilemedi... Bir göz kırpıp açıncaya, yitirilmişlerin acısıyla çarpıldı. Dipdiri kucakladı Gültes'i... Capcanlı sıktı gövdesinde... Saçlarını, kulaklarını, boynunu öptü uzun uzun;

—Deli,- dedi... -Geliyorum!.. Kendime... Sana... Herşeye geliyorum... Kabul edersen... Ederseniz!..

BENT YARILIR, SU TAŞAR...

Başının içi arı kovanı gibiydi. Tren ağır ağır Basmane garına giriyordu... Şinasi Albay, elini sıkı sıkı yakalamış, bırakmıyordu. Yol boyunca konuştukları, bir bir aklından geçiyordu. "Paşam," diyordu Albay. "Böyle büyük bir kitlenin boşlukta bırakılmasından acılı... Kendine yapılanlardan da üzünç duyuyor... Hakettiğini esirgediler. Albayların yapacağı bir devrim, üstüne kolay katlanamaz. Bilinmyen bir iş değil. Üçüncü Ordu, katılımını en son bildirdi... Albaylarımız bunu bir türlü hazmedemiyorlar. Paşam da unutmuyor yapılanları. Kin duymayacak kadar olgundur. Ama, işin başından beri yanlış tutulduğu kanısını değiştirmedi Gürsel'in emri olmasaydı, Komite çok zorlanırdı. Ne var ki, eski komutanımız. Hepimizin büyüğü. Devreye o girince, ordunun bölünmesi kaygısı ağır bastı... Şimdi de Demokrat Parti kapandığı anda, Kurucu Meclis'in seçimleri gündeme geliyor. Tek yanlı bir hazırlık olacak bu... Büyük bir kitle, düşüncelerini söylemekten yoksun kalacak... Kurucu Meclis'in fazla kuymet-i harbeyise yok. Yeter ki kitle parçalanmasın, diyor... Bu nedenle, Necmi Paşam'la bizi daha emekli olduğumuz gün görevlendirdi. Yaptığımız araştırmalar potansiyeli ortaya çıkardı. Senin görüşün de aynı... Birlikte gidelim Paşam'a... Anlatalım..."

"Ragıp Paşa, emekli olur olmaz, parti peşine düşmüş," düşüncesi ilgisini çekti. "Bir danışıklı döğüş olsa bile, partinin

ortaya çıkışı önemli," yankısıyla karşılaştı içinde. "Askerlerin karşısında bir sivili tutundurmamız güç. Bunlar, birbirlerinin dilinden iyi anlarlar... Gerçi bildiğim kadarıyla, emekli olanın, pek bir gücü kalmıyor. Ama, üniformasının yerine, halkın desteğini verirsek, belki zor dönemi geçirmemiz mümkün olabilir..." Tam Şinasi Albay'ın gözlerinin içine bakarak, olurlanacaktı ki, durakladı. "Bu benim bir başıma verebileceğim bir karar değil," dürtüsüyle durakladı. "Öteki arkadaşlarla da konuşmalıyım. Yaralar çok taze. Süngünün ucunda getirildiğimiz yerlerden, başka bir süngünün ucuna binerek çıkmaya çalışmamız ne kadar doğru olur? Demokrat Parti, ne kadar tepeden olursa olsun, kısa sürede tam bir halk eylemi haline gelmişti... Hepimizin çoşkuyla koşuşturmamızın başka bir nedeni olabilir mi? Anadolu, ilk kez sandık yoluyla kendi iktidarını belirleyecekti. "Düşüncesinin burasında, Osman Usta'nın ışıl ışıl gözleriyle karşılaştı birden. Yutkundu. "İkinci kez," diye düzeltti kendi aklındakini. "İlk kezi, Kurtuluş Savaşındaydı..."

Kendi kendini düzeltmenin rahatlığıyla duru duru baktı Albay'ın gözlerine.

—Bana biraz izin vermelisiniz,- dedi hiç bir giz göstermeden. -Düşünmekten çok, danışmam gerekecek... Çok zor dönemler geçiriyoruz. Bir ayrılık nedeni olmak istemem.

—Ne kadar?- diye sordu Necmi Paşa. -İstediğiniz süre uzun mu olacak?

—Sanmam,- yanıtıyla yutkundu. Birden Balmumcu'dakilerin çoğunun salıverildiği haberi yansıdı belleğinde. "Yorgancıoğlu çıktıysa," diye geçirdi. "İstanbul'da boş durmamıştır. Emin Acar'la, Muhtar Yazır iyi dostlarıdır.Yıllarca kongrelerin de ötesinde hukukları var. Nurettin Bulak'la birlikte görüşürken, gereklilik konusunda anlaşmıştık. Onlar, Ali Fuat Başgil'le, Fahrettin Kerim Gökay'dan umut bekliyorlar. Birinden biri partinin başına geçmeyi kabul ederse, çalışmaya hazırlar. Şimdi, yeni bir aday çıkarırsak, ortalığı karıştırırız.

En iyisi Mehmet Abi'yle bir konuşmak. Geldiyse, bilgi yüklüdür. Ben de fena sayılmam... Albay haklı... Potansiyel iyi... İyi de, derlenip toparlanma uzarsa, harcanmış olur... Komite, bütün iktidarı Halk Partisine sunmaktan ürküyor. Bunun yerine, paylaşımın demokratik yollarını arıyor olmalılar. Bir kez ellerinden güç gittikten sonra, yeniden elde etmenin zorluğu belli... Galiba onları ürküten bizim durumumuz. Partinin başı gidince, güç olarak duruyoruz. Ama, bir şey yapmamız kolay değil... Şimdi amaçları, bizi toparlamak. Hem de kendi çevrelerinde. Öncü gazetesi ilk nüvelerden olacakmış. Denildiğine göre, tabanca zoruyla sahip değiştirtmişler... Alican, Hürriyet Partisi'ni canlandırma heveslerine düşmüş... Komite de destek veriyormuş. Böylelikle, Halk Partisi'nin karşısında, bir de Ordu Partisi olacak. Hem tepeden denetleyecekler bizi, hem tabandan..."

Emekli General Necmi Öktem'le, albay Şinasi Osma'nın kaygıyla kendisini süzdüklerini neden sonra çıkardı. Aynı dingin bakışlarla gözlerini yanıtlarken, sözü bıraktığı yerden sürdürdü.

—Birkaç gün içinde belli bir noktaya varmış olurum,- dedi. -Ararsam sizi nerede bulabileceğim?

Sevindiler mi, yoksa gönüllerinden geçeni hemen gerçekleştirememenin ikircimine mi daldılar, anlayamadı. Bir süre birbirlerine baktılar. Sonra ikisi birden, Cahit'e döndü.

—Bizim anlatacaklarımız da uzun,- dedi Necmi Paşa. -İsterseniz, iki gün sonrası için bir yer belirleyelim. Hepimiz için daha kolay olur.

—Paşa Karşıyaka'da oturuyor bildiğim,- dedi birden Cahit.

—Evet!..

—Evet!..

İki eski askerin birbirini yankılayan yanıtlarıyla, isteklerinin gücünü kavramakta gecikmedi. "Bunlar kendi aralarında bir şeylar yapmışlar ama, bizden pek kimseyi tanımıyor-

lar." diye geçirdi. "Ben de Şinasi Albay'ı askerliğimde tanımıştım. Sert bir kurmaydı bildiğim... Bizim Binbaşı tanıştırmıştı... Uzun söyleşilerimizde, disiplin meraklısı bir subay olarak ortaya çıkardı. Şimdi yine askeri disiplin ararsa, yandık..."

—Öyleyse, perşembe günü Karşıyaka'da buluşalım,- dedi. -İskeleenin tam karşısında ki köşede güzel bir kahve vardır. Ola ki, başka arkadaşlarım da gelmek isterler... Böylelikle kimseyi rahatsız etmemiş oluruz... Öğledn sonra, iyi mi?

Tren gara girdiğinde, ikisi de başlarını sallıyordu. Nemi Paşa küçük valizine uzanan Şinasi Albay'a izin vermedi. Kendi çantasını kavradığı gibi, kapıya yöneldi. "Alışacaklar," diyebaktı arkadaşlarından bir an. "Sivil yaşama alışacaklar. Hele bir de particiliğe sürebilirsek, daha da çabuk alışırlar.."

Garın kapısında, eve mi, yoksa doğru Yorgancıoğlu'nun işyerine mi gitmesinin daha iyi olacağını düşündü. "İki günüm var," dedi. "Önce bir kendimi toparlayayım. Henüz dönmediyse. düş kırıklığını taşımak daha güç olur..." Paytonlardan birine kuruldu... Kasım ortasının puslu ama serin havasını soluya soluya Kahramanlar'a uzandı... Valizini taşıdı. Kapıyıaçtı... Gültes yoktu... Soyundu... Duş yaptı... Mutfağa girdi. Bir iki lokma atıştırdı. Bedeninde duyduğu dirilikle, yeniden evi dolaştı..

Burnunda Gültes'in kokuları, kapıdan çıktı. "Şimdi bulamasam bile, gam çekmem, düşüncesiyle otobüs durağına yürüdü. Mağazanın yanından geçerken, bakındı. Durakta indi. Tezgahtar o'nu görünce gülümsemeye başladı. "Mehmet Abi dönmüş." sevinci, beyninden bedeninin her bir yanına dolandı.. Hızla merdivenlere sardı. Kardeş olduklarını bilmeyenin inanmayacağı kadar ayrı yapıdaydılar... Hayri Bey ne kadar iriyse. Mehmet bey o kadar ince yapılıydı.. Saçları da dipten kesilince, gençleşmiş,. Kırlarını gözlerden gizlemeyi başarmıştı.. Cahit'i görür görmez yerinden fırladı. Hayri Bey, kardeşi sarılıp öperken;

—Haketti,- dedi gülerek. —Beni hiç yalnız bırakmadı o günlerde Mehmet... Sağolsun. Dimdik ayakta olduğumuzu anlata anlata bana da inanırdı.

—Yahu neredesin?- Diye baştan ayağa denetliyordu Mehmet Bey. -Dün akşamdan beri gözlerim yollarda... Duymuştur diyordum. Gelmeyince, döndü her halde diye düşündüm...

—Daha erken,- diye kestirip attı Cahit. -Daha çok işimiz var...

—Bakışlarıyla her tarafı taradığını gören Hayri Bey yazıhaneyi sarsa sarsa doğruldu.-

—Size ik çay yollarım,- dedi kapıya yönelirken. -Ben de şu hesaplara bir bakayım...- Merdiven gıcırtıları kulaklarında canlar çalarken, aşağıya indi. Merdiven başındaki zinciri tokaya geçirivérdi.

Başbaşa kaldılarından güven duyunca:

—Önce sen mi başlayacaksın abi,- dedi ben mi anlatayım.

—İstanbul kaynıyor,- diye başladı Mehmet. -Senin Bulak, yaman adam... Evinde mevlit okutuyor diye, İstanbul'un 18 ilçe başkanını toplamış... N'olur n'olmaz düşüncesiyle şekerleri tepsiye yığmışlar. Hafızı da tam kapının ağzına oturtmuşlar. Hani,. tanımadık birileri gelirse, gerçekten mevlüde başlayacaklar... Atikali kaynamış o gün. Kendiliğinden gözcülüğe sıvananlar olmuş. Bütün örgüt, yeniden partileşme konusunda karara varmışlar... Abdurrahman Yazgan'ın Yeşildirek'teki fabrikası... Sami Yücedere'nin pangaltı... Necati Arıbaş'ın Beyoğlu, Saim Sarıgöllü'nün Sirkeci'deki, Baybora kardeşinin Cağaloğlu'ndaki yazıhaneleri bıraktığın gibi değil... Birer kovan şimdi. Bir ikisine uğradım. Ali Fuat Hoca, parti kurmanın zamanı değil, buyurmuş... Ülkücü kanat, o'nsuz olmaz diye ayak diriyor. Bunlar dengeye bakarlar. Biz ağır basarsak, yedeğe gelirler... O kadar aldırma. İstanbul bir tuhaf bizim oğlan.. Hoca kaynıyor dinine yandığımın memleeti.. Seninkiler bakmışlar, Başgil'den umut yok.. Bu kez de minik valinin peşine düşmüşler. O da hoca ya!... Varmış gitmiş An-

kara'ya... Hürp diye Çankaya'ya çıkmış... Sonra dönup gelmiş ki, Gökhan Evliyaoğlu'nun abisinin lafıdır... " Hoca bunları satmış!... "Alican'ın partisine geçivermiş.. Seninkiler de sallak mallak ortada kalmışlar.. Bizden yeni haberler bekliyorlar... Sende durum ne merkezde?

—Yeni bir haberim var,- dedi gülerek. -Önce enine boyuna bir konuşalım da, öyle karar verelim istedim... Senin Üçüncü Ordu Komutanı, particiliğe heveslenmekteymiş anladığım.. Bu kitle başı boş bırakılamaz, diyormuş. Belki kuyruk acısını çıkartacak.

—Öyleyse iyi,- dedi Yorgancıoğlu. -Bizden alkış, çıkarabildiğince çıkartsın.

—Bir an ben de öyle düşündüm. Sonra vazgeçtim bu akıldan,- dedi gülerek. -Parti hizmet için kurulur bildiğim. İşin içine öç girerse, sevgi yiter. Oysa, hizmet sevgiyle yapılamıyorsa, hiç bir anlam taşımaz. Nerden döndüğümüz açık. Yeniden aynı yerden başlarsak, bu işin sonunu getiremeyiz. Ama, öte yandan çok önemli bir gelişme sağlayabiliriz. Askerler, birbirlerini severler. Düşmanları kadar dostları da, ordunun belkemiğini oluşturan yerlerdedir. Bu bakımdan, bir geçiş dönemi için, yararlı olabilir. İkili bir güvence demektir bir Paşa.. Hem bize gelecek şimşekler için, hem bizim düşüreceğimiz yıldırımlar bakımından.

—Çok iyi düşünmüşsün,- dedi. -Ancak, böyle bir çözümü bizimkilere kabûl ettirebilir miyiz?

—Ben dolaşırken ortalıkta bu formül yoktu,- diye güldü Cahit. -Bilseydim, teker teker düşüncelerini alırdım. Tam dönerken, yolda, trede patlak verdi.. Paşa'nın eski yaverini askerliğim zamanından tanırım. Karşılaşınca, bayağı şaşırdım. katı bir kurmay olarak bilirdik. Meğer Üçüncü Ordu için duyduklarımız doğruymuş. Bunları cümbür cemaat emekli ettiklerine bakılırsa, darbeye katılmayı savsamışlar.. Artık şimdi gepgenç emekli olunca, particilik gönüllerine yatmış. Potansiyel var, diyorlar. Ama, nerede olduğunu bilemiyorlar. Be-

nim durumum biraz umut verince, dört elle sarıldılar... İki gün sonrasına randevumuz var. Paşa'nın da gelmesi olasılığı bulunuyor. İstersen iki koldan bir tarama yapalım. Tabii senin de aklın yatıyorsa... Sonuçlarını Perşembe sabahı gözden geçirip, öğleden sonra birlikte gidelim...

—Hay yaşayasın yahu,- dedi Mehmet bey. -Günlerdir uykularım kaçıyordu. Bu seninki haber falan değil. Düpedüz, çözüm getiriyorsun. Bundan sonrasında, işi kotarmak kalıyor. Bir askere, askerler, kuyruklar, düşükler diye bağırıp durmaktayken, bizimkiler ne kadar katlanır. Bunun ölçüsünü tutturabilirsek, İstanbul şaşkınlık içindeyken, bütün ülkeye güneş gibi doğarız tezden...- Birden abisinin çayları unuttuğunu anımsadı. -Dur birer çay içelim. Hay allah, hiç böyle yapmazdı abim ama...- Kaygılarıyla merdivenin başına vardı. Gülerek geri döndü. -Bizi başbaşa bırakmak istemiş,- dedi. -İstersen çayı aşağıda içelim...

—Yok abi.- dedi. -Geç oldu. Ben de gideyim... Epeydir dolanıyorum.. Her yerde, bizim kararımıza uyacakları izlenimini edindim... Onlar bizi bölmek istiyorlar madem biz daha derli toplu olmaya koşuluyuz...

—Bölecekleri kesin,- dedi yorgancıoğlu. -İçimizde de kuyruk acısı olan az değil. Hizipler vardır... Her zaman kongre yitiren kişiler, guruplar vardı, bilmez misin? Şimdi onlara gün doğdu... Biz lanetliyiz ya.. Herkes onların çevresini alacaktır. Alınca da, keramet sahibi olup çıkacaklardır .Alican parti ciliği bilse, partisini elde tutubalirdi.. Askerler anlasa, koskoca bir gövdeyi kuyruk sanıp kesmeye kalkışmazlardı... Şimdi bu hizipçiler, buruklarla bir parti oluştururlarsa, bölünmüş sayılırız. Başka zaman tokatımızın altındakiler, karşımızda yönetici olarak çalım satacaklar. Ama, kaç yıldır particilik oynuyoruz biz... Kitle herşeyi gözleriyle görmediyse bile, kulaklarıyla duydu. Ayırımında yani... Ayırımında bir kitlenin annacına palavrayla çıktın mı, mumun yatsıya kadar yanar. Bunu belki başkaları bilmez ama, biz bilmekteyiz bir güzel. Bil-

diğimizden, işimiz zor. Yine de, denemekte yarar var. Örgütü onlardan arıtabilirsek, tertemiz, dupduru yükleniriz. Sonrası kendiliğinden gelir artık. Bakarız, onlar bastırırsa, oraya üşüşürüz. Biz bastırırsak, onlar üşüşmeye bizden teşnedir... İlk adımı atmak önemli. Sen epeyce yol gitmişsin. Ben de fena sayılmam... Şimdi, bir de baş bulduk mu, tozunu atarız ortalığın.

—Yani, sana uzak gelmiyor Gümüşpala öyle mi? Yarın Gökay'ın ettğini bu da ederse? Çankaya bir korkulu yer Mehmet Abi... Gider de, ben yokum deyiverirse?

—Yolunu bulmamız gerek...- Diyerek kolundan tuttu Mehmet Yorgancıoğlu. -Gel şöyle bir dolanalım. Zorlu bir işe sıvanıyoruz! Birbirimizi sınamamız gereksiz. Yeterince biliyor, tanıyor, güveniyoruz. Seni ya da beni gördüklerinde, pek çok kişi de başını sallayıp, mührünü basacaktır .Ama, madem bu girişimin kilit taşı oldun, enine boyuna bir düşünelim, diyorum. Biz olurlanabiliyorsak.. Yüreğimiz, aklımız bu işe yatıyorsa, yola çıkarız. Kolay değil. Artık başımızda Bayar-Menderes yok!... Onlar, 46 koşullarının ne olduğunu biliyorlardı. Karşılarında İsmet Paşa vardı. Ama, demokrasiye geçmeye kararlı bir İsmet Paşa vardı. Bizim karşımızda kim var belirsiz. İsmet Paşa alaşağı edilişimizde belki seyirci. Ama, koskoca bir partinin sadece başının kopmasıyla yokolup gitmeyeceğini iyi bilir... Halk Partisi, iktidarda olsa bile, kurucusunu, başını yitirdiğinde dağılıp gitti mi? Diyeceksin ki, iktidarda kaldı... Biz kalamadık, değişti mi? Dağıldık mı? Dolanıp gelmişsin. Örgütte öyle bir dağınıklık var mı? Alican neyin nesi oluyor öyleyse?.

Mağazadan çıktılar. Ağır ağır İkinci Kordon'un gölgelerine sığındılar. Konak yukarı vurduklarında, ikindi ezanı okunuyordu. Kol kola, granit taşlara basa basa yürürlerken:

—Kendin söyledin abi,- dedi Cahit. -Bizim dışladıklarımız vardı. Partiyi özel çıkarlarına kullandıkları için., bir daha yönetime gelemeyenler. Şimdi yeni bir kapı buldular. Bir bun-

larla osa, hiç hesaba katmazdım. Bunlar yaptıklarını tek başlarına yapmadılar elbet. Her köyde, her bucakta, bir iki kişi bulmaları işten değil. Çünkü, kendileri beş kaptıysa, birer dağıttıkları da bulunur. Hizip dediğin kişinin miyar tutmaz değerinden kaynaklanmaz ki... Particilikte, bir değer olan, bir iki kongrede kendini gösterir, yerini bulur. Yönetimi beğendiremiyorsa, tutar değiştirir... Bütün bir kitleyi harami gibi görmek de, göstermek de, mümkün değil. Bizim ordan örnek vereyim. Çömçöm Tahir, Culfanın Kâmil ve Çıplağın Mustafa, kurulduğundan beri partiden bir kuruş yararlanmamışlardır. Tam tersine, onların ellerinden tuttuğu bazıları, onlara göre çok ileri durumdadırlar.. Haksız bir işe bulaştıramazsın üçünü de. Dangadak söylerler adamın yüzüne. "Bu dediin oluu mu gari?" dediler mi, enselerinden kessen yapalım sözcüğünü alamazsın. Ama akılları yatıyor, işin içinde kesin bir haklılık görüyorlarsa, daha adam söylemeden ardına düşüp kotarıvedirler. Çoğun haberi bile olmaz işi görülenin... Öyle öğrenmişizdir. Bu şimdi, Alican'ın ardına düşenler ise, particiliği salt kendi güçlerine güç katmak amacıyla yaptılar. Yapınca da, bizimkilerin ellerine düştüler... Örneğin Recep... Bilirsin... Sen bile bulaşmışsın Azmaklı davasına bir zaman...

—Yahu o İlyas ne yaman adamdı, rahmet olsun.. Ankara'da görmüştüm ben de...Çatlak topuklarını vura vura, öyle şeyler anlatmıştı ki, az daha ağlıyorduk. Müthiş bir adamdı... Mahir Bey, eski eşkiyalardan olduğunu söyledi ama, helâl olsun... Sonunda ortalığı karıştırmayı başardı.

—Bunu canıyla ödedi. Bizim de aklımızın başımıza gelmesini sağladı aynı zamanda. Daha doğrusu bizimkilerin.Ben o zamanlar pek bulaşmamıştım bu işlere. Eski bir davaydı. Son evrelerinde haberim oldu... Yine de bizim derlenip toparlanmamızda katkısı çoktur. İşte bildiğimizden yola çıkınca, gönlümüz rahatlayıveriyor. Recep içerden çıktığında nereye gidecek? Bize gelemez... Mahir Bey de, elini uzatıp içimizi karıştıramaz. Yassıada'da, bizimkilerle birlikte hesap ve-

recek... Ama, son zamanlarda partiye doluşanlar vardı. Onlar şimdi, yeni bir yuva arayacaklar...

Konak iskelesinin önüne geldiklerini ayırdılar. Mehmet Bey kolunu çekiştirerek üst kattaki kahveye yöneldi. Her zaman Meserret'e giderken, Konak'ı seçmesinin nedenini hemen anladı Cahit. Konuşmak istiyordu. Başbaşa, bir karara varmanın çabasını sürdürüyordu. Meserret; her zaman oturduğu yerdi. Eş-dost bastırınca, ister istemez konu kayacaktı.

—Merdivenleri çıktılar. Bütün körfezi gören köşelerden birine yerleştiler...

—Bak,- dedi Mehmet Bey! -Körfez bile değişti. İzmir, eski İzmir kalsaydı, deniz mosmor şavkırdı bu saatlerde... Fabrikalar kuruldu. Kordon boydan boya apartman oldu. Bir tek Giraud'larla, Papazın evi kaldı bütün Kordon boyunca. Bu insanlar Ay'dan inmediler... Buraya çalışmaya, iş görmeye geldiler. İzmir büyüdü. Körfez bile pas tuttu bu on yıl içinde... Neden? Çünkü, durgun Türkiye gölüne maya çalındı. Bu mayada bizim emeğimiz var Cahit kardeş... Şimdi,. diyorlar ki, siz hiç bir şey yapmadınız. Oturun oturduğunuz yerde. Yoksa, kuyruktu, düşüktü diye bir takım sıfatlarla, duman ederiz. Biz halkız bire arkadaşım. Bizi duman eden, kendini havaya savurmuş olmaz mı? Yıllardır savaşım verdiğimiz Halkçılar, kıs kıs gülüp ellerini oğuştururken, bize karalar bağlamak mı düşmeli? İktidarı hazır bulacaklarını sandıklarından kasılıyorlar bana sorarsan... Bu işin zor olduğunu kanıtlasak bile, kendimize karşı borcumuzu ödemiş oluruz... Senin particilikten bir çıkarın yok. Zararından öte... Benim de öyle... Abim olmasa, işler dağılıp gidecek. Allah'tan o koca gövdesiyle mağazanın başına geçiyor da, bir ekmek parasına muhtaç olmuyoruz. Ama, bir dinlesen... -Birden kendi yokluğundan Cahit'in çok dinlediğini anımsayarak güldü. -Biliyorsun. Particilik yüzünden, bizden sonra başlayanlar nerelere vardı Biz keçi kuyruğu gibi ne uzadık, ne kısaldık... Bile diyemiyorum, kısaldığımız kesin. Kimseye muhtaç değiliz hamdolsun..

Bir şey de satıp savmadık... Ama, bu dönemde, büyüyemeyen küçülüyor bizim oğlan... Şöyle başını kaldır bir çevrene bak... Durmuş Yaşar, bizden artık değildi particiliğe bulaştığımız yıllarda... Nejat Faralyalı, babadan devraldığı işletmeyi elde tutmaya uğraşıyordu... Kuşakçılar, Beşikçileri benden iyi tanırsın.. Kibarlar, oldum olası çarpacak duvar ararlar... Patersonla, Whitall'ler, Giraudları da koydun mu, İzmir buydu... Bir de biz, diyeceğim... Oysa şimdi öyle mi? Sizin özsaruhanlar burda... Bizim Şapkacı Bedri, ilkin han sahibi oldu, hemen ardından koskoca çimento fabrikası kurdu... Tatariler manifaturacılıktan, tekstil endüstrisine atladılar... Karagözoğlu'nun sarsak oğlu bile, işini büyüttü ki, adamın aklı duru.. Şerif Remzi, Pangaltından dünyanın dört bir yanına el sallamakta... Alsancak erkenden gitmeseydi, görürdün bunların başına nasıl ekşirdi... Neyse, damadı hayırlı çıktı. Ne olsa Paşa çocuğu... Dündar Bey, çekip çevirmekte işleri. Ama, çekirdekten gelme başka... Bir de ben yapardım, su particilik olmasa... Bizim birader iyidir, hoştur ama, muhafazakârdır... Mağazayı da muhafaza etmekte Allah razı olsun. Tükeneni getirtmekte, isteneni satmakta. Atak adam gerekliydi. İşte de, partide de... Ben partiyi seçince, Balmumcu'ya gittim... Bu dediklerim, kasalarından çıkardıkları binlikleri sayarken, bize bir şey oldu mu diye iki yanlarına baktılar... Şimdi, bizi güçsüz görürlerse, kafalarını bir dikerler ki, yanlarına varamayız. Bu parti dediğin de, iktidar olamıyorsa, para istiyor kardeşim. Parayı nerden bulacağız?

Cahit, Yorgancıoğlu'nun aklının iyice yattığını anladı. Yüzünde gülücüklerle baktı gözlerinin içine. Başlarına dikilen garsona, iki çay söylediler aceleyle. İskele kahvesi eski gelenekleri sürdürüyordu. Garson kendisi gibi yıprak, beyaz bir ceket giymişti. Elinde buruşturduğu peçeteyi koluna yerleştirerek servis yapıyordu... Köhneyen karolar... Dökülen sıvalar.. Macunu akan pencerelerle, kırık kartonpiyeler, dökük tavan boyaları, onu ilgilendirmiyordu... Önceki Rum garson-

lardan ne gördüyse, aynen uyguluyor... Hafif eğilirken, peçeteli elini karnına götürerek, revarans yapıyordu... Sonra tepsiyi omuzu hizasında taşıyor. Doksan derecelik bir açı yapan dirseğinin ortasına peçetesini atıyordu... Çaylarını süt beyazı taslarda getirdi. Masanın ortasındaki şekerliği önlerine sürdü. Sessiz adımlarla uzaklaşırken, arkasından bakan Mehmet Bey'i görmezliğe geldi...

—Bu terbiye kalmadı artık,- diye yakındı Mehmet Bey. -Dün akşam Göl Gazinosu'na götürdüler. Biraz kurtlarımı dökeyim diye.. Ordaki garsonlar, bunun eline su dökemez. Ha!..- Diye durakladı birden -Parayı nerden bulacağız?

—Yerinden kalkmadan, körfezi aşmakta değil misin Abi,- diye dürtükledi Cahit. -biz şimdi adam peşindeyiz. Anlaşılıyor Paşaya bir yadsıman yo. Sana da uygun geldi. Perşembe benimle birlikte geliyorsun öyleyse... Bu arada İstanbul'dakilerle haberleşelim mi? Yoksa, sen zahmet edip, böyle mi, dersin?

—Benim daha iyi bir düşüncem var,- dedi. -Umduğumuz gibiyse, Paşa'yı kaptığımız gibi İstanbul'a atarız. Ancak, bunlar askerdir. Doğrudan İstanbul'a gitmezlenirse?

—Askerse, icazet alacaktır buyuruyorsun. Daha da önemlisi, güvence verecektir. Bizim, istediğimiz bu değil mi? Ülke, ne sadece askerin... Ne de halk partililerin. Aynı zamanda bizim. Bizim olan bir yerin zarar görmesini istemeyiz. Bir yarıyı koparıp atmayı onlar düşündü. Ama bu yarının gidebileceği bir yer yok. Olmayanda, burda yaşamaya koşuluyuz. Koşulu olduğumuz işte de, oyumuz olmalı. Kötüye gitse bile olmalı. Olacak da... Biz kimseden icazet alacak değiliz. Ama, kimseye de kötü görünmek zorunda değiliz. Güvence verecek bir Paşa, bizim istediğimizden öte ne verebilir? İstediğimiz ülkenin iyiliği, insanımızın kalkınması gelişmesiyse, bunu istemeyen ancak ihanet ettiğinde doyuma ulaşır... Zaten galiba, olan da bu... Şu senin saydıların, devin uyanması anlamını taşıyor .Biz yıllar boyu, kırık yıkık bir ülkede, boynu

bükük yaşamayı yazgı gibi gördük... Görmedik de, zorunluyduk... Yeterli insan gücümüz yoktu. Yeterli bilgi birikimimiz yoktu... Ve yeterli paramız yoktu... İnsan gücümüz yetişti. O kadar ki, daha dün boyacı, şapkacı, hammal olanların, bugün fabrikalar işletiyor bulunması... Hem de sahibi olarak... Yani bir kıskaç, her bir yanından kırılmaya başlamış.. Durdurabilirlerse, bunun hızını durduracaklar...Kimler? Bilmem... Bilemiyorum. Ama öğreniriz... Çünkü, ellerini oğuşturuyor dediğimiz Halk Partililerin çoğu da benim gibi... Akranlarım. Okul arkadaşlarım. Komşularım ya da akrabalarım olanlar var... Biz gelirken Recep'i temizledikse, onlar bu işi bizden önce yaptılar... Yani,. işin aslında gideceğimiz yer konusunda pek ayrı düşünmüyoruz. Yollarımız değişik. Aynı hedefe giderken, bizi böyle açmaza düşürüyorlarsa, onların da başlarına gelecek var demektir. Asıl durdurulan bu hız abi.. Yoksa, artık iş işten geçti galiba... Bundan on yıl önce, seninle ben oturup parti kuralım diyebilir miydik?

—Haklısın yahu!...- Diye güldü Mehmet Bey. -Bir on yıl önce, bize ilçe örgütü bile kurdurmadılar. Dur hele biraz piş bakalım öğüdünü sıralayarak... Çok haklısın... Hem de başkanı biz saptamaya uğraşıyoruz deminden beri öyle ya... Eskiden başkan bizi sınava çekerdi... Aklımız eriyor mu? Gücümüz yetiyor mu? Vay anasını cahit kardeş... Desene adamlar eni boşuna sürmemişler buralara... Sen oralarda kalsaydın Parti kapatılsa bile, yenisini kurup geliverirdin bizim önümüze he mi? İşe bakın yahu. Okumuşluğun böylesini de görmemiştim.. Herifçioğlu, sürgündeyken bile, ipek oyalar gibi, adam adam dolanıyor. Kimleri?... Particilik adına nice bir zarar görmüş varsa onları... Yastıklarının altını parayla doldıranların yanına bile varmıyor... Particiliğin nerden koptuğunu anlamış bir kez... Önce adam olacak... Adam oldu mu, güç elinde demektir... Bir kez gücü kavradın mı, paralı kokuyu alır öyle ya... Sen istemesen de dolanır ki çevrende, sonunda nazı unutursun... Tamam Cahit kardeş... Sen ne diyorsan, ben

varım... Şu iki gün, sen mekiğini işletmeyi sürdür. Ola ki, geçirmediğin tarak, dokumadığın kumaş kalmıştır... Sonra diliyorsan, ikimiz birlikte gideriz Paşa'nın kurmaylarına...Dediğin doğru... Güvence verse ne için verecek? Ülkeye istesek de bizim bir zararımız dokunamaz ki... Bilmiyorsak öğreniriz. Öğrenemiyorsak, kendimiz eleriz adamı... Değerse, yine kanıtlar... Çıkarımız olmayınca, pes etmişiz ne yazar, ettirmişiz ne? Senin aklın yattı madem, Paşa iyidir. Hem bana sorarsan, asıl güvenceyi kendisi için verecektir. Duyduğumuz gibi Üçüncü Ordu'yu az biraz geciktirerek işe bulaştırdıysa, kendisi için mazeret bulacak demektir.

—Ordunun içindeki bizi ilgilendirmez... Ama, ne yanından bakarsak bakalım, durum kurulacak partinin yararına... Eğer Ragıp Paşa, işin tutup tutmayacağını anlamak için ağırdan aldıysa, önümüze çıkacak engeler konusunda uyarıcı olur. Çevre koklamayı iyi bilen bir paşa, engelleri erken görür... Yok doğrudan katılmakta isteksizlik gösterdiyse, değeri sağlam bir adam kişi demektir. Çünkü, böyle durumlarda, kişinin hazırlamadığı bir olaya katılması büyük tehlikeler doğurur... Bir Paşa için, albayların hazırladığını kabullenmek, en azından rütbe sorunu yapılabilecek bir özellik taşır... Yani neresinden bakarsak bakalım, Ragıp Paşa bize yarar. Yarar da, biz o'na yaraycak mıyız? Çünkü, kurmayları bomboş kitleyi toparlamak diye yola çıkmışlar.. Tanıdıkları ettikleri yok ama, kitleyi tapulu malları saymaya kalkarlarsa, işimiz var demektir.

—Hiç bir işimiz olamaz,- diye atıldı Mehmet.- Tapulu malı olmadığını anladıkları zaman, onlar için geç kalınmış olur...Kitle, ülkenin haklarına sahip çıkıyor hey bizim oğlan... Başındakine mi çiftlik kurduracak? Menderes öyle sanıyordu, diyenin alnını karışlarım. Sanıyorduysa, Yassıada'da işi ne? Bir tek İsmet Paşa'nın ya da bir tek Ordu'nun gücü yeter miydi hürp diye götürmeye.. Memleketi Çakırbeyli sandığı kozu işlenmeseydi, o kadar kolay mıydı bu uçurumdan yuvarlanmamız. Gözümüzü açmak bize düşüyor. Bundan ötede, başımızda kim olur olsun, yeri geldiğinde, boruyu çalmayı bil-

meliyiz bizim oğlan... Balmumcu kalabalığının yalnızlığında, benim vardığım karar bu oldu... Kendimi çok suçladım açıkcası...Biz sokakta yan bakıştan nem kapan mahalle kabadayısı gibi davrandık. Sonra bekçi düdüğüyle, puspus oluverdik. Neden? Suçluluğumuza biz bile inanıyormuşuz da ondan... Şimdi şimdi kendimize geliyoruz...Neden? Parti elden gitti... Tartışacak yer bulamaz hale geldik de o yüzden değil mi? Benim aklımın erdiği bu kadar. Ötesini birlikte götürürsek, belki bir şeyler yaparız...

—Anlıyorum abi, -dedi başını sallaya sallaya. -Anlıyorum ama, iktidar çok değişik bir duygu. İnsan, bir kez ele geçirdi mi, gücün tutsağı oluyor. Sen kendini ne kadar denetlersen denetle... Yaklaşanların, çevredekilerin korku karışımı saygısıyla karşılaşmak, tutkunu artırıyor. Düşüncelerinin enginliği içinde, tutumlarının yorumuna göre eğilip bükülenlere kanıyorsun. Bundan da ötesi var. Kişinin dediğini yapabilir, düşündüğünü uygulayabilir olması, kendi kişiliğinde bile değişimler meydana getiriyor. Bir küçük ilçede bütün bu duyguları tattım ben. Bir de ülke çapında düşündüğüm zaman ürperiyorum. Bu adam ordulara komuta etmiş bir Paşa... Zaten buyurmayı görev haline getirmiş. Şimdi biz böyle bir girişimle, toplumun bir yarısını egemenliğinin altına vereceğiz. diyorsun ki, egemenlik toplumun elinde. Elinde olmasaydı, yanlışlarımızla yuvarlanıp gittiğimizde, suskun, sessiz, garip bakıverir miydi? Peki, ne yapabilirdi sorusu gelirse iktidar sahibinin aklına? Yapabileceklerini bir türlü sıraya koyamıyorum...

—Anladığım sen felsefe yapıyorsun bizim oğlan,- dedi Yorgancıoğlu. -Ben pratik adamım. Öyle fazla okumuşluğum da yok. Bu dediklerine kolay kolay akıl erdiremem. Ama, bildiğim bir şey var. İktidar sahibi, dediğim dedik haline geldi mi, kuyruğunu çekiverme alışkanlığımız da bilinen bir gerçek. Beceremedik, diyorsun. Biz beceremediğimizde, albaylarımız pusuda yatıyorsa, daha ne? Olan bu değil mi işi özetleyeceksek? Koskoca Paşa bunu bilmez mi? İsmet Paşa bildiğinden, "Si-

zi ben bile kurtaramam" demişti. Ragıp Paşa bilmiyorsa, kurtarıcı arasın. Ben şunu öğrendim bütün bu particilik dönemimde... Halk dediğin, sürü değil. Adamı kendisi alaşağı edemiyorsa, edildiğinde elini çekiveriyor... Ama kendine dokundun mu, o zaman iş değişiyor. Koskoca bir Kurtuluş Savaşı geçirip gelmişiz bu günlere. Particilik yaptık. Aklımızın köşesinden bu halk çekilen yere gider geçti mi bir günden bir güne... Biz tabandayız kardeşim. Taban, çekildiği yere gitmiyor. Şimdi sıvandığımız iş de bu değil mi? Bizim partiyi niye kapattılar? Tabanı bir yerlere çekivermek için Yarın, başımızı dikersek, onlar mı bizi bir yerlere çekecekler, yoksa biz mi onları?

—Tamam.- dedi birden Cahit. -Öğrendiklerinde geç olacak dediğin buydu. Tamam!... Anladım. Yani, şimdilik bırakacağız. Onlar bizi sürüklediklerini sansınlar. Sürüklenmeyi istediğimizden böyle olacak. Kendi aramızdan bir baş çıkaramıyoruz. Yedi başımız vardıysa, yedisini de koparttık bir güzel. Yeniden baş üretmeye koşulduk, gövdemiz kuyruğumuzla... Ama, başın yanına, yerleşeceğiz, diyorsun. Bu birinci koşul. Bir güzel denetleyeceğiz. Ve bir üçüncü olursa, baş kendiliğinden gelecek, öyle mi? Onu nereye saklayacaksın peki!...

—Az önce, zıplamadan körfezi geçen bendim. Şimdi yer değiştirdik. Daha ortada körfez yok, sen suya daldın bile,- diye güldü Mehmet. Boşalan fincanlarına baktı. Garson sessizce başlarına dikilivermişti. Başıyla, tazelemesini söyledi. Boşları kapıp giderken: -Bakalım Paşa bizimle bir çuvala girmeye yanaşacak mı?

—Kendileri istediler,- dedi güvenle cahit. -Kitle arıyorlar. Arayan da nasılsa bize gelecek... İstersen bekleyelim. Kendileri yanaşsınlar

—Kitle bekleyebilir mi? Beni kaygılandıran bu. Yıllardır sandığa alıştık bir iyice. Şimdi önlerine doğru düzgün bir seçenek çıkaramazsak, kendi bildiğini okur... Bundan da, pek çok yerde ya Bölükbaşı yararlanır, ya İsmet Paşa... Bir kez, dağılma başladı mı, biz bile toparlayamayız artık. Bu neden-

le, onlar bir adım geliyorsa, bizim iki adım koşmamız kaçınılmaz...

—Öyleyse perşembeye gidiyoruz,- dedi Garsonun bıraktığı tasına iki şeker koyarken. Karıştırdı. Sıcak sıcak yudumladı. -Yine de bizimkilere her bir şeyi aktarmalıyız. Sonra habersiz barıktınız demesinler.

—Bak nasıl korkuyoruz onlardan... Kendi başımıza iş kotarmaya kalkışabiliyor muyuz? Bu iş tutmuş bana kalırsa... Soralım, danışalım, tartışalım denildi mi, taban sağlamdır. Yani, önüne gelenin çaldığı kavalın ardına düşmeyecektir. Düşürmemek için gereken çabayı harcarsak, akıllılık etmiş oluruz...

—Ağızlarını yaka yaka çaylarını bitirdiler. Yorgancıoğu cebine davranırken, bozukları tabağın kıyısına yığıverdi Cahit. Doğruldular. Merdivenlerden gülerek indiler. Mehmet Bey bilet amak için gişeye yönelirken, İzmir gurubu, alın bütün tonlarını körfeze sıvaştıra sıvaştıra akşamı haberliyordu...

EVLİ EVİNE, KÖYLÜ KÖYÜNE

Kapıdan içeri girdiği an boynuna sarıldı Osman Usta... Çınar gibiydi. Dimdik... Zamana karşın hiç değişmemiş... Hiç bozulmamış... Hiç yaşlanmamıştı... Birbirlerine sarıldıklarında, "Tarihin Hükmü" gibi, diye geçirdi aklından..." Bilgeliğin ve özverinin... İnsanlığın ve geleceğin uluçınarı gibi... Hep aynı... Bir gün yitirdiğimizde, belleğimizde eski bir fotoğraf kalmayacak. Çocukluğumda nasılsa, bugün öyle.... Bir iki kırış fazla, bir iki çizgi eksik... Ama, aynı Osman amca... Gücü, içtenliği, sağlamlığıyla bir yontu gibi..."

Gövdesini saran kolların katılığına şaşmadı. Osman ustanın gözlerine baktığında, çipil çipil kırpıştığını gördü. Tarazları belirsiz sesiyle:

—Aferin Kavruk,- dedi. -Babana yaraşır olduğunu kanıtladın oğlum.. Yılgınlık göstermemişsin...

—Sağol amca- dedi birden. -Biz varsak, diyordun bir zamanlar. Sizden el aldık. Ustamız yıllar yılı bunu diyebildiyse, bize düşen belli... Biz varsak, insan varsa yani, insanlı iş de sürüp gidecektir. Olmadığımızda korkulmalı...

—İyi!... Mezeler benden. Geç bakalım. Geç şöyle otur da, iki laflayalım daha kimseler yokken... Mustafa haber verince, sevimcimden uçtum. Bir kentte senin gibiler yetişmeye başladıysa, sırtımız yere gelmez... Dediler ki, Yorgancıoğlu İstanbul işlerini kotarırken, sen de Ege'yi ipek gibi dokuyuvermişsin...

—Daha bir şey yok amca,- dedi gülerek. -Bizi bekliyorlar. Yalnız, kuruluş tamamlandı gibi... Bugün yarın, Ankara'da,

kızıloğlu Paşa'na dilekçeler verilir... Biz de burda, ilçeyi oluşturacağız... Sonra atlayıp ile gideceğim... Ordakiler de beni bekliyorlar... Öteki ilçelerden gelen arkadaşlarla merkezi dayayıp döşeyeceğiz.

Osman usta, şöyle bir an daldı. Gözlerinin çipilinde bir film yandı söndü... Eczacı, avukatlar, doktor ve Kamil'le Tahir...Şurada dipte... Masanın çevresine oturmuş, haldır haldır bir şeyler konuşuyorlar... Kemancı Hasan'ın çalgısı ardında imzalanan bildirgeler, şu an gibi... Yaşanmışlığın doyum olmaz tadının içinden fışkırıp geldiler... Gözlerinin çipil kirpiklerine bir nem buğulandı.

—Gayri siz varsınız,- dedi birden. Sesi, yüzyılların gerisinden gelir gibiydi. -Gayri, siz karar veriyor, başınızdakileri siz ayıklıyorsunuz. Bu bir gecidin geride kaldığının işaretidir Cahit oğlum... Eskiden her bir şey yukardan yapılırdı.... İş ayağa indi... Daha bir eksiğiniz var... Başarıyorsunuz...Partici baş aradı mı, ayaktan başa çıkamadı demektir. Ama particilik de basamak basamaktır bire... İlk basamağı, ayağın kendini bilmesidir. İkincisi sınaması... Şükürler olsun, biz bunları geçtik... Cumali, Topal Ali Efemin cenazesinde nasıl hırpaladıydı seni... Ardı geldi... Asker de, Menderes'in yakasına öyle yapıştı... Sen sürgüne gittin... Döndün ki, bütün o günler hiç boşa savrulmamış... Seni gördüğü an, kentin harareti yükseliverdi. Dalgalandı içimiz... Her bir yanımız, yepyeni bir kaynaşmanın borularıyla çınladı sanki.... Aferin oğlum!...

Tıpkı eski günler gibi... Osman usta, Demokrat Parti kurulurken kurucuların oturduğu masayı hazırlatmış. Tam ortaya da bir tutam gonca yerleştirmiş... Açtım, açıyorum diyen renk renk yedi veren güllerine baktı kaldı bir an..." Bunlar her bir şeyi yerinde ve zamanında düşünmenin ustası olmuşlar... Bin yıllar konuşmadan yapmanın hünerini sürüp geliyorlar. Görmeyi, dinlemeyi, anlamayı bilirsen Cahit oğlum, çok iş becerirsin. Bir an koptun da, dalgaya düştün mü, siliveriyor defterinden.... Aman derim sana.. Aman olsun, bun-

dan sonrasında, gözlerini dört açasın..."

Masaya oturduklarında tam karşısına geçti Osman usta. Oturdu. Mustafa, tezgâhın başındaydı. Ustasından ayrılmak istemeyince, ortak olmuşlardı. Hazırlıkları yapıyorlar. Akşamına paylaşıyorlardı.

—Hesapları Mustafa tuttuğundan beri, daha çok kazanıyorum,- diye gülüyordu Osman usta... -Ben cahilliğimden kaçırıyormuşum...Şimdi paylaşıyoruz, yine de eskisine göre fazla giriyor cebime... Olacak iş mi? Oluyor işte... Kasapların Yalçın'a gör akçe kesadında hep böyle görünürmüş durum. Hani haksız değil. Eskiden, beş lira biriktirdim mi, yengene bir altın alırdım... Şimdi, yirmi lirayla zor alınıyor. Ama, dişini sıkınca yine olmayacak iş değil... Hele bağ zamanına rastlarsa...- Derken birden duraladı. -Sen bizi bırak da, şu işi anlat bakalım. İsmet sizi böldü değil mi bir güzel. Bir gövde olsaydınız, zor başederdi... Bu işi üstüne yıktınız ya, kendini sıyırması zor. Başından beri kıvranıp duruyor fukara... Benim hiç bir ilgim, ilişkim yok, diye... Ama, yangına körükle gidince, küplerin en altındakini çekiverdi... Şimdi gayrı, yüz yıl uğrassa, kendini aklayamaz... Hele bir de siz arı gibi ortalığı karıştırmaya başlarsanız, büsbütün zorlanacaktır .Zorlansın! Zoru aşmadan Paşa olunmaz. Tam tersine zoru gördükçe coşkusu artmalıdır. Kolayı sevmediğinden değil. Kolayı kim sevmez? Zorun tadına doyulmadığından. Olmayacak bir işi kotarmak başkadır... Nasılsa, gerçekleşecek bir düşü görmek başka.. İsmet gibi adamlar, bunun için ulusal bir güvencedir evlât... Başın sıkıştığı zaman başvuracağın bir yer oldu mu, kendini güçlü sayarsın. Bizim gibilere de salt güç gerekir... Akıl sizde... Akıl sizde ya; birikim de Paşa'da... Neden benden sonra olsun denilmez? Benden sonrasında da, çoluk çocuğum vardır da ondan... Bu demokrasi çiçeği iyi açtı ama, tez soldu bana kalırsa... Sizinkiler biraz daha yumuşak, bizimki biraz daha sabırlı olabilselerdi, belki yozmazdı. Neyleyeyim? Olan oldu! Şimdi gövdenin kalın yanını kapabilirseniz... Sonrası-

na armut gibi devşirirsiniz hepimizi... Kolay değil... Devlet karşınızdayken oyun tek yanlıydı. Ya sizden olurdu insanlarımız, ya devletten. Sözün gelişi bu dediğim ama... Askerden dememek için söylüyorum... Çünkü, bizde asker olmadı mı, biz de olmayız gibi bir inanç yerleşmiş. Olamıyoruz da... Diyebilirsin ki, yahu sizin başlattığınızda asker mi vardı? Yoktu? İşgal kuvvetleri şubelerde bile bekçi komadı asker olarak. Öyle sanıyordu! Dıştan bakınca da öyleydi işin doğrusu... Gavur terhis etti. Herkes köyüne döndü. Sonra, Topal Ali Efem bir çönk vurdu ki, aman Allah... Askerden geçilmiyor. Para yok, pul yok... Silâh desen, saklanmış bir iki çakaralmazdan öte değil... Aradan bir yıl geçmeden, hepimizin elinde İngiliz filintaları vardı. Ingiliz keferesi Yunan'a yağdırıyor ya silahları... Allah razı olsun... Yunan da şamarı yedikçe, bize kaptırıveriyor bir güzel... Lenin'in silâhları sonradan yetişti işin aslını ararsan. Tam zamanında yetişti ama, biz o derdimizin çoğunu çözümledikten sonra... Bütün bunlar neyin göstergesi?... Bizim askersiz olamadığımızın mı? Askersiz olamayan bir ulus, paşasız olabilir mi? Olamadığı, duyduklarımdan da belli he mi?

Sözün nereye geleceğini çoktan anlamıştı Cahit... Osman ustanın çipil gözlerinde yanıp sönen ipiltiler, zabit yıldızları gibi balkıyordu... Herşeyi bildiğini daha ağzını açarken anlamıştı. Şimdi olurlandığını ayırdı. "Bu iş tutar," dedi, kendi kendine. "Tutar ya, bölünmenin getireceği dağınıklıktan kaygılanıyor. Sanki kendisi yitirecek. Hepimize karşı yansız kalabilen biri değil... İşi kızıştırmak mı istiyor, yatıştırmak mı, tam belli oluyor. İstediği kesin..."

—Öyle,- dedi fazla beklemeden. -Ürküyü kovmamız gerek. Halk Partisi'nin tırmanışını asker tamamlayınca...

—Yanlış,- dedi birden söze giren Osman. -Böyle alırsan, işin başından boka sararsın yiğitim. Sen gayrı bir bizim ilçenin başkanı değilsin. Duyduklarıma göre, bu yeni kuruluşun ilk temellerini kazan senmişsin... İlk harcını da sana koduruyor-

larmış elbirliğiyle...Kâmil, o artık bütün ülke için çalışacak, diyordu. Bunun ne demek olduğunu bilir misin? Biz babanla bir kez sarındık bu yükü oğlum. Bunca yıl geçti. Sen yetiştin... Avukat oldun... Parti başkanı oldun. Şimdi de parti kurucusu oluyorsun. Yine de, omuzlarımızdan indiremiyoruz. Neden geldin bana? Bütün arkadaşlarından önce, gelişinin gizi, doğruyu söyleyecek birini araman değil mi? Şevket Kavruğu da söyler. Ama, buluyorsun ki, babandır. Seni kollayarak söyler. Çakır Osman ise,ş içinden geçeni diline sürmesin olmaz... Öyle mi? Öyleyse, iyi dinle beni. Asker, Halk Partisi'nin tırmanışını tamamlamadı... Tamamlasaydı, sizin partiye gerek kalır mıydı? Halk Partisi yeniden geçer kurulurdu koltuğa.. .Askere de hadi bakalım siz kışlanıza derdi.. Sonra, yeniden canı çelik çomak oynamak istediğinde salıverirdi hepinizi meydanlara. Tıpkı Bayar'la Menderes'i salıverdiği gibi... Yeniden kollarını sıvarken yanlış başlamanı istemem. Benim fikrimce, asker Halk Partisi'nin tırmanışını durdurdu. Kim ya da kimlerse, bu halkın kendi eliyle iktidar değiştirmesini istemiyor. Çünkü o zaman, asıl o zaman demokrasi olacak. Parti, purtu hamamda tellâk değiştiren bir dayıbaşı değil ki Cahit yavrum!... Ülkeye hizmet edeceklerin okulu... Böyle, biri iktidarı sıkıştırıp durmaktayken, paldır küldür kesintiler oldu mu, sandık kaçırıldı demektir. Sandığın kaçırıldığı yerde, bir partinin tırmanışına destek olunmaz benim bildiğim.. .Köstek olunur. Halkın 1950'de ettğini, bir de bu ya da gelen yıl eylediğini düşün. Bundan öteye, halkın istemediğini kim işleyebilir? Doğrudan ve sadece kendi halkı için sıvandığında, Amerikası, Rusyası n'örmekte? Sana yardım eder. Her yardım biraz da kişinin kendinedir... Salt bu kadar çıkar için eder, dost olursun. Senden şunu şunu istemeye durdu mu, hastir eşşeoğlu eşek, dersin... Ama, içini karıştırabilmemeli... Karıştırabildi mi, değişimi halk yapamaz. Tam uç noktaya gelindi mi, bir de bakarsın, senin yerine başkaları yapıvermiş... Paşalar belki kolaycı değildir. Ama, halk kolayını bulduğunda neden ses etsin? Ha kendi alaşağı etmiş,

ha başkası... Ne farkeder? Alaşağı edilecek duruma gelmemek hüner... Geldin mi suçlu araman yersiz... Neden dersen, sen oraya derman bulmaya oturtulmaktasın... O yüzden diken üstünde oturduğunu bileceksin.... Baktın diken acıtmaya durdu, hemen sandığı orta yere koyuvereceksin. Koyamadın, akıllı uslu gideceğini gösteremedin mi, altını oyanlar ensende boza pişirir... Pişirsin anasını satayım. Ense senin. Ve madem halkın gücüyle semirip enseni kalınlaştırmışsın tomruk benzeri... Biraz boza pişirilirse, iyi bile olur... Ama,.bu halk oğulunu veriyor askere Cahit oğlum... Kendi yerine vatanı kollasın diye... Kendi başına sıçıp, pisliğini temizletmeye durdu mu, yarın askerden kopar bir iyice. Asker vatanın hizmetkârıdır benim bildiğim. Efendi oldu mu, bütün vatan efendiye diş biler. Pundunu bulduğu zaman, paldır küldür indirir aşağıya.. Sonra ... Sonrası bizim gençliğimiz... Yanıp kül olan gençliğimiz... Asker yok...Silâh yok.. Adam yok. Ve karın kızanın gavurun elinde tutsak... Neden asker emr-i komutaya alışkandır benim yavrum? Başındaki adam olamazsa, başına geçenin emrini uygular. Hem de uygulamalı. Asker, kendi planını kendisi yapacak olduktan sonra, eşkiyadan ayırımı kalmaz. Planı kurmayı yapıp emri komutanı verirse de önüne kimse duramaz... E, şimdi senin askerinin planını kim yapıyor? Emrini kim veriyor? Kemal, kendisinin baş olmadığı bir antlaşmaya neden girmedi? O yüzden değil mi? Sizinkiler başkasının kurmay, bambaşkasının komutan olduğu yerlere sokulunca, kendi nışadırlarını kendi elleriyle sürdüler... İsmet'in katlanamayacağı buydu... Orduların Alman mareşalları tarafından yönetildiği günlerden geliyor.. Emri kendi eliyle, gavur paşasına veremezdi. Verirse, sonunun böyle olacağını bildiğinden... Sizinkiler biraz geç öğrendiler... Artık sen biliyor sayılırsın. Eş dibini... Salt karşı partiyi kötülemek için, yalana başvurma. Bilgisizlik, bilisizlikten kötüdür benim bildiğim.. Bil, bililenme... O zaman ağzından çıkanı kulağın duyar bir iyice. Asker, sandığı bizim önümüzden kaçırdı. Şimdi sizin önünüzden kaçıracaklar... Kıçınızı yırtsa-

nız, bölünmenin üstesinden gelemezsiniz. Sonra toparlansanız bile, bir dört-beş yılımız daha gider bir güzel... Anladın mı?

Cahit sürekli başını sallıyordu. Yorgancıoğlu'yla konuşurken, akıllarına geldikçe diplere indirdikleri ne varsa, önüne döküvermişti Osman usta..." Bunlar sağken, her bir şeyi öğrenmeliyiz." diye gecirdi içinden. Toplum yönetiminde hazıra konulmuyor. Tam bütün boyutlarıyla kavrıyoruz sandığımız an, eksiğimiz yüzümüze çalınıveriyor. Olacak şey değil. Burada.. Bir kent meyhanesinin kuytusunda, bütün dünyayı kucaklıyor adam. Şişe dizdiği et parçalarını bu kadar iyi biliyor mu, kuskulu... Ya Derbendin Kocabey'i... Kayalar'ın Dursun'u... Cumaii dayı... Babam..." Yüzü ala battı. Kulaklarının dibinin yandığını sezerek, başını salladı.

—Anladım.- dedi içtenlikle.- Zaten çözemediğim ne varsa, sayende apaydın kesiliyor... Sağol...

—Bi şey daha var,- dedi Osman. -Karşı partiye bu kadar saldırmayın... Karşı parti olmadı mı, demokrasi olmuyor, gördük... Dengi bir yana sardın mı, semeri de deviriyorsun... Partiler olmalı ki, herkes beğendiğini seçebilsin. Onlar da toplaşıp, Meclis'te herkesin beğendiği üzre söz etsin... Öyle oldu, birbirinizin dediğinin yanlışını arayacağınıza, doğrusunu ararsanız, gayri bir daha kimsenin tırmanışını, hiç kimse engelleyemez. Yoksa, bizim önümüzde çok yaramazlık var oğlum... Hem de pek çok... Bütün gavur dünyası, Türk'ün çoğalınca tek durmayacağını bilir. Bildiği için de, dölünü kurutmak ister iyice... Bu iş, bir kıpırdanma getirdi. Kıpırdanışı yılan eniği gibi ezebilirse, rahat eder. Ezemezse, şöyle bir gerilip bak bakalım, biz neler eyleyebiliriz?

—Şimdi okkanın altındaki biziz amca,- dedi birden Cahit. -Korunması gereken karşı taraf değil ki...

—İyi ya.. Okkanın altında olduğunda, okkanın ağırlığını iyi bilirsin... Karşı tarafı okkanın altına atacağına, yükünün bir bölümünü aktarsan daha rahat olmaz mı?

— —Aboov...- dedi birden Cahit. -Aboov... Amca, biz daha şunun şurasında, parti kurmaya sıvandık. Sen neler demekte, işi nereye vardırmaktasın? Apayrı bir şey senin söylediğin... Bambaşka...

—He ya...- dedi gülerek Osman. -Sen millet yönetmeyi kolay mı sanıyorsun? Seninkiler kolay sandılar. Şimdi, hepsi birden Yassıada'nın asker koğuşlarında encamları hayrolsun diye hepimizie dua ettiriyorlar... Bir sen kalmayı istedin mi, karşındakine her türlü hakkı tanımış olursun. Sen dilediğini yapacaksın da, o neden dursun. Vurabildiğince vurur.. İsmet sağken, işimiz kolay. Başvuracağımız yerdir. Amma, hepimiz ölümlüyüz.. Yarın o da gidecek, biz de, siz de... Baki olan bir Allah, bir de millet dediğimiz insan denizi...O zamana hazırlıklı olmadın mı, senin particiliğinin değeri nedir? Hazırlıklı olmak için de, yalnız kendini değil yavrum... Karşındakini de yaşatacaksın bir güzel. Tamam mı?

—Yani bundan öteye kavga istemiyorsunuz... İyi de, bırakırlar mı?

—Alttayken seni bırakırlarsa, üstteyken de sen bırakmayı görev sayacaksın. Bağış değil ama... Bağışlayan, vazgeçebilir. Görev sayansa, hep yapmaya koşuludur...

—Söz amca,- dedi birden bütün bedeniyle Cahit... Sonra ağzından çıkanın kendi bilincine akan bir ırmak gibi beynine dolduğunu, taşmaya durduğunu ayırdı... Osman, sandalyesinden kalktığı gibi kapıdan girenleri karşılamaya seyirtmişti. " Amma,iş." diye geçirdi içinden. "Bütün gözaltı boyunca düşündüğüm bir soruyu yanıtlıyorum şimdi. Particilik kargaşası arasında da, kararlı bir devini içinde de bulamadığım bir ipucu elimde... Tek yanlı davranınca, yalınkat bakılıyor her şeye... Her iki yandan bakabilmek, kolay değil. Biz ormanın içindeyiz artık. Yıllardır... Ve ormanın içindeyken bütününü görmek olanaksız. Görebilenler, böyle, hiç bir istekte, hiç bir egemenlik kaygısında olmaksızın salt vermeyi bilenler... Desene sen de yozdun Cahit oğlan... Bunca deneyim,

bir çiğ tanesi gibi akıp geçti mi ki üstünden? Çakır Osman'ın asıl arayıp durduğu izi bulamadın... Ne araması yahu," diye düzeltti kendini. "Herifçioğlu bunu bulalı kimbilir kaç zaman olmuş. Biz, kendi okumuşluğumuzun üstünlüğünde kasılırken, onlar yaşamın sopası altında öğrenmişler her bir şeyi. Öğrenmişler ve bir daha unutmamışlar... Şimdi küskünlüklerin, düşmanlıkların ve daha da önemlisi kan davasına en yakın zamanların kaynaştığını biliyor. Yatıştıracağına, ötesine geçiriyor insanı... Kan davasının geçersizliğini bundan iyi anlatabilir miydi? O bizi düne götürecek. Oysa bunun dediği yarında... E, biz ne yapacağız? Yarınların daha iyi olmasına sıvanmıyor muyuz? Sıvanıyoruz. öyleyse Kavrukoğlu... Sen sana iyice sahip olacaksın. Olacaksın ki, bu bir elmanın iki yarısını da hep bütünmüş gibi algılayabilesin... Ben insem koltan. Yalçın çıksa ne yazar, diyor Osman amca... Amaç aynıysa, yolların ayrılığı o kadar önemli mi?".

Başını kaldırdığında, Kâmil'le göz göze geldi... Tahir sandalyesini çekiştiriyordu. Mustafa, rakı şişesinin mantarını çıkarırken, omuzunda bitti Osman:

—Sen otur Mustafa,- dedi. -Bugün ben dururum ocakta... İsiniz ağır. Otur!... İki eliyle omuzundan bastırarak sanalyeye çökertti. Önlüğünü yellendirerek ocağın başına geçti...

— —Ayıp olacak,- diye iki yanına baktı Mustafa. -Şimdi ötekiler geldiğinde, ustam ayakta, ben burda, ayıp olacak...

—De len,- diye atıldı Tahir. -Ayıp olsa, omuzundan bastırıp oturtur muydu? Demokrat Parti bu masada kurulmuştu hey Çıplak... O bunu bilmez mi? Bildiğinden çökertti seni.- Şuraya bak... Gözlerindeki kıvancı görüyor musun? Yaban okumuşlarının yaptığı işi bize gördürüyor... Aramızda el yok... Sen, ben, bizim oğlan... Nerde doktor? Avukat... Eczacı... On yılda 15 milyon genç yarttık, diye şişirmişlerdi 33'te... Onbeş yılda, parti kuracak adamlar üretti bu köşekler. Şimdi de astıracak adam bulabilmenin kıvancıyla ellerini oğuşturuyorlar köşeye çekilip... İdam mahkumunun son dileği yerine ge-

tirilirmiş. O da seni böyle omuzlarından tutup çökerterek, saygısını sunuyor... Sonra, ip boynuna geçerse, ustama ayıp ettim de ondan diyeceksin... Madem kurbansın bizim oğlan. Sat anasını saygının... Bak keyfine bir güzel...

Kâmil, Tahir'in ilk çıkışıyla birlikte gülmeye başlamıştı... Cahit, bir Kâmil'e baktı. Bir kıpırdanıp duran Çıplak'ın yüzüne...

—Doğru,- dedi. -Bunlar adamı topun ağzına sürdükten sonra, barut kavgasına tutuşuyorlar... Ne kadar uzağa farlatacaklarının hesabında uyuşamıyorlar da ondan...

—Sende yeni haberler var öyleyse,- dedi birden Mustafa.

—İstanbul Paşa'yı iyice ıhtırmış,- dedi gülerek. -Ankara'dan zılgıtı yiyince, nazlanmaya başlamış... Bunun üzerine, bizimkilerin aklına gazeteleri dolaştırmak gelmiş... Safa Kılıçoğlu, yiğit adammış doğrusu... Vazgeçmeye kalkarsan, seni memlekete rezil ederim Paşa, demiş... Bir kez bulaştın madem, sonuna kadar gideceksin... Paşa olurlanır olurlanmaz da, bizden bazılarının kuruculuktan vazgeçmesi gerekmiş. Derleyici toparlayıcı olabilmek için, Tahsin Demiray'ın nazını çekeceğiz, diyorlar. Hiç önemli değil, dedim... Yeter ki, parti bir kez kurulsun. Şöyle göğsümüzü gere gere dolanabilelim... Alican, bütün bildirgeleri hazırlamış. İstese yarın başvuruda bulunabilir diyorlar...

—Sen Alican'ı geç,- dedi Kâmil. -Buralara giremez. Belki büyük kentlerde, yitirmiş hiziplerin arasında kol salar...

—Yine de bizim oyları bölerler.- dedi Tahir. -Hem de iyi bölerler bana kalırsa. Neden dersen, asker iyi etti diyenler de var. Öyle denildi mi, fire vereceğimiz kesin. Kuşun firesi tüğse, devenin firesi bir obalık yündür, denilmiştir... Demokrat Parti bu ülkenin birinci büyük partisiydi... Firemiz, bizi küçültmez belki. Ötekileri büyütür bir iyice... Büyüdükleri zaman da, sonrasında söz sahibi olurlar. Benim zoruma giden bu... partiyi kapatmasalardı, hiç firemiz olmayacakken, kapatılınca, dara düşürdüler...

—Olsun,- dedi Mustafa. -Duyduğuma göre, beyzadelerin çoğu Alican'dan yana ağdırıyormuş...Bir doğru çıkarsa... Bir gerçekleşirse yok mu, nasıl rahatlayacağım...

—İşin kolayına kaçıyorsun Çıplak,- dedi birden Kâmil. — Hüner, herkesi bir arada tutabilmekte. Biz bunları bütün ağırlıklarına karşın gerilettik kongrede hey oğlum. Başka yerde ne yapabiliriz? Hiç... Adam karşı partinin üyesiyse, sana seyrine bakmak düşer. Bir de azbiraz oy toplarsa, yanına varabilir misiniz?

—Oy bizde,- dedi yeniden güvenle Mustafa. -Oyların bir yere gittiği yok abi... Giderse, zaten bizim olmayanlar gider.

—Giden varsa, hazırlandığı söylenen seçim sisteminde, kimse iktidar olamayacak demektir,- derken gözleri parladı. -Yahu,- dedi birden ocağın başına bir göz atarak. -Yahu bunla kaç bin yılın deneyimini hap yapıp yutmuşlar... Herifçioğlu bizi ortaklığa hazırlıyor. Şimdiden... Öyle bir durum olursa, yüz yüze bakılmayacak havalardan korumaya uğraşıyor... Akıl alır gibi değil... Kurucu Meclis hazırlığıyla birlikte Komite çatladı... Güç kimin elinde, belirsiz. Daha dün, her bir şeyi yapabilir görünenler, bugün birer hain... Yurtdışına sürüldüler. darbelerin yazgısı değişmiyor demek ki.. İktidar ne zor şey lanırım... Gelmek bir dert, kalmak on...

—Ha şöyle,- dedi Tahir. -İşte efemin bize anlatmak istediği bu olsa gerek. Aradan 15 yıl geçtikten sonra, aynı masaya çöreklenip, parti kuruluşuna debeleniyorsak, asıl düşünmemiz gereken bu ortada... Biz burda kitleyi derneyip toparladık mı, iktidar koltuğuna kurulmak kolay... Ama sonrasında...

—Sonrasına hep birden karar verecek günlere gelmedik daha,- dedi Kâmil. -Bizim gücümüz burayla sınırlı. Bütün ülkeye yaygın bir biçimde göz atabilenler görecekler sonrasını. Herkes aynı olsa... Olabilse... Belki o zaman, her birimizin de görüşü, sözü olur... Ama ben hiç bir zaman Osman dayım olamam... Bir daha o deneyden geçmeyi kimse istemediğinden bir... Sınayacak bir güç bulunmadığından iki... Bu ko-

şullarda, bizim yapacağımız şu... Alican tez davransa da, parti iyi bizden önce kursa... Bakarsın bizden ürkenler oraya yığılırlar. O zaman Cumali dayının, Kocabey'in, Dursun Çavuş'un karşısına geçerim içim rahat... Hadi bakalım, derim. Basın mührü şuraya...İstemedikleriniz kendi ivecenliklerinden başka yere üşüştüler. Biz yine, biz bize kaldık. Davranın...

—Bu iyi olur, -dedi düşünceli bir biçimde Cahit. -Ben gideceğim yeniden. Anladım, dediklerinizi. Şimdi biz dördümüz tamamız... Parti kuruldu sayılır. İle geçeceğim... Ordan da İzmir'e atlarım. Geciktirebildiğim kadar geciktireceğim bu işi. Mehmet Abi'yle de bir tartışalım istiyorum. Artık herkes onu iyice benimsedi. Olurlanırsa, birkaç hafta bizden yazar... İstanbul çok sıkışık. Kaçar diye korkuyor... Bizim buraları daha rahat her şeye karşın... Ama, büyük kentler, patladı sanki..

—Patlasınlar,- dedi Mustafa. -Olmadı bekleriz anasını satayım. Nasılsa bizden olan, oralara dağılmaz. Herkes kendi kelini bir görsün isterseniz.

—Demesi kolay Çıplak,- dedi Mahir. -Ha partinin örgütü, ha binicinin atı yok gibi birşey dediğin... Yarın kurulanlardan birine geçer de, siz buraya gelin derse, neylersin?

—Beri bak,- diye çıkıştı Mustafa. -Bunca zamandır bizim sözümüzü dinleyenler, bir ücret mi ödediler? Salt doğruya kürek çektiğimizi bildiklerinden bizimle olmuyorlar mı? Onlar mı bize dediğini yaptıracak? Biz mi onlara yaptıracağız doğrunun gereğini? Siz yıldınız gibi geliyor bana... Yeniden başlıyoruz arkadaşlar. Gerektiğinde dört kişi kalmayı göze alamıyorsak, hiç bulaşmayalım bu işe...

—Dur bire Çıplak,- diye atıldı Cahit. -Osman dayımın yanında dura dura, bizi nereye sürmek istiyorsun? Elbette onlar bizi etkileyecek, biz de onları... Kiminki daha ağır, sandık açıldığında görülür. Biz bu köprüden geçtik oğlum... Ağırlığımız ortada. Onca güçenikliği aştık da, Kocakafa Mahir'i bile milletvekili yapıp Yassıada'ya yolladık bir güzel. Sen ne konuşuyorsun?

—Bunu,- dedi gülücükler içinde Mustafa. -İşte bu senin dediğini. Bildiğim bir şey var benim. Doğrusu askerin partisine yamanmak mı? Değil... Değilse, isteyen varır oraya gider... Halk Partisi'nin hakkından, iktidardayken gelemeyen asker, süngüsü düşünce mi, başa çıkabilecek? Ya biz?.. Bunca sandık gücü n'oluyor? Gerektiğinde, Halk Partisine buyur geç demek zor mu sanıyor bunlar? Her biri cin oldu altı ayda yahu... Oldu da, şeytanı çarpmaya deviniyor bir güzel... Hay anan öle Cemal Paşa... Bunları sen akıl ediyorsan, aferin... Sen ediyorsun da, İsmet Paşa boş duruyor öyle mi? Pusturduğu kitleyi ateşleyip o'nun annacına diktiğinde, o da aman ne iyi ediyorsunuz. Aferin size. Ben zaten bu işlerden bıktıydım. Alın da kacın, diyecek ha!.. Biz bunca millet, yıllardır üstüne üstüne varmışız da, becerememişiz... Sen süngünle, zırhı celikten savaşçıyı mı devireceksin? Hiç sanmam. Gör bak, yakındır bize arka çıkar... Böylelikle hem kendini arıtır bir güzel, Hem, kurulan tuzağı aşırtır hepimize. O zaman da, iş bize düşer, bilmiş olun. Hazır bekledik, ne iyi... Yoksa, bizi de aşar gider ki, enayiliğimize doymayalım...

—Tamam,- dedi Cahit. -Zamanı iyi kollamak zorunluluğu kesin... Ben elimden geleni yaparım. Zararı yok merkez oluşsun... Nazlar, niyazlar yanında, Mehmet Abi'nin aklını yatırırsam, o gereğini yerine getirir. Şimdi kimse burnundan kıl aldırmıyor... Bizim için parti kurmak kahramanlık sayılıyor ya... Her kahraman, ücretini peşin istemek niyetinde... Salıverdiğimiz zaman bütün bu ücretlerin, ödeyecekleri bedele yetmeyeceğini anlarlar. Ne var ki, şimdilik boyun eğecek bizsek, ağırdan alacak olan da biziz. Düne kadar, kıymet-i harbiyesi bir hiç olanları komutan etmeye debeleniyoruz, herifler maaslarını soruyorlar...

—Bir dakika,- dedi Tahir. -Yoksa İstanbul'dan haberler iyi değil mi?

—Tahsin Demiray, nazlanıyormuş. Kontenjan istiyormuş... Bizimkiler olurlanmak üzereydi. Ben de sizin gibi düşündüğüm için, oyalayın, dedim. Dedim ya, Mehmet Abi, fikrimi

değiştirdiğim gibi bir izlenim almış. İzmir'de buluşalım, istedi.

—İyi,- dedi Mustafa. -Buluşun. Buluşun ve de anlat bir güzel. Alican bizden önde olmalı. Bunca zamandır satır atamadığımız ya da bilemediğimiz kim varsa, arınmalıyız. Acele ettik mi, yeniden uğraşmamız gerekir... Sen burası için hiç tasalanma. Biz alır götürürüz. Asıl İzmir'i, İstanbul'u düzene sokun. Oraları çok daha karışık denilmekte. Gazeteler de askerin izin verdiğinin ötesinde bişey yazmıyor. Kendi korkuları mı, başlarına adam mı diktiler, belirsiz.

—Böyle dönemlerde,- dedi Cahit, -herkes bir ustalığın ardına gizleniyor... Asker emir vermeye alışmış. Sonra da emrinin yerine getirilip getirilmediğini denetlemeye. Yaptım, diyor... Kapattım ya da... Ağzından öyle bir laf çıktı mı, bizim dönemimizde tam tersini yapanlar, "emredersin," diye suspus oluyorlar... Can tatlı Çıplak. Herkes, kendi canının derdine düştü mü, yılgı yaygınlaşır. Bunun adı da, biraz fırsat verelim, biraz koltuk kovaltalım, biraz da ustalık oluyor anlayacağın!..

—He,- dedi Mustafa. -Hani Ermeni kızının hikâyesi... Adam ardına düşüyor. Bakalım n'olacak? Diyor... Koluna giriyor.. Bakalım n'olacak? Sonra da kasnak gibi geçiriyor elin oğlu... Eyvah!.. Senin okumuşunun ustalığı bu değil mi? Kör bağı takıp, n'olacak? merakıyla beklemek... İyi bizim oğlan! Onlar beklesinler. Bizde göt bir... Vermemek için de, can havliyle saldıracağız... Ne tez olacağız, ne de geç kalacağız bilmiş ol... Senden işaret geldiği an, ilçe örgütü dimdik namaza durmaya hazır... Yeter ki, yukarıdaki okumuş takımının bir kez daha inmeliler benzeri salınıp kalmasını engelleyin. Yoksa, bütün sorum sizin, sizden de çok senin sırtındadır...

—Tasalanma,- dedi Cahit. -O yüzden ilimi bırakıp dolaşacağım yeniden her bir yeri. Parti kuruluncaya kadar bizim gibilerinin işi bu... Kurulduktan sonra, kendi yetkili organlarıyla, kurullarının.

—Dur hele,- dedi birden irkilerek Tahir. -Bu ne demek oluyor Kavruk? Yani parti kurulacak... Organları, kurulları olu-

yacak... Sen de benim işim bitti mi diyeceksin? Deyip de, Amerika'nın yolunu mu tutacaksın yoksa?

Cahit, yüreğine ansızdan saplanan bir hançerin sızısıyla irkildi. Kendinden bile saklamaya uğraştığı kararların, bir meyhane masasına dökülüvermesi sızılarını her yanına yaydı. "Herşeyi biliyorlar" diye geçirdi kendiliğinden. "Ürküntüleri bu. Gideceğimi... Gitmem gerektiğini sezdiler... Bunca yılın beklentisini, bir kaza nasıl da silip süpürüyor. Cavidan Hanım, nasıl üzgündü söylerken... Cansın, ağır bir kaza geçirmiş, diyordu. Biz hemen gidiyoruz. Durumu gözümüzle gördükten sonra, sana haber veririz. Gidemeyeceğini, hiç bir yere kıpırdayamayacağını biliyor. Yazmışsın. Kemal da biliyor. Senin yerini dolduramayız yavrum. Ama, yine de elimizden geleni yapacağımızı bil... Sonra üç satırlık bir mektup... Kızım paramparça olmuş. Doktorların hiç umudu yok... Bütün varlığımız bir anda havaya uçtu... Artık tek tesellimiz sensin Cahit. N'olursun, kendine iyi bak!..

Hepsi bu. Bir daha ne bir ses, ne bir nefes... Cansın!.. Sevgililerin en güzeli. Bir araba kazasının kurbanı oluyor. O burda tutsak... Öteki orda, can çekişiyor. Ve uzak!.. Binlerce millik bir aralık, birlikte çarpan iki yüreğin bütün atışlarını kesiveriyor. Bir yandan kurulması gerekli bir parti. Bir yandan yüreği sökülüp alınmış bir beden. İçi boşalmış bir kafa. Ve bütün bunları saklamak zorunda bir düşünce. Hiç kimseye... Hiç bir şey belli etmeme kaygısı.. Oysa bu domuzlar... Herşeyi biliyorlar. Yüreğini okuyor. Beyninin kıvrımlarında ne dolanıyorsa, anında seziyorlar.."

Suçüstü yakalanmışcasına bışana salladı. Kâmil, deminden beri hiç sesini çıkarmadan dinliyordu. Mustafa'nın küt diye söyleyivermesinden utançlı;

—Giderse haksız değil,- dedi yumuşacık. -Yılların büyüttüğü bir sevdayla tutuşuyor yüreği. Görmeden. Bilmeden... İnanmadan, tutup da ötesine geçemez. Bu politika bizi taş

gibi katılaştırdı. Kendimizi birer kurşun asker eyledik. Yüreğimizi çıkarıp, körüğün alazına tuttuk çekinmeden. Sonra örse yatırtık... Balyoza çarptık... Çelik katılığına döktük. Bizim için varsa yoksa parti... Cahit'in bir insan olduğunu... Sevdalanabileceğini... Kabullenemiyoruz... İnsanlara hizmet edelim derken, insanlıktan çıkıp gitmeyelim? Bizim için, ülkesi için yapılabilecek ne varsa yaptı... Parti kuruluyor. Bundan ötesi ne? Ankara'ya taşınmak mı? İstemiyorsa, yanlışta sayamayız. Biraz da dönüp kendine bakmalı. Bekâr bir adamı, buralardan milletvekili seçtirmek kolay mı? Bize uyar, gönlünün dileğini yerine getirmezse, pişman olabilir. Gitsin... Görsün... Kararını versin... Daha doğrusu inansın gireceği işe. Sonra, gerekirse gerekenin yapılmasına yardımımız olur.

—Öyle yağma yok,- diye diretti Mustafa yeniden -Bunca emeğimiz var üstünde... Bunca yıldır, oya gibi bir iş işliyoruz. Kendimizi düşünsek. Bir başımıza davransak, her birimizin dünya kadar gerekçesi olur. Kavruğun Cahit, sokaktaki adam değil. Seçimden seçime bir oyu olan yani... Oyun nereye verileceğini anlatan insan. Bizi bir yolun ayrımına getirip, işte burası... İlerde şöyle şöyle kapılar var. Oralardan geçerseniz, istediğiniz yere gidersiniz, deyip de sıvışamaz... Çünkü o kapıların ardındakini bilen kendisi. Ben yolun başında, ardından iteklemeye koşuluyum. Yürüyecek ve de o kapıların ardındaki gizi çözecek olan da sensin emmioğlu. Sen olmadın mı, bizim seyirtmemizin hiç bir değeri kalmaz... Kendi yanından baktığın zaman, kendini yerden göğe haklı bulabilirsin. Kâmil abim de bulabilir. Karışmam. Ama, bir de benim yanımdan, bizim yanımızdan... Halkın yanından bak bakalım. Sizin gibilerin özel işi olamaz.

—İyi bari,- dedi öfkeyle Cahit. Bütün acısını kusar gibiydi. Yüzü al al, gözleri ateş saçarak bakıyordu Mustafa'nın gözlerine. "Geçen kez de başımı bu yaktı benim," diye düşündü. "Öyle karşıma oturdu. Hiç bir şey bilmiyormuşcasına, partiye sürüklenişimin nedeni oldu. Şimdi bari, biraz soğuk durayım." -Kiminle ne zaman evleneceğime de siz karar verin.

—Eee!.. Olmayacak iş değil,- diye güldü Mustafa. -Bakarsın sen seçmekte güçlük çekersin. Bizim burda halâ görücü usulü yürümekte... Bizden iyi de sadıç bulamayacağına göre, gayrı zamanıdır. Helbet bizim onayımız olacak... Ne sanıyorsun? Sen başımızsın diye, biz her dediğine baş mı sallayacağız? Eğer oyumuz yoksa, neden güvenimiz olsun... Şimdi, aklından geçenleri sil bizim oğlan... Daha işin başındayız. Ama, bu başı uzun süreceğe benzer... Vali Kemal Bey, sana bir haber uçurur. Öyle Amerikalıları falan da düşünme... Türkiye yangın yeri gibiyken, kimse kendi yüreğinin alazına dönüp de bakamaz... Tamam mı?

BİR GEÇİŞİN SANCILARI

Paşa sapsarı bir yüzle girdi. Gözlüklerinin altında moraran gözaltları torba gibi sarkmıştı. Kaşları kırçıllıklarının dikinde giderken, gözleri küçülmüş, solgunluğun yorgunluğuyla, bitkin görünüyordu. Hemen ardından yürüyen Şinasi Albay, ablak yüzünde tiklerle gerginliğin bütün izlerini sürükleyip geliyordu. Necmi Paşa yanıbaşlarından süzüldü... Gümüşpala daracık odanın köşesinde tek başına oturan Cahit'in önüne bir adımda geldi. Fırlayıp kalkmasına bırakmadan:

—Meclis'i açtırmayacakalar!..- Dedi. Kesin! Bütün kalelerini yitirmiş bir komutanın, teslim koşulları hazırlığıyla.. - Silâhlı Kuvvetler Birliği, bir protokol hazırlamış. Meclis'i açtırmamakla yetinmiyorlar. Yönetime yeniden ve bütünüyle el koyacaklarmış.. Bizimkiler de buna epeyce çanak tuttular!.. Ali Fuat başgil'i yeniden ısıtıp önümüze sürdüler. Üstüste patlayan olaylar, sonunda işi buraya getirdi. Biliyordum? Sonunda bir krizin, hepimizi sürükleyeceğini biliyordum!

Ankara'ya geleli iki gün olmuştu. Cebindeki milletvekilliği belgesinin tadını süremeden, olayların ivmesine kapılıvermişti. Yorgancıoğlu'nun tanımıyla, "Gümüşpala'yı ikna eden adam"dı Cahit... Bu özelliği, sonranın gelişmelerinde de ya başına kakılmış, ya sırtının sığazlanmasına gerekçe sayılmıştı. Her zaman, bu iki uç arasındaki salıncağa binmenin alışkanlığıyla, yerinden doğruldu. Paşa'yı kolundan tuttu. Kendi oturduğu sandalyeye oturttu. Necmi Paşa'yla, Şinasi Albay'a da birer yer ararken; "Kabak yine bizim başımıza patlayacak," diye geçirmeden edemedi.

Paşalarla albay oturur oturmaz, kapıyı kapattı. Sararmış, çökmüş yüzlerine baktı bir an. Salt kendi bölgesinde değil, pundunu buldukça her yerde koşturmanın bütün yorgunluğuyla kısılan sesini açtı öksürerek;

—Yani yeni bir darbe mi oldu, diyorsunuz? Meclis açılmadan kapatıldı mı?

Partinin en tepesinde oturan üç asker de, gözlerini kırpıştıra kırpıştıra Cahit'in yüzüne baktılar. Gümüşpala, deminden beri söylediklerini kavrayamayan genç milletvekilinin, düşünce yetisinden kaygıya düşmek üzereydi. Yüzünü buruşturdu. Gözlerini gözlerinden kaçırır bir baş sallamayla;

—Gelen milletvekillerinin bazıları geri dönüyor,- çaresizlikle mırıldandı. -Ankara kaynıyor... Protokol, nerdeyse elimize ulaşacak.

—Daha açılmadan Meclis'i kapatacaklar,- diye yerinden doğruldu Şinasi Albay. -Buna bizimkiler neden oldu. Dünyadan haberleri yok. Halk biraz oy verdi diye, hemen hesap sormaktan sözedenlerimiz var... Oysa, alınan sonuçlar hiç de hesap sormaya yeterli değil. Bırakınız hesap sormayı, bir geçiş sürecini bile doğru dürüst götürecek gibi görünmüyor. Paşam, bütün ağırlığını, bütün yeteneğini ortaya koydu. Ta, başından beri bizi dinlemeyenler, şimdi mazbatalarını bırakıp kaçıyorlar... Biz, belânın ortasında bir başımızayız...

—Değiliz,- dedi birden Cahit. -Seçimler yapılalı bir hafta olmadı. Daha bir haftası dolmayan bir seçimi saymamak, ülkenin içine yepyeni ayrılık tohumlarını serpmekten bile ötedir. Bunu kabul edemeyiz. Geçiş dönemini, sadece bazılarının gönlü hoş tutulacak diye almıyorum ben... Kusura bakmayın! Asker, elbette iktidarını kolay vermeyecektir. Dilediği an el koyabiliyorsa, niye versin? İktidarı, askerden almak, bizim ödevimiz. Siz partinin en yetkili insanlarısınız. Hoşgörmenizi dilerim. Hiç bir sıfatım olmadan, İsmet Paşa'ya gitmek istiyorum.

Odanın ortasına bomba düştü... Cahit'in ne dediğini an-

lamıyorlardı. Anlamak da kolay değildi. Gözlerinin içine baktılar. Çekingenliğin, düşüncenin ve kararsızlığın izini bulamadılar. Dimdik bakıyor, aklından neler geçirdiğini söylemese de, bir şeylerin yapılması gerektiği konusunda kararlı olduğu görünüyordu. İlk toparlanan Paşa oldu.

—Kabul eder mi?- Sorusu ağzından döküldüğünde, Cahit'in derin bir soluk bıraktığını gördü. -Etse bile, ne diyebilir?

—Meclis kapatılırsa,- diye ağır ağır söze başladı Cahit. -Salt biz mi milletvekilliğinden olacağız Paşam? Meclis, ulusal egemenliğin kullanıldığı bir alandır. Kapatılması, yeniden darbelerin birbirini izlemesi anlamı taşır. Asker, böyle bir girişime hazır mı?

—Bak,- dedi birden Necmi Paşa. -Sana o konuda istediğin güvenceyi verebilirim. Bizde asker, her an darbeye hazırdır.

—Anlıyorum,- diye başını salladı Cahit. -Yani, isterse, yapar, diyorsunuz. Yapar, ben de inanıyorum. Parti kurulduktan sonra, yine bizimkilerin "asamazlar, assınlar da görelim," rezilliklerine verdikleri yanıt gibi... Yapamazlar, dersek, yaparlar, buyuruyorsunuz. Öyleyse, seçimler bir komediydi... Sizin, bizim uğraşlarımız, ulusal egemenliği Meclis'e taşımak anlamı taşımıyordu. Hepimiz, birer kukla olarak, sokaklarda, kahvelerde, alanlarda koşuştuk, uğraştık, konuştuk... Ve belgelerimiz cebimizde, Meclis'i açmak için Ankara'ya geldiğimizde, bir ultimatom, açamazsınız diyor... Bu, bu kadar basit öyle mi?

—Evet,- dedi yeniden Necmi Paşa. -Bu kadar basit evlâdım!..

—Ve biz,- dedi başlarıyla onaylayan Ragıp Paşa'yla, Şinasi Albay'a bakarak Cahit. Sesinin tonlarında, içtenliğin bütün kandırıcı sertliklerini ilete ilete: -Hiç bir şey yapmadan, aman ne güzel iş, deyip bırakıvereceğiz, öyle mi? Hayır Paşam!.. Bu sadece bizim değil, toplumun yaşam damarlarını kendi isteğimizle kesip atmamız demektir. Asker elbette girişimde bulunacaktır. Düzeni allak bullak oldu... Halk Partisi'nin kar-

sısında, küçük bir muhalefet olsun diye, Alican'a kurdurdukları Yeni Türkiye Partisi, neredeyse, Bölükbaşı'ndan daha az oy alacaktı... Halk Partisi birinci sıraya bu bölünme yüzünden geçip kuruldu... Ama, kendi hazırladıkları yasayla iktidara gelemiyorlarsa, toplumun "27 Mayıs darbesini" nasıl karşıladığı açık demektir. Biz daha doğru düzgün örgütlenmemiştik. Sizin ağzınızdan yarım yamalak bir "hayır!" çıktı. "Hayır'da, hayır vardır," dedik... Yüzde 35 hayır verildi Anayasa'ya... Bunlar bizim oylarımızmış. Seçimlerin sonunda aldığımız da yüzde 35 oldu. Bir toplumun yüzde 35'i öyle kolay cezalandırılamaz. Biz haklarımıza sahip çıkmazsak, başkalarının bağısına kalırız. Kusura bakmayın, ben böyle bir milletvekili olmaktansa, olmamayı yeğlerim. Ve milletin vekili isem, bu sıkışıklığı aşmayı görev bilirim. Bildiğim bir başka şey de, sizlerin büyük güveni. Bunun borcunu da hesaba katmak zorundayım. Lütfen, Genel İdare Kurulunu toplayın... Siz durumu tartışırken, ben aklımdakini gerçekleştirmiş olurum. Partiyi ve sizi hiç bir biçimde bağlamamaya çalışacağımı bilin. Zaten aksi bir durum olursa, Haysiyet Divanı, Parti'yi aklayıverir...

—Evlâdım,- dedi birden yerinden kalkan Gümüşpala. - Evlâdım!.. Ta, Karşıyaka'da, tanıştığımız o gün seni sevmiştim. Sonra, Albayından da övgünü çok dinledim. Şinasi Albay'dan değil... Bornova'da birlikte çalıştığımızdan. Şimdi anlıyorum. Zor zamanın aşılmasında senin gibi özveri sahibi insanlar olmalıdır. Şükür ki, biz bulduk. Sen serbestsin. Genel İdare Kurulu, kötüsü gelirse, seni suçlayabilir. Sesimi çıkaramayabilirim. Susarız ola ki,- gülümsemesiyle arkadaşlarına baktı...

—Politika'yı öğreniyorsunuz Pasam,- dedi Cahit. Kapıya yöneldi. Daha açmadan önünün kalabalığını sezdi. Kendini kapının arkasına çekerek, açtı... Pasalar ve Albay, Genel İdare Kurulu'nun toplantı salonuna doğru giderlerken, bütün kalabalığın arkalarına takılmalarını bekledi.

Usullacık Parti'den çıktı... Halk Partisi'nin Ulus'taki merkezine telefon etmek için, yeni açılan Kızılay Postanesine girdi. Reseptörden gelen sesler, korkunç bir kalabalığın dalgalarını yansıtıyordu. Ama, Paşa evdeydi...

Yeniden telefon etmeyi düşündü. Zaman yitirmek kaygısıyla, caddeye fırladı... Bindiği taksi, Bahçelievler'e doğru hızlandı. Paşa henüz Pembe Köşk'e geçmemişti... Muhalefet yıllarının zorunluluğu içinde, evini bir elçiliğe kiralamış, kendisi de, Bahçelievler'e yerleşmişti...

Kapının önündeki polisler, milletvekili olduğunu duyunca, selâm vermekle yetindiler. Girdi... Kalabalığın içinde, kendini gösterme kaygılarının çırpınışındaki insanların gözlerini izledi... Paşa üst katta olmalıydı. Herkes oraya doğru bakıyordu. Merdivenleri çıktı. Kısa bir duraklamayla, açtığı kapı yüzüne gülüverdi.

İsmet Paşa aşağıda birbirini itekleyen onca kalabalığa karşın, odasında tek başına oturuyordu. Başını bile kaldırmadı. Elindeki kalın kitabın sayfasını çevirirken gözü takıldı. Tam karşısında saygıyla duran tanımadığı genç adama hayretle baktı. İstemediği zaman yanına kimsenin giremeyeceğine duyduğu büyük güvenin şaşkınlığı gözlerinden aktı. Geldi Cahit'in yüzüne yapıştı. Bir yerlerden çıkarmaya çalışır gibi bakındı. Cahit bir adım daha ilerledi. Masanın başına geldi. Gözlerinin içine baka baka, kendisini tanıttı...

Özellikle üstüne bastığı Adalet Partisi milletvekili, sözcükleri Paşa'nın ilgisini uyandırdı. Bir çınarın, bir gül fidanına göstereceği saygı örneklerinden biriyle, hafifçe kıpırdandı. Masanın önündeki ince bacaklı, kadife arkalıklı narin sandalyeyi gösterdi... Kitabının arasına, ince deriden hazırlanmış zar gibi işaret çubuğunu yerleştirdi.

—Anlat,- derken, sırtını koltuğuna dayadı. Gözlerinin bütün dikkatini Cahit'in dudaklarına dikti...

—Paşam,- dedi Cahit. Dikkatinden sesinin tonunu iyi ayarladığı inancıya. -Bizim orda bir Osman Ustamız vardır!..

—Orda,- diye söze girdi Paşa... -Çakır Osman mı? Bildim!..

—Seçimlerden önce, sanki şu anları biliyormuşcasına, "Paşa zor zamanın adamıdır," demişti. "Çarelerin tükendiği yerde, yeni yeni çareler bulmanın ustasıdır ki, hepimiz nice bir borçlu olduğumuzu sonradan biliriz." Ve bir gün, yeniden zor zaman söz konusu olursa, yüksünmeden üstleneceğinizi belirtmişti. Yanılmamış...

—Onlar bizim hakkkımızda yanılmazlar,- dedi sadelikle Paşa. -Biz de onlar hakkında yanılmayız... Sağ olsunlar!... Her halde, buraya o'nun selâmını söylemek için gelmedin? Meclis'te de bir ara söyleyebilirdin!..

Sesinin boğukluğundaki ince alayla, iliklerine kadar titredi Cahit. Şakaklarının attığını, içinin derinlerinden kavrayan bir dev elinin, bütün bedenini çektiği gibi sandalyeden kaldırdığını bildi. Elleriyle, bedenini bastırdı. Sandalyenin oturak yerlerine yapıştı. Kulaklarına kadar kızaran yüzünü yere eğerek;

—Elbette Meclis açılırsa;- sözcüklerini fışkırttı ağzından...

Dudaklarını gizlediği için, Paşa anlayamamıştı. Yüzüne doğru eğilen gölgesiyle irkildi. Eli kulağına kalkmış bir durumda:

—Efendim!- Diyen Paşa'ya bakınca, birden gevşedi.

—Meclis'in açılmamasını kararlaştırmaşlar da efendim,- dedi yine dudaklarınd..n çıkan her sesi paşanın gözlerinde oynaşır görerek. -Kentime dönmeden iletivereyim demiştim...

Paşa, sesinin ayarlı soğukluğunu hemen sildi. İçten bir kahkaha atarak;

—Ha!..- Dedi... -Emaneti üstünde bırakmak istemiyorsun. Sağol! Benden de selâm götür!... Sağlığı iyi mi? Kimler açmayacakmış Meclis'i?

Cahit'in başını sallaya sallaya izlediği sozcüklerinin arası-

na yerleştiriverdiği soru, irkilmesine neden oldu birden. Sanki bir şeyden haberi yoktu. Buda rahatlığının içinde, Silâhlı Kuvvetler Birliği'nin bir protokol hazırladığını bilmesin mümkün müydü? Cahit ağzını açarken, elinin bir devinisiyle susturdu.

—Subaylar değil mi?- Kendi sorularını yine sorularla yanıtlıyordu. -Seçimlerin sonuçlarını beğenmemişler öyle mi? Ben de beğenmedim. Ama, bir ülkede demokrasi olacaksa, beğenmediğimiz sonuclara da katlanarak olacaktır. Yalnız, bizim gücümüz, bu düşünceyi dayatmaya yeterli değil. Meclis'te çoğunluğumuz yok. Hatta siz üç parti çokluksunuz...

"Aynı zamanda bokluk der gibisin Paşa. Gibisin ya, haksız sayılmazsın. Onca çaba boşa gidip de, bizler teker meker ayağına düşünce, dilediğin gibi gırgır geçebilirsin. Bir tek noktada yerden göğe haklısın. Demokrasi olacaksa, hoşumuza gitmeyen sonuçlara da katlanacağız. Böyle gırgır geçmen hiç hoşuma gitmiyor. Ama, Meclis'i açtırmak için, katlanacağım. Sonra birgün senin de zayıf tarafın gelir... Ben bir başıma, bir değer halinde bulunurum. O zaman da, bu gırgırı önüne komazsam..."

—Çokluk olmak ancak açılmış bir mecliste işe yarıyor efendim,- dedi Cahit. -Benim sizden dileğim, Meclis'in açılmasını sağlamanız.

—Silâhlı Kuvvetler Birliği karşısında, benim de tek başıma bir gücüm olduğunu sanmıyorum,- dedi hemen İsmet Paşa. -İhtilâl yapmış asker, kışlasına kolay dönemez. Biz Atatürk'le bunu sağlamak için, dört yıla yakın uğraştık. Şimdi, bir de azlık lideri olarak düşün...

—Azlık değilsiniz,- dedi hemen Cahit. -Azlık değilsiniz.

—Partinin sözcüsü müsün?

Sorunun son sesi tükenmeden apıştı kaldı Cahit. Sözcülük yetkisi yoktu. Hiç bir yetkisi yoktu. Hatta kurnazlık edip, kötüsü gelirse partiden atılabileceğini bile söyleyerek gelmişti.

Paşa'nın gözlerinin içine baktı...

—Aklın sözcüsüyüm Paşam,- dedi yüreğini çıkarıp masanın üstüne korcasına. -Aklın ve kendimin sözcüsüyüm. Bu Meclis açılmalı. Yordamını bilsem, buraya gelmezdim. Koskoca bir seçim geçirdik. Şu parti bu kadar, bu parti şu kadar oy almış hesabı yapmıyorum. Kimse yapmamalı... Önemli olan halk istencinin Meclis salonuna girmesidir. Siz tarihin verdiği bütün şansları iyi kulanmış insanlardan birisiniz. Böyle bir zamanda, kendi partimin yöneticilerine değil de, size gelmemin bir nedeni buysa, bir diğeri de, kendimin ne yapması gerektiğini bilememem...

—Kim bilebilir ki... Bunlar ihtilâl şartlarıdır Cahit Bey!.. Rüzgârın ne zaman, nereden eseceği belli olmaz... Bizim Meclis'hi açtıracak güce erişmemiz gerek... Buraya gelişinizden Gümüşpala'nın haberi var mı?

—Söyledim efendim,- dedi Cahit. Söylerken de, Paşa'nın gözlerinin gözbebeklerinden süzülerek, bütün belleğini kavradığını, köşe bucak yokladıktan sonra, doğruluğuna inanarak yumuşadığını sezdi. -Yalnız, tarihsel misyonunuzun, size bazı zorunluluklar yüklediğini, bunları anımsatmak için geleceğimi söyledim...

—Teşekkür ederim,- dedi İsmet Paşa. -Gözlerini Cahit'in yüreğinden çekerek, dudaklarına çevirdi. İçtenliğine, olayı kendi doğrusu içinde, götürme isteğinin doğruluğuna inanmıştı. -Meclis'i açtırmanın bence bir tek yolu var. Bütün partilerin ortak bir tavır takınması... Mümkün mü, emin değilim!..

—Yılgı, aynı zamanda aklın en gerekli olduğu andır Paşam... Biz ipi tutarız. Gerdirme ayarını size bıraktığımızda, aklı yakalamak olasıdır diye düşündüm. Düşündüğüm oldu. Emredin!.. Üstüme ne görev düşerse, yerine getirmeyi borç sayarım.

—Birinci evreyi aştığın inancında mısın?

—Sizin inandığınıza inanmaya hazırım.

—Peki!.. Bölükbaşı'yı tanır mısın?

—Hiç bir yakınlığım olmadı. Ama, emrederseniz bulurum.

—Yetmez!.. Git bana Bülent'i bul!.,

Yerinden fırladı. İçinin coşkusu, merdiven basamaklarına bile takılmadı. Aşağıya indiğinde, gazete baskılarının anımsattığı yüzleri araştırdı. Hızla merdivenden inen tanımadıkları genç insanın bakışları, alt salonun içinde kaynaşanları bir an irkiltmişti. Önüne gelen ilk gövdeye, aradığının adını söyler söylemez, açılan koridorda, anımsadığı yüzle karşılaşıverdi...

Kolundan tuttuğu gibi, yeniden yukarıya, Paşa'nın odasına çıkardı... Aşağıdakilerin kimlik soruşturması kapanan kapının ardında kalıvermişti. İki genç insan, karşılıklı sandalyelere oturduklarında, Paşa sevecenliğin bütün ışıltılarıyla yüzlerine baktı.

—Bülent,- dedi... -Cahit, Adalet Parti'nin milletvekili. Uygulaması zor bir ödevle karşı karşıa bıraktı beni... Şimdi birlikte Bölükbaşı'ya gideceksiniz. Cahit Bey ve sen, önemli olanın Meclis'in açılması olduğunu anlatacaksınız. Bölükbaşı, demokrasi için çok çaba harcamış bir insandır. Açılışın bütün partilerin bir arada davranmasıyla mümkün olduğunu anlatabilirseniz, katılır. Eğer o da katılırsa, Alican'ı daha kolay ikna ederiz..

Bülent Ecevit, bir Paşa'nın gözlerine baktı. Bir Cahit'in yüzüne... Hiç birşey söylemeden, kalktı. Cahit'in merdivenlere yürümesine bırakmadı. Kolundan tutarak, yandaki koridora çekti. Açtığı bir kapıdan, önlerine çıkan merdivene yürüdü. Yanyana merdiveni indiler. Daracık bir avluyu geçtiler... Kapının önündeki arabaya bindiklerinde;

—Sizi ilk kez görüyorum,- dedi Ecevit.

—Ben de sizi...- Yanıtıyla, elini uzattı Cahit. -Ve gördüğüm anda, galiba görevlerin en ağırıyla karşılaşmanıza neden oluyorum. Özür dilerim.

—Paşa'ya nasıl ulaştınız? Randevusu olduğunu bilmiyordum.

—Ben ulaşacağımı bile ummuyordum,- diye güldü Cahit. -Ama salondaki herkes o kadar meşgul ve ben öylesine şanslıyım ki, elimi kolumu sallayarak odasına girdim. Hiç de kaderci biri değilimdir. Ne var ki, şu anı düşündükçe, herşeyin olumlu gideceğine inanıyorum.

—Bölükbaşı kolay biri değildir.- dedi Ecevit. -Öneri Paşa'dan gelince, pirelenir. Ama, demokrat bir insandır. Tehlikenin büyüklüğünü kavradıysa, sanırım zorluk çıkaramaz...

—Umarım,- dedi Cahit. -Çıkarırsa, bütün çabalar boşa gider. Alican, hemen Bölükbaşı'yı örnek göstererek, çekingenliğine gerekçe bulur. Bu da, Askerlerin işini kolaylaştırır. Siz tanıyorsunuz anlaşılan... İsterseniz, ben hiç konuşmayayım...

—Tanırım... Meclis'te birlikte bulunduk. Kavgayı köküne kadar götürenlerdendir... Ama, siz-de kararlı görünüyorsunuz. Paşa'yı, iki randevi arasında bir girişime kandırabilmek pek kolay değildir. Sıkıştığım yerde yardım ederseniz sevinirim.

—Sağolun,- dedi Cahit. -Emrinizde olduğumu bilin. Siz cepheye sürmek istediğiniz an, elimden geleni yapacağıma da güvenin.

Bölükbaşı'nın evinin önüne geldiklerinde, Seyfi Öztürk'ü kapıda bekler buldular. Araba durur durmaz, ellerini sıktı Öztürk... Çiçeği burnunda Eskişehir milletvekili, Bölükbaşı'nın görkemli salonundan kimseye göstermeden geçirdi onları... Çalışma odasına doğru giderlerken, "Paşa telefon etmiş olmalı," diye fısıldadı Ecevit. "Bu iyiye işaret! Bekleniyoruz!.."

Bölükbaşı, kollarını değirmen çarkları gibi çevire çevire karşıladı onları. Seyfi Öztürk'ün;

—Bülent Bey'i tanıyorsunuz,- demesiyle;

—Bendeniz Cahit Özkan,- diye atılması bir oldu Cahit'in -Adalet Partisi'nin milletvekiliyim.

—Ya!..- Dedi gülerek Bölükbaşı. -Desenize, koalisyon şimdiden oluşmakta. Oturun hele... Meclis'in üstünde kara bulutlar dolaşır... Her an kapanma kararının ilânı beklenirken, tam İsmet Paşa'ya yaraşır bir çıkışla karşılaşıyoruz. Benden

istediğiniz nedir? Yapabileceğim bir şeyse...

—Olayın başlatıcısı Paşam değil anladığım kadarıyla,- diye söze girdi Ecevit. -Arkadaşımız... Paşamı ikna etmiş. Bütün partilerin birlikte davranması, Meclis'in açılışını kolaylaştırır düşüncesinde birleşmişler. Silâhlı Kuvvetler Birliği'nin dilden dile dolaşan protokolünü biliyorsunuz. Sanıyorum, yarın Gürsel, hepinizi toplayıp, durumu açıklayacak. Paşam, demokrasi savaşımındaki katkılarınızı her zaman övgüyle değerlendirmiştir. Şimdi gelirken de, demokrasi sözkonusu olduğunda güvenilmesi gerekli çok az insandan biridir, dediler. Birlik içinde, Meclis'in açılmasını başarırsak, ulusal iradenin gerçeklesmesini sağlarız inancı da arkadaşımızın.

—Uzatmayalım,- dedi Bölükbaşı. -Matematik olarak, dediğiniz doğru... Bütün partilerin bir arada davranması, iki bakımdan anlamlı. Biri, gerektiğinde bir hükümetin oluşturulmasında, bulunmaz bir uzlaşmanın varlığını gösterir. İkincisi ve asıl önemlisi Cumhurbaşkanlığı konusu... İsmet Paşa, adaylıktan çekiliyor mu?

—Düşünüp düşünmediğini bile bilmiyorum efendim,- dedi birden Ecevit. -Gerçi, çoğunluğu sağlayasaydık, bundan doğalı olamazdı. Ama, şimdi, bu koşullarda...

—Öyleyse, bizden istenen nedir? Bağışlayın, tam anlayamadım. Bir hükümet oluşturmak mı? Cumhurbaşkanlığında ortak tavır takınmak mı? Yoksa, istenen herşeyi kabul etmek mi? Ne istendiğini de kimse bilmiyor ya,- diye koltuğunun arkasına yaslanırken; -Bin türlü rivayet dolaşıyor. Meclis açılmayacak, deniyor. Açılmazsa ne yapacaklar? Yeni bir meclis mi oluşturacaklar? Milli Birlik Komitesi, şu an Cumhuriyet Senatosuna intikal etmiş durumda. Tamamını mı kapatacaklar? Yoksa, sadece Meclis'i mi? Hiç bir şey belirgin değil... Hani, biraz daha kuşkucu olsam, İsmet Paşa bize istediğini dayatmak için belirsizliği kullanıyor, diyeceğim.

Cahit'in yüreği ağzına geliverdi. Kurt politikacıların yorgunu yokuşa sürmekteki gerekçelerine baktıkça, hayran ol-

mamak elde değildi. "Vay canına" diyordu sürekli içinden. "Vay canına! Bir gerçeğin kaç bin yüzü olabileceğini bunlardan öğrenmeli. Galiba Meclis'in en şanslı dönemine geliyorum ben... Paşa bir yanda, Bölükbaşı öte yanda... Bir de bizimkiler olsaydı da, politikayı bu okuldan öğrenseydik. Nasıl götürüyor susuzu dereye. Ve içirmeden getirmenin bütün kapılarını nasıl açık tutuyor." Ecevit'in kendisine baktığını anladı birden.

—Demeyin efendim,- dedi Bölükbaşı'nın sözü biter bitmez. -Anladığım kadarıyla, Paşa da belirsizlik içindeydi. Bu çıkış, Bülent Bey'in de belirttiği gibi tamamen benim kişisel davranışımdan kaynaklanmıştır.

—Olamaz,- diye yerinden doğruldu Bölükbaşı.-Bu mümkün değil. Bütün genç yetenekleri ben topladım sanıyordum.

Dördü de birbirlerinin yüzlerine bakıp kaldılar. Bölükbaşı'nın ne demek istediğini sözlerini bitirdikten sonra bir an anlayamamışlardı. Koltuğuna kaykılarak kahkahalar attığını görünce, hemen katıldılar.

—Teşekkür ederim,- dedi usulcacık Cahit. -Haketmediğim bir övgü kazandım.

—Neden? Kazık kadar adamların aklına gelmeyen bir şeyi hepimizin gözüne soktuğun için mi? Şimdi Alican da olurlarınsa, Meclis bal gibi açılır. Açılır ya, bu bizi müthiş bir yükün altına sokar çocuklar... Asker durmadan fatura çıkarmaya kalkar... Bildiğim Cemal Paşa'nın sağlığı da pek elverişli değil...

—Anladım efendim,- dedi Ecevit. -Emrederseniz, Ekrem Bey'le de konuştuktan sonra, sizin bir araya gelmenizi sağlayalım...

—Seyfi'yi de yanınıza alın,- dedi hemen Bölükbaşı. -Madem gençler bizden daha yumuşak ve uzlaşmacı, başladığınız gibi götürün...

Ecevit'in arabasında üçü birden, YTP'nin merkezine yollandılar. Daha yola çıkmadan, beklendikleri haberi gelmişti.

Hem İsmet Paşa, hem Bölükbaşı telefon ederek, üçü için randevu almışlardı...

Yola çıkışlarının hemen ardından, daha birer sigara yakarlarken, AP'nin önüne gelmişlerdi. Cahit, birden Ecevit'in dirseğine dokundu.

—Beş dakika bizim partiye uğrayabilir miyim? Paşa Genel İdare Kurulunda ter döküyor olmalı. Bir adımın atıldığını kendisine duyursam, kızar mısınız?

—Sahi,- dedi birden Ecevit. -Sahi Paşa'nın haberi yok muydu?

—Paşa'ya gittiğimden vardı,- dedi Cahit. -Neler olacağından ya da olabileceğinden hiç haberi yoktu. Şimdi en azından bir umut doğduğunu muştularsam, sevinir...

—Doğrusu bravo,- dedi Seyfi. -Ben Hocamdan habersiz böyle bir girişimde bulunsam, hiç kuşkusuz partiden atardı...

—Partiler olacak mı ki, atsın.- dedi buruk buruk Ecevit. -Ama, bir de becerilirse bu iş... İşte o zaman, atılmaktan da, atılmamaktan da korkacağımız olsun...

Araba durur durmaz atladı. Onlar köşe başında akşam alacasına gizlenirlerken, koşa koşa üst kata tırmandı. Varsayımı doğru çıkmıştı. Paşalarla, Albay, Genel İdare Kurulu'nu istim üstünde tutuyor olmalılardı. Gürültüler daha alt kattan duyuluyordu. Kapıda bekleyen hademeye bir kâğıt tutuşturdu. İlk kez konuştukları odaya yöneldi. Daha kapıyı kapamaya fırsat bulamadan, Paşa yanıbaşına dikildi.

—Paşa olurlandı, gülerek... -Bölükbaşı da birlikte davranıyor... Alican'ı ikna edebilirsek...

—Bilirsek mi?

—Bülent Ecevit'le, Seyfi Öztürk de benimle birlikte gidiyoruz. Akşama sizlerin toplanması olasıdır Paşam... Burdasınız, değil mi?

—Nereye gidebilirim ki evlâdım,- dedi Ragıp Paşa. Yakaladığı gibi alnından öptü Cahit'i. -Koş yavrum,- dedi. -Biz bur-

dayız. Hayırlı haberlerini bekliyoruz. Koş ve kotar bu işi... allah gazanı mubarek etsin!..

Küçücük arabanın içine girer girmez derin bir soluk bıraktı. Yüzünde bütün güneşleri doğuran bir gülümsemenin aydınlığıyla;

—Bizim cephe de tamam,- dedi. -Bir tek Alican kaldı...

—Kaldı ya, en zorunu da en sona bıraktık bana sorarsanız,- diye hayıflandı Ecevit. Başını sallarken, yanağı belli belirsiz zonkladı. -Aslında, manevra çevirmenin tam zamanıdır. Şimdi bizi tersyüz edip askerlerle anlaşıverirse, belki de bütün parsayı toplar adam...

—Parsa kalırsa,- diye atıldı Cahit. -Meclis açılmadı mı, ne güreş ver ne parsa Bülent Bey!.. Evli evine, köylü köyüne... Belki Alican, bir bakanlık kapar. Askeri yönetimin bakanlığı ama. İleride, çoluk çocuğunun yüzüne bakabilir mi? Bu birinci soru... İkincisi, bizim için hava hoş... döner, yeniden parti cilik günlerinin gelmesini bekleriz. Pundunu bulduğumuzda da bunun hesabını sorarız bir güzel... Baksanıza şu üçümüze... Daha yaşlarımız otuzu yeni doldurmuş. Olmayacak bir işi kotarmak üzereyiz. Belki de Cumhuriyet tarihinin en önemli uzlaşması, bizim koşuşturmalarımız sonucunda ortaya çıkacak. Böyle bir anın sorumluluğunu taşıyan gencecik insanlarla hangi Alican, ne zaman başedebilir ki...

—Yaşayasın Cahit Bey kardeşim,- dedi Seyfi Bey!.. -Tam da aklımdan geçenleri söyledin. Bunca belâ altında, bu kadar milletvekilini nasıl çıkarıp getirdiniz diye şaşıyorduk. Bizim Hoca bile, bir yanlışlık oldu, diye yorumlarımıza katkıda bulunuyordu!.. Sizin takım, hepsi senin gibiyse, gerekçeniz hazır demektir. Elbette, Alican'ın da çekeceği olur... Yakın zamanda, tozunu atarsınız siz o'nun...

—Önce kendi harcımızı karabilelim de Seyfi Beyciğim!..- Gülüşüyle yanıtladı Cahit. -Sizin bir Bölükbaşınız var... Bülent Beylerin de dara düştüğümüzde hepimizin sığındığı İsmet Paşaları... Biz garipler, ne ekersek elimizle, o gelecek bi-

zimle.

—Ektiğiniz toprağın verimini unutuyorsunuz,- dedi Ecevit. -Biz on yıl uğraştık. On yılda, bir devrimin de etkisiyle ancak bu kadar gerilediniz. Kitlesi olan, partidir. Ve öyle görünüyor ki, sizin Menderes'inizin lafını tersine çevirmek gerekli... Hani, "Ben odunu aday göstersem, seçilir," demişti merhum!.. Sizin kitle, bunun tam karşıtını ispatladı. Odunu önder yapabilirim, dedi hepimize. Ayaklarımızı denk almazsak, yapar da.... Yine de, anlayışlı bir Başkan bulmuşsunuz...

—Askerlere teşekkür borçluyuz dedirteceksiniz neredeyse... Bizim ilçe düzeyinde, sağlam bir diyaloğumuz zaten vardır... Sizin partiden gelen arkadaşım, mahalle komşum. Okulda birlikteydik. Ben biraz büyüğüm. Kentin ilk okumuşlarından sayılıyoruz ikimiz de... Hiç bir zaman yobazca bir düşmanlık bulunmadı aramızda. Bulunumaz da. Doğrudan Paşa'nın yanına giremeseydim, Yalçın'ı bulup rica edecektim. Gerginliklerin doruğa çıktığı... Caminin bile ayrıldığı zamanlarda da, kisisel ilişkilerimiz hiç bozulmamıştı... Çünkü, birbirimizle akraba sayılırız. Ama, yine de ayrı partilerden olanların, bir arada kaynaması, bizim particilik görüşlerimize aykırıydı.

—Nerden akıl ettiniz öyleyse,- demekten kendini alamadı Bülent Bey!..

—Bir şey söylesem, inanır mısınız? Bizim bir Osman Amcamız var... Kurtuluş Savaşı gazilerinden... Kentin meyhanecisi...

—Dur!..- dedi birden Ecevit. -Osman Çavuş... Ya da efe!.. Anımsıyorum! Bir İzmir gezisine katıldığımda tanımıştım. İstasyonda karşılayıcılar arasında göremeyince Paşa özellikle çağırtmış, başbaşa epeyce konuşmuştu...

—Evet o... Üç şey söyledi ki, kulaklarımda küpe... Biri, karşı parti olmadı mı, demokrasi olmayacağı... Yerden göğe haklı... İkincisi, Karşı tarafı okkanın altına sokmaya uğraşacağına, yükünün birazını aktarmaya çalış... Ve hiç unutmuyorum. Bir üçüncüyle noktalanmıştı. "İsmet varken, işimiz kolay, baş-

vuracağımız yerdir." Doğruymuş. Üçü de... Sizi böylesine yakından böylesine güç bir sorumlulukta tanımasam, içtenliğinize kolayca inanmazdım. Oysa artık biliyorum. Yalçın ne kadar dostumsa,.. Yurtseverliğine nasıl tanıklık edebilirsem, sizin için de aynı yemini ederim... Bu benim ilk deneyimim... Sonradan politik gelişmeler neyi gerektirir bilemem. Ama, sizleri tanımaktan, sizlerle birlikte, yılların kavgasını veren insanları öğrenmekten sevinçliyim. Bunlar benim, kendi deneyim ve birikimim. Ama, en sonuncusunun daha ilk başvuruda dğru çıkması, onların birikiminin büyüklüğü karşısında irkiltmiyor mu sizi?.. Ben ürperiyorum... Dağdaki çobanla, Ankara'daki Başkan aynı konuda, aynı şeyi düşünüyor...

—Haklısınız, -dedi Ecevit. -Cumhuriyetin fazileti de bu olsa gerek. Ancak, böyle bir düşünce birliği sağlandığında, demokrasi de oturmuş olacak. Peki, bu askerlerin tutumu ne oluyor o zaman?

—Onun yanıtını da İsmet Paşa verdi az önce; -İhtilâl yapmış askeri, kışlasına sokmak için biz bile dört yıl uğraştık, dedi söyleşimiz sırasında... Düşünebiliyor musunuz? Başları, komutanları iken onlar, Atatürk, İsmet Paşa ve Mareşal yani, dört yıl uğraşıyorlar... Şimdi İsmet Paşa tek başına... Bir de bizler varız. Yepyeni, bilinmeyen ve isteyen bizler... Ne yapılabilir? Bir yıl içinde kışlalarına dönüp gitsinler, diyoruz. Hem de, idam sehpalarının gölgesinde geçirilmiş bir seçimin hemen ardından... Kıl payıyla yitirmiş ardılların, intikam çığlıkları kulaklarını zonklatmaktayken... Paşa'nın sözlerini duyuncaya, hop oturup hop kalkıyordum... Politikada piştiğimi sanırdım. Yıllar boyu, karşımdakinin benden haklı olabileceğini düşünmeye alıştırdım kendimi. Particiliği, yöneticiliği hep böyle anladım... Ama bu kez, milletvekilliği mazbatamı alalı iki gün bile olmamışken, gireceğim Meclis'in açılmadan kapanbileceğini öğrendiğimde... Öfkem başıma sıçramıştı. Şimdi!.. Böyle söyleşiye dalınca kavradım birden. Onlar da kendi açılarından haklılar. Ama, biz, sizi saymıyorum Bülent Bey!.. Siz eskilerdensiniz. Biz Seyfi Bey ve benim gibi olan-

lar. Çiçeği burnundaki milletvekilleri... Damdazlak ortadayız... Şu Meclis'i açtırıp, bir kez ulusal egemenliği kullanacak duruma getirebilirsek, biz de haklı olmayacak mıyız?

Parti merkezine vardıklarında, Alican'ın çıktığını öğrendiler. Ecevit'in şakaklarındaki zonklama arttı. Seyfi Öztürk, beyaz teninde kabaran bir allığın içine bulandı... Cahit, kara-dıkça karardı... Hemen direksiyon kırdılar. Evine gittiklerinde de, az önce dışarı çıktı yanıtını aldılar...

Ecevit, Paşa'ya telefonla durumu bildirdi. "Bana geliyor," diye muştuyu verdi Paşa... "Öteki arkadaşlar da teşrif edecekler. Biz de doğru gelin. Belki bir ortaklık protokolü hazırlayacağız. Yardım edersiniz!..."

Gözleri ışıl ışıl birbirlerine baktılar... Bülent Bey, kulaklığı açık tutmuş. Söylenenleri üçü de duymuşlardı... Kolları birbirine kenetlendi. Yüreklerinin coşkusunu kabaran pazularından birbirine aktararak, arabaya yöneldiler...

HAK SANILANIN GASP SAYILMASI

İnfaz Savcısı, dış kapının önünde bekleyen Cahit'in yanına geldi. Karşılıklı durdukları an, elini uzattı Cahit. Gözlerinde patlayan gazeteci flaşlarıyla sarsıldılar. Birbirini izleyen şimşek şakırtılarının izinde, "Kayseri Ceza ve Tutukevi"nin kalın kapısını aştılar. Boşluğa sığındıklarında, her ikisi de gözlerini kırpıştırdı.

—Yarın kıyamet kopacak, -dedi buruk bir gülümsemeyle Savcı.

—Biz zaten "Mahşerin Atlıları"na döndük,- dedi Cahit. -Bir yandan, içimizi pekiştirmeye uğraşıyoruz. Bir yandan Hükümet etmeye çalışıyoruz. Öte yandan da, bir büyük haksızlığın düzeltilmesi için didiniyoruz. Ne yana koşsak, dağ gibi engeller yığılmış. Teşekkür ederim. Hiç oyalamadan ziyaretimi sağladınız.

—Bir infaz savcısı, -dedi genç yardımcı, -Hükümet ortağı bir partinin milletvekilini nasıl geri çevirir?

Cahit, genç insanın gözlerinde balkıyan kıvılcımlara baktı uzun uzun. Derinlerinde, hukuka güvenmenin rahatlığını buldu hiç araştırmadan. Sözlerinin şaka olduğunu biliyordu. Aynı biçimde yanıtlamak isteğiyle güldü;

—Düşman kardeşlerden birini iten, ötekine tutunuverirdi, -dedi gülüşünü sürdürerek. -Siz hukuka yaslanmayı seçtiniz. Yarın kopacak kıyamette, sizin de epeyce katkınız bulunacak bilmiş olun...

—Mektubunuz geldiği an, olabilecekleri düşünmeye çalıştım. Zor bir dönemden geçiyoruz. Bu dönem içindeki geçiş-

lerde, aklı ayakta tutmaya çalışanlardan biri olduğunuzu öğrendim. Başsavcımız, sınıf arkadaşınızmış. Aileler, yakınlar, aracılar, burdan başka alıp, dışarda başka satıyorlar. Birinci ağızlar, kendi aralarında konuşursa, iş değişebilir. Çünkü, başka satılan her şey, bizim üstümüze baskı biçiminde yansıyor. Askeri yönetimin etkileri sürüyor. Bu insanlar burada tutuldukça, süreceği de besbelli... Bazıları sömürecek. Bazıları tersine yontmaya uğraşacak. İstedim ki, etkin biri, hem durumu yakından görsün. Hem buradakilere, yapılamayacakları kendi ağzından aktarsın. Sanırım, önemli bir uzlaşma sağlanabilir. Bıkkınlık gösterenler var... Tezcanlı davrananlar az değil... Hazırlıklı olun... Sizi topa tutarlarsa, içerde olmanın koşullarına vermeye çalışın...

—Uyarılarınız için teşekkür ederim Savcı Bey!.. İyisine de, kötüsüne de hazırlıklıyım, tasalanmayın. Biliyorum ki, bunların haklı olduğu çok yer vardır. Buna karşılık Hükümetin haklı olduğu yerler de, en azından onlarınki kadar. Ben arabulucu değilim. Az önce söylediğiniz gibi, mümkün olduğunca sağduyuyu ortaya çıkarmaya çalışacağım.

—Benim de istediğim buydu efendim,- dedi genç Savcı. -Umut verebilecek bir davranış, büsbütün düşkırıklığı üretir diye korkuyorum. İçerdeki için gün bitmek bilmez. Sizin söyleyeceğiniz her söz, bitmeyen bu gün içinde bin kez yinelenip, olumlu bir vaad haline getiriliverir. Tersini yapmaya kalkarsanız, öyle bir karamsarlık tohumu atarsınız ki, bazen ben bile şaşırıp kalıyorum.

—Haksız sayılmazlar,- dedi yeniden. -Meclis zaten kılı kırk yarma yeridir. Yılların alışkanlığını tam bir grup kadrosuyla sürdürünce, burda daha da yoğun incelemelere girişmeleri doğal.

Savcı'nın odasına gelmişlerdi. Daha onlar kapıdan girerken, kahveleri yetişti. Cebinden çıkardığı sigara paketini masanın üstüne koydu Cahit. Çantasını açtı... Savcının yan gözle baktığını sezmemişcesine kapağını ardına dayadı. Kendiliğin-

den gösterdi. İçi, TBMM markalı sigarayla doluydu. Savcı, birden başını başka yöne çevirdi. Kahvesinden höpürtülü bir yudum içtikten sonra;

—Fakat,- diye yeniden Cahit'in gözlerine baktı.- Burda da o dediğiniz duruma kapılınca iş sarpa sarıyor... Giderek herkesi, herşeyi suçlamaya yöneliyorlar. Bazen tartışmalarına tanık oluyorum.- Cahit'in gözlerini kırpıştırmasından alıngan, vurguladı.- Dinleme değil! O önceleriymiş. Aralarına karıştığım zaman. İnanır mısınız beyefedi, bir zamanlar Türkiye'yi yönettiklerinden kuşkulanıyorum. İçerinin psikolojisi ne olursa olsun, Kamu Hukukunda, iktidara gelmenin yetmediğini öğrettiler bize. Orada kalamamak da gelememek kadar önemli bir eksik oluşturuyor bildiğim.- Birden gerektiğinden fazla açılıp acılmadığı kaygısına kapıldı. Başsavcı, yeterince güven vermişti. Yine de, karşısındaki bir politikacıydı... Hukukçuluğu, artık yasa koyuculukla değişmişti. Yarın, bu söylediklerini kötüye kullanmayacağı nereden belliydi?

Cahit, savcının birden susuvermesinden incindi. Gözlerinin içinde dolaşan gözbebeklerinin sorularla bulandığını bildi. Bütün içtenliğiyle yanıt verdi soran bakışlara. Yetmediğini sezince, sözleriyle güvendirmeye uğraştı.

—Bilmek, bilmemekten yeğdir Savcı Bey!.. -Dedi. -Ne kadar yakında bilirsem, değerlendirmemi o kadar sağlam ölçülere dayandırırım. Bu insanlar, şimdiki durumları ne olursa olsunlar, demokratik bir oluşuma hizmet ettiler... Olayı biraz katı alırsak... İktidarda kalamamak başlı başına bir suçtur, hükmü bazılarının asılması bir büyük kitlenin de burada çile doldurmasını doğal sayar. Ne var ki, politika çok değişken bir ilişkiler yumağı. Bazen Parti Başkanımızın girişimlerinden çok geç haberimiz oluyor. Milletvekili olmak, herşeye egemen bulunmaya yetmiyor çoğun. Haklı oldukları yerler vardır. Tarihten ders almaları gerekirdi diyemiyeceğimiz durumlar olabilir. Bizim demokrasi tarihimiz o kadar yeni... Ordunun yönetime isyanı o kadar beklenmeyen bir çıkış ki... Bir

darbeler geleneğimiz yok. Belki bu ilk olacak. Belki bundan sonrasında, biz yeterince ders alamazsak, yenilerinin başlangıcı sayılacak. Ama bu bile bir devamlılık biçiminde mi olacak? Yoksa, şimdidin karşılığı biçiminde mi, kimse bilemez. Olup olmayacağını da bilemez. Ölçütler değişik. Koşullar bambaşka... Ne var ki, bu koşullar içinde bile, açılmak istenmeyen bir Meclis açıldı.... Kıpırdanışlardan söz edilirken, Tutuklular, K yseri'ye getirildi. Bir ortak anlayış noktası bulunabilirse, belki uzatmadan da, salıverilmeleri olası... Yani, bizim avanatajlarımız, bunlarda yoktu. Sandığın verdiğini, bazılarının alabileceği gibi bir denek taşından yoksundular. Biz öyle miyiz? Her an, her adımı hesaplı atmaya alıştık desem yeri. O bakımdan, bir gün kendi istençleri dışında herşeyi yitirmiş olmalarını bağışlamak zorunluluk.

—Ama beyefendi,- dedi yeniden savcı. - Bunlar dediğiniz gibi deneyimsiz demokrasimizin öncüleriyseler, en azından bunun gereğini yerine getirmeleri gerekmez mi? Zamanında davranamadık... Yeterince direnemediğimiz için, yelin önünde sürüklendik, diyebilmek bu kadar zor mu?

—Acaba yelin yönünü görebildiler mi? Demokrasiyi diktaya çevirme hevesleriyle suçlanıyorlar... Peki, böyle bir niyetleri var mıydı bakalım? Daha da ilginci, seçim olan bir ülkede, üstelik güçlü bir muhalefet de yaşamaktayken, diktaya gidebilmek mümkün müydü? Bunlar, yanıtları tarihe bırakılmış sorular. Ama, biz yaşıyoruz. Hem de asker sultası altında demokrasiyi yeniden yerleştirmeye uğraşıyoruz. Hiç bir deneyimimiz yok. Tek bildiğimiz, asker istediğinde, yönetime yeniden el koyabilir görüşü. Hatta korkusu. Korkuyla demokrasi bağdaşır mı? Kendimize bile sormaktan çekindiğimiz bir soru bu... Sorsak, vereceğimiz yanıttan da korkuyoruz. Oysa, demokrasinin, yarımı, buçuğu yok savcı bey... Tıpkı hamileliğin olmadığı gibi... Ya demokratik bir yapı kuracağız... Geçmişin kırgınlıklarını, küskünlüklerini merhem gibi saracağız. Ya da düşmanlıkları körükleyerek, yeni darbelerin kı-

vılcımını tutuşturacağız. Ama, eninde sonunda, yeniden sandık varsa, yeniden insanlar çekişecekler. Seçim denilen olgu, birinin kazanmasıysa, bir diğerinin mutlaka yitirmesi demektir... Böyle bir ortamda, çekişmenin olmayacağını beklemek biraz fazla safdillik değil mi?

—Hazırlıklı gelmişsiniz, -diye güldü Savcı. -Ben sizi uyarmak istiyordum. Anlaşılıyor ki, buradaki tartışmalar, oralara kadar ulaşmış...

—Kimsenin hakkını gasbetmedik! Ama, onlar olsaydı, bizim hepimizin seçilip seçilmeyeceği yine de tartışma kaldırır. Ne ki, seçimdir. Onların hepsinin seçilmesi de aynı mantık içinde pek mümkün değildi. O bakımdan, politikacı politikacı tartışırsak, belki bir ortak nokta buluruz.

—Sağolun efendim, -dedi Savcı. -Ne olsa, durumları üzücü. İçlerinde kendini tutamayanlar olur. Ama, dediğiniz gibi, bunlar öncülerdi. Şimdi, hakedilmemiş bir durumda bulunduklarını ileri sürerlerse, haksız saymamak gerek.

—Döndüğümde Adalet Bakanı'na teşekkürlerimi söyleyeceğim savcı bey. Gerçekten anlayışlı bir hukukçu görevlendirmiş. Çam sakızı çoban armağanı, Meclis sigarası getirdim. Kendi zamanlarının paketlerinden bulmaya çalıştım. Bilmem tiryakiler için makbule geçer mi?

—Sanırım efendim. Eski alışkanlıklarını canlandırmak olsa da, değer gibime geliyor. İyi düşünmüşsünüz.- Fincanının boşaldığını görür görmez ayaklandı. -Şimdi yemek salonundadırlar. İsterseniz girelim... Ben akşama kadar buradayım. Hatta isterseniz, daha da fazla kalabilirsiniz.

—Teşekkür ederim. O kadar uzun kalacağımı sanmam. Ama, bakarsınız tartışmaya dalmışız. Önce, Bayar'la konuşmam mümkün mü?

—O'na, ayrı bir yer verdik efendim,- dedi Savcı. Tam genel koğuşlara yönelmişken, koridor değiştirdi. -Bu taraftan gideceğiz.

Cahit, önüne düşen savcıyı izlemeye başladı. Demir kapı-

lar, birbiri ardına açılıp kapanıyor. Savcı, adım adım ilerledikçe, Cahit de, cezaevinin derinliklerine yöneliyordu.

Yeni bir kapının açılışının hemen ardından, genişce bir alana geldiler. Savcı durakladı. Cahit de... Önündeki kapıyı tıklattı. İçerden, dev ininin derinlerinden gelircesine yankılanan bir:

—Girinizi!.. -Uğultusuyla irkildiler.

Savcı usullacık kapıyı açtı. İçerinin ampul aydınlığı üstlerine döküldü... Ağır ağır girdiler. Bayar kalın gözlüklerinin ışıltılarıyla, hafifçe doğruldu. Savcı'ya bütün tanıdıklığıyla, Cahit'e bir yabancının bakışıyla baktı bir an. Sonra, belleğinde bir büyük kitabın sayfalarını çevirircesine kıpırdandı. Elini uzattı. Kalın kaşlarını oynattı. Dili, takma dişlerini takırdatarak avurdunu şişirdi...

—Cahit Bey, -diye yerinden doğrulmaya davrandı...

Cahit, üstü egzemalı eli kavradı. Boğrulmasına olanak vermeden yerine oturturken öptü, başına koydu. Işılayan gözlerime baka baka:

—Rahatsız olmayın efendim.-dedi. -Sağlığınızı kendi gözlerimle görmek istedim. Şükürler olsun, umduğumdan bile iyi buldum. Nasılsınız?

—Teşekkür ederim, -derken, yeniden diliyle avurdunu şişirdi Bayar.

Savcı, varlığından tedirgin olduğunu anlamışcasına, kapıya yöneldi.

—Ben sizi dışarda bekliyeyim, -diyerek hemen çıktı.

—Oturun,- dedi Bayar. Pek geniş olmayan odasında, masası, arkalıklı sandalyeleri yatağı ve kitaplarıyla, kocaman lupunu yerleştirecek yerler bulmuştu. Cahit'i oturtacak yer gösterirken, tam bir ev sahibi gibi davranıyordu. -Kusura bakmayın, burada bulunabilenin en iyisi olduğunu söylediler.

—Değiştirilmesini sağlayabilirim efendim.

—Hayır!... Öteki arkadaşlarıma ve veriliyorsa, ayırım iste-

miyorum.

—Haklısınız!.. -Dedi Cahit. -Pek çok insanı, sizin bu kararlı tutumunuz ayakta tutuyor. Zaten önemli olan burda rahat etmemiz değil. Koşullar elverir vermez, normal hayattaki yerinizi almanız.

—Askerin baskısı sürüyor mu?

Cahit, oturduğu yerde birden kaykıldı. Bayar, belki de en son konuşulacak konuya, en baştan girivermişti. Belleğinin taze sayfaları arasında bir çağrışım uyandı. İsmet Paşa'ya gittiği anın resimleri bir bir gözlerinin önünde belirdi. Konuşmaları sözcük sözcük yinelendi sanki; "Ne biçim insanlar bunlar?" sorusuyla irkildi. "Konunun özünü yakalamakta ustalanmışlar. Daha ağızlarını açtıkları anda, söylenmesi gerekenle, söylenebilecek olanın ayırımını yapmakta üstlerine yok. Nasıl oluyor da, bunca inceliği kavrayan insanlar, en önemli noktayı gözden kaçırabiliyorlar..." Derken, Osman Usta'nın resmî nazlı nazlı sallanıyor ikisinin arasında... Bir tek sözcük, bütün ötekileri gölgeliyor bir an... "İktidar," diyor Osman usta... "Palaşılması mümkün olmayan lokmadır." "Atladıkları nokta burası işte... Paylaşmaya yanaşmamak. Ve elbette devlerin tepişmesinde, olayın özünü kavrayamayan herkes güme gidiyor... İsmet Paşa orda... Hükümet koltuğunda oturuyor. Bayar burda... Kayseri Ceza ve Tutukevinin bir koğuşunda, hazeren sandalyaya yerleşmiş... Ve birbirine çakıştığı zaman da, birbiriyle çatıştığı zaman da, gümbürtüsü yere göğe sığmıyor... Biz mi abartıyoruz, sorusu yanlış. Abartmasak da, çakışma ya da çatışmanın çapı hepimizi kapsayıveriyor... Öyle bir çekim gücü taşıyor ki bilenin ettiği iş, hepimiz yel önündeki hazan yaprağı gibi sürükleniyoruz. Kavrayamadığımız... Belki de kavrayamayacağımız bu olsa gerek..."

Bayar, kalın gözlüklerinin ardından Cahit'in donup kalan yüzünü inceliyordu. Yanıtını çoktan almanın rahatlığı içindeydi. Yine de bekliyordu. Başını salladı Cahit. Gözlerini kır-

pıştıra kırpıştıra;

—Çok sıkıştırıyor efendim, -dedi. -Ben buraya gelirken, bir eylem hazırlığından söz ediliyordu...

—Harbiye komutanı mı?

—Önde görünen o...

—Arkası derin mi?

—Bizim askerler öyle diyor...

—Silâhlı Kuvvetler Birliği öyle mi?

—Sanırım... Her çalkalanmanın altından cunta söylentileri yaygınlaşıyor. Her girişimin eleştirisi, sivillerden çok askerlerden geliyor...

—Paşa ne yapıyor? Hiç bir tedbiri yok mu?

—Başbakan olarak sürekli dolaşıyor. Birlikleri denetliyor. Askerle yakından ilgileniyor. Meclis'ten çok karargâhlarda zaman geçiriyor.

—Ben de öyle görüyorum, -dedi Bayar. Bir süre arkasına dayandı. Dili, avurdunu pompaladı. Yanağının dalgalarından güç alıyormuşcasına suskusunu sürdürdü. Cahit'in gözlerinin pınarlarından, yüreğini, beynini denetlemek amacıyla bakışlarını gözbebeklerine dikti. -Yukarıyı halletmiş olmalı. Aşağıyı tahrik ediyor... Demek ki hakkından gelecek... Eğer istiyorsak... -diye kestirip attı...

İstiyorsa!..

Beyninin içinde yankılanıp duran bir tek sözcüğün, yapılabilecek olanlarla, yapılması olanaksız ne varsa hepsini içermesiyle irkildi Cahit... "İstiyorsa!.." Belleğinin bütün hücrelerine, kalın ciltli birer kitap gibi vuruyordu her ses... Hücrelerinin her birine yayıldıktan sonra, bir ürperti gibi derlene toparlana dudaklarına yürüyen sözcüklerin altında kaldı bir zaman. Gözlerinin derinlerinde beliren soru, sözcüklerden önce ulaştı Bayar'ın beynine;

—Neden istemesin?

Bayar'ın şişen avurdu soldu. Kalın gözlüklerin camında kıvılcımlar balkıdı. Sandalyesinde kaykıldı. Başı ağır ağır di-

kildi. Kuyudan gelen boğuk sesinde, dümdüz bir titreşimin soluğu, koğuşun duvarlarını yaladı;

—Tercihine kalmıştır, -dedi ağır ağır... -Memleketi askerle mi, Meclis'le mi idare edeceği hususundaki tercihine kalmıştır. İş buraya vardıysa, arası yoktur... Büyük Komutanlar, Harbiye kumandanına katılıyorlarsa, İsmet Paşa da bir zaman askerle götürmeyi tercih edebilir... Siyaset adamının alanı sanıldığı kadar geniş değildir, -derken yeniden durakladı. Cahit'in can kulağıyla dinlediğinden güvenli, yutkundu; -Demokratik nizamda, herşey idare edenin istediği doğrultuda gelişmez. Hiç umulmadık yerlerden direnme gelebilir. Bazen bunların kırılması, memleket çapında derinleşen yaraları kanatabilir. Siyaset adamı bunları baştan bilmezse, kötüsünde çözülür Cahit Bey... İsmet Paşa, kötüsünün ustalarından biridir. En zor zamanda tükenen çarelerin yerine yenilerini bulmakta tereddüt etmez. Cumhuriyetin bu günlere gelmesinde fedakârlığı kadar bu hüneri de etkili olmuştur. O bakımdan isterse, dedim ama, istediğini biliyorum. Askerle nereye kadar gidileceğini iyi bilir. Bir harbin demokrasiye çevrilmesinde hayatını verecek kadar fedakârlık göstermiştir. Şimdi, yenilenmesinde, tereddüt edeceğini sanmam... Sanmam ya, fazla yardım etme imkânım yok. Bu meseleyi tek başına çözmek zorunda. Ben tek başıma kaldığımda, zorlandım... Hatta, size açıklamakta mâni görmüyorum. Üstlerekilerin tavrına hiç inanmamakla birlikte, alta inemedim. İsmet Paşa'nın oraya gidemeyeceğine inanıyordum. Aşılabileceği ihtimalini hiç düşünmedim değil. İhtimal vermedim. Ve siyaset hayatında, ihtimal verilmeyen ne varsa, yaşamak zorunda kalınıldığını bir an için unutmak istedim. Sandım ki, "rağmeni" zorlamak kolay değildir. Zorlandığında aşılabileceği belli olmadığından. İşte bu değerlendirme, aynıyla tekrarlanmamalı. Tekrarlamamak için gayret gösterildiğini söylüyorsunuz. Ben de izliyorum! İçerden!.. Yardım edemeden!..

Birden başladığı gibi, birden susuverdi. Derin derin solu

du. Dili yeniden avurdunu şişirdi. Bütün söyleyeceklerini söylemiş gibi duruyordu. Ama, henüz söylenmesi gerekeni söylemediği kuşkusunu da ayakta tutuyordu. Cahit, yüzünde tek kıl oynamadan Bayar'a bakıyordu. Bir yandan sözcüklerini belleğinin en unutmaz bölümüne yerleştirmeye uğraşıyor... Bir yandan da; "Siyaseti ustasından öğrenmek başbaşka," diye düşünüyordu. "Bunca zamandır çok şey öğrendiğimi sanıyordum. Oysa, Osman amca'nın ded ikleriyle, bunlarındakini çakıştırınca, koskocaman bir yaşam deneyimini özümsediğimi anlıyorum. Hepsi de sonuçta kendi düşüncelerini aktarıyorlar. Ama, aktardıkları, geçmişin labaratuarında denenmiş ve kesin formüller haline getirilmiş siyasal formüller... Nereden nasıl yürüyeceğini görüyorsun. Aslında, her söylediğini inanarak bana mı aktarıyor? Yoksa, burdan gider gitmez İsmet Paşa'ya aktarılmasını mı istiyor? Açık değil... Arasını büyük bir incelikle benim yeteneğime bırakıyor... Daha koalisyon kurulduktan hemen sonra İsmet Paşa'nın söylediklerini şimdi anlıyorum. "Sizinkiler herşeyi oldu bitti anlayışıyla değerlendirirlerse, başka oldu-bittilerle karşılaşabiliriz," demişti. O arada, Bayar'dan gelen yanıt da, buna benziyordu. "Af istemiyorum!.."

Bizimkiler iktidar ortağı olmanın ezikliğinde mesajı alamadılar. Ben de alamadım. Söylentiler ayağa düşünce, seyirtip gelmenin nedeni bu olsa gerek. Gecikmiş olabilirim. Söyledikleri, henüz zaman olduğunu gösteriyor ama, ben yine de korkuyorum. Ya gercekten geciktimse!.. Yapılacak bir bir şey kalmadıysa!..

—Ben yardım etmek istiyorum efendim, -dediğinde, Bayar'ın gözlerinin güldüğünü gördü. Bu yanıtı bekliyor olmalıydı.

—Öğrendiğim başka bir şey daha vardır,- dedi yine ağır ağır Bayar. -Siyaset hayatında, rüzgâra karşı durmak kolay değildir. Ben konuşmamızı unutmak zorundayım... Siz unutmak zorundasınız. Çalkantılar öyle bir görüntü verecektir... Siz de

tek başınıza kalabalirsiniz. Gençsiniz!.. Memleket sizden çok faydalanacak...

—Başladığınızda siz de gençtiniz efendim. Çekinseydiniz, urkseydiniz, memlekete faydalı olabilir miydiniz?

—Bizim şartlarımız başkaydı, -dedi hemen Bayar. -Sizin şartlarınız başka... Biz, herşeyi kendi gayretimizle meydana getirmek zorundaydık. Geçmişin yükünü taşımıyor, tam tersine geçmişe karşı mücadele ediyorduk. Avantajlarımız sayılmayacak kadar fazla... O bakımdan karşılaştırmak istemem.. Bizim kolaylıklarımız, sizin zorluklarınızdan artık... Biz devleti istediğimiz gibi kurduk. Siz istenilen gibi götürmek zorundasınız. Zorluğun kaynağı bu. Kollanması gerekenlerin hepsi, bizimle aynı düşüncedeydiler... Oysa, bildiğim bir şey var. Yeniceri sadrazamın kellesini koparır ama, Padişah'a biat etmiştir. Onu değiştirmeyi ya da hükümdarlığı kaldırmayı düşünemez. Düşünmek istese bile düşünemez. İçinde bulunulan şartlar, böyle değil. Bunca tecrübeli devlet adamının zorlandığı durumlar karşısında, sizleri yalnız bırakmaya içim elvermiyor. Ama, görüyorsunuz. Burada, dört duvar arasındayım. Sanırım anlayışla karşılanmanın nedeni de budur.

—Haklısınız efendim, -dedi Cahit. -Şimdi daha iyi anlıyorum. Siz dört duvar arasındasınız. İsmet Paşa, ağır koşulları kaldırmaya uğraşıyor. Biz, tutkularımızın tutsağı olmuşuz. Politikaya soyunmamızın amaçlarını göz önünde bulunduruyoruz. Bir haksızlığı gidermek için yola çıktıksa, iktidar ortağı olarak ertelenmesine dayanamıyoruz. Maden Hükümetiz! Madem Meclis'te yeterince çoğunluk var! Gereken yapılmayınca, komplekse kapılıyoruz.

—Siyasetin kaynağı,- dedi yeniden Celâl Bayar. Bütün bir yaşamı, siyasal çalkantıların içinde geçirmenin engin deneyimiyle. -Tabandan yeni filizler verebiliyorsa, işliyor demektir. Biz, huzur içinde ikbali de zilleti de karşılamayı öğrendik. Artık, benim veya İsmet Paşa'nın isteyebileceğimiz bir şey kaldı mı, bilemem... Haksızlık varsa, demokratik nizam tehlikede

demektir. Bizim başımıza gelen haksızlık, bir yerde, kendi eksiğimizden kaynaklanıyor, denilebilir. İktidar olmak, aynı zamanda muktedir olmak anlamını taşır. Hapiste felsefe yapmak ise, muktedir olamayanın işidir... Az önce de söyledim. Biz geçmişe karşı davranıyorduk. Siz geleceği kurtarmaya mecbursunuz. Bu mecburiyet, bir yerde elinizi ateşe sokmayı gerektiriyor. Sizde, bunu yapabilecek bir karekter ve bilgi birikimi görüyorum. Kendini düşünme faslını çok gerilerde bırakmış bir pîr-i fani, hayatın başındaki bir insanla bundan daha açık konuşabilir mi, bilemem. Hayatım, politika içinde, memlekete hizmetle geçti. Doğru yaptım, yanlış yaptım, tarihin tartışacağı konudur. Ben kendi bilgimin, düşüncemin ve kudretimin dahilinde olanı yaptım. Şimdi siz de böyle bir başlangıcın ucunda bulunuyorsunuz. Beni bile işbirliği yaptığım için suçlandırdılar. Şimdi, onca kompleksin üstüne yürürseniz, siyaset hayatınızı bitirebilirler...

—Bakın efendim, -dedi birden kendini savunma gereksinimiyle Cahit. -İnanç ve düşüncelerime uymayan bir politik hayatı hiç düşünmedim... Yeni zorluklar gelirse diye de bakmam. Doğru olanı yapmaktır politika. Ama, doğrunun, kaç bin yüzü olduğunu söylüyorsunuz. Yine sizin sözünüzdür. Herkes kendi bilgi, düşünce ve kudreti dahilinde olanı yapabilir. Benim elimden gelen, durumu bütün açıklığıyla önünüze sermektir. Sizden aldığım gücü de, sonuna kadar kullanmak. Bundan ötesinde, yükselir miyim, düşer miyim diye düşünmeye hakkım yok. Politika bildiğim kadarıyla, bir yükselişler ve düşüşler mesleğidir... Siz, daha iki yıl önce, Çankaya köşkünün seçilmiş sahibiydiniz. Şimdi, burda, bir hapishane koğuşunda tartışıyoruz. Alıngan davranmayacak kadar engin bir gönül açıklığı gösterdiniz. Yalan söyleyemeyecek kadar borçluyum size. Bu yüzden de lafı dolandırmak istemiyorum, dedim. Yine de, politikacılık kanımıza işlemiş olmalı. Benim gördüğüm kadarıyla, durum çok tehlikeli. Bizimkiler acele ettikçe, asker içindeki kaynaşma artıyor. İsmet Paşa, tam anlamıyla yalnız. Çünkü, kendi altından da askerle işbirliği ya-

panlar var. Ne kadarını biliyor. Ne kadarıyla başedebilir, bilemem...

—Kendi altıyla başeder,- dedi hemen Bayar. -Partisini, adamlarını bilir. Kimin, nereye kadar gideceğinde yanılmaz. Askerin aşmasını sağlayan, bizim ayrı davranıyor olmamızdı. Şimdi tek başına, daha da rahat ve güçlüdür. Ama, zaman dar... Kışlasından çıkan askeri, yeniden oraya sokmak, bugünden yarına gerçekleşmez. Hele asker kışlasına dönsün... Hele siyaset, idareye hakim olsun... O zaman, çok ayrı davranmadığımız ortaya çıkacaktır. Biz, boynumuzda idam fermanlarıyla geldik Cahit Bey... Bakarsanız, yaşadığımız fazladır. Daha komitacılık zamanlarımızda fazladır... Milli Mücadele içinde fazladır... Sizin Osman Çavuş yaşıyorsa, anlatsın. Ondan sonrasındaki kolaylığımızın kefareti, ödediğimiz bedelde yatmaktadır. Ama, şimdi öyle değil. Bu fazlalıkları, memleti demokratik hayatında ve Milli Mücadele'nin felsefesinde sürdürmek isteğimiz kesintiye uğradı... Halk Partisi'nin Meclis dışına taşırdığı milli irade, yeniden Meclis'e ne kadar dönerse, asker de kışlasına o kadar döner... Korkarım, Çankaya Ordu'ya devredilsin. Bu bir gelenek oluşturmadır. Çankaya'nın bir sonraki misafirini, bizim geleneğimizde Meclis tayin ederdi. Şimdi artık Genel Kurmay tayin ediyor. İsmet Paşa bunun anlamını bilir. Bildiği için de, hayatını buna vakfedip etmemekte tereddüt gösterirse, haksız bulmam.

—Gösterdiği konusunda şuncacık kuşkum olsaydı efendim, -dedi Cahit, -sizi rahatsız etmeye cesaret edemezdim.

—Arkadaşlarım acı içindeler, -dedi yeniden konuyu değiştiriyormuşcasına Bayar. -İçlerinde, halâ burada bulunuşumuzu anlayamayanları var. Çoluk çocukları perişan. Bizim için çok şey söylediler. Ama, çoğumuzun aylığından başka geliri yoktu. Şimdi, iktidardan uzak kalınca, varolan imkânlardan kesildi... Yerlerinden yurtlarından oldular. Ailelerinin başsız kalması yetmiyor, burada da ihtiyaçları beliriyor. Bütün bunların, yakınlarına yakınmalarını tabii hale getirdiğini kabul etmeliyiz... Duvarların ötesine ne yansıyor? Yansıyan nasıl yo-

rumlanıyor? Tahmin etmek kolay değil. Siyasi cezaların en zor kısmı, uygulandıktan hemen sonra, uygulayana bile haksız görünmeye başlamasıdır. Siyasette zaman, tek insanın hayatındakinden daha çabuk işler. O bakımdan, sorumluluk yükleniyorsa, yüklenmesi gerekenlere yüklenmeli... Ben burada, her türlü sorumluluğu yüklenmek zorundayım. Arkadaşlarımın çoğu, iki yıl sonra cezalarını dolduruyor. Siyaset rüzgârı neyi getirir bilinmez. Amma, ilk fırtınayı atlatanların, kendi rüzgârlarını doğurmaları da kaçınılmazdır.

—Anlıyorum efendim,- dedi, Cahit. Karşısında dimdik oturan adamın her sözüyle biraz daha rahatlayarak: -Bütün davranışlarımı buyurduklarınız üzerine bina etmeye çalışacağım.

—Ben hemen her sorana bunları söylüyorum,- dedi yeniden Bayar. -Bunlardan başkası, söyleyeni bağlamalıdır. Senden ricam, sadece kendi davranışınla yetinmemen... İşittiğime göre, ayrı kamplarda da olsanız, İsmet Paşa'nın itibar ettiği insanlardan biriymişsiniz...

—Meclis'in açılışı sırasında bir tanışıklığımız oldu efendim,- dedi gülerek Cahit. Ankara'da olup biten herşeyin, anında burada duyulduğnu iyice kavramıştı. -Sonra Hükümet kurulurken, bakanlık teklif edildi. Kendimi hazır görmüyordum. Meclis benim için daha çekici geldi. Bu bakımdan, karşılaştığımızda dikkatle dinlemek inceliğini gösterirler...

—Karşılaşmalısınız. Sizin gibiler, kolay kolay yetişmez. Kendiliğinden gelmek isteğini gösterdiğinize göre, kendiliğinizden gitmek isteğini de göstermelisiniz. Benim görüşüm bu merkezdedir. İşi zor... Benden yana, rahat olmasını istediğimi bilmeli... O zaman, yalnızlığını belki biraz unutur...

Geldiğinden beri, sürekli gözetim altında bulunduğunu biliyordu. Bayar, yılların birikimiyle, sürekli yokluyordu. Soruyor. Anlatıyor. Yanıtlarını tartıyor. Kendi sözlerinin süzülüp yerleşmesini bekliyor. Tepkilerini ölçüyor. Kendini kazanılması olanaksız bir sınavın adayı gibi gördü Cahit. Kısa za-

manda karşısındakini değerlendirme çabalarının, kişiyi nasıl zorladığını iyice anlamaya başladı. "Hiç bir şeyi rastantıya bırakmıyorlar." diye geçirdi içinden. "Kendilerini öyle kolluyorlar ki, ayrı bir benlik haline gelmiş kuşkuları... Ağızlarından çıkan her sözcüğün, hem karşılarındaki, hem toplum üzerindeki bütün etkilerini önceden hesaplamaya çalışıyorlar. Bunları yakından tanımaya başladıkça daha iyi anlıyorum. Politika, gerçekten çok zor bir iş... Haksız sayamıyorum nedense. Yıllarca gizli örgütlerde çalışmışlar. İnsanların doğru yapıyorum sanırken bile yanlış yaptıklarını yaşamışlar. Kendi yaşamlarının sürekli deneğinden birer karakter karizması olarak geçip gelmişler. Şimdi, yanaşan kim olursa olsun, farketmiyor artık. Ben içten biri de olabilirim... Tam tersine buradan aldığım herşeyi kendi çıkarıma kullanacak biri de... Ne var ki, neyi kendi çıkarıma kullanacağımı öğrenemedim şimdiye.

Adam ülkenin çıkarlarından öte bir şey söylemiyor. Kendini çekivermiş kıyıya. Burada, bir hapishane koğuşunda, Ankara'da ülkeyi yöneten İsmet Paşa'ya yardım eli uzatıyor. Bu işin aracısı benim. Kapıdan çıkar çıkmaz açıklasam, ne kazanırım? Hiç!.. Görevle gelmiş olsam da, İsmet Paşa yerine başkalarına söylesem, onlar ne kazanır? Yine koskocaman bir hiç!.. Ama, denileni yaptığım zaman herkes bir şeyler kazanacak. Işe bakın yahu... Hepimiz, ununu çoktan eleyip, eleğini duvara asması gereken iki adamın elinde oyuncak gibiyiz...

Asker birinin üstüne hörlediğinde barajlar kurmaya çalışıyor. Ötekinin üstüne hörlediğinde, beriki elinden geleni ardına koymamak için benimle kedi fare oyunu oynuyor... Demek ki, bir demokratik oluşumda, kişilerin rüzgârı önemli... Yelkenin ne kadar büyük olursa olsun Cahit oğlum... Rüzgârını kendin üflemiyorsan, bu işlere hiç soyunmayacaksın..."

—Hay hay efendim,- dedi kendi içinde dingin bir kararla. -Ankara'ya gider gitmez kendileriyle buluşmaya çalışırım. Gö-

rüşmemizi elimden geldiğince sizin sözlerinizle aktarmayı görev sayarım... Kuşkunuz olmasın...

—Olsaydı, - dedi güvenle Bayar. -Bu kadar açık konumazdım.

—Siz buna açık konuşmak mı diyorsunuz? -Diye irkildi Cahit.

—Anlayacağından endişe etseydim,- diye güldü Bayar. -Daha da açık konuşurdum. Kendini iyi yetiştirmişsin. Devlet hayatının bütün fedakârlıklarına hazır gördüğün. Bu yüzden, düşüncelerimi vülgarize etmek istemedim. Anladın!.. Hem de kolayca... Tekrarlamak yerine, geliştirerek süren bir sohbet oldu...

Savcı yardımcısı kapıyı vurdu. Sonra, çekingen bir biçimde başını uzatarak;

Görevliler,- dedi üstüne basa basa, -yemek zamanı olduğunu bildirdiler efendim.

Bayar, ikiletmeden doğruldu. Cahit'in elinden tuttu;

—Yemek zamanıymış... Bizimle yer misiniz?

Cahit, koşulları zorlamayı düşünmedi. Biraz önce konuştuklarının değeriyle, hapishane koşullarının uyumunu bir tarttı. Hemen yanıbaşında yürümeye başladı... Savcı yardımcısı, koridoru daha fazla daraltmamak için arkalarına düşmüştü... Açılıp kapanan demirparmaklıkların şangırtılarını aşa aşa, ilerlediler.

Bayar, Cahit'in elini bırakmıyordu. Koridorların sessiziği... Demirlerin soğukluğu... Duvarların kalınlığı, ürperticiydi... Kapılar açıldı.. Kapılar kapandı... Zamanın modası formika masalar,masif sıralardan oluşan yemek salonuna geldiklerinde, herkes yerine oturmuştu. Bayar kapıda görünüz görünmez, bütün mahkûmların tamamı, sanki komut verilmişcesine kalktılar.

Cahit, bütün anlatılanlara karşın, yaşamanın etkisini ken-

di yüreğinde ölçtü. Gösterilen saygının yoğunluğu altında kaldığını sandı bir an. Yan gözle Bayar'ın yüzüne baktı. Saygıya alışkın bir kişiliğin aldırışsız alışkanlığıyla hemen önündeki sıraya yürüdü.

—Size,- dedi kuyudan gelen sesiyle; -Milletvekilimiz Cahit Bey'i getirdim...

Oturmalarına kalmadı. Sevgi ve hoşnutluğun karıştığı mırıltılar, bir anda salonun sesizliğini çalkaladı. Cahit ne yapacağını bilemez bir davranışla yerinde sallanırken, oturmasına yardım etti. Mırıltıların, tabak, çatal çıtırtılarına dönüşmesiyle, üçü birbirine baktılar. Bayar, yüzünde belli belirsiz bir gülümsemenin izlerini dolaştırarak;

—Yemeklerini yesinler, onlarla sonra konuşuruz,- dedi

Cahit, bir zamanlar, seçilmeleri için uğraştığı bütün insanların, bir arada, üzünçleri, sevinçleri ve konuklarını iyi ağırlama cabalarıyla, tutukluluk anlarını hiç unutmamak üzere belleğine yazıyordu...

Bayar, gizli bakışların altında kendini yokladığını hemen anladı. Hiç ses çıkarmadan uzunca bir süre izledi. Sonra, eline aldığı ekmek sepetini, Cahit'e doğru uzaratak;

—Ekmek ister miydiniz!- Diye sordu...

Yemek salonundan içini kaplayan bir dev soluk, gelip Cahit'in beynine çarptı. Bayar'ın bir jestiyle, ötekilerin gizlice duydukları bütün ilgiler, sevgiye dönüşüvermişti.. "Tam otorite," diye geçirdi yeniden Cahit. "Bundan sonrası zor olmayacak. Hepsiyle kolay anlaşacağa benziyoruz..."

KOMEDİYE DÖNÜŞEN TRAJEDİ

"Bu, bombayı patlatacak fünyenin çekilmesidir," düşüncesiyle kıvrandı. Yatağında dönüyor, bir türlü uykuyu bulamıyordu. "Siyaset hayatında, hiç bir şey siyasetçinin düzenlediği gibi yürümez!.. "Bayar'ın sözleri, beyninin içinde patlayan bombanın parçalarına takılıp savruluyor. Binlerce köşeye serpilip, her bir yanını kan revan içinde bırakıyordu....

"Parti dediğin, Pandora'nın kutusu benzeri eleklerden oluşmalı... Tepeye varabilmek için en incesinin içinden geçeni bulmalı. Hata ettik!.. Her kesime mavi boncuk dağıtalım derken, kendi altımıza elimizle fünyesi açık bombalar yerleştirdik. Kör bir yılgıya kapıldık... Halkın suskunluğunu yenilgiye yorup, ürktük... İşçileri hoşnut kılalım, dedik. Akşam Menderes'e, ertesi sabah Gürsel'e bağlılık telgrafı çekmekte duraksamayacak bir rüzgâr gülünü milletvekili seçtirdik... İyi halt ettiğimiz ortada... Hiç bir şey düzenlendiğimiz gibi gitmeyecek elbet... Çadır kurar gibi parti kurarsak, olacağı buydu...

Tam zamanında patladı Nuri Beşer!.. Daha iki yıl önce bağlılık telgrafı çektiği askerlere, ana avrat sıvanıverdi Anadolu Kulübünde... Gövdesi ve aklıyla yapamadığı, yapamayacağı ne varsa, diliyle becerdi rezil!.. Şimdi bir dakikada partiden, bir saatte Meclis'ten yolcu edilir... Daha alkolün etkisinden kurtulmadan mapusanenin demir parmakları arasında kendine gelir... Ne var ki, ettiği iş ürküttüğü kurbağalarla ölçüleceği gibi değil..

Nice bir cin varsa ayaklanır gayri!.. Yolda, belde, kovukta koyakta adam arar çarpmak için... Hiç bir ajan pravakatör, böylesi bir çalkantıyı oluşturamazdı. Bir sövgü... Bir şamar... Ama, sövgü kime, şaklayan tokat kimin suratına belirsiz! İsmet Paşa'nın, ipek işler gibi oyaladığı ne varsa, gergefinden kasnağı boşalmışcasına pörsür!..

Sen döşek parala Cahit oğlan!.. Hükümetlerin, partilerin, Meclislerin beceremediğini, bir tek adam, bir kadeh içkinin buğusunda becerebilmekte mi? Ona bak bak da, hak ver bu işin ustalarına... Hiç bir şeyi istediğin gibi düzenleyememektesin. Tam kotardım... Oldu... Bitmek üzere diyorsun he mi? Al sana!.. Dön bakalım ta başına da, öğren siyaset denilen ince zenaat ne mene bir şeymiş!..

Vay anasını yahu!.. Kimin aklına gelirdi? Bir milletvekili hem de yanıbaşında bir eski zabitin oturduğunu bile bile subay karılarıyla, kızlarına dümdüz gidecek!.. Hani düzenlesen... Hazırlasan... Usta oyuncularla ilginç bir piyes diye sahnelemeye kalksan aksar geçmişi tenekeli... Olay kendiliğinden gelişince, aksamıyor..." Sırılsıklam tere battığını ayırdı. Doğruldu... Pijamasını, iç giysilerini değiştirdi. Yeniden yatağa girmedi. Koyu karanlığın ortasında, el yordamıyla oturdu. Saçlarının dibinde yeniden beliren ter taneciklerinin nemiyle irkildi. Bir sigara yaktı. Ölgün kırmızılık, gecenin içinde ateşböceğinin izlerini çizmeye başladı.

"Meclis'ten arabasına doğru yürürken, kolunu sıkmıştı İsmet Paşa;

—Sen de gel!..

Bayar'la konuştuklarını aktardıktan hemen sonraydı. "Bir şeyler anlatmak istiyor," düşüncesinin hızındayken, yanına oturuvermişti. Kara Kuvvetleri'nin önünde "Generaller" bekliyordu. Başbakan'ın arabasını izleyen dört yıldızlı, kırmızı plakalı araçları saymayı bile gereksiz gördü... "Komutanla-

rın hepsi Paşa'nın yanında gövde gösterisinde bulunacaklar... "Tam takım gidiyoruz!... Nereye gidiyorsak, etkiliyeceğimiz kesin..."

Arabanın burnu, "Harpokulu"na yöneldiğinde, içinin titrediğini bildi... "Paşa, kurdu ininde yakalamaya kararlı," düşüncesinin şimşeğiyle suskun, devinisiz, katı oturan Başbakan'a bir göz attı. "Haşin," diye düşündü. "Savaş alanını teftişe gider gibi. Stratejisini ve taktiğini herşeyi gördükten sonra belirleyecek. Karşı tarafı savunma alanına çekebilirse, işini bitirecek. Çekemezse, saldırıya geçecek... Saldırı'nın ustası Mustafa Kemal'dir diye bellemiştik. Bu da kurmayı... Elbet bir şeyler öğrenmiştir... Ya Aydemir daha ustaysa?"

Arabalar Harp Okulu Nizamiye'sinin önünde bir an durakladılar. Nöbetciler bir önemli teftişin değil, olağan girişlerin selâmıyla yol verdiler. Paşa, gözlerini kısmış, yontu suskunluğunu bozmadan bütün bir alanın fotoğrafını çekivermişti sanki. "Araziyi olduğu gibi belleğine yerleştirdiğine bahse girerim... Kim nerde, nasıl mevzilendi sorsam şimdi, parmağının ucuyla gösteriverir!.."

Okulun önüne geldiklerinde, "Şamar suratında iyi şakladı mı Cahit oğlan," azarıyla ürperdi. "Her halde, İsmet Paşa bütün yaşamı boyunca, böylesine ucuzlanmamıştır. Paşaları, Bakanlarının ve milletvekillerinin gözlerinin önünde. Üstelik haberli geldiği bir "teftişin" hiç bir "kıymet-i harbiyesi"nin bulunmadığı bundan iyi gösterilemezdi... Yer yarılmış, Harbiyeli yerin içine girmişti... Koskoca alanda, bazı görevli subaylarla, okulun tören birliğinden başka kimse yoktu. Yumruğun etkisiyle oturduğu yerde sallandı. Paşa'nın salt kemiğe dönüşmüş parmaklarını dirseğinde duydu. Sarsıntısı geçiverdi. Yüzüne baktığında, ürkünç bir gülümsemeye karışan, ipince bir allığın yanıp söndüğünü ayırdı. O kısa anın belleğine işlemesine kalmadan, kapılar açıldı. Paşa, dimdik, hiçbir şeyin ayırımında değilmişcesine arabadan indi...

"Kurt, tuzağını ininde kurmuş," ikircimini yenemiyordu. Paşa'nın gözlerini gözlerinde bulunca, durakladı. Dupduru, ışıl ışıl ve kararlı bakışların etkisi, suspus ettim... Protokol yeli, anında arka sıralara savurdu Cahit'i... Paşa önde, komutanlar arkada, yanlarında Albay Talât Aydemir, tören kıtasını denetlediler... İsmet Paşa'nın;

—Merhaba asker!- Diyen sesinde, en küçük bir ayırım bulmak olanaksızdı.

—Sağol!..

—Nasılsınız?

—Sağol!..

Deneyimlerini bir bellek boşluğunun unutulmuşluğuna gizleyen Paşa, okul Komutanı Aydemir'in yüzüne;

—Öğrenciler sınıflarda mı?- Sorusunu yapıştırdı...

—Eğitim alanındalar!..

Albay'ın sözcükleri, Ankara ayazında buzlar kırıyordu.

—Getirtemez miydiniz?

—Hayır!.. Getirtemezdik!..

Cahit, gözlerini kıpırıştırdı. Zayıf, yaşlı, yorgun Paşa ve toplu, genç, dingin Albay, ayanı örsün başında çekiç ve balyozlarını kavramışlar, tavlanın demiri dövmeye hazırlanıyorlardı. Balyoz hangisinde, çekiç kimin eline gelmiş, henüz belirsiz. Belli olan, tavını almış demirin kıpkızıl örse uzanıdığı... Kim önce başlayacak? Hangisi nereye vuracak, bilinmiyor. Bilinen, komutanları, bakanları, milletvekilleri ve subaylarıyla, çevrelerini almış olanların dehşet içinde izledikleri bir trajedi... Herkesin beklentisi, herkesi doyuracak tiradlar... Oysa demirci örsünün başındakiler, kısa, kunt ve katı vuruşları yeğliyorlar.

—Ya!- Diyor hiç bir şey belli etmeyen Paşa!..

—Eğitimdeler!..- Sözcüğüyle kestirip atıyor Albay!..

—Peki, -alçakgönüllülüğü, gerilmiş, her an patlamaya hazır balonun bütün alıyor. Paşa sanki bütün bu olan biten son

derece doğalmışcasına, yumuşacık bakıyor Albay'a... Bazı komutanların irkildiğini... Bazı bakanların bütün özgüvenlerini yitirdiğini enselerinden ayırıyor Cahit. Paşa aldırışsız. -Biz simdi yemeğimizi yiyelim,- buyruğu sona ermeden, bildik adımlarla yemekhanenin yolunu tutmuştu bile...

Bütün çevresindekiler, ardınca sürüklenmekten başka bir şey yapamadılar. Kısacık yolda, protokolü yarmış, Cahit'i vanıbaşına kenetlemişti Paşa. Koluna girdiğinde, parmaklarının kararlı kıvancına şaştı Cahit. "Yazık!.." Diye düşünmekten kendini alamadı. "Albay, şu an yaptığından çok hoşnut olsa bile, yazık! İp koptu. Paşa, kendine tuzak kurduğunu sanan Albay'a, tuzaklarının en acımasızına düşürdü. Kendi yuvasında, kendi yüreğinin zehrini bütünüyle döktürerek, zamanı ve hamle olanağını ele geçirdi. Oracıktan dönüp gitseydi!.. Hepimizi arabalarımıza doldurup, bozgun halinde yüzgeri etseydi, işi biten Paşa olurdu. Oysa, şuraya bak! Paşa'nın parmakları mengene gibi. Kemikten bir mengene!.. Albay, ellerini nereye koyacağını bilemiyor. Seyrimesini engelleyebilse, hepimizin suratına yapıştıracak Gayrı tavı gelen demirin mızrak mı, süngü mü olacağı kararı paşanın. Usta o!.. Ve Albay, kendi oyununa geldiğinin ayırımında değil. Henüz değil. Olabilecek mi? Belki!.. Bir gün!.. Ben ayıramazdım. Mümkün değildi... Hem Paşa'yı, hem Bayar'ı, hem de bizim o köşekleri iş üstünde görmesem, ayırmam olasızdı..." Durup dururken Osman Usta'nın fotoğrafıyla karşılaşması boşuna değil...

Politikanın ustaları, ancak İsrafil Sur'unu çaldığında hazır olanlar.... Paşa... Bayar... Osman emmi!.. Her ana, her olaya, her olumsuzluğa reçeteleri ellerinde. Ellerinde de değil. Yüzlerini kaplayıveren yumuşacık bir gülümsemenin çizgilerinde yazılı... Soğuk!.. Ürkünç!.. Acımasız!.. Ölüm yani!..

"Yazık!.." Diye düşündü yeniden. "Herkesin zekâsını anlata anlata bitiremediği bu pırıl pırıl subayın, bir değişimin

ağır koşullarına kurban edilmesi, çok acı!..'' Yemekhanenin sıralarına serpiştiler. Kocaman salon, varlıklarını yokluğa dönüştürmüştü... Aklından geçenleri lokmalarına katık etmişcesine yutkundu. Az daha çatalı havada kalacaktı. Ürküsünü çabuk bastırdı. ''Askerin görevi, ülkenin çıkarları gerektirdiğinde, ölmektir!..'' Kuralına yapıştı birden. ''Ama, ala alahey körüklenenin ne olduğunu kavrayamıyor mu? Hem biz, hem ordunun üst kademesi, cuntaları temizlemeye kararlı gidiyoruz. Tam zamanında, tam yerinde, İsmet Paşa gibi bir usta bulmuşuz... Çok da iyi götürüyor. Bütün gündem elinde. Şuraya baksana!.. O'nun davranışındaki olgunluk ve güvenle, berikinin efeliğindeki güvensizlik... Özellikle sakin duruyor. Aydemir'i avuçlarının içine aldığını gördü... Harbiyeli'yi bozmasından kaçınıyor. Bir kurmay, düşmanının korktuğunu anladı mı, işi kolaydır. İsmet Paşa buraya bunu göstermeye geldi besbelli... Artık bundan öte, tutsak olan Albay... Paşa, gücünü kanıtladı. rakibiyse bile ürküttü o'nu... Askerini elinden almasından çekiniyor. Askerini kaptırmaktan ürken komutanının işi çoktan bitti demektir. Bunu ben bile anlıyorum. Bunca akıllı kurmay albaylar nasıl olur da anlamazlar?''

Düşüncelerini sürdürürken gözlerini dört açmıştı. İsmet Paşa, buz gibi davranan komutanların bakışlarına, duruşlarına, soğukluklarına aldırmadan, karnını doyurdu. Teker teker hepsinin ellerini sıktı. Kapıya yönelirken, en son elini sıktığı Aydemir'in gözlerinin bebeklerine bakarak;

—Öğrencilerini bir Başbakan'ın karşısına çıkaramayan kimse, onlara kumandan olamaz!

—Sözcüklerinin ilkin Aydemir'in beyninde uğuldadığını sezdi Cahit. Oradan dağıldı. Kendi beyninde uğuldadı. Albay'ın sararan yüzü, titreyen dudakları ve irkilen kunt gövdesinin titreşimlerinde, öteki subaylara zıpladı... Harpokulu'nun geniş alanına çöreklenen bir hınç bulutu gibi uğrun uğrun işlemeye durdu.

Arabalara bindiler. Geldikleri gibi Harbiye nizamiyesinden

Ankara pusunun içine yöneldiler. "Liderlik bu," diye geçirdi içinden Cahit. "Albay'ın jestine hiç aldırmadı. Aldırmayışı, benim sonradan ayırımına vardığım durumu, o daha adımını atar atmaz bildiğinden. Artık bundan sonrasında, kozlar açık... Albay, tam anlamıyla devletle karşı karşıya...

İsmet Paşa'nın gücü bu olsa gerek. Hiç eksilmeden sürdürebildiği iktidar, başka türlü nasıl elde edilir? Herkes, başı sıkıştığında o'na kosacak. Hepimiz!.. Ve eğer bir şey yapılması gerekiyorsa, o'na karşı yapmayı göze alacaksın. Alacaksın ya, yapabilmelisin. O yapıyor. Daha, Hükümet'in başına geldiği andan başlayarak, Ordu'nun altyapısına yöneldi. Büyük komutanların hepsini kendi liderliğinde birleştirdi. Albay'ın tepkisi bunaydı anladığım kadarıyla. Kalelerin bir bir elden gitmesi sonucunda, burda kendi karargâhında da yalnız kalmayı göze alamadı. Ama karşısında ben bile olsam, kolayca anlayacağım bir ürküyü neden açık etti?"

Kendi kendine gülümsedi. "Ben anladımsa, İsmet Paşa'nın diretmesinden anladım. Başbakan olsaydım da, aynı durumla karşılaşsaydım, tepkim böyle mi olurdu? Ya içimin bütün tüyleri ürperir... Artık bu iş bittiğine göre paçamı kurtarayım, diye bakardım. Ya da çözülür, uzlaşma yolları ararım. Hiç aldırmadan! Bütün olup biteni ince ince düşünecek kadar zaman kollayıp, tam giderken bu çıkışta bulunabilir miydim? Biz dünkü çocuklarız! Ardımızda asker olduğu zaman, yapmayacağımız afur tafur yok... Olmadığı zaman, askeri kaçırtabiliyor muyuz? Bence, İsmet Paşa o an, orda kazandı her şeyi. Artık, üstüne üstüne gitmekten geri kalmıyorsa, kazandığını bilmesinden. Bu iş kimbilir ne zaman çözümlenmiş olurdu sezdiğim. Beni özellikle götürdü... Göreyim! Duyayım! İnanayım, diye... Ve bu eskiler. Bunların vereceği bütün dersleri almadan bir şeylere sıvanmanın olanaksızlığını kanıtlamaktan tad alıyorlar artık. İktidar diye anladıkları, Çankaya'da ya da Kayseri Hapisanesinde olmak değil. Sözünü geçirebilmek. Nasılsa orda ya da burda, fiziksel bir ayı-

rım gözetmiyorlar. Ordaki, gerekli ilginin tamamını gördüğünde gıdasını alıyor. Burdaki, karşısındakini açmaza sürükleyebildiğinde iktidar olmanın gücüyle besleniyor. Her ikisi de, biri Hükümet'in başı, biri hapisane kuşu, birbirine destek verdiklerinde, ordu bile kendi içinde bölünerek yan tutmaya zorlanıyor... Köstek olduklarında... Vay be!.."

"Vay anasını be!.." Diye yineledi. "Bizim Osman usta söylemişti bunu... Biri, ötekini silmek istediğinde... "Demek ki ilk uzlaşmazlık buradan çıkıyordu... Şimdi kimse kimseyi silmek istemiyor. Biz ne senaryolar uydurduk. Amerika... Sovyetler... Daha bilmem ne? Elbette, Türkiye gibi bir ülkenin üstünde, hepsinin çıkar hesapları olacaktır. Bir uzlaşmayla, yaşam güvencesine kapılıvermek, kolonyal valiliğe soyunmak olmaz mı? Bu bile bunların gerisinde. Amerika'yla da, Rusya'yla da kendi düşündükleri ölçü içinde uzlaşıyorlar. Devlet adamı dediğin, böyle yapar çünkü... O devletin adamı değil ki... Asıl birbirleriyle uzlaşmayı bozduklarından zıvanalar attı. Şimdi uzlaşmayı yeniden kurdukları için, bir bir yerine oturtuluyor..."

Sigarasını bastırırken, yeniden ürperdi. "Bunlara bir şey olursa biz ne yaparız," dediği an, söylentilerin odak noktasını geçirdi yeniden aklından. "Albay, şimdi neden İsmet Paşa'ya karşı? Bizi astığını biliyor. Bizim kanadı yıktı İsmet Paşa da yestehleyince... Ama karşısına dikildiği zaman, o'nu aşmanın güçlüğünü gördü. Asker aşabildiğinden çekinir mi? Çekindiğine göre, aşamıyor. Aşılması da kolay değil gerçekten. Bir tek halk aşabiliyor bunu. Bir türlü iktidarı tek başına vermiyor. Acaba, toplum da Albay gibi, korkuyor mu?"

Uykusuzluğun uyuşukluğunda kapıp kapıp koyuveriyor. Arada bir dalar gibi olduğunu sanıyor. Ama hemen ardından, yepyeni bir sorunun ipucunda, kendi kendine hesaplaşırcasına surdürüyor düşüncelerini.

Telefonun ziliyle zıpladığında yeniden dalmak üzereydi. Re-

septörü kaptı. Kulağında Necmi Paşa'nın sesini duyunca, elektriğin düğmesine bastı. Saat gece yarısını geçiyordu. Telefondaki ses;

—Biz Çankaya'ya çıkıyoruz. Hükümet orada toplanacak,- diyordu. -Paşa senin de gelmeni istiyor. Geçerken alsam, hazırlanır mısın?

—Elbette!..

"Patladı galiba," diye düşündü. "Politak sözkonusu oldu mu, sezgilerim aklımdan önde gitmeye başladı. Amma iş be... İki saattir karanlığın içinde mankafalar gibi dönüp durmanın nedeni buydu demek. Sanki bir beklediğim, bir duyduğum var gibi... Var elbet... İsmet Paşa, üst komutanları kendi kararında birleştirdikten sonra, aşağının temizlenmesine girişecekti. Aşağısı, ihtilâlden geliyordu. Birkez koç kacımı olmuştu. Ordunun alt kademesi, kendi Genelkurmay Başkanlarını da tutuklayacak bir girişimi başarmışlardı. 27 Mayıs'ta olan, neden yinelenmesin? Birliği gerçekten sağlayabilirlerse, İsmet Paşa'yı da aşarlardı..." Düşüncelerinin yarısında giyinmesini tamamlamıştı. Apartman kapısının önüne yürürken, Necmi Paşa'nın bakanlık arabası durdu. Atladı!.. Kapıyı çeker çekmez, şöförle arasındaki camın düğmesine bastı Paşa... Cam ağır ağır yükseldi. Tavandaki yivine yerleşinceye kadar gözleriyle izledi. Araba Aşağı ayrancı'dan Çankaya yolunu tutmuştu.

—Aydemir'in darbesi başladı,- dedi Paşa... Hükümet ve komutanlar Çankaya'da toplanacak. Tedbirler oradan görülecek?.. Durum çok kritik. Paşa seni çok seviyor. Mutlaka bul getir,- dedi... -Harbiye teftişinde de birlikteymişsiniz.

—Öyleydi Paşam,- dedi yumuşacık. -Paşa sonunda başarının nasıl elde edildiğini göstermek istiyor olmalı.

—Alay edilecek gibi değil,- dedi ikircimle Paşa. -Gerçekten bütün birlikler çarpışmanın eşiğinde, Hava Kuvvetleri ülke çapında alarmda. Komutan İstanbul'da... Mucip Ataklı'yla, Haydar Tunçkanat üniformalarını çekip, Karargâha gitmiş-

ler. Haydar Paşayla duruma el koymuşlar. Her an bir çarpışma çıkabilir... Sen başarıdan söz ediyorsun.

—Gördüğüm kadarıyla, Paşa hazırlıklıydı,- dedi Cahit. -Büyük komutanlar ne diyorlar? Onlara katılanı var mı?

—Biraz sonra gözlerinle görür, kulaklarınla duyarsın,- yanıtını verirken, Çankaya nizamiyesini geçtiler. Denetim çok sıkıydı. Devlet Bakanı olduğunu iki kez kanıtlamak zorunda kalmak, gücüne gitmişti. -Sanki ilk geliyorum,- diye mırıldandı. -Darbe zamanları zor zamanlardır. Nerdeyse, parola soracaklar.

—Sorabilirler,- derken, araba köşke yanaştı. İndiler. Mermer merdivenleri tırmandılar. Kapıda yeni bir denetimden geçtikten sonra, toplantının yapılacağı salona alındılar...

İsmet Paşa, galiba hepsinden önce gelmişti. Cahit'le Necmi Paşa içeri alındıkları an, Paşa'ya Alican'ın bir notunu ilettiler. Paşa, tam anlamıyla savaş hali içindeydi. Birliklerin yerlerini soruyor. Alarmın etkilediği bölgeleri gözleriyle tarıyor. Gelen mesajları izliyor. Sonra, hafif hafif başını sallayarak, bir şeyler söylüyordu. Cahit uzun bir zaman salonun dibinde, Paşa'nın arkasına gelen duvara dayanarak izledi. Bir ara başını kaldıran İnönü, arkasına baktı. Cahit'i görünce gözlerinin içi güldü. El etti. Yanına yaklaştığında;

—Demokrasi, sizin nutuklarınıza benzemiyor değil mi?

—Hazıra konulmadığını yeni anlıyoruz Paşam,- dedi dudaklarından okumasını sağlayacak bir aydınlığa geçerek. -Her an, her dakika kazanılması gerekli bir nazenin olduğunu da, sayenizde öğreniyoruz. Zor, diyemeyiz. Daha önce dediğimiz gibi, katlanmaya hazır olduğumuzu belirtmek, yeter mi bilemem...

—Bunu biliyorum,- dedi gülerek. -Bildiğimden çağırttım. Alican, Aydemir'le konuşmak istiyor. Koşullarını öğrenmemiz iyi olur diye düşündüm.

—Nasılsa reddetmiyecek misiniz?

—Harpte bir kaide vardır,- dedi hemen İsmet Paşa. Herke-

sin duymasını sağlamak amacıyla sesini yükseltmişti. Aynı anda herkesin kulak kesildiğinden güvenli, ses tonunu hiç düşürmeden sürdürdü; -Karşı tarafa ne kadar geç ateş ettirirsen, hazırlık zamanını o kadar uzatmış olursun.

"Breh!.." diye düşündü hemen. "Aradığı uzlaşma falan, değil. Karşı tarafı ne kadar yıpratırım, diye bakıyor. "Herkesin duyduklarından hoşnut baş salladığını görünce, yeniden gülümsedi İsmet Paşa. Cahit'in gözlerindeki bulutlanmadan, herkesle aynı görüşte olmadığını da aynı anda kavradı.

—Sen katılmıyor musun?

—Ben yedeksubaydım efendim,- dedi birden Cahit -Siz muharipsiniz. Savaş kurallarına göre alıyorsunuz. Benim gönlümden geçen barış ve demokrasidir.

—Yenilirsen, demokrasi de gider, barış da...

—Haklısınız! Yine de, savaş sözkonusu olduğunda, aklım ermiyor, bağışlayın.

Birden herkesin gözlerini üstünde sezdi. Şimdiye hiç duymadığı bir ikircimin ürpertisiyle, irkildi. İçinden bırakıp gitmek geliyordu. Ama, gördükleri, Harbiye'de görüp düşündüklerinin bir devamı gibiydi. Sanki bilinmeyen bir el, özgün bir senaryo kaleme almıştı. Şimdi de adım adım her bir sahnenin filme çekilmesini izlemekteydi. Camus'un Yabancı'sı geldi çöreklendi başının içinde. "Belki de Dikmen sırtlarından top sesleri duyulacak," diye geçirdi. "Ben olayların Yabancı'sı gibi, kendi ipimde asılırken, kendi kendime dilimi çıkaracağım."

Senaryonun inceliğine şaşıp kalıyor. Kendi içinden geçenlerle, içinde bulunduğu durumun karşılaştırmasını yapmaktan yine de kendini alamıyordu. "Olacak şey değil. Bütün bir tarihi ve talihi riske etmekten çekinmiyor bunlar. Biri iradesini dayatmak için, kendi kellesi de içinde, kaç can yanmasına hiç aldırmıyor. Şimdi orada kuyuda, olayları bütün ayrıntılarıyla gözden geçirip pişmanlık duyacağına, daha da geliş-

tirmek için canını vermeye hazır. Sanki öç alıyor. Komutanlarını aşarak yönetime gelenleri teker teker cezalandırıyormuşcasına, müthiş keyifleniyor... Ya bu!.. Bunun da ondan kalır yeri yok. Korkunç bir bilinç gücü, istence dönüştü. Bir tek şey var gözlerinin önünde. İsteyip de yapamadığına engel olan ne varsa, bütünüyle devre dışı bırakmak. Askerler buna "hedefin imhası" diyorlar... Bunlarınki bütün engellerin imhası olsa gerek!.."

Birden gözlerinin ışıldadığını sezerek, kaçacak delik aradı. "İkisi de duygularını gerilerde bırakmışlar," diye geçirmişti aklından. "Olaylara sadece istençleriyle ve mantık yolundan bakıyorlar. Mantıklarına uygun bir durum varsa, doğrunun gereği sayıyorlar. İnsanlar... Olaylar... Durumlar... Tutumlar, hep bu bakış açısından değer taşıyor. Zavallı Necmi Paşa... Paşa seni çok seviyor, demişti. Ne kadar aldanıyor. Paşa'nın beni sevdiği falan yok. Sınıyor. Her olayda... Her durumda... Her koşulda sınıyor. Belli ki, kendi duygusuzluklarının bir benzerini yakaladı. Olaylara salt mantıkla bakabilecek birini bulduğunu sanıyor... Ne acımasızlık!.. Ben bunu becerebilir miyim? Şu an bütün yapabileceğim Horacio'luktur. Belki o bile değil. Sadece Horacio'nun yineleyip durduğu Shakespeare'in "Olmak ya da olmamak" özdeyişinden ibaret... Oysa bunların ellerinde taşıdıkları, kendi kelleleri... "İşte bütün sorun" derken, hepimizin gözlerine soktukları, tarihin gömütlüğünden çıkan kendi kurukafaları. Belki de bu yüzden sorun bir tek ya!.. "Olmak ya da olmamak..." Hey Tanrım!.. Bunlara tarihin ehramlarından, mumyalarını taşıyarak geliyorlar. Talat Albayım, seninle ben, nerden geliyoruz? Birbirimiz her türlü konforu sağlanmış Harbiye'den... Birimiz, Alman hocaların Batı standartlarına eriştirdiği Hukuk'tan... Sonra da, oturmuşuz, bunlarla aşık atmaya çalışıyoruz öyle mi? Senin de aklına turp sıkayım... Benim de..."

Paşa, Cahit'in içinde kopan fırtınaların bütün dalgalarını parmaklarının ucunda duyar gibiydi. Sanki zaman durmuş-

tu. Mesaj getirip götürenler, öyle ayakta dikiliyorlardı. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri Nasır Zeytinoğlu, usulacık içeri girdi. Önce Cumhurbaşkanı Gürsel'e yöneldi. Sonra kalabalığın ortasında durakladı;

—Muhafız Alayı'nda hoşuma gitmeyen kıpırtılar gördüm,- dedi. -Sanırım bir hareket hazırlığı?..

—Aferin,- dedi hemen Paşa. -Planları çok iyiymiş?.. -Sonra hemen ardından, -Alican'dan bir haber var mı?- Diye sordu.

—Şu anda Harbokulu nizamiyesinden geçirilmek üzereymiş. Harbiyeliler tutuklayarak götürmüşler,- dedi Sunay... Genel Kurmay'a gelen haberlerin anında geçildiğini göstermek istercesine...

—Burada kalmamız doğru değil,- dedi şişman gövdesini kıpırdatarak Savunma Bakanı Sancar... -En güvenli yer Hava Kuvvetleri Karargâhı... Oraya gitmeliyiz...

—Köşkten çıkabileceğimizi pek sanmıyorum,- diye atıldı Kara Kuvvetleri Komutanı Muhittin Paşa... -Fethi, Alay'ı harekete geçirdiyse, gözü karadır. Ateş emri verebilir. Hatta, Talat'tan bile atak ve kararlıdır.

—Ya!.. -Dedi İsmet Paşa. -Öyleyse, bir daha sordurun. Alican, Aydemir'le görüşme imkânı bulabilmiş mi?

Daha sorusu bitmeden, Genelkurmay Başkanı Sunay'ın kulağına eğilen şifre subayı, Paşa'nın araştırdığı durumu bildirdi... Sunay, kulağını görevliden çeker çekmez başını sallayarak;

—Şu an konuşmaya başlamışlar Paşam,- dedi.

—Öyleyse, oyalanmadan Hava Kuvvetleri Karargâhına gidelim...

—Ya izin vermezlerse,- dedi yeniden Muhittin Paşa.

—Biz deneyelim,- dedi İnönü.- Onlar vermesin. Yürüyün!..

Başta Cumhurbaşkanı, köşkün kapısına doğru yöneldiler. Arka arkaya arabalarına binerken, makineli tüfeklerin enselerine çevrildiğini biliyorlardı. Tam o sırada, ateş edilmeyeceği emrinin verildiğini sezdi İsmet Paşa... Gözlerindeki soruları, hemen arabasının yanıbaşındaki subaya doğrulttu.

—Komutanımız Fethi Yarbay, Talat Albayımla konuşmuş,- dedi içtenlikle subay. -Sizin gitmenizde bir sakınca görmemişler...

—Ya, sağol.- diye arabasına bindi İsmet Paşa. Cahit'i yanıbaşına oturttu. Araba köşkten aşağıya, nizamiyeye gelinceye kadar hiç sesini çıkarmıadı... Öteki arabaların ışıldak zincirleri, nizamiyenin dışına taşar taşmaz; -Hay maskaralar!.- Diye kıkır kıkır güldü. -Hay maskaralar!... Ellerine geçmiş en büyük fırsatı heba ettiler... Devlet'i teslim almak için parmaklarını kıpırdatmaya gerek kalmamıştı... Artık bitti... İşte, şimdi işleri bitti...

Sadece sesinin titreşimlerinde, satrancını istediği gibi oynayamamış bir ustanın belli belirsiz yazıklanmasını yakaladı Cahit. Darbecilere acıdığından mı, oyunun istediği gibi yürümemesinden mi kaynaklandığını bir türlü çıkaramadı. Sormak için hazırlandı birkaç kez. Soramadı da...

—Üzülüyorum,- dedi bütün sorularını yanıtlarcasına İsmet Paşa. -Sizinkiler, bu kadar üstelemeyeceklerdi. Demokrasi, tam bir ser çiçeğidir. İhtiyacı olanların, sürekli gözetmesi gereken narin bir çiçek. Bu kadar zorlamasalardı, bu kadar zorlanmazdık. Ordumuz, kendi kanımızdan yetiştirdiğimiz en değerli varlığımızdır. Orgenerallere albaylar emir versin diye kurulmadık... Cuntacılık başka bir oyundur Cahit Bey!.. Cuntanın içinde rütbe yoktur. Kellelerin hepsi yarıldığı zaman aynı kanı akıttığı için, rütbeler geçersizdir. Ateşli bir Albay, bazen generallerin gözlerini kamaştırabilir. Ya da daha alt rütbelerden alınan üyelerle çoğunluğu sağlayabilir... Böyle bir ordu, Çerkeş Ethem'in milislerinden beterdir. Onlar yine Etem'den korkarlardı... Bunların öyle bir korkuları da kalmadı. Ahır ömrümde, bu kadar zor işlerle uğraştırmayacaklardı beni. İhtilâl kışkırtıcısı durumlardan, darbe engelleyicisi durumlara götürmeyeceklerdi. Daha ilk geldiklerinde, kovalamıştım bunları ben. Biliyordum!.. Bir kez emr-i komuta zinciri koparsa, sonradan tutturmak için, çok can yakmak gerekeceğini. Olur-

lansaydım, beni Cumhurbaşkanlığından vazgeçirmek için, bu kadar çok pazarlık edilir miydi? Daha darbenin ilk günü radyolardan halka teminatı ben verirdim... Biz İttihat Terakki'den geliyoruz. Başında bulunmadığımız hiç bir eylemin içinde bulunmamayı öğreneli, altmış yılı geçti. Hem de bir imparatorluk pahasına... Bir ordu ki, albaylar generalleri yönetmeye başlar, savunma biter Cahit Bey!.. Savunmanın bittiği yerde de, kimin kimi vuracağı bilinmez... Türkiye, hiç bir zaman bir Arjantin olmadı... Güney Kore olmadı... Olmayacaktır da... Bunu sağlayacağım!..

Hava Kuvvetleri Karargâhının kapısından hızla girdiler. Bütün ışıklar yanıyordu. Ardardına gelen arabalar. Devlet'i karargâhın konuğu... Kurmay Başkanı Hüsnü Özkan Paşa, konuklarını ağırlamak için oradan oraya gidip geliyor. Sürekli alarmın sonuçlarını denetleyerek, bilgiler veriyordu.

İnönü, bütün olup bitenlerden habersizmişcesine, Cahit'in bakışları altında radyo konuşmasını düzeltiyordu. "Şanlı ordumuzun şerefli mensupları;" diye başlamıştı. "Meşru hükümetin başkanı ve eski bir ordular komutanı olarak sizlere hitabediyorum:

Türk Silâhlı Kuvvetleri, meşrû Anayasa'yı, demokratik nizamı, tehlikeye düşürülmek istenen vatan bütünlüğünü azimle ve başarıyla korumaktadır ve koruyacaktır. Bu ordu, Anayasa'yı çiğneyen bir iktidarı 27 Masıy'ta meşrû olarak devirmiştir. Fakat bu ordu Anayasa'yı çiğnemek yoluna elbette gitmeyecektir.

Hükümetimiz, temelinde Türk Ordusu'nun şerefi bulunan Cumhuriyet Anayasası'ndan milletin ve onun ayrılmaz parçası Türk Silahlı Kuvvetlerinin vazife ve şeref duygusunda aldığı kuvvetle iş başındadır ve duruma hâkimdir. En sıcak duygularla asker ve sivil bütün vatandaşlarıma sevgi ve saygılarımı sunarım."

Sanki her sözcüğüne onay alıyormuşcasına Cahit'e bakı-

yordu. Tam o sırada önlerine Talât Aydemir'in Alican'a verdiği koşulları koydular. Harbokulu telsizi Genelkurmay'a geçmiş. Oradan da Hava Kuvvetlerine aktarılmıştı.

Paşa, tutumunu hiç bozmadan radyo konuşmasına bir kez daha baktı. Sonra, ağır ağır Aydemir'den, Alican aracılığıyla gelen koşullara uzandı. Karargâh salonunda, bütün ağızlar kilitlenmiş... Bütün ışıklar yanmıştı. Aydınlığın ortasında gezinen ürpertici sessizlik, İsmet Paşa'nın dingin, yumuşak devinileriyle yırtılıyor... Cayırtısı kunt duvarlarda ekolanarak yansıyordu.

Mesajı aldı. Çevresindekilerin de görebileceği bir biçimde tuttu. "1 - Meclis, kurulduğu günden beri memleketi memnun edecek bir çalışma devresine girememiştir. Bundan sonra girmesine de imkân ve ihtimal yoktur. Bu sebeple Meclis feshedilmelidir. Yeni bir seçim kanunu hazırlanıp kısa zamanda yeni seçimlere gidilmelidir. Okuma - yazma bilmeyenlere seçme hakkı tanınmamalıdır. 2- Hükümet yeni seçimler yapılıncaya kadar başka bir şehirde çalışmalıdır. 3- Orduda yapılan tayinler durdurulmalıdır."

Bir an bile duraklamadı. Ötekilerin ne söyleyeceklerine, neler düşündüklerini araştırmadı. Başını kaldırdı. Cahit'in gözlerinin içine baka baka;

—Yazınız,- dedi kesin bir kararla.

Salondakiler, şaşkın şaşkın birbirlerinin yüzüne baktılar. Hepsinin aklından geçen, İsmet Paşa'nın kararlı tutumundaki gizdi... Kimi koşulları kabul edeceğini... Kimi yeni bir pazarlık kapısı arayacağını umuyordu. Bu kadar çabuk karar verebildiğine göre işi uzatmanın anlamsızlığını kavramış olmalıydı.

Tam bu sırada, radyonun düştüğü haberi kulaklarında yansıdı. Çünkü, "Şanlı ordumuzun şerefli..." mensupları diye sürüp giden konuşması, "şerefli" de kesilivermişti. Paşa'nın

"yazınız"ı, uzun süre havada asılı kaldı.

Yeni durum, bütün varsayımları bastırarak büsbütün karışıklık uyandırdı. Gürsel koltuğunda irkildi. Sunay, gözlüklerinin ışıltısıyla İsmet Paşa'nın gözlerini aradı. Kara Kuvvetleri Komutanı Muhittin Paşa, sessizliğin içine çizmelerinin tıkırtısını yerleştirdi. Geldi... Paşa'nın tam yanında durdu. Bir şey söylemek istiyor, bir türlü söyleyemiyordu.

Cahit, paşa'nın koluna girdi. Radyo'dan tıkırtılar geliyor, söz çıkmıyordu. Bir kargaşa anının bütün sinyalleriyle tüyleri ürperdi. Suskunun içinde, aklından geçenleri evirip çevirmek istedi. "Amma iş," diyordu kendi kendine. "Tam. hazıra alıştılar... Bizi. alaylarının erlerinden birkaç kişi sanıyorlar. düşüncesiyle öfkeleniyordum. Radyonun susuşu, pek de zayıf olmadıklarını gösteriyor. Bana göre ipler Paşa'nın elindeydi. Tam anlamıyla bir provokasyon düzenlemişti. Birlikte gittiğimiz Harbiye'de, bundan başka yanıt verilemeyecek bir kışkırtmayı ustaca gündeme getirmişti. Askerlerini Başbakandan saklayan komutan olamaz. Aydemir bunun altında kalamazdı. Kalmayacağı gün gibi açıktaydı. Bütün bir seçkinler kadrosu, kalmaması gerektiğinin gerekçelerini yazıp söylüyordu aylardır. Günlerdir, büsbütün azıtmışlardı... Fehmi Çok'un. sözde yılsonu bahanesiyle. Harbiye'de attığı söylev. kulaklarımızı yeterince çınlatmıştı...

Nazım Başkent'in. Atatürk'ten sonra gelen en önemli lider olduğunu yazdığı mektuba inanamamıştık. Ama, doğruluğu gün günden ortaya çıkıyor. Eczacıbaşı'nın ileri aşamaya geçebilmek için, yetenekli bir yönetim gerekliliğini Milliyet'te yazması boşa değildi... Nuri Beşer olayından sonra, Babıali'nin bütün ünlüleri, kalemlerini süngü eleyip milletvekillerine saldırıya geçmişlerdi... Köşeler, kalemlerden damlayan kanlarla, yepyeni bir safağı mustuluyorlardı... Çetin Altan'dan İlhan Selçuk'a, İdris Küçükömer'den İsmet Giritli'ye bir elif telepatisinin davulları Silahlı Kuvvetler Birliği, ya da Ay-

demir diye döğülüyordu... İsmet Paşa bile Olimpos'un tepesinden indirilmiş, iktidarsızlığın paspasına döndürülmeye uğraşılıyordu... Düşünen başlarla kalem tutan ellerin bütün sağduyusu göğe çekilmiş gibiydi... İşadamlarının biatyarışından, Abdi İpekçi'nin nalına-nıhına vuruşuna herkes ve bütün gazeteler, askerin yanında saf tutuşmuşlardı. Akşam, Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet ve Tercüman ya bizimkilerin, ya karşımızdakilerin eksiklerini, dev büyüteçlerin altına yatırmışlardı... Vuruyorlar, vuruyorlar, vuruyorlardı...

Bunun nereden kaynaklandığını biliyor, Hükümet'in sessizliğine anlam veremiyorduk. Çevremizin kelle isteyen başıbozuk alaylarıyla çevrildiğini sezdiğimizde, biz de Hükümet'i suçluyorduk. Bayar'la konuştuğum zaman, bir şeyler sezdim. Salt sezgiyle, devletin anlamını kavramaya başladım. Hükümet istemese, diyorduk. Ve Hükümet'in, salt bizi sıkıştırmak amacıyla istemez göründüğünü sanıyorduk.

Adam, devlete koşul dukte ediyor. Bunu yapabilecek güçte görüyorsa, kendini biraz da böyle gösterildiğinden değil midir? Şimdi daha iyi anlıyorum pek çok şeyi... Ne kadar budala olduğumuzu da... Hacı Ömer'in elini öpmekle öğündüğü bir Aydemir, elbette koşul dikte edecek... Üniversite'nin en parıltılı beyinlerinin, program taslağı hazırladığı bir Albay, kendini Mustafa Kemal'le eşdeğerde görürse, yanlışta mı? Mustafa Kemal de, Albay değil miydi? Albaylıktan mareşalliğe yükselmedi mi? Nasıl? Orasını kimse karıştırmıyor. Nem de Mustafa Kemal'i Enver'le karıştırdıklarını ayırmadan.

Bayar, ayrı telden çalıyordu. O'nun dedikleriyle, kendi bilgilerimi uzun süre çatıştırdığımı şimdi anlıyor. Ve yine şimdi, çakışan noktaların çatışanlardan fazla olduğunu kavrayıveriyorum. Budalalığımız burada... Devlet ve hükümet, bunları bilenlerin elinde başka türlü kullanılıyor... Bilmeyenler içinse, herşey kendiliğinden olup bitiyor. Ya da kendine karşı sanıyorsun...

Gerek İsmet Paşa, gerek Bayar, önemli insanlar. Biz bir seçim vurduk diye, bunların birikimlerini aştığımızı sanıyoruz. Onları aştık ya... Sonra da, kendi küçük dünyamızın hesaplasmalarını, bütün bir dünyanın çizgileriyle eşleştiriveriyoruz.... Babıali, neden bize kin tutuyor, diyoruz. İş dünyamızın en kodamanları, bir albayın elini nasıl öper? O'nu, Atatürk'le nasıl özdeşleştirir, diye tepiniyoruz. Ve çıkardığımız sonuç, başta bizim Adalet Partisi, bütün öteki partileri İsmet Paşa'nın çevresinde toplama çabası diye yorumlamak... Hay aklına turp sıkayım Cahit oğlan... Şu anın getirdiği bilgi birikimini bir düşün. İçimizde konuyu ciddiye alan bir tek adam var. İsmet Paşa... Okuyor, inceliyor, düşünüyor. Her davranışıyla bir karar evresini geride bırakıp, bir yenisine koşuyor. Bir de Bayar!.. Keşke yardım edebilsem, diyor...

Biz ve bizim gibiler, bizden yana, bize karşı diyoruz. Sonra bize karşı olanların çevresinde saf tuttuğu Albay Talât Aydemir, hepimize birden karşı çıkıyor... Karmaşa beyinlerimizi bulandırırken; İsmet Paşa, başını dikiyor. "Yazınız," diyor. Ve henüz, ne yazdıracağını bilmiyoruz."

Paşa'nın boğuk, derinden ama kararlı sesi yeniden bombaladı suskuyu;

—Yazınız!.. Hükümet, tekliflerinizi reddetmiştir. Bunda direnirseniz kanlı çarpışmalara ve kardeş kavgasına sebep olacaksınız. Genelkurmay Başkanı, alârmdan vazgeçip birliklerinize döndüğünüz takdirde, hiçbir cezai muamele tatbik olunmayacağı yolunda size teminat vermektedir.

Sunay yerinden fırladı. Kendi eliyle aldı mesajı. Tam o sırada Muhittin Paşa İnönü'nün önüne geldi...

—Hiç olmazsa, tayinlerin durdurulduğunu açıklasaydık!..

—Hiç bir şartlarını kabul edemem,- dedi İsmet Paşa yeniden. -Hiç bir zaaf alameti gösteremem. Bu iktidar mücadelesidir. Herkeş üstüne düşen bedeli ödemelidir. Alabiliyorsa, alır... Ben kendi ellerimle teslim etmem. Ve bir tek kişi ölür-

se, Albay'ı asarım. Teslim olursa, bağışlarım.

Sesinin titreşimleri salonun içinde Ferhat'ın Demirdağı'na vuran gürzünün yankılarıyla dolandı. "Herşeyin bittiği bir anda, herşeyin yeni başladığının bundan iyi kanıtı olabilir mi," diye düşünüyordu Cahit.

—Ama Paşa,- dedi yeniden Kara Kuvvetleri Komutanı; -Çok mert bir subaydır. Çok yeteneklidir. Bilgisi, dürüstlüğü ve kudreti hepimizce bilinir...

—İyi öyleyse,- dedi yumuşacık İsmet Paşa. -Hemen bütün şartlarını kabul edin...O Genelkurmay Başkanı olsun. Siz de emirsubaylığını yaparsınız...

—İstifa ediyorum efendim!..

—İyi edersiniz!..

KREMLİN'İN KUBBELERİ ALTINDA

Renkli bir oyuncağın düş dünyasında gibiydi. Kremlin Sarayı'nın kümbetleri altında, gökyüzüne doğru uzandığını sanıyordu. "Bütün bir Çarlık Rusyası'nın tarihini bu yapıda izlemek olası," diye düşünmeden edemedi... "Doğu'nun zenginliği buraya akmış. Bizans tarihçileri, İstanbul'un görkemi, Rusların gözünü öylesine kamaştırdı ki, hemen Ortadoks Hristiyan oldular, diye kestirip atıyor... Belli ki, bunlar Rusya'ya gitmemişler. Gitseler bile, Azak ya da Astrahan'dan öteye geçmemişler. Çünkü, gördüklerimiz, bir Bizans taklidinin uyduluğuna benzemiyor... Öğrenip görebildiğim bütün bir Doğu, burada somutlaşmış... Çin'in kat kat tapınaklarıyla, Hind'in dökülen altın revakları, Asya'nın bozkırlarında iyice yumuşamış. Yuvarlana yuvarlana bütün sivri yanlarını törpüleyen bir çakıl taşı gibi eğimler ve düzlükler kazanmış. Uzaktan bakınca, bir yılbası pastasının krema süsüne dönüşüvermiş.

Kendine özgü.... Tam anlamıyla bir sentez... Doğu, Batı'yla kucaklaştığında ortaya çıkanı aramak için buraya gelmeli..."

Geniş salon, Türk ve Sovyet parlamenterleriyle dolu... Sekizer, onar kişilik donatılmış, yuvarlak kubbelere uygun, yuvarlak maun masalarda, ipek örtüler. Altın takımların, kubbelerden sarkan avizelerle bütünleşmesi göz kamaştırıyor. Işıltılar, ışın demetleri halinde uzuyor. Sonra birden havai fişekler gibi kırılıp renklere ayrışıyor. Gözlerinin bebeklerinde oynaşan binbir gece masalıyla, kulaklarında zonklayan Kruş-

çev'in sesi arasında bağlantı kurmaya çalışıyor.

Konuşmanın tam metni, biraz önce dağıtılmış. Hızla izlediği kadarıyla, "bütün nimetler ayağımızın altına seriliyor!.." Dostluk... Kardeşlik... Komşuluk... Atatürk ve Lenin!.. Birinin Sovyetler'in kuruluşundaki katkıları... Ötekinin, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasındaki etkileri... Yirmi yıllık Dostluk Anlaşmaları... Yıllarca, barış içinde birlikte yaşamanın getirdikleri... Sümerbank... Etibank... Makina Kimya Endüstrisi Kurumu... Koskoca bir İkinci Dünya Savaşı'nda, her yana, hatta Sovyet önerilerine bile direnebilen, Sovyet yapısı Kırıkkale... Divriği'den çıkan demiri, Ankara'nın kıyıcığında mermi yapan zincir... Ve sonra Dünya Savaşı... Baskılar... Umutlar... Çabalar... İsmet Paşa'nın kararlı kararsızlığıyla atlattığı savaş ürküsü. NATO... Soğuk savaş... Düşmanlık... Gazocağı yapan Kırıkkale... Satılmak istenen Sümerbank fabrikaları... Madene bulanan Etibank... Kore Savaşı... Sovyetler'e karşı Türkiye'nin yiğit direnişi... Yaralılar... Şehitler... Gazilere takılan Silver Star madalyaları... Ve Moskova'da Türkiye'nin senatörleriyle milletvekilleri!..

Kremlin Sarayı'nın yüksek kubbeleri... Kubbelerden sarkan kristal avizeler... Işıltıları göz kamaştıran ampullerin döktüğü ışın altında masal yemekleri... Her masada, oturan herkesin en sevdiği çeşniyi bulup buluşturan diplomasi inceliği...

Kendi düşüncesinden irkildi Cahit. "Önyargılar nasıl da yanıltıyor insanı... Moskof, bizim gözümüzde ayının teki!.. Propanganın etkisinde kalmamak olası mı? Ben ki, önyargılardan arınmak için çabalarım. Buraya gelirken, gösterişin altında sırıtacak ayılığı aramak amacıyla yola çıktığımı yeni anlıyorum. Bir de sofraya oturuyorsun ki, anamın tarhanası eksik... Öteki arkadaşın önünde ciğer yahnisi. Çok sevdiğini ben biliyorum... Peki aylık..."

Geldiklerinden beri sırıtmasını beklerken, incelikle karşılaşmanın gizli burukluğunu yakaladı." Öğrenmek yerine, pro-

pagandanın etkisinde kalmak yazgımız. Aldatıcı olan da bu... Yem aynı yem... İşte Kruşçev... Ayrı sistemler içinde bir arada yaşanabileceğini söylüyor. Biraz yansız davranmakla, öğünüyorduk... Kruşçev ne diyor? O kadar acele etmeseydiniz, pazarlığın içyüzünü radyoda açıklamak zorunda kalmayacaktım... Küba bunalımı zamanında, biz hemen Amerika'nın yanında yer aldık. Herkesten çabuk davranmakla öğünüyorduk... Kruşçev ne diyor? O kadar acele etmeseydiniz, pazarlığın içyüzünü radyoda açıklamak zorunda kalmayacaktım... Kübadan füzelerimizi değiştirmenin karşılığında, Amerika da sizdeki füzelerini geri çekti. Çekmesini biz istedik... Türkiye bizim komşumuzdu. Kendi bilinciyle, kendi istenci içinde düşmanlık etmeyeceğini biliyorduk... Amerika size 300 milyon dolar veriyor... sovyetlerin dostları için ayırdığı, Amerika'ya göre daha farklıdır. Çünkü biz, barış için harcıyoruz. Savaşa ayırdığımız, kendimizi kollamak görevimizden ötürü elbet büyük rakamlar tutuyor. Ama, bizim sistemimizde, komşularımızı ve dostlarımızı, barış için düşünmek olanakları daha fazla..."

İpuçlarının ışığında, geçmişin hesaplaşmasına giremiyor Cahit. Gözleri kubbelerdeki, tavanlardaki altın varakların güzelliğiyle kamaşmış. Sözcükleri ayrıştırmak istedi. Yakalayabildiği bazılarını, çok eski Türkçeyle, Urducanın aklında kalan sözcükleriyle karşılaştırmayı denedi. "Sovyetler Birliği, Tuna'dan Japonya'ya kadar Baltık'tan, Amerika'ya el veren bir ülke... Asya, bizim anayurdumuz... Elbette, tanıdık çok şey olacak," düşüncesinin irkiltmesiyle yeniden söyleve dönmek istiyor.

Başaramıyor. Hızla okuduklarını yakalamak çabasıyla, elindeki kağıda bir göz atıyor. Biraz sonra Senato Başkanı Urgüplü ayağa kalkacak. Herhalde, eski bir diplomat olarak, o da aynı dolaylı tümcelerle yanıt verecek. "Ne işim var benim burda?" sorusuyla irkildi. "Dil bilmem... Tanıdığım kimse yok... Bir parlamenterler gezisinin getirebileceği bir sonuç

da yok. Sadece NATO içindeki dostlarımıza, belki de en çok Amerika'ya, bizi dışlarsa, Sovyetler Birliği'nin hemen kapı komşumuz olduğunu anlatmak için buradayız... Değer mi? Politik incelikler zorluyorsa, bunu diplomatların söylemesi gerekmez mi? Burada, gösterdikleri yerlere gidip, göstermek istediklerini görerek, ne anlarız? Amerika'ya staja gidenlerin anladıklarını. Amerika, dünya'nın en gelişmiş ülkesi... Gökdelenleri var... Uçakları, yolları, hemen hemen herkesin altında arabası... Her ailenin bir evi... Koşullar nedir? Nasıl edinilir? Bir kişinin çalışamadığı zamanki güvenceleri nelerdir? Yirmi, yirmibeş yaşındaki delikanlıların yoksul bir ülkeden gittikten sonra gözlerini kamaştıran her değişikliğe hayran olması doğal değil mi? Hele bizim kuşakların... Her yenilik bizim için elde edilmesi mutlak gerekli bir atlama tası...

Sultan Mahmut'tan kalır yerimiz yok... Şimdi saltanat bizim kuşakta... Batı'yı gördüğünde Batı'da ne varsa... Doğu'yu gördüğünde, aynını istiyor. Neden? Osmanlılığımız mı? Bir şeyi yapmak yerine, hazırını almak alışkanlığı kanımıza mı işledi acaba? Çapulculuğumuz, vazgeçilmez bir miras gibi iliklerimize yerleşmiş olamaz mı? Biz ki politika üretiyoruz. Yıllardır, particilik oynuyoruz. Milletvekilliğimizin yarısına doğru koşmaktayız. Ben bile, Kremlin Sarayı'nın altın kaplamaları karşısında küçük dilimi yutmuyor muyum?

Kendi ahmaklığım ölçüsünde, alışkanlık da diyebilirim. Biz, benim gibi olanlar, hazır yerine, üretimi seçmeye koşuluyuz oysa... Kral Boris, bu Sarayı yaptırdıysa kendi olanaklarıyla dikmiş toprağın üstüne. Bizim Fatih'in, Konstantin'in sarayını yıktırıp yaptırdığı Topkapı, buradan aşağı kalır mı? Hele Kanuni'nin, Sinan'a eklettirdiği Harem bölümü... Kendimizdekini cabucak unutuveriyoruz. İstanbul'un sarayları birer ören olduğundan... Anadolu konakları da, birer birer göçmekte. Ayran budalası gibi başkalarındakine bakmaktan, kendimizdekini göremiyoruz.

Amerika, özendiğimiz bir ülke. Koşullarını, tarihini, olanak ve yoksunluklarını, western filmlerinden öğreniyoruz. Hele bir karıştıralım, araştıralım, inceleyelim demeye zamanımız yok. Sanki bir kez yaşayacağız? Elbette... Her birimiz bir kez yaşayacağız. Ama, ülkesine hizmet verenlerin yaşamı, ülkeninkiyle bütünleşmedikçe ne anlam taşır? Herifçioğulları elli yıllık planlar yapıyorlarmış. Elli yıllık bir planda, kim kendini yaşamın ucuna oturtabilir... Plancılar otuz yaşında olsa, çoktan emekliye ayrılırlar. Ya altmış-yetmiş yaşındaki yaşlı başlı politikacılar... Onların daha plan ilk uygulamalara başlarken tozunun kalıp kalmayacağı belirsiz. Demek ki, yönetenlerin yaşamı sınırlı değil. Sınırsız kılmanın yöntemi de, kendinden sonraya uzanacak doğru işlere başlayabilmekten geçiyor.

"Hangimiz akıl ediyoruz bunu? Hiç birimiz... Şu gezi bile beni nasıl irkiltti. Paşa diretmese, gelmezdim de..." Belleğinin hücreleri, hemen geçmişin güncesini çıkarmaya durdu. Kruşçev, söylevini sürdürüyordu. Kâğıdı katladı. Akşam yatarken yeniden okumak kararıyla, usullacık cebine yerleştirdi.

"Tam guruptan çıkıp, Genel Kurul salonuna yöneliyordu... Ragıp Paşa kolundan yakaladı. Kulis'in rahat koltuklarına oturttu. İçerde görüşmeler başlarken, kahvelerinden son yudumları kapananlar, salona giriyorlardı. Çevreyi bir süre gözledi Paşa... Maroken koltuklar iyice tenhalaşınca, gözlüklerinin ardından ışıl ışıl baktı... Senato Başkanımız Sovyetler'e gidiyor, dedi gülümseyerek. Konjonktür, biraz Doğu'ya da açılmamızı gerektiriyor. Küba olayları, Hükümet'i çok etkilemiş. Paşa, devre dışı bırakılmanın burukluğuyla sıkıntılı... Hem içerden, hem dışardan vurulmak gücüne gidiyor bence de haklı!.. O Aydemir ile uğraşırken, Amerika ve Sovyetler, füze pazarlıkları yapıyorlar... NATO üyesi Türkiye, aldım-verdimi iş bittikten alan alıp veren verdikten sonra öğreniyor... Hem de pazarlık kendi üstüneyken... İsmet Paşa, Büyük devletle anlaşma yapan, kaplanla yatağa girmiş gibidir demişti...

Şimdi kendi sözlerinin doğrusunda üzülmeyecek kadar da dik bir karakteri var... Tam bu sırada, Senato Başkanı Ürgüplü'nün Sovyetler gezisinin gündeme gelmesi ilginç... Rahmetli Menderes'in, Sovyetler Birliği'ne gideceği günlerde düşürülmesi, hepimize ders olmalı... Paşa, sanırım durumun da etkisiyle, önce Meclis'in bağlantı kurmasını yeğliyor. Hükümetlerarası ilişkilerin, ardından pek de iyi şeylerin gelmeyeceğini hepimiz biliyoruz. Yazık ki, bütün bunları açık açık söylemek mümkün değil... Halk gerçeği anlasa, hepimizi neyler, kestirmek olanaksız...

Büyük devletlerden biriyle eşitlik tartışmasına gireceksen, ötekinden destek almak zorunluluk... İstemiyoruz ama, katlanıyoruz... Der demez gözlerinin içine bakmıştı Cahit... Üzüncünü bütün hücrelerinden taşırırcasına verdiği yanıt sözcük sözcük beliriyor. Siz, demişti... Kurtuluş Savaşı kuşakları... Savaştan korktuğunuzu sanmıyorum. Kazanan insan savaştan korkmaz... Galiba, bizim kuşaklardan korkuyorsunuz...

Paşa'nın gülen gözlerinden fışkıran kıvılcımları hiç unutmayacak. Eh, galiba sende haklısın!.. Bizim zamanımızdaki Türkiye 14 milyondu... Sizin zamanınızdaki Türkiye 25 milyon... Bizden fazla sayılmaya başladınız. Ve açığı, ne zaman nerden vuracağınızı bilemiyoruz. Bu bakımdan Paşa'ya katılıyorum. Ben de, ilkin Meclis'in bağlantı kurmasından yanayım... Sonra da mümkün olursa bunu halkın isteklerine ve tercihlerine sunarız. Çok dikkatli olmamız gerekiyor. Durumumuz, kararımız ve düşüncemiz çok nazik bir dengeyi tutturmamıza bağlı. Ürgüplü, iyi yetişmiş bir insandır. Bütün bir Cumhuriyet tarihinin tanığıdır... Bakanlık etmiş, gözünü kırpmadan dokunulmazlığını kaldırtmış... Gözünü kırpmadan Yüce Divan'a gidip, aklanmıştır.

Yıllarca devletimizi büyük başkentlerde temsil ettiğinden, gözlem gücüyle, etkinliğini hep korumuştur. Her bakımdan güvenilir bir insandır. Ancak, her geziye katılan alanyarı in-

sanlarla, aynı ölçüde etkinliği olanları dirsekleyenler, her zaman öne geçmeyi başarırlar. Sovyetler Birliği'ne uzun bir sürenin sonunda ilk kez kapı aralanacak. Meraklısı çoktur. Meclis'te iyi kulis döner. Doğrudan aday yazdırsak, ben dil bilmem deyip kıyıya çekilmenden korkuyoruz.

Başkan'ın ilk kez kulis yaptığını gördü... Doğru düşünmüşsünüz efendim, diye yanıtlamıştı hemen. Gerçekten dil bilmiyorum. Bilmediğim için de fazla merak etmiyorum. Eğer öğrenmek istediğim bir şey olursa, kitaplardan, hatta Sovyet Sefaretinin kendi yayınladıklarından edinip öğreniyorum. Bu işi benden iyi yapabilecek insanlar da vardır. Hiç olmazsa, tartışma nedeni olmayacak değerler. Eski büyükelçiler... Generaller...

İtiraz istemiorum, diye kestirip attı Ragıp Paşa... Gideceksin. Ben Gurup başkanı ile konuştum. Senin Genel Kurul'da çıkıp, yerime başkasının gitmesini isterim diye tutturmandan çekiniyordu. Sanırım seçimler bitmiştir. Parti seni aday gösterdiğinden, seçilmişsinir de... Hadi kahveleri söyle de içelim bakalım...

Paşa'nın gülen gözlerine, kahkahalardan başka yanıt verebilir miydi? Daha elini kaldırırken, garson başını eğerek siparişlerini ocağa iletiverdi. Artık, eskiyoruz düşüncesi aynı anda geçti zihinelerinden... Garsonlar, işaretlerini kavramaya başlamışlardı... Herşeye karşın, Meclis yerleşiyordu... İlk günlerin, açılacak mı, açılmayacak mı kaygıları, darbe deneylerini bile geride bırakacak bir güvene dayanmıştı.

Olayların ardında sürükleniyoruz Paşam, demekten kendini alamamıştı. Kendimiz hakkında karar vermek gücümüz yokmuş gibi bir duyguya kapılıyorum. Sanki, bir kasırga, hepimizi kaptı, sürüklüyor... Sağa sola yalpalıyorsak, kasırganın hızından... Oysa, biz politikaya bunun için bulaşmıştık. Düşünecektik. Karar verecek ve yapacaktık. Bir koca dönemi yarıladık. Umarım sonuna geldiğimiz zaman da aynı ya-

kınmanın içinde olmayız...

Ben artık iyice yaşlandım, demişti Ragıp Paşa. Kendimi gereken hizmeti vermiş sayıyorum. Orduda elli yılım geçti... Şimdi de bir partinin başında, yapılabilecek hizmetleri görmeye uğraşıyorum. Ama, şunu bilesin Cahit Bey oğlum.. Hizmetin sınırı olmuyor. Tam sen bir şeyi kotardım, bitirdim demek istiyorsun. Öyle bir şeye başlamak zorunda kalıyorsun ki, aklın karışıyor... İnsan olan yerde, kasırga olmasın yazılı değil. O senin dediğin, belki robotlar dünyasında geçerli. Basarsın düğmeyi, tam düzenlediğin gibi davranır. Ama, bir de ondan düzenlemediğin bir şey iste... Bak bakalım apışıp kalmıyormu? Bu yüzden yine insanla olana gönül vermek iyidir. İyi olduğundan, sonunda kahve kazanmak da vardır, diye garsonun alcak mermer masaya usulca yerleştidiği fincanına uzandı. Cahit, paketinden sigara sunarken, devlet bir aygıt değil mi ama Paşam, demekten kendini alamadı. Eğer aygıtsa, istenildiği gibi kurulması gerekir. Kurulup, istendiği yöne ve bicime girmesi. Galiba, bizim beceremediğimiz bu. Bir türlü, programını kendimiz yapamıyoruz. Bakıyorsunuz, askerler devrede... Bakıyorsunuz Amerika... Şimdi de önümüze bir Sovyetler gezisi çıkardık. Peki, bunları şimdi mi kouşmak gerekiyordu... Benim anladığım demokrasi, herşeyin tartışıla görüsüle otuşturulması. Öyle olmayınca, sürprizlerle karşılaşıyoruz. Dediğiniz doğru, gurup kararı da olmadığından, içerde olsaydım, hemen çekilirdim.

Biz de bunu bildiğimizden, arkadaşlar beni görevlendirdiler. Beni kırmazsın. Çünkü, gitmeni İsmet Paşa da istiyor. Sana güveni sonsuz. Benim de... Sanıyorum Bayar'ı da teşhir etmişsin. Bazı arkadaşlar, af konusunda görüşmek istemişler. Gelecek ay, seninle görüşeceğini, bu konuda ondan sonra açıklama yapacağını söylemiş. Şaşırmışlar. Şaşıranların başında da Nilüfer hanım geliyor. Bana bile, Cahit Bey'le görüsmeden düşünmeki stemiyorum, dedi, diyor... Bu, senin hayatının cizgisidir oğlum. En zor işlerde, hepimiz sana güve-

niyoruz. En güzel yerler söz konusu olduğunda, seni ortalıkta görmek mümkün değil. Zor zamanın adamı olmak iyidir. Bizim ülkemizde, böylesine her zaman ihtiyaç duyulmuştur.Ama, bu adamlar, kolay yetişmezler. Kendilerini unuttturmak için köşeye çekildiklerinde, ortalığı yaban arıları sarıverir. Onların hakkı olan ne varsa, siler süpürürler... Hakkı teslim etmek isteyenler de, asıl hak sahipleri de kovana el vurduklarında, bomboş olduğunu görürler...

Bizim işimiz kovanı doldurmak Paşam, dedi gülerek. Varsın bunu beceremeyenler, balı yesinler.. Böyleleri her zaman olmuştur. Olacaktır da.. Onlar Dünya'ya alacaklı gelmişlerdir. Hem de herşeyin en iyisine, bağışlar gibi yaklaşacak ölcüde... Kolay mı dünyaya onur vermek?... Bizim gibilerse, ödenmez borç yükü altındadırlar... Ödedikçe artan miktarda hem de... Arttıkça borçlandıracak ölçülerde...

Öyle de, zor zaman oldu mu, bunların hiç birini bulamıyorsun bire oğlum. Bir kez olsun, zorun altına girseler, belki bütün hayatları boyunca süren asalaklıklarını bağışlayacaksın. Girmezler, dediğinde, coşmuştu Cahit. Giremezler, dedi hemen. Çünkü, bilmezler. Vermenin güzelliğini hiçbir zaman öğrenmemişlerdir. Onların derdi günü almaktır. Toplumun her kesiminde, her bölüğünde böyleleri bilinir. Tasalanmayın. Kendi güvenilmezliklerinin resmini çize çize yaşalar. Herkesten çok bağırdıklarında, herkesi korkuttuklarını sanırlar. Ama, aslında korkan kendileridir. Alacaklarını yitirmekten ödleri kopar. Öyle bir korkunun içindedirler ki, mahalle kabadayısı adam yaralansa, bunlar hastaneye koşar. Yara bere almadıklarını öğrenince de, bu kez polisten ürkmeye başlarlar. Ya benim başımı derde sokmak için yapıldıysa bu yaralama, diye. Gözlerine uyku girmez. Yürü bire arkadaş, derseniz, düşman olur. Dur otur demeye kalkışırsınız. kendisinin hakkı çiğnendi sanır. Eh, tutup da zor zamanı bunlara teslim etmeye kalkarsanız, ilkin siz çuvala girersiniz. İyisi mi, yükleyin yüklenebile-

ne... Bizim gibilerin de tek keyfi bu değil midir Paşam?... Bir gün zor olursa, zora giren gelir de, bir şey verebiliriz... Bir yaraya merhem olabiliriz tesellisi yetmez mi adam olana.. Bana çok bile gelmeye başladı. Üstelik baksanıza, bu kez şansımıza, bunca yıl sonra kapısı açılacak bir büyük ülke de düşmekte...

Daha hafta dolmadı." diye düşüncelerini sürdürdü. varsaydığı gibi Kruşçev söylevini bitirmiş, Ürgüplü mikrofona geçmişti." Nereleri nereleri gezdik. Nükleer santrallerini bile açtılar.. Belli ki, bizi hayran bırakmak istiyorlar. Amerika'dan hiç de geri kalmadılarını anlatma çabasındalar... Kentlerin geniş caddelerinde yükselen yapılar.. İnsanların üstleri temiz.. tek anlayamadığımız yaşlı kadınların çöpçülük yapmalarıydı. Svetlena ne güzel açıkladı. Emeklilikten sonra patır patır ölmeye başlamışlar. Bütün bir yaşamı çalışmakla geçiren insanlar, birden dünya için gereksiz olduklarını sanıyorlarmış. Dünya için gereksiz olundu mu da, çekiver kuyruğunu... Hele savaş kuşakları için böyle bir durum hiç kabullenilemez. Sinekler gibi dökülüyorlarmış...

Onlar ki, diyordu Svetlena.. Nazi ordularının karşısında diri dirken duraksamamışlardır. Dişleriyle, tırnaklarıyla, silahlarıyla, ülkelerini ve rejimlerini korumuşlardır. şimdi, birden gereksizlik duygusu, hepsini tüketmekte. Uzun aratırmalar yaptı hükümetimiz. Sonra bunlara, hem bütçelerine katkı olur, hem kendilerine gereksinim duyulduğunu bilirler de, ölmekten vazgeçerler diye, en ağır işler verildi. Ama, günde iki saati geçmiyor çalışmaları. Kazan'ın, Leningrad ve Moskova'nın temizliğini onlara borçluyuz. İçlerinde, iki saatten fazla çalışan gönüllüler de var. Rahatsızlanan bir başka emeklinin yerine geçiyorlar. Nöbetleri için kavga edenleri dahi çıkıyor. iki dakika önce başlama, beş dakika sonra bırakmak istiyoralar. Bütün bunların düzenlenmesi de sorun ama, yaşlılarımızı kazandık...

Çocuklar ve yaşlılar," diye geçirdi yeniden. Suat Hayri Ür-

güplü, Atatürk ve Lenin dostuluğunun derinliğini... Çağı değiştiren iki insanın birbirlerini anlamaktaki sonsuz yeteneklerini anlatıyor.. Lenin'in Aralov'u elçi olarak yollarken, söylediklerini yineliyordu. "Kemal bir sosyalist devrimci değildir. Ama, antiemperyalist bir kurtuluş savaşı veriyor. Anlamaya çalış.. Yardım et.. Sonuna kadar destek olacağımızı bilsinler..." Sözcüklerin anlamı, yaşananlarla daha bir iyi kavranıyordu. Gözleini kırpıştırdı. Yeniden düşüncelerine daldı. Ürgüplü'nün diplomat donukluğundaki sesi, kulaklarında sözcük sözcük yankılanırken, o sürdürdü.

"Çocuk kreşlerini, yuvalarını ve okullarını gördüm. Savaşın ne anlama geldiği ancak o zaman anlaşılıyordu. Milyonlarca öksüz ve yetim. Devlet hepsine sahip çıkmış. Bizim oyuncağımız olmadı. demişti Kiev'deki yuvanın müdiresi.. Dünyanın bütün oyuncaklarını yurdumuzda topladık. Çocuklarımız eksiklik duygusu tanımasınlar istiyoruz. Anasızlığı yaşıyorlar.. Babasızlığı bildiler... Çoğunun hiç kimsesi kalmadı. Tam 30 milyon insan yitirdik. Gepgenç... Anne babalar... Bunların çocukları, devletin en büyük güvencesi. Hem geçmişi vermek istiyoruz hepsine, hem geleceğin sahibi olmalarını sağlamaya uğraşıyoruz..."

"Bizimkileri daha iyi anlıyorum," demişti o zaman." Neden üstüme titrediler. Her biri buradaki yuva müdiresinin bir kopyası sanki. Savaş kuşaklarının bilgisi ve görgüsüyle, istenci hep aynı olmalı... Dünü koparıp atıyor savaş. Günü zaten ya kazanıyor, ya yitiriyorsun...Ama, yarın hepimizin. Ona iyi hazırlanmak, sorunsuz yetişmeye bağlı. Savaşçı, dünyanın bütün sorunlarını çözümlemeye alışmış. Ne tuhaf!.. İnsanların nerede, ne zaman, nasıl olursa olsun, aynı kaygıları yaşadıktan sonra, birbirlerine benzemesi, ne ilginç!.. Burada dönüşte," diye karar vermişti o gün." Bir de Avrupa yapacağım. Görüp anlamaya çalışacağım bir güzel. Aynı duygular onlarda da varsa, insanın benzerliğine iman edeceğim..."

Ürgüplü, son sözlerini söylerken yeniden kulak verdi. "Ge-

zimizin yeni bir dostluk bahçesi oluşturmasını diliyorum..." Sovyet önderlerinin tamamı ayakta alkışladılar Ürgüplü'yü... Saraçoğlu'nun serüveni geçti aklından... Günlerce, yetkililerle konuşmak için uğraşmıştı. Sonra daha eskilere kaydı belleği... Tengirşek, Rıza Nur ve Ali Fuat Paşa'nın başına gelenlerle, şu andaki durumu karşılaştırdı. Lenin, İngilizlerle anlaşma umudunun ardında, bizim Meclis temsilcilerini oyalamıştı... Stalin Saraçoğlu'nu neredeyse geri dönme tehdidine kadar götürmüştü... Bir tek İsmet Paşa, Stalin'in dostluğunu elde edebilmişti.. Hemen ardından, KİT'lerin kuruluşu geliyordu. Şimdi, neredeyse her birimizi bağırlarına basmak için sıraya girdiler... Politikaların değişkenliği, politikacıları aktörlerin en ustası düzeyine çıkarıyor demek. Kendi düşünceni uygulamak için öğreneceğin ne çok şey var Cahit."

Üstüste kaldırılan kadehlerin votka buğusunda, karınlarını doyurdular. Sovyet yetkilileri, yemeklerden çok, sözlerin özümsenmesi için olsa gerek, gecenin geri kalan bölümünü boş bırakmışlardı. Ukrayna Oteli'ndeki dairelerine dönerken, Svetlena'nın kolundan çekti.

—Metro'yu gördüm,- dedi. -Eski yapıtların bazılarını da... Orda, bizim bir şairimiz var... Kendisiyle görüşmek isterdim!..

Svetlena'nın gözleri buğulandı ilkin. Bulutlandı. Göz pınarlarında beliren iki damla yaş, yanaklarına yürüdü. Beyaz teninin üstünde ıslak bir izle, pembe dudaklarının çizgilerine yuvarlandı. İrkildi Cahit. Kızın parıldayan gözlerine baktı uzun uzun...

—Yazık,- dedi Svetlena. -Sevdiğinizi bilseydim, geldiğiniz gün görüştürürdüm. Şimdi artık olanaksız... Nazım,üç gün önce ölmüş... Biz Kazan'dayken...

—Ne?- Dedi birden Cahit. -Öldü mü? Olamaz... Daha dün bana bir şiirini okumuştun. Şeker isteyen Küçük kızı anlatıyordu. Barış isteyenini...

—Demek anladınız,- dedi Svetlena.- Ozanını söyleyememiş-

tim. Bizimkilerden birini çeviriyormuş gibi yaptım. Siz sağcı değil misiniz?

Cahit, genç kızın yüzüne baktı bir zaman. Gözlerinin içinde, kendi gözlerini buluncaya kadar bekledi. Sonra, ağır ağır dudaklarını oynattı.

—Yürek değil be, çarıkmış bu, manda gönünden, -teper baban teper, -paralanmaz.- teper yaslı yolları. -Bir vapor geçer Varna önünden. -uy Karadeniz'in gümüş telleri, -bir vapor geçer Boğaz'a doğru.- Nazım usulcacık okşar vaporu. -yanar elleri,- deyiverdi...

Svetlena, yeniden ıslatı gözlerini. Cahit'in tok, derin, ama sıcak sesinen sözcük sözcük dökülen Nazım'ın özlemini kavrayıvermişti. Sokuldu incecik. Bütün ısısını otelin aydınlığından aktarırcasına salındı. Ellerini tuttu Cahit'in. İçtenliğinin bütün coşkusuyla sıktı:

—Bilmiyordum, -dedi. -Bu kadar yakından tanıdığınızı sezemedim. Bu kadar sevdiğinizi, izlediğinizi ve istediğinizi. Çok büyük bir ozan... Biz Türkçe'yi, o'nun şiirlerinden öğrendik. Öğrendikçe, çok sevdik. Hem o'nu, hem dilinizi. Ve bu güzel şiirleri yazabilen insanların toplumunu da... Bu benim ilk mihmandarlığım. Zorluk çektim belki. Ama, sevdiğim şiiri okurken, yüreğimi duydunuz...

Bembeyazdı Svetlena'nın elleri. Yüreği parmaklarının ucunda atıyordu. Cahit'in korkusuz sevgisine bulanmış gibiydi. Yüreğinin tıpırtıları, Nazım'ın trik traklarını anımsatırcasına yakınlaşıyor...Yakınlaştıkça yüreğinin kütürtüsüne karışıyordu...

Parmakları kızardı kızın... Cahit öylesine sıkıyordu ki, parmak uçlarından yürüyen alazın, yüzünü pembeye kestiğini ayıramadı. Kendiliğinden uzandı Svetlena. Bir büyük ozanın şiirlerini söylercesine kıpırdandı dudakları. Cahit'in ağzına doğru yürüdüklerinde, damağına şiirin unutulmaz tadı doldu... Gözlerinin kıvılcımlandığını bildi. Aynı coşkunun ürpertisinde, ağır ağır yatak odasına yürüdüler.

İki genç bedenin birbirlerine sıvaşmazsa dağılıvermeye hazır titreşiminde buluşmaları, kabarık yatağın yaylarında gevşeyiverdi. Yaslanan bedenleri çözüldü. Elleri, üstlerindekini bir an önce çıkarmak ivecenliğiyle kaynaştı. Parmakları, çıkarılan her çamaşırın yelinde birbirine çaynaştı... Gövdelerinin alazını birbirlerine aktararak geniş yatağın içinde vittiler...

Şiir kıvamında okşayışların hızına kapıldılar. Gövdelerinin köpüren dalgasında, bitimsiz bir gel-git'in alçalış ve yükselişlerine daldıkları an, telefon çaldı. Svetlena, reseptöre uzanırken, kolunu yakaladı Cahit. Kızı gövdesine bastırdı iyice... Telefon, yeniden üstlerine yürüdü... Uzandı.

—Evet,- azarıyla öfkeli bekledi...

Rusça'nın seline kapıldı biran. Ağzı açık, reseptörü Svetlena'ya uzatmak zorunluluğunu duydu. Svetlena, yarım kalan coşkusunun tüm kırıklığıyla reseptöre yapıştı. Sesini onarmak çabasıyla:

—-Da...- Dedi ilkin... Ardından, -nyet,- ve yeniden: -Da...- Uzun uzun dinledi. Başını salladı. Gözlerini kırpıştırdı. Göz bebeklerinde büyüyen bir saygının sevinciyle, gözlerini Cahit'e dikti. Yeniden başını salladı. Reseptörü çıplak gövdesine dayadı. Sesinin duyulmasını engelleme gereği duymadan: -Yoldaş Kuruşçev,- dedi minnacık bir kız çocuğunun sevecenliğiyle: -Sizinle özel olarak konuşmak istiyormuş. Mümkünse hemen gitmenizi rica etmiş... Mümkün olduğunu söyleyebilir miyim?- Dedikten sonra, reseptöre gelecekleini fısıldayıverdi.

Cahit, tutkusunun doruğuna tırmanmak üzereyken merdivenden düştü. Eli ayağı kırık, doğrulurken, Svetlenanın saygın ivecenliğine takıldı bir an. "Anlayışım azalır." düşüncesi yıldırım gibi geçti aklından." Kıza takılabilirim."

Giyinmesine, doğrulmasına olanak vermeden kapaklandı üstüne. Svetlena'nın uyuşan bedeni, yay gibi geriliverdi. Kruscev'in özel görüşeceği önemde biriyle olmanın coşkusu, yüreğinden kalcalarına yürüdü. Başladıklarını, bir görev gibi bi-

tirmenin acelesinde, doğruldular. İvecenlikle aldıkları duşu, yepeşleyerek kuruladılar.

Svetlena önden çıktı. Koridorun sessizliğine yürürken, Cahit'in elini kavradı. Geldiklerinin tersi bir yöne çekiştirdi. Bir kapı açtı. Küçük bir asansöre girdiler. Özel konuklara, özel yollar ayrıldığını sezinleyen Cahit, kızın güdümüne bıraktı kendini. Asansör bir kuyuya iniyormuşcasına yınlayarak kaydı. Kapıyı açtıklarında, siyah, zırhlı ve kocaman bir arabanın kendilerini beklediğini gördüler.

Araba, otelin garajından ok gibi fırladı. Kremlin'in aydınlanmış yılbaşı şekerlemelerini andıran renklerine doğru hızlandı...Kapılar acıldı. Koridorlar geçildi. Kapılar kapandı... Svetlena, getirenler, yol gösterenlerin hepsi, kapanan kapıların ardında elendiler... Cahit tek basına kapının önünde dikilip kaldı bir an.. Sonra kapı yeniden açıldı. Suat Hayri Ürgüplü, yanıbaşında belirdi... Kırk yaşlarında, kocaman kulakları sürekli kızaran Aliyev, hemen elini uzattı.

—Gecenin bu tatlı saatinde rahatsızlık verdik,- diye özür diledi enfes Türkcesiyle. -Biz bile, dikkat etmek zorundayız. Türkçemizin güzel sözüdür. Yerin kulağı var. Yoldaş Kruşçev, sizleri özel olarak görmek istedi. Reddetmediğiniz için de teşekkürlerini bildirmeye beni memur etti...

—Rica ederiz,- dedi yan gözle Cahit'e bakan Ürgüplü. -Gösterilen ilgi ve öneme bir kez daha teşekkür etme imkânı bulacağız.

Geniş salonu geçtiler. Lambaların ölgünlüğü, altın kaplamaların daha da ışıdamasına neden oluyordu... Sanki, gökyüzü kubbelerin altında parıldıyordu... Resimler, duvar ve tavan süslemeleri, gecenin yarısında uyandırılmış güzeller gibi değişik bir görünüme bürünmüslerdi.

Kalın maun kapılar, kendiliğinden acıldı. Kruşcev, küçük salonun dibinde Podgarni, Suslov, Brejnev, Gramiko, Usti-

nov, Susikov ve Gorbaçov'la oturuyordu... İçeri girdikleri an, hepsi birden yelerinden doğruldular. "Elleri, akşamüstüne göre daha sıcak." duygusunu yerleştirdi yüreğine. Koltuklara yerlesirlerken, gümüş demliklerin buharıyla burun buruna geldiler...

—Özellikle görüşmek istedim,- dedi Kruşçev. -İsmet Paşa, bizde de bir efsanedir. Stalin, ne zaman sözü geçse, çok şey yapmışların bilincindeki, hiç bir şey yapmamış görüntüsünü veren çok az kişiden biri, derdi... Sizin Kurtuluş Savaşı'nızı öyle bir anlatmış ki, duyan, o hiç katılmadı sanır, diyordu... Sonra İkinci Dünya Savaşındaki tutumu da, hepimize önemli dersler vermiştir. Ülkesini, savaşın dışında tutabilmesi kolay değildi... Şanslısınız.- der demez, önlerine konulan çaylara baktı. Birer yudum almalarını sağladı. -Amerikalıların Moskova Büyükelçisi bana, Başkan ordaki sefirimize, Jüpiterlerin kendilerinin olduğunu... İsterlers bırakacaklarını isterlerse sökebileceklerini söyledi... İsmet Paşa'nın başında bulunduğu bir Türk hükümeti'nin bunu kolay kabul edeceğini sanmadığım için, pazarlık sırasında yoklattırdım. Haberiniz bile yoktu.. NATO sorunu olduğunu, NATO'da görüşüleceğini sanıyordunuz. Bu bizim, pazarlık gücümüzü artırdı. Az da olsa, sizden çekindiklerini biliyorduk. Göstermiyor, aldırmıyormuş gibi davranıyorlardı ama, biz sizi biliyorduk. Herhalde, bunca zamandır Amerikalı dostlarınız da öğrenmiş olmalıydılar... Sizsiz pazarlığa girmeleri, sizin bakımınızdan ikili bir güvence verdi bize... -Çayından yeni bir yudum alırken, Aliyev, söylediği her sözcüğü üstüne basa basa Türkçe'ye çeviriyordu. Yeniden gözlerini Kruşçev'e diktiğinde: -NATO görevi saydığınız durumlar, haberiniz olmadan tehlikeye atabilirdi ülkenizi. Sovyetler Birliği bu konuda son derece dikkatli olmak zorunluluğu duymaktadır. Amerikalıların provakasyonuna gelmemek çabamıza güvenebilirsiniz. Kötüsü geldiğinde, sizinle bizi başbaşa bırakmaktan çekinmeyecekleri ortaya çıkıyor. Biz Türklerle çarpışmak istemiyoruz. Bunu, iyice kafanıza yerleştirin. Ama, sizin de kendi araştırmalarınızı ya-

parak, provokasyon olanaklarını ortadan kaldırmak göreviniz var. Bunu savsamamalısınız... Kurtuluş Savaşını unutmayın. Sistem bakımından uzlaşmasak da, biz iki komşuyuz. Birbirimizden uzak yasamamız mümkün değil. Karadeniz'den Kafkaslara kadar, havamız suyumuz aynı... Sovyetler Birliğinin deneyleri de, olanakları da sizin ölçülerinize göre sınırsız. NATO içinde kalmanız bizi rahatsız etmiyor. Ama Amerikalıların oyuncağı olmanızdan kaygılanıyoruz. Teknoloji, bilmeyen için çok tehlikelidir. Kendi kusurunuz olmadan carpısmak zorunda kalırsak, suçu bize yüklemeyin. Bunu engellemek, ikimizin elinde. Yakında, Kennedy ile bir araya geleceğim. Sizin adınıza hiç bir şey istemem onlardan. Size benim verebileceklerim konusunda da kimseye hesap vermem. Intiyaclarınız burada yazılı.- dedi elindeki dosyayı göstererek. -Bilmiyorum, neden bizden istemiyorsunuz? Ama, biz yatırımlara öncelik vermeniz halinde, gereksinimlerinizin ne olduğunu simdiden kestirebiliyoruz. Kendimizi hazır tutacağız. Dostluğun salt söylevlerle olmadığını biliyoruz. Komşu, komsunun bekçisi de olabilir, hırsızı da...Biz dostu olmayı istiyoruz. Bunun bedelini de ödemeye hazırız. Türkiye diplomasisi, öyle kolay eğilip bükülmez. Bin yıldır karşılıklı neler yapabileceğimizi öğrendik. Yaşadık ve her halde yaşayacağız. Sizin tutup da sosyalist olmanızı düşünmeyiz. Aslını ararsanız pek istemeyiz de,- derken gülerek Aliyev'e baktı. -Savaş içinde ordumuzun belkemiğini bunlar oluşturdu. Bakın, sizinle bağlantımızı da bunlar kuruyor. Milliyetler meselesi, yeterince uğrastırıyor bizi., Bir de sizlerle uğraşmak işimize gelmez. Ama, boğazların üstünde oturanın da, yansız kalması, en azından eşitlik sağlayacak bir olanaktır. Yan tutarsa, tuttuğu yanın avantajlı olduğunu bile bile söylüyorum. Biz, Merkez komitesi olarak, kararı sizin vermenizi istiyoruz. Bir gün, komsuyla dostluğun yararına inanırsınız, uzak sevdaların dengesini kurmaya hazırız. Düşünün!... Her ikimizin de elimizi uzattığımızda, komşu duvarlarını aşıvereceğimizi bilerek, iyice inceleyin... Siz şimdi otuz milyonsunuz. Yarın elli olursunuz.

Biz ikiyüzelli... Teknolojik üstünlük, yakın mesafelerde çok geçerlidir. İnsan gücünüz de... Sözlerimi tehdit olarak almayacak kadar olgun insanlarla konuştuğumu biliyorum. Ürkütüm, hiç bir kararımız yokken, karşı karsıya kalmamız. Biz Avrupa'ya saldırırsak, onlar da komşunuz sayılır, koruyun... Ama, saldırıya uğrarsak, sizin "Yurtta Barış, Dünyada Barış" ınız ne olacak?

Aliyev, bazen tümce tümce... Bazen sözcük sözcük aktarıyordu Kruşçev'in söylediklerini. Yeniden çay bardaklarına uzandıklarında, her sözcüğün belleğine yerleştiğini bildi Cahit." Bunlar bizimle mesaj gönderiyorlar," dedi... "Sovyetler Birliği'nin bütün kodamanları karşımızda. Bir de KGB Baskanı Andrapov olsaydı," düşüncesi geçerken, gözleri ışıldadı." Aliyev'in o'nun yardımcısı olduğunu kim söylemişti? Şimdi çıkaramıyorum ama, KGB de burada. Demek ki, tam takım hazır. Anlatmak istedikleri de boş değil..." Kruşcev sürdürüyordu.

—Akdeniz, epeydir sadece Amerika'nın değil. Bizim de sözümüz ve çıkarlarımız var. Ve biz bunların korumaya mecburuz. Dostlarımız, bize ihtiyaç duyduğunda, geri çekilemeyiz. Sizin su yollarınıza her zaman gereksinim duyuyorduk. Şimdi daha da fazla muhtacız. Bu sizin pazarlık gücünüzü artırabilir. Sovyetler Birliği çıkarlarının gereğini ödemeye hazırdır. Amerika aynı ölçüde hazırsa, sizin için yeni bir imkan doğuyor demektir. Hiç bir koşul ileri sürmüyoruz. Şunu yaparsanız, bunu yaparız pazarlığı da etmiyoruz. Bunlar teknik adamların, diplomatların işleridir. Ne ben diplomatım, ne de siz teknik adamlarsınız. Sizin anlaşmalarınızdan doğan bütün yükümlülüklerinize de saygılıyız. İstediğimiz tek şey olabilir. Provokasyon imkanı bırakmayın.. .Bir de, bizim hakkımızda yanlış kanılarla, yanlış hükümlere kapılmayın. Çıkarlarımız gereği çarpışacak bile olsak, size haber veririz. Siz kendinizi dostlarınızdan sakının. Bizi biliyorsunuz,- dedikten sonra yerinden doğruldu. -Çok zor bir döneme giriyoruz,- dedi yürürken. -Umarım, ülkelerimiz için iyi olur...

OYUNA KIYISINDAN KATILMAK

Kıpadan girer girmez, Büyükelçi Hare, elini yakaladı. Ağır ağır basık salonun arkasına yürüdüler... Kapıyı açtı. En azından salon kadar geniş bir odanın ortasında oturan adama doğru yürüdüler.

—Cahit Bey,- diye tanıttı Büyükelçi, -Partisinin etkin milletvekillerinden biridir.- Sonra döndü. Uzun boylu, kıvırcık saçlı, sık ve jimnastik sağlığı fışkıran dik bedeni üstünde yapay gülüşünün gevşetmediği donuk yüzlü adamı tanıttı. -General Porter... Adını duymuşsunuzdur. Başkan Johnson'un özel görevlisidir.

Cahit, ortalığın kokusundan pireliydi. Meclis'teki bir karşılaşmada, Bölükbaşı laf atmıştı. Her zamanki şakacılığının altında, "artık görüşemiyoruz," iması, zıplayıp duruyordu. Elçi'nin özel yemek çağrısının, General Porter'le başbaşa söyleşiye dayanmasıyla, olayların zinciri birbirine eklenmeye başlamıştı.

"Sonunda ite kaka seni kilittaşı haline getirdiler Cahit oğlum," diye alay etti ilkin. Kendi kendini yoklamanın kıvancıyla, gözlerini açtı. Belleğinin uçlarında birbirine giriveren olayların basıncıyla irkildi. "Buraya geleceği belliydi... Bunlar benim ağzımı yoklayacakalar. Bölükbaşı'nın, değişim gerekli demesi boşuna değil. Bayar da aynı görüşü paylaşıyordu... Son görüşmede, "bizi iyice tasfiye etmek istiyorlar," demişti... "Siyaset sahnesinden, bütün eskileri silip süpürmeye

kararlı bir gidiş var... Yenilerin, eskisinden daha kolay ve pazarlığı ucuza getirecek dolduruşlara açık olacağını biliyorlar... Yani Cahit Bey, iplerin ucunu bizden alıp, sizlere verecekler..." Hiç anlayamadığı bir bilmecenin ipuçları gibiydi söyledikleri.

Sonra Kıbrıs olayları... Paşa'nın yalnız kaldıkları bir gün başını sallaya sallaya yakınması. "Yerime birini bulabildikleri gün, gözlerini kırpmazlar," deyişindeki dolaylı güven... Bayar'ın kaygıları... Bölükbaşı'nın bilmiş bilmiş şakaları... Johnson'dan İsmet Paşa'ya gönderilen mektup... Paşa'nın nerdeyse acıkça meydan okumasına karşın, Meclis kulisindeki o dertli baş sallayışı...

"Yahu biz sürü müyüz?" Öfkesinin parıltısı balkıdı gözlerinde. "Bu pezevenkler Atlantik ötesinden uzanıp, bizi doldurusa mı getirecekler? Ne iştir?... "Büyük devletle anlaşma imzalamak, kaplanla yatağa girmekse, hep küçük mü becerilecek? Amma iş!.. Herifçioğlu, bir yandan pohpohluyor. Bir yandan, buna istediğini yaptırabilirsin havasına giriyor... Durbakalım Cahit oğlum. Bunun altında çok bir iş var ya, nedir? İyice anla, dinle... Bunlar seninle bir mesaj yollamak istiyorlar.. Bayar'ı buraya getiremezler... Basının gözü altındadır. En azından haberleri olur... İsmet Paşa'ya bir şey anlatacaklarsa resmi kanallar ya da kendi özel kanalları var.... Metin Toker'i ya buraya çağırırlar benim gibi... Çağırmadılarsa şimdiye... Ya da tutuştururlar eline bir bilet, soluğu Washington'da alıp, birinci ağızdan her bir şeyi öğrenir... Daha önce Justmatt'ta komutanlık etmiş bir generali göndermelerinin altında yatan, başka bir operasyon mu? Bu herif, İran Şah'ını geri getirmedi miydi?

Bir el sıkışma anında aklından geçenlerden ürkmeye başladı Cahit... Moskova'daki gizli buluşmanın hemen ardından, Amerikan Elçiliği çağrısı, bütün sinirlerini ayaklandırmaya yetiyordu. Bir yandan, kendi çizdiği yoldaki ilerleyişinden hoşnuttu. Ege'nin bir taşra kentinden, Ankara'nın doruklarında

olup bitecek herşeyi avuçlarının içinde duymak, iliklerine işliyor. Erotik bir tadın her yanına sıvaşmasını sağlıyor." Biz neymişiz be abi," diyordu kedi kendine... "Bütün kodamanlar, gözlerimizin içine bakıyor... Ağzımızdan çıkacak bir latin etkisi, mağrıp'tan Maşrık'a uzanacak kadar önemli... "Sonra gönlünün doymuşluğunda irkiliyordu hemen." Ayran budalaları için kurulmuş bir tuzak olmasın bütün bunlar? Herkes kullanacak adam arıyor bu dönemde. Amerikası da, Sovyetleri de... Benden ahmağını bulamadıklarından şaksaklamasın bu köşek takımı? Olabilir Cahit oğlan... Dil bilmez, aklı ermez bir çaylağı yakaladı mı bu dünya kurtları, hem tüyünü yolarlar bir güzel.. Hem de etini şişe takıp yutarlar ki, deyme keyfine... Aman dikkat et... Sen tek onların nakkından gelebildiği işlere sarınıyorsun madem, en azından onlar gibi yap... Baktın kurt olamıyorsun, tilkiliğe soyun..." Gülümsemesi yayıldı.

General Porter ağır ağır yerinden doğruldu. Cahit'in her hücresini belleğine yerleştirmek amacıyla, gözbebeklerinin bütün dikkatini yoğunlaştırmıştı.

—Tanıştığımıza sevindim Cahit Bey,- dedi Türkçesinin yanlış vurgulu sözcüklerini birleştirerek. -Mr. Hare, sizden çok söz etti.. Mutlaka sizinle tanışmamı istedi. Başkan'ın bana verdiği görev de budur... Türkiye siyasetinde etkin olacak insanlarla yüzyüze tanışmak ve izlenimlerimi kendilerine aktarmak..

—Tanımlarınız için teşekkürlerimi sunarım General,- dedi Cahit. Kendi sesinin denetimini kaçırmaktan ürkerek. Bir iki öksürdü. -Başkan'ın bizlerle ilgilenmesi sevindirici bir onur... Uzun zamandır, dostluğun gerekleri unutludu, diyorduk... Özellikle Kıbrıs olayları yükseldiğinden beri, Başkan'ın, Türkiye üzerinden dikkateni ayırdığı inancı yaygınlasmıştı... Hele füzeler pazarlığı, büsbütün soğutuyordu bizi... Neyse ki, çok geç sayılmaz...

Generalin, aynı zamanda usta bir diplomat olduğu belli.

Büyükelçi Hare'ın yüzündeki maskenin aynını takmış sanki... Burunlarının bitimine yapıştırdıkları yapay gülümseme, ne kendileri konuşurken bozuluyor, ne Cahit'i dinlerken... "Öğren oğlum." diyor Cahit. "Tilkiliği öğren iyice. Bak eloğluna, kimbilir kaç yıl bunun için talim etmiştir. Sen yayılıverirsin. Ya da kızarır bozarırsın bir iyice. Belki de adamların sürekli seni seçmelerinin altında bu yatıyor... Çabuk sakalı ele veriyor olmalısın."

—Sevindim,- dedi hemen Porter. -Geç kalmış olmaktan çekiniyorduk. Ama, bildiğiniz gibi, birden kendi içimizde pekcok karışıklığı düzenlemek zorunda kaldık. Başkan Kennedy, bilinmeyen bir nedenle öldürülü. Johnson, General İsmet'le, Washington'da görüştü... Tam bu sırada Hükümetin düştüğü haberini aldık. Yine de, elimiz kolumuz bağlıydı. İhtiyar tilkinin bir şeyler yapacağını biliyorduk. Aldanmamışız. O zaman harekete geçseydik, bütün gücüyle yaralı bir kaplan gibi üstümüze gelirdi. Politikacısınız. Hem de en etkinlerinden biri.. Kazanamayacağınız bir hamleyi yapmanın yanlışlığını bilirsiniz. Bizim için de durum buydu. Paşa, kendini yüzyılın basında sanıyor. Aynı koşullar olsa, biz de sanabiliriz. Ama, aradan koskoca bir Dünya Savaşı geçti. Eski ittifakların yerine yenileri geldi...

—Anlıyorum,- dedi birden Cahit. -Artık siz yukarıda anlasabiliyorsunuz... O kadar ki, füzeler bizim, istersek Türkiye karışamaz, diyebiliyorsunuz.

—Böyle bir şeyin söylendiğini sanmam,- dedi birden Porter. Yüzündeki yapay gülümseme yaması ilk kez birazcık bozuldu. Hare de belli belirsiz burusturdu sırıtmasını. General gülümsemesinin cizgilerini hemen düzeltti. -Bu Rusların yalanı olsa gerek... Sizinle tartışmadan, böyle bir şey yapılamaz.

—Başkan'ın mektubuna ne buyrulur?- Sorusuyla gülümsemeyi bir kez daha bozmanın kıvancına erdi Cahit. General gözlerini kırpıştırmaya, yardım istercesine Hare'a bakmaya başlamıştı. -Rusların yalanını gerçekleştirmek için mi yazıldı? Sanmam... Dehşet dengesi, özellikle de Uzay yarışındaki

patlama, sizi bir zaman için yumuşak davranmaya itmiş olmalı... Büyük devletlerin kendi aralarındaki uzlaşmalar, elbette hepimiz için yararlı. Ama, ucu bize dokunursa, ayrı partilerden ayrı ses çıkmasını beklemeyin... Belki bazılarımız çekinir, ürker, sakınmanın çarelerini arar... Ama, çoğumuz, tek düşüncede birleşecek kadar duyguluyuzdur biz..

—Bunları biliyorum Cahit Bey,- dedi yeniden General. -Bunları Başkanım da biliyor. Bizim öğrenmek istediğimiz, bu koşullarda, yeni bir düzenlemenin olanakları var mı? Yoksa, üstümüze düşenler nelerdir?

"Hah şöyle yahu!.." Diye kasıldı Cahit. "Biraz ipe sapa gelelim... Siz usta diplomatsınız... Bir iki sırt sığazlayıp, bir özel yakınlık gösterisi yapınca, biz, sırnaşacak koç arayan kızıskın koyun he mi? Toparlanın azbiraz bakalım... Kendinize gelin ki, işin altından çıkanı iyice görebilelim..."

—Bildiğim kadar geçen operasyonda epeyce zorluklarınız oldu.. Bölükbaşı, kolay kolay olurlanmaz Paşa'nın düşürülüşüne, nasıl çözdünüz?

—Haklısınız,- diye atıldı Hare! -Doğrudan yanaşması mümkün değildi. Geçiş dönemini Paşa tamamlamalı, diyor da başka bir şey demiyordu. Ama, Halk Partililer, altına çengel atınca...

"Vay anasını," diye irkildi Cahit. "Oyuna bak yahu.. Biz de kendi aramızda, yöremizde tilkilik taslamaya kalkışıyoruz. Neden şaşırdığımız ortada... Bakıyorlar Bölükbaşı'dan medet yok... Avladıkları birkaç Halk Partili, Bölükbaşı'nın altını oymaya sıvanınca, Hoca can-havliyle zıplıyor... Zaten birkacını önceden ayartmışlar. Vay siz ha!... Ben de toptan çekileyim de, der demez, Paşam Johnson'un karşısında cıscıbıl... Altından koltuğu gitmiş bir Başbakan, Amerikan Başkanı'yla ne konuşabilir ki? Osman emmim benimle ne konuşabiliyorsa... Azıcık tarih dersi... Azıcık kişilik gösterisi... Ve azıcık da, calkalanma... Bakın, bütün partimle karşı çıkarım ha! Efelenmesi... Adam hükümetini tepetaklak etmiş, partini he-

saba katar mı? Hem de kendi elceğiziyle, kendi adamlarının kaş yaparken çıkardığı gözden yararlanarak... Heyt be!.. Biz de İsmet Paşa'yı, kafasının içinde kırk tilkiyi dolaştırıp kuyruklarını birbirine değdirmez bellemişiz... Bir şavalak albayla, yarbayı astı... Bizim öndelerimizi ipe dizdi diye, yere göğe koymazmışız... Bayar'ı şimdi anlıyorum bir iyice... Bunlar azbiraz oyunbilmekteler diye istemiyor elin oğlu... Dünyanın kıçına parmak atmışlar ya bir zaman... Ne nerden gelir, nereye doğru akar gder görmüşler. Akılları başlarına gelir de, yeniden hörlerlerse diye sevmiyor bunları... Biz yeniler ise, oyunu öğreninceye, meydanın dışında kalmaya koşuluyuz çoktan... Vay anasını ki, vay anasını Cahit oğlan... Gördün mü Amerika'nın fendini? Kafasında kırk tilki dolaştıran İsmet Paşa'nın basına herbiri on tilki dolaştıran on adam dikti mi, seninki teker meker ha!.."

—Peki sonrası?- demekten kedini alamadı birden. -Neden biz bundan başka Hükümet Başkanı tanımıyoruz dercesine davrandınız?

—O an için hazırlıksızdık, -diye bu kez gerçekten güldü Porter. -Sanırım, bütün belgelerde şok geçirdiği gösterildiği halde, Paşa da bizimkilere biraz yardım etti... Bizi boşlukta bırakarak, pazarlık kapılarını kapatmayı hesapladı. Başardı da!.. Beyaz Saray'da, koşul söyleyebilen o oldu... Ne olsa, hem büyük bir usta.. Hem de köklü ve büyük bir partinin başında... Halk Partisini hiç kimse, hiç bir hesabın dışında tutamaz.

—Şimdi sıra sizde öyle mi,- dedi gözlerinin içine baka baka Cahit.

—Henüz değil.- dedi Porter. -Henüz kimse hazır değil. Olabilseydik, geçen kez sorunu kökten çözerdik. Ama, bu bize ders oldu... Artık sizlerle, önceden araştırma yapmadan hesaba girmeyeceğiz. Başkan, kesin talimat verdi. Türklerle oyun olmayacağını sürekli söylüyorduk. Kendileri de biliyorlar. Hele İsmet Paşa'yı çok yakından tanıyorlar. Başkan Yardımcısı olduğu dönemde ülkenize gelmişlerdi... O günkü konuşmanın hemen ardından bana söylediklerini hiç unutmam..." Ada-

mın kılıcı olmasa bile, dili var," demişti. Paşa, ikidir Başkanımızı istediği noktalara getirme hünerini gösterdi.

—Ve siz Amerikalılar, bundan hiç hoşlanmazsınız...

—Niye?- Diye atıldı Hare!.. -Tam tersine, asıl dostluklar böyle kurulur. Hep bizim dediğimiz olmaz ki... Karşı tarafın, dostlarımızın da haklı bulunduğu noktalar vardır. Bunları kabul etmek bizim pragmatizmimize çok uygun düşer.

— Ama,- diye diretti Cahit. -Sizin şablonlarınızla, bizim sablonlarımız aynı değil. Siz olaylara kendi açınızdan bakarken, aynı zamanda dünya ölçeğinde değerlendirmeye koşulusunuz. Bizse dostumuzdan kendimiz için ne isteyeceğimizi düşünmeye... Bu iş bana daha baştan koşulların eşit olmadığı gibi bir inanç veriyor.

—Koşullar eşit,- diye yeniden güldü Porter. Gevsemiş, yüzünün asıl biçimi belirmeye başlamıştı. Cahit'in kolayca tuzağa düşenlerden olmadığını kavramanın burukluğunu taşıyordu. Yine de: "Etkin olmasının bir nedeni vardır," düşüncesi gelip gitti aklından. "Şöyle bakınca tam taşralı bir görünüm içinde. Köylü... Ama, sağlam bir yanı var. Partizan gibi düşünmediğinden kaynaklanıyor galiba. Kendine güveniyor. Kendinden çok da güvendiği bir şey varmışcasına duruyor. İkisini birleştirebilenler bilinçli olmasalar da güçlüdürler. Belki sağlam yanı bu. Beni bile etkilemeyi başardığına göre, bunu kazanmak gerekli. Hare, iyi düşünmüş. Bir kez bunu kazanabilirsem, yolun yarısını aştım demektir. Çünkü bu iş salt askerlerle olmuyor. Onlar bildiğimiz tanıdığımız ve elegimizden geçmiş kişiler. Parlamento'da da ayağımızın bulunması ve yere sağlam basması gerekli. Paşa'nın düşmesini sağlarken, istediğimizden fazla ödün vermek zorunda kaldık... Eski kusaklar, oyunu kurallarına göre oynarken bile oyun yapabiliyorlar. Yeni kusaklar daha saf... "-Elbette biz dünya bazında çıkarları düşünmek zorundayız. Ama, ülke çıkarlarından ayırmaksızın düşünülen çıkarlarda, ülkenizin payı da ortaya çıkar.

—Koşullar evet?!- Dedi gülerek Cahit. -Çıkarlar değil. Ol-

mayınca da, siz, en azını vermek için herşeyi yapmak zorundasınız...

"İyi gidiyor," diye düşündü Hare!.. "Bu köylü, Generali gevşetti. Hiç göstermeden vurması, benim burada karşılaştığım zorluklar konusunda bir türlü anlatamadıklarımı açıklamaya yeter. İsinin ne kadar zor olduğunu bir de Generalin ağzından duyacak Johnson'un tutumu belki biraz değişir..."

—Diplomasinin görevi bu değil midir?- Gerçekçiliğiyle lafa karıştı Hare. Generale düşünme olanağı vermek istiyordu.

—Ekselânsları doğru söylediler,- aferinini veren General, soluklandı. Biz bunun için görevlendiriliyoruz. Ama bazen sizin gibi cetin cevizlere çatıyoruz. O zaman daha üstümüzdekilere dert anlatmak zorlaşıyor.

—Zaten daha üsttekilerin görevi de, sizin anlattığınız dertler yerine, kendi kararlarının uygulanmasını sağlamak. Geldik gene başladığımız yere öyle mi Generalim?

"Vay canına" lafı ağzından çıkmak üzereydi Hare'ın... Kendini tuttu. İlk kez görüyormuscasına yeniden süzdü Cahit'i. Diplomasinin ince kurallarını benimsemiş olmanın ataklığıyla nemen yerinden doğruldu.

—Sizi yemeğe çağırdım ama, nerdeyse açlıktan öldüreceğim,- dedi gülerek. -Biraz da sofrada konuşsak, sanırım cok daha iyi olacak.

Üçü birden elcinin gösterdiği kapıya doğru yürümeye başladılar.

Tartışmanın soluklanması, hepsinin işine geliyordu.

Cahit, adımlarını atarken, "ocağa düştük," diye düşünmeden edemedi. "Bunlar biraz daha inceymiş gibi görünüyor ilk bakışta... Ama, biraz desince görüyorsun ki, diplomasinin dili de bildiğimizden ayırımlı değil... Yeter ki, desmeyi bil, diyeceğim. Ama, ben ne anlarım? Sezgilerime dayanıp yaradana sığınarak yürüyüveriyorum. Bana geldiklerine göre,

önem veren onlar. Ben o ölçüde önem vermesem, haltetmem her halde.

Sofranın başına oturdular. Beyaz eldivenli garsonlar, servise başladılar. Üç kişi için donanan masa, zenginliğin ve görkemin "surnamesi" gibiydi... Cahit, şarabını yudumlarken; "İster misin?" diye geçirdi içinden. "Bunlar adam kıtlığında bizi Abdurrahman Çelebi sayısınlar... Ragıp Paşa yorgun... Son zamanlarda kendini hiç iyi hissetmiyor. Biraz merdiven çıksa biraz tartışmanın sertine çatsa, hemen solumaya başlıyor. Doktor, kalbinin teklediğini söyledi. Ama, asker adam. Ilgınç!.. Bambaska bir koşullanmanın insanı bunlar... Görevi aldı ya, sırtından zorla indirmedikçe, sürüklüyor. Ölüm korkusu cok gerilerinde kalmış. Varsa yoksa, hizmetin gerekleri... Askerden yönetici yaptın mı, şamara yakın duracaksın. Çaremiz yoktu. Yoktu ya, olayların bu ivmesinde, başka türlü de davranamazdık. Nerden başladık, nereye geldik? Daha dun denilecek bir geçmişte, Meclis'i açtırabilmek için İsmet Pasa'nın eteklerine sarılıyorduk. Şimdi burda oturmuş, Amerikalılar, bize gülecek mi diye bekliyoruz. Bu politika da bir başka iş... Tutar da adamlar, seni Başbakan görmek istiyoruz, deyiverirlerse..."

Sanki demişlercesine bir ürpertinin damarlarına saldırmasını izledi. Hemen şarabından yeni bir yudum alarak, yutkundu. Böylelikle, kanına işleyeceğini varsaydığı mikropları geriletti. "Olmaz öyle şey," diye geçirdi anında." Onlar istese, ben isteyemem daha... Bir Kruşçev, bir Porter söyleşisinden Başbakanlık çıkarırsak, bu ülkenin geleceğini tehlikeye atarız. Çünkü, daha işin başındayız biz... Bir kez, yaşımız izin vermiyor... Otuzu aşalı, iki yıl ya oldu ya olmadı... Bunların hepsinin dolanması, tüğsüz tümürsüz görmelerinden. Bunu aldatırız, diyorlar. Bir kez de aldattık mı, gerisi gelir. Elimizde adamımız oldu mu, ötekileri kündeden atmak kolay. Baksana adamlara, Bölükbaşı'nı bile kendi bölüğünde bozmuşlar. Biz unutalım Başbakanlığı da, adamların aklındaki ne-

dir, gönlünde yatan aslanın tüyü nasıl, onu anlayalım. "Kendi kendini yatıştırmaktan hoşnut, yeniden General'in gözlerine baktı."

Porter bu anı bekliyordu sanki. Bıraktığı yerden sürdürdü sözlerini:

—Zorlukları aşmak için bir yöntem geliştirdik. Sorun çıkan ülkede, en iyi çözümü bulmaya uğraşıyoruz. Bu da, bizim Washington'da, iki dudağımızın arasından çıkacak buyrultularla olmaz... Konunun içinde, çözüm arayanlarla birlikte davranmak istiyoruz. Sağolsunlar, ekselânsları, ülkenizin en kalburüstü kişilerini tanımaktan onurlanmışlar. Jussmat komutanlığım sırasında benim de yakın dostlarım vardı. İkisini birleştirerek, İsmet Paşa'dan sonra ne olur? Sorusunu yanıtlamaya çalışıyoruz. Çünkü biliyoruz ki, General Gümüşpala'nın da sağlığı pek elverişli değildir.- Cahit'in ikrilmesini gözlemledi bir süre. Çatalının ucundaki eti dudaklarına değdirdi. Emdi sanki. Çiğnedi. Sonra; -27 Mayıs günü sizin Üçüncü Ordu'nun komutanıydı,- dedi gülerek. Çatalını tabağın kıyısına bıraktığı bir an. -Bütün komutanlarınız ve uzmanlarınız NATO karargâhında izleniyor. Sağlıkları... Düşünce yapıları... İnanç ve yetenekleri. Biliyor musunuz,- dedi hemen açıklamasını biraz daha güçlendirmek isteğiyle. -Askerleriniz çok iyi yetişmiş. Sağlık dışında, pek bir sorunlmarı yok. Harbiye'nizin içini öğrenmek isterdik...

—Şimdiye öğrenemediniz mi?- Gülümsemesiyle, gözlerinin içine baktı Cahit! Şaşkınlığıyla birlikte, alayını göstermekten hiç çekinmemişti.

—Yazık ki hayır?- diye katı katı konuştu General. -Doğrusu oradan çıkanları çok yakından tanımımıza karşın, yetiştikleri yere giremedik. Böyle bir çekingenlikleri var... Galiba, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra oluşturulmuş. Akademi'de yabancı öğretmen var da, Harbiye'ye ancak konuk olarak girebiliyoruz.. Belki de ordunuzun sağlamlığının temeli bu.

—Ya eğitim programları?- Sorusuyla konuyu derinleştirmek

istedi Cahit. NATO'ya girildikten sonra, ordunun Amerikalı Komutanları emrine girdiği düşüncesine tam katılmıyordu. Bir tartışmalarında, "Kendi toprağımızda oldukça, komuta bizde kalır... Bloklararası entegrasyon gerekince de, gereken yapılmalıdır." sözü İsmet Paşa'nın ağzından çıkmıştı. Öyle anlamıştı ki, kesin çıkarlar gerektirdiği zaman, komutayı koparıp almak zor değil" Değil ya, komutanlar almaktan ürkerse!"

—İnanın hiç bir katkımız yok. Çağdaş düşüncenin entegrasyonu için elimizden geleni yapıyoruz. Milliyetçi düşüncenin etkinliğini artırmak görevimiz.

—Bu sizin için tehlikeli olmaz mı?- Sorusunu hem Hare'in, hem Porter'ın gözlerinin bebeklerine bakma kaygısıyla sordu... İkisinin de belli belirsiz irkildiğini sezmenin kıvancıyla, surdurdu: -Hem entegrasyondan söz ediyorsunuz. Hem milliyetçi düsünceden. Bu bana biraz çelişik geliyor... Milliyetçi bir düşünce, her türlü entegrasyonu yadsır... Bilimin ve tekniğin gereklerini alır. Özümser... Uygular... Ama, entegre olmaya gelince, milliyetçilik buna izin vermez...

—Canım işte,- dedi o zaman Porter. —Komünizmin bütün dünya, özellikle de hür dünya için ne büyük tehlike olduğunu bilmeyen yok. Bizim istediğimiz tek şey, subaylarınızın bu tehlikeyi bilerek yetismeleri... Bunun önüne elbirliğiyle geçilebileceğine inandıkları anda, milmliyetcilikle, entegrasyonun birbirlerinin ayrılmaz parçası olduğunu anlayacaklardır.

—Bir dakika,- diye atıldığı yeniden Cahit. -Komünizm sizin, Alaska ve Nemuroy'la Sari'den komşunuz... Ama, unutmayın, bizim bütün Karadeniz'den komşumuz... Kör bir tek yanlı davranışın, hele sizin dediğiniz gibi tek sistemin kayıtsız kosulsuz üyeliğiyle pekişmesi halinde en çok darbe yiyecek olan milliyetçilik değil mi?

—Hür dünya bir bütündür Cahit Bey,- diye atıldı Hare... Gözlüklerinin üstünden kaşları oynuyor... Zeki bakışları yaldız yaldız titreşiyordu. -Sizin, sivili askeriyle aydınlarınızın çağdaş bir düşünce çevresinde birlesmesi kötü mü olur? Hem biliyorsunuz ki, Sovyet sistemi komünizmin iflasının bir kanı-

tıdır. Ağır işleyen bürokratik bir despotizm, altmış yıldır hiç bir ilerleme gösterememiştir. Türkiye'nin kalkıp da, buna özenmesi, bence bütünüyle yanlış bir davranıştır. Sanırım sizin için de öyledir. Sovyetlere gittiğinizi biliyorum. Batı'yı da gezdiniz. Aradaki farkı görmüşsünüzdür. İnsan için aslolan özgürlüktür. Özgürlüğün alabildiğine geniş olmadığı yerde, insanların yasama hakları kısıtlıdır. Böylesine kasıtlı bir yaşam ortamında görkemli işler yapmaya kalkmak göz boyamaktır.

—Görkemli işlerin yapılabilmesi, bir birikimin varlığını göstermez mi? Teknolojik olarak, sizin yaptıklarınız su götürmez. Biliyoruz. Bilim ve teknik başarılarınız, hemen her gün nerkese ulassın diye çırpınılıyor... Ama su uzay yarışında, neden Sovyetler Birliği sizden ilerde?..

—İlerde olduklarını da nereden çıkarıyorsunuz?- Diye atıldı General Porter. -Biz onları coktan geçtik...

—Sanmıyorum,- diye diretti Cahit. -Ben kendi gözlemimi belirterek söyleyeceğim; Siz de uzaya attığınız aracı, istediğiniz yere indirebildiğiniz zaman, onları yakalamış olursunuz... Elbette onlar, sizin bu uğraşınız sürecinde, uzayda karargâhlar kurup, ensenize dikilmezlerse.

—Biz de bunun hazırlıkları içindeyiz,- dedi bu kez General. -İlk raundu onlar alsa da, o kadar yakınız ki, hemen öne gecebiliriz.

—Bilimle pek ilişkim yok,- dedi biraz alaycı bir acılıkla Cahit. -Hele teknikten hiç mi hiç anlamam... Ben garip bir taşra avukatıyım. Birazcık hukuk bilgim var hephsi o kadar... Ama, duyduğuma göre, teknik yakınlıklar, aşmak için pek yeterli olmuyormuş. Önce yakalayacaksınız... Sonra öne geçeceksiniz. Tabii karşı taraf duraklarsa...

—Duraklamak zorundalar,- dedi hemen Hare... -Bu yıl buğday üretiminde yeterli düzeye gelemediler. Bizim Hükümet hemen kredileri kesti. Peşin parayla alacakları buğday, uzay yatırımlarında daralma oluşturacak. Birkaç yıl daha böyle giderse asmamız zor değil.

—İşte beni ürküten de, büyüklerin bu çekişmesi,- dedi karşılık olarak Cahit. -Sizin mikronlarla yaptığınız hesapların boyutları bile, bizim gibi ülkeler için dehşet verici. Kusura bakmayın, ben de bu dehşeti yaşayanlar arasındayım. Ya mikronlarda bir yanılma olursa, diyorum... Ülkemin olanakları ve gücü ortada... Büyük ülkelerinkiyle karşılaştırdığımız zaman sadece onurumuza dayanmak zorundayız...

—Bir de "muharip gücünüze" diye ekledi Porter.. Savaşçılığın kolay elde edilen bir değer olmadığını çok pahalıya öğrendik... Bir tek Kore savaşları bile, sizin gücünüzü ortaya koymaya yetti... Tek başına savaşmasını bilen bir askerin, öyle iki aylık eğitimle kuruluvermeyeceği ortada... Bin yılların gerisine dayanan bir kalıtım gerekiyor bunun için... Kör karanlığın derininde, kendi yolunu bulabilecek bir kücücük tim, yeri geldiğinde orduların sırtını yere getiriyor... Bu konuda da, sizinkilerin üstüne yok!..

—Ve siz bunu çok ucuza kapatmak istiyorsunuz General,- dedi, birden Cahit. -Bütün standartların altında olsalar da, yola düştüklerinde hedefe varmanın bedelini yine bizim askerlere ödetmek istiyorsunuz.

—Ama, dedi Hare. -Bu tür asker, çok tehlikelidir. Teknik donanım üstün olduğunda, nereye yürüyeceğini kestirmek mümkün değildir. Savaşı içgüdü haline getirmiş insan, başlıbaşına bütün tekniğin üstündedir zaten... Bir de donanımı yeterliyse!..

Büyükelçi'nin yutkunmaya başlamasıyla birlikte; "Yaşasın ulan!" diye geçirdi Cahit. "Bunlar bizden it gibi korkuyorlar. Korktukları için de, başımızı kokutmaya uğraşıyorlar. Her zaman uşaklar bulunur. Bulurlar da geçmişi tenekeli... Bulur, başımıza geçirirlerse, en azından paralize ederler... Bu aşamada, karşı durmak pek kolay değil. Yıllar yılı içimize işlemişler. Bilmeden hizmet edenleri de, bilinçlilerin arasına katılıverdin mi, bir koca ordu eder... Bir ordu sökmez bizim me-

mede... Bir yol kafasına yürümeyi koyarsa, birkaç ordu bile sökemez. Siler süpürür... Ama, bunun zamanını da kendi başına kararlaştıramaz ki... Doğrudan işgal olursa... Hacısı, hocası, yoksulu, çıplağı aynı kaygının içine düşerse başka... Tıpkı Kurtuluş Savaşında olduğu gibi. Onun dışında, Atlantik'in ötesindeki Amerika ya da Karadeniz'in kıyıcığındaki Sovyetler, gelip Anadolu'ya mı oturacaklar? Geçmişin deneyleri küllenmedi daha... Erzurum'un dadaşları, işgalle birlikte Rus ordularını bozmaya başlamadılar mı? Nene Hatun göğsünde kocaman madalyasıyla daha düne kadar yaşıyordu...

—İşte bunlar da, bütün bunları iyi bildiklerinden, ağız yokluyor. Hepimizi kurt kapanına sokmaya debeleniyorlar, iyi şarap, leziz yemek ve tatlı dille... Komünizm düşman diyorlar... Düşmansa, kapitazilizmin düşmanı... Bana ne... Hani benim kapitalistim? Çoklar, Kapancılar, İtaççıbaşılar... Şunlar bunlar!.. Doğru... Doğru da, yarın hastirin eşoğlu eşşekler... Size kredi mredi yok... Şu aldıklarınızı da bir güzel geri verin bakayım, deyiversek... Biri bile ayakta durabilir mi? Benim bir fiskemle yıkacağım kapitalizmin de, adı bunların dedikleri gibi mi olurmuş? Olmaz! Olmayan da, yiğitlerim buralarda dolanıp, Sovyetler'in önüne tarihin ürettiği en büyük engeli çekmek istiyorlar... Türk Milleti, Çin Seddi'nden bile kavidir ya!.. Kendi söylüyor köşeğin... Öyleyse, çalarsın ağzına bir parmak bal... Hür Dünya, özgürlük, karşı tarafın iflâs etmiş despatizmi, falan filân... Avanak takımı da, bala üşüşen sinek gibi avucuna doluşuverir... Sonra!.. Yahu siz iyi askersiniz... İyi asker, öyle teknik donanım falan istemez.. İşte bir çakaralmaz. Taşıyabildiğin kadar da mermi... Karanlığın koyusunda yolunu bulup, orduları duman edebilmektesin ya!... Marş marş, Sovyet Rusya'nın üstüne... Neden, Hür dünyanın düşmanı... Aferin ulan Amerika!.. Dersini iyi belmemissin. Bellemişsin de, bize okutmaya uğraşıyorsun öyle de ya...

—Ne var ki, acık verdin. Size güvenmediğin ortada... ipini

ben çekersem, diyorsun açığı... Dile benden ne dilersen... Ama, ben ipini çekip perdenin önüne çıkardığımda, nereye gideceğin belirsiz... O zaman, bari ustanın son oyunu gibi, teknik domanım benim elimde olsun ki, kıçının üstüne oturtabileyim... Adamlar akıllı. Bunca debelendiklerine göre, bir oyun tezgâhlıyor bunlar... Dur aman Cahit oğlan.. Kıbrıs'ta bir halt karıştırmasınlar... Yunan Hükümeti iyice sıkıştı. Makarios, aldı başını gitmekte. Grivas'ın askerleri tepinip duruyor ortalık yerde.. Tamam!.. Bunlar, Ada'yı Yunan'a peşkeş çektiler! Şimdi, burda, uysal bir Hükümet bulup, oldu-bittiyi yutturuverecekler, ilâc niyetine... Elbet yahu!.. İstedikleri Sovyetlere zort etmemiz falan değil... Komşumuz Yunanistan'a, afiyet olsun dememiz... Aman Allah!.. Desene işler karışacak bir iyice... Şenliğe bak sen... Hangi Hükümet, durduk yerde afiyet şeker olsun, diyebilir? Ancak, ipleri Washington'un elinde olan.. Ya da savalaklığından, olan biteni sezemeyen bir iktidar... Oda olmuyorsa tam anlamıyla boşluk...İktidar kargaşası ve boşluğu... Biz burda, bizimle uğraşırken, Yunan orada adayı yutuverecek. Sonra da, durun aman, ben size şu kadar yardım edeyim, diye bunlar seyirtecek. Vay anasını Cahit oğlan... Bu büyük devletlerde, ne tükenmez oyun var yahu!..

Herifçioğlu Karadeniz yakasından vuruyor kemençeyi... Oysa Akdeniz ortasında köçeğe soyunmuş beklemekte... Ulan naz havasıyla Kıbrıs Bengi'si oynanır mı? Gâvurdur, nerden bilecek? Oynar oynar!..

—Ekselânsları haksız sayılmazlar,- diye işi düzeltmeye uğraşıyordu Porter! Cahit'in ağzında lokmasıyla dalıpy gitmesinden pirelenmiş, gerektiğinden fazla açık konuşmanın izlerini araştırıyordu. Hiç bir şey çıkaratamadı. -Sizin askerin öyle sanıldığı gibi donanıma gereksinimi yok... Çünkü, savaşın içinde kendini üretmesini biliyor. Özgüveni ve içgüdüsüyle, korkuyu karşı tarafın topuklarına yaymanın ustası. Gidiyor!.. Vuruyor!..

—Ve ölüyor,- dedi Cahit. -Pardon,- diye düzeltti ardın-

dan. -Dinimiz gereği şehit oluyor!.. Donanımı yeterli olsa, belki sadece gazi olacak.. Kazandığı bir savaşın sonuçlarını da görecek... Ama, ölüyor. Sizin belirtmek istediğiniz buysa, öyleyizdir. Cönk vuruldu mu, ya şehit ya gazi diye davrandığımıza bakmayın. Genellikle, şehitlik şerbetini içeriz Allah'ın hoşuna gittiği için... Gazilerilerimiz o kadar azdır ki, gazi oldular diye paylamaya bile kalkışırız... Bunca Meclis geçmiştir, bilir misiniz? Kurtuluş Savaşımızın üstünden bunca yıl geçmiştir. Daha biz bile, gerçek gazilerimizin sayısını bilerek, onlara onur vermeyi düşünmedik... Neden, azbiraz ayıptır şehit olmamak da ondan!..

—İste, asker budur! Asker ulus da!.. Bunu biz biliyoruz. Ne var ki, kongre üyeleri, bunlardan habersiz. Anlatmaya çalışıyoruz. Türkiye'nin dostlarını artırmak baş hedefimiz. Ama, biz demokratik bir ülkeyiz. Başkan, istediğini şıp diye yapamaz...

—Bizim ki de,- diye atıldı Cahit. -Bizim Başkan da istediğini şıp diye yapamaz. Hele kanun yoksa, büsbütün olanaksızdır. Ama, başkanımız bişey isterse, bizlere anlatır ve yaptırır... Basbakanımız bile!.. Azınlık Hükümetinin başı olduğu halde, gereken bir şeyi hepimize yaptırır... Demokrasi, anladığım kadarıyla, gerekenlerin yapılması, gerekmeyenlerin engellenmesidir. Sizin demokrasiniz, bundan değişik mi?

—Hayır!- Dedi Büyükelçi. -Bizde de öyledir. Ama, biliyorsunuz, bu gerekenin yerine getirilmesinde zaman istiyor. Ağır işleyen bir mekanizmadır. Uymak zorundasınız... Bu yüzden, her yıl biraz daha artırarak götürmeyi yeğleriz her zaman...

—Ya da artırımları sonradan sağlamak üzere, Başkan'ın kararlarıyla!..

—Yok!..- Dedi bu kez General.-Bizde, gizli kapaklı iş yürütülemez. Allah korusun, öyle bir durum oldu da, duyuldu mu, Başkan bile sarsılır!?..

Q—Kılıfına uyduramazsa mı, yoksa karşı taraf iyice bastırırsa mı, demek istiyorsunuz?- Değil Cahit. -Öyleyse, bu her yerde, herkes için geçerli değil mi?

—Bazı yerlerde olmuyor,- dedi yeniden General. -Olmadığı için de, bütün olasılıkları gözden geçirmek, bizim üstümüze düşüyor... -Garsonların büyük bir sessizlik içinde değiştirdikleri tabaklar, birbiri ardınca gelip gidiyordu. Sofrayı dürmek üzereydiler. -Az önce de dediğim gibi... İsmet İnönü'ye bir şey olursa, bir kargaşa çıkar mı? Sizin görüşünüz nedir?

—Siz bizim demokrasiyi oyuncak sanıyorsunuz galiba?- Dedi yeniden Cahit. -Meclis görevde olan bir Meclis, bir Hükümet dağılırsa hemen yenisini kurar... Bir başbakana bir şey olursa, bir başka başbakan çıkarır... Demokrasiler mutlakiyet değildir ki!.. Kralın oğlu ya da kızı yok, tahtı kime emanet edeceğiz kaygısına girilsin...- Deyince ağır, kesin ve kararlı... Her ikisinin de gözlerinin parıldadığını gördü. Belli etmek istemiyorlardı. Ama, Cahit'in dikkatli bakışlarından da hiç bir şey kaçmamıştı. "İstedikleri buydu bunların," diye geçirdi aklından. "Biz de Başbakanlık hayallerine kardık gün boyu... Nah, tuzlayayım da kokma emi Cahit oğlan!" Ve aynı sesle, aynı kesinlikle sürdürdü; -Yalnız, yerine gelenin İsmet Paşa'dan başka türlü davranacağını sanmamak gerek,- dedi. Gözlerindeki ince burulmayı da kaparak: -Öyle biri bulunsa bile, bu bizdeki kini biriktirmekten öteye gitmez... Bir zaman saptırılır olaylar... Bir zaman susturulur bazı kitleler. Ama, patladığında, kabak da sizin başınıza patlayabilir, bilmiş oluna,- dedi. Tatlısının son kaşığını ağzına götürdü. Kremelin bütün tadını, dişlerinin dibine, damağının ortasına, dilinin hücrelerine yaya yaya emdi. -Dostluk, doğruyu söylemektir bildiğim,- diye kestirip attı. -Ulusların yaşamında, on yılların, yirmi yılların hiç önemi yoktur. Bir takım düzenlemeler, bazen başarılı olurlar. On, yirmi yıl istendiği gibi gider... Hatta bizim Osmanlılarda olduğu gibi, yetmiş yıl bile sürebilir... Ticaret Anlaşmasından sonra, yetmiş yılda uğrun uğrun yapılan ne varsa, dört-beş yılda bir bir sökülüp atılıvermiştir. Türklerin bir başka özelliği de budur.. Benden sonra tufan demezler. Tufanı kucaklayıp da, birlikte gitmeyi pek severler!..

Hare,,, General Porter'a baktı... Porter, Hare'a... Onlar

istediklerini almışlardı. Ama, kıvanamıyorlardı. 'Bu Türk,'' bütün keyiflerini kaçıracak ne varsa, bulup sıralamakta, duraksamamıştı... Cahit, burukluklarını anlar anlamaz, saatine baktı... Onbese geliyordu. Doğruldu. Ötekiler de doğruldular.

—Çok yararlı bir söyleşiydi,- dedi Porter!..

—Benim için de,- yanıtıyla, kapıya yöneldi Cahit. - Gecikmeyeyim... Meclis toplanmak üzere... Çok uzak sayılmayız ama, yine de biraz yürümem gerekiyor!..

—Bizimkiler bıraksaydı,- dedi Hare...

—Cahit, çoktan dış kapının önüne varmıştı. ''Konuştuklarımızı hem Gümuşpaya'ya hem de İsmet Paşa'ya aktarmalıyım,'' diye geçirdi aklından. ''Bunlar iyice kararlı... Kararlılarsa, yapılacak bir şey yok demektir, der, İsmet Paşa... Yediğim yemek gibi biliyorum. Ama, yine de, hesabını buna göre tutar. Bakarsın, bazı bekleyen konular, ivecenlik kazanır... Kazanır da, şenlik iyice kızışır anasını satayım. Bu arada da, Meclis'in gücü artarsa, asker burnunu pek çıkaramaz. Albaylar falan da, general olmayı beklerler bir güzel. Olduktan sonra!.. Yahu, her bir yanımız general değil mi bizim... Paşalarla yönetilmeye öyle alışmışız ki, her albay'da, bir Enver bulup, pireleniyoruz... Yoksa, bakarsın bir albay da bu işlerin üstesinden geliverir...''

—Keyfi yerine gelmişti. Verdiği kararların etkisiyle, yüzünde beliren gülümsemeyi yol boyunca bozmadı... Meclis'in kapısından geçti... İsmet Paşa'nın asansöre girmek üzere olduğunu görünce seyirtti. Kapı kapanmadan, yanına sokuluverdi...

DENENMEMİŞİ DENEMEK

—Kapıya yürüdü. Zil çalmaya devam ediyordu. "Bu Albay," diye geçirdi. "Biraz telâşa kapıldı mı, acılıncaya basar zile." Yanılmadığını anladı. İçeri buyur etmek amacıyla kapıyı açarken, eline yapıştı Şinasi Albay.

—Girmeyeceğim- dedi hemen. -Bir an önce giyin de, gideliim. -Cahit'in şaşkın bakışlarını al yanaklarında dolandırmasına aldırmadı. -Böyle günlerde özel sohbete zaman olmaz,- diye de çıkıştı bir güzel. -Hadi giyin, gidiyoruz.

—İyi ya albayım,- dedi yine de Cahit. -Ben giyininceye kapının önünde mi bekleyeceksin. Gir hele. Korkma burası bekâr evidir.

—Ya sahi,-dedi Albay. -Bir türlü şu senin bekârlığa hatime çekemedik. Hep yeni ve bir ağır bir iş çıkıyor. Korkarım sonunda, başka türlü yorumlayacaklar!..

—Herkesin yorumu kendine aittir,- dedi, girmemekte direnmesine aldırmadan. Çekti içeri aldı. Ağır ağır ceketini, paltosunu giydi. Terlikleriyle ayakkabılarını değiştirirken, -Hayırdır?- dedi gözlerinin içine bakarak: -Yine ne oldu?

—Sen Süleyman Bey'i tanır mısın?

—Birden burnunun direği sızlamaya başladı Cahit'in... Gümüşpala'nın, kalın gözlüklerinin ardından ışıldayan gözlerini düşündü... Sararmış yüzü, yüreğini sıkan basıncın etkisinde gittikce çırpınmasını azaltan bedeni geldi gözlerinin önü-

ne... Şinasi Albay'la, kollarını yatırdıkları Paşa'nın, sanki kulaklarında atıyordu. Politikanın değişimindeki kişisel durumları çakıştırmak istedi... Tam karşısındaydı Albay... Paşa kucaklarında, ikisinin yüzünde de ince bir terin utançlarını silme kavgası. Bir türlü düzene sokamadıkları zonklamaların, ambulâns, doktor, bir kurtarıcı girişim bekleyişi... Çaresizliğin akıl almaz boşluğunda, yuvarlanan bilinçleri... Çırpınan bedenin titremişlerinde, zonklayan bir yüreğin son tokmağını vuruşu... Ovma çabaları.. Kalbi avuçlarının içine alarak yeniden çalıştırma kaygıları... Albay'ın çırpınışları...

—Sönen bir mumun son ışıltılarıyla, gözlerini arayan Gümuşpala... Tutulması olanaksız bir vasiyeti aktaracakmışcasına kıpırdayan dudaklar.. Yeni bir kalp gümbürtüsü. Yeni bir cırpınış... Ve giderek yayılan dudaklar... Sararan yanaklar. Zongulduların okyanus dalgaları gibi kabarışı... Derin bir sessizliğin kuyusuna birlikte yuvarlanmaları... Albay'ın yüzündeki şaşkın, ikircimli, korkulu anlamsızlık... Gülümsemeyle, ağlama arasındaki sallantılı bekleyiş... Derin bir hıçkırık.. Ve Paşa'nın onları başbaşa bırakarak, çekilip gitmesi...

Anlattıkları... Anlatılanlar karşısında gösterdiği temkinli tepki. İsmet Paşa'nın değerlendirmesinden değişik bir yorum getirme isteğiyle tutuşmasına karşın, katıldığı, "iş biter!.." kestirmesinin rahatsızlığı... Sıranın kendisine gelebileceği sevincini, olup bitenlerin ardında iz süren kaygısıyla değiştirebilmesi...

—"Her şeye karşın, devlete bunca hizmetin alışkanlığı," demişti ilkin. Sonra: "İcine sindiremiyor," diye geçirdi. "O da benim gibi, bir türlü içine sindiremiyor. Biz politikaya, ne kadar post kapalım diye girdikse, o kadar hizmet isteğiyle doluyuz... Ancak bizim yapabileceklerimizin bulunduğuna inandığımız için... Ama, gerçeğin duvarları kendi tutukevine kapatıverince, düşler uçup gidiyor. Gitmiyor hayır. Mutlaka çalacak olan eşref saati bekliyor... Ve bunun adına politika diyoruz.. Zaman kollamak. İlkin ayakta durup, sonra kendi is-

teği doğrultunda bir küçücük değişikliğe sevinmek. Olayların akışında sürüklenirken, arada bir başını kaldırıp nefeslenmek. Ve geçen günler.. Haftalar... Aylar... Yıllar... Biten bir dönem. Seçmenlerin! Ön seçimlerin! Hemen ardından partinin kazanması. Değişimi sadece kendi yerine başkasının gelebileceğiyle anlaman. Kaygıların... Tutkuların... Yapabileceklerinle, yapmak istediklerini karıştıra karıştıra, yaşamı yuvarlaman. Ve yitireceğini anlmadığın zaman, yitermemenin acımasızlığına sıvanan... Olacak şey değil... Bilgiç'i başımıza biz getirmedik mi?. Hangi köprünün altından, hangi sular aktı ki, şimdi bambaşka bir arayışın içine girdik. Benden de önce, Albay açık etti görüşünü... Kocareis'in ne kötülüğünü gördük.?"

—Ayakkabılarının bağcıklarını bağladı. Paltosu sırtında, oturmamakta direnen Albay'ın çıkışını bekledi. Kapıyı ardından çekti. Koluna giriveren Genel Sekreter'in sürüklemesiyle, Bulvar'ın kaldırımına yöneldi.

—Oraya gitmeden biraz konuşalım,- dedi iki yanına bakarak Albay. -Sokakta kendimi daha rahat sayıyorum... Kocareis, yıprandı. Basın istemiyor...

—Basın bütünüyle bizi istemiyor. Onların gözünde, çözümledikleri bir sorunu yeniden önlerine süren insanlarız biz... Ne güzel sizinkiler Demokrat Parti efsanesini bitirmişlirdi... Ülkede demokrasinin gelişmesine zincir taktıklarını sezemeden. Bizim gibi baldırı çıplaklarla, sizin gibi buruk askerler bir araya gelip yeniden diriltik. Üstelik bütün göstergeler, bizim yükselen yıldızımızın ışıltısıyla parlıyor... Salt dirilmek, var olduğumuzu kanıtlamak değil. İlk seçimlerde iktidarı yeniden ele geçireceğimiz anlaşılıyor... Basın için halk, kendi okuru kadardır.. Satışı yüzse, yüz kişi... Yüzbinse, yüzbin... Şöyle burunlarını yazdıklarından kaldırıp da, çevreye bir baksalar, milyonların da bel bel kendilerine baktığını anlayacaklar. Neden onlara ulaşamıyorlar? Biz engel olduğumuz için değil mi? En kolay, en kestirme açıklama bu... Sadece sizinle ben bile albayım, en azından kırkarbin oyu temsil ediyoruz.

Yani, basınımızın her gazeteyi üç kişi okur kasıntısından gidersek, en çok satışlısına yakın insanın aklını çeliyoruz.. Biz ikimiz!.. Bir de yüzyetmiş kişilik grubumuzu düşünür de, öyle hesaplayacak olursan, Basın'ı haksız görebilir misin? Milyonların aklını çelerek, onların değil, bizim sözümüzü dinlemesini sağlamak, az iş mi? Bunun nedenini bir kavrasalar. Oysuz bizim, okursuz kendilerinin hiçliğimizi bir karşılaştırsalar, belki biraz demokrat olmayı öğrenirler... Çünkü demokrasi rağmenin işbölümüdür. Onlar bizim öfkelerimime, ürkülerimize alkışlarımıza rağmen eleştiri görevlerini yapacaklar. Biz onların bütün gürültülerine rağmen doğru bildiğimizi izleyeceğiz. Türkiye'yi biz yönetiyoruz. Seçmenler oyunu bu görev için veriyor. Eksiğimizi gediğimizi onlar söyleyecek... Okurları her sabah gazetelerini bunun için alıyor... Böyle böyle çözeceğiz sorunları.. Çözümlenen sorunlar da her geçen gün demokrasi yolunda ilerlememizi sağlayacak. Bu yüzden, bir şeyi gerektiği için yapmalıyız. Yaparken de, basın istemiyor denildi mi pireleniyorum... Bir kez halkın isteyip istemediği konusunda pireleniyorum... İkincisi, bizleri yönlendirmenin, halkı yönlendirmekten çok daha kolay olmasından ötürü pireleniyorum. Üçüncüsü, işin içinde olan benken, acaba başkaları da mı var diye tüylerim diken diken oluyor.. Size anlattım... Paşa'nın yanındaydınız. İsmet Paşa'ya da anlattım bütün izlenimlerimi...

—Biliyorum,- dedi Albay. -Seninle konuşmak her zaman insanın içine rahatlık veriyor. Biz olayın anlık yansımalarına bakıyoruz. Senin yelpazen çok daha geniş. Galiba, hepimizi yeri geldiğinde sana koşturan da bu... İşler tıkırında giderken, hiç aklımıza gelmiyorsun.. Ama, bir komplikasyon belirdi mi, gözlerimiz kendiğinden üstünde toplanıveriyor...

—Sağolun albayım,- dedi utangaç bir gülümsemeyle. -Beni sevdiğinizi bilirim.

—Sevgi değil Cahit'ciğim,- diye kolunu sıktı Albay Şinasi Osma!.. -Hepimiz tereddüt geçirirken, sen yorumunu bitirmiş oluyorsun.. Askerlikte tereddüt, hele hazırlık safhasında

ne kadar geçerliyse, politikada da kararlılık o kadar geçerli... Kararlılıkla, pek çok yanlışın bile doğrultuğunu gördüm... Demiray olayı, bunlardan biriydi... Senin, bu parti tepedeki insanlara değil, tabandaki halka dayanıyor. Giden, sadece kendini götürür, tasalanmayın, sözün, hepimizi irkiltivermişti. Zaman haklılığını ortaya koydu. Şimdi denenmemişi denemeye kalkışıyoruz. Neden? Halka güvenen biziz... Güvenmeyen de bizi eleştirenler...

—Halkı tanımadıklarından Albayım. Tanımadıklarından ya, bildiğim kadarıyla, denenmemişi denemek, biraz tuhaf kaçıyor.. Benim kusuruma bakmayın. İbn-i Sina'nın bir sözü gelip takılıverdi aklıma... "Malûm ola ki, sınanmış, sınanmamışa yeğdir." diyordu koca bilge... Bu yüzden, sınanmamıştan korkuyorum ben. Pişmiş, örsle çekicin arasında dövülmüş... Ve zamanında suyu verilerek çelikleşmiş bir bilinen gerekli bize...

—Bilgiç'ten söz etmiyorsun değil mi?

—Bir eksiğini de görmüyorum... Hepimize Kocareis olduğunu kabil ettirdi...

—Hay Allah!..- Dedi çevresine bakarak albay. -Ben de bir sağlam müftük buldum, sanıyordum... Süleyman Beyi herkes istiyor da!..

—Biliyorum,- dedi yeniden Cahit. -Hepimizin gözlerini kamaştırdılar. Herkes istiyor. Amerikalılar, Avrupalılar, Çağdaş görünümünden ötürü istiyor... Onlar isteyince, bizim patronlarına yaranma hevesi içindeki zenginlerimiz istiyor... Adamların bir elleri bizim cebimizdeyse, bir elleri dışarının kodamanlarının avucunda... Onlar Kocareis'ten ürküyorlarsa, bizimkiler donlarına edeceklerdir... Eh, Amerika'nın Avrupa'nın ve bizim haramzadelerin istemediğini, aynı kabağın osurganı Basın istesin yazılı mı? Değil mi... Olmayanda pireleniyorum aslını ararsan... Bilgic de, bu ülkenin cocuğu... Hepimizin aynı eğitimden geçtik... Süleyman Bey mühendis... Bilgic doktor.. İkisi de cuma namazını kaçırmaz. İkisi de, aynı topraktan, aynı suyu icerek büyümüşler... Bilgiç, biraz daha

dindar ve sağlam bir aileden... Maftü oğlu... Öteki, biraz daha yoksul ve alt tabakadan... Şimdi, seninle ben, başka başka düşünebiliyor muyuz? Bilgiç'i istemeyen kudret, neden Süleyman Bey'i istiyor? Aklımın erdiği bir tek şey var... Bilgiç'ten korkuyorlar... Süleyman Bey'den korkmuyorlar, diyorum... Korkuları, kişiden olamaz bunların. Kişiler, vadesi yetmese de ölür.. Bilgiç'in anlayışından korkuyorlar anlaşılan... Herif düpedüz, üçüncü dünyacı geçiniyor... Demirel ise ruh gibi Batıcı... Hatta Mehmet Turgut'un bir ara anlattığına göre, Egeran'ın locasında Mason... Bu yüzden o'nun tehlikesi yok... Bir üçüncü dünyaca ise, İsmet Paşa'nın başlama fırsatı bile bulamadığını bitirir bakarsınız...

—Albay'ın aklı iyice karışmıştı. Gözlerinin derinlerinde Gazi Bulvarı'nın civalı lambaları ışıldayıp duruyordu. Ama baktığı yerleri görüp görmediğinden kuşkulu olmalı ki, Cahit'in kolundaki eli sıkışıyordu. Ayaklarının sürünmesinden, dinlediklerinden hiç de hoşnut kalmadığı ortadaydı.

—Hay Allah!..- Dedi yeniden. -Ben de seni tutmuş, Demirel'e götürüyorum... Şimdi bu dediklerini o'na da söylersen, yüreğine iner...

—İnerse, bir adaydan kurtuluruz,- dedi gülerek... -Demek acelenin nedeni buydu Albayım... Gecenin bu saatinde, mutlaka bir bildiği vardır, diyordum... Neyse, iyi oldu.

—İstemiyorsan gitmeliyim,- diye durakladı Albay.- Şimdiye kadar ayrı düşünmediğimizden, bir açıklama yapma gereği duymadım.

—Gerek de yok,- dedi Cahit. -Artık biz birbirimize açıklama yapmayacak kadar yakınız... Nereden nereye geldik. Mutlaka bir nedeni vardır diye düşünmeye çoktan alıştık öyle ya... Yeri gelir, düşüncelerimiz ayrı düşerse de, köküne kadar tartışmaktan çekinmiyoruz. Tartışmaktan çekinenler, düşüncelerinin yeterince sağlam olmadığını bilenlerdir.

—Bilenler mi, kuşku duyanlar mı,- dedi rahatlayan Albay.

—Bilenler, - diye güldü Cahit. -Kuşku, zaten bildiğini sınamayı sağlar. Ancak bilenler tartışmadan kaçar. Kuşku du-

yanlarsa, tam tersine, bir, belki yanlışsanın ortaya çıkması için bile tartışmaya girerler... Ya bilinen yanlışsa!..

— Albay yeniden durakladı. Ankara'ya yeni dikilen uzun boyunlu sokak lambalarının beyaz ışığında derin derin gözlerine baktı Cahit'in. Gözlerini kırpıştırdı. Elleriyle iki kolunu birden sıktı.

—Yani geliyorsun,- dedi.

—Elbette!..

— Daha ellerini kaldırmadan kaldırımın kenarına yanaşıveren taksiye atladılar. Albay'ın işaretiyle yokuş aşağı indiler... Esat Kavşağını geçtikten sonra, Yenişehir'deki sokaklara daldılar... Bir apartmanın kunt kapısına yanaştıklarında, bütün ışıkların yandığını gördü Cahit... "Karargâha geldik," diye geçirdi. "Demek burda hazırlanıyorlar başkanlığa..." Kapı ziline basmadan açıldı... Işıkların arasında, Süleyman Demirel'in gözleriyle parıltısını yarıştıran başı göründü. Albay'a sevecenlikle baktı. Kalın dudakları dişlerini aydınlatarak gülümsedi. Cahit'in boynuna sarılarak uzun uzun kokladı;

—Çok gecikmedin mi?

—Bana kalsa, daha da gecikecektim abi,- dedi birden Cahit.

—Albay ağzından çıkan "abi." sözcüğüne bakakaldı sanki. Cahit'i uzun sayılacak bir zamandır tanıyordu. Kendi kentindekilerden başka insanlara "abi" ya da "abla" dediğini hiç anımsayamadı. Şimdi birden karşılaştığı sözcük, bilmediği bir geçmişin dalgalarıyla boğuşmasına neden oldu..." Bunlar çok önceden tanışıyor olmalılar," diye geçirdi. "Bana bile bir kez olsun abi, demedi bu adam. Şimdi birden söylediğine bakılırsa, ya kentinden bir tanışlığı var... Ya daha başka bir yerden, abi-kardeş ilişkileri olmuş... Biz de tutmuşuz, bunu ötekine kazandırmaya uğraşıyoruz.. Eğer öyle bir ilişki oldu, aralarında da kara kedi varsa, uzlaşma kolay olmaz. Bir de tersi, salt sevgi varsa, bu Cahit insan değil... Bizim hiç bi-

rimiz gibi değil en azından... Bizden daha yakın olduğu bir adamdan kuşku duyuyor... Ben sana bir şey diyeyim mi Şinasi Albay," diye geriledi. Bir koltuğa oturdu. Gözleri hâlâ birbirine sarılmış iki genç adamda, düşüncelerini sürdürdü. "Zaman zaman kendinden kusku duy. Sen Paşa'nın sağ koluydun. Şimdi Süleyman Bey'in sağ kolu olmaya hazırlanıyorsun. Bilgiç'e Genel Sekreterlik yaparken de, yeni bir adayın parlayışına katılıverdin. Ama, acaba bütün bu gel-gitlerin altında bu Cahit Özkan'ın parmağı yok mu dersin? Bilemezsin albayım... Bir yanıyla dünyanın en açık adamı. Aklına geleni pat diye söylemekte üstüne yok. Gepgenç... Pırıl pırıl... Gençliğin coşkusu, diyorsun. Sonra söylediklerine bir bakıyorsun, sanki bilge tarihin sayfalarını çevirmekte... Buncacık bir ömre, bu kadar bilgiyi nasıl sığdırıyor bu adam? Keşke, Bilgiç'in karşısına bunu çıkarsaydık. Kabullenmez. Kendini yeterli görmüyor. Oysa, içimizde en yetkinlerden biri... Hem kitleyle diyaloğu iyi... Hem bizleri zor zamanda derleyip toparlamakta mahir... Hem de, en gizli toplantıların, en çözümsüz sorunların değişmez adamı... Galiba yanlışı yapan biz olduk... Paşam, terk-i diyar eylediğinde, ilkin buna başvurmalıydık. Öyle şaşırmıştım ki, elim ayağım kesildi. Sanki duran yürek, benimkini de birlikte alıp götürdü. Başucunda birlikteydik. Hatta kucağımızdaydı Paşa... Hay Allah!.."

—Demirel, Cahit'in elinden tutarak, yandaki odaya sürükledi. Salondakilerin meraklı bakışlarına aldırmadan, odanın içine bir göz attı. Kimsenin bulunmadığına inanınca girdiler. Sıralanmış koltuklardan ikisine yan yana oturdular.

—Sen ne diyorsun bu işe,- dedi Demirel!.. -Soyunmakla iyi mi ettik?

—Koşullar neyi gerektiriyor tam bilemiyorum,- dedi Cahit. -Adalet Partesi'ne bir başkan gerekli. İsmet Paşa Amerika dönüşü seni sormuştu bana. Fatih Medresesindeki olayları anlattım. Nasıl gülümsediğini görseydin... Şimdi, benden karar vermemi istiyorsun abi!.. Duyduklarım, dinlediklerim, gör-

düklerim, karar konusunda ikircimli olmamı gerektiriyor... Anladığım, bir taraf bizim daha bağımsız davranmamızdan pek hoşnut kalacak... Öteki tarafsa, yerimizde sayıp durmamızdan... Bunun bir bedeli olmalı. Gözlerimi şöyle bir Ortadoğu'ya kaydırıyorum. Pek önemli bir bedel görünmüyor. Petrol Arabın ama, parası Amerikalılarla, İngilizlerin cebine giriyor. Oralardan bize pay verirler mi?

—Dünya dönüyor,- dedi gülümseyerek. -Dünya dönüyorsa, şimdi önemi olmayanın gelecekte de önemsizliği söylenemez... Dediklerine katılıyorum. Bir yerlere kaymanın da, olduğumuz yerde kalmanın da bedeli olacak. Ne var ki, kaymayı düşünecek durumda mıyız?

—Bana ister istemez olacakmış gibi geliyor abi... Batı bunun zamanını kendi belirlesin istiyor... Doğu kendisi... Biz araya ne kadrar girebiliriz?

—Böyle koalisyonlarla, azınlık hükumetleriyle olmaz benim bildiğim.

—Olmaz da, en azından gelecek yılın Ekimine kadar böyle götürmek zorunluluğu yok mu? Meclis ortada... Biz toparlanıyoruz. Yeni Türkiye Partisi, güneşe gelmiş kartopu gibi erimekte... Ordan akan nereye gidecek? Zaten bizim olanın gideceği yer sorulmaz... Yerel seçimler, havayı gösterdi. Şimdi bunu biçiminde yutturabilirsek, kazanmamız işten değil.

—Bu Anayasa ve seçim kanunu, tek basına iktidarı verir mi?

—Neden vermesin? İktidarı kitaplardan almayacağız ki... En fazla oyu alır, biraz da şanslı olursak, tek başımıza iktidara geliriz.

—Sen,- dedi içtenlikle Demirel. -Buna inanıyor musun?

—Elbette!.. Görünen köy kılavuz istemez... İsmet Paşa'yı, biz o kadar hırpalamasak da, askerlerle, kendine yakın saydıkları iyice yıprattı.... Halk Partisi'nin iktidara gelmesi, herşey ondan yana işlerken mümkün olmadı... Neymiş, darbeyi o yaptırdı dememizin etkisi olmuş... Yahu bölünen bizdik.. Halk Partisi neresinden bölünmüş de, iktidara geleme-

miş...YTP mavalı olmasaydı, biz bunlara kaç sıfır atardık. Şimdi yok...

—Çok inandırıcı söyledin. Doğru... Rakibimiz bir tek Bölükbaşı... O da ne kadar böler bilinmez.

—Bir daha bu kadarını göremez bildiğim. Ama, bölse bile o ortadakileri böler... Bizim kendi kitlemiz, tek başına iktidar çıkarmaya bu yasalarla da elverir. Hele bu seçimlerde, büsbütün rahat alırız.- Bir an durdu. Gözlerini Demirel'in gözlerine kenetledi. Sonra damdan düşer gibi; -Genel İdare Kurulundan giderken, bana, artık pyolitikayı bıraktığını söylemiştin abi,- dedi. -Şimdi nerden esti de, yeniden dönüyorsun? Hem de basa güreşmek üzere?

Demirel'in deminden beri bu soruyu beklediği belliydi. Yüzündeki geniş gülümsemeyi hiç bozmadı. Gözlerinin derinlerinde, olayı kendi açısından açıklamaya hazır görünen bir içtenlik belirdi.

—Saadettin benim okul arkadaşım. Bunca zamandır Partiyi gürültüsüz patırtısız getirdi. Kendisini çok yakından tanır ve severim... Ancak, bildiğim ve senin de bildiğin üzere düşüncesi köşelidir. Daha işin başında da kendime çok sordum. Neden o'nun gibi bir insana rakip oluyorum? Ama, Adalet Parti, Demokrat Parti'nin kitlesini kapsıyorsa, fazla köşeli bir yönetimi kaldıramaz. Heterojen bir yapısı var kitlemizin. Dağdaki çobandan, İstanbul'daki konaklara uzanan bir yapıya, köşeli fikirleri getirdin mi, çözülmesi kaçınılmaz. Senin de belirttiğin gibi, bizim demokrasimiz iki kanatlı. Bir yerden çözülürse, ötekine gider mi? Bilmiyorum. Bilmediğim için taraflardan birinin kazanabilmesi, ötekinin bölünmesinden geçiyor... Saadettin Başkan olursa, çözülme bizim tarafta olacak.... Benim görüş ve düşüncemde biri olursa, karşı tarafta.

—Karşı tarafın çözüleceği hesabın bu seçimlere göre mi? Sonrasında mı?

—Bu seçimleri kazanacağımızı sen söylemediön mi? Benim

bakışlarım sonrasında... Partinin başına geçerim geçmem, o önemli değil. Benim gibi düşünen birinin geçmemesi halinde olacaklar önemli. Öyle oldu mu, biz seçimlerden önce bölünürüz... Yoksa, karşı taraf seçimden sonra bölünürse, daha ne... Bir dönemi daha garantileriz.

—Anlıyorum.- dedi Cahit. -Partiye iktidarı kazandırmak için geri dönüyorsun?

— Demirel Cahit'in sesindeki alaycı ılıklığı hemen sezdi. Kaşları çatıldı bir an. Gözleri kırpıştı uzun uzun... Sonra söylenmesi zor olanı da söylemeye zorunlu olduğunun bilinci ışıladı yüzünde:

—Bunun ne biçim bir fedakârlık olduğunu biliyorum.- dedi. -Ama, konjonktür böyle gerektiriyor. Biz bu ülke için çalışmaya mecburuz. Saadettin konjonktürü ıskalayacak kadar köşeli.. Yahut o köşeli değil de, belirleyici olanlar gerektiğinden fazla kuşkucu... Her neyse... Pek çok aykırıyı, mutabakata getirecek bir genişliğe sahip olduğumu biliyorsun. Bunu uygulamada da becerebilirsem, iktidarın yolu görünür. Hem de elle tutulacak kadar yakın bir biçimde; -Birden Cahit'in alayına yanıt verme gereği duydu. -Ha!- Dedi aynı alaycılıkla: -Siyasi partiler imaret değildir. Mutlak iktidar olmak için vardırlar. Yoksa, Halk Partisi gibi muhalefete şartlandın mı, muhalefet olmaktan öteye gidemezsin... Bizim durumumuz öyle değil. Memlekete getirmek istediğimiz yenilik.. Yapmak istediğimiz hizmet var... Bunun için de, iktidar olmasını bilmeliyiz. Siz bunu Saadettin'le yapamazsınız. Ancak ben de, senin gibiler olmadan yapamam... Yokum diyorsan, şimdiden söylemeni istiyorum. Sana darılamam... Mutlaka sağlam gerekceleri vardır, derim. Derim ya, eğer kendin soyunmaz da. Saadettin'le yetinirsen, munkabızlığın sorumlusu sayacağımı da bilmeni isterim...

—Cahit yeniden gözlerinin içine baktı Demirel'in. Gözlerini kırpıştırdı... Yüzünde alayını gizlemeyen bir gülücükle:

—Abi..- dedi yeniden. -Adam tavlamayı da tez öğrenmiş-

sin.... Ben o kadar önemli olduğumu sanmıyorum...

—Eh, sen öyle bil Cahit Molla,- dedi gülerek... -Bize verilen raporlar, kaderimize etki edebilecek nadir insanlardan biri olduğunu yazıyor... Bu bakımdan sen olurlanırsan bu işe, bütün mutabakatlar sağlanmış sayılacak. Çünkü, çoğunu sen sağlayacaksın. Beni biliyorsun. Çok yakından tanıyorsun. Düşlerimi... Aşkımı... Hizmetlerimi... Sen parti başkanı, ben Su İşleri Müdürü'yken az karşılaşmadık... Demirköprü Barajı'nın inşaatında senin kuzenle az uğraşmadık... Hepsini biliyorsun... Otağ başlarındaki debelenmelerimizi... Irmaklara dizgin vurma uğraşlarımızı... Irmaklara dizgin vurma uğraşlarımızı...

—Korkum da bu,- dedi yeniden Cahit... -Irmaklara dizgin vurmak bir tutku sende. İyi bir mühendissin.. Düşlerin, çabaların da geleceğin güvencesi... Zaten hiç kimse kesin bir hıyanet isteğiyle başa gelmez... Ettiğini bile çok zaman tarih hükmünü verirken söyler... Ama, senin alışkanlığın dizgin vurmak... Ya Türkiye ırmağına da bend dikip, dizgin vurmaya kalkarsan diye korkuyorum...

—O zaman bendleri açmak sana düşer... Gözünü bile kırpmadan kapaklara saldıracağını biliyorum...

—Öyle yağma yok abi,- dedi gülerek Cahit. -Biz artık politikada eskidik sayılır... Nerdeyse bir dönemi geride bırakıyoruz... Neler gördük, neler duyduk ve neler öğrendik... Bir kez partinin başına getirilen adamın, hele bir de dediği gibi gelişiyle, iktidara tırmanışı bir oluyorsa, bir daha ayağından sürüklenmedikçe götürülemeyeceğini iyice belledik... Belleğimiz için de, eğri oturup doğru konuşmayı yeğler hale geldik. Belki burulacaksın... Belki, bunun acısını sonradan çıkartacaksın. Seni uğraştırdığım için sen de beni dolaştıracaksın bir güzel... Ama, ben milletvekili kalayım diye, yanlışa hizmet edemem. Konjonktürün bu kadar kolay senden yana olması, beni çok kuşkulandırıyor... Düşünmek istiyorum açıkcası... Enine boyuna düşünmek... Eğer seninle aynı doğrultuda bir mutabakata varabilirsem, kolay. Varamazsam, yine

acıkça söyler, açıktan da bayrak açarım bilmiş ol...

—Biliyorum,- dedi Süleyman Demirel. -İstediğim de buydu... Senin bayrak açacak olsan bile, önceden benim düşüncelerimi bilmen... Teşekkür ederim. Zor adamsındır, iyi bilirim. Ama, adamsındır... Yanımda ya da karşımda, çekişmenin tadını çıkartırsın. Denizanası gibi yumuşakça olmadığından ilkin seninle konuşmaya uğraştım... Düşün! Ben öteki tarafta, gelenlerle biraz ilgilenecektim. Sen kararını verdiğinde, yeniden tartışırız istiyorsan...

—Demirel'in gitmesini bekledi. "Çok bir değişiklik yok. Genel İdarde Kurulunda beraberdik," diye geçirdi ilkin. "Milli Devrim Derneği partiyi bastığında, gitti. Bir daha bulaşmam, diyordu. Şimdi başkanlığa geliyor... Üniversite'de, Dolaksızoğlu soyadıyla okuyordu. Genel Müdür olunca, Demirel yaptı. İlkin şaşırmıştık bizim dayıoğluyla... Yahu, resmi bizim bildiğimiz adam da, ismi neden değişik? Meğer yaraştıramamış kendine dolaksızlığı... Demirden bir el olmayı yeğlemiş... Böyle, bir şeyleri beğenmediklerinde, sevdirmeye uğraşacaklarına, değiştirireverenler, tekin değildir. Adam, kendi soyadını böylesine kolay değiştiriyorsa kimbilir neleri de kolaycacık değiştiriverir.

değiştiriverir. Önce bizim Genel İdare Kurulu üyeliğinden vazgeçmişti. İstifasını kimse geri aldıramadı... İki yıl bile dolmadı... İki yıl, neyi, kimi, nasıl değiştirdi? Porter", derken gözleri ışıladı... "İktidar, çok şeyi değiştiriyor... Hele bizler için... Ben bile bir ara tatlı düşlere dalmadım mı? Tüh sana Cahit oğlan!.. Allah belânı versin! Politikaya soyunuyorsun... Başbakanlığı kendi dilinde sokağa atıyorsun... Oysa politikada söyleyeceğini yapmalısın... İşte apaçık... Onların kafalarında yatan, genç biriymiş. Az biraz yumuşak dursaydın. Öneri sana gelecekmiş... Ne diyor Demirel? Kendisi soyunacaktır, derim.. Demek adın geçmiş. Sen ipe un sermaye kalkınca, onlar da, başka bir genç bulmuşlar... Dediği konjonktür bu olsa gerek... İlkin Amerikalılar... Ardından Amerikalıların, bir

dediğini iki edemeyen Almanlar.... İtalyanlar... Fransızlar, derken, Batı Avrupa... Malın gittiğini sezmeye durdu mu, Sovyetler herkesten fazla koşturmaya başlar çevresinde. En azından, kendi dengesini koruyabilmek adına... Ee!.. Dışardan bu rüzgârı estirebilen birine, içerde kim dayanabilir.

—Çok mu? Adamın patronları bu olacak dediğinde, başüstüne'yi bastırmak zorunda. İşlerinin tıkırında gitmesi buna bağlı... Kapancılar mı? İçlerinde en dangıl dungulu görünürken, en fazla yabancı ortaklısı onlar... Elbette oradan da bir onay gelecek... Öteki kodamanların pek çoğu, Teknik Üniversite çıkışlı... Ayrıca Mason localarının, velveleriyle "dul kadının çocuğuna yardım," faslı da başladı mı vakti-i kerahatta deyme keyfine.. Gördün mü Cahit oğlum... İşin içine Porter'ın parmağı girdi mi, bir takım mozayikler nasıl da yanyana bitişiveriyor.

—Vay anasını be... Herifçioğulları, bir çuval pirincin içine ellerini atıyorlar. Birini çekip çıkararak, bir kazan pilâv pirişmenin çaresini buluyorlar... Breh ki, breh bu işe... Hem de bütün alkışlarımla... Süleyman Abi, daha birbuçuk yıl önce, hepimizi düş kırıklığına uğraşmıştı. Şimdi iktidar vaadiyle, başkanlığımıza oynuyor. Hesabın doğruysa, Doktor hapı yutmuş... Çok... Kapancı... İlâççıbaşı... Kayseri'nin Cangılları Narinleri... Çukurova'nın Benzisarılarıyla Kara Mahmutları... Eskişehir'in Turşucuları Zeytincileri... İzmir'in Boyacıları Bezcileri... Trabzon'un Akçaları Kocaları... Acenteleri... Memurları... Adamları ve dostlarıyla bizim partinin içinde bir yere yüklendiler mi, öteki tarafın bütün ağırlığı gider... Doktor, aylardır bunlardan söz almaya uğraşıyordu. Demirel, söz almakla kalmamış... Güvenine bakılırsa, onlar bunun adına paçaları sıvayacaklar... Öyleyse seyreyle bizim Kongreyi... İzmir'den, Doktor Bilgiç diye yola çıkan delege tren Menemen'e varırken, Demirel demeye başlar... Ankara'ya geldiğinde, iş çoktan bitmiş olur.. Yine de beleş şölenin tadına parmak salmadan duramaz. Atı alan Üsküdar'ı çoktan geçmiş...

Ben tarafsızlığı ne kadar sürdürebilirim? Bir kongrede, taraf olmayan, sonunda iki tarafın da saldırısına uğrar. Su, hepimizin boğazına gelmiş dayanmış... Böyle olduğunda yüzemesen bile, çırpmaya koşulusun. Ne yana gideceğin önem kazanıyor çırpınmanın süresi bakımından... Ya bütün ömrünce çırpacaksın Okyanusa doğru giderek... Ya bir gün nefeslenecekseniz, karaya yönelerek...

—İyi de, karaya yönelen kim? Bilgiç mi? Demirel mi? Bu saydığım adamlar,y yüz yüze söz verdilerse, sözlerine sadıktırlar. Bak bu konuda haklarını yiyemem... Olur lafını alabildinse, neyler eyler, yerine getirirler. Kendi güvenlikleri bakımından. Adları hırsıza çıkar.. Kaçakçıya, yolsuza çıkar.. Ama, hiç kimse, kendi ağızlarından çıkan olurun, olmaza, olmazın olura dönüştüğünü söyleyemez. Zaten güçleri ve itibarları da budur... Tek sağlam yanları.. Bunun için de, deveyi hamuduyla yutarlar. Çünkü, hepimizin değişik davrandığı zamanlar olmuştur. Bunların o kadar kolay kaypaklığa olanakları yok. Bedeli pahalıya gelebilir. Cimriliklerinden, hiç bir bedele yanaşmazlar. Yanaşsalar da ödeyemezler. Bir kez, piyasanın içinde, sözünü yaladığı inacını yangınlaştırdı mı, gayri kendisinden daha acımsız olanların ağzına lokma ediliverir... Kendileri yiye yiye geldiklerinden, nasıl yenileceklerini de iyi bilirler. Blince de, sözleri sözdür herşeye karşın...

—Kaldı ki, dışarının yeli, kendi çıkarlarıyla, çakışıyorsa daha da kolay söz verirler.. Varıp, Bilgiç'e gitmeli. Durumu bir iyice anlatmalı ki, bu işin sonu yoktur. Bunca deneyimimize... Bunca gücümüze karşın, seçim gecesi malı Demirel götürecektir. At da onundur bundan kelli... Meydan da... En iyisi, işi fazla kıran kırana götürmemek. Çünkü öyle olduğunda, bunun acısı önümüzdeki dönem çıkar... Şimdi seçimlere pek bir şey kalmadı... Demirel Başkan olsa bile, daha örgütü tanıyıncaya. biz etkimizi ve ağırlığımızı sürdürürüz... Bu seçimler de böyle geçer... Ama, iki kongre atlattığı mı, herkesi hepimizden iyi tanır. Hele bir de Başbakan olursa, sey-

reyle delegelerimizi... Haklı olarak en güçlünün çevresinde pervane olacaklardır. İşlerini, yerel sorunların çözümünü ordan çıkartacaklarından... Haksız da sayılmazlar. Biz az mı dolandık Menderes'in çevresinde... Az mı baskı yaptık bakanlarımıza koalisyonda? İşte o zaman, Demirel de gücünün bilincine varmaya başlar. Daha, dedi mi, tuzbuz olmamız işten değil.. Bölünür Adalet Partisi... Bölündü mü de, pusuda bekleyen Halk Partisi, belki iktidar olmayı öğrenmiş hale gelir... Uzun muhalefet alışkanlıktı onda... On yıl... Onca iktidar gücünden sonra, hiç bir etkinlik sahibi olmamak... Sonra birden, yarım yamalak da olsa iktidar... Koalisyon, azınlık... Ama, İsmet Paşa'nın Başbakanlığında... Bakanların çoğu kendinden... Ötekilere de, müsteşarlar, genel müdürler kanalıyla etkir. Bunun tadını almaya başladı. İktidarı bırakmamak için, İsmet Paşa'yı bile sürekli zorlayabiliyor...

— Ya bizimkiler yenide gelirse... Getirebilirse Demirel... Bir kez, yerel birimlerde, aklanırız bir güzel... Düşük alaylarını bitiririz... Zaten phek aldıran yoktu... Kişi kendi kendine söver mi? Ancak, azarkladığında, ucuzladığında. Sürekli yaparsa, aşağılık duygusuna kapılıverir... Bir koca ulusun da, bir koca yarısını böyle bir duyguya kaptırması düşünülemez...

Bilgiç'le konuşmalıyım... Süleyman Abi, beni kandırdı galiba... Yansızlığı bile sığdıramamaya başladım... Yahu, rezillik bu politikacılık... Ben burda, pazarlık ederim diyordum... Ben söyledim, o söyledi... Sonunda koca öküz neyledi? Bilgiç beni çoktan kendi defterine yazmış olabilir... Yazsın... Hiç bir zaman açıktan belli etmedim. Ama, yapımı bilir... Zorda bırakıp kaçan babam olsa, bir daha benden oy alamaz. Bunu bilir... Bilir de, şimdi karşısında, iktidar adına ilkelerimi bıraktım, diyen birini bulursa, neyler?

—Bu yüzden, işi kolaylamak gerek... Dün kaçanın dönüşündeki hayırlı nerden bulup çıkaracağız? Hiç bir yerden. O bilir bunu... Ben de bilirim... Sıkıştığını görürse, Mason Biraderlerin hepsine karşı cephe açar... Böylelikle de büsbütün

batar doktorumuz. Beni bile etkileyerek, bunu bu sağlamaya çalışıyorlar yoksa!..

—Şuraya bakın yahu... Kavruğun Cahit, bu hallere mi düşecekti?.. Kendi durumu sözkonusuyken, Amerikalı General'e zort eden Cahit Özkan, birden bütün yelkenlerini indiriveriyor... Neden? Bunun hesabını kendine verebilir misin Cahit Oğlan? Yenilgi korkusunun, seni buralara sürüklemiş olması düşünülebilir mi? Sen ki, yenilgiyi yengi sayarım erdem yolunda diye öterdin... Şimdi adam, bütün söyledikleriyle, tam anlamıyla, politik pazarlıklar ve dengeler kurduğunu açıklıyor... Yani yavrum, senin cart-curtlarının tam tersini yapığını... Bunu da başardığını söylüyor... Üstüne üstlük, Tevrat'ın "Mev-ud Topraklar"ı gibi, iktidarın vadedildiğini de sen biliyorsun... Sözler yabancın değil... İsmet Paşa'dan sonrası hevesindeki dostlarının dedikleriyle şöyle bir karşılaştırsan, neresini değiştirebilirsin?

—İşte böyledir bu işler yavrum... Ben bile yozmaya başladım bir güzel. Baksana, bölünme bahanesi buluyorum... Bizi yer, diyorum.. Kendi rahatımdan, kendi gücümden karşımdaki çekinirken, ben ondan ürkmeye duruyorum... Sen bu işi bırak Cahit oğlan... Çek git buralardan... Akıl almaz dolapların içinde döne döne, sonunda sen de dolapçının önde gideni olacaksın...

—Daha bu başlangıç gibi görünüyor bana... Hele bir başa gelsin Süleyman abi... Yerinde duramaz... Halk Partisi'ne, seçime iktidar olarak gitme avantajı verilmemeli... Verildi mi, YPT'nin bir parmaklık oyunu kapsa yeniden kurulur iktidar koltuğuna. Hem de, bize iktidarı bir daha haram etmecesine... Askerler, hep bize karşı çıkmadılar mı? Bunu tabanda işlemek zor değil... Ve taban deneyli hale geldi... Daha başından beri sandığın sahibi... Hele biraz dursunlar, deyiverdi mi? Hapı yuttuk... Bunlar, enine boyuna düşünülünce, gönlümü çeliveriyor.

—Ama, doğrusu bu mu? Bilgiç, hiç bir şey haketmedi mi? Vay be!.. Vay bize... Delegelerin patronlarına göre ağız değiştirmesini yadırgıyoruz da... Bir milletvekilliği için, bizim yaptıklarımıza hiç gözatmıyoruz... Olacak şey mi bu? Böylesi bir kaypaklık, görülmüş işitilmiş mi? Sen dahi yaptığına göre, yel üflendi, sel yüklendi demektir... Hepimiz bu akışın hızında töperlenip gidecegiz. Gözümüzü açıp kendimize geldiğimizde de, sular durulmuş, ırmak denize varmış olacak gör bak...

—İlk yolcumuz Bilgiç... Her halde ardından İsmet Paşa'ya sıra gelecek... Zamanı desen, şurda bütçeye ne kaldı... Üç ay bile değil.. Yıl döndü, Bütçe, oylamaya geldi mi? Gerisini getirmek Süleyman Abimizin hünerine kalmış... Hünerli olduğuna ilk tanık benim.... Gençtir... Kafalıdır... Az biraz sallapatidir ama hepimizi bir güzel parmağında oynatıverir... Necmettin Molla'yı bile nasıl "ti"ye alırdı medresede? Şimdi iş biraz daha büyük... Hepimizi... İkinci Cumhuriyetin tamamını "ti"ye almaya hazırlanıyor bir güzel... Ama, bunun sonucunda, askere istemediğini dayatmak da yazılı. Restorasyonu gerçekleştirebilirsek... Bizim iktidar olmamızı da doğal karşılar hale getirebilirsek... Bilgiç de, helâl olsun... Cahit de... Daha ne?"

—Demirel kapıdan girerken, başını kaldırdı. Gözlerinin derinlerinde sevecen bir bakışın ipiltileri belirdi... Demirel hiç zaman yitirmedi:

—Senin çevren geniş,- dedi hemen. -Patronlar ve işçilerle sen konuş. Zorlanmadan bizimle olmalarını sağlayacağından hiç kuşkum yok...

VAZO PARÇALANIRKEN

İskele'nin yakamozlu çakıllarına basarak denizden çıktı. Her yanından tiril tiril dökülen deniz suyunu silkelendi.. Havluyla gövdesini kuruladı... Yere serdi... Kumsalın ışıltısına kendini bırakırken, gözlerini kapadı. Biraz sonra, üstüne abanan bir gölgenin loşluğuna açtı bakışlarını. Filiz'in yüzünde beliren istekli gülücüğün düşüne dalıverdi... Gövdesi kasıldı. Gırtlağından midesine doğru nemli bir tuz yutkunması sezdi... Elini uzatmak istedi. Kendini güçlükle tuttu...

—Gültes, genç yeteneklere merak sarmıştı. Bıraktığı yerden başlasınlar isteğiyle tutuşuyordu. Urla İskelesinin Karaburun'a doğru azayıp giden köşesinde, bu bağı bulmuştu. Çokaklarını denizin dudaklarına kadar indiren... Kumsalından, ayağını uzattığında bütün Balıkova'yı kucaklayıvereceğin bir yer... Kulesini onartmış, Kalabak'tan Klizman'a doğru yeni yeni uzaman villalara özenmişti..

—Benim de bir katkım olsun diye az çırpınmadım. İstemedi... Şimdi de, yazın tadını çıkarmak için, çekti buraya getirdi beni. Bir arayan olursa!.. Kaç yazdır, tatillerimizi burada geçiriyoruz. Gültes, nedense Ankara'yı hiç sevemedi. Bazen bir haftalığına gelse de, zor tutuyorum. İzmir yolculuklarım bir bakıma iyi oluyor... Kente bir uğruyorum. İlde bir iki saatimi geçiriyorum. Böylelikle seçmenlerimle bağımı koparmamış durumdayım...

—Ortalığın böylesine kızıştığı bir dönemde, ilgileri ve ilişkileri düzenli götürmek çok yararlı. Gültes'in özelliği de bu. Benden iyi öğrendi politikayı... Anaç bir tavuk gibi kanadının altında koruyor... Salt kendine ait olmamı kendi istemiyor... O kadar istemiyor ki, her türlü rezilliğime kendisi kapı açıyor... Zorladığı zamanlar var.. Dışarda dolanacağıma denetiminde olsun için mi?" Gözlerini açtı...

—Filiz, gövdesinden aşağıya şorlayan İzmir güneşinin ışıltısıyla yalnızlanmıştı. Göğsünün, omuzlarının, kollarının tutuştuğunu sandı. Bakışlarında, denize, kuma, yatağa girmenin eş anlamıyla. derin derin soluklanarak bakıyordu Cahit'e... Bir an daha duraklamayı geçirdi aklından. Elini uzattı. Kızın ılık parmakları avucunun içinde dolanıverdi... Sıktı... Ağır ağır yanına çekti... Çokakların arasından bütün dünyayı perdeledi... Bulutların mavisiyle, denizin morundan başka onları gören bulunmazdı...

—Gültes,- diye fısıldadı yine de derin bir saygının ürküsüyle Cahit...

—Urla'ya, alış-verişe gitti,- yanıtını, ağzının içine akıttı Filiz... Dudaklarının pembe serinliğini kana kana uzattıktan sonra, iç çekerek: -Akşama zor gelir,- diye güvence verdi...

—Havlu bir anda der top olmuştu. Kumun ince çıtırtısında yuvarlandılar. Su, bütün kışkırtıcılığıyla sürekli bir çağrının türküsünü söylüyordu... Doğrulma gereği duymadılar... Yuvarlana yuvarlana dalgalarla öpüşmeye başladılar. Bedenlerini saran kumun suyla buluşunca, uğunuvermesi şaşırttı ikisini de.. Çakılları aşar aşmaz, mermer bir havuzu andıran kumluğa oturdular... Derinlik boyunlarını bulmuyordu... Mayosunun askılarını omuzlarından kaydıran Filiz'in diri göğüsleri Cahit'in gövdesine yapışan birer denizanası gibi bıngıldayıverdi...

—Ege'nin çalkantılı ılımıyla, Filiz'in diriliğinin çarpışmasından doğan simsekler, gövdesinin her teline yeni yeni elek-

trik akımları çoğaltti Cahit'in... "Herşeyi bağışlıyor bu kadın bana," diye geçirdi içinden. "Belki de hiç istemeyen dostluğumun armağanı bu... Özellikle yapmadığını bilirim. Ama, utandırmamak için özellikleymişcesine davrandığından da habersiz olamam... Gültes, yaşamı tam anlamıyla paylaşabileceğin bir insan..."

—Düşüncesinde, kendi kendine özür bulmanın çırpınışıyla, "Yazık!" Gül..s'in acıyan sesiyle irkildi kulağında. Denize... Bulutlara... Çokaklara baktı uzun uzun. Sonra, belleğinin yapraklarından sıyrılıp gelen sözcüklerle irkildi. "Genç yaşta kocasını yitirdi. Annesiyle babası biraz geri kafalı. Boğuluyor kız.. Bunalıyor... Nerdeyse, birlikte derse gelecekler. Benden biraz yüz bulsalar, tepemize dikilecekler. Güzel... Tatlı ve zavallı.. Sen iyi bir insansın!.. İçime sinmiyor böyle, kıstırılmış gördüğümde..."

—Elleri, giderek daha da açılan gövdesinde dolanıyordu Filiz'in. Kendini Gültes tarafından kurulmuş bir robotun davranışlarında yakaladı bin an. Parmakları sertleşmişti. Filiz'in dudaklarından bir çığlığın yüksekmekte olduğunu sezince, hemen ağzıyla tuttu bütün iniltilerini. Mayosunu ağır ağır çıkardı. Denizin içinde kırılan ince çıplaklığını seyreyleyerek, önüne gelen ilk büyük taşın altına sıkıştırdı...

—Çıplaklığın utanç çığlıkları mor suyu karıştırdı. Kendi mayosunu da aynı taşın altına yerleştirirken, Filiz'inkini kaçırdı. Tuttu. Yeniden bastırdı. Yeniden kaçırırken vazgeçti. Mayoları avucunun içinde topladı. Bir koluyla Filiz'i yakaladı. Ağır ağır kıyıya çekti. Kumsalın denizle buluştuğu ıslaklığın üstüne uzanıverdiler... Su köpük köpük üstlerinden aşıyor... Hışırtıları ağızlarından kaçabilen sözcüklere karışıyor... Dillerinden damaklarına sıvaşan tuzlu bir tat iştahlarını büsbütün kabartıyordu...

—Utançlarından sıyrılmanın dingiliğiyle, denizin içinde oy-

naşmaya başladılar. Suyun serinliğinin dirilttiği bedenlerin de, özlemin istek alazıyla tutuşmasına daldılar yeniden. Boğazlarına kadar suyun içinde.. Yüzlerindeki, dudaklarındaki, gövdelerindeki tuzlu acılıktan eme eme açlıklarını bastırdılar.. Cahit duraksadığında Filiz, Filiz duraksadığında Cahit, bitmeyen bir ezginin notalarında çırpınıyordu... İkide bir yitirdikleri dengelerini yeniden kazanmak... Yeniden birbirlerinin içinde olabilmek çabasıyla Sakız ötelerinde denizin üstüne bir fener gibi asılarak akşamı bekleyen güneş baktılar bir an...

—Bitkinliklerini dalgaların oğmasına yedirerek kıyıya geldiklerinde, mayoları kurumuştu. Islak bedenlerinin üstüne geçirdiler. Ağır ağır bağın içine yürüdüler... İki sıranın arasından geçen yola kayraklar döşemişti Cahit... Ayaklarını yumuşak taşlara basarak, eve geldiler... Tavandaki bidonun içinde, günün bütün ısısını emen su, kaynayarak duştan döküldü. Ilıştırılıncaya kadar pufurdadılar... Sonra aynı duşun altında tuzlarından arındılar..

—Bedenlerinin nemini dudaklarıyla, dilleriyle kurutmanın ivecenliğine düştüler. Akşamın alacası, pencerelerden üstlerine dökülürken, minderin üstüne yuvarlandılar... Solukların özleminde, bitmeyecek bir yarışın koşusuna daldılar.. Nefes nefese doğrulduklarında, gün denize ışıktan kollarını uzatmıştı. Cahit, pantalonunu, gömleğini sırtına geçirirken, Filiz banyoyu temizledi... Karşılıklı oturup gülümseştikleri an, kapısalıktan dalan bir cipin hırıltılarıyla ala kestiler.. Cahit, ilkin Gültes'in dönmüş olmasıyla irkildi... Biraz dikkatli bakınca, gelenlerin kimliğini hemen ayırdı. Mehmet Turgut, ellerini sallaya sallaya selâm veriyordu... Ferruh Bozbeyli ise,. her zaman maskelemeyi kurup da beceremediği ağırlığını yine güçlükle taşıyordu... Cip tam terasın önünde durdu.. Kucaklaştılar...

—Masayı düzeltmeye çalışırken, kolunu tuttu Bilgiç...

—Masa öteki tarafta hazırlandı.- dedi aceleyle. -Beyefendi

bizi bekliyor. Geçerken seni de alalım istedik...

—Birden, başının iç inde arılar vızıldamaya başladı Cahlit'in... "Bunlar, iyice karar vermiş olmalılar" diye düşündü anında. "Beni de sürüklemek istiyorlar... Eh, biz yaprak olduktan sonra, bütün yeller sürüklemiş ne çıkar... Yaprak mıyız ilkin? "İçinin derinlerinden bir direncin uçverdiğini bildi. Gitmemeyi, geldikleri gibi uğurlamayı düşündü bir an. Sonra, gözleri parladı birden. "Tartışmak en iyisidir. Bakarsın başlayan kalır...,"

—Aceleyle ceketini aldı. Filiz'in kaygılı bakışlarına;

—Biz Çeşme'ye kadar uzanıyoruz,- dedi. -Yemeğe beklemeyin...- Cipe sıcradı. Aralarında bulduğu bir boşluğa yerleşirken: -İyi ki yerimi biliyordunuz,- diye güldü karanlığa doğru...

—Bilmesek de bulurduk,- dedi anında Mehmet Turgut. -Bilmez misin, kişi ihtiyacı olunca, taşın altındakini bulur çıkarır...

—İskele yolundan yukarıya, Urla'ya doğru çıktılar. Sapakta, Çeşme'nin asfalt yoluna girdiler... Cipin zıplamaları duraklayıvermişti... Tekerlekleri hızla dönüyor... Sağ taraftan akıp giden tepelerin ardında, ağır ağır yükselen Ay'ın ışıltıları koyaklara vuruyordu...

—Denizin içinde nazla çalkalanan gümüş izi, uzaklardan Sakız'ın şavklarıyla kucaklaşıyordu. Mor denizin iki yakasını birleştiren bir ışıldak kurdelesini okşar gibi parmaklarını uzattı. Gözlerinin içinde belirip yiten bir anının filmiyle irkildi. "Yunan pavyonunun üstüne yürüyen binlerin ilkel gücü dalgalanıyordu bulutlara doğru... Bayram direğine üşüşmüş oğul gibiydi insanlar. Direk, demirin dikliğini yitiriyordu... Pavyon duvarları, tırnakların, parmak uçlarının basıncında un ufak dağılıyordu... İstanbul'da patlak veren olayların, İzmir'deki yansıması, karıncaların fili nasıl yediğini gösteriveriyordu kişiye... Binlerin, onbinlerce, etten elmaslar örneği, dokunduklarını yırtıyor, kesiyor, biçiyor, dağıtıyorlar-

dı... Duvarlar, kepenkler, demir parmaklıklar, direkler, engeller, basamaklar, tuz buz ediliyor... Bez parçaları, kumaş topları, makina gerecleri, elyaftan, madenden, etten ve kemikten oluşan herşey binlerin dokunuşuyla, darmadağın oluvermekte..."

—Gözleri yeniden uzayıp giden ayışığına dolandı. "Ege'nin iki yanında bir türlü kurulamayan barışa yazık," düşüncesiyle irkildi... Kendini yakalamanın şaşkınlığıyla, cipin içindekilere bakmak istedi... "O kadar uzağa gitmeye gerek yok," dedi hemen içinden. "Biz kendi aramızda bile barışı kuramıyoruz doğru düzgün... Ege'nin öte yakasıyla nasıl oturur da, uzlaşırız... Şimdi ne yapmaya gidiyoruz, Çeşme'nin "mebuslerine!" "Salt Bayar'a saygılarımızı sunmaya mı? Ne münasebet... Artık kesin bir kopuşun eşiğinde olmasak, Bayar beni çağırtmazdı. Demek ki, kararını verdi. İktidarı bizim için yeterli görmeye başladılar... Demirel, dört yıl önce kendi elleriyle hazırladığı senaryonun seyircisi olacak desenize... O dört partiyi kendi şemsiyesi altında birleştirip nasıl devirmişti İsmet Paşa'yı? Tam bütçesi görüşülürken... Hazırlıklarını istim üstünde götürerek... İsmet Paşa'nın, engelleme telâşıyla, "bir oy bile fazla çıksa, bırakır giderim" tehditlerine karşın kırmızı oylar fazla çıkarıvermişti... Sonra Ürgüplü'nün başkanlığında, kendisi milletvekili olmadığı için, Başbakan yardımcılığıyla yetinmek zorunda kalmıştı. Kalmıştı ya, bunun bize getirdiği seçim hızı, korkunç olmuştu... Halk Partililerin her ihtimale karşın, tek partinin kazanmasını engelleyen seçim sistemleri bile işe yaramamıştı. Adalet Partisi'ni iki kez iktidar yaptık o sisteme karşın... Ama şimdi... Şimdi köprülerin altından akan suların yatakları değişmekte..."

—Cipin sarsıntısı zınk diye durdu. Evlerin alınlarından taşan elektirik ışıltıları, bahçelerin gökkuşağına karışmaya başladı... Duvarları saran hanımelilerin baygın kokuları, ışıkla daha bir ağırlaşmış gibiydi... Fesleğenlere, yaseminlere, gül ve manoylalara karışan havanın ciğerlere pompalamadığı, Ege'-

nin nefesiydi sanki...

—Derin derin soluklandı Cahit... Cipten atladılar... Ardarına evin bahçesine girdiklerinde, Bayar, demir koltuğundan doğruldu.. Her birine elini uzattı... Cahit'in eğilmesine kalmadan kavradı sıktı elini... Hemen karşısında yer gösterdi.

—Şükür Cahit Bey,- dedi, derinlerden gelen sesini, dilinin yanağındaki basıncına ezdire ezdire...-Bir türlü görüşemiyorduk...

—Rahatsız etmekten çekiniyordum efendin,- dedi içtenlikle Cahit... -Son zamanlarda çok meşguldünüz. Hem İstanbul'da, hem burada yeterince dinlenemediğinizi düşündüğümden, bir türlü randevu isteyemedim...

—Anladım,- dedi tam karşısında yer gösterip, oturturken Bayar. -Lüzum olmadı, demiyorsunuz... Sonunda sizi de diplomat yaptık, desenize. Çok anlamlı ve doğru sözlüsünüz. Oysa, lüzûmu tartışmak ihtiyacı doğabilirdi...

—Mümkün müydü,- düşüncesiyle, ağır ağır oturdu. Daha ilk sözcüklerde, söyleşinin en derin noktasına giriverdiklerini anlamışlardı. Öteki arkadaşları da, çevrelerinde halkalanıp, bir birine, bir ötekine bakarken Cahit'in çektiği noktayı hiç düşünmedikleri ortaya çıkıyordu. Bayar'ın o'na duyduğu güvenin, kaynaklarını bir türlü anlayamıyorlardı. Hemen hemen her zaman, aykırı düşüncelerin belirticisi olan bu genç adamda ne buluyor sorusunun akıllarından geçmeyeceğinden güvenliydi... Zor zamanlarda, bütün aykırı görüşlerine karşın, kendisiyle birlikte olmak istediklerini çok iyi biliyordu. Hemen koyun öteki yanında bıraktığı düş dünyasıyla, burda, bakımlı bahçenin çakıl döşemesine atılmış mermer masada sözkonusu olanı karşılaştırmak bile istemedi... Politikacının tatili yoktu... Özel yaşamı yoktu ve hiç bir zaman kendisinin diyebileceği bir an da olmayacaktı... Toplum, adam başına yirmibeşbin oy veriyorsa, her biri kadar görevi de yüklemiş sayıyordu... Ve görev, bu kadar çok insan arasında paylaşıldı mı, ister istemez yaygınlaşıyor... Özeli bir sel gibi sürükleyip

götürerek, denize yayıveriyordu... "Bizim işimiz çoktan bitti," düşüncesini çakıştıra çakıştıra, -Tartışma ortamı bitti gibi gelmişti bendenize... Pek çok şeyi karar aşamasında görüyordum. Öyle olunca da, yapılacak iki şey kalıyordu. Ya kazanın altına bir odun daha atmak... Ya pişmiş aşa soğuk su katmak...

—Bazı olaylar vardır ki,- dedi yeniden Bayar. Sonra Cahit'in gözlerini aradı. Elektriğin ışığı mı az geliyordu? Cahit'in gözleri mi bir yerlere gizlenmişti? Bulamadı. Bulamayınca da, suskunluğunu yaydı... Dili, yanağının içinde oynaştı. Gözleri, kalın gözlüklerinin altından bütün ışıltılarıyla, aramasını sürdürdü. Çevredekiler, kuşkunun öfke kıvılcımlarıyla kıpırdandılar. Cahit, inatla gözlerini gizliyordu. Sonunda, apaydınlık baktı. Gözlerinin pınarlarında yanıp sönen içtenliğe kapıldı bir an Bayar. Sonra; -Her münasebette münakaşası icabeder... Lüzumludur hatta... Bu mesele, onlardan biri Cahit Bey... Demirel'i siz tanıştırdınız bana,- sözlerinin üstüne basarken durakladı. Suskunluk, bir burgu gibi döndü hepsinin beyninde. -Politikacı olarak,- diye düzeltti hemen. -Yoksa, su işleri müdürümüzdü... Genç bir kabiliyet olarak, çok faydalı işler görmüştür... Devlet Su İşlerini ellerine teslim ederken, yeni bir soluğun ihtiyacı içinde kıvranıyorduk... Bize, Barajlara toplanan suyun, memleket topraklarında meydana getireceği canlılığın heyecanını yaşatırdı. Gece demez, gündüz demez, dağı bayırı birbirine katarak idarenin göz bebeklerinden biri olduğunu elbette biliyor... Elbette takdirle izliyor... Ve elbette yakından tanıyordum... Ama, politikanın söz üzerinde durduğunu bir türlü öğrenemiyorsa, öğretmenin zamanı gelmiş bulunuyor, -dedi birden sesini sertleştirerek. Bayar'ın kararlı olduğu zamanlarda değişen tek şeyi sesi oluyordu... Gözlerinin bakışları... Yüzünün bütün çizgileri... Bedenin duruşu... Hiç bir şey değişmiyordu. Öyle, donmuş kalmış gibi dururken, sesinin boğuk tarazlarında, titreşimler arası bir ince değişme seziliveriyordu... Tıpkı şu andaki gibi. -Bence bunun münakaşasını yapmakta fayda vardır...

—Siz politikanın yapıcılarından birisiniz efendim,- dedi yine içtenlikle Cahit. Birinci kuralının ne olduğunu da elbette herkesten önce belirleme hakkına sahipseniz. Politika, hiç bir meslekte olmadığı kadar "söz"ün üstünde duruyor... Bu insanın kendi kendine verdiği sözden bile daha önemli bir konum alıyor anlamında bir inanctır... Ancak, politikanın değişkenleri ya da söz anlayışları da çok çeşitli. Sözünüzün birini yerine getirirken, başkalarını bozmakla karşılaşmanız işten olmuyor. Politika sanatı da burada kendini gösterse gerektir. Bütün çatışan sözleri, çakışan bir ödeme çerçevesinde yerine getirebilmek... Takdir edersiniz ki, oyunu böyle kurallar çevresinde oynamak, öncelikle "deha" gerektiriyor. Sonra, belki deneyim... Birikim... Bilgi ve söz vermeme bilinci... Ama, bizim gibi acemilerden, geçmişin olayları ne olursa olsun, bütün bir tarihin hükmünü değiştirmeyi de istememelisiniz!..

Söyleşinin ağırlığı, hepsini şaşırttı ilkin. Bayar'ın Cahit'i niye sevdiğini kavrar gibi oldular. Adalet Partisi'nden kopmaya karar vermiş kırk-elli kişilik milletvekillerinin arasında saydıkları Cahit'in yine aykırılığı tutmuştu... Ama, öylesine derinden alıyordu ki sorunu, Bayar'ı kandırmasından korkmaya başladılar. Bu aralarında olmayacaktı. Bunu kavramışlardı daha ilk sözcüklerde. Ama, Bayar'ın da geri çekilmesine neden olabilirdi. Bunun kaygısı içinde kıpırtıları daha da arttı. Politika felsefesinin sıkıcı akısından bir an önce sıyrılmak dileğindeydiler.

—Neden?- Diye soruveren Bayar'ın hiç de oralı olmadığını anladılar... -Demek ki, önderleri enine boyuna tartışmak istiyordu. Susup kaldılar. -Biz üç arkadışımızı bunun için kurban verdik. Sizden istenen, bedeli ödenmiş olandır. Madem ki, önümüze düştünüz. Ve madem ki, bu tecrübe memleketin siyaset hayatına yazılmıştır... Bilmek ve yeri geldiğinde uygulamak zorundasınız... -Koşullar aynı değil efendim,- dedi yeniden Cahit. Allah'tan alıyordu. Ama hiç zorlanmadığı da

besbelliydi... Biraz önce sıkılanların çoşkuyla titreştiklerini sezer gibi oldu. Esaslı bir tartışmanın hazırlığını görüyorlardı... Nilüfer Hanım'ın bir işareti, buram buram buğulanan rakıların bulutuna dönüştürdü tepsilerdeki bardakları. Çerezlerin yanına yerleştirilen kadehlerden, birer yudum aldılar. -Koşullar sizin döneminizdekinden ağır. Çünkü sizin bir avantajınız vardı. Bir gün buyurduğunuz gibi Yeniçeri sadrazamın kellesini istiyor ama, Padişah'a sığınarak istiyordu... Oysa, bizim dönemimizdeki Yeniçeri, Padişah'ı da değiştirerek, tahta elkoymuş bulunuyor. Sadece bu değişik koşul bile, sizin zamanınızla, bizim zamanımızdaki sözün anlam ve değerini anlatmak bakımından yeterli bir örnek oluşturur sanırım.

—Anlayamıyorum,- dedi birden Bayar. -Nasıl bir örnekten söz ediyorsunuz?

—Ben yeterince anlatamadığımdan,- derken yeni bir yudum aldı rakısından. Bayar, hemen bardığını kaptı. Tokuşturdu Cahit'in bardağına. Tartışmanın keyfine varmaya başladığını göstermek istiyordu besbelli... Cahit, ağzını açarken, koltuklarda ikircimli bekleyenlerin gevşediğini, rahatladığını ve yayıldığını bildi. -Sizin döneminizde, kimin neyi yapabileceği bile belirsizdi,- dedi açıkça. -Orduda kıpırdanmalar vardı. Ama, yaptırdığınız soruşturmada, ihbar edenin cezalandırılması yolu seçilmişti. Bunun ne kadar derin bir örgütlenmeden kaynaklandığını anlamıştınız. Sanırım sadece, siz anlamıştınız. Bir de belki İsmet Paşa... Siz kararlı bir biçimde. Üstüne yürümek istiyordunuz. Devleti, ordunun değil, seçilmiş olanların yönetmesi gereğini yaşama geçirmek istiyordunuz. Ama, yapayalnızdınız bildiğim kadarıyla... İsmet Paşa, sizin o'na yaptığınızın yarısını size yapsaydı.

—Yaptı,- dedi birden Bayar! -Benim yaptığımdan bile fazlasını yaptı...

Sinek uçsa, Ege'nin iki yakasındaki bütün yerleşim birimlerinden duyulacak kadar derin bir susku kapladı ortalığı... İkircimliler... Rahatlayanlar... Çiçekler, böcekler... Ve daha

da önemlisi, kundaktaki bebekler bile, suskunun derin kuyusunda sıkışıp kaldılar... Bayar ilk kez tarihin bile bilmediği bir şeyi açıklıyor gibiydi. Suskuyu, demir dağının diplerinden gürz darbeleriyle delercesine deldi yeniden Cahit... Başını sallaya sallaya:

—Yaptı mı?- dedi... -Nasıl?

—Çok basit,- diye kestirip atıverdi Bayar. -Kendisine giden askerlere, ihtilali hiçbir biçimde tasvip etmediğini....Hiç bir biçimde içinde de yanında da olmadığını açık açık söyledi... Hem de kaç defa... Siz, askerin destek bulması halinde, Irak'takinden başka bir darbe şekli mi bekliyordunuz?- sorusuyla tamamladığı sözlerini... -İhtilale karışmamış bir İsmet Paşa'nın hesap sormaya kalkışması ihtimalidir, herşeyi hukuka uydurma gösterileri... Benim şahitliğim de, hem size hem tarihe karşı, o'nun verdiği sözü tutmasını bilen nadir insanlardan ve politikacılardan biri olduğuna dairdir. Hiç bir zaman tasvip etmedi. Edemezdi... Biz siyasete karışmış ordunun bu memleketten neler alıp götürdüğünü çok iyi biliriz. Altı milyon kilometere kare bir vatandan, altmışbin kilometre karelik bir çiftliğe düşmemizin altında ne yatar sanıyorsunuz? Bir Dünya Savaşı yenilgisi mi? Yoksa, siyasete bulaşmış askerin değişen bakış açısı mı? Clemenceau, "Savaş askerlere bırakılmayacak kadar ciddi bir iştir." dediğinde inanmıyorduk. Oysa ne kadar doğruymuş. Asker, bir olayda iradesini dayatmak sözkonusu olduğunda, hedef aldığını yoketmeye mecburdur... Siyaset ise, ikna etmeye dayanır. Bunlar birbirinin devamı gibi görünse de, aynı zamanda tam manasıyla muhalifidir. Asker emir verir. Yerine getirilmesi hayat pahasına şart sayılan kararlardır bunlar. Biz ise, ancak kabulü mümkün olan kararlar almaya mecburuz. Bu iki ayrı şey, askerin siyasete bulaşması halinde, meydana gelebilecek tehlikeyi bütünüyle açıklar sanıyorum. İşte, kendi siyaset hayatımızda da gördüğümüz budur. İttihat Terakki, askeri siyasete karıştırdı. Kurtarmayı umduğumuz İmparatorluk, bütünüyle yıkıldı... Halk Partisi'nin İsmet Paşa dışındaki bir kanadı askeri siyasete bu-

laştırdı. Hem kendileri kaybetti, hem memleket... Biz de kaybettik. Bir seçimle, meclis içinde muhalefet olabilecekken, idam cezalarıyla karşılaştık. Ama, asıl kaybeden memlekettir. Yarın, bu işin nerden kaynaklandığı ortaya çıkacak... Türkiye'nin kalkınması, bölgesinde bir üçüncü güç olarak ortaya çıkması ve ağırlığının bütünüyle kabul edilir bir mevkie gelmesini istemeyenlerin varlığı anlaşılacaktır. Biz İmparatorluğun varisleri olarak bunu biliyoruz. Kafamıza vurula vurula öğrendik. Sizler de öğreneceksiniz. Her atılımınızın önüne çıkan engelleri... Bazen bir tek adamın bile yanlış davranışı sonucunda, kaybedilen mesafeyi hesapladıkça, uyanacaksınız. Bir memleketin on yılını çalmanın kaç para ettiğini kuruş kuruş belirler bir düşünceye geleceksiniz. Geldiğiniz zaman, kimin haklı, kimin haksız olduğunu iyice anlayacaksınız. İsmet Paşa bunu bilir. Altının nasıl oyulduğunu... Askerleri hallettikten hemen sonra, Meclis'in kaynaştığını... Bir kere sistemin bozulmasının, sonradan neler getirdiğini, çok iyi bilir. Ben de bilirim. Yapana, yaptığını ödetmek gerektiğini de... Biz artık zamanı gerisinde bırakmış insanlarız Cahit Bey!.. Ne sizden, ne halktan ve ne de devletten isteyeceği bir şey kalmamış insanların ağırlığı da fazla değildir. Ama, iktidar denilen denge salıncağı öyle nahivdir ki... Bazen tüğ kadar bile ağırlık, allak bullak etmeye yeter...

—Bir dakika efendim,- dedi birden Cahit. -Siz şu huruç harekâtının hiç bir sonuç vermeyebileceğini biliyorsunuz... Ama, İsmet Paşa'nın jestine karşı yine de denemek istiyorsunuz öyle mi?

Bayar birden gözlerine baktı Cahit'in. Bütün mantık dizgesinin tam ortasına vuruvermesine şaşırmış gibi duruyordu. Bilinçaltını çekip çıkarmasındaki ustalıktan ikircimli, gözlerini kırpıştırdı. "Bu çocuk," diye geçirdi. "Yaman bir siyasetçi. Tam yerinde, tam zamanında ve tam gerektiği gibi davranmasının temelinde yatan da bu niteliği olsa gerek... Ben buradakilerle belki yüz kez konuştum aynı şeyleri. Hiç biri,

böyle bir soruyla sözümü kesmemişti... Tartışmanın tadını çıkarıyor velet. İşin özünü kavramanın keyfiyle, canalıcı noktaya vurmayı iyi biliyor... Biraz daha tecrübe sahibi olursa... Siyaset biraz daha imkân tanırsa buna, yaman bir devlet adamı olacağı kesin... Hiç kendi üstüne alınmadan, aslı bulup çıkarmakta usta... Demirel'in böyle adamları varsa, bize kök söktürecek demektir," derken gülümsedi. "Böyleleri, kimsenin adamı olmaz ama... Kendilerinin ve milletin adamı olmayı öğrenirler eninde sonunda... Bizim yetmiş yılda öğrendiğimizi, bilerek işe başlıyor bu... Demek ki, herşeye rağmen bir takım gelişmeler kaydedildi... Tam tavır alamıyor. Tam karar veremiyor... Ama, bizi yönlendirmeye, kendi karar ve iradesi doğrultusunda sürüklemeye çalışmaktan da geri durmuyor... Belli belki, bunlara katılmayacak. Yine de, elde tutulması gerekenlerden biri..."

—Jest değil,- dedi daha fazla uzatmadan Bayar. -Bu bir mission!.. Biz memleketimiz için varız. Çünkü bu memleket bize şereflerin de acıların da en büyüğünü tatma imkânı bahsetti. Artık, yapabileceğimiz yalnız hizmettir... Başka bir şey değil!..

—Kime ders veriyorsunuz efendim.- demekten kendini alamadı yine Cahit. -Bize ders veriyorsanız, bir kopuşun getireceği ne olabilir? diyelim iktidardan düştük. Karşı taraf iktidar olabilir mi? Milletten alınmayan bir iktidarın, koalisyonlar yoluyla sağlanması İsmet Paşa'ya ne getirdi ki, yeniden aynı denemenin içine girilsin.

—İsmet Paşa'ya bir şey getirmedi. Hatta, iktidarın bütünüyle gitmesinden öte bir kıymet-i harbiyesi de olmadı... Ama, Türkiye'ye getirdiklerini bir düşünelim. Bir defa, iktidar olayının halk reyiyle mümkün olduğu temel kaidesini ispatladı... Halkın şu veya bu biçimde kandırılmış olması o ölçüde önemli değil... Bir parti, kandırıldığı gibi bir düşünce taşıyorsa, kendisi de kandırmanın yolunu bulmalı... Bir kişiyi kandırmak her zaman mümkündür, der Katherine de Medici... Bin kişi-

yi arada bir kandırmak olabilir... Ama, bütün bir milleti ancak bir defa kandırabilirsiniz... Ben uzun hayatımda bunu gördüm. Öyleyse, kandırmanın bir defadan fazla olmayacağına iman etmek mecburiyetindeyiz... Burada yapılması icabeden, sizin iktidarınızı pekiştirmek değil. Memleketin hayrına bir şeyler yapmak. O bakımdan da, karşı taraf kimdir, sorusu akla gelir... Karşı taraf milletse, hiç tereddütsüz yerimizi seçmeliyiz...

—Kaosu gözardı ediyorsunuz gibi geliyor bana efendim.

—Ha bak, bu doğru... Şimdi, Adalet Partisi'nin içinden bir gurup, onu iktidardan edecek bir sayıyla çekilirse, belki biraz boşluk doğacak... Ama, çekilenlerde de, kalanlarda da çoğunluk memleketseverliği hakkında hiç şüphe duyulmayacak insanlardan oluşuyor... Ayrıca, İsmet Paşa'nın da, benim de siyaset hayatımızın sonu gelmek üzere... Tabii hayatımızın sonu geldiğinden... Yoksa bir siyasetçi, son nefesine kadar siyasi hayattan çekilemez. Çekilmek zorunda bırakılır. Ama, kendi isteğiyle çekilemez. Çekilirse, siyasetçi olamaz. İşte bu yüzden, fırtınalar olacaksa, onları bizim sağlığımızda atlatmanızda sayılmayacak kadar çok fayda vardır.

—Bu bir iktidarın köküne dinamit koymakla olur mu efendim? Biz savaşımızı içerde de verebiliriz. O zaman ağırlığımız çok daha fazla olur...

—Öyle mi? Sadece milletvekili kalmaktaki ısrarın, Hükümet etmenin ne demek olduğunu öğretmemiş sana,- dedi ilk kez sesini biraz sertleştirerek. -Bir Başvekilin, kendi yardımcısına bile haber vermeden alacağı bir karar, neler neler yapabilir, bilir misin? Bilmezsin... Öğrenmeye vaktin olmadı daha. Ama, bir Reisicumhurun... Bir Başvekilin hatta bazen birbirinden habersiz ettiği sözler bile bir memleketi bağlar.. Harbiye Nazırı Enver'in, bütün bir İmparatorluğu bağlaması az mı konuşulur bu memlekette?.. Parti gurubu... Meclis... Milletvekilleri... Hatta Partinin kendisi, belli çerçevede hesap yerleridir. Çerçeve de belli. Zaman... Ben diyeyim, haftada bir

toplanır gurubunuz. Sen de ayda bir... Meclis haftada üç gün... Parti idare meclisleri, ayda, iki ayda bir.... Kongreler yılda bir... Peki bu arada, vekâleti alan adamın bir dalgınlığı.... Bir hastalığı.... Bir ürkekliği.... Daha da beteri, bir gafleti, neleri nerelerden götürür, bilinir mi?

—Sizin aklınızdan geçen, tek başına söz veremeyen bir iktidar mı?

—Birazı bu, -dedi apaçık Bayar.- Yaptığından herkesin haberi olan bir iktidar demek belki daha doğru... Büyük devletlerin, nerelere kadar işlediği bilinmediği zaman, en iyisi açıklıktır. Münakaşa sathında, hata azalır... Bir Başvekil, söz verirken yapıp yapamayacağını düşünürse mi daha kuvvetlidir, aklına geleni yapabilirse mi? İlk bakışta tam bir paradoks gibi görünüyor... Ve ilk bakışta, elbette aklına geleni yapabilen daha kuvvetlidir cevabı, dudaklarımızdan dökülüveriyor... Bu despotik idarelerde geçerlidir. Elbette saltanat, hükmetmekle mümkündür. Ama demokraside, kudretin bir tek kaynağı vardır. Millet... Millet'in istemediği, istemeyeceği hiç bir şeyi, idare eden kabul edemez.. Oysa, kudret, millete rağmen iradesini geçerli saymaktır... Milletten alınan bir gücü kullanırken, kudretin cazibesinde milleti meselenin dışına sürmek, tehlikelerin en büyüğü olduğu gibi, demokratik idarenin de katledilmesi demektir... Bizim engel olmaya çalıştığımız budur..

—Peki efendim, -dedi yine Cahit. Arkadaşlarının öfkeli bakışlarına hiç aldırmadı. "Bunlar bağlanmışlnar," diye düşündü. "Artık geri dönülmesi olanaksız bir noktaya gelmiş iş... Belki ki, Demirel'in bütçe oyununu oynayacaklar yeniden. Ve yeni bir Hürriye Partisi çıkışı tezgâhlanıyor... Bayar, tarihe karşı bir ödev yapma bilincinde. Bizimkiler de salt kişisel bağlılıkla, aynı yolun yolcusu olmuşlar. Benim, engelleme olanağım yok... Gidip Demirel'e söylemeyeceğimi de biliyorlar... İşini kendi çözmeli. Yarın, bunun hesabını benden sorabilir. Belki milletvekilliğim gider. Ama, bir haklı deney diye göre-

miyorum. Bir iktidarın, daha yapacakları varken düşürülmesi... Düşürdük daha önce... İsmet Paşa'nın da yapacakları vardı. Ne ki, iktidar yolunu başka türlü aşamıyorduk. Paşa, seçimlere iktidar olarak gitseydi, alternatifsiz olduğuna herkesi inandıracaktı. Kıyamet kopmayacağını anlatmamız gerekiyordu... Ee, şimdi bunların yaptığı ne? Kıyametin kopmayacağını bir kez daha göstermek öyle ya... Kendilerinden sonrasını, başka türlü hazırlayabilirler mi? Sistem düzenli işlese, yaş haddi gündeme gelir... Artık çişini bile kaçıran insanlara muhtaç olmaktan kurtulurduk. Oysa, sistemin kesintiye uğraması, ister istemez bir yeniden düzenlemeyi ve sürekli ders verip almayı gerektiriyor... Sanki demokratik bir platformda, iktidarı seçimle belirleyen bir ortamda değiliz... Her kezin de, toplumu bir kıyıya itip, kendi kişisel düşünce ve tutumlarımıza göre dalgalandırıyoruz. Ama başka çaremiz var mı? Demirel, Amerikalıların da katkısıyla bir tezgâh hazırlayıp, ikdidar olmanın basamaklarını tırmanıyor... Sonra ihtiyarlar, kendi aralarında anlaşıp, bunun bedelini ödetiyorlar... Ardından yeniden toparlanma süreci başlayacak... Tam bir gel-git içinde, yıllar tükeniyor... İkidir seçimi vuruyoruz. Halk Partisi zayıfladı sanılırken, güçlendiği ortaya çıkıyor. İşçi Partisi'nin Meclis'in dışına sürdük sanıyoruz. İş başka yerden patlıyor... Halk Partisi bölünmesinin ardından, sıra bizde demek... Bütün bunların altında da, iki yaşlının keskin iradeleri sırıtıyor." -Şöyle bir baktığımızda, bütün solu Halk Partisi'nde yoğunlaştırmak gibi bir hataya düşmeyecek miyiz? Bizim bölünmemiz, Ecevit'i Genel Sekreter yapan Halkçıların işine yarayacak... Çünkü biliyorsunuz, milli bakiyeyi kaldırınca, İşçi Partisi, solun sağlam kanadını umutsuzluğa sürükledi. Halk Partisi kaosunda, yine de şaşkın kaldılar. Ama, şimdi sular aydınlanıyor... Halk Partisi'nde yoğnlaşacak yüzde 5'lik bir oy potansiyeli, bizde meydana gelecek bir yüzde 5'lik eksikliğin karşısına dev gibi dikilmeyecek mi? Böyle bir durumda, memleketin içine sürükleneceği kargaşayı engellemek nasıl mümkün olacak? Demirel iktidar olayını düzenlerken

yalnız değildi... Sunay'ın, Gürsel'in yerine gelişi, sadece bizim katkımızla olmadı ki...

—Pratiği iyi değerlendiriyorsunuz Cahit Bey, -dedi Bayar. -Ama, siyaset sadece pratik değildir. Bir de işin felsefesi var... Türkiye'de hemen herkes, demokrasinin aynı zamanda rey olduğuna inanmalı... Bunun için, bütün azınlık guruplarının darbe tecrübesinden geçmesi gerekiyorsa, geçmeli... Albayları, generalleri, aşırı uçların iktidar heveslileri... Bunye sağlam... Millet gelisen bir varlık... Sandığa itibar ve itimat yerleşmedikçe, baskın basanın düşüncesi hep kalır... Kuvvetli iktidarlar, bu vetireyi isletemezler... Millet, devlet hayatının sırlarından uzak kalır. Kapalı kapıların ardında idare, sandıkların dolandırılmasına kadar varır... Bunu önlmeminin yolu, milleti tecrübelere ortak etmektir. Kaos olsun... Hatta anarşi her iktidar heveslisini suçluluk kompleksi duyabileceği kadar hırpalasın... Bak, ondan sonra, kimse sandığın verdiğinden ötesini isteyebilir mi? Bir memlekette demokrasi kurulacaksa, bunun bedelini ödemeden yerleşmez. Biz, belki de gerekenden uzun yaşadık... Olacağı göğüsleme hırsımız, Azrail'in ziyaretlerini savuşturmaya yaradı... Zaman zaman size hak vermiyor değilim... Unumuzu eleyip eleğimizi asmanın vakti geldi, diye düşünüyorsunuz. Hele biraz kudret sahibi olduğunuzda, bizi mahkûm bile ediyorsunuz. Ama, bir şeyi unutuyorsunuz. Sizin dengelerinizi sağlayan, bizim o mahkûmiyetlerimizdir.

—Olaya kişisel baktığınızı hiçbir zaman düşünmedim,- dedi biraz daha yumuşayarak Cahit. -Kendimde bu hakkı görmem. Aklımın ucundan bile geçmez. Ama, bir noktayı bir türlü anlayamıyorum... Siz kaostan korkmazsınız. Hepsini silip süpürerek geldiniz. Önünüzde bir Mustafa Kemal deneyimi var. İstiyorsunuz ki, bizim önümüzde de, İnönü-Bayar deneyimi olsun... Ama, ulusal yaşam, bir deneye kurban edilebilir mi?

—Edilmez elbet,- dedi Bayar. -Çocuk oyuncağı değil bu. Ciddiyet, sorumluluk ve tehlike karşısında kararlılık isteyen bir özel durumdur. Ancak çocuk, -söz ağzından çıkar çıkmaz

durakladı. Cahit'in tepkisini ölçtü yeniden. Hiç aldırmadan, hiç bozulmadan daha da dikkatle dinlediğini görünce, yüzü güldü. -Siyaset hayatında,- diye sürdürdü; -Ya hadiselerin ardınca seyirtirsin... Ya da önüne geçer, onlara istikamet verirsin... Bizim Mustafa Kemal'den öğrendiğimiz bu ikincisidir... Hadiselerin ardınca sürüklenirsek, ipler başkasının elinde olur... Büyük devletlerin yani... Önüne geçip sürüklersek, belki de yıllara yayılacak tecrübelerin, aylarda geçirilmesini sağlarız.

—Peki bunun faturası!.. Halkın ödeyeceği bedel ve çekeceği acı,- dedi yeniden Cahit. Sanki yüreğine bir hançer saplanmıştı... Bayar'ın katılığı karşısında, kendini savunma içgüdüsüyle kıvranıyordu. -Siz İsmet Paşa'yla birlikte, kargaşaya kapı açıyorsunuz... Bunun ardında, gözyaşı ve kandan başka ne olabilir?

—demokrasi,- dedi yeniden Bayar, derinden gelen boğuk sesinin bütün görkemiyle... -Demokrasi... En büyük bedeli gerektiren olmalı. Biz tepeden bir deneme yaptık. Olmuyor. Tepeden gelince, tepedeki değişiklikleri, yine tepeden yapmak ihtiyacı doğuyor. Ve bunda da, büyük devlet hepimizden fazla etkili oluyor.

—Devre dışı kaldığınız inancında mısınız?

—Devre dışı kaldıysak, sözümüzü dinletmesini biliriz!.. Sözümüz olmadan, memleket kaderi üzerinde hiç bir kudretin tesir yapmasına izin verilmemeli... Vermeme hususunda kararlıyız... İsterdim ki, siz de kararlı olabilesiniz...

—Kararlıyım efendim, -dedi. -En az sizinki kadar sözümün geçmesi kaydile!..

—Çok iyi, -dedi Bayar. -Çok iyi... Demek karşı saflardayız!..

Dört

HER BİTİŞ BİR YENİ BAŞLANGIÇTIR

MADALYONUN ÖTEKİ YÜZÜ

İçinde karabasanlarla Meclis'ten çıktı... Bulvar'a döndüğü an, Kasım ikindisinin kükürt, karbon ve ekzos artığı karışımı genzini tıkayıverdi. Öksürdü... Hırıltılarla, nefeslenmeye çalıştı. Bulvar aşağı indi. Yüzünde mühürleşmiş gülümsemesi, bütün tanıdık selâmlara sıvaştı. Kızılay'ın köşesinde, Emekli Sandığı gökdeleninin paravanları yanında durakladı. Toprağın derinlerinde harıldayan makinaların sesiyle, Bahçelievler-Cebeci trafiğinin aralanmasını bekledi. Pundunu bulur bulmaz karşı köşeye sıçradı. Oktay'la burun buruna geldi;

—Ooo!.. Profesör, burda ne arıyorsun?

—Seni!...

Bir tek sözcüğün, içinin derinliklerindeki bütün sevecenlik dalgalarını kabartıvermesinden şaşkın, sarıldı.

—İnanmam!..

—Ekmek çarpsın!..

Çocukluklarının mahalle kaldırımlarındaki keskin yemini, burnunun direğini sızlatmaya yetti. Oktay'ın kolunu sıktı. Gözlerinde özlenmenin, aranmanın, istenmenin ödenmez borcu nemlendi. Kirpiklerini kırpıştırırken, mühür gülümsemesi silindi. Yüzü aydınlandı. Yılların gerisinde bıraktığını sandığı gerçek bir sevincin dalgası yanaklarında zonkladı.

—Tamam, -dedi.- Sağolsun gelinim. O akıl etmiştir!..

—Yahu abi! Bekâr adamın feminizmi çekilmez... Gel seni everelim!..

—Cansın koyup gideli, -diye başını salladı.- Bir de sizin tükenmez mutluluğunuzu göreli, bende evlenecek hal mi kalmakta... -Ayırımında olmadan tam önüne geldikleri Piknik'e doğru yürüdü.- Gel, şurda bir tek atalım...

—Olmaz, -diye direndi Oktay.- Evin suyu çıkmadı. Sevgi'den emir kesin... Kaç zamandır ne uğradık, ne uğradı Cahit abi, dedi. Yoklamadık diye alınırsa haklı!...

—Size mi? Mümkün değil!.. Bütçe beni sıkboğaz etmekte... Eh, siz de boş durmuyorsunuz... Kurdaş'ın altını oyacağım derken, ateşten kestane toplamaya salınmaktasınız... Böylesi zamanlarda, oğul anadan ayrılır, denilmiştir. Dostlar birbirini unutmuş çok mu?

—Kurdaş'ın altını oyduğumuz yalan, -dedi Oktay.- Kestaneler piştiyse, bizden başkasına toplatmak nasılsa yazılı değil.

—Şu yanınız yok mu? -Dedi birden aklına geleni uygulamak amacıyla Oktay'ı Sakarya Caddesi'ne doğru sürüklerken.- Sevgimi daha çok artırıyor. Biliyorsunuz. Seziyorsunuz... Yine de, inandığınız yolda yürüyorsunuz. Bence erdem bu!..

—Teşekkür ederim, -diyen Oktay, girdikleri mezecide önüne geleni ısmarlamaya başlayan Cahit'in kolunu sıktı.- Yeter abi!.. Üç kişiyiz!..

—Hadi!.. -Diye güldü. Cahit.- Sizin ev belli mi olur? Üç başlarız da, bakarsın on bitiririz. Kız benim yüzümden utançlı kalsın istemem. -Sonra birden durakladı.- Yoksa evde değil mi?

—Biraz gecikecek!..

—Gece dersleri he mi?

—Hiç bir şeyi de unutmazsın!..

—Ben politikacıyım oğlum, -die güldü kucağında paketlerle taksiye binerken.- Tek işe yarar yanım, belleğimdir. Bilgisayar gibi çalıştırmak zorundayım. Kırkbin kişilik bir seçmen ordum var benim. Yüzünü, sesini, daha da önemlisi adını aklımda tutmak zorundayım. Herifçioğlu Ankara'ya geldi, ya da ben yanına vardım, Ali'ye Veli, Veli'ye Ali dedim mi. Pezevenk, oy dilenirken ninemin hatırını sorardı. Mazbatayı koynuna koyunca, bizi defterden sildi, deyiverir... Bir kez de de-

di mi, işin bitik. O yüzden, bir duyduğumu, bir gördüğümü, bir belleğimi bir daha aklımdan ölsem çıkaramam... Çıkardım mı, şimdi gözden çıkardım demektir.

Oktay'la Sevgi'nin oturdukları eve gelmişlerdi. Taksiden indiler. Paketleriyle zorlanarak kapıyı açtı Oktay. Sımsıcak salona girince, gevşediler... Paketleri masanın üstüne bıraktılar. Paltolarını astılar. Oktay, mutfağa yönelirken;

—Bira buz çıkarayım, -dedi.- Sevgi'nin gelmesine epeyce var. Seni görünce sevincinden kızmayı unutur...

—Sahi arada kavga ettiğiniz oluyor mu? Şöyle ağız tadıyla!..

—Hem de nasıl? Bir gören ya da duyan olsa sonunda cinayet bekleyeceği ölçüde yırtıcı ve sert... Ama bu bizim dostluğumuzun, inancımızın ve sevgimizin güveninden kaynaklanan kavgalardır. Boşalırız!.. Arınırız... Ve doyulmaz bir mutluluğun tadına erişiriz...

—Ne iyi!.. Ben öfkeden deliye dönsem bile, kavga edecek adam bulamamaktayım... Cansın varken başkaydı. Yaşarken uzak da olsa, döşenirdim mektubu, rahatlardım. Oysa yitirdiğimden beri salt politikaya kaldım... İnsan olmanın bütün erdemlerini kazanmak amacıyla çıktığım yolda, bir hesap makinesine dönüştüm desem yeri. Kaç zamandır size bile uğrayamadım...

—Bu özür inandırıcı olmuyor abi, -dedi Oktay.- Sen çok uzun zamandır, hemen her yaptığını gerektiğinden işler haldesin... Böyle canın sıkıldığı zamanlarda da, bazı yumakların çaynastığını anlamak zor değil!..

—Zor olan ne biliyor musun Oktay? -Dedi rakısından bir yudum içtikten sonra bardağı bırakırken;- Bazı şeyleri görüyorsun... Önlemek istiyorsun... Ama, tek başına engellemenin olanaksızlığını da biliyorsun... Biz çok yanlış koşullanmaların içindeyiz. Demokrasi diyoruz... Oysa kişilere yamanıyoruz. Siz mi söylev veriyorsunuz. Demokrasi burjuvazinin rejimidir. İşçi sınıfını devrimden alakoymanın en ince yön-

temidir... Kendini rejimin içinde istediğini yapabilir saydıkça, iktidara seçim yoluyla gelinceye kadar beklemeye koşulacaktır. Bunun için de, her işçinin, ona bağlı olarak çevresinin de bir burjuva kadar çıkarları konusunda kıskanç... Bir politikacı kadar siyasal bilinç düzeyi yüksek... Ve bir bilim adamı kadar direnme gücüne sahip bulunması gerekir. Buna ulaşılması için kaç yüzyıl beklenmeli, kaç fırın ekmek yenilmeli, belirsiz... Oysa devrim, bir açlık anının öfkesinde kalkışıveren kitlelerin yükselttiği dalgalardan da çıkabilir... Artık başka çaresi kalmayan alt sınıfın, ister aristokrasiye karşı burjuvazi, ister burjuvaziye karşı işçi sınıfı olsun, başkaldırısından da... Yani, her iki durumda da, egemen sınıf akıllı olursa, işi uzatabilmekte. Demokrasi bu işte... Uzayan lâstik. Sınıfları gerektiriyor. Oysa, senin lafındır. Bizim ne burjuvamız tam anlamıyla kapitalist... Ne işçimiz adam gibi proleter... Peki ya biz? Seçkin, seçilmiş, atanmış, aydın, yönetici takımı? Köylü kurnazlarının vurgun dalgalarından oluşan bir yığın benzeriyiz... Benzeyince, çobana yamanıyoruz... Çoban bir hata işledi mi, bütün bir toplum nâra yanarmış, umurumuzda değil!...

Oktay beyninde şimşeklenen soruyu seslendirmeye hazırlanıyordu. Sevgi, kapıyı takırdatarak loşluğa dalıverdi. Tam soyunurken, Cahit'i gördü. Koştu... Sarıldı... Sevinciyle, alayını karıştırarak;

—Ya unuttu, diyorduk... Ya alındı!.. Ya da bizi sakıncalı görmeye başladı!..

—Deli! -Dedi Cahit!..- Unutulmayı hakketinizse, yuf size!.. Alınan kendini yoksun kılar... Ülkenin yetiştirdiği en seçkin yetenekleri sakıncalı görene ne demeli bilememekteyim!... Her halde en iyi tanım, hain, olurdu. Şunun yakıştırdığına bakın... Ne denilmiştir, akrep etmez akrabanın akrabaya ettiğin, he mi?

Sevinçli bir susku doldu aralarına. Kopukluğu birkaç sözcükte birbirine düğümleyivermek, hepsini rahatlattı. "Kay-

ılı," diye düşündü Oktay!.. "Tartışmak istediği bir şeyler ar.." görüşüne ulandı Sevgi... Gözlerinin önunde, eski bir ilmin kareleri zıpladı Cahit'in... "Amerikalıların desteğiyle, ngilizce eğitim yapacak bir teknik üniversite kuruyorum," liyordu Kemal Kurdaş..." Geçmişimin güveni olmasa, saca lüşmüş akrep gibi tepineceğim. Yer var... Para var... İnsana :elende, senin önerilerine ihtiyaç doğdu. Yarın, ödenek için ;apına geldiğimde bize mi sordun, demeyesin... Şöyle yük-elmesi gereken yetenekler varsa aklında, sırala bakalım..." Başta Oktay, saymaya durdu... Kurdaş'ın dehşeti görülecek ;eydi..." Yahu, biz seni sağcı bilirdik. Yetenek deyince saydıkarının hepsi, balta kesmez solcu... Bu nasıl bir iş? "Gülümsemesi yeniden yüzüne yayıldı; "Türkiye'de kimin ne olduğu)elli mi hey Kurdaş!.. Sen solcu bilinirsin, Amerikalılarla üni-ersite kuruyorsun. Ben sağcı bilinirim, yetenek deyince akıma Hitler özentileri yerine, Marksistler geliyor... Neylersin? Bilim ve hüner oradaysa, kabullenmek zorunlu. Bence, bunlarsız üniversite, yumurtasız omlet gibi bir şey olur!.."

—Sofrayı da hazırlamışlar, -diye suskuyu bozuverdi Sevgi.- Yaşasın!...

—O kadar olacak artık, -diye güldü Cahit.- Herkesten fazla çalışan, herşeyi hakeder!.. Öyle denilmiyor mu?

—Deniliyor da, yazık ki bunu diyenler bir türlü iktidar olamıyorlar! -Burukluğuyla sofranın başına dikildi Sevgi.

—Silip süpürmesinler de!.. -Üzüncüyle kadehini hazırlayıp, Sevgi'ye uzattı Cahit.

—Darbenin ayak sesleri!.. -Sözcükleriyle, mezeleri dağıttı Oktay!..

—Galiba davulu da döğülmeye başladı, -dedi Sevgi.- Cahit abi böyle kaygılanıyorsa, Zinde Kuvvetlerimiz, bando mızıka iktidara yürümekteler!..

—İsmet Paşa sağken, iktidar biraz zor da, muhalefeti şamarlamaya durursa, yüreğim yanar. Kimse bunun ayrımında değil... Askerin çomalanmasında, bazı bakanların bile adı geçiyor. Çare bulması gereken dert yandı mı, iş biter... Bakan-

lar... Milletvekilleri... Usta politikacılar... Eli kalem tutanlar... Aklı bilime erenler... Onların ağzına bakıp ayran gevenler, böyle seçimin yerine süngüyü koymaya çalıştı mı, kötüsü yakın, demektir... Gayrı sonunda körükçülerin canı yanarsa, ateşe kızmamalı.

—Kimi uyarıyorsun abi? -Dedi birden Oktay.- Bizi mi?

—Uyaranları uyarmak da neyin nesi? Artık yararı kaldı mı? -Diye güldü. Cahit- Şimdi hem ayakta dimdik kalma... Hem de iki ucu boklu değneği eline bulaştırmadan tutma zamanıdı... Kolay mı? Hepimiz sahnedeyiz... Ben nice bir kıyıda dursam, sıvaşacağım... Siz Kurdaş'ın altını oymazsanız da bulaşacaksınız... Gayrı, bizi sizin torbanıza mı koyarlar... Sizi bizim heybetimize mi, bilinmez... Hele her türlü sivilceyi kangrene çevirmek isteyenlerin kalem oynattığı yerleri de düşünecek olursan, hangimizi hangimize çarparlarsa, bir civciv çıkar bilememekteyim... Hepimiz çok bir aceleci olduk... Bir seçimden ötekine dayanamıyoruz. No'la? Biri gider, biri gelir denilmiyor.

—Ama, siz de tek durmuyorsunuz, -dedi birden Sevgi.- Bizi Meclis'in dışına atmasaydınız, bu kadar dertlenmezdiniz.

—Eeee!.. Hep sizinkiler mi yangına körükle gidecekler? Arada biz de, bir şişe benzin dökeceğiz ki, alevlerin keyfine hepimiz birden varalım...

—Kendisiyle bile böyle dalga geçebilmek için, gerçekten politikacı olmak gerekiyor galiba, -dedi Oktay. Kadehini tokuştururken Cahit'te bir kırgınlık aradı.

—Heh! -Diye gülüverdi Cahit. -Azbiraz da siz öğrenseniz, ne iyi olurdu... Politikacı, hem ülkeyi yönetecek... Hem de bunu dilencilikle, dolandırıcılıkla yaptığını bilecek... Ege'nin bir ücra koyağından çıkıp, Ankara'nın has köşesine kurulmak hüner ister... En azından kırkbin kişiyi kandıracaksın. Senin, iyi yararlı, vazgeçilmez, erdemli ve yurtsever olduğuna kalıbını basmasa bile, mührünü basacak, kırkbin avanak bulmak kolay mı sanıyorsunuz siz? Olmadığını gördünüz. İsmet Pa-

şa'nın da ürküntüsünden yararlanıp, "Milli Bakiye"yi bir gecede kaldırıverince, şatlak mallak ortalıkta kaldınız. Parti ocağında, emeğin erdemi üzerine söylev çekmek kolay. Gelene laf yetiştiriyorsun. Kaç kişi... Sizin üniversitedeki sınıflarınızdan kalabalık ya, tamam!.. Kitle bizimle birlik... Yığınlar ve emekçi sınıfı, ağzını açmış ayran budalası gibi oy vermeye teşne... Bir milletvekilliği için kırkbin oy gerekince, bütün bu söylevciler toz duman... Neden? Kimseyi kandıramaz, dolandıramaz, bir oy için kimseye şaklabanlık edemezler!.. Herkes kendi görüşünde haklı. Ama, ben neyliyeceğim? Kırkbin ademi tavlayıp, mazbatayı koynuma komadım mı, yeniden aralarına dönüp oy vermeyenlerin paralarını alarak, davalarını göreceğim... Sizin gibi üniversite kürsüsünden bilim dağıtmayı sürdürecek halim yok ki... Tabanı bir taşra avukatıyım... Avukatıydım daha doğrusu... Şimdi onu bile doğru dürüst yapabilecek miyim, bilemem!..

—Sen böyle popülizm havarisi kesildin mi, -dedi Sevgi,- gidişten hoşnut değilsin mi demek gerek, yoksa bizi mi kışkırtmaktasın anlamak zor...

—Hepsi içiçe, -dedi Oktay.- Hem kendisiyle gırgır geçiyor. Hem bizi tiye alıyor bir güzel. Galiba bunlara kurban gerekli!..

—O kadarı da olacak, -diye kadehini tokuşturdu yeniden Cahit. -Sizin için, oya boşvermek kolay. Nasılsa devlet memurusunuz. Bizim için öyle mi? Olmayanda, neylesin? Kötüyü üstünden savuşturmanın yolunu bulacaksın. Bulacaksın ki, kurban gerçekten günaha girmemiş bakirelerden seçilebilsin!.. Bizim sabıkamız çok.. Bir kez, bölünmeye karşın, hükümet etmeyi başardık... Asıl sarsılan Halk Partisi oldu. Ama Paşa, yine de demokrasinin güvencesi. Sizi sustursak bile, kendisi konuşmaya durdu. Neden? Feyzioğlu, bir bölüğünü çekip götürdüğü halde, tabanın baskısı hepimizi bunaltmakta. İş isteyenler!.. Okul derdindekiler... Ekmeğini kazanmaya seyirtenler, bir daha oy yok demekte. Ortanın solu tuttu bana kalırsa. Bu sizin sonunuzu hazırladı. Gayri, iktidra oyla gelinir diyenleriniz, parmakla sayılacak kadar azaldı. Ne-

den? Boyunuz yetmemekte. Yetmeyince yetinmek olur mu? Bizi sürüp, yerimize geçmek isteyenler, sandık yerine, süngüye yaslanacak... Yaslananda, Paşa oyuncağı elinden alınmış bebe gibi feryadı basacak. Bir yel üfledi mi, fırtınaya dönmesin olasız... Bizimkiyse zaten ortada. İktidardan olmak, cezaların en ağırı... Geriye kim kalıyor? Siz!.. Sayım suyum yok deseniz de, bütün parmaklar size dönecek. Neden? Adınız komüniste çıktı... Diyeceksiniz ki, Avrupa'da Komünist Partileri var!... Madem çağdaş uygarlık düzeyine gelemedikse bile, gelelim diye yekinmekteyiz, bizde de olmalı... Benim özel görüşümün hiç bir kıymet-i harbiyesi yok. Genelleyerek söyleyeceğim. Şanssızlığımız açık. Tepeden inme olsun, demek yetmiyor. Avrupa komünistleri, İkinci Dünya Savaşına kadar, sizin gibiydiler. Biraz altını eşeleyince görüyoruz ki, orda da Hacivat'ın yuttuğu her lokumun çeremesini karagöz çekiyordu... Neden? Güçsüzdüler!.. Belki kalabalık. Belki bir sınıfın simgesi görünümünü veriyorlardı. Ama, ekonomik iktidarın paylaşma korkusu sürekli suçlamalarla gücünü kırıyordu... Halâ bile, komünizmle, Sovyet ajanlığını eşdeğer tutan Avrupalılar var... Hemen faşistler, demek kolay. Doğru da!... Dünya savaşı sırasında nazilerle, işbirliği yapmışlar. Bundan ötürü de, "kurtuluşçu komünistler" basmışlar köteği bu alçaklara!... İşte zaten işin püf noktası da bu... Ülkeleri işgal edilince bunlar sımsıkı çıkarlarına, komünistlerse herkesten önce silâha sarılıyorlar.. Rezillerin halâ çiğnemekten bıkmadıkları sakıza göre, "Moskova'nın emriyle..." Ama, ülkelerinin kurtuluşunda, en azından Amerikan ordusunun desteği oranında katkıları var. Bir insan, kurtuluş savaşına girdi mi, artık yurtseverliğinden duyulan bütün kuşkuları kanıyla yıkamış sayılıyor... Yazık ki, bizim Bolşevik Taburu, çoktan efsanelere karıştı. Anımsayan... Öne çıkaran yok.. Olmayanda, kargaşayı çıkaran, suçu size yüklemekte duraksamıyor.

—Ne garip bir durum değil mi abi, -dedi Sevgi. Sofraya yeniden bir goz attı. Herşey hazırdı. Kalktı. Boşalan tabakları doldurdu... -Biz bunları yıllardır söylüyoruz. Söylediklerimiz

gerçekleşince de, suçlanıyoruz.

—Politikanın özelliği bu, -diye atıldı Oktay. -Suçu suçsuza yükleyebildin mi, kendini temizliyorsun. Kırkbin kişiyi dolandırmak dediğin bu olsa gerek. Erişkin insanların karşısına çıkıp, aynı mavalları söyleyebilir misiniz?

—Erişkin insanın vekile gereksinimi yoktur ki Oktay kardeşim, -diye güldü, Cahit. -Ütopya bunu böyle anlatmaz mı? İnsanlar erişkin olunca, devlete, demokrasiye, yönetime ve yöneticiye ne gerek var? Herkes topluma verebildiğince üretecek... Gereksinimi olduğu kadarıyla yetinecek. Bunun için tutup da, milletvekilleri, hükümetler, yargı organları, tapu daireleri mi olurmuş? Hepsini silip atacaksın yeryüzünden. Attırırlarsa?..

—Darbe bu kadar yakın mı? -Sorusuyla buğulandı Oktay.

—Engelleyemezsek, eli kulağında, -diye karardı Cahit. -Dipten gelen dalgaların sesini duyuyorum.

—Desene yine silbaştan!..- Dedi Sevgi. -Bizim toplum, henüz, tepeden inme de olsa, demokrasiye yatkın değil, diyenler yine ortaya çıkacak?..

—Bak bu doğru? Herşey tepeden kotarılınca, toplum da "semavî" olaylardan uzak duruyor... Demokrasi dediğin göğün melekleri arasında entrika yarışı değil... Toplumun yaşam biçimi olsun da, gör bak her birimizin günahını hakkınca tartıyor mu, tartmıyor mu?..

—Bu kadar hesaplı davrandıklarına inanıyor musun?

—İki seçimdir onlardan oy alıyorum. Daha önceleri de, ilçe başkanı olarak oy dilendim. Sizin en büyük eksiğiniz bu. Salt sizler bir araya geldiniz mi, yeter sanıyorsunuz. Hani haksız da sayılmazsanız. Sizler, bir de bizler, zaten Türkiye'yi yöneten bir avuç adamız. Halk, aramızdaki ayrılığı da, değişikliği de kavrayamıyor. O bizim çekişmemize tam bir post kavgası diye bakıyor... Neden mi? Şöyle; ideolojik kavgayı körükleyenlerden, değişik partilerin beyin takımını oluşturanlara kadar hemen herkes aynı zamanda devlet görevlisi. Bir tek basındaki bazı aydınları ayırmaya kalksanız bile, ben razı

olmam... Onların da büyük çoğunluğu, resmî ilânlardan ücret alıyor... Geçip karşıya bir bakın şimdi... Halk gibi bakın ama... Devletin üniversite, basını, ordu ya da başka bir dairesindeki ücretli adamı, bir başka kesime, "sen in de ben çıkayım" demekte mi, dememekte mi? O zaman, sandık n'oluyor? Gereksiz. Yetkin değil.. Erişkin değil.. Üstelik önünden kaçırdığın zaman da, koşup arkasından tutacak değil.. Öyle deniliyor... Deniliyor da, hiç kimse sandığı kapıp da saklayamıyor he mi?

—Öyle!... -dedi Oktay!- Kendilerini yasallaştırmak için, yine sandığı sürünekten başka çare yok. Olmayanda, kimse kapıp da gidemiyor.

—Gidemeyince, kendi becereksizliğimizin mazeretini üretmeye duruyoruz. Sandık hiç bir zaman bize gülmez. Öyleyse, "süngü tak!.. İleri marş!.." E, sonra... "Seçimlerin en erken bir zamanda yapılmasında sayılamayacak kadar fayda vardır!.." Yaşayasın... Önce pislet.. Sonra bunu bütün bir halka temizlet... Hem de yeni adamlar seçtirerek... Ardından o halk, seçtiği adamın yakasına yapışıp da, bak bir daha oyumu nah alırsın, dediğinde, bunlara n'oldu diye yeniden temizlik tozu ara... İstediğin gibi bir parti kurdur... İstediğin seçim yasasını, işlet... İstersen seçileceklerin teker teker dibini kokla!.. Boş?.. Sen gidip de kırkbin memedi, kırkbin dolapla bir kez dolandırdın mı, bir dahasında dediğini yapmaya koşulusun. Postun taamı nice bir tatlıysa, memedin kamçısı da onca bir acı!.. İki arada kalan insan neyler, kendini kolayına atar he mi? Benim aklımın erdiği sandık... Hemen o yana geçerim. Sizinkilerin süngüyse o yana... Sonunda n'olmakta peki? Bal gibi post kavgası,.. Eh, kimse memedin kusuruna bakmasın. Onun görüşüne göre, postun sahibi de o. Madem sandık var. Sandıktan sandığa sana ya da bana vermekte kararlı. Tam bunu yapacağı sıra, tasvirleri değiştirivermek de, bir büyük kurnazlık oluyor. İşte galiba, asıl sorun burada düğümleniyor kardeşlerim. Biz, içinde yaşadığımızdan, sandığı yeğliyoruz. Ama kaçımız? Bu da belirsiz. Çoğunluğumuz, diyebilsem, hiç bir

şeyin ayak sesi, hiçbirimizi zerre kadar ürkütmez. Yazık ki, biz çok azız. Az olanda da, sandıktan umudunu yitirenlerin süngünün yanında saf tutmasını engelleyemiyoruz. Yapabildiğimiz tek şey, kötüsü gelende, dokunulmazlığın zırhına bürünüp, günahsız kurban aramak oluyor...

—Anladım, -dedi Sevgi. -Sen diyorsun ki, henüz fırsat var. Başkalarının körüklediği ateş, sizi yakacak.. Geçenlerde de, Milli Eğitim Bütçesinde pek çok burs var, neden ikisini siz istemiyorsunuz? Diye tutturmuştum. Anlamadık sanma... Bizi kötüsünden korumak istiyorsun. Açıktan söylesen, alınırız, darılırız diye, ince ince yönlendirmeye uğraşıyorsun.

—Biraz daha ötesi abi, -dedi Oktay. -Biz bu çongü vurduk... Hem aramızda... Hem parti kapışmalarında... Etkileyemedik... Anlatamadık daha doğrusu... Şimdi çekip gidersek, kendi paçamızı kurtarmış saymaz mısın bizi?

—Sizin kurtulmanız gerekmese, neden uğraşayım? Benim gibi bir politikacı gitse, yerine onu gelir. Ama siz bilim insanınısınız... Her birinizin yerini doldurmak için Tevhid-i Tedrisat yasasından bu yana geçirilen bütün evreleri yeniden başlatmak gerekir. Birinizin bile burnu kanayacağına, gitsin dörtbeş yıl yan gelip yatsın, yatabiliyorsa... Bundan zararlı çıkan ne onlar olur, ne burdakiler ne de bilim... Tam tersine herkes yararlanacaktır. Gitseniz, orda boş mu duracaksınız? Yeni gelişmeleri izleyecek, araştıracak, çözeceksiniz. Eh, siz bunu yaparken biz de burda, İsmet Paşa'sı, Bayar'ıyla, demokrasiyi pekiştirmeye uğraşırız.

—Hem bozuyoruz diyorsun abi, -dedi gülerek Sevgi. -Hem pekiştirmekten söz ediyorsun. Biraz çelişik olmuyor mu?

—Olmasın mümkün mü? Ne dedik? Bizim demokrasimiz, yukarıdakilerin isteğinden doğan bir oyuncak. Bu oyuna taban da katıldı sonunda... Kim kiminle oynuyor, bilemiyoruz. Tavandakiler mi tabanla, taban mı tavandakilerle... Yukarıdan baktın mı gördüğün başka bir şey.. Tavandaki, demokrasiyi biz kurduk diye, ikide bir orasını burasını bakıma alı-

yor. Olmadı, diyor. Şurasını biraz keselim, ya da şuraya şu parçayı ekliyelim.. Haydi!.. Hepimiz bir yerinden çekiştiriyor, tamam, oldu diyoruz... Sıra sandığın.. Ortalık yere yerleştirip; Hadi bakalım memed, bastır mührü şuraya... Tam ellerimizi oğuşturmaktayken, ne görelim... Memedim, mührü Süleymanı senin istediğin yere değil, bambaşka bir yere yapıştırıvermemiş mi? Hayda?.. Tabanın tıkırdak, belim kıkırdak, parmağın şıkırdak apışıp kaldım mı? Kaldın!.. Neyleyeceksin? Bağrına taş basıp memedin gevşemesini bekleyeceksin. Neden? Tepeden kurulan demokrasinin seçimi tek dereceli olamaz da ondan... Oluru, "Seçmen-i sanileri" bir hangara toplayıp,. Oylar başka çıkarsa yeniden sayım yaptırmaktır... Tek derecelide onbeş milyonu hangi hangara devşirip de, istediğini yaptıracaksın? Yanlışı burda işin... Tepeden kurduğunu, herkezinde aşağısının bozması da... O zaman, umudunu kesiveriyorsun. Ama, sandığı büsbütün kaçıramadıkça da, elin mahkûm!..

—Yani, bizim demokrasi tarihimiz, askerin darbesiyle, seçmenin karşı -darbesi arasında gidip gelen bir olaylar zinciri, öyle mi? -Diye sormadan edemedi Oktay. -Batı'nın, devrimler ve karşı- devrimlerine alaturka girişimiz bu mu?

—Hay ağzını öpeyim, -derken kadehini tokuşturdu Cahit. -Ne güzel özetledin. Batı, her bir şeyini kendi kendini üreten sınıfların çıkarları doğrultusunda yapmış... Devrimini, karşıdevrimini... Bunların arasındaki restorasyonunu... Oysa biz n'apıyoruz? Sandığı iyi dolandıranlar yüklüce bir oy alabilirlerse, bir zaman susuyoruz. Biraz tüğleri döküldü, halkın değiştireceğine ilişkin kokular yayılmaya başladı mı, hepimiz göğe çıkmaya hazırlanıyoruz. İktidarımızın içine seçim korkusu yerleşiyor değirmen taşı gibi... Gidip de gelmemek var!.. Mızıkçılık çıkarmak için bir nice dolap varsa, döndürmeye duruyor... Muhalefetimiz, peşin parayı gördü ya, sıkıştırdıkça sıkıştırıyor.. Sıkıştırmanın, yayıktaki ayranı kabarttığını sezmeden, kaçanı kovalamakta... Seçimle gelen adamın yüreğine, seçimde gitmek çöreklendi mi bir kez, gayrı oturduğu kol-

tuktan, kürümek sözkonusu... Eh, Allah'a şükür, marabamız bizden artmakta da, Avrupalarda sürtmekte... Sabahtan akşama demokrasi üzerine söylev çekenlerin sözcüklerini bir kazı... Altından tuzruhu çıkmayacak mı görürsün!.. Neden? Memed, oya sahip de ondan... Olmasa, ben mi gelirim vekil olarak, bu senin yedekçi arkadaşların mı? Her biri, koca koca kürsülerde, minberlerde, köşelerde... Bilgi duruyorken, duldanın üste çıkmasına kim katlanır? Cahil halk!.. Onca temiz, erdemli, uyanık ve bilim sahibi posta karşıdan baksın, yanlış... Yanlışı doğrultmak için, Talât Aydemir'in aklına, ilkokulu bitirmeyenlerin seçmen yapılmaması gelmişti... Rahmet olsun!.. Sanki devleti her köye bir ilkokul dikmiş de, halk gitmezlenmiş gibi.. Siz bunları biliyorsunuz. Bilen insan, her zaman borçludur. Burda görülecek hesap, bilgiyle, cehaletinki olsa, gidiyoruz deseniz, eteğinizden yapışırım.. Değil... Sezdiğim, varsaydığım doğrulanırsa, hesaplaşma, zayıf olan doğruyla, güçlü olan yanlışın arasında.

—Kandıramadın abi, -dedi sevecenlikle Sevgi.- Bizim için nasıl kaygılandığını biliyorum. Ne var ki, Türkiye insanının zor zamanında, kendi kuşca canının telâşına düşen, benim gözümden de düşer... Kendim ya da Oktay bile olsa...

—Kendim olunca, daha bir ucuzlarım,- diye başını dikti Oktay.- Bakarsın, bu sopa, bizi adam eder. Bir türlü kendi aramızda dayanışmayı öğrenemedik. Sizinkiler, en ufak bir lokmada, hemen sırt sırta geliveriyorlar... Bizimkiler ise, lokmayı bırakıp, birbirlerini yemeye duruyorlar.

—Bir küçük yanlışını düzeltsem kızmazsın değil mi?- diyerek gözlerine baktı Oktay'ın, Cahit.- Bizimkiler hiç bir zaman küçük lokmanın kavgasını etmezler. İktidar dediğin, lokmaların en büyüğü... Sunduğu da, artığı da pek bir büyük bizim oğlan!.. O yüzden, herkese yetiyor. Ve siz bu tokluğu dayanışma sanıyorsunuz. Oysa sizinkilerin lokması hem tek, hem de küçük. Neylesin? Adam kıracak ki, kırıntıya ulaşabilsin. Al bizi iktidardan birkaç zaman... Gör bakalım, dayanışma falan kalıyor mu? Lokmanın birini yitirdiğinde, bir

başkasının sırada beklediğini bilirsen, belki o daha iyidir, demez misin? Dersin... Ya önündekinden başka olmadığını bilirsen? İşte, sağın avantajıyla, solun dramı!.. Şöyle, bir sekizon yıl sizinkiler iktidar olsa... Lokmanın tükenmeyecek kadar bol olduğunu bir anlasalar, seyreyle dayanışmayı. Gerçi buna pek dayanışma da denilemez ya. Olsa olsa, paslaşma ya da paylaşmadır!..

—Bugün acımasızlığın iyice üstünde, -dedi kadehini tokuştururken Sevgi. - Hepimizi, herşeyi dalamaya kararlı görünüyorsun. Gültes ablaya bir haber salsak.

—Bırakın Allahınızı severseniz... Kasım ortasında asma budatmaya sıvıştı... Hem zaten onda umut yok... Ne zaman evlenmeye kalkışsam, anamdan beter oldu... Durmadan kız sayıyor... Bunca yıldır, huyumuz huyuna, suyumuz suyuna karışmış... Evlenmek, dedin mi, buz kesiliyor. Hani içini bilmesem, başkası var diyeceğim...

—İşin zor be abi, -dedi Oktay.- Bekârsın, kaynanan çok... Babasın evlatlarında iş yok... Sarrafsın, terazin karşıya ağdırır... Milletvekilisin, sandığa asker çöydürür... Gönlün gani, yidireceğinden ürkersin...

—Hadi ordan, -diye alayla atıldı Cahit.- Yitirdiğimin yanında, yitireceğimin sözü mü olurmuş?.. Mutluluğun ne olduğunu içime sindirdim bile... Cansın yaşamalıydı... Şurda, birlikte tartışıyor olmalıydık. Gerektiğinde nasıl kavga ediyoruz sizinle... Evimde de edebilmeliydim. Fukara Gültes, hiç kavgaya yanaşmaz ki... Baktı ben zart-zurt etmekteyim. Bıkkınlığıma verir. Ya seyirtir kapağı İzmir'e atar... Ya kendi seçtiği birini üstüme salıverir ki, atlatıncaya akla, karayı seçerim... Sonra dönüp bir de bakarım. Hem yüreğim boş... Hem kafam kazan gibi... Hem de bütün öfkelerim, kapkara o kazanın dibine oturmuş... Parmağımı daldırsam, kendi suratımı boyamaktan başka bir şey yapamam... Önce kasılıp kalıyorum... Sonra bakıyorum ki, su boyumu aşmakta, size seyirtiyorum. Gayrı kusura kalmayın!..

Sevgi, gözleri Cahit'in yüzünde suskun dinliyordu. Alayla

başladığını, müthiş bir hüznün köpüğüne daldırıvermişti bir an... Sonra yeniden zıplayıp, ürküsünden, yapay ucuzlamaya geçişi, şaşırttı o'nu... "Tiyatromuz olağanüstü bir komedyen yitirmiş," yazıklanması, gözlerinin kırpışmasında yanıp söndü...

—Kötü bir oyuncuyum değil mi? -Sorusuyla sürdürdü sözlerini Cahit. Sevgi'nin suçüstü pembeliğini keyifle izledi. -Haklısın!.. İyisi, ancak seçkinleri kandırabilir. Ben palyaço olmalıyım ki, fukara memedi sevindirebileyim...

—Hakettik, -dedi Oktay. Boşalan bardağını doldurdu. -Lafa dalınca, şamarı hakettik. Keşke, bütün vekillerimiz senin gibi olsa, dedirtmek istiyor bize... Her zaman söyledik bunu. Allah'tan adaylığını buralardan koymuyorsun. Bize de oy verdirip, kendi kendimizle çelişkiye düşürürdün!..

—Tamam, tamam!..- Dedi coşkuyla Cahit. -Bir daha memetten söz etmek yok... Leküm, diniküm veliyiddin... Sizin dininiz size, benimki bana... Biraz daha bunaltsam, kendi işimi de sırtınıza yükleyeceğim bir güzel.. Meclis, egemenlik demektir. Öyleyse, gereğini yerine getirmek de bize düşer. Elimizden geleni yapacağız elbet... Bizde öyle kolay kolay papuç bırakacak göz var mı?-

—Bunlar mezarlık türküleri olmasın?- Sorusu istemeden döküldü Sevgi'nin ağzından...

—Olsun, -dedi hemen Oktay.- Cinleri ürkütmese bile, yolcuyu ferahlatır ya!.. Bu bile bir şeydir. Bakarsın, geciktirilir... Biraz daha zaman kazanılır. Bir de seçim kararı patlayıverirse, vurulan davullar, düğüne, derneğe işaret sayılır... Olmayacak şey mi?

—Bir olabilse Oktaycığım,- dedi Cahit. -Bir olabilse... Ben milletvekilliğini yitirmeye razıyım... Memed kendi eliyle bir değiştirse iktidarı. Hepimiz, topraktan geldik, toprağa döneceğiz örneği, sadece memede gideceğimizi biliriz. Bildik, bunu bir güzel de benimsedik mi, gayrı kimse kendini ali kıran baş kesen sayabilemez.

SANCI, UR DA OĞUL DA DOĞURTUR

Uykunun gölgesi, suratında sakala dönüştü. Avucunu her sürtüşünde, içi gıdıklanıyordu. "Bitmez bu tartışma," diye geçirdi. "Sabah yakın olmalı." Meclis Komisyon odasının gizli ışıkları, gündüzle geceyi ayırımsız bırakıyordu...

Gözlerini öteki üyelerin yüzünde gezdirdi. "Hepimizin işi bitik," diye düşündü. "Eğer Başkan biraz daha uzatırsa, istenen herşeyi vereceğiz... Hazırlıklarımız, yapılması gereken kısıtlama, aktarılması gereken fonlar unutulacak... Hayret? Onlar bizden usta?"

Birden gözleri parladı. Uykuyu unuttu. Kafasının dupduru işlediğini ayırdı... Üşenmeyi geriletti... Kolunu çevirdi... Saatine baktı... Sabahın dördüne dayanmak üzereydi. Başkan'ın arkasındaki duvar saatiyle karşılaştırdı. Doğruydu!..

"Vay anasını," diye gülümsedi. "Ustalıkları ortada... Tam onüç saattir, bize havanda su döğdürüyorlar... Asya'nın öteki ucundan, Atlantiğin yamaçlarına kadar, budamadığımız asma kalmadı. İç tepişmeler... Dış baskıların yansımaları... Olası gelişmelerin, aynı kaba işeyen ülkemize etkileri. Bunlara karşı gösterilmesi gerekecek tepkiler... Amerikan-Sovyet dengesinin arasına sokulmaya çalışan Çin ejderhası... Mao'dan sonra olabilecekler. Batı yanlılarıyla, Sovyet katılarının çatışmasından çıkacak bileşim... Japon karıncalarının ordu halinde dünyaya yayılmaları... Güney Amerika'da, yeni bir gelişme sürecinin başlayabileceği...

Tam onüç saat... Emzikli bebe gibi ağzımıza sokulan meme... Emdik... Emdik... Ve sonunda doğal sınır. Hepimiz, yorgunluktan, uykusuzluktan bitkin bir durumdayken, önümüze sıralanacak rakamlar... Ordunun gereksinimi... Amerikan yardımının yetersizliği... NATO standartlarının zorunluluğu... Eğitim Bütçesinden şu kadar... Enerji fonlarından bu kadar... Sanayi yatırımlarından yüzde bilmem kaç... Yeni bir jet filosu... Biraz teknoloji ötesi gereç.... Ordumuzun uluslararası düzeye getirilmesi... REMO planının bir an önce başlatılması... Tanklar!... Toplar!... Uçaksavarlarla, zırhlıların, denizaltıların deryasında uzun kulaçlar...

Şimdi biz bu kafayla, bütün bu gereklerin hangisini seçeriz... Şunu bu yıl, ötekini gelecek, berikini de daha sonra demeye dilimiz varır mı? Ağzımızın içinde dönmüyor... Hayır desek, muhalefet asılacak...

Üstelik, kesintilerden kaynaklanan bir özellikleri var bunların. Ben beş yıldır komisyondayım... Bornova'daki binbaşım, albaylığından beri katılıyormuş. Tam on yıldır buralarda... İlkin uzman olarak girmiş... Sonra sonra, askerî komisyonun başkanı olmuş... Benden eski... Benden çok deneyimli... Yıllarını tartışmalarla geçirmiş. Biz 69'da yenilendik. Aramızdan bakan olanlar, başka komisyonlara geçenler oldu. Bunlar, sürekliliğin nimetlerini öğrenmişler... Turgut Paşa, yarbayken Kıbrıs müzakerelerine katılmış... En gizli toplantıları ezbere biliyor. Biz kâğıtlardan okuyacağız... Kendimize göre değerlendireceğiz de, yorumlayacağız. Devlet, kendi tezgâhını kuralı çok olmuş... Bir paşa veriyorlarsa böyle önemli toplantılara, bir de binbaşı katıyorlar... Görsün, bilsin, öğrensin ve iş başa düştüğünde, bütün ayrıntılarını yaşamış olsun...

Bizde öyle mi? Anlık zeka oyunlarıyla, bir milletvekilliği kapıyoruz. Sonra bir bakanlık... Ya da başbakanlık... Önümüze getirileni imzalayıp, aklımıza katılanı söylemeye duruyoruz. Nasıl da kandırıyorlar. Dünya konjonktürünü bir de

uzmanların ağzından dinleyince, akan sular duruyor... Hele böyle uykulu uykulu!.."

Esnememek için kendini zor tuttu... General, tam Savunma Bütçesinin rakamlarını okuyacakken, elini kaldırdı. Başkan, başıyla söz verir vermez;

—Sayın Başkanım,- dedi yumuşacık bir sesle; -Hiç birimizde hal kalmadı. Nasılsa daha zamanımız var. Toplantıya saat üçe kadar ara versek de, kendimize gelsek...

Başkan bir an saatine baktı. Öteki üyelerin hepsinin birden onaylayan bir rahatlama kıpırtısı koyuverdiklerini sezdi;

—Sayın üye haklılar,- dedi. -Aralıksız çalışma, hepimizi yordu... Toplantıya, saat üçe kadar ara veriyorum...

Salon bir anda boşaldı. Tutanak yazmanları, şaşırmaktan ürktükleri steno notlarını hemen kaldırdılar. Üyeler, yerlerinden fırladılar. Görevlilerin aydınlatmasına bırakmadan, karanlık koridorlara yürüdüler alışkın alışkın... Işıklar, izlerine düştü. Başkan dosyasını kapadı.

Yerinden doğruldu. Ağır ağır kapıya yönelirken, Paşa'nın koluna girdi.

—Çok iyiydiniz, -dedi Paşa!.. -İlk raund sizin!..

Birden burulduğunu sezdi Cahit. Paşa, Bornova'daki yedek subaylık günlerinden beri, "siz"li konuşmazdı... Bir nöbet gecesinin anısını hep taze tutmayı bilmişlerdi. Gözlerini kırpıştırarak baktı yüzüne;

—Anlamadım Paşam, -dedi giz vermeksizin. Biraz da kırgın bir gülümseyiş dolandı yüzünde; -Sizi gücendirecek bir şey mi yaptım?

Paşa'nın dikkatli gözleri, bütün içini dolandı. Cahit'in yaşam boyu kalkanına gelip çakıldığında, ikircimlendi.

—Çok iyi bir taktik uygulamıştım. Tam bütçeyi çıkaracağım sırada, ara önerin geldi... Şaşırmadım desem, yalan olur!.. -İnancıyla kolunu sıktı.

—Çok yorgunluk efendim,- dedi Cahit. -En canalıcı noktaya biraz geç geldik. Taktik olduğunu bilseydim, hiç karışmaz, oyumu verir öyle giderdim.

—Bir yanım inanıyor kardeşim,- dedi yeniden Paşa. -Ama, bir yanım bir türlü inanmıyor. Sivilleri hafife almışım gibi bir duygu var içimde.

—Sakın benden kuşku duyuyor olmayasınız?- dedi yeniden. Gücenmiş bakışlarını gözlerine dikti duraklayarak. -Ordunun üstüne titrediğimi bile bile, böyle bir düşünceye kapılırsanız, kendimi bağışlamam.

—Ben, -dedi Paşa!- Öyle bile olsa, önerinin senden gelmesine sevindim. İçlerinde en uyanığı olduğunu biliyordum. Hata bende... Senin bu komisyonda bulunduğunu hiç hesaba katmamışım... Ulusal istenci sizin temsil ettiğinizi çok güzel anlattın. Para elinizde. Sizin istediğiniz olmazsa, muslukları kesebilirsiniz.

—Bundan hiç bir zaman kuşku duymadım ki Paşam,- dedi ayın içtenlikle. -Şimdilik ulus adına yasa çıkarma yetkisi bizim. Bunu tartışacağınızı sanmam. Karar da bizim... Ve ordumuzun bütün öteki ordular düzeyinde olmasına kararlıyız. İnanın, amacım taktik değildi... Sadece hepimiz çok yorgunluk... Hepimiz derken de, sizleri dışında bırakıyorum. Maşallahınız var... Daha böyle yetmişiki saat çalışsak, dipdiri kalacağınız ortada... Bizim alışkanlıklarımız var... Biraz değiştirmeye kalkıştık mı, köhneyiveriyoruz.

—Sen alay et bakalım,- diye güldü sindirmişliğini açıklayarak. -Hakettim!.. En cinimizin bile politika karşısında sırtüstü gittiğine bundan iyi kanıt olamazdı. Ne ki, iyi bir politikacıya yenilmek de onurdur bir yerde.

—Halâ bir kavga gibi alıyorsunuz olayı. Oysa ayrı gayrımız yok Paşam. Bize de hak vermeniz gerek... Paramız belli. Bunu öylesine dengeli dağıtmalıyız ki, toplumun hiç bir kesimi, haksızlığa uğradığını savunamasın. Siz sadece Savunma Bütçesiyle ilgileniyorsunuz... Bizim sorumluluğumuz, herkese karşı.

—Ulusu temsil etmek kolay mı Cahit Bey!,.

—Değil efendim. Hatta o kadar zor ki, bazen insana bıkkınlık veriyor.

—Yine de seçilmek için yapılmayan yok.

—Bu bir yarış Paşam,- dedi gülerek. -Kişinin kendi kendisiyle yarışı demek daha doğru... Binlerce kişinin bizi en iyi bu temsil eder demesi, doyulmaz bir tutku oluyor zamanla. Hele bir iki tur atınca, çok şey salt bu tutkunun gerisinde kalıveriyor... Allah'tan askerlerimiz de bunu iyi bildiklerinden, arada sırada hele azbiraz durun bakalım, diyorlar da, değişim gerçekleşiyor...

—Darbeyi alkışlar gibisin Cahit!.. -Dedi birden kaşlarını çatarak Paşa... -Oysa, ben seni bir darbenin en katı karşıtı bilirdim.

—Sağolun paşam,- dedi yine gülerek. Kapıya vardıklarını, ayakta dikilip kaldıklarını bildi birden. -Ben mahmurluğumu attım,- dedi havayı soluklanarak. -Siz nasılsa uyumaya niyetli görünmüyorsunuz. Bizim ev yakın. Şöyle iki kadeh parlatsak bir sakıncası olur mu?

Paşa yanıbaşında dikilip duran kuruluna baktı yan gözle. Sonra koltuğunun altındaki dosyayı emir subayına uzatıverdi...

—Siz gidin çocuklar,- dedi hemen ardından. -Ben sayın üyemize biraz kulis yapacağım... Neylersiniz, politikacının ustası, sonunda bizi bile bulaştıracak görünüyor.

Bütün üniformalılar çakı gibi dikilip selâm verdiler. Bir anda arabalarına dağılıp çıkış kapısına yöneldiler. Paşa dikilip kalan şöförüne;

—Beyfendinin arabasını izle, -dedi. -Evi öğren,- saatine baktı. -İki saat sonra gelir beni alırsın. -Şöförün arabasına doğru ilerlemesinden yararlanarak Cahit'in koluna girdi. -Hadi bakalım,- dedi. -Bir de sizin cepheden bakalım olaylara. Ola ki, aceleciliğimizin yanlışlarını öğreniriz.

Dairesinin kapısını açtı. Salona bir göz attığında, pek fazla çekinmesine gerek olmadığını anladı. Her taraf temizlenmiş, düzenlenmişti... "Gültes yelmiş olmalı," düşüncesiyle irkildi. "Keşke davet etmeseydim," pişmanlığı saplandı bir an beynine. "Daha da iyi," diye kovdu burukluğunu. "Biraz kendime gelirim."

Yer gösterdi. Buzdolabından iki parça buz çıkardı. Uzun bardakların içine koydu. Rakı şişesini, hazır mezeleri hemen aralarına sıraladı. Sulu içtiğini biliyordu. Rakılarını beyazladı.

—Öğreneceğiniz hiç bir şey yok Paşam,- dedi ağır ağır.- Yalnız, neredeyse bütün bütçeyi Savunma kesimine aktarmak istediğiniz gibi bir duyguya kapıldım. Hepsi bu!

Paşa, sezdiklerinde yanılmamanın kıvancıyla kadehini kaldırdı. Gözleri kısık, kendine güvenin içtenliğiyle pırıl pırıl baktı Cahit'e.

—Biliyordum,- dedi tokuştururken. -Herkesin en zayıf anını kollayarak, bütün taktiğimi bozabileceğini biliyordum. Bir an dikkatimi dağıttım. Ya da sözü gereğinden fazla uzattım. Şimdi tam emin değilim. Ama araştıracağım. Bizim çocuklarla tartışırken nerede hata ettiğimi bulup çıkaracağım.

—Biz sizinle başedemeyiz ki Paşam,- dedi bilinçaltında bir tehlikeye daha girmenin kaygısıyla. -Sizin aynı hedefte birleşen ayrı düşünceleri tartışmanız, bir bütün. Bizimse, iktidar-muhalefet olarak hedeflerimiz ayrı... Elbette hepimiz son hesaplaşmada ülkenin kalkınmasını, toplumun gelişmesini istiyoruz. Ama, her parti bunu ancak kendi iktidarı... Her lider ancak kendi eliyle gerçekleştirebileceğine inanıyor.. Sizin sürekliliğiniz, bizde tam anlamıyla geçicilik... Ya da geçiciliği önleme kavgalarına harcanan bir zaman dilimi... Bu bakımdan, hiç tartışmaya yer yok.. Siz bizi altedersiniz.

—Senin gibiler varken zor Cahit!.. Aydemir olayları ortada... Meclis'in açılması sırasında gösterdiğin çabayı bilmeyen

kalmadı. Yine de sözetmeye değmez bir görev saymaktasın... Sen yedeksubay, ben binbaşıyken koyduğum not hep geçerli. Böylesine zorlu insanlar varken, bazılarının, bazı şeyleri istedikleri gibi düzenlemeye kalkışması hem mümkün değil, hem de anlamsız...

—Bastırmak böylesine zor mu?- Sorusuyla Paşa'nın gözlerinin içine baktı.

—Çok uzun zamandır, -dedi Paşa aynı canlılıkla. -Çok uzun zamandır, Genelkurmay iplerir. tamamını elinde topladı... Cevdet Paşa, Aydemir olaylarının kargaşasını iyi değerlendirdi... Ordu da!.. Yeni bir serüven olursa, serüven şeklinde olmayacak... Olmaması gerek. Ama, zaman kimin yararına çalışıyor. orası belli değil.

—Biz bu Bütçe'yi olduğu gibi, isteklerinizi de ekleyerek çıkarsak, yararı olur mu?

—Bütçeler, mutlak rakamlar değildir ki!..

Cahit, Paşa'nın anlatmak istediği ne varsa, bir anda kavradı. "Söylentiler hiç bir zaman gerçeği yansıtmaz," düşüncesiyle irkildi. "Hatta çoğun, tam tersini geliştirmek amacıyla çıkarılır... Bu birinci ağız sayılır. Genelkurmay'ın Bütçe konusunda tam yetki verdiği bir Paşa!.. Ağzından söz almak hemen hemen olanaksız. Bundan fazlasını zaten söylemez. Ama, söyledikleri de, pek yenilir yutulur değil..."

—Doğru Paşam,- dedi hemen. -Fasıllar arasında aktarma yetkiniz varsa, istediğinizi yaparsanız. Öyleyse, biz rezervlerimizi sağlam tutalım.

—Yani yarın bizim Bütçe'yi geçiriyor musunuz?

Paşa'nın bakışlarına bilincinin derinlerindeki zırhıyla yanıt vermek istemedi. Bütün içtenliğini açtı... gözlerinin ışıltısında, usta askeri ürküten bir bilincin çeliği balkıdı bir an...

—Toplumlar,- dedi yutkunarak. -Sandığı kutsal hale getirdiklerinde, kesintilerin çok yararlı olacağını sanmıyorum.. Seçimsiz yapılamıyorsa, seçimi ertelemek ne getirir? Belki tas-

fiye... Belki asimilasyon... Ya da belli bir kesimi politikanın dışında tutmak... -Paşa'nın kaşlarının çatıldığını görünce hızla sürdürdü. -Biliyorum, politika bizi ilgilendirmez, diye kestirip atacaksınız. Görünüş böyle... Ama, öğlenden beri sizi dinliyoruz Paşam... Dünyanın dört bir köşesinde olup bitenlerden hem bu kadar haberli, hem bu ölçüde konjonktürel değerlendirme yapılabiliyorsa, bal gibi politika biliniyor demektir. Ben bu mesleği, bir gün bırakmak için seçmedim. Belki itildim... Önce babam... Sonra çevrem ve koşullar nedeniyle. Daha pişmem... Çok şey öğrenmem... Çok kavga vermem gerekirdi. Sizin 27 Mayıs'ınız olmasaydı, kendi öncülümü aşarak buraya gelmek gibi bir kavganın ateşinde pişecektim. Zırp diye kurduğumuz bir partinin, zırp diye kazandığı bir seçimle değil... Bütün bunları kabul ederim. Eksiğimi, gediğimi de... Ne var ki, Meclis Bütçe Komisyonuna, dünya politikası konusunda seminer verebilecek askerlerin, politikadan anlamadığı ya da uzak olduğu görüşüne de hiç bir zaman katılamam.

—Asker gökten inmedi ki, Cahit kardeşim,- dedi birden Paşa. Karşısındakminin içtenliği, bütün kurmay kalkanlarını kaldırıvermişti. -Elbette biz de görüyor... İnceliyor... düşünüyor ve tartışıyoruz.

—Sonra da kararlar alıyorsunuz,- dedi. Kendi sesinin sertliğinden çekindi bir an. Olan olmuştu. Sürdürdü; -Türkiye'yi bu dünya konjonktürü içindeki yerine oturtmak istiyorsunuz. Sanki biz istemiyormuşuz gibi. Bunun için ne gerektiğini, hiç birimiz doğru dürüst bilmiyoruz. Franko, İspanya'yı kark yıldır sıkı düzen yönetiyor... Sonuç Avrupalılarla, Amerikalıların genelevi olmak!.. Tito yirmibeş yıldır başka bir sıkı düzenin izleyicisi... Sonuç: O kadar bile değil.. Yunan Cuntası'nın becerileri ortada... İspanya'dan bin beter... Avrupa Konseyi topluluktan çıkarıyor. Konsey ülkeleri, bütün kurtlarını adalarda döksün istiyorlar sanki... Boy boy reklâmlar... Ucuz tatil olanakları... Ülkeler ve toplumlar, sıkışıklıklarını bir yerlerden aşacaklar Paşam... Bir yerden bastırılırsa, bir yerden fışkıracaklar. Yoksa ulus olma niteliklerini yitirirler. Şunan-

lılar da böyle kapıp koyuveriyor. Siz!.. Ya da buyurduğunuz gibi Genelkurmay, Türkiye insanını böyle bir yazgıya sokabilir misiniz? Belki baskı... Belki kıyım, bir yerde etkisini gösterir... Ama, bağımsızlık bilincini yitirmiş bir ulusla, nereye gidilir? Hele seçim hakkı yoksa... Budanan ağaç gelişir. Ne olsa Egeliyiz... Bağımız, bostanımız var. Biliriz. İnsanını budayarak toplum geliştirmek nerde görülmüş? hele daha fazlasını istiyorlar diye yetişkinlerini kendi elleriyle budayan bir egemenlik!... Kimse darılmasın ama, bu olsa olsa yabancıların işine gelir. Yetişkin insanımızı kaç yılda elde edebiliyoruz? Bir baskıyla elden yitirirsek, kaç yıllarımız boşa gider, hesaplanıyor mu? İleri istekler kötü değildir ki!.. Onlar ileriyi ister. Biz geride dururuz. Böyle böyle orta yolu buluruz.

—Ama, radikal akımlar ordunun içini karıştırıyor... Sürekli bir tırmanış gözlenmekte. Buna bir yerde dur denilmezse, karışıklığın üstesinden gelinemez...

—hey gidi günler,- diye güldü Cahit. Kadehini tokuşturdu sak diye... Paşanın içtenliğinden kıvanmıştı. -Sizin 27 Mayıs'tan bizim ödümüzün kopması gerekiyordu... Bakıyorum, ürken paşalarımız...

—Aydınlar saf tutmuş durumdalar!.. Bu safların dağıtılması zorunlu... Memduh Paşa, "sosyal gelişme, ekonomik gelişmenin önüne geçti," diyor. "Birbirine uydurulmalı."

—Yani,- dedi birden Cahit. -Demirel sonunda başardı. Sağolsun başkanımız. Ordu da bizimkiler gibi düşünmeye başladı. Elbise bol... Biraz daraltalım... Ve koca Türkiye ordusu, terziliğe sıvanmak üzere... Siz bunu açık etmeden, gelecek olanın işine yarayacak bir Bütçe çıksın istiyorsunuz. Ben de hiç bir şeyin ayırımında olmadan, pişmiş aşa su katıverdim, öyle mi?

Paşa ilkin hiç sesini çıkarmadı. Cahit'in sorgulu gözlerine baktı uzun uzun. Tükenen kadehini ağır ağır ortalarındaki sehpaya bıraktı. Aynı yavaş devinilerle saatine baktı. Doğruldu... Kapıdan çıkmak üzereyken:

—Hiç yorgun olmadığını biliyordum,- dedi. -İkinci raunt da senin hemşehrimin!...Memduh Paşa'nın işi zor... Meclis'te sizin gibi insanlar varken, herkesin işi çok zor... Biraz da kendi başınızdakilere böyle davranabilseniz.

—Davranmadığımızı nerden biliyorsunuz?- Sorusuyla, kapıya kadar geçirdi Paşa'yı. Sivillerin avantajı budur. Bütün çıkışları kendi mantığı içinde değerlendirip, dayanmak ya da çürütmek...

—Askerlerin mantığı da aynıdır,- dedi gülerek Paşa... Arabası gelmiş, şöförüyle emir subayı kapının önünde çakı gibi dikilmişlerdi...- İyi sabahlar olsun...

—Size de paşam,- dedikten sonra gitmesini bekledi.

Salonda biraz gezindi... Avuçlarını sakallarıyla gıdıkladı. Şişeden rakı koydu. Buzdolabının kapağını açtı. Buzu eline aldı. Yeniden yerine koyarken vazgeçti. Bardağın içine attı. Bir tane daha ekledi... Bardağı, mutfağın tezgâhının üstüne bıraktı. Banyoya geçti... Duşu açtı... Soyundu... şofben fokordayarak buharlar tüttürünce küvete girdi. Yıkandı... Traş oldu... Aynada seyrettiği yüzünü tazelenmiş görünce, yeniden mutfağa girdi. Biraz peynir... Bir dilim ekmek kesti... Küçük bir tabağın içine yerleştirdi. "Rakıyla sabah kahvaltısı ilk olmayacak," düşüncesiyle, yemek masasına kuruldu.

Kahvaltısını bitirdikten sonra giyindi... Saati 6.30'u gösterirken, kapıdan çıktı... Ankara caddeleri, cıvalı lambaların aydınlığında alacalanmıştı. Arabasına bindi. "Bir telefon etseydim," pişmanlığını geride bırakarak, Güniz Sokağa vurdu.

Korumalar şaşırmayı çabuk unutmuşlardı... Başbakan'ın evine kimin ne zaman geleceği hiç belli olmuyordu. Onlar nöbet değişikliklerinin dinginliğindeyken, sabahlara kadar ışıklar yanıyordu. Ama, bu günün bir özelliği olsa gerekti... Başbakan'ın bulunduğu katın ışıkları biraz önce sönmüştü... Hatta kendi aralarında; "Sonunda yattı galiba," diyenler olmuştu. "Biri gelip kaldırmazsa," yanıtını veren, Cahit'i görür gör-

mez gülümsemeye başlamıştı...

Korumalar bile iyi biliyorlardı, Cahit'in de içinde bulunduğu bazı kişilerin bekletilmediğini... Kapıyı açtılar. Cahit, başını kaldırıp bakma gereğini duymadı. Alt salona girdi. Paltosunu, kaşkolunu çıkardı. Merdivenlerden üst salona geçti... Özel Kalem Müdürü, elinde gazete tomarlarıyla, gitmeye hazırlanıyordu.

—Beyefendi dinlenmeye çekildiler galiba, -dedi Cahit herşeyi anlayarak.- Çok oldu mu?

—Yarım saat kadar, -dedi Müdür kolundaki saate bakarak.- Bendeniz de çıkmak üzereydim. Bir emriniz mi vardı?

—Hiç bir ricam yok, -diye durakladı ansızdan aldığı bir kararla. -Şöyle bir uğramıştım. -Döndü... Alt salondan atkısını, paltosunu aldı. Yanıbaşında doğru Başbakanlığa gitmeye hazırlanan özel kalem müdürüyle birlikte sokağa çıktı.

Arabasına bindi. "Paşa kalkmıştır." düşüncesinin hızında, Kavaklıdere'ye doğru ilerledi... Pembe Köşk'ün kapısında bir an durakladı. Görevli, ilk ağızda direnir gibi olduysa da, sessiz kapıyı açtı. Köşk'ün önünde parketti. Kapı vurmadan açıldı. Cahit'in ansız gelişlerine alışkın koruma, hemen önüne düştü.

Yanılmamıştı. Paşa kalkmış, traşını olmuş, "robe de chambre"'ını giyerek, gazetelere dalmıştı. Cahit'i görünce;

—Ooo!.. -Dedi... Ne zamandır birlikte kahvaltı etmemiştik, ne iyi!..

Eliyle yanıbaşında yer gösterdi. Koruma çıkar çıkmaz, gözlerinde kıvrılan bütün soru işaretleriyle yüzüne baktı..

—Askerler bir hazırlığın içindeler Paşam,- diye damdan düşercesine söze girdi Cahit.- Sezdiklerim doğruysa, Bütçe'nin çıkışını bekliyorlar.

—Sezdiklerin her zaman doğrudur. Buluttan nem kapan biri değilsin, -diye hafif irkildi paşa.- Öyle kolay kolay kaygı-

ya kapılanlardan da olmadın... Demirel biliyor mu? Önce o'nun haberi olsaydı!..

—Ben gittiğimde yenice yatmıştı. Uyumadan, uyandırmak istemedim. Sizden çıkınca haberleyeceğim... Biraz dinlensin..

—Anlat. -dedi Paşa yeniden.- Darbeleri bitirdik sanıyorduk. Gerçi, her iktidar boşluğunda, bir takım kıpırdanışlar gelenektir. Memleketi kaosa sürükleyerek, kendilerine yer açmak isteyenler de, hep bulunmuştur. Sen serüvencileri bilirsin. onların pek itibarları olmaz. Ne toplum içinde, ne ordu içinde...

—Sizin kadar değil efendim,- dedi hafif gülerek Cahit.- Yine de şu kısa zamanda çok şey öğrendiğimi saklayamam... Durum buyurduğunuz serüven çizgilerini aşmış olmalı. Hiç bir delilim, hiç bir kanıtım yok... Kasım kaynaşmasında herşey bitti sanıyorduk. Bitmediğini sezdim... Genelkurmay'ın bütçe tekliflerinde uyguladığı taktik oyalamacıydı. Anladığım, büyük komutanlar da işin içinde.

—Teşekkür ederim, -dedi Paşa... Gazeteleri topladı. Haberin en iyisini almıştı. Cahit'in kolunu okşadı.- Demirel'e de anlat, -diye sürdürdü...- Meclis'te bir görüşsek iyi olur...

—Söylerim efendim, -diye doğruldu Cahit.- Hemen gider söylerim...

—Bütçe sonuna dediğine göre, daha zamanımız var, -kestirmesiyle kolundan yakaladı Paşa.- Bana kahvaltı sözün var... Acele ederken, sözünü unutma...

Başını salladı Cahit. Paşa giyinirken, kapıya yöneldi. Kahvaltı sofrası hazırdı.

Mevhibe Hanım, yarım yüzyılı aşan alışkanlıklarını sürdürüyordu. Paşa'nın çayını kendi elleriyle koyuyor, sakarinine, yağına dikkat ediyordu. İmrenerek baktı Cahit. Bunca yıllık evliliğin, hep mutluluk içinde geçmesi akıl alır gibi değildi. En verimli dönemlerinde, cepheden cepheye koşan bir koca... En olgun dönemlerinde, örnek çift oluşturmanın bütün yüküyle karşılayan bir aile... Bozulmayan ağız tadı... Birbirlerine hiç eksilmeyen bir ilgi... Sofra boyunca, bir tek politik söz

çıkmadı Paşa'nın ağzından... Cahit, gözlerini üstünde sezdiği zaman ısındı. Kendi aralarında konuşurlarken, masadan dışlandığını ayırdı... Zorla girmek istemediği için de, lokmalarının boğazına dizildiğini sandı. Yutkuna yutkuna seçkin kahvaltının tadına varamadı. Çayı tükendi. Mevhibe Hanım'ın ince dikkatiyle, buğu buğu doluverdi kristal bardağı...

Kahvaltı biter bitmez, yerinden doğruldu. Köşk canlanmaya başlamıştı. Gelen giden çoğalıyordu. Kapıcı, bahçe kapısını ardına dayamış, ilk sigarasını içerce tuttuğu izmaritiyle, kulübüsüne oturmustu...

Doğru Başbakanlığa indi... Kapıdan geçti. Özel Kaleme girdiğinde;

—Beyefendi sizi bekliyor, -karşılamasıyla doğru kapıya yöneldi.- Uğradığınızı söyledim. Uyandırmadığımız için tarizde bulundular. Biraz önce yeniden sormuşlardı.

Sözlerin yarısını dışarda bırakarak kapıyı kapattı. Başbakan yalnızdı... Gözlerinde ince bir soruşturmanın kıvılcımlarıyla;

—Neden haber verdirtmedin! -Diye sordu.

—Biraz uyumalısın abi, -dedi dört biryanına bakınarak.- Başbakanlar da insandır. Hep mahmur gezeceklerine arada dinlenirlerse iyi olur... Hele böyle zamanlarda. Çünkü, Allah korusun bir şey olursa, başa gelen asıl sana dokunur...

—Ağzında bir bakla var yine, -dedi Demirel.- Laf dolandırmayı beceremezdin eskiden. Diyeceksin ki sen de beceremezsin. Az mı gırgır geçerdik Necmettin Molla'yla... Şimdi o bizimle gırgır geçiyor bir güzel... Adamı Odalar Birliği Genel Sekreterliğinden atıyoruz, Başkanlığa oynuyor... Başımıza dert açmak için, elinden geleni ardına koymamakta. Hani, namusuna inanmasam, başka dümenleri var diyeceğim.

—Herkes politik alanda kendine yer acacaktır abi, -dedi sakin sakin.- Naksisendi tarikatı ne zamandır bir çıkışa hazırlanıyor. Bunların geçmişinde kıyam vardır. Bizim oralarda

bile az mı adam astırttılar. Komşularımızdan biri, bunlara katılmadığı halde, ekmek su verdi diye idam ediliyordu... Yaşamı boyunca altını tutamadı fukara... Şimdi, açığa çıkacaklar, politika yapacaklarsa, bu da bir şeydir... Bunca yıllık geçmişlerinde, ilk kez yasal davranmaya karar vermeleri çok önemli. Demek kendilerini topluma kabul ettirecek kadar güçlü görüyorlar. Elbette, bazı odakları da arkalarına alarak... İskender Camii, Mekke'yle kilitlendi bildiğim... Eh, adamda hem iman, hem de petrolden fışkıran para olursa, hadis ne derse desin, çağımızda kendini açığa çıkarmasın olasız... Sandıkla pek bir iş becereceklerini sanmamaktayım... Neresinden alsan, bizde Atatürk düşmanları yüzde yirmiyi aşamazlar... Baksana kendimize? Nice bir Nurcu, Süleymancı, Nakşibendisini bağrımıza hapseylemişken, Atatürkçülükten vazgelebilmekte miyiz? Abdestsiz Cuma namazına dursak, ağzımızdan Atatürk lafını eksik edemeyiz. Bunlar edecekler. Hatta, putları kırıyoruz diye, feryad-ı figan eyleyecekler... Softa bozuntusunun hepsi bir kazanda kaynarsa, yüzde yirmi oyla da, hepimizin çanına ot tıkaması işten değil... Çünkü, hepimiz eteklerine varıp, iktidar dileniriz. Ama, Cehennemin bütün ateşi bir araya gelse de, bunları Yeniçeri kazanında kırk yıl kaynatsa, bir araya gelmeleri mümkünsüz. Gelebilselerdi, ayrılmazlardı... Şimdi bu Nakşibendi tayfasının yasallaşma adına çektiği ayrı boy nedir? Tam da, gençlerin ellerinde çakaralmazlarla mahalle bekçisi avladıkları bir zamanda? Mekke'deki melekler, hangi cine hizmet etmekte? Dedin mi, halkaları birbirinin içine geçirmek için Zati Sungur olman gerekmiyor... Necmi Molla, Bayar'ınkinin üstüne bir yüzde beşini kaptı mı, İsmet Paşa, post benim diye gerinmeye duracak... Eh, iktidara yürüyen bir İnönü Kahramanın önünü kim kesebilir? Daha da beteri, bir de kurulursa posta, altını oyup da boylu boyunca yere serenler neyler? Oysa, kazın tüyünü bağırtamadan yolacaksın... Kaz sandıktan fırladıysa ağzını havaya açman kaçınılmaz... Gördün mü, başımıza gelenleri... Fukara Aydemir, azbiraz sabırlı olmayı bilseydi de, bugünle-

re erişseydi, hepimiz ayağına düşerdik... Gençler sol elleri havada, devrim türküsü söylemekteler... Necmettin Molla abimiz sağ elini bağrına basmış "cihad üzre kıyam fetvaları" düzmekte... Havayı duman sarmış ki, kurt olanın ağzı sulanmasın, ayıp... Hazreti İsa dirilip gelse, sağ yanağına tokat geldiğinde, solunu da uzat diye dört döner... Allahıma bin şükür... Bizim sağımızda şamarlık şu an, solumuz da öylemi? Bir tek ürkü var, gövde seçime el verirse... Verdi de, böyle bir durum doğdu mu, seyreyle!.. Vermeden bastıracaksın... Ki, hiç kimse parmağını oynatamasın... Sen Hükümetsin... Sırtüstü gittiğinde, tutanın azalır... Paşa muhalefet... Bayrak açsa, sancağının altında toplanacak yetersiz...

—Sen neler demektesin Allah aşkına. -diyen Demirel Cahit'in koluna yapıştı.- Hemen Parti'ye gitmem gerekiyordu. Ordan da Meclis'e geçeceğim... -Sözlerini Başbakanlığın koridorlarına, merdivenlerine yayarak ilerledi. Arabaya bindiler. Camı kaldırdıktan sonra;- Şimdi anlat bakalım,- dedi.

—Anladığım, asker düğmeye basmak için bütçeyi bekliyor... Uyarmaya kıyamayınca, seyirtip Paşa'ya gittim.. Seçimi yitirmek pahasına işbirliğine hazır... Gördüğüm, engellemek olasız. Ama, saptırmak mümkün!.. Gayrı o da ikinizin işi...

—Hazır arabadan indirip, Haysiyet Divanı'nın kızağına bindirmek var seni ama, hele şimdilik kalsın, -diye bir kahkaha attı Demirel.- Tam bütçe zamanı, muhalefet lideriyle rastlaşmak hiç de fena bir fikir değil!.. Kötüsü gelirse, hazırlıklı oluruz. Fos çıkarsa, n'ola!.. Bir Amerikalı kaçırılıp salıverildi diye darbe kokuları duyup, komplo teorileri düzen bir arkadaşımız sayesinde, bütçeyi dırıltısız çıkarırız... Paşa, rejim sözkonusu olduğunda ciddidir. O'nu da pirelendirdiysen, günahı boynuna... Daha elçi bile gelip, üzüntülerini bildirmedi...

—Sahi mi? -Diye gözlerinin içine baktı Cahit.- Vay anasını!.. Amerikalı kaçırmanın, efendinin kavuğunu devirmekle bir olduğunu bunlar bilmiyor mu? Bekçi döven mahalleyi korur, çoban deviren çoban durur denilmiştir... Amerikayla pazarlığa oturan neyler? Bu kimin kozu olmakta dersin abi! -

Sorusundaki eleştiriyle, gülüşündeki alay, acılaştı...- Hangi usta yol gestermekte?

—İstediğinin üstüne yemin ederim, -dedi alınganlıkla Demirel.- Bunlar provokasyonsa, Hükümetin zerre kadar dahli de, haberi de yok!..

—Bu daha da kötü, -ikircimiyle zıpladı Cahit. -Hükümet etmek, hükmetmektir bildiğim. Kendi ağzınla, bütün iplerin elinden kaçtığını söylüyorsun abi... Bankalar soyuluyor... Gençler birbirine giriyor... Aramco parasıyla, camilere uzanacak girişimler alıp yürüyor... Ordu istim üstünde... Yolda giden Amerikalılar kaçırılıyor, örnek olsun için... Ve ülkenin Başbakanı, provokasyonsa, hükümetin haberi yok, diye yemin vermekte... Peki bu provokasyonu düzenleyen kim? Tek başına asker mi? Sevket hepsini emekliye... Çankaya üstüne remil açacağına, emekli kahvesinde pişpirik oynasın... MİT mi? Bir yere dayanmasa, adamı bacaklarından asacaklarını en iyi onlar bilir... Tezgâhlarından geçen iflâh olmamakta... CİA böyle oyabildiyse, sen necisin, Müstemleke valisi mi? Keşke ben yaptırıyorum, deseydin? Bir siyasal iradeyi dayatmak adına, birkaç bin insanın canının yanması, anlaşılır bir şeydir... Hükümet, iktidar olmanın yolunda, bazı yurttaşları gözden çıkardı, derdim... Askere gidemiyor. Ürküntüsü var... Gizli örgütlere güvenini yitirmiş. Olayların ivmesini hazlandırarak, herkesi şallak mallak yakalamaya uğraşıyor... Bu da iştir... Becerdi, iktidar olur. Beceremez, kündeden gider. Der çıkardım... Habersizlik deyende, kanım dondu... Burası nere? Biz neciyiz? Eşkiya kente inip, yol kesecek?... Dağa adam kaldırıp, tutma bedeli isteyecek!... Hükümetimiz İngiliz Kâmil Paşa kadar olup, Çakıcı'yı bile üstüne yollayamayacak!.. Böyle şey olmaz abi!.. İşe gökyüzünün yıldızları arasından bakıp, aşağının dediğini yapsak, denizaşırı gemlerle dizginleniyoruz... Onların emrini uygulasak, memedin kamçısından kıçımız yanıyor mazereti, bizim gibi hariçten gazel okuyanların hüneri... Sana geldi mi, zort edip, her bir ipin ucunu parmağına dolayacaksın ki, Hükümetin karagöz mahyasına benzemesin.

Benzedi mi de, asker kendince düzen kurup, benim vereceğim parayla, yine beni şamarlar bir güzel he mi? Yağma yok!.. Varalım dediğin gibi İsmet Paşa'ya... Madem asker hazır kalkışmaya sıvanmakta... Bunu fırsat belleyelim. Alın eşeğinizi, başlarım paldımınızdan, deyiverelim... Gidelim halkın arasına... Her bir şeye yeniden başlayalım... İlmek ilmek dokuyup, dürelim bu işlerin hesabını. Gayrı, kimin yakası elimize gelirse... Amerika mı? Avrupa mı? MİT, CİA, NATO, CENTO, JUSMAT, Genel kurmay mı? Teker teker karşımıza dikip, bire kadar soralım... Soralım ki, bir daha hiç kimse, hiç bir kurum ya da devlet, bizden habersiz, bizim mahallemizde salyangoz satmaya sıvanmasın!..

—Dur hele Cahit kardeşim,- dedi kaygıyla Demirel. -Halk orda durup durmakta... Meclis ayakta kalır... Grubumuz birlik halinde dikilir... İsmet Paşa da, rejim için desteğini koyarsa, biz o dediğini yapmadan da işin üstesinden geliriz. Biraz daha can yanar. Belki biz biraz ırgalanırız... Ama, madem çare bulalım diye burdayız, çaresizlik gösterip hürp diye halka gidemeyiz...

—Bizans dolabına gireceğiz, diyorsun he mi? İyi!.. Girin de, bir avuç solcuyla, fukara imamları mısmıllatın azbiraz... Sonra? Bitecek mi? Yoksa daha ağır ve şiddetli yeni bir dalga mı beklenecek?

—Senin dediğin de yıllar sürmez mi debelenirsek!.. İyisi, yine düzenlediğin gibi kotarmaktır... Partiden doğru Meclis'e gideceğim... Düş bakalım öne!..

Araba Parti'nin önünde durıverdi. Cahit atladı. Kalabalık çevrelerini alır almaz;

—Ben arkadaşların yanındayım sayın Başbakanım,- dedi. -Emredersiniz!..

BİR DOSTLUĞUN BAŞLANGICI

Yanısabındakini dikkatle süzdü Cahit... Hiç bir yerden çıkaramıyordu... Daha kemerler bağlanırken pervaneleşen hostesların yoğun ilgisinden, alınmıştı. Sarışını gidiyor, esmeri geliyordu... Kumralı ayrılmadan tur yenileniyordu... Kemerini denetleyen... Üstüste bir isteği olup olmadığını soran genç kızların, gözlerindeki ışıltıyla, yüzlerindeki herşeyi sunmaya hazır çekim, oturduğu yerde kudurtuyordu Cahit'i... Uçak kalktı... İlgi daha da yoğunlaştı... Cahit'in milletvekilliği güme gidivermişti. "Yeni zenginlerimizden biri," kestirmesiyle kendini yatıştırmaya durdu...

—"Var mı pulun, dünya alem kulun, yok mu pulun Cebrenemdir yolun," diyene içinden bir alkış çekti... "Her halde bu heriftekini, kağnılar götüremez ki, bu piliçler kuluçka anacı gibi dönüyorlar çevresinde... Kokuyu bunlar da almazsa, kimse duyamaz... Şunlara bak, Amerikalı meslektaşlarını geçecekler.." Çay mı, Kahve mi, yoksa Ben mi? "Kitabı düşünür düşünmez," Soyunun dese, göbek atacaklar," demeye kalmadı. Sarışın hostes üstünden uzanıp;

—Bir emriniz var mı Mahir Bey,- deyince, birden ayıldı Cahit...

—"Aboov!.. Hani nerdeyse, bana soyun dese, göbek atarım yahu," hoşgörüsüyle, yanıbaşındakini süzdü. "Mahir Çok, bu!.. Çok İmparatorluğunun veliahtı!... Elbette bütün ilgilerin de, tutkuların da odağı, o, olacak... Aferin size kaltaklar!.. Avı yerinde tutmuşsunuz... Bastırın anasını satayım...

Yanıbaşımızda o oturmaktayken bizim şanımız duyulsun mümkün mü? Biz ki, milletin vekiliyiz... O ise, en asili!.. Oy vermediniz mi, biz bizden geçip gideriz bir güzel. Ama beyzademizin, hiç birimizin oyuna gereksinimi yok... Babası parmağını kaldırdı mı, bütün seçimler o'nun. Ölüm hak, miras helâl denilmiş... Fehmi Bey, şurası da senin dedi mi, iş bitti... Şanslı doğmak gerek bu dünyaya Cahit oğlan... Gerçi, sen de az mirasyedi değilsin. Kavruğun Şevket, öle dirile, 100 dönümden artık bir bağ bırakmakta sana. Azbuz değil. Yıldan yıla sattığın üzümlerle, gül gibi geçinip gidersin... Bunlarınkiyle oranlamaya da kalkışmayacaksın... Senin baban Kavruğun Şevket... Bunun babası, Fehmi çok!.."

Hosteslerden biri, Mahir'e gösterdiği yoğun ilgiden utanmış olmalı. Yüzüne doğru eğildi... Saçlarının ucundan, ince bir Elséve leylağı yayıldı burnunun deliklerine... Teninin, Charles de Ritz kontrastıyla gıdıklandı ardından. Burnundan, ciğerlerine salt koku çekti nefeslendikçe. Gözlerini kaldırdı.

—Siz bir şey istemez miydiniz Cahit Bey?..- Sorusuyla irkildiğini gören hostes, -Unuttunuz mu efendim,- dedi yeniden incecik. -Türk Hava Yollarına sayenizde girmiştim.

—Aman efendim,- diye kaçındı Cahit.- Benim ne katkım olabilir? Belki, bir arkadaşıma tavsiye etmişimdir...

—Siz,- dedi yeniden direterek Hostes.. -Milletvekili Cahit Özkan değil misiniz?

—Evet!..

—Öyleyse, iyiliğinizi benden bari gizlemeyin... Burada olmamı size borçluyum...

—Demek memnunsunuz?- Demek zorunluluğunu duydu. Olan olmuştu. -Sevindim!..

—Bir şey istemediğinizden emin misiniz?

—Eh, madem sizi kırmak mümkün değil, biraz viski rica edeyim...

—Tam hostes dönüyorken elini kaldırdı Mahir;

—Bana da lütfen,- dedi Cahit'e gülerek... Milletvekili ol-

luğunu öğrenince ilgilenmiş... Hele Cahit Özkan adını duunca, büsbütün tanışmak istemişti... Pek çok toplantıda adı geçen bu olmalıydı. Babası bile, bir takım girişimlerde bulunurken, İsmet Paşa gibi, Demirel ya da Ecevit gibi, bunun da tepkilerine önem verirdi. Ne yapar, nasıl davranır sorusundan, önemli biri olduğunu biliyordu. Cahit'in de kendisine baktığını sezince, elini uzattı. -Mahir Çok!..

—Tahmin etmiştim,- dedi Cahit Mahir'in elini sıkarken. -Yanılmamışım.

—Bağışlayın,- dedi Mahir. -Ben hiç tahmin edemedim.

—Rica ederim. Elbette edemezsiniz. Bir milletvekili için önemli olan, kendi bölgesinde tanınmasıdır. Bunu sağladıysa, oylar torbada demektir. Sağlayamadıysa, her seçimde ordan oraya, seyirtecektir artık..

—Belli ki siz sorunlarınızı çözmüşsünüz. Bu kadar rahat olamazdınız.

—İnanmayın,- diye güldü Cahit. -Bu bizim dış görünüşümüzdür. bir de seçim zamanı görün!.. Her birimizin yüreği ağzında, kanat vuracak gökyüzü aramaktadır ki, Mevlâm yardım eyleye.. Sonra mazbatayı kaptı mı, bir dört yıl kimse keyfine keder veremez...

—Sanki hiç ciddiye almıyorsunuz...

—Öyle görünebiliyorsam, iyi oynuyorum demektir. Zaten politikacılık da, aktörlükten pek ayırımlı değil... Aktör sahneye çıkıncva ne yapar? Başkasının yazdığı oyundaki rolü, başkası olarak, başkalarına oynar öyle ya...

—Haklısınız,- dedi ilkin Mahir. Sonra birden kıpkırmızı kesildi. Babasının, acaba tepkisi ne olur hesaplarında yerden göğe kadar haklı olduğunu anladı bir anda... Cahit, hiç de sanıldığı gibi değildi. Lafı nerelerden almıştı. Nereye, ne zaman getirip bağladığını, tongaya bastıktan sonra anlıyordun. Başını salladı. "Hic de göstermiyor," diye düşündü. "Belki aldatıcı yanı da bu. Yüzüne bakıyorsun, melek gibi biri. Sonra, kendi lafınla tuzağa düşmenin öfkesinde, birden şeytanla karşılaştığını sanıyorsun. İlginç bir yolculuk olacak..." Dü-

şüncesiyle koltuğuna yayıldı. Babasının korktuğu, çekindiği birini dost edinebilirse, kimbilir nasıl fiyaka yapardı? "Düşünceye bak," diye azarladı kendini. "Fiyaka yapacak yaşları çoktan geride bırakmadık mı? Şimdi üstümüzde bir imparatorluğun sorumluluğu var. Biraz kendimize çeki düzen verelim. Böyleleri her zaman gerekli bize. Her zaman elimizin altında bulunmalı. Bu bulunamazmış. O zaman, dostu oluruz. Olunmaya değecek bir insan. Şeytan gibi... Nerden akıl ediyor beni tuzağa düşürecek laf cambazlığını? Demek, boş değil." Biraz rahatladı. Tam bu sırada gelen viskilere sarıldı, can kurtaran simidine sarılır gibi. Cahit'e uzattı bardağını. Tokuşturdu. -Bütün kalbimle size katılıyorum,- dedi ilkin. Sonra hemen, -aslında yaşamın kendisi bir tiyatro. Yazarı, yöneteni belirsiz. Sadece sizin için değil, hepimiz de ipleri başkasının elinde kuklalarız.

Cahit uzatmanın gereksizliğini gördü hemen. Mahir önce kıpkırmızı kesilmiş, yutkunup kalmıştı. Viskiye sarılışından, sözü dolandırmaya uğraşmasına kadar, dikkatle izledi. "Sonunda dostlukta karar kıldı," diye geçirdi aklındakileri okumuşcasına." Bu iyiye alamet. İçten davranırsa, karşılığını alır. Sahtekârlık ederse, iki katına hazır demektir..."

—Ama, bizimki yine de başka,- dedi bu kez dostluğa dilini uzatarak. -Yıllarca, Meclis'te oturup, milletin vekilliğini yaptığımızı sanıyoruz. Sonra bir de bakıyoruz ki, asilden daha beter destek aramaya koşulmuşuz.

—Siz yasa koyansınız,- diye gülümsedi Mahir. Topu kaptığını belli eden bir sevecenlikti yüzüne yayılan. Cahit'in dikkatle izlediğini yeni sezmiş gibi irkildi. - Hepimiz, herkes koyduğunuz yasalarla bağlı...

—Bağlı da, bazıları, zincirini koparıp bizim boynumuza dolayıveriyorlar.

—Her zaman öyleleri olmayacak mı?

—Olacak!.. Ne var ki, bu kez hata etti sizinkiler!.. Yakında bunun ceremesini öderler... Askerle oynayacaklarına, sis-

temi oturtma çabalarına katılsalardı.

—Belki boyları yetmiyor,- dedi içtenlikle Mahir. -Belki rüzgâra karşı gelecek güçleri yok...

—Bakın bunda haklısınız,- diye yanıtladı Cahit. -Bildiğim kadarıyla, asıl dram bu... Sizinkiler, dıştan esen rüzgâra dayanıklı değiller... İçten esene de değiller ya!.. Dışa karşı büsbütün yumuşak durmak zorundalar. İlişkileri dostluk ya da ortaklık bağlantılarının ötesinde. Doğrudan kulluk düzeyine gelmiş bir kez. Hürp diye toparlanmaları olanaksız. Kredileri almışlar...Yatırımlarını bütünüyle onlara bağlamışlar. şimdi koparmaya kalksanız, çırılçıplak ortada kalırsınız... Biraz diretseniz, karşı tarafın gözünde öyle küçük bir pazarsınız ki, silkeleyip atıverir. En iyisi uyum göstermeniz. Uysal davranmanız...

Mahir, sözü sanki kendisi içinde değilmiş gibi başlatan Cahit'i cankulağıyla dinliyordu. Birden kitlenin içine kendisinin de katılıverdiğini ayırdı. Tam sözünü keseceği sırada, bütünüyle üstlendiğini görmenin çaresezliğiyle;

—Buna biz kendimiz karar vermiyoruz,- diye sürdürdü. "Olan oldu. Ben kendimi sıyırmaya kalksam, inanmayacak. En iyisi, gerçeği saklamak ya da saptırmak yerine üstlenmek. Bakalım, aklının içindeki nedir?" -Bütün yaptıklarımız, devletin yol ve yön göstermesiyle oluştu... Zamanında, devlet bu karara vermasa, biz de daha bağımsız bir yatırım alanı seçerdik.

—Zaten ben de suçlusunuz demedim MahirBey,- diye güldü Cahit. -Devlet, yanlış yapmış. Siz de bu yanlışa uyarak, yangına körükle gitmişsiniz. Kendimiz ne yapabiliriz dememişsiniz hiç bir zaman. Biraz daha teşvik... Biraz daha yardım... Azıcık daha destek diye diye bugünlere gelmişsiniz. Bir sistem ki, sahipleri kurup onaramamaktadır, o sistem oyuncaktır bildiğim... Bozulur, atılır, yerine yenisi konulur. Sonra da oyuncağı yitiren başlar ağlamaya... Kusura bakmayın, bana sizin durumunuz buymuş gibi geliyor. Ama, öte yandan bir

de bakıyorum, askerler kıpırdanmaya başladığında da, sizin bütün lambalarımız yemyeşil yanıyor... Kiminiz gidip Aydemir'e biat ediyor, ötekilerden önce davranmış olmak adına...- Mahir'in yeniden kızarmasına aldırmadı. -Kiminiz, Faruk Paşa'yı kafakolu almaya uğraşıyor... Bastırılıyor... Bu kez yeni bir kıpırtının ayak seslerine kadar herkes İsmet Paşa'nın, Demirel'in yamacına üşüşüyor... Gün oluyor... Harman dönüyor... Keser dönüyor... Sap dönüyor... Bakıyoruz, hepiniz askerin yamacına üşüşüvermiş... Benim bildiğim, demokrasi kapitalistlerin rejimidir... Ortodoks marksistler için de, feodal düşünce yanlıları için de demokrasi, herkesin söz hakkının bulunduğu yapay bir rejimdir. Ya soyluların diktası olmalı!.. Ya işçilerin!... Oysa, sınıflar dengesini, kitleler çıkarını en iyi özümseyecek ve kullanıma açacak olan da yine demokrasidir. Elbette parası olana biraz daha fazla, olmayan biraz daha az. Olmayan birliğini, gücünü kanıtlayana kadar. Sizin bu yaranma çabalarınız, bir anda demokrasiyi havada bırakıveriyor. Bizleri yani... Seçmen tamam. Kişisel güç ve onur da geçerli. Ama, Mahir Bey kardeşim, zor oyunu bozar demişler.. Bütün yabancı odaklarla, yerli egemenlerimizin hepsi askerin ardında saf tutunca, bizim elimizde mazbatalarla, cart curt etmemizin bir tek anlamı kalıyor... Size ve askere karşı yoksul halkın çıkarlarını kollamak!.. Olacak şey mi? Oluyor işte... Olunca da köküne kadar gitmeye koşuluyoruz...

—İşi buraya vardırmamak akıllıcası sayılmıyor mu?- Diye sordu Mahir. Kendini biraz toplamıştı. İş güç alanına geldiğinde, sanki bir dürtü yekinip yüreğine çörekleniveriyordu. -Türkiye'de herşey ortada beyefendi. Bizim gücümüzün de bir sınırı var. Katılmazsanız, yitirmekle karşılaşıyorsanız eğer, herkesin gittiği yere belki herkesten önce gitmeye koşulusunuz.

—Olur mu?- Diye kaykıldı yeniden Cahit. -Siz sürüklemeye koşulusunuz. Bizim Demirel'in başa gelişini anımsıyorum... Nasıl arı gibi çalışıyordu sizinkiler. Acenteleri, memurları, daha da önemlisi kasalarıyla, 24 saatte kongrenin yazgısını ye-

niden yazdılar. Peki, şuncacık zamanda ne değişti? Demirel mi? Dün neyse, bugün de o... Ta, Mühendis Mektebinden tanırım. Raslantı, aynı medresede bulunduk. Sonra Su İşleri Genel Müdürlüğü'nü bilirim. Barajlardaki çabalarını. Uğraşılarını... Geldiği günlerde, politikadan hiç anlamadığına kalıbımı basarım. Daha ne? Şimdi tam öğrenmekteyken, bir "muhtıra" ile paldır küldür düşürülmesindeki erdemi anlamamı nasıl istersin benden? Bunun altında bir tezgâh yoksa, adam koskoca bir partinin lideri olarak ortalıkta nasıl dolaşır? Bundan da önemlisi, Hükümetini toplayıp, askeri ültümatonu tartışarak, protesto anlamında nasıl istifa eder?.. Hadi, tam anlamıyla egemen olmayı başaramıyorsunuz. Geçmişinizde bunca deneyim varken, bir darbe yapmayı da mı başaramıyorsunuz?

—Biz darbeyi istemiyoruz ki,- dedi içtenlikle Mahir. -Katılmak zorunda kaldığımız bir törende, müziğe ayak uyduruyoruz.

—Bunu bir güvence olarak alabilir miyim?

—Bir tek benim sözüm olarak, elbet...

—Yani, siz, hiç bir biçimde darbeye bulaşmak istemiyorsunuz?

—Ben istemiyorum. Çünkü bu kesintilerin, ister istemez pazar daralması getirdiğini biliyorum. Ucun ucun Ortadoğu'ya girmek üzereydik... Şimdi bütün yollar kesildi...

—Demek işi kasanızda ayırmaya başladınız. Buna gerek yoktu ki... Size biraz daha az motor verseler, yine istediklerini yaparlardı.

—Pazarı bulursak, bunu zor yaparlar. Onlardan bir alırsak, başka yerden iki alırız. Bundan da öte, tutar kendimiz yapmaya başlarız. Mal satılacaksa, üretilir benim bildiğim. Sanırım, asıl korkuları da bu.

—Eninde sonunda oraya varmayacak mı bu iş? Varmamalı mı?

—İşte Cahit Bey,- dedi bardığını tokuştururken Mahir. -Pek izin vermeyeceklerini başka nasıl anlatsınlar? Bundan açık

söylenebilir mi?

—Yok...- Dedi bu kez Cahit. -Koskoca bir ordunun, bütünüyle yabancı egemenliğine geçtiğine inanamam... Tıkanıklıkların bağırmaktan kaynaklandığını sanacak saflıkta olabilirler. Ticarete, ekonomiye bütünüyle akılları ermediğinden, böyle bir yanlış yapabilirler. Ama dışardan aldıkları emirle, gelişmeyi durdurduklarını iddia etmek, biraz fazla savunma gibi geliyor bana.

—Savunsak da aklanabilecek miyiz?

—Neden olmasın!.. Herkes payını kabullenirse, aklanmasa bile, bağışlanmayı hakeder.

—Bizim sucumuz, durumu görüp yanaşmak mı oluyor?

—Keşke!.. Bir o olsaydı!.. Benim varsayımlarım daha da öteye gidiyor. Aslında, Memduh Paşa'yı, sizin peder bey devreye soktu deniliyor.

—Deniliyor mu? Biliyor musunuz?

—Eh, birazını da biliyor sayılırım. Daha "muhtırayı" hazırlarlarken, o'nun ettiği sözlerle, babanızın aylardır ettiği sözler, birbirinin aynısı. Diyelim aynı odakta ezberletildi... Yahu, bu memlekette, benim 25 bin oyum, bir de yüz dönümlük bağım var. Gerisi, olduğu gibi sizin... Kendi öz pazarınız. Nasıl oluyor da, sizi kısıtlayan odakların emrini, ikiniz aynı yerden alabiliyorsunuz?

—İtiraz etmeye mecalimiz olmadığını söyleyen siz değil miydiniz?

—Neden yokmuş? Tam anlayabilsem, bu kadar suçlamam inanın. Fakat, biz ne de olsa, Kurtuluş Savaşı kuşakları sayılırız. Silâhsız cepanesiz... Desteksiz yardımsız, yedi düvelin annacına dikilmenin erdemini öğrendik bütün masallarımızda... Kendi yaşamımızda da buna bin kez tanık olduk desem, yalan olmaz... Yeri geldi diretmenin bir zorunluluk olduğunu gördük. Direttiğimizde anladık ki, karşıdakinin barutu da harmandan gelmiyor. Tükeniyor açıkçası... Siz ki, bunca yılın tüccarı, sanayicisisiniz... Buncacık şeyi bilmeyeseniz, inan-

mak olası değil...

—Biz daha bilecek duruma gelmedik ki Cahit Bey!.. Öğrenme sürecini bir türlü aşamadık. Bu sizin dedikleriniz, klasik Batı uygarlığı için geçerli... Bir atelyeden, daha büyüğüne geçmek için bir kuşak atlamak gerekmiş adamlarda... Bizde, dün körükle kömür yakan, bugün elektronik aygıtlı fabrikalar kuruyor... Gençliğinde çobanlığıyla öğünen çok sanayici bilirim... Bir sofraya oturduğunuzda, anlata anlata bitiremediği tek özlem, pınar başında çaldığı kavalın koyunları uyutuşudur... Göçebe çobanlıktan, yerleşik tarımcılığa kaç bin yılda geçmiş dünyamız... Bizde adam, dağ başında düdük çalarken, yel önünde göğe tırmanmakta... Böyle bir sınıfın, demokrasisi de, kendine benzer... Bazen kaval çalar bir güzel. Koyunları uyuttuğunu sanır... Bazen çalınan bir kavalın sesinde, kendinden geçip, mışıl mışıl uyur...

—Bakın bu akla daha yakın,- diye güldü Cahit. -Henüz kitlelerin yerini almadığı bir toplumda, demokrasi denilen kitlesel çıkarlar aygıtı da, bir türlü oturamıyor. Buna akıl erdirmek zor değil. Değil de, sizin yeriniz, konumunuz, tutumunuz ne oluyor?

—Aman, bize karşı çıkmasınlar... Çıkarlarımız bozulmasın... Çekilecek bir cereme varsa, bizden başkaları ödesin, kaygısından başka hiç bir şey!..

—Olamaz,- dedi yeniden Cahit. -Benim varsayımlarım yine de bana ait bir takım görüşlerdi. Ama sizin ağzınızdan duyduğum büsbütün tüyler ürpertici. Benim gördüğüm ve düşündüğümden bile nahivsiniz. Bir ülkede rejimin asıl sahibi olması gereken sınıf ya da kitle böylesine nahiv olursa, önüne gelen darbe yapar... Hele bir de dışarıdan destek alabiliyorsa. Peki Mahir Bey, -dedi hafif yan dönüp gözlerinin içine bakarak.- Durum böyle olduğunda ardında bir mazbatalık seçmenle, elinde bir oyluk güç bulunan bir milletvekilinin ağırlığı ne yazar? Sizin rüzgâr önünde yaprak olduğunuz bir toplumsal yapıda, benim direnmenin anlamı ne? Diyeceksiniz ki tarihsel misyon. Örneğin İsmet Paşa!.. Tamam!.. Böyle bir

yerde, tarihin misyonu, pek çok rüzgârı durdurmaya yetecektir... Kaç tane İsmet Paşamız var bizim? Bir tek. Ve çok yazık ki, o da ister istemez doğa yasasını yürütünceye kadar bizimle birlikte. Yaşı sekseni aşmış... Çoktan emeklilik dönemini yaşıyor. Ve biz, hepimiz, bir aksaklıkta eteklerine dolanıyoruz. Yarın öldü diyelim... Yeryüzünde ülkesinin gereksinimi var diye, hiç bir lider sonsuza değin yaşamıyor... Çekilip gitti aramızdan. Ne yapacağız? Sabah en erken süngü takanın buyruğunda oradan oraya savrulacak mıyız?

—Belki abartma söylediklerinizi Cahit Bey,- dedi Mahir gözlerini kaçırmadan, -Ama, durum tam da tanımladığınız gibi... Dur diyecek güç, hiçbirimizde yok. Ne bizde, ne sizde... Biraz önce tahlili yapan sizsiniz. Bizim zerre kadar direnebileceğimizi sanmayın. Türkiye'nin en büyüğüyüz... Alacaklarımızla, borçlarımızı ucu ucuna denk getirebildiğimiz zaman, olağanüstü kârların fiyakasını yapıyoruz. Ama, devletten de ödümüz kopuyor. Devlet bizim patronumuz. Ve isterse, bu büyüklüğümüzde, bizi bir ay içinde yıkacağını biliyoruz. Öyle bir ekonomi-politik kurulmuş ki ülkemizde, bunun kıskacı karşısında, Amerika'nın en büyükleri bile havlu atıyorlar. Bizim malvarlıklarımızın tamamı, onlardan birinin yıllık cirosu kadar etmiyor dolar hesabıyla... Öyle olunca da, ensemize tabanca tutsanız, devlete karşı parmağımızı kıpırdatmamız olanaksız... Kendi sahibi bulunduğu bir rejim için, kendi devletine direnemeyen bir sınıfın, asıl ekmek teknesi saydığı dışardaki ortak ya da patronlarına kafa tutmasını hiç düşünümezsiniz sanıyorum. Çünkü sizin de az önce dediğiniz gibi onların gözünde pazarımız olsa da olur, olmasa da...

—Yani neresinden bakarsak, iş İsmet Paşa'ya kalıyor... Ve o da bunu bildiği için, doğanın bütün basıncına karşın, koskoca silâhlı kuvvetlere karşı direnebiliyor... Saat 12 sıralarında, meclisi de kapatacaklarını bildiren komutanlar, o, "ben gider Meclis'in kapısında otururum. Siz de beni öldürürsünüz. Ama sonra kanım sizi boğar," deyince, bütün Bizans dolaplarına kapı açmak zorunda kalıyor... Beni düşündüren bu

değil... Hatta, Erim'in Başbakan atanmasını... İsmet Paşa'nın da bunu destekleyerek, darbeyi sivilleştirmesini kendine karşı tomplo sayan Ecevit'in tutumu da değil. İyi bir taktisyen olarak, geleceğin yatırımını yaptı... Tıpkı bizim Beyefendi gibi... O da, muhtırayı hükümetine yorumlatıp, "izzet-ü ikbâl ile ayrıldı bâb-ı sedaretten!" Yarın, beni zorla indirdiler, siz bindiriverin diye halkın karşısına çıkacak.

—Çıkar ve yeniden bindirilir bana kalırsa,- dedi gülerek Mahir!..

—Bindirilirse, ben de sizin kadar gülerim. Ama, halkımı bildiğimi sanırım. O teslimiyetin acısını çıkartır. Bu kez yükselen Ecevit olacaktır bana kalırsa. Işin başında veryansın ederek darbenin yelini hafifletti... Bunu birde kendi yelkenine çevirdi mi tamamdır. O'nun yapabileceği tek şey çekilmekti. Çünkü partisinin başkanı, yeni oluşumu destekliyor, darbeyi yasallaştırıyordu... Bizimkinin çekilişi ise, yapabileceğinin en sonuncusu. Önce diretecek, "muhtıracıların" hepsini emekliye ayırmayı deneyecekti.

—Cumhurbaşkanının bile içinde olduğu bir darbede öyle mi?

—Elbette!.. Gerekiyorsa, Cumhurbaşkanı'nı da yüce divana yollamayı göze almadan iktidar olunabilir miymiş?

—Çok katısınız Cahit Bey!..

—Heh,- diye güldü bardağını tokuştururken Cahit. -Bekâra karı boşamak kolaydır. Bir sade milletvekili olarak, bunları öne sürmek herkesin harcı. Amaç adam harcamaksa, daniskasını becermek elimizde. Katılık, yumuşaklık ölçüsü de bu olmalı... Neden kuzu kuzu kabullendiniz diye sormalıydınız!..

—Haksızlık olmaz mı?

—Olur mu? Şimdi aradan zaman geçince insan daha iyi düşünüyor. Toplum bizi, niye seçip gönderiyor? Adına devletin sahibi olmaklığa... Biz ne yapıyoruz? Bütün sorunluluğu hükümete yüklüyoruz. Sıkıştığımız zaman da İsmet Paşa'ya... Sonra onların yaptığı ya da yapamadığı üzerine zihin cimnastiğine girişiyoruz. Neymiş efendim, neden emekliliğe

sevketmemiş? Neden hesap sormamış? Peki, deseniz ki, "muhtıra" Meclis Başkanı tarafından gümbür gümbür okunurken, siz fırlayıp neden Hükümet'in yapmadığını Meclis'e yaptırmadınız. Ulusal istenci kim temsil ediyordu? Hükümet mi, Meclis mi? Kürsünün üstüne "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir," yazdırmak, sonra da o egemenliği dört generalin imzasına teslim edivermek neyin nesi? Bunun hesabını soramadık... Verebilecek miyiz sanmıyoruz...

—Bir de madalyonun şu yanından alsanız... Bu durum partinizi güçlendirmiştir. Bizim seçmenimiz, seçtiği adamın düsürülmesine razı olmaz. Önümüzdeki seçimlerde, sizi yeniden iktidara getirirse, asker de yaptığının geçersizliğini görür...

—Benim düşündüğüm o değil ki kardeşim,- dedi yeniden Cahit. -Askerin yaptığı geçersiz kılındı bile... Ondan yana zerre kadar kaygım yok. Erim'in yelkenindeki rüzgâr tükenmek üzere... Hem darbe yapacaksın, hem de darbelenene dayanan bir hükümet kuracaksın, olur mu? Tıpkı bizim durumumuz... Hem yasa koyucuyuz, hem askere selâm durucu... Böyle içice geçen bir egemenlik anlayışında, en kurnazın etkisi, bütün ötekileri yalayıp yutacaktır. Eh, Meclis'imiz bu konuda şeytana pabucunu ters giydirecek cinlerle dolu... Zaten bir tarihsel anıtın zort etmesiyle, yüzgeri eden bir darbe de, gücünü ancak zayıfa ispatlayabilir... Nitekim yaptığı bundan öte değil... Düşünmekten, yazmaktan ya da söylemekten başka bir suçu olmayan ne kadar değerimiz varsa, sizin ve bizim kusurlarımızın hesabını veriyor. Hem de işkenceler altında. Onlara verilen ceryan, benim tırnaklarımdan girip, saçlarımı diken diken etmiyor mu sanıyorsun? Oh olsun!.. Diye kıyıdan bakıyorsak, vicdan hesaplaşmasında rezilliğe battığımızdan. Kendi kendimizi kandırmaya uğraşıyoruz. Dikilirsek, RV'de kadeh tokuşturmak... Anadolu Kulübünde poker oynamak yerine, falakaya yatarız kaygılarıyla avunuyoruz. Peki, kendi işlevini yapamamış yerine, falakaya yatarız kaygılarıyla avunuyoruz. Peki, kendi işlevini yapamamış bir adamın, kendi kendine ettiği işkenceyi hangi engizitör becerebilir? O sonuç-

ta, bayılıncaya, ürkünceye, çözülünceye kadar iş görür... Ya da öldürünceye, diyelim... Şimdiye kimse ölmediğine göre, işin de ustası oldukları belli... Sen kendin Mahir Bey kardeşim!.. Ya da ben, kendimi nasıl kandırırım? Nasıl dayanma noktasının sonuna geldiğimi anlatabilirim? Mümkün mü?

—Geleceğin iktidarı adına, geçmişin acılarına katlanılır bildiğim.

—Doğru biliyorsunuz... Ne var ki, geleceğin iktidarı bize gülümsemiyor. Benim edindiğim izlenim, geleceğin iktidarının Ecevit'e güldüğüdür. Şimdiden tedbirlerinizi alsanız iyi edersiniz. Yeni bir üşüşme alanı doğuyor size... Karşı çıkmayı becerebilen bir tek o oldu... Ve bu tutumu, göreceksiniz, bizi aşmasına gerekçe sağlayacak.

—Umudunuzu yitirmiş gibi bir haliniz var!..

—Umut, yoksulun olduğu kadar politikacının da ekmeğidir kardeşim. Ellerimdeyken yitirmeyi göze aldımsa, aramasını bilmeliyim. Ben, hıyanetimin ayırımındayım. Siz gerekçenizi bulmuşsunuz. Ben neyleyeceğim?

—Anlıyorum,- dedi Mahir. -Anlıyorum ya, asıl kedimin neyleyeceğini bilemiyorum... Sen yine avantajlısın... Sonuçta, çekiliyorum, dersin, katılmazsın olur biter. Benim için böyle bir karar sözkonusu değil. Fehmi Çok'un oğluyum... Bütün Çok gurubunun mirasına doğarken sahip kılınmışım. Çekiliyorum, bırakıyorum, ya da mızıyorum desem de, hiç bir değeri olmaz. Nereye gidiyorsun, derler. Denedim! Herşeyi bırakıp gitmeyi az istemedim... Hem de gerekçelerin en güzeliyle...

—Şu mesele,- deli gülerek Cahit. -Sevinç Hanım'ı tanımıştım. Bizim Oktay'ın evinde. Sana bir şey söyliyeyim mi kardeşim- dedi birden bütün içtenliğiyle. -Değerdi. Böyle bir mutluluğu sonsuza kadar yitirmiş biri olarak, seni çok iyi anlıyorum. Ama, bizim mayamız aynı çamurdan... Asıl direnilmesi gereken yerde, duraksıyoruz. Bırakıp gitmeyi düşündüğümüz zaman da, hiç bir anlamı ve önemi kalmıyor.

—Senin de böyle bir serüvenin var anlaşılan,- dedi Mahir.

-Yaşıtlığın, kısa söyleyişlerinde bütün içlerini dökecek kadar ısınan yakınlığın etkisindeydi. "Besbelli," diye düşünmüştü. "Bu kadar iyi anlayabildiğine göre, aşkı biliyor bu adam. Yitirmeyi de. Göze aldıkları, kendini korumak adına değil. İnandığı değerleri temiz tutabilmek için. Böylesi insanlar, boyun eğmezler. Eğdirilmezler. Çünkü zaten o kadar azlıktalar ki... Ne iyi oldu yanyana düşmemiz. Tanışmamız nasıl şanslı bir rastlantı? Keşke dostluğunuzu sürdürebilsek. Çekinmese... Çekinmiyor," diye düzeltti kedini. "Çekinse, resmiyeti sürdürürdü. Birden sen deyiverdiğine göre, bütün çekincelerinden arınmış olmalı. Böyle bir söz ustası, istese, istediği kadar götürebilirdi resmiyeti. Kendisiyle bu ölçüde alay edebilen birinin zaten pek kompleksi yoktur. bir takım şeyleri aştığı belli. Tanıdığım çok milletvekiline göre etkin. Çok daha bilinçli ve kararlı. Kendisinin açtığı kapıdan girmeliyim. Hiç bir şey vermeye niyetli görünmüyor. Ama, hiç bir şey istememeye, kesin kararlı. -Anlatmanda bir sakınca var mı?

—Benimki öldü,- dedi Cahit. -Hiç bir umudum yok yani. Bir anlık duraksamam, elde edebileceğim bütün mutluluğu da silip süpürdü. Yarım kalmış bir sevginin ne öyküsü olabilir ki?

—Asıl dramatik olan yarım kalan sevgiler değil midir?

—Dramatik evet!.. Belki bizi yakınlaştıran da bu... Aynı dramı yaşamanın yürek yanıklığı... Ama, kendi kusurlarımızın hesaplaşmasını yaparken, işi böylesine bireysel bir noktaya vardırmamız, yarım kalandaki sorumluluğumuzdan kaynaklanmıyor mu? Bütünleşmek, birliktelik, sahip olduğnun değerini korumakla mümkün. Geç öğrendiğimiz bu gerçek, artık yaşadıkça yüreğimizi sızlatacak. Kendi bilinci ve kararıyla ölüme gitmek bambaşka bir yürek işidir. Savaşa giderken, trafik kazasına uğramak başka bir yazgı... Bizim çekingenliklerimiz ya da ürkülerimiz, trafik kazası. Trafik kazaları da ahmaklığa dayanır temelinde. Hem cin geçinip, hem de ahmaklığın daniskasını kendine karşı yapmış adamlardan ne köy olur, ne kasaba...

—Üüüf!..- Diye zıpladı Mahir. -Görünüşünle ne kadar ters bir adamsın...Seni yanıbaşında gördüğümde, yumuşacık biri, dedim. Hatta inanır mısın, kimliğimi öğrenirse, kimbilir nasıl yağ çeker, diye bile düşündüm. Şimdi tanıdıkça, çatır çatır içi çürüyen ben oluyorum. Neden daha önce tanışmadık?

—Böyle bir rastlantı doğmadığı için,- diye güldü Cahit... -Hiç aynı yerlerde bulunmamıştık. Bulunduksa bile, bir vesile doğmadı demek... Kısmet bu güneymiş..

—bundan sonrasında lütfen ara vermeyelim,- dedi Mahir. -İnsanın bir yaşam boyu aradığı dostlardan birisin... Bulunca yitirmek, kolay katlanılmaz. Hiç bir etki altında kalmıyorsun. Rahatlığın, bilincinin ışıltısı ve dilinin zehiri, insanı irkiltiyor. Hele fizyonominin yumuşaklığıyla karşılaştırılanca irkilti, ürküye dönüyor. Ama, içtenliğini bütün hücrelerin açığa çıkardığı için, ta yüreğinden sarsılıyor insan. Ta yüreğinden bağlanıyor sana..

—Teşekkür ederim. İltifat koparmak için söylememiştim. Ama, dediğin doğru. En büyük kusurum, dilimi bir türlü tutamayışımdır... Nerde, ne zaman olsa, aklıma geleni pat diye söylerim. Kendime de, başkasına da...

—Bu sonsuz güveni edinmek için neler vermezdim,- dedi Mahir. -Ben ki, akıl almaz boyutlarda bir mirasın sahibiyim. Ülkemiz çapında ama. Bir Amerikalıya, bir İngiliz ya da Fransıza baktığımda, cüceliğimi anlıyorum... -Derken gülmeye başladı. -Kişi yoldaşından azar lafını boşuna etmemişler anlaşılan. Şurda yarım saat bile olmadı söyleşiye dalalı... Kendi kendimle gırgır geçmeye durdum... Sevinç burda olmalıydı. Kimbilir nasıl alay ederdi benimle? Gecikmiş bir özeleştiri diye kıkır kıkır güler, hareli gözlerini gözlerime dikerek, saf saf bakardı.

—Onlar başka insanlar kardeşim,- dedi yeniden Cahit. -Sevinç Hanımı o kadar yakından tanımam. Ama Oktay'ı bilirim... Vedat'ın üçkâğıtçılığını bile bile, destek olmak için paralanır. Hele o Sevgi... Karısı... insan değil, melek. Ve biz, kendi sorumsuzluğumuzun bedelini bu insanlara ödetiyoruz.

—Sevinç de tutuklananlar arasında mı?

—Yazık ki öyle... Kadın Ortadoğu'daki Commer olayına karşı çıktı... Hem o zaman, hem de şimdi, olayların hesabını vermeye koşuldu...

—Bir şey yapılabilir mi?

—Sanmam!.. Onlar, bütün olanların hesabını vercekler. Hem de yasal hiç bir suçları olmaksızın. Doğrudan yargılansalar, hepsi salıverilir. Evet, bir zaman askerin arasına karıştılar. Karışanları var... Karşı çıkanları da var. Yine de hepsi birden, o zamanın hesabını verecekler. Senin yerine... Benim yerime... Hükümetimizin ve muhalefetimizin yerine... Bir anlamda, ülkemizin geleceği, bugününün hesabını veriyor... Ama, neylersiniz... Güç bizim elimizde. Çıkıp da, suç bizim diyemiyoruz. Gürültüyü bunlar kopardı diyerek, hedef saptırıyoruz. Ne siz bir şey yapıyorsunuz... Ne bizim elimizden bir şey geliyor, kandırmacasına sarılıyoruz... Yapılacak çok şey var oysa!..

—Var mı?

—Dolu!..- Dedi ilkin. Durakladı. Derin derin Mahir'in gözlerine baktı. -Bir kez sesinizi çıkarırsanız!.. Sıkıyönetimi ilân eden Hükümet, devletçiliğe ağırlık tanıyacak. Buna zorunlu. Sizin ve yabancıların karşısında ancak böyle taban tutabilir.... Bu da sizin kârlarınıza kesat girmesi demektir. Toplarsınız adamlarınızı... Bir dernek mi olur... Bir birlik mi, hepiniz birden demokrasi nutukları atarsınız... Bu önce basını etkiler. Sizden pompa gelince, bir iki şavalak çıkar nasılsa... Paranız bol... Reklâmları dayadınız mı, parayı gören, sopayı unutur... Ardından biz yekiniriz. İsmet Paşa da yıpratmayı sürdürmekte bir güzel... Elbirliğiyle seçimlere götürürüz... Hele Sunay'ın yerine, Genelkurmay'ın hayır diyemiyeceği birini getirir de darbeci Paşaların tamamını emekli edebilirsek, bir zaman nefesleniriz...

—İlginç,- dedi Mahir. -Sen bizi rejime sahip olmaya çağırıyorsun.

—Fena mı yapıyorum?

—Uçaktan iner inmez inceleteceğim bunu... Eğer bizimkiler mümkün görürse, beni yanında bilesin..

—Sizinkiler çaresiz,- dedi Cahit. -Ne yapacaklarını bilmiyorlar. Yüzlerine gözlerine bulaştırdılar. Şimdi temizleme fırsatına balıklama dalarlar. Dalarlar ya, dışardakilerle söyleşmeleri zorunlu... Devletçilik ağır basarsa, onların istediği de suya düşeceğinden, olurlanırlar.

—Biz bunu düşünmemiştik,- dedi Mahir. -Ekonomi dünyası için bile bizden öndesin.

—Ne demiştin az önce... Bizde herşeyin öncülüğnü devlet yapıyor... Eh, biz de birazcık devlet sayıldığımıza göre, elbette sizden önde olacağız.

—Tamam tamam,- dedi Mahir. -Alay etme!.. Ararsam nerde bulurum seni?

—İstanbul'da olduğum zamanlar, Perapalas'ta kalırım. Nedense, alışkanlık haline geldi. İki gün daha burdayım... Sonra yeniden Ankara'ya gitmem zorunlu... Komisyon toplantısına yetişeceğim...

—Bu arada arayacağım. Bu konu için olmasa da, arayacağım. Dostluğunu bağışlıdığın için teşekkür ederim...

—Dostluk!..- Bir an düşündü. -Neden olmasın? Kolay anlaşıyoruz... Belki saygı duyduğumuzdan, belki aynı dramı yaşadığımızdan...

—Otele bırakırım seni. Nasılsa beni bekliyorlar.

—Teşekkür ederim..

Bardakların dibine geldiklerinde, uçağın bütün kırmızı ışıkları yandı... Kemerlerini bağladılar. Sigaralarını söndürdüler. Koltularını dik tutarak, kaykıldılar.... Uçağın içini kaplayan vınıltı, inişe geçildiğini bildiriyordu...

Hostes, kemerlerini denetlerken;

—Size borcumu ödemek isterdim,- diye fısıldadı Cahit'in kulağına...

—Borcunuz yok,- dedi Cahit. -Hiç borcunuz yok..

—Ben senin yerine olsam,- diye kulağına eğildi Mahir. Hostes dönüp giderken, -Otelimin adını verirdim. Kız güzel!.. Şöyle iki gün gönlünü eğlendirmen, günah olmaz.

—Sevap olur!.. Ama, o kadarını hakettim mi, bilemem!..

KAYBETMEK, KAZANMANIN ANASADIR

Bağdaydı...

Kâmil'in cipi kapısalıkta görününce irkildi. Babası, beton serginin ucuna oturmuş, asmalarına bakıyordu. Cipin yanaşmasıyla birlikte, kameriyenin altında yürüdü... Tahta sedirin üstüne seriliveren mindere oturmaya davranırken, Kâmil'in kararan yüzüne baktı. Kaşlarını aşağı yukarı oynatarak;

—Hay'rola Kâmil Oğlum,- dedi olumsuz haber alacağını bilirmiş gibi. -Yüzün pek karanlık. Kötü bişey mi oldu? -Çakır Osman usta sizlere ömür,- dedi ciğerinin bir parçasını söküp çıkarıyormuşcasına Kâmil.- Cenazisini ikindiye zor bıraktırdım. İlk işim size haber vermek oldu... Burdan da bizim bağa geçeceğim... İsterseniz atlayın!..

Cahit, bütün yaşamı boyunca en acı haberi almışcasına irkildi. Kendi içinde, Cansın'ın acısıyla karşılaştırmaya durdu ilkin... "Osman Amca öldü!" Sözcüklerini beynine yerleştirmek istedi. Bir türlü bir yer bulup, oturtamıyordu. Sözcükler, başının içinde dönüyor... Yelpaze gibi sallanıyor. Yeniden bir araya geliyor. Ama bir türlü belleğinin tutanaklarından birine yerlesemiyorlardı.

Şaşırdı. "Cansın'ın ölümünü daha kolay kabullendim," eleştirisiyle yüreği sızladı. "Sanki bekliyordum. O güzel yüzün dağılıp yittiğini... O herşeyi tam ölçüsünde bedenin parçalandığını... O ipek inceliğinde ak tenin yanıklar içinde kardığını... O anlatılmaz ılımın dalga dalga eridiğini bilmek,

bir ölümü bile yeğlemek kadar kolay geldi bana. Şimdi, Osman Usta'nın yitikliğini kabullenememem bundan mı? Bağrımda sımsıcak ne varsa, bir bir çekip gitmesine duyduğum tepki olmasın...

Sevilen ne varsa, ardından bakmaya koşulu muyum ben? Önce Cansın!.. Varolmamın gerekçelerinden biri. Sevdanın, dostluğun, yaşamın ve güzelliğin anlamı... Sonra Ege koyağında bir küçük kentin, bir küçük meyhanesinin sahibi... Osman Usta... Ve orda, sürekli ızgarasının başında, bütün bir dünyayı kucaklamanın güvenindeki incecik adam... Çipil gözleri... Eski bir yontunun keskin çizgileriyle bezenmiş yüzü... Sivri çenesine pek yakışan sivri diliyle, bunca yıl içinde harmanlandığım ne varsa, öngörüsüne sığdıran adam...

Şimdi, o da ötekinin yanında, beni terkeylemiş bulunuyor... Topal Ali'nin cenazesinde, bütün eski arkadaşları buluşmuşlardı. Şimdi ikindiye denildiğine göre, yine bir araya gelecekler. Ve biz, durmadan gömdüğümüz iyi insanların ardından, timsah gözyaşları dökerek, yaşamayı sürdüreceğiz."

Yerinden doğrulduğunu anımsamıyor. Babası arabanın içine oturmuş. Kâmil, çoktan kapısalığın öte yanına geçmiş... Şevket, gözlerinden akan yaşları silme gereği bile duymuyor;

—Gitti,- diyor!.. Sürekli, yumruk ettiği sağ elini dizlerine vura vura; -Gitti!.. Temel direğimiz gitti... Hepimizi öksüz bıraktı... Hepimizi yapayalnız kodu da, gelinmeze gitti... Onun yerini kim doldurabilir bu kentte? Hangimiz, ötekimizin derdiyle sancılanırız? Sancılarınırız belki. Yüreğimiz birdi... Hangimiz, o'nun gibi, çözümünü, çaresini bulup çıkarabiliriz? Her bir gizin taşın altında olduğunu bilirdi. Bilirdi de, hangi taşın altındaysa, önümüze seriverirdi... Şimdi biz neyleyeceğiz Cahit? Kimden alıp, kime vereceğiz bundan öte?

Cahit, kendi adını duyunca irkildi. Bağ yolunun kente saptığından beri, araba kendi kendine gidiyor gibiydi... İki gün

önceki konuşmalarını evirip çeviriyordu aklında. Babasının devinimlerini gözünün ucunda resimleştiriyor. Dediklerini ve anlamlarını bir türlü sezemiyordu. Kulağının dibindeki bir mırıltı, Osman Usta'nın tarazlı sesine eşlik ediyordu o kadar.

"İşleri yeniden boka sardırdınız," diyordu o her zamanki aydınlık görüşüyle. "Sanki öncekinden hiç ders alınmamış. Bu iktidar denilen meret, bunca tatlı mı bire oğlum?.." Sonra birden kendi sözlerine gülüyor. "Helbet," diyordu üstüne basa basa... Helbet tatlı ki, müstemleke valiliğine soyunan gani!.. Zor olan, iktidarı belirleyene karşı durabilmek. Bize neye maloldu bu? Az daha yurtsuz yuvasız kalacaktık. Senin anlattıklarına göre, Amerika, bir iyice yerleşmiş Ankara'ya!.. Böyle olmasını kimse istemedi elbet. Paşa da, Bayar da, yeri geldiğinde biz tekmeyi bir basarız, paldır küldür giderler, hesabına yattı bildiğim. Sonra kendi kıçlarına tekme yiyince, acısını ovuşturmaya durdular he mi? Ummazdım!.. Onların bunca hesaba gireceklerini hiç beklemezdim... Benim bildiğim ikisi de, bizim yelimizi koruyor olmalıydılar. Kötüsü gelende, her ikisinin de birlik halinde olmasından bu anlaşılıyor... Demek, sana bile bastırmasının temelinde yatan buydu. Demirel'i Meclis'te düşürüp, yeni bir seçimi zorlayacaktı. İsmet Paşa da yeterince yardım etti. Ama, Amerika hepinizden güçlü olmalı. O Demirel deyince, kendi içinde fire veren eskiler oldu. Senin de suyun ısındı demektir Cahit oğlan. Gerçi akıllılık ettin. Milletvekilliğinden öteye diretebildin şimdilik. Ne var ki, Amerika akıllıysa, senin gidişini not etmesin yazılı değil. Öyleyse, kendin düşünüp karar vereceksin yiğitim... Ya daha yukarıya çıkarıp, yüksekten atacaklar kıçının üstüne... Ya daha işin başında yukarıya giden merdivenlerden ayaklarını kesecekler..."

Eskiden böyle değildi. Ağzına geleni hiç dolandırmadan pat diye söylerdi. Son zamanlarda, bilmece gibi konuşuyordu. Delfi' Kâhinine dönmüştü giderek... Bir takım sözler ediyor. Olaylarla çakıştırmayı bilirsen, anlamlarını çözüyorsun. Bilmezsen, paldır küldür gidiyorsun... Şamanlıkla kâhinliğin bi-

iesimiydi sanki... Asya'nın Tanrı Dağı'nda mı oturuyor Delfi'nin ünlü tapınağında mı kestirmesi zor...

Zaten işin püf noktası da bu olsa gerek, "diye gözlerini kırpıştırdı Cahit. Ağladığını o zaman anladı. Direksiyonu sımsıkı kavramış ellerini kopardı. Araba toprak yolda kaykıla kaykıla ilerlerken, gözlerini sildi. Gözyaşlarının burun kıvrımlarından sarktığını... Çenesinde damlalaşarak, boynuna yuvarlandığını ayırdı. Gözucuyla babasına baktığında, kaskatı kesildiğini ayırdı. Tek canlı yeri dizine vurmakta olan yumruğuydu.

Bir eliyle direksiyonu dengelerken, öteki eliyle yumruğunu kaptı. Avucunun içinde sıkarak;

—Baba, yeter!..- Dedi. -Çaresize yakınmak, anlamsız!..

—Yakınan kim oğlum,- dedi birden canlanan Şevket. -Çaresizliği yenmiş adamın, çaresizliğe teslim olmasına sövüyorum bir güzel.

—Sövüyor musun?

—Hem de, bütün yüreğimle.

—Ama ölüm..

—Ölüm ne ki!..

—Ölüm baba,- dedi yüreği kanayarak. -Sonunda hepimizin teslim olacağı tuzak.

—Sen öyle bil!..

Birden frene bastı Cahit. Kavruğun Şevket önce arabanın camına doğru, sonra bütün sırtını koltuğa verecek şekilde kaykıldı. Bakışlarında öfkesini sürdüren bir kıvılcımla Cahit'e baktı.

—Biraz kendini topla,- dedi Cahit. -Böyle salıverme.

—Yani, çaresizliği kabul mu edelim? Ankara'larda bunu mu bellettiler size?

—Ankara'nın bununla ilgisi ne?

—Var!..- Dedi Kavruk elini savurarak. -Hepinizi duman et-

mişler. Ölümü kabullenen adam, yaşamayı boşlar hey oğlum... Siz daha da beterine evetlenmişsizin. Çaresizlik, diyorsunuz. Bundan ötesine karışılmaz. He mi?

Cahit, bir ölümün acısında parıldayan bilincin ışıltısıyla yıkandığını ayırdı. Çakır Osman ölmüştü. Ölmüştü ya, hiç bir şey yitirilmemişcesine Kavruğun Şevket, sürdürüyordu. "Şuraya bak," diye geçirdi. "Sanki, sözcüleri gidince, hemen yerini kendileri alıyorlar. Ağzından çıkan sözcükler bile Osman Çavuş'un... O gitti, diyorduk he mi? Bu geldi oturdu yerine. Bunlar, demeliyim. Daha kaçı var, cenaze namazında göreceğiz.

Haber, bütün çevreye yayılmıştı. Her yere araç işliyor şimdi. Öğlene duyan, ikindiye yetişir. Osman amcam, vasiyet etmiştir. Kâmil Abi, zorlandım dediğine göre, hemen gömün, kimse rahatsız olmasın buyurmuştur ölmeden. Olur mu? Bunca bilinci sırtlayan bir adam, göçüp gitsin de, biz bir namazını kılamayalım. Yapar bunlar, "dedi yan gözle babasına bakarak." Hem de gözlerini kırpmadan. Çünkü, ölüm gerilerinde. Her türlü töreni de, şöleni de geçmişlerinde bırakıp yürümüşler. Bozdağların bir koyağında, bir çukura leşlerini bırakmak varken, günümüze kadar sürükleyip geldikleri yaşam, umurlarında değil... Herifçioğulları, "ölüm ne ki!.." Diyorlar yahu!.. Ölüm, herşeyin sonu değil mi? Değil anlaşılan. Ölümü bile bir başlangıç sayıyor bu köşekler. Öyle olunca da bunlarla başetmenin olanağı yok...

Galiba, Amerika'nın da bizim de bilmediğimiz bu. Çaresizlik diye bir şey tanımayan, ölümü yaşamın vazgeçilmez dönemeçlerinden biri diye bilen bu herifler, eninde sonunda üst gelirler. Bizim... Bizi boşver. Bir oyluk barutumuz var koca Meclisle Senato'da... Binde bir desek de olur... İnönü'sünü, Bayar'ını, Demirel ve Ecevit'ini kündeden atacak olanlar da bunlar işte... Herifçioğulları, teslimiyet nedir bilmemişler yasamları boyunca. Ve bizim teslimiyete girdiğimizi sezdikleri

an, söylenmesi bile insanın kulaklarını kızartacak sövgüleri sıralayıveriyorlar. Hem de yüzümüze karşı... İşe bak yahu... Adam, bir arkadaşının ölümünü bahane sayıp, kendi oğlunun ölümüne ağıt yakıyor. Neymiş, biz çaresizliğe teslim olmuşuz. Başımızdakiler ötesi yok deyince, neyleyebiliriz? Hadi, başkaldırdık. Zaten mimlemişler adamı. Bayar'la bağlantılı sayıyorlar. Altımızı oymak için, ellerinden geleni artlarına komamaktalar. Haksız da sayılmazlar. Ne zaman, içime sindiremediğim bir öneri gelse, hürp diye karşı çıkmışım... Her bir işi kendi dileğince kotarmak isteyen iktidar sahibi, sürekli yırtık dondan çıkan birini ister mi?

Ne emmeye geliyoruz onların gözünde, ne gömmeğe... En iyisi, değiştiriverirsin. Biraz, sade vatandaş olmanın erdemiyle arınırsın... Ankara'nın... Ankara olduğundan beri, sağladıklarından yoksun kalırsın. Fiyakan azalır. Dert gidermenin o olağanüstü kıvancı silinir yüreğinden. Sen, kendiceğizin, dertli olursun bir süre. Eski dostların, omuz silkerler... Elinden tutup, bir yerlere yerleştirdiklerin, borç ödeme isteklerinin hepsini geri alırlar. Tam tersine sen borçlanırsın durmadan. Selâm versen de alsalar, insanların yürekliliğine kalıbını basmaya kosulursun. İlginç bir durum yani... Herkes sana gelirken, sen gitmeye debeleneceksin...

Bütün bu fiyakadan vazgelmeye gönüllü müsün Cahit oğlan? Bunların demek istedikleri budur işte... Sende iş kalmadı... Ankara, mayaladı, yoğurdu ve kendine göre hamur eyledi, diyorlar. Diyen de kim? Seni oraya yollayanlar. Baban, amcan... Babanın taptığı adam. Öldü diye, ölüme meydan okumaya kalktığı yakını... Yoldaşı acıkcası... Oğlundan bile ötede tuttuğu biri...

Vay anasını yahu!.. Bunlar insan falan değil. İnsanlıkları görünümde. Şöyle baktığında, elleri, ayakları, bedenleri ve yürekleriyle, birer Ademoğlu... Bir zamanlar, ülkeleri tehlikeye düştüğünde, çapraz fişekliklerini takıp savaşmışlar. Sanki

tapusunu üstlerine geçirmiş alçaklar!.. Karşısında selâm durup, buyruklarıyla ölüme ittikleri adamları bile silip atıyorlar, bir işkilli dingildeme karşılığında. Bırak onları, kendi yavrularını kendi dişleriyle parçalayıp yutmaya hazırlar...

Vay Amerikam vay!.. Sen de kendini bir şeyler sanıyorsun he mi? Bu herifler bizim bile altımızda ocak yakmakta yahu!.. Sen kim oluyorsun da, onbeşbin kilometre öteden buraya el uzatmaya kalkıyorsun? Şimdiye yaptım oldu, diyorsun. Bundan öte de yaparım... Yaparsın da benim bildiğim... Biz başımızı diksek, bizi buruşturup atacak olan çok. Hem yerimize konarlar bir güzel... Hem de seninle ballım-güllüm geçinip giderler.

Ama, bunları neyleyeceksin? Herifçioğulları, bir yandan bizi yetiştirdiler. zurnanın zırt deliğinde köçeklenelim diye... Bir yandan da, bizim sapkınlıklarımıza karşı, bir sürü velet... Ardımız derya deniz, Amerikalı kardeşim... Biz okulda, On yılda 15 milyon Türk yetiştirdik, diye marşlar söylerdik... Şimdi 15 milyon üçe katlanmış. Sende oyun çoktur. Bilirim!.. Bizim deyimimizdir. Osmanlı'da oyun çok... Osmanlı, işin simgesi. İmparatorluk yani... Dünyanın süperi anlamında... Şimdi süper sen olduğuna göre, Osmanlı'nın bütün oyunları da sende... Haklısın!.. Ne var ki, bunlarda da nefer çok bire patron!.. Hem de çürüyenin yerine, iki, üç tane birden yetiştirecek kadar. Hani Yunus'umuzun ünlü bir dörtlüğü vardır ya!.. Mal da yalan -Mülk de yalan- Var biraz da -Sen oyalan!... deyiverir... İşte bunların annacında, senin oyunların da biraz oyalanmak...

Ötesi!... Ötesinde getirdiğin adamdan kazık yemeye koşulusun benim bildiğim. Sen bizi kazıklayacaksın. Adamın seni... Sonra adamını kazıklayacaksın. Öteki yine seni... Sen onu da kazıklayacaksın. Gelen ister istemez yeniden seni... Zaman geçtikçe alınan yola baktığında, Osmanlı'nın gelip da-

yandığı yere yaklaştığını anlayacaksın. İşte bunların ettiği koçum... Sen şimdi saltanatını sür bir güzel...

Öğün kendi kendinle... İsmet Paşa zort etmeye kalktı, devirdim, de... Demirel, sözümü dinlemedi, devirdim... Erim, düşündüğümden yumuşak davrandı, yelkenindeki yeli kestim. Gürler benim dışımda ittifaklar kurmaya kalktı, merdiveni mi budadım. İnönü, yeniden yekinmek istedi, kendi oyununa gitti... Demirel debelendi, seçimler imdada yetişti... Azbiraz ağdırınca Halk Partisi'ne, Ecevit günün yıldızı oldu. Hem de, iktidarsız bir yıldız... Sayısı çok, gücü yok... Neden? Tek başına hükümet edememekte...

Erbakan imdadına yetişti. Fanatiklerin anti-emperyalizmi sana dokunmaya başladığında, gelsin Osmanlı'nın pek olan oyunlarından biri... Şu ikinci Kıbrıs çıkarması olmasaydı bir... Giden asker, kös kös geri dönseydi iki... Kıbrıs yeniden Karamanlis'e teslim ediliverseydi üç, senin dediğin olacak, oyunun istediğin sahnede, istediğin oyuncularla, istediğin yönetmenin, istediğin biçimiyle sergilenecekti...

Yeniden yürüyüp, yerleşmeyi kim akıl etti dersin? Dinim hakkı için ben değil. Değilim ama, bütün yüreğimi koyarım o işe... Biz ilk kez senin çizginin dışına çıkıyorduk... Yezidi, bir kez çemberin dışına çıkıp da, Şeytan'ın çarpmadığını görurse, dini unutur... Şimdi bizim şavalakların durumu bu... Çemberin dışına çıkarsak, yok olacağımızı sanıyorduk. Çıktık!.. Varolduğumuzu kavramaya başladık.

Yok canım!.. Erken seçim kavgası nedir? Kıbrıs fatihlerinin, kendi aralarındaki güven bunalımı nerden kaynaklanır? Ben bunları, Ecevit'e de, Necmi Molla abime de anlatmadım mı bir güzel? Tamam!.. Bizim suyumuzu ısıtan da bu... Kâmil abi, boşuna mı sordu bana? Demirel seni neden istemiyor, deyişindeki burukluk halâ gözlerimin önünde. Varıp kendisine sorduğumda, yanlış anlaşılmış deyişi de... Eyvah!.. O da çizgiye dönecekler arasında. Çemberi aşınca iktidarın git-

tiğini, anladı. Yeniden girerse, geleceğini sanıyor... Gelir de!.. Geçen seçim, Ecevit'in en büyük kozuydu... Ordan alıp giderse, yeniden en çok sayıya ulaşır mı? Ulaşır... Daha Kıbrıs ekmeği misler gibi duruyor. Afyon hikâyesi de dipdiri gönüllerde... Azbiraz başımızı kaldırdığımızın kanıtı bunlar... Ya İpraş'la, Erdemir'in allem kallem mellileştirilmesi...

Abov!.. Sabıka kaydımız çoğalmış. Biz bunları destekledik bir güzel. Hem de, karşı partin üyesiyken... Bilinmez mi? İnsan olmanın, Türkiye insanı olmanın kıvancıyla dolup boşaldık o günlerde... Ulan, dedik... Demek ki, hastir denildiğinde, önümüzde duracak yokmuş... Denilmediği, denilemediği için başımız gözümüz yarılıyormuş ikide bir... Böyle bir suçluluk psikozuna düşeceğimiz nerden bilinirdi?

Mahalle kavgalarının birden yükselişi boşuna değil... Amerika'nın niyeti kötü!.. Kara vermiş olmalı... Sonunda hepimizi temizleyecek bir güzel..."

Kente girmek üzere olduğunu gördü birden. Babası, ağız dolusu sövgüyü sürdürüyordu. Yavaşladı. Anacaddeye sapmadan durakladı.

—Yıldığımı söylüyorsun ama,- dedi savunma gereksinimiyle, -Senin sezdiklerini benim de düşünebileceğimi hiç hesaba katmıyorsun.

—Kötüsüne hazırlamak için, yılgıya sapılmaz benim oğlum,- dedi Şevket.

—Yılgıya saptığım yok. Kötüsü gelecekse, elleri boş olmalı insanın.

—Senin ellerin boş!..

—Nasıl boş?

—Basbayağı,- diye homurdandı Şevket, -Yatağında ortak yok... Bağında yarıcı var.

—Bekârlığımı başıma kakacağını bilmezdim.

—Başına kakan mı var?

—Dediğinden o anlaşılıyor.

—Öyle anlamak işine geliyorsa, kestim.
—Öyle demiyor musun?
—Demediğimi biliyorsun.

Birden sırtının soğuk soğuk terlediğini duydu. Bilinçaltı, bilincinden önce uyanmıştı sanki. Babası... Kavruğun Şevket!.. Kendi oğlunu, topun ağzına mermi diye sürmek istiyordu.
—Lafının nereye vardığını düşündün mü baba?
—Nereye varırmış?
—Osman Usta'nın gittiği yere!..
—Varırsa n'olur? Osman Çavuş'un ettiğini edin de, size de yanalım.
—Aboov!.. Sizin hiç korkunuz olmaz mı?
—Olmasa, böyle der miydim?
—Ne gibi?
—Tam anladığın gibi!..
—Anladığım doğru mu? Demektesin ki, yılgıdan sıyırt. Dik başını... Oyun edene oyun etmeye kalkacağına, bütün oyunları bozacak bir yer seç!..
—Gördün mü? Domuz gibi anlamışsın.
—Peki, çatapatçıların arasına mı karışayım istemektesin?

—Çatapatçılar, bir eyyam daha gider ey oğul. Biz bunları gördük. Hani nasıl diyorsunuz. Ben bu filmi seyremiştim mi? Osman Çavuş'un İttihaçı çatapatı neydi? Hitlerin SS, Musolini'nin Karagömlekliler çatapatı... Üniversite gençliğinin 555 K çıkışı... Tanklara ezdirilenler... Kıyma makinalarında köftelik edilenler!..
—Hepsini bir çuvala mı doldurmaktasın sen şimdi? Sağı, soluyla!..
—Benim bunlara aklım erse, seni bunca bilgili eylemeye debelenir miydim? Bizim için çuval bir oğul. Nerde bir netamelilik varsa, bil ki orda çıkar kavgası vardır. Ardından ne gelir? İçinden kim çıkar, sonra görünür? Bizim dayak yiye yiye öğrendiğimiz bu. Siz dayaktan kaçıyorsunuz.

—Haksız mıyız? Boşa dayak yenilecekse...

—Boşa mı?

—Boşa elbet!.. Şimdi dediğini yapmaya kalksam, beni kim dinler?

—Ben!..

"Öyle ya!.." Demekten kendini alamadı." Biz kim oluyoruz? Züttürük veletler. Kendi kurduğunuz kurşun askerler... Sen dinlersin. Sonra başını sallarsın. İyi ettin, aferin, dersin!.. Burda, bir kentin, uzak bir bağında çöreklenip,dünyaya nizamat vermek kolay... Sizin zamanınız başkaydı hey Kavruk!.. Silâhı boynuna takıp yürüyüveriyordun. Nereye? Doğru düşmanın annacına. Şimdi bizim yerimize geç bakalım. Elektronik teleskopla baksan, düşmanı görebilecek misin? Dost bildiğin, ertesi gün kuyunu kazmakta. Yoldaş bellemeye kalktığın, ayağını kaydırmaya herkesten fazla hevesli. Anlaştığını sandığın kişi, seni olmadığın yere sürüklemekte. Sizin için ayan beyan olan, bizim için karman çorman... Düşmanı açık bildiğin zaman savaşmak hüner mi? Tabanı bir mavzer, bir yaşam!.. Onu ninem de yapar... Neden kendi yerinze bizi yolladınız Ankara'ya? Böylesine aklınız ermediği için he mi? Şimdi burda fetva vermek ne kolay? Gel hele bakalım. Ayır düşmanı dosttan da.senin yiğitliğine ben de parmak ısırayım."

Aklından gecirdiklerini söylemek üzere başını çevirdiğinde, Osman Usta'nın evine yanaşmakta olduğunu bildi. Yutkundu. Arabayı parkeder etmez atladı. Kavruk, çoktan içeri dalmıştı. Avluya yerleştirilen teneşir, herşeyin anlamsızlığını belgeliyordu. Biraz ötesine odunlar çatılmıştı... Sacayağının üstüne kocaman bir kazan oturtulmuştu. İsli alaz, alçala yüksele kazanın kara yüzünü yalıyor... Ağzına kadar yükselen su, hava kabarcıkları püskürterek hışırdıyordu.

Yer yatağına uzanan Osman ustanın çipil yüzü, sararmıştı. Sakalları gün ışığının grisinde parıldıyor. Gümüş teller gibi göğe doğru uzanıyordu. "Ölünün sakalı uzar mı?" sorusu geçti aklından. Kendi kendine kızarak, diz çökenlerin yanına sı-

ğındı. Çarşagın üstüne konulan bıçak, karnının şişmesini engelleyebilecek miydi? İnançların süzüldüğü peteği düşündü bir an. Çekilen çenesi, bir yemeniyle bağlanmıştı. "Bundan sonra hiç konuşamayacak," diye geçirdi. "O renkli, örnekli, geçmişin bütün birikimini geleceğin aynasına tutuveren dili, bir daha çözülmeyecek... Kimbilir, bunun için bağlamışlardır. Ne kadar uzun boyluymuş, diyesi geliyor insanın. Bilmesem... Gövdesindeki o katı gücün bir servi inceliğine sarıldığını hiç bir zaman anlayamazdım."

Sararan yüzündeki belli belirsiz gülümsemeye takıldı bir an. "sevecenliğini, yürekten gülüşünü ölürken de birlikte götürüyor olmalı," düşüncesiyle kirpiklerini kırpıştırdı. "Kendi hesaplaşmasını gönül rahatlığıyla vermenin resmi bu... Yüzünde beliren sevincin, yılgıyı yenmesi... Ölümü gördü mü? Nasıl geldiğini? Neyi götürmeyi amaçladığını biliyor mu? Ölüm ne ki!.. Bunlar için, bir nefeslik gülüş. bizim içinse, "musalla taşında bir namazlık saltanat?" İşe bakın yahu... Adamlar ölüme bile gülerek gidiyorlar. Bir sapmayı, başka bir sapmayla düzeltmek, bunların hüneri. O bir kez olur Amerika, İsmet Paşa'nın, ta, Beyaz Saray'larda verdiği güvenceye kandı mı? Bizim, sapmayı, sapmayla doğrultma çabalarımıza inansın... Şeytan'a papucunu ters giydirmiş bunlar. Şeytan'ın belli olduğu apaydınlık ortamda... Kurtluş Savaşı ne demek? Bizimki ise, iktidar kavgası... Arada dağlar kadar fark var. Kurtulmuş bir ülkede, koşulların elverdiği ölçüde, kendi iktidarını pekiştirmek... Ne kadar farklı bir durum. Bunlar, hiç bir zaman iktidar istemediler. Zart zurt ederek insanları yönetmek, ya da yönlendirmek gibi bir hevesleri olmadı. Tam tersine, gönül rızasıyla, yönetilmeyi seçtiler bir güzel... Kendi elçeğizleriyle. gelin bizi yönetin diye, bizim gibileri ürettiler. Sonra da, kendi kabuklarında, dünyaya nizamat vermeyi sürdürüyorlar. Amma iş... Uydunun egemene egemenliği de bu olsa gerek... Herifçioğullarının hiç biri, şu koltuk benim demiyor. Tam tersine, bütün koltukları, başının üstünde taşıyarak, getirip bizim altımıza sürüyor... Oy diyorsun... Al, di-

yor... Koy diyorsun, salıyor... Sonra bir de bakıyorsun ki, oyunu vermeyivermiş... Gerekçesi... Yılgınlık! Teslimiyet olduğunu sen biliyorsun... Ya sandığa gitmemiş, ya gittiyse, başka yere kaydırmış. Sonra bir hesaba oturuyorsun... İktidar bile olsan, aldığın oy, çoğunluğu kapsamıyor... Yüzde elliye bile varmak için, öteki partilerden birinin seninle ortak olması gerek... Hatta katılmayanlarla hesaba girersen, bazen ikisi bile, yetmiyor... Üçüne, dördüne eyvallah edeceksin... Bu ne demek? Kitlenin, seni istememesi...

Vay anasını be!... Kendisinin nasılsa istemediğini, sen de sahiplenemiyorsun. Yeri geldiğinde al, buyur, güle güle otur, diyor. Yeri geldiğinde, kalk bakalım ordan. Yollara dökül ki, azbiraz tabanın erisin... İnine kız kaçıran ayı, bunlardan iyidir. Hiç olmadı, kızın tabanlarını o yalar, kaçmasın için... Bunlar, kendi tabanını da sana yalatıyorlar bir iyice. Erisin... İncelsin ki, istedikleri yerden başkasına ayak basamayasın. Hay bunlara demokrasiyi verenin!"

Düşüncesini belleğinin derinlerinde boğmak amacıyla kıpırdandı. "Bunlar demokrasiyi aldılar bizim oğlan," diye düzeltti. "İsmet Paşa, başka yolunu bulamadıysa, bunların yüzündendir. Alttan alta memur halk ayırımını kim üretti? İsmet Paşa mı? Hepsini asker sayarak, birkaç kilo şeker, birkaç metre bez fazla verdiyse, n'olmuş? Kendilerine kalsa, vermeyecekler miydi? Eşek gibi vereceklerdi. Memursuz devlet de olmaz, halk da..."

"Bir de duygularını belli etmeyen adam havalarına girerim," diye azarladı kendini. "Osman Usta sağ olmalıydı ki, soruyu dayayıversin..." Sesi kulağında yankılandı bir an... "Ne o Cahit oğlan? Kepçe kıça dar gelmeye mi başladı? Yekinip, kendini atacak kucak aramaktasın? Hay'rola, pek mi bunalttılar seni?"

Yüzünün allığının geçmekte olduğunu sezdi. "Herif, uza-

nıp yatmışken bile etkiliyor bizi," diye geçirdi yeniden. "Şurda, gözümün önünde. Öldüğünü yalnız ben değil, cümle alêm biliyor... Başucunda geçmişin bütün borçlarını ödeme yasına oturanlar... Uzaklarda, duydukları zaman yüreklerinin başı sızlayacak olanlar. Herkes biliyor ki, artık Osman Usta yok... Yine de, böyle cenaze halinde, alıp-veriyor bizimle. Hem de, kendi kendimizle hesaplaşmadığımız ölçüde derinden yakalayarak... Olası değil... İnanılası değil... Ama, içimize işleyen gücünü söküp atamadığımız da bir gerçek..."

İmam, kapıdan girdi. Odanın içinde diz çökmüş, yan yana sıralanmış suskun, düşünceli, üzgün kalabalığın üstünde gezdirdi gözlerini. Cahit de birlikte dolandırmaya başladı bakışlarını... "Cumali daya daha yetişememiş olmalı... Dursun Çavuş burda... Tam başucuna dikilmiş," diye geçirdi. "Suratı daha bir kararmış... Dağlı Hasan da yetmiş gelmiş, nerdense... İhsan Abi, babasını gömer gibi hıçkırıyor... Babam, ayakucunda. Bir cenazeye değil, kendi yüreğini gömeceklere bakar gibi. Namazı yarına bırakabilselerdi," diye geçirdi içinden.

"Her halde, İsmet Paşa bile gelmeye kalkardı. Ne zaman sözünü etsek, unutulmaz birsavaş yoldaşlığının kıvancıyla yerinden püskürürdü... Ankara'ya gittiğimde anlatırım... Bir haber verseydiniz, der ince ince... Gelemesem bile, bir mesaj yollardım. Ölünün mesaja gereksinimi ne? Osman Usta, kimseyi gücendirmedi yaşamı boyu. Kimseye yük olmadı. Hepimizde emeği ödenmez. İyi ki burdaydım. İyi ki, Kâmil Abi, haber verdi İyi ki, yetiştik cenazeye..."

Evin içi dolup boşalıyordu. İmam, suyu hazır etmiş, kalabalığa göz gezdirmekte kararlı... Sonunda, bakışları, varlığını belli edercesine bir noktada durdu. Başının bir oynayışıyla, kıpırtılar çoğaldı. Cahit ne olduğunu düşünmeye zaman bulamadı. Babasıyla, Dursun Çavuş, cenazeyi kucakladıkları gibi, soyuverdiler.

Sararmış, muma dönmüş katı beden, onların çevik devini-

lerine hiç direnmedi. Her hücresinden ışıltılar saça saça, tertemiz ortaya çıktı. Çarşafın içine kundakladılar. Değer biçilmez bir vazoyu tasırcasına dikkatle, avluya çıkardılar... Teneşirin üstüne yerleştirdiler okşarcasına. Çarşafı iki yanından geterek, gizlediler. Davranışları, kararları ve duruşlarından, son hizmeti kimseye bırakmama istekleri belli oluyordu... İmam, kabağı suya saldığı an, Cumali'nin ince gövdesi sızdı kapıda içeri...

Dişsiz ağzı, derin bir oyuk gibi açılıp kapandı. Sesi, neden sonra değdi kulaklara... Birer kurşun benzeri vura vura beyinlerine kadar aktı:

—İnsan beklemez mi?

Küçücük adımlarındaki güç... Sesinin ince, tarazlı ve titrek kesikliğindeki vuruculuk... Kollarında beliren mavi damarlarıyla, ölümü yenmiş yaşlılığının kıkırdak hışırtısını birlikte sürüklüyordu. "Bin yaşında olmalı bu," diye geçirdi Cahit... "Hepimizi gömmeye yeminli. Şuna bak... Babam bile Cumali Dayı, der... Osman usta... Hatta Topal Ali Dayı bile... Hepsinin büyüğü... Hepsinden sona kalması yetmiyor... Azrail'den... Ya da kendi yoldaşlarından öç alırcasına, hepsinin cenazesine yetişiyor. Ben halâ varım!.. Yaşıyorum... Ve seni gömmeye geldim..."

İnsan beklemez mi? Sorusundan çıkardığı bu Cahit'in. "Köşek," diye geçirdi içinden. "Sen halâ varsın! Kaygın boşuna... İşte, teneşirde, daha ilk suyu dökülmeden yetiştin. Eğil de bir bak bakalım. Seni yanıltmış olmasınlar!.. Osman Çavuş bir yerlerden nanik yaparak, "Cumali Dayı, boşuna özenme," demesin!.. "Sevincini kursağında bırakmak için ölü taklidi yaptım. Daha sırada sen varsın. Gömmeden, gitmeye hiç niyetim yok..." Deli Dumrul bunlar. Azrail'le pazarlıklarını çoktan yapmışlar. Şimdi, günlerini sayıyor, birbirleriyle yarışıyorlar."

Cumali, bir süre çarşafı bıraktı. Ağır ağır avluyu adımla-

dı. Geldi... Cahit'in yanıbaşına çöndü...

—Burda mıydun?

—Bağa uğramıştım...

—Çekmemiş değil mi?

—Akşam uyumuş!.. Sabaha sizlere ömür!..

—Günahı yoktu,- dedi Cumali. -Kimsenin ahını almadı. Yüzünde güller acmış.

—Öyle!..

—Darısı başımıza,- diye yineledi. -Allah, bize de nasibeylesin.

—Amin!..- Dedi Cahit. Tüylerinin diken diken olduğunu sezerek.

—Duyduğum,- derken gözlerinin icine baktı Cumali. -Seni dara sokmaktaymışlar he mi?

—Ben bişey duymadım diyeceğim ama, sizin kulağınızın daha delik olduğunu bilirim,- dedi gülerek Cahit. -Her aday, elbette ötekini çelmeleyecek.

—A'a!..- Diye başını geri attı Cumali. -Bu kez, o dediğin gibi değil. İşin aslı azbiraz başka gibi... Gördüğüm sen de pek hevesli davranmıyorsun...

—İş çığırından çıkmak üzere Dayı,- diye sokuldu Cahit. -Nedense, oylar bir yana eğdirmiyor. Öyle oldu mu, politik hava dumanlı demektir. Eh, sana anlatacak değilim. Kurt, böyle havayı buldu mu, bunar geçmişi tenekeli.

—İyi!..- Dedi Cumali gözlerinin içine bakmayı sürdürerek. -Şimdi sen kendini mi kurtarıyorsun kıyıda durarak?

—Kendimi? Hiç düşünmemiştim,- diye gülümsedi Cahit. -Bak burası da var aslını ararsan... Öyle ya, hevessizlik gelip cakıldığına göre, yılgınlık burnuma dayandı demektir. Kendimi kollarsam, suç mu?

—Heh!..- Dedi Cumali, dişsiz ağzının derinlerinden. Sonra dudaklarını yumdu. Suratı ağzının içine gömüldü bir an. Yeniden konuştuğunda, sesi sanki daha derinden geldi... -Kendini kurtarmayı düşünmediğini biliyordum,- dedi. -

Bakayım kendisi de biliyor mu diye bir yokladım... Öyleyse ne?

—Sonrası Cumali Dayı,- dedi Cahit. -Sonrasına hiç yedek bırakmayacak mısınız?

Cumali birden yerinden doğruldu. Avlunun ortasında tepinir gibi sallandıktan sonra, cenazeye doğru döndü;

—Len Osman,- dedi sesinin bütün gücüyle. -Yedeğini komuş da gitmişsin he mi!.. Var sağlıcakla yiğenim!.. Var varacağın yere!.. Benimkini de ayırt!.. Boynuz kulağı geçmekte bir güzel!.. Ve de yerimiz kalmamakta, doğru!.. Neyleyelim?..

HAMZAKOY DİYE BİR YER

Kendini iyice bağcılığa vermişti. Kavruğun Şevket, homurtuyu unuttu... "Milletvekilliğini bıraktı. Biraz kendine gelsin," düşüncesiyle, alışkanlıklarını terkeylemeye yöneldi. Cahit, bağ işine sardıkça, gizli bir kıvancın umuduyla yanıp sönüyordu. "İster misin, toprak, o'nu da benim gibi çalsın bir iyice? Asıl işinden vazgelsin de, çokaklara sevda türküleri söylemeye başlasın. İşte o zaman avratın dediği olur... Toprak yalnızlığını, üretken biriyle paylaşmayı ister kendiliğinden. Kavruk Karısı, kimi seçerse olurlanır. Her bir şeyi üremeye başlar... Dal gibi kuruyup gitmekten arınır, "sevincine battı bir an..."

Sonra birden gözleri çakmaklandı. "Bacaklarını kırarım," diye geçirdi içinden. Kendi sevincine öfkelenerek. "Kavlimiz neydi bizim? Kendin su koyuverirsen, el neylemez hey Kavruk? Mezarlarında yatanlara ne dersin? Mezarları bırak. Onlar yine de gün gördüler... Kabri belirsizlerin yüzüne nasıl bakarsın yarın mahşerde? Dönekliğine tükürmezler mi? Koduk gittikse, hepiniz hiyanet edersiniz diye mi, dediklerinde cevap verebilir misin? İlk yıl yanaşmadığını biliyorsun... Yazıhanesini yeniden açtı. Avukatlıkla günlerini doldurmaya uğraştı. Büyük işlere dalmış adama, kasaba avukatlığı yeter mi? Daha yılı dolmadan sıkıldığını anlamadın mı oğlunun... Davaların arasına gün koymaya başladı hemen... Boş günlerinde kapağı İzmir'e atıyordu. İzmir'li, oyalayabiliyor mu? Oyalayamadığı açık değil mi? Bağcılığa neden sarsın durduk yerde? Benden tutkulu sarılmasının al-

tında yatan, yüreğindeki boşluk değil mi?

Hey Allah'ım!.. Oğul sahibi olmak ne kadar zor. Hele bir de böylesi olursa... Kâmil ne diyordu? Şevket amca, senin oğlan bir büyük adam ki, hiç bir yanından haksızlık ve de yolsuzluk varamaz... Bizim küçük işlerle uğraşmasın diye, çözdükten sonra haber veriyoruz çoğun... Neden ipin ucunu saldı anlamıyorum... İstese, biz yine seçerdik o'nu... Demirel'in de bir sınırı vardır, bilirsin... İstediğini bizim istediğimizle çakıştırabilirse, dediği olur... Çakıştıramadığı yerde, biz bildiğimizi okuruz, o bildiğini okur... Ama, kim kaybeder, orasını zaman gösterir...

Bu oğlan neden böyle etti? "Sorusunun yanıtını birden bir cenaze töreninde buldu." Tüh!.. "Dedi yeniden acılı gözlerle oğluna bakarak." Cumali Dayı'ya sormayı unuttuk... Orda, Osman Çavuş'un cenazesi başında ehl-i kubur'a mektup yollar gibi niye debelendi? "Sözleri anımsamaya uğraştı." Tüh!.. "Dedi yeniden sesli sesli." Tüh sana kaltaban!.. Kendi oğlunun yanından fırladı fişek gibi... "Yedeğini komuş da gitmişsin" dedi... Ne olup-bittiğini öğrenme gereği bile duymadın. Bir de, kendini vekil eyledin kendi kendine... Ağzından iki laf çıktı, oğlunu bir an şaşırttın diye herseyi oldu-bitti belledin he mi? Tüh sana!.. Tüh ki, asıl olup-biteni göremedikten sonra, Osman Çavuşluğa sıvanmak n'ola?"

Zorlandı... Cumali'nin sözlerini tek tek anımsamaya, tek tek ayrımsamaya uğraştı... "Yedeğini komuş da gitmişsin he mi!.." O an, kendi üstüne alındığı sözler, şimdi birden uzaklardan yankılanıyor... Cumali'nin cenazesi geliyor gözlerinin önüne. Kendini vekil eylediği düşüncesiyle, hep kendine yonttuğu ne kadar yonga varsa, gözlerinin önüne yığılıyor. "Zaten o yığıntı kör etti beni," diye karardı yeniden. "Amma hevesliymişim... Osman Çavuş'un yeri doldurulur sanmak, ahmaklığın büyüğü değil mi? O'nu sürdüremedik-

ten sonra anlamı ne? Bak işe yahu!.. "Yeniden irkildi. Yan gözle Cahit'e baktı. Çokaklarin arasından, yıllar önce kendi yaptığı gibi dolanıyor, her birini okşuyordu.

Buna kendi oyununa gelmek denir hey Kavruk!.." Diye dişlerini gıcırdattı. "Oğlan gördü ki ben pek hevesliyim... Kendini bağa vurdu... Bakalım ne kadarını kotaracağım. Kotaramadığım yerde de usullacık elini uzatıverdi. Tıpkı!.." Gözleri bütün hıncını unuttu... Bir şeyi yeniden bulmanın kıvancıyla ışıl ışıl yandı. "Tıpkı!.." Diye yineledi. Kendini inandırmak tutkusuyla dolup taşıyordu. "Osman Çavuş'um gibi... Rahmetli de, yapana hiç yanaşmazdı. Nerde tıkandın, nerde bunaldın, usullacık dokunuverirdi. Hiç belli etmeden. Ama, bilirdin ki, o dokunmasa, ötesine gidemeyeceksin. Borcun birse, bin olurdu... Demek ki, Cumali'nin dediği Cahit'ti!.. Ben de köşekler gibi, üstüme alınıp, amma sevinmiştim... Hemen Osman Çavuş'un ardından kervana katıldığında o yüzden el almış Şaman ocağı gibi dumanımı tüttürmeye davrandım bir güzel. En iyi dersi de kendi dölümden aldım böylece... Ben gözlerimi çevreye dikince, oğlan bağa kapandı. Kapandı ya, o bakmadan görüyordu her bir şeyi... Ben araştırdığım halde kaçırıyordum öyle mi? Vay pezevengin oğlu!.. Benimle bile maytap geçti durduğu yerde... Demek ki, bir bildiği vardı..." Der demez yeniden irkildi...

Osman Çavuş da, onlara anlamsız gelen bir iş ettiğinde hemen, "Bir bildiği vardır," derlerdi. Kendi sözcüklerini yineledi içinin derinliklerinde. "Demek bir bildiği vardı. Bir bildiği vardı..." Ve içinin derinlerine inandırınca, gözlerinde ışıltıyla baktı oğluna... "Gerilemesini bilmeyen, engeli aşamaz öyle ya!.. Bu şimdi geriledi. Orda, bazılarına kök söktürmüş olmalı. Bizim burda, iyilerin hası bilindiği halde, orda kötüye yoruyorlarsa, bizden yana davranması zorlaşmış olmalı... Vurup gecebileceğine aklı kesseydi, duraksamazdı. Demek ki, vurup geçebileceğinden kaviyi engeli... Durup gerilemesi ge-

rekiyordu. Hani nerdeyse ben bile inanacaktım herşeyden elini eteğini çektiğine... Tam tersine, eli herşeydeymiş de, en son sezen ben oluyorum..." Düşüncesiyle yeniden yoklandı.

"Yok Kavruk," diye düzeltti kendini. "Bir Cumali dayı sezdi... O da sorup soruşturdu ki, öyle... Ben sormaya gerek duymadım. Miras derdine düştüğümden, "sehime" değil, elime baktım... Ne yaparsam, ne tutarsam... İşte acemiyle ustanın ayırımı... Biri beklemesini bilir... Gerilemesini, durmasını, engelin ölçümünü ve alacağı hızı. Öteki, hürp diye atlar, bütün gücünü harcayarak. Ya aşar!.. Ya da benim gibi daha yarın yarısında kıçının üstüne oturur kalır... Çoğun da oturur kalır ya... Arada aşanı görünce heveslenir... Ağacın başındaki meyveyi ister ilk elde... Hem de ağaca nasıl çıkılacağını öğrenmeden. Biri kaldırıp tepeye kondursa, meyveyi yedikten sonra, kendini atmaktan başka çare yoktur...

Oysa ustası, "dedi yeniden." O, aşamıyorsa raslantıdır. Aştığında da, zaten aşacağını bildiğinden gerekirse, yeniden başlar... Vay anasını be!.. İnsan hizmeti ne biçim bir işmiş? Bergama'nın Ağaçerlerinden usta olacaksın... Her bir ağaca, başka bir biçimde tırmanacaksın. Ve çakşırında sıyrık olmadan aşağı zıyınacaksın, işin bittiğinde... Bunu bizim buralarda bir Osman Ustam yapabiliyordu... Şimdi bir de benim oğlan... Hey gidi Kavruk... Tezden giydiğin kavuğu çıkar bakalım kellenden. Ona yaraşır olsaydın, böyle apışıp kalıvermezdin."

Kendi dinginliğinin sevecenliğiyle süzdü Cahit'i... "Bana bile en iyi dersi hiç sezdirmeden verdi. Benim bile kendi kendime karara varmamı sağladı hiç belli etmeden. Demek Kâmil haklı... Oğlumdan hiç umudu kesmemekle, değerini kavramış olduğu açık... Benden bile öte... Öte ya, ben önceden biliyordum yine de!.. Bütün çabam öyle olsun içindi.. Bu bağı neden diktim? Neden uğraştım bunca zaman? Buraya gelmek amacıyla değil mi?"

Kendi kendini yatıştırdı. Bütün hesaplarını görmenin ay-

dınlığıyla yeniden baktı. Ağır ağır sokuldu. Gölgesini yanıbaşında sezen oğlunun dönüp, bütün yüreğini yüzüne yansıtan aydınlık gülüsüyle karşılaşınca, büsbütün çoştu. Kollarını açtı. Baba gönlünün bütün kanatlarıyla uçurmak tutkusuyla, göğsüne bastırdı Cahit'i...

—İşler çok mu sarpa sarıyor oğlum?- Dedi üç yıldır ilk sez!..

—İp kopmak üzere baba...

Şevket, bir Cahit'in gözlerinin içine baktı. Bir çokakların üstünden masmavi Eylül göğüne... Pırıl pırıl bir güneş, Bozdağlardan Gediz ovasına kadar herşeyi ışıl ışıl ırmaklaştırmıştı... Böylesine aydınlık bir havada, bütün aklının çaynaşması olası mıydı? Olduğu yere çöndü. Ağzından bir ıkıltı çıktı. Cahit'in de ağır ağır çömelmesini bekliyormuşcasına aşağıdan yukarıya baktı yeniden. Çömelince;

—Bu nasıl bir iştir?- Demekten kendini alamadı.

—Politika baba,- dedi gülerek Cahit. -Savaşı sözle kazanma sanatıdır. Silâhla olduğu zaman, istencinin zorla dayatılmasıdır... Daha açık diyemezsin... Bu bir seçim sorunudur. Çaresizliğin seçimi ama... Düşmanın belli olduğu ortamdaki bir seçim... Belki daha zor, diyeceksin. Kelleni ortaya koyuyorsun. Politikada da öyle... Sen komadın mı, koyan kazanır... İşte, şimdi oynanan bu zor oyunudur... Politikacılar, bir yandan halkı yanlarında tutmak zorundalar. Bir yandan devleti ele geçirmeye koşulular. Alışkanlığınız ise devletle halkı ayırmak... İki ayrıyı, bir kazanda kaynatmaya kalkıştın mı, ipi gerdin, demektir İp gerildiğinde de cambaz çoğalır. Biliyorsun!.. Gayrı kim düşer, kim aşar, göreceğiz... Bana sorarsan, işin sonuna gelindi... Sonrasında neyleriz? Düşünülecek olan bu...

—Sen düşünmüşsündür,- güvenini hiç yüksünmeden söyledi Şevket... -Düşündüğünden bağcılığa vurdun anladığım...

Cahit'in gülümsemesi güneşle yarışır gibiydi. İçi ısıdı...

"Ben de," düşüncesiyle doğruldu. "Kendi kendime gelin güvey olmaktaydım bir güzel. Desene her düşün bir uyanışı var Kavruğun oğlu!.. Ne güzel uyandın." Kollarını sıvadı. Doğru artezyenin başına yöneldi. Öğle yaklaşıyordu... Namazını geçirmemek amacıyla, abdest almaya durdu... Sırtından bir yükü atmanın dinginliğine kavuşmuştu. "Sana şükürler olsun Tanrım," dedi karısının uzattığı peşkirle silinirken. "Tam düşündüğüm, istediğim gibi bir evlâda sahip kıldın... Hepimizin yılgınlık gösterdiği yerde, o dingin duruyor... Çözümsüz kaldığımız zaman da gülüveriyor. Çözümünü önceden hazırlamış..."

★

★ ★

Televizyonda bütün görkemiyle yer alan Kenan Evren'i dinlemeye başladılar. Eylül sabahının ılık, durgun, parçalı bulutlu havasının üstüne kurşun yağmuru gibi iniyordu sözleri... Hem savcı, hem yargıç olmanın gücüyle, herşeyi herkesi sucluyor... Sucluyor... Suluyordu...

Cahit, yüreğinde bir sızıyla, haberin sonunu bekledi... Demirel'le Ecevit'in Hamzakoy'a... Erbakan'la, yakalanabilirse Türkeş'in Uzunada'ya sürüleceklerini duyar duymaz, içinin derinlerinde bir şeyler kıpırdandı... Şevket, bir gözü televizyonda, bir gözü oğlunun mimiklerinde, olayları yorumlamaya çalışıyordu.

—Türkeş kaçmış ha!..

—Gizlenmiştir.- Dedi Cahit. -Kaçarsa, biter...

—Sana bir şey var mı?- İkircimiyle söze girdi anası.

—Belli olmaz ki!.. Elle gelen düğün bayram denilmiştir.

—Kaç yıldır siyasetten ayrısın,- diye üsteledi Kavruk Karısı. -Kaç yıldır etliye sütlüye karışmamaktasın... Senden ne isteyebilirler?

—Karıştığım zamanların hesabını,- gülümsemesiyle, hem kendini kandırmaya çalıştı. Hem de anasına güvence vermeye...

—Onların hesabı sorulmadı mı?- Dedi yeniden kadın. Ardını bırakmaya hiç niyeti yoktu. Aradan bir seçim geçmişti. Ve Cahit, kendiliğinden aday olmayacağını bildirerek herkese nefes aldırmıştı. Ardından kazılan kuyuların hepsini biliyordu. Kimler istemediyse oğlunu, o da kavgaya girmek istememişti. İlginç bir durumdu. Yıllardır içine sindiremiyordu. Buradakilerin tamamı, adaylığını koysa, seçilir, demişlerdi. Ona kim karşı çıkabilir ki... Partinin kurucusu. Hepimizi yeniden derleyip, toparlayan adam. Demirel sonradan gelme. Gücü, Kavruğun Cahit'te biter... Ne tuhaf... Hiç bir şey olmamış gibi, yazıhanesini açıvermiş... Doğdu doğalı bağcıymışcasına, asmaların arasına dalıvermişti. -İşte Meclis'ten çekildin ya!..

—Çekilmesine çekildim ana,- dedi sevecenlikle. -Çekildim ya, izimi bırakmayı da boşlamadım. Senin anlayacağın, şimdi hesap sormaları gerekiyorsa, verilmeyecek hiç bir hesabım yok... Tasalanma... Bir gün bekleyelim. Arayan soran olmazsa, biz aramaya başlarız...

—Dur hele,- dedi birden Şeket. -Sen neye hazırlanmaktasın bakalım

—Daha dün soruyordun ya baba!.. İşte ona!..

—Neye, neye?- Dedi ikircimlenerek Anası...

—Belâsına,- yanıtıyla kestirip attı Şevket. -Bizden de melek inecek değil ya, ey hatun... Elbette böyle biri olacaktı...- Belli belirsiz, göğsünün kabardığını sezdi. İndirmeye uğraşmadı. Öyle, onurlanarak ışıl ışıl baktı oğluna... "Aferin," dedi içinden. "Şükür!.." Diye düzeltti onurunu. "Şükürler olsun Tanrım. Tam istediğim gibi..."

★

★ ★

Arabasına binerken, babasının kendinden önce davrandığını gördü. Bağın en yoğun zamanında, her şeyi unutuvermesinden kıvançlı baktı bir an... "Sen kal," dedi yumuşacık. "Bağa gereklisin!.." Kavruk gözlerinde tanımı olanaksız bir

yadsımayla gözlerinin içine baktı. "Senin gittiğin yere giderim," dedi kesin bir sesle. "Dayıbaşıya sıkı sıkı tembihledim. Bir yanlışlık ederse gözünü oyarım. Hem de oyacağımı bilir. Ayrıca Kavruk karısını adamdan saymıyor musun? Hepimizi suya götürür de, susuz getirir. Hele bağ işi olduğunda... Bas bakalım gaza... Önce ne istediklerini öğrenelim. Sonra, nereye gidiyorsan, anca beraber, kanca beraber, denilmiş..."

Candarma, atını köpük içinde bırakan bir hızla telefondan istendiğini söylediğinden beri yerinde duramıyordu Şevket... Cahit'in başına bir iş gelecekti. İlk tepkisi böyle olmuştu. Sonra, Cahit'in düşünceli bir hesaplaşmaya girmesinden, içi rahatladı. Tutuklanma gibi bir şey olsaydı, ekip halinde gelirlerdi. Geçen kez olduğu gibi. Yüzbaşı da yanlarında olurdu. Ne olsa, eski bir milletvekiliydi şimdi, azbiraz saltanat olmasın, yazılı değil... "Adam ölse, bayrağa sarılacak bundan öte," diye geçirdi. "Haberin ucunda bir iş olsa gerek..."

Candarma Komutanlığının önünde durdular. Üsteğmen gözleri yolda bekliyordu. Hemen postaneyi, oradan Ankara'yı bağlattı. Genelkurmay santralı çıkar çıkmaz;

—Cahit Bey geldiler, dedi reseptöre.- Bağlar mısınız?

Bir an bekledikten sonra ahizeyi uzatıverdi. Cahit, kulaklığı yerleştirirken;

—Sayın komutanımı bağlıyorum,- sözcüklerinin hemen ardından, Paşa'nın sesiyle irkildi.- Size gereksinimimiz var, -diyordu telefonda.- Hemen Ankara'ya gelebilir misiniz?

—Bu bir emir mi efendim?- Sorusunu hiç geciktirmedi.

Paşa, bir an durakladı. Cahit'i yakından bildiği için, sesi yumuşadı.

—Görev teklif etmek istiyordum,- dedi, kırgınlığı reseptörden taşan bir sesle; -Düşünmez misiniz?

—Beni bağışlasanız,- dedi... -Politik bir kişiliğim var... Aynı zamanda bir görevim. Geçici bir durumla karşılaşmamı istemezsiniz...

—Anladım,- dedi Paşa. -Size başarılar dilerim.- Telefon çat diye kapandı.

Cahit, reseptör elinde bir an dikildi kaldı. Sonra üsteğmene uzatırken ayırdı. Üsteğmen, böyle bir zamanda, böyle bir ödevi yadsıyabilen adama büyük bir öfke, ama aynı zamanda olağanüstü bir saygı duymuştu. Çat diye kalktı yerinden. Çat diye topuklarını birbirine vurarak, reseptörü aldı. Santraldaki ere aktardı ölü bir balık gibi... Kapıya kadar birlikte gelirken;

—Bir kahvemizi içmez miydiniz sayın milletvekilim,- dedi...

—Biz milletvekilliğini çoktan unuttuk,- diye güldü Cahit. -Yine de teşekkür ederim. Acele görülmesi gereken işlerim var...

Yeniden arabaya binerlerken, babasının kendin tutamayarak sırtını sığazladığını bildi. Oturdular. Parmakları bir süre direksiyonun üstünde trampet çaldı. Sonra birden kontağı açarak marşa bastı.

—Seni bağa bırakayım da,- dedi. -Yola düşeyim...

—Anca beraber, kanca beraber demedik mi?

—Dedin,- dedi sertleşerek. -Ben ta, Çanakkale'ye gideceğim... Senin ne işin var oralarda?

—Senin ne işin varsa!..

—Anamla aranız bozulursa karışmam. Suçu bana atmaya kalkma...

"Bir yoldaş arıyor," düşüncesi Şeket'in yüzünü güldürüverdi. "Benden iyisini bulamaz."

—Len oğlum,- dedi hemen ardından. -Bunca zamandır, anan üstüme hörlediğinde, önüme sen mi siper oldun!.. Çek hadi!.. Kavruk Karısı kızarsa, kızar... Ne var bunda? Azbiraz debelenir. Sonra unutur... Yoksa, seni bekâr koyan o debelenmeler mi?

—Tamam tamam,- dedi Cahit gaza basarken. -Anlaştık. Bir-

likte gidiyoruz.

Anayolda yağ gibi kaydı araba. Benzinciden depoyu ağzına kadar doldurttu... Sokağa çıkma yasağının açılışını kutlar gibi, yollar dopdoluydu... Her konakta, her il giriş ve çıkışında yoklana yoklana, Çanakkale'ye geldiler... Gelibolu Yarımada'sının Ege'ye yayılıverdiği şipşirin bir koya yöneldiler. Askeri tesis, doğanın içinde, yalnızlığa karışmış, yitmişti sanki... "Hiç böyle bir yer olduğunu bilmiyordum," diye geçirdi. "Bir daha Milli Savunma Komisyonuyla ortak çalıştığımızda, bütün tesisleri gezelim, diye tutturacağım," düşüncesiyle ışıladı. 'Ben azdım yine," dedi...Adamlar daha hükümetlerini kurmadılar. Biz tutmuş, neler düşlüyoruz. Hey Cahit oğlan, bu kez iş sıkı... Evren Paşa, dediğini yapan bir adamdır, bilmez misin... Şimdi, paydos, dediyse, içtima borusunu ne zaman çalacaktır, belirsiz... En az üç yılı var bu işin aslanım... Üç yıl süründürecektir sizi. Sonra eteğine yapıştınız, yapıştınız. Yok, başına dert açtınız, apoletlerini sallayıvereçcektir. Bilmiş olasın... Cumhurbaşkanlığına sen aracılık etmiştin. Unuttun mu? "Ben bunlarla hiç bir politik hesaba girmem," dediğinde, nasıl sırtın terlemişti. Sonra ustaca, "emekliliğimi düşünmekten, başka şey aklıma gelmiyor. Antalya'ya, büyük kızın yanına yerleşeceğim. Söyle onlara, süremi doldurup gitmekten başka amacım yok..." Sonra, Cahit'in gözlerinin içine bakarak, "sen benim yerimde olsan, demeyeceğim," dedi... "Neden milletvekili olmadığını sorsam, yetmez mi?"

Tesise doğru yaklaştıklarında, korumanın gücüyle irkildiler. Şevket, derin bir kaygıyla oğlunun yüzüne baktı;

—Görüştürürler mi?

—Sanmıyorum,- dedi hemen Cahit.

—Öyleyse buraya kadar niye geldik?

—Arayanları olduğu bilinsin diye!..

Şevket'in içine bir sıkıntı bastı birden bire. "Politika am-

ma ince iş," diye geçirdi. "Arayanları olduğu bilinsin için, bunca yolu geliyor. Haber vermezlerse, kim bilecek?"

—Ya bildirmezlerse?

—Ellerinde mi?

"Doğru," diye başını salladı Şevket. "Bunlar asker. Daha bizim yola düştüğümüzden beri bildirmişlerdir. Yukarısı adım adım izliyordur. Belki hedefimiz belli olduğu an, bırakın demişlerdir. Cahit bunu zorluyor... Bağdan nasıl bulup getirdiler o'nu... Yine adım adım izlendiğimizden hiç kuşkum yok. Öyleyse, göstermeyecek olsalar buraya kadar getirtmezlerdi. Dur hele Şevket... Bunlar ne biçim oyunlar yahu... İsmet paşa öldü belliyorduk biz... Bu kerataların herbiri İsmet Paşa kesilmiş desene sen... Şuraya bak... O da böyle yapmaz mıydı? Menderes'in eteğine bir kibirt çalar... Ondan sonra da vurur kafayı uyurdu... Neden? İşi bilirdi de ondan. O kibriti, Niğde'de çalınca, asıl eteği tutuşan kim olur? Vali... Vali, tek başına neyler ki? Önce bakana bildirecek. Bakanı Başbakanı bulacak. Belki Hükümet toplanacak. Belki gidip Bayar'a danışılacak... Ondan sonra Başbakan Bakana, Bakan valiye emir verecek ki, tezinden yarım gün alır... Tutup da hemen davransa, barikattaki erlere teslim olur... Cahit ne dedi bana... Zoroyunu!.. Zorda oynayan, darda oynamaktadır. Yerini kendi acacaktır açıkçası... Bunlar da o hesap oynuyorlar... Vay anasını be... Bizim iş gerçekten kolaymış... Çekersin telli mavzeri anasını satayım. Bastın mı tetiğe, ondan önce, tamam... Dev yıkılır, cüce kaykılır. Bunlarınki ince hesap... Sen tutup kentinde belki de bakanlık önerisini geri çevireceksin. Ondan sonra. Hamzakoy yönünde gaza basıp gideceksin de, devletin bunca adamı, aracı, habersiz olacak... Çocuklara söylesen, kıçlarıyla gülerler adama... Benim oğlan, iyi yetişmiş Allah'a şükür. Ne yapacağım, diye düşünmeyi gerilerde bırakmış. Karşı taraf ne yapacak, diyor ilkin. Bir göz açıp kapayıncaya... Şunu şunu, diye sıralıyor ardından. Var mıyım? Yürüyor!... Şimdi, top karşı tarfta... Ya oraya kadar gideceğiz, köş köş

geri döndürecek. Ya, buyur edecek yeni bir konuk bulmuşcasına... Bakalım hangisi?" Demeye kalmadı.

Nizamiye kapısına varmışlardı. Araba tam kapıda durdu. Cahit, ağır ağır indi. Başıyla nizamiye nöbetçisine bir selâm verdi. Bekledi. Asker, sert bakışlarla, suskun durunca;

—Eski milletvekillerinden Cahit Özkan, geldi dersin yavrum,- dedi. -Komutanla görüşmek istediğimi eklersin, ne kadar zahmetse...

Er, öyle dimdik durdu ilkin. Sonra, ardındaki nizamiye görevlisini gösterdi kaşlarının ucuyla. Oradaki onbaşı, söyleneni çoktan duymuş, telefonun manyetosunu çevirmişti bile... Biraz bekledi. Söylenenleri yineledi... Yeniden dinledi... Kulübeden çıktı. Nizamiye kapısının açılmasını beklerken, Şevket'i itekleyerek, arabanın önüne oturdu... "Gidelim," dedi.

Şevket derin bir soluk aldı. "Nizamiyeyi aştık. "diye geçirdi." Bakarsın, gerisi kendiliğinden gelir. "Araba ince asfaltın üstünde kaydı bir süre... Tesisin derinlerine, kıyının maviliklerine doğru uzandı kıvrılarak... Ege moru, kıyıyla öpüşürken, sevda türküleri gibi köpürüyordu. Şevket, bir ardındaki dağlara baktı... Çam yeşilinin mavilendiği ormanlara takıldı gözleri... Bir gözlerinin önünde uzanıp yatıvermiş sevgili benzeri denize... "Yahu burdan iyi tatil yapılır," diye geçirdi içinden. "Bu sefer asmaya niyetleri yok, belli... Öyle olsa, bir kuytuya kıstırırlardı. Hem de bu kadar kolay salmazlardı bizi içeri. Daha yarı yoldan yüzgeri ederdik."

Askerin bir işaretiyle, frene bastı Cahit. Tam karşısında komutanlık tabelası gülümsüyordu. Arabadan indiler. Komutan Tuğgeneral, kapıda karşıladı.

—Ziyaretinizi neye borçlu olduğumuzu biliyorum efendim,- dedi incelikle. -Keşke, daha önce teşrif etseydiniz. Bütün tesisi gezdirmek bizim için onur olurdu.

—Demek izin yok,- dedi Cahit.

—Şu ana kadar, alamadık efendim,- açıklamasıyla, beklen-

mesi gerektiğini anladı, Cahit. Anladığını Paşa da anladı. -Bir kahve ikram etsem. Epeyce yol geldiniz.

—Sağolun... Çok makbule geçer...- Dedikten sonra duramadı;- Umarım konuklarınız. -Demeye kalmadı...

—İyiler... Diye atıldı Paşa- Aileleriyle birlikte, hepsi iyiler. Biz de elimizden geldiğince iyi bakıyoruz. Ancak, bazı kısıtlamalar olması doğal...

—Elbette efendim. Ben zaten şöyle bir sormak için geldim...

—Anlıyorum!- Dedi komutan. -Aranızın açık olduğunu duymuştuk,- diye politik olayları izlemişliğini belirtme gereksinimi duydu.

—Hayır,- dedi Cahit. -Aramız açık değildi. Sadece politikanın cilveleri öyle gerektiriyordu. Üstelik ikisi de benim çok eski dostlarımdır.

—Politikadan önce mi?

—Beyefendi öyle!.. Üniversitedeyken, aynı yurtta kalırdık. Sayın Ecevit'le de, ilk Meclis'e kadar dayanır...

—Ha evet,- dedi General... -Biliyorum! O zaman, sizin adınız epeyce dillerde dolaşmıştı,- Şu Meclis'in açılma, açılmama olayında...

—Ben bir şey yaptığımı sanmıyorum.

Emireri kahveleri kapıda emir subayına devretti. Paşa birden yerinden doğruldu. Cahit'in fincanını kendi eliyle uzattı. Saygın bir konumla, tam karşına oturdu yeniden. Sigara paketini çıkardı. Cahit, kahvenin yanına sigarayı alırken yan gözle babasına baktı. Şevket, bilmediği bir takım olayların, General üzerinde uyandırdığı saygıdan hoşnut, gözlerini kapadı. Cahit, "galiba ilk defa yanında sigara içeceğim," diye düşünmeden edemedi. Belleğini yokladı. Bulamıyordu. Hiç denk gelmemişi... Şimdi Paşa verdiğine göre, alacak, püfür püfür de içecekti. "İyi," dedi gülümseyerek... "İyi bir başlangıç olur... Devlet zoruyla!.."

Paşa eğilmiş sigarasını yakıyordu. Doğruldu. Teşekkür etti. Kahvesinden bir yudum aldığında;

—Şimdi anladım,- dedi Paşa!.. -Buraya gelişiniz de, o eski girişimlerin bir benzeri...

—Hiç ilgisi yok efendim. Sağlıklarını merak ettim. Birinci ağızdan duymak, beni gönendirdi. Şimdi rahat rahat burdan çekip giderim.

—Elbette sizin geldiğinizi, en azından benim kendilerine söyleyeceğimi de hesabederek değil mi?

—Hiç bir hesabım yok, inanın,- diyerek kahvesini höpurdetti.

—Öyleyse, bunu kendiniz, yüzlerine söyleyiniz,- dedi yeniden general. -Ben yetkimi kullanarak, görüşmenizi sağlayacağım... Çaya kadar kalır mısınız?

—Emrederseniz, sabah kalvaltısına bile kalırım- dedi sevinçle Cahit.

—Yalnız, benim de bulunmamda bir sakınca görmezsiniz umarım.

—Siz, bu ülkenin insanlarının en değerlilerinden birisiniz Paşam!.. Bulunmanızda ne sakınca olabilir ki!..

—Teşekkür ederem,- dedi General... -Kendilerini de çağıracağım... Böylelikle, ilk buluşma gerçekleşmiş olur...

—Buna neden olabilirsem, kendimi hep mutlu sayarım,- diyerek kahvesini bitirdi Cahit. Fincanı tabağına koyarken, Paşa yerinden doğruldu. Onu izlercesine koltuğundan yekindi...

—Siz rahatsız olmayın,- dedi Paşa. -Gidip kendim çağırayım. Bu arada çayı da hazırlarlar... Size biraz bol zaman kazandırmış olurum...- Tam çıkarken, durakladı. Şevket'e yaklaştı. Koluna girdi. Kapıya doğru götürürken, -Bizim buraları pek şirindir amcabey,- dedi incecik. -Çocuklara söyliyeyim de, bir güzel gezdirsinler sizi.

Şeveket afalladı ilkin. Sorgulu gözlerle Cahit'e baktı. Gözlerinin içinde, "git" kararını görünce, sessiz kapıdan çıktı. "Demek babamın bile bulunmasını istemedi görüşmede," diye geçirdi Cahit. "Paşa bu kadar önem verdiğine göre, bizimkiler iyice dolu olmalılar... Eee!.. Bir takım olaylar vardır ki,

ferişţah olsan, önüne geçemezsin. Şimdi bizim başımıza gelecek olanlar gibi... Bakalım neyleyeceğiz?

Kendi paketine el attı. Sigaramı içmedim mi, hiç bulaşmamışım gibi geliyor. "Oysa, demin içtiğim de sigaraydı..."

Kapı açıldığında, şaşkına döndü. Paşa Demirel'le Ecevit'i ardına takmış, içeri girivermişti. Birden yerinden fırladı. Demirel de Ecevit de gözlerine inanamadılar.

—Yahu Cahit,- dedi kollarını alabildiğine açarak yaklaşan Demirel; -En olmayacak yerde, en olmayacak zamanda seninle karşılaşmak, değişmez yazgımız galiba... Ne iyi ettin? Bir an düşünmedim değil... Ama, dargınsındır üzüncüyle, üstünde durmamayı yeğledim,- dedi kucağında sıkarken. -Hani darılsan da, haksız görmem...

—Kelle vermenin, kelleni kurtarmayacağı gerçeğinden mi söz ediyorsun abi,- dedi içtenlikle. -Ben çoktan unuttum. Türkiye'nin çıkarlar için kelle vermeye yemin etmedik mi biz!.. Ha benimki, ha sizinki, önemsiz...

Demirel, sıkı sıkı bağrına basmış, ağlamaklı gözlerle yanaklarını öpüyordu... Ecevit'e de yer bırakmak kaygısıyla, hafif gevşetti. Ecevit, o ölçülü protokolünü unuttu. Elini uzatırken, birden sarıldı.

—İşte, olmadık zamada, olmadık yerde görünmesinin gizi,- dedi hemen. -Bunu görünce, bütün kilitlerin dili çözülüyor. Çünkü, kötülük etmeyeceğini, kötüden yana olmayacağını herkes biliyor!..

—Buncacık yol, böylesine iltifatlara değer mi?- Dedi utançla Cahit. -Sağlığınızı merak ettim. Görebilirsem şöyle bir gözümle göreyim, dedim. Göremezsem, bir selâm bırakır, dönerim, diye düşündüm. Sağolsun Paşam, birlikte çay içmemize izin verdiler. Onurlandım. Sizi sağlıklı görmekten mutlandım. Daha ne isterim?..

—Teşekkür ederiz,- sözcükleri, her ikisinin de ağzından aynı anda döküldü...

—Asıl teşekkür edecek olan benim,- dedi Cahit. -Sizi aynı düşüncede, aynı kararda, aynı durumda görmek, çok iyi... Umarım, ayrı tutulduğunuzu biliyorsunuzdur... Siz de ayrıcalığınızı düşünün. Benim için değerinizi de...

—Demokrasi kavgası, uzun bir yoldur,- dedi hemen Ecevit.. -Paşa'nın gösterdiği koltuğa otururken. -Uzun ince bir yol... Sanırım yirmi yıllık bir süreç düşünmeye zorlanacağız...

—Biz başlarız,- dedi hemen Demirel.-Başlayabilirsek,- diye tamamladı... -Sonra bunlar sürünüp götürür. Cahit gibiler için yirmi yıl nedir?

—Baksanıza,- dedi kendiliğinden Paşa... -Oralardan buraya geldiğine göre, burdan oraya da uzanır bana sorarsanız...

Er, elinde semaver... Ardında çeşitli bisküvi ve keklerle bezenmiş tepsiyi taşıyan garsonla, kapıdan girdi... Hepsi birden gülmeye başladılar... Tam bir çay ziyafetine konmuşlardı. Ortaya çekilen sehpanın üzerine yerleştirir yerleştirmez görevliler çıktılar.

—Çok tatlı bir söyleşi dinleyeceğe benziyorum,- dedi Paşa.

—Bizim söyleşimiz bitmez ki efendim,- diye atıldı Ecevit. -Yıllar boyu tartıştık... Yine bitiremedik.

—Sonra biz geldik,- diye güldü komutan. -Noktayı koyuverdik!..

—Sizin koyduğunuz nokta, ilk cümlenin bitişine komutanım,- dedi ötekilerden önce Cahit... -Bu bitmeyen bir yoldur!.. Hani, şöförlerimizin ünlü arka yazısı vardır ya... "Ömür Biter, yol bitmez!.." Tam o hesap... O yüzden, biz sadece yürümekteyiz. Sonrasında kaldığımız yerden birileri götürür elbet...

—Peki madem öyledir de, yeri geldiğinde neden bırakılmaz?- Diye sormada duramadı komutan!..

—Jkime?

Demirel'in sorusu, bıçak gibi kesti havayı. Herkes bir an birbirine baktı.

—Seçim olmadan, kime bırakılacağı belli olmaz ki,- diye tamamlayınca Ecevit, Paşa gözlerinin içinde bir gülümsemeyle

baktı hepsine...

—İşte, bizim tartışmamızın özü,- dedi Cahit. -Politikacı dediğin, bütün gücünü seçimden alır... Bir de yarının altına düştüyse, artık buralarda çay molası vermeye koşulur... Öteki yarı çoğalıncaya... Çoğalır mı? Bizimki de, umut işte... Yeniden başlama alışkanlığının, aşıladığı bir umut...

—Yeniden başlanacak elbet,- dedi Demirel. -Bu bize bağlı değil ki... Size de bağlı değil Cahit kardeşim...

—İyi ya işte... Benim dediğim de buydu!..

Paşa, çaylarını kendi elleriyle koydu... Cahit, sevecen, mutlu, ama onları böyle görmenin hüznüyle, gözlerinin pınarında biriken yaşları göstermemeye çalıştı.

—aynen katılıyorum,- dedi Ecevit. -Demeokrasi, kendiliğinden işlediğinde, bizi mutlu kılar... Ne iyi ki, sizin gibi arkadaşlarımız çok!..

DENİZ İÇRE MÂHİLER

Mahir'in Fındıklı'daki görkemli odasına girdiğinde irkildi. Tarık Bey'le, Talip Ağa kıpır kıpır bekliyorlardı. Kapı ardından kapanmadan omuzuna Necdet Bey'in gölgesi düştü. Ağır ağır ilerlediler. İçinden; "Vay anasını," dedi... "Ocağa düştük... Demek ki, bunlar da işin ayırımında. Üçe bölünmüş bir tek partiyle, görünüşün bile kurtulamayacağını sezdiler. El altından da olsa, bize destek verecekler ki, tepeden inmeciliğin tozunu atalım... Eğer öyleyse, Cahit oğlan... Eğer bir de varsaydığın gibiyse, yırttın demektir... Gülümseşmeler... Hal hatır sormaların ısısı, Cahit'in yüreğini kabartıyor. Yüreğindeki umut kristallerinden sevinç kıvılcımları çaktırıyordu...

İçinde gömülüp gittiği koltuk... Eldivenli garsonun dolaştırdığı ışıl ışıl viski bardakları... masanın üstündeki çerez donanımı... "Finlileri geçtik," düşüncesini dürtükledi. "Sıcaktan soğuğa balıklama dalıyoruz. Çıplağın imam suyuyla, Anadolu'nun kaç bin yıllık mezelerini koyup geliyor... Avrupa'nın, Amerika'nın monden iş görüşmelerinde köçekleniyoruz... Bunca değişimin arasında, düş kırıklıkların aşabilirsek, bir gün ortasını da yakalarız elbet!.."

Galiba kadro tamamlanmıştı. Talip Ağa, her zamanki ivecenliğiyle, tartışmanın özetini önlerine fırlatıverdi;

—Guracağınız partiye izin verilmeyecek ağam!..

—İzin isteyen kim?

Üç sözcük, üç nükleer bomba gibi düştü kocaman odanın içine. Derin bir suskunun yapışkan yutkunması boğazlarını yırttı... Birbirlerine baktılar derin derin. Talip Ağa, yapay öğütçülüğünün bütün kalklanlarını çekti. Babacanlık sığınağından dilini çıkarırcasına;

—Bu devirde,- diye sürdürdü sözlerini; -İzinsiz parti gurmaya galkanın alnını garışlarlar!..

—Eh, biz de ölçümüzü biliriz,- diye gülüverdi Cahit.

—Galiba yağnış annadın gardaşım,- dedi yeniden Talip, -Gonsey gararlı. Üç partiden gayrısını istemiyor. Hele sizi hiç!.. Gendisi düzenleyecek. Bir eyyam böyle gitmesinde yarar görülüyor... Size azbiraz goltuk govaltalım diye vozurdandıydık... Bizim İsmail Çopur'u gendi yakınının düğününden gapmışlar... Gecenin bir yarısında, yamaçlarına çömeldip, esgilerle peşrev dutacakalrınız varmış, deye zılgıdı basıvermişler... Biz partileri boşuna mı gapattık? Boşuna mı Anayasaya hüküm goyduk? Eski particileri boşuna mı on yıl devre dışı bırakdık? El altından koz çalmaya galkanın elini gırıraz bilmiş olun... Bizim elimizi gıran,sizin başınızı haydi haydi yarar ki, sonr işler büsbütün sarpa sarar...

—Yani siz, elinizi yuyorsunuz öyle mi?- Sorusunu yumusacık sordu Cahit.

—Beyefendiye borcumuz kolay ödenmez,- diye aynı yumusaklıkla söze girdi Necdet. -Ülkeye büyük hizmetleri vardır. Her birimizin kişisel minnetne sahiptir. Mücadelesini saygıyla karşılamak insanlığımızın gereğidir. Böylesi zamanlarda, önemli olan vartayı atlatmaktadır. Bir gün yeniden güneş doğar... Yeniden yollar açılır... Biz elimizden geleni yaparız. Kendileri alışkındırlar... Koşarak olmasa emekleyerek, yeniden menzil-i maksuda ulaşılır... Çünkü demokrasi özlemi, sadece sizin tekelinizde değil...

—Haklısınız,- dedi yine dupduru bir sesle Cahit. -Demokrasi sadece bizim ekmek teknemi ya da oyuncağımız değil... Artık, uluslararası ilişkilere girecek kadar palazlandınız... Sermaye birikiminiz yeterli olmasa da, deneyiminiz

daha geniş pazarlara göz dikecek ölçüde çoğaldı... Kredi gereksiniminiz, hem çeşitlendi, hem ne verilse eksik sayılacak miktarlarda büyüdü... Yani, iki belediye zabıtasının tutanağından ürkmek... Bir banka müdürünün dudaklarından çıkacakla gönenmek... Bir genel müdürün kaş çatmasıyla tükenmek, sürecini aştınız. Hatta bir bakan, ya da başbakanın bile kendi kudreti içinde kötülük belki, ama iyilik yapamayacağı bir düzeye geldiniz. Artık yasal örtüler gerekli size... Ancak yasaların sağladığı yükseklikte çıkarlarla ayakta kalabilirsiniz... Öyle olunca da, yasa koyucunun çoğunluğunun sizden yana olması zorunlu... En azından size hak vermesi... Ya da vermese bile tanıması... Bu da Meclisle olur... Düşmanına bile hak tanıyacak seçilmişlerden meydana gelen bir meclisle... Tavandan gelen adam bacaya minnettardır... Tabandan yükselen toprağa... Eh, bunun için de, hem kitleye gereksinim duyacaktır... Hem de paraya... O zaman işiniz kolay... Herkes verebileceğini verdi mi, demokrasi ışıl ışıldır... Siz parayı basarsınız... Çoğunluğu oluşturacak kadar aday, borçlanır... Seçmen oyu... Verebieceği de, satabileceği de o kadardır... Sonra, bu işte pay sahibi olmayanlar çıtlarını yırtsalar, herşey kalıbına uygun işlenir artık... Demokrasi, en kaba anlamıyla budur. Sağolsun Talip Ağa bana açık anlattığından, ben de cesaret bulup, biraz kaba tanımladım... Onun için de, demokrasi denilen anka kuşu bizden çok daha fazlasıyla size gereklidir... Hatta var olma nedenimizdir... Kendi geçmişinize bir bakmak bile bunu kanıtlar... Hepiniz 1950 sonrasının ürünüsünüz... Hal böyle olunca eğri oturup, doğru konuşalım... Konsey'in kurduğu partilerden, Konsey'in seçtiği adamlar, öncelikle Konsey'in istekleri doğrultusunda yasa yaparlar... Bunlar çıkarlarınıza dokunursa, katlanmaya koşulusunuz. Değiştirme olanağınız bile yok... Bir gün sizi de eskiler sayıp, yen bir zümreye destek verirlerse, bendin yönü anında değişir... O zaman gecikmiş olur musunuz? Yoksa acıyı kasalarınızda duyuncaya beklemek mi yeğdir, sizin işiniz... Bizimki ise, yasa çıkar çıkmaz partimizi kurup, toplumun kar-

şısına çıkmak.

—Siz çıkın,- dedi yeniden ivecenlikle Talip. -Çıkmaya bırağırlarsa!..

—Ellerinizde mi?

—Helbet... Daha gurmadan darmadağın ediverir!..

—Nasıl? Kimin ne yapacağını nerden biliyorlar? Bakalım kurulacak mı? Yoksa görüşme evresinde mi kalacak? Bizim yasa dışı bir davranışımız olacak mı? Kendilerinin çıkardıkları yasalar çerçevesinde, kendilerinin istedikleri koşullara uyarak kurulacak bir partiyi nasıl dağıtırlarmış?

—Dağıdır,- dedi Talip. -Bir garar alır, gurulmuş partiyi gapatır!..

—Bak Ağa, bu doğru işte,- diye güldü Cahit. -Yaparlar mı yaparlar... Amma şenlik olur ha!.. Partiler Yasası çıkaracaklar!.. Biz de bu yasaya uygun bir parti kuracağız!.. Konsey bir karar alıp kapatacak!.. Sonra da dünyaya dönüp, demokrasiye giden yoldaki dikenleri ayıklıyorum, diyecek!.. Dünya da: aman eline sağlık, ne iyi ediyorsun, diye alkışa duracak!.. Onların itibarı... Sizin krediler... Güvenilen dağların desteği, yandı gülüm keten helva!..

—Ama bu,- dedi birden Tarık. -Ülkemizi dışarıya jurnal etmekle eş anlamlı bir davranış olmaz mı? Hazır demokrasiye geçilmek üzereyken, yeni yeni komplikasyonların çıkışı, pek çok şeyi geciktirmez mi? Azıcık anlayışın çözebileceği bir gelişme inatlaşmalar yüzünden tehlikeli olabilir... Biraz düşünsek!..

—Heh!- Diye güldü şaşkın bakışlarına Cahit. -İşe bakın!.. Demokrasi mücadelesinde ömür tüketmeye hazır ben, istedikleri gibi bir demokrasi peşindekilere boyun eğmeye zorlanıyorum... Kuzum bu sizin demokrasi dediğiniz şey nedir? Sadece vatandaşın düşünüp, koruyup, kollayacağı bir nazenin dilber mi? Adamlar süngüyü çekip gelerek ırzına geçecekler... Daha üç yılı dolmadan karnı burnuna kadar şişecek orospunun. Sonra vatandaş Cahit efendi, kızın karnındakinin be-

bek değil, yemek olduğunu ispatlayacak... Hadi öyle bir ahmaklık etti diyelim. Zora dayanamadı kendisi kabullendi. Dışardaki düşmanlarımıza koz vermemek için japone yerine çarşaf giydirdi... Sonra!.. Veled-i zina meydana gelince, aman ne güzel bir demokrasi piçi mi diyeceğiz elbirliğile? Yoksa, birinizden birinin nüfusuna mı kaydettireceğiz? Kusura bakmayın beyler!.. Demokrasiyi kim vaadediyorsa, adam gibi bir demokratik yapı kurmak da o'nun görevidir. Bu siz misiniz?

—Haşa,- diye yerinden fırladı Talip Ağa. -Aman gardaşım, sen ne biçim sözler etmektesin? Bizim başımızı dırnaklarımızın ucuna gader belaya mı sokmaya niyetlisin? Azbiraz önce dedik ki, her bir yerde kulakları, gözleri var... Buraki gonuşmalarımızı duymuyorlar mı sanırsın? Yarın Konsey bana hesap sorarsa ne diyeceğim?

—Şimdi dediklerini Talip ağam,- dedi duraksamadan Cahit. -Aman sayın Konsey, biz sizinle birliğiz. Ne derseniz emir kabul edip, şu zırtapoz particilere anlatmaya çalıştık. Ama, bu adamlar ne memleketi düşünüyorlar, ne bizi, ne de kendilerini... Hepsinin toprak doyurasıca gözlerini hırs bürümüş.. Gayrı ötesine siz karışacaksınız. Kurdukları partiyi başlarına geçiriverin de, ne olduklarını bir iyice anlasınlar!..

—Alayı bırakın lütfen,- dedi Necdet Bey!.. -Konsey isterse bunu yapar.

—Doğru, yapar!..- Dedi Cahit. -Türkiye, öyle bazı hamhalatların ağzında geviş getireceği cürük bir ciklet değildir. Konsey ağzıyla kuş tutsa, Evren orada oturduğu sürece, demokratik yapı hakkındaki itirazları engellemek olası değil. Sürekli geçmişin hesabını sormak da kimseye kâr getirmez bildiğim... Biz geleceğe bakıyoruz beyler! Ben özellikle... Yarının Türkiseyi'sinde, eline süngüyü alanın iktidar olmamasını sağlamaya çalışıyorum... Başıma gelecekleri de biliyorum... Kötüsüne hazırım anlayacağınız...

—Peki,- dedi Mahir ilk kez. -Bizi bulaştıracak mısınız?

—Siz,- diyerek her birinin gözlerine baktı derin derin. -Buluşmayacağınızı açıklamak için çağırmadınız mı beni

buraya?

Odanın içinde dolanan havayı tutsa, eline sıvaşacağını sandı Cahit. Hepsi, birbirlerinin yüzüne bakıp kalmışlardı. Hangisinin önce açık veriğini tartışır gibi bir halleri de yoktu. Böyle bir baskını beklemedikleri hemen belli oluyordu. Bilinçaltlarında yuvalanmış bir türlü çıkarıp koyamadıkları asıl düşünce, gümüş tepsinin üstüne düşüvermişti sanki. Hem de hava tabakasını yaran dev bir meteor gibi. Yutkunup kaldılar bir zaman. Talip Ağa, her koşul altında duraksamayan babacanlığını yitirmişti. Patronlar kulübünün patronları, Demirel'le bütün ilişkilerini kesiyorlardı. Cahit, daha ilk sözcüklerinden anladığı bu gerçeği, baskın gibi suratlarına açıklayıvermenin keyfindeyi.

Ürkünç suskunun ortasında; "Amma şaşırdılar ha!" diye kıvandı. "Deminden beri beni enayi yerine koyup, işletmaya kalkıyorlardı. Şunlara bak yahu... Herifçioğulları hiç duraksamadan herşeyi verecekler... Biz de hıyar gibi, aman ne iyi oluyor diye alkış çekeceğiz... Vay anasını be... Türkiye bizim gibi angutların taş kafaları üstünde duruyor desene... Bunlara kalsa, üç günde yiyip bitirecekler yahu... Bunca dönem... Bunca varlık... Bunca dostluk ve yardım, hiç bir anlam taşımıyor demek!.. Bunlar büyüyecek de!.. Çalışma alanları açacak da!.. Fabrikalarında çalışanlar akıllarını başlarına alacaklar da!.. Ülkede gerçek dengeler kurulacak da!.. Demokrasi denilen düş perisinin ırzı kurtulacak!.. Vay benim köse sakalım vay!.."

—Daha baştan sizi uyarmıştım,- dedi Mahir. -Cahit Bey'i tanımakta hepimiz geç kaldık. Demokrasimizin asıl güvencelerinden biri olduğunu yeni yeni kavrıyoruz. Bizden çok ilerde, çok kapsamlı, çok daha derin düşünebildiğini anladınız sanırım...

—İyi ya gardaşım,- demekten kendini alamadı Talip. -Biz bunu inkâr etmiyoruz ki. Madem öyledir, durumu kavraması, bizim içinde bulunduğumuz açmazı görmesi gerek...

—Açmazı gördüler,- dedi saygının bütün titreşimleriyle Necdet Bey!.. -Açmazımızı gördüler. Sanıyorum, öfkeleri de buradan kaynaklanıyor. Demokrasi, bilinen anlamındaki demokrasi, doğrudan politikacıların ya da tek tek direnmesini bilen insanların malı değildir. Arkasında gerçek bir sınıfın olmadığı bir politik davranış, hiç bir anlam taşımaz. Cahit Bey bize bulunmaz bir ders veriyorlar!..

—Bu yaştan sonra okula mı gideceğiz efendim?- diye afalladı Talip. -Şimdi önümüzde aşılması gereken bir duvar var... Azbiraz gerileyeceğiz ki, guvvet alalım... Sonra seyirdeceğiz. Zıpladığımız gibi üstünden aşıvereceğiz... Bence, birinci iş seçimlerin yapılmasıdır... Ondan ötesini biz çözümleriz...

—Siz seçimlerin yapılmayacağını mı sanıyorsunuz?

—Yapmayabilirler,- dedi Tarık Bey!.. -Biraz önce kendiniz söylediniz. Türkiye'nin başındakiler isterse, kararlarını dayatırlar, diye...

—Benim o dediğim dışarısı içindi... İçerisi için değil... İçerde kararını bana dayatabilir... Seçime sokmaz... Partimi mühürler... Hatta alır, Ege kıyıcığında bir koyda zorla tatil de yaptırır... Gık bile diyemem... Çünkü elimde süngüm, omuzumda rütbem yok...

—Eh işte, kendin de diyorsun,- diye atıldı yeniden Talip. -Yapabilirse, seçimi de yapmayıverir bir güzel!..

—Sonra da, sıra benim diyen bir albay ya da paşa, tıpkı kendilerinin yaptığı gibi, süngüyü takar, onları da koylardan birine kapar bir güzel he mi ağam?

—Aboov,- dedi birden Talip. -Dur hele biyol, senin ağzındaki bakla pek bir ıslak. Yani, Konsey seçime mecbur mu diyorsun sen?

—Olmasa neden yapsın?

—Demokrasi öyle gerktirdiğinden!..- Dedi Tarık.

—Oh kekâ,- diye güldü Cahit. Necdet'le Mahir'in de kendine katılmasından tam üstüne vurduğunu bilerek... -

Baştakinin belirlediği parti ve adaylarla yapılan seçimi demokrasi mi sayıyorsunuz siz? Demekki, dört bir yanımızdaki komşular, yetmiş yıldır demokrasiyle yönetiliyorlar da, ayırımında değiliz...

—Seçim yine de önemli bir gelişmedir,- dedi Necdet.

—Doğru,- diye onayladı Cahit. -Çok doğru... Ne kadar tanımasa da, toplum oy verdiği adamı bilir. Bilince, yakasına yapışır. Devlet ona uzaktır. Hele darbeci paşalar, büsbütün ırak gelir. Ama, sandığa gidip oy verdiği adamın yakasına yapışmayı da bilir. Kötülükle olmasa. İyilikle... Sepetine doldurduğu taze yumuraları sunmak amacıyla... Kovasından süzdüğü gömeci ilk ona tattırıyormuşcasına... Ankara'ya uğramışken, çiğner geçerse ayıp olacağından... Sonunda zayıf noktasına basıverir... Seçim "sathı mâiline" girilmiştir. Koltuk tatlı, mühür seçmenin elindedir. Neylersin! Azbiraz eğilip, baldırı çıplağa kulak verirsin... Bağlantıların, inançların, düşüncelerin ne olursa olsun, o küçük adamın, küçücük isteğini yapmak zorunda kalırsın... İşte, demokrasi gelir yerleşir.. On yılda mı, elli yılda mı bilinmez... Zararı yok... Gelsin yerleşsin de, tarih hiç önemli değil... İşin bu ütopik ve romantik yanı olmasa, politikanın anlamı ve değeri de olmaz. Tamam!.. Deseniz ki, gel Cahit Kardeş! Elbirliğiyle, uğrun uğrun, yavaş yavaş ve adım adım o romantizmle birlikte gidelim... Ömrümüz yetmeyecek olsa da, bir gün mutlaka gerçekleşeceğine inandığımız hayale doğru biz de saf tutalım!.. Hepinizin boynuna sarılırım. Demiyorsunuz?.. Eh, sizler büyük işadamlarısınız. Ne romantizmle, ne ütopyayla geçireccek bir anınız bile yok... Özel ve güncel çıkarlarınız, oyunun dışında kalmayı gerektiriyor. Arada bir hakemliğe sıvansanız bile, daha çok seyirci konumundasınız... Oyunu kendi aranızda oynayın dersiniz, anlarım... Çünkü; -Parmağıyla Mahir'i gösterdi...- Bunların Asilçelik, bir tek Kırıkkale'nin red yazısına.. -Talip'i işaret etti;- Emmilerinizin Güney Sanayii, pamuk kredisinin kesilivermesine gümledi...- Yüzünün pembeliğini ışılatarak dikkatle izleyen Necdet Beye baktı; -Banker faciası ise

az daha tasarruf erbabının ucuz parasına üşüştüğünüzden hepimizi uçuracaktı... Ödünüzün kopmasına kim ne diyebilir? Kazanılmışı yitirme, her halde dehşet vericidir. Her dört yılda bir, bu dehşetle karşılaştığım için, ürkünüze hakveririm. Alkışlamam elbet!.. Horlamm da!.. Kendi çıkarları açısından haklılar görüşüm ağır basar...- Sustu!.. Gözlerini tek tek yüzleri donmuş işadamlarının bakışlarına daldırıp çıkardı. İlgilerinden hiç bir şey yitirmemişlerdi. Ama, içlerinin derinlerinde kıvranan bir suçüstü kaygısıyla karşılaşmak yetti Cahit'e. Bardağını kaldırdı. Bekleyeceklerinden güvenli, ışığa tuttu... Viskinin içinde derneşen ışınlar, kristalden gözlerine çakıştı. Bir an, gökkuşağına batıp çıkmışcasına yaldızlandı yüzü... Bardağını bıraktı: -Siz bunu da demiyorsunuz,- diye sürdürdü kaldığı yerden. -Bütün hayatını halka adamış bir adama, bizim oynadığımız görüntüye sen de katıl, böylelikle herkesi aldatalım, diyorsunuz. Aldatınca da demokrasi olmasa bile, öyle görünür!.. Hayır efendim!.. Demokrasi, görünümle olmaz. Bir yaşama biçimidir. Öyle olduğundan da, aldatmayı düşünen, kendisi aldanır. Hem de, bunu anladığında düzeltmesine olanak kalmayacak kadar... İçine girdiğiniz, daha doğrusu sizin ağzınızla söyliyeyim, katılmak zorunda kaldığınız oyun, sonunda sizi çarpacaktır... Çünkü, kendiniz teslim olmuşsunuz.. Konsey oturacak, her bir perdeyi, her bir tabloyu ve sahneyi düzenlemekle kalmayacak... Oyuncuların söyleyeceği repliklerden, yapacakları hareketlere kadar herşeyin mizansenini de kararlaştıracak. Sonra siz ve katılırsak biz, çıkıp meydanda demokrasi oynayacağız.

—O gader değil,- diye kendini toplamaya çalıştı Talip. -Bizim de önerilerimiz olacak!.. Adaylarımız,adamlarımız bulunacak,- dedi onurla. -Başdan gavilleştik!..

—Yahu siz, efendiler boynunuzu bükmüşsünüz!.. Adamlarınız ne yapabilir ki?

—Canım işte!...- Deyip kaldı ilkin Talip Ağa. Sonra, durumunun biçimsizliğinden yakınırcasına kıpırtılarla, ötekilerin destek vermesini bekledi. Ses gelmeyince; -Konsey'in düşün-

düğüyle, bizimki o gader ayrı değil ki!..

—Yani,- diye atıldı Cahit. -Bana aktardıklarınız, sadece Konsey'in kararı değil. Aranızda ayrılık olmadığına göre, birlikte düzenlediniz.

—Yok,- diye yeniden tartışmaya katıldı Necdet Bey!.. -Devlet kendisi karar vermiş... Pek pek üç parti istiyorlar. Hepsi de yeni olacak. Eskiyle bağlantıları bulunmayacak. Biri kadroları bakımından en güçlüsü olarak, iktidar, biri ana muhalefet, biri de oyların çok dağılması halinde yedek... Gerçi, buna pek olanak verilmeyecek ama, yine de tedbirli davranılıyor...

—Siz ne düşünüyorsunuz, bu kesin karar karşısında? Devlet böyle buyurduğuna göre, kendi aranızda üçüne de eşit mi bakacaksınız? Biri "en ziyade himayeye mazhar" mı olacak?

—Devlet partileri karşısında elimiz kolumuz bağlı,- dedi Mahir. -Ne yapabiliriz?

—Biran önce demokrasiye geçilmesini hepimiz istiyoruz,- dedi yeniden Talip. Cahit'in söylediklerini özümsemiş gibiydi. -Dışarısı da böyle istiyor zaten... Avrupa Topluluğuna girmenin koşullarını oluşturmalıyız.

—Süleyman Abi bunu çok isterdi,- dedi yumuşacak Tarık!.. -Ama, gelişmeye karşı olanların yükselttiği anarşi, girişimleri engelledi. Benim aklımdaki Özal'dır... Çok yakından tanırım... Gönlünü, kafasını, değerini bilirim. Bizi bu hendekten sadece o geçebilir...

—Sosyaldemokratları Calp'in eteğinde toplamak istiyorlar, -Dedi Necdet. -Biz açıktan destek veremeyiz. Ama Calp, İnönü'nün yanında yetişmiştir. Devlete sahip bir insandır. Halk Partililer dağılmamışsa, kitleyi toparlaması zor olmaz. Uusu'yu ikna edebilselerdi, devlet partisinin karşısında bir denge kurulmuş olurdu. Edemiyorlarmış. Sunalp'in öne çıkması bekleniyor. Ortanın solunda saf tutamayacağımıza, Sunalp'in görünümünün, kafamızdaki duruma uygun düşmesinin de mümkün olmadığına göre, Özal şanslı... Pek fazla ayırım ya-

pamayız Mahir Bey'in dediği gibi. Ama, benim kişisel görüşüm, demokrasi olacaksa, Hükümeti bir sivilin kurmasına yatkın... Bu yüzden, adaylarım azalıyor. Sunalp'in kazanacağını ummuyorum. Halk buna yanaşmaz. Zaten Ulusu da, yaptırdığı araştırmalarda aynı sonuç çıktığından liderliği kabul etmiyor. Calp biraz cerbezeli olsa, daha fazla etkinlik kazanabilir...

—Halk Patililerin buna yanaşacağını umuyor musunuz?- Sorusuyla yeniden zırhlarına büründü Cahit.

—Neyleyebilirler?- Atağıyla kabardı Talip. -Onların durumu sizinkinden farklı değil ki ağam... Kapatıverirler!.. Kapatınca da, herkes suspus oturur. O yüzden, sizin aklınızdaki iyice hayal!..

—Gerçek ise, Sunalp, Calp ve Özal arasındaki bir yarışmayı hem içeriye, hem dışarıya kabul ettirmektir,- dedi yeniden Tarık. -Beyefendi de belirttiler,- diye Necdet Bey'i gösterdi.- Bu bir geçiş sürecidir. Asker yönetimi seçimle gelene devretmeye kararlı. Hepimizin gerçekçi ve mantıklı olmamız zorunlu... Geçiş dönemini kazasız belâsız atlatırsak, gerisinde yeni düzenlemeler zor olmaz...

—Beş yıl, on yıl nedir?- Sorusuyla ağırlığını yeniden duyurdu Talip. -Bizim şirketler için bile göz açıp kapayana geçen bir zaman. Hele bir seçimler yapılsın. Biz dışardaki dostlarımıza göğsümüzü gere gere, demokrasiye geçildiğini anlatabilelim. Grediler gelsin... Destek verilsin... Bi de Avrupa Topluluğuna girecek hale gelelim... Parti gurmak zor değil... Şincik ayrı boy çekersek, başlangıcı geciktirmekden öteye gitmeyiz. Bu da, bekleyen ne varsa ertelenmesine neden olur.

—Doğru,- dedi Necdet. -Seçim varsa, zaman içinde düzeltilmeyecek şey yoktur. Yazık ki, biz fırsat kaçırmakta üstün bir milletiz. Bir türlü demokrasiyi beceremiyoruz. Kesintiler oluyor... Aradan biraz zaman geçer geçmez, nedenlerini unutuveriyoruz. Anarşi hortluyor... Dış itibarımız düşüyor... Bulanık havayı sevenler çoğalıyor... Zaten yukarıdakinin isteğine göre çerçevelenmiş demokrasimiz, her yanından dökülmeye

başlıyor... Solcular gerdek hazırlığına giriyor... Softalar, pay yarışına... Hiç bir ekonomik taban oluşturmadan, herkes iktidarın nimetlerine saldırıyor. Sonra!.. Demokrasi katılımdır... Açılımdır, derken öyle açılıp saçılıyoruz ki, birisinin toparlaması gerekiyor. Toparlanmalıyız... Özal bana da yatkın geldi. Madem Konsey'in üç adayı vardır, en sivili o... Hem içerde, hem dışarda çok iyi bir görünüm sağlar... Üstelik durumu biraz Gisgard d'Estaing'ni andırıyor... O da de Gaulle'ün Maliye Bakanıyken görevden alınmıştı... Bu da Konsey'in Başbakan yardımcısıyken, istifa zorunda bırakıldı... Halkın belleği nedenlerin ayrıntısına pek itibar etmez. Ama, değerlendirmesi genellikle aynıdır. Kişilik gösterisine bayılır... Biz de destek olursak...- Sonra birden durakladı. Cahit'in gözlerinin içine baktı. Duruluğun dibine kadar inemede. Yapay kalkanına rastlamadığından;- Daha doğrusu,- diye sürdürdü;- Bizden çok sizi destek olursanız, sonrasında uzlaşmalar daha da kolay yürütülebilir...

Cahit, Necdet Bey'in bakışlarına dupduru yanıt verirken; "Breh" diye geçiriyordu; "Pek çok şavalağın ağzı yanacak bu seçimlerden... İş anlaşılıyor. Sunalp'in partisi Genelkurmay'ın kılıcı... Calp çoktan yedeğe alınmış... Konsey, hepimizle iyi oynamakta... Tıpkı bunlar gibi. Hepsine eşit davranacak... Halkçılarla bize de... Hangimiz köteği önce yersek, öteki bir nefeslenecek... Ama, bir öz evlât var... Dünya alem Sunalp sanırken, kartlar çoktan açılmış... Konseyler... Askeri siviliyle Özal'ı bağrına basmakta... Genelkurmay Sunalp'i... Halkçıların aklındakiyle, bizim gönlümüzdeki bir yatak bulur da, akıverirse, siler süpürür bunları. Ama, görünen köy kılavuz istemez Cahit oğlan... Herifler tezgâhlarını kurmuşlar. Sen de sanıyordun ki, işadamları konseyinin köşekleriyle, demokrasinin isteklerini buluşturacaksın. Nah sana!.. Onlar, işi ayarlamışlar. Özal'ın yaldızını parlatmaktalar. Demek ki, Genelkurmay'la,Konsey'in arasında kara kedi var... Aman Allah!.. Süleyman Abim bunu duyduğunda kimbilir nasıl se-

vinir... Ben alacağımı aldım... Yine de, her birinin içindekini dışına çıkarmadan, şu kapıdan çıkıp gitmek yazılı değil. Bunlar bizi istemiyorlar... Ama gözleri kitlemizde... İşe bakın yahu... Amma pazarlık.. Boşuna denilmemiş, has pazarlık, alacaklıyı borçlu çıkarır... Aferin köşekler!.. Biraz daha oynayalım bakalım!"

—Bizden umudu kesin,- dedi Cahit. -Particilik imaret kurmaya benzemez. Bir kez oyları kaptırdınız mı, bir daha geri almanız olanaksızdır. O yüzden, destek falan olamayız. Konseyle uzlaşmanız çerçevesinde, o yük de omuzlarınızda...

—Olur mu?- İvecenliğiyle kabardı Talip. -Neyleyeceksiniz ki Cahit Ağam!.. Parti guramazsınız... Asker gararlı... Seçime giremezsiniz, her birinizi elekden geçirecekler. Onca insanı dama bağlayacak haliniz yok!.. Galdı ki, bunun da yolu bulunur. Seçimlere gatılmak mecburi gılınır!..

—İyi!.. Öyle olsun!.. Bu seçmenin kendi kararıdır. Gider, oyunu verir... Seçeneksizliğin seçeneğinde bunalmazsa, öyle bir dağıtır ki, sonra kimse toplayamaz...

—Siz oyların dağılmasına mı bel bağlıyorsunuz yani,- dedi Tarık. -Bunun da tedbiri baştan alınacaktır. Barajlar, en fazla oy alanın iktidar olmasını sağlar.

—Bir fazla alanın yani,- diye güldü Cahit. -İyi de, bizim insanımız, çoğunluk iktidarına alışkındır. Öyle, yüzde otuz-otuzbeşlerle iktidar olanın Meclis'teki gücü ne olursa olsun, toplumdaki gücü teraziye dirhem olmaz... Böyle bir hükümetin iki yıldan fazla dayanabileceğine sizin aklınız kesiyor mu? Meğer, çok ince bir oyun kurulabilsin... Hükümet edecek olan, yüzde 45'in altına düşmesin... O zaman, katılmayanı, dağıtanı varsa, onları da iktidara sayıp, susar... Ama öyle, otuz-otuzbeşler oldu mu, gayrı önüne gelen bandaklar ki, kendini koltukta tutabiliyorsa, aferin! Kendisi muhtac-ı himmet dede, demokrasiye ne mene himmet ede? Ve siz kimi kandırmaktasınız Allah aşkına? Avrupalıyı mı? Seçim meçim gümbürtüsüne aldanır bazı şavalakları... Ama fit sokup durmakta olanları da hemen karagöz perdesinin ardını gösteriverir...

Ordan ne çıkacak? Askerlerimizin parmakları... Sonra!.. Demorkasi diye gerindiğiniz her yerde, alaylı bir gülüş... Benim hayatım, halkın etkinliğini sağlamak ülküsünün ardında geçti Beyler!.. Şimdi diyorsunuz ki, biz Amerikasından Avrupasına, çok geniş ölçekli ilginç bir oyun düzenledik... Sen de çık şu sahneye!.. Sen de katıl bizlere... Nasılsa bir şey yapamayacaksın. Parti kursan, dağıtılacak... Belki tutuklanacak, sürüleceksin. Nasılsa tepedekilerin isteğine göre yürüyecek her bir şey. Engel olamadığın selde, bir tomruk yakalamak akılların en iyisidir...

—Değil mi ya gardaşım,- diye atıldı Talip Ağa!.. -Eninde sonunda bir noktada buluşacağımıza emindim. Gonuşmanın, tartışmanın güzelliği burdadır. Demokrasi dediğin budur işde... Belki hepimiz ayrı gafalarda, ayrı gönüllerdeyiz. Amma menfaat için, demokrasi için gonuşa gonuşa bir yerlere varacağımız kesin!..

Mahir, Cahit'ten önce gülmeye başlamıştı. Talip'in olayı çarpıtması, havayı iyice yumuşattı. Bundan yararlanan Mahir;

—Konuşmanın uzun süreceğini düşünmüştüm,- dedi. -Ama bu kadar uzayacağını sanmıyordum... Bir yere gitsek de, hem karnımızı doyursak, hem konuşsak olmaz mı?

—Aman gardaşım,- dedi yeniden Talip.- Çok bir önemli gonu var elimizde. doğrusu benim boğazımdan lokma geçmez. Bu memleketimizin, demokrasimizin, geleceğimizin tartışması. Bütün randevularımı iptal ettirttim... İşi bitirmeden, heç bir yere galkmam. Hazır bi çetin ceviz yakalamışım. Dadını çıkarmadan olmaz... Hele bir sonuca varalım. Ondan sonra hepiniz bendensiniz... Varır gideriz bizim köşke... Hanım, köylü gızıdır. Davetsiz misafire alışgın... Heç bir dırıltı sızıltı etmeden bir sofra donadır... Cahit Bey gardaşımız da hoşnud galır umarım...

—Sağolun ağam,- dedi Cahit. -Bu çağrıyı unutmayacağım.

—Bugün ağamızın cömertliği üstünde,- diye dokundurdu Mahir. -Bizim köşk, dediyse enfes bir şölen var demektir.

—Helbet,- diye sürdürdü Talip. -Hem başınıza derde sokmak niye? Sizin edeceğiniz başka mı? Başınıza getireceğiniz de esgi bir paşa?..

—Eh,- diye gülümsedi Cahit. -Deminden beri tartıştığımız "Askeri Demokrasi" olunca, bizi de defterinize yazacaksınız. Kışlada demokrasi, paşasız olur mu? Daha adamlar komutu ektiğinde hepimiz teslim olmuşuz. İçimizin suçluluk duygusu mu, kalıtımımızın paşa tutkusu mu? Yoksa ödlekliğimiz mi?

—Kendini ayır,- dedi hemen Mahir. -Keşke cesaretinin binde biri bizde olsa...

—Tahlili kendileri yaptılar,- diye suskunluğunu bozdu Necdet Bey! -Mecbur olan, mahkûmdur... O yüzden, konuşmamız uzasa da, sürdürelim. Hazır şöleni de kapmışız.

—Bence de,- çıkışıyla tamamladı Tarık. -Bir karara varabilirsek, çok engeli kaldıracak bir zemin meydana getireceğiz. Anladığım kadarıyla, Cahit Bey, bize yardım edebilecek olanların başında geliyor. Hüsamettin Bey'in de etkisini biliyoruz.

—Bunlar,- dedi yeniden Mahir, -öyle adamlar ki, dostluklarıyla öğünmekten başka bir şey yapamayız. Bir kez, ihtirasları yok... Bir politikacıda bulunması gereken en büyük özellik budur, bilirdim. Cahit Bey'i yakından tanıyınca, bütün bildiklerimin üstüne bir sünger çekmek zorunda kaldım. Kendi karizmasının en keskin anında, kendi kararıyla seçim dışı kaldı. Kalmasa, şimdi yasaklılar arasında olacaktı. Yepyeni bir oluşumun kilittaşı haline geldi bir kez daha... Adalet Partisi olayını biliyorsanız, Cahit Bey'i de bulup çıkarırsınız hemen... Şimdi, Konsey'e rağmen, demokratik girişimlerin başını çekiyor... Ancak, Konsey de deneyli. O günlerin bilgilerini sanki bilgisayara dökmüşler. Çıkarıp çıkarıp, sonrasını görüyorlar. Bu kez kararları kesin. Kendi dayatmaları dışında bir politik ortama izin vermeyecekler. Biz bir geçiş dönemi için buna razıyız. Cahit Bey sürekli başka bir gerçeği getiriyor önümüze... Kafasının içinde, bizim ağırlıklarımızın karşısına koyduğu bir şey var. Belirsiz bıraksa da demokrasimizle yaşıt bir

deneyin ortaya çıkarılmasından yana görünüyor. Yasaklar çerçevesine ne yapabileceğini açıklamıyor elbette bu çırpınış. Konsey, geçiş döneminde komplikasyonlar, çıksın istemiyor. Bizim karar ve düşüncemiz de bu yönde. Çıkabilecek komplikasyonlar demokrasi sürecini uzatır diye ürküyoruz. O zaman bütün içtenliğiyle, bizi çekingenlikle, hatta korkaklıkla suçluyor. Hem de korkumuzun bütün gerekçelerini bile bile. Yine de bir anlaşma ortamı bulunması gerek.

"Aferin Mahir kardeş," diye geçirdi içinden. "Sen babanın mirasına yakışacaksın. İhtiyar kurt, uzun yaşayarak, olgunlaşmanı sağlamış olmalı. Ne güzel söyledin. Biz, başından beri bir şeyin ardındayız... Demokrasi dediğin, halksız olmaz. Sizin bütün derdiniz de bu... İşçiler, köylüler, memurlar, emekli, dul ve yetimlerin katılmadığı bir demokrasiyi, yüzyılımızda gerçekleştirmek gibi bir misyona sarılıyorsunuz... Elbet bir zamanlar, bir yerlerde bu da olmuş... İngiltere'de örneğin... Daha düne kadar okur-yazar olmayanlar sandıktan uzak tutulmuş... Ondan biraz öncesine kadar, vergi vermeyenler... Daha da sonrasına kadar kadınlar... Ama, sonuç, bunun istenen gibi bir demokrasi olmadığı noktasına gelip dayanmış. Bir farkla... Orda demokrasiyi, sizin gibi adamlar kurmuş. Bizde demokrasi sizin gibi holdingleri... O yüzden orda gelişe gelişe bu günlere geliyor... Burda darala darala o günlere gidelim isteniyor... Olur mu? Denenir... Tutar mı? İşte bu konuda hükmü hem tarih hem de halk verir... Biz kim oluyoruz ki!.."

—Her zaman anlaşma ortamı vardır,- dedi yeniden Talip. -Şincik, Cahit Bey gardaşımız bize hak verirse, bu parti işlerinden vazgeçerler... Özal'a biraz yer açtılar mı, biz de ağırlığımızı goyuveririz bir güzel...

—Konseye karşı mı?- Diye yeniden anlamazlığa vurarak şaşkın şaşkın sordu Cahit.

—Anayasa gereği Konsey daha yedi yıl başımızda,- diyerek atıldı Necdet. Gözlerinin içi gülüyordu. Cahit'i istedikleri yere

getirmenin çoşkusuna kapıldı bir an. -Konseysiz olur mu Cahit Bey!..

—Eee!..- Dedi yeniden Cahit. -Sonra askeri nasıl tutacaksınız?

—O Konsey'in işi,- dedi Tarık. -Biz o kesime karışmıyoruz.

—Ya olmazlanırsa?

—Sanmam,- diye derin derin soluklandı Talip. -Olmayacak olsa, size nasıl davranıyorlarsa, öyle örselerlerdi Özal'ı da... Tam tersine... Nasılsa kazanamayacak diye, kovuğunu aralık bırakıyorlar. Böylelikle ikibuçuk parti olur... Halkın oyları, daha iyi toplanır. Sağlı sollu devlet partilerinden kaçan, Özal'da birikir... Hem demokrasi görünümü verilir. Hem de geleceğin iktidarına yürüme olanakları...

—Oh ne alâ!..- Dedi alayla Cahit. -Siz buna inanıyorsunuz... Konseyin kurmayları da... Hem biraz önce, geçmişin bütün bilgilerini bilgisayara aktarmışlar... Ordan çıkarıp çıkarıp sonrasına bakıyorlar, diyorsunuz. Hemen ardından da, nasılsa kazanamayacağına göre, görünüme biraz daha cila vurmayı sakıncalı bulmuyorlar. Size bir şey söyliyeyim mi Beyler,- dedi birden. -Ben kurmay subaylarımıza böyle bir ahmaklığı yakıştıramam. Bazılarınız çoktan Sunalp'in eteğin yapışmışken özellikle sizin Özal diye tutturmanız bile durumu açıklamaya yeter... Sizinkilere biraz aklım erer... Ama kurmaylarımız bu bilgi birikimine karşın, kazanamayacak bir partiye oynuyorlarsa, burunlarının ucunu görmüyorlar demektir... Sizin burda saatlerdir uğraştığınız neye? Biz, Sunalp'a alan açalım istiyorsunuz. Açtığımız an, bütün kitle Özal'a kayacak. Böylelikle, Konsey'in ve sizin istediğiniz yerine gelecek. Genelkurmayla bizler de ağzımızı havaya açacağız!.. Sonra siz göğsünüzü gere gere, ülkemizde demokrasi var. Bu züttürük herifler ne istiyor, diye dünyanın dört bir tarafında gezineceksiniz. Doğrusu kim düşündüyse çok iyi düşünmüş... Oyun güzel... Tezgâh hazır... Genelkurmay, bu ilk raundu kaybederse, işi bitmiş demektir. Sonrasını da bir güzel Konsey düzenleyecek. Zaten en iyileri bunlar olmasa, 12 Eylül sabahı

izlediklerimiz, ötekiler olurdu... Ne var ki, buna beni alet edemezsiniz... Bütün çabalarınıza karşın, biz partimizi kurarız arkadaşlar... Konsey de kapatır bir güzel. Ama, şu sizin geçiş dönemi dediğiniz düzenleme de baştan pislenir ya!.. Şimdilik bu kadarı yeter!..

—Yapamazsınız,- dedi kaygıyla Talip. -Bütün dünyayı bize güldüremezsiniz...

—Neden? Sizin ortak olduğunuz düzenleme, dünyayı üstümüze güldüremek değil mi?

—Görünüm önemlidir,- dedi Tarık. -Partiler kanunuyla birlikte dünyanın gözü üstümüzde olacak. Onlara gerçeğe yakın bir demokratik görünüm verebilirsek, dünya da geçiş sürecimizi anlayışla karşılar. Ama, daha işin başında kapatılmış partilerle seçime gidersek, sonraki seçimlerebile gölge düşer...

—Ha şunu bileydiniz,- dedi Cahit. -Ben şuradaki konuşmaları olduğu gibi olmasa bile, anladığım gibi Demirel'e aktaracağım. ne düşünür, nasıl karar verir bilemem... Başka kanallardan da, sizlerle görüşmek isteyecektir. Yüzyüze, daha iyi anlaşırsınız. O'nun adına, ne bir güvence verebilirim... Ne de karar...

—Teşekkür ederiz,- dedi Necdet. -Şu sıralar bir araya gelemiyoruz. Sizin gibi güvenilir bir aracının bulunması, herkesin işine gelir. Olayı çok iyi değerlendirdiğiniz açık. Elbirliğiyle geçiş sürecini atlatmalıyız. Sayın Demirel, yurtsever bir insandır. Avrupa ve Amerika'da muhalefetin koparacağı gürültünün vereceği zararı hepimizin iyi bilirler... Bildikleri için de, diretmekten vazgeçerler...

—Memleketimize her zaman gerekli olan bir insandır,- dedi Talip. -Hele şu vartayı atlatalım... Sayın Demirel, çok yaşlı değil. Sağlığı da yerinde. On yıl nedir? Göz açıp kapayana geçer. Belki oraya bile kalmadan yasakları kalkar, varır yerine oturur...

—Söylerim,- dedi kıvanarak Cahit. -Yalnız kahkahalar ata-

rak: "Biz, ustalarımızın varıp yerlerine oturmasına nasıl izin verdikse, bize de öylesi verilir," derse orasına karışmam... Bildiğim, hiç gözünü kırpmadan da bunu diyeceğidir... Hayatın başka alanlarında boşluk var mı ki, politikada olsun? Ve bir kez koltuğa oturan, kendi gönlüyle kalksın gitsin, yazılı mı?

—Yazılı,- dedi Mahir. -İşte örneği de burda, tam karşımda oturuyor. Sen yani!..

—Ben,- dedi yeniden Cahit. -Biraz ara verdim o kadar. Baksana Mahircığim... Daha bir dönemi bile doldurmadan, yeniden soyunuverdik politikaya... Bize gereksinim duyulduğunu sanmıştık. Anlıyorum ki, siz eskidiniz, diyorsunuz. Kitlenizi verin Özal'a... Önce ötekilerin hakkından gelsin. Sonra da bir güzel sizin...

—Bizim söylediklerimizden çok ötesini konuşuyorsunuz,- dedi Tarık.

—Huyum kurusun,- dedi Cahit. -Elimden gelmiyor başka türlüsü. Ötesi bu... Bir politikacı da, tıpkı işadamı gibidir. Ötesini görmedi mi, iflâs bayrağını çekiverir... Benim niyetim daha uzunca bir süre politika yapmak. O nedenle, ötesini görmeye koşuluyum. Ötesinde de, kitle bir kez çalınınca, bir daha verilmemek yazılıdır. Verilse bile öylesine lokma lokma kıyılır ki, sana mı geliyor, başkasına mı gidiyor bilemezsin.

—Ama, dünyanın isteği de bizim doğrultumuzda,- diye atıldı yeniden Talip.

—Siz, ya politikayı yanlış algılamışsınız,- dedi son derece kesin bir sesle Cahit. -Ya da bütün ilginizi emrinizdeki politikacılarda yoğunlaştırdığınızdan hiç öğrenememişsiniz... Benim anlayışımda, biraz dervişlik yatar... Derviş, dünyadan vazgeçmeden Cenneti bulamaz dostlarım. Politikacı da, dünyayı sırtlayacak kadar özveri içinde olmazsa, beş para etmez... Belki yanılıyorum... Dünyanın fırtınalarına karşı, kendi üfürük gücümle yelken açmayı düşünmek, ahmaklıktan bile ötedir... Ama işte ben o ahmaklığa gönüllüyüm. Demirel ne ka-

rar verir bilemem. Benim yapacağım ise açık... Demirel istemese de, kapanacak bir partinin kurulmasını sağlamak...

—Yapamazsınız bunu,- diye doğruldu Tarık!

—Görürsünüz,- derken, elindeki bardağın dibinde kalan son yudumu başına dikti Cahit. Bardağı, pembe İtalyan mermeri sehpanın üstüne bıraktı... Ağır ağır doğruldu. Hepsinin ayağa kalkamasına aldırmadan; -Baştan kaybetmeyi öğreneli çok oldu beyler, kaygılanmayın,- dedi. -Size de başarılar!.. Umarım oyununuz tutar. Gelecek seçimlerde olmaz ama, sonrakinde görüşürüz bir güzel...- Mahir'in koşarak yanında bittiğini bildi. Birlikte kapıya yöneldiler. Asansöre girdiler... Binanın mermer girişinde asansörden çıkarken;

—Hepimizi çarşafa dolayacağını biliyordum,- dedi Mahir. -Düşündüğüm başıma geldi...- Sonra elini uzattı; -Dostuz değil mi?

—Elbette,- dedi Cahit. Uzanan eli sıktı. Sarıldı, yanaklarından öptü Mahir'i.- Elbette,- diye mırıldandı. -Sen istedikçe!..

HER BİTİŞ, BİR BAŞLANGIÇTIR

Baro kimliği, kalın kapıyı araladı. Görevlilerin gözetiminde görüşme odasına girdi. Tahta sandalyenin üstünde, Kayseri Cezaevi anılarını tazelerken, Ecevit göründü. Hemen kalktı. Sarıldılar. Nedense, Cahit'e karşı mesafeli nezaketini unutuyordu. Sıcacık eli avucunda tuttu bir zaman;

—Umuyordum,- dedi gülerek. -Ama hemen beklemiyordum.

—Neden? Ankara'ya gelir gelmez bir eski dosta, bir sıcak selâmı esirgeyecek insanlardan mıyım ben?

—Olmadığını biliyorsun. Kendi derdine düştüğünde de aklının bir köşesinde bulunduğumu ben bilirim. Ama, öyle zamanlar yaşıyoruz ki...

—Daha bunlar başlangıç Bülent Bey!.. Başlatanlardan biri de sizsiniz. Şurda kaç kişiyiz? Her bitişin yeni bir başlangıç olduğunu kanıtlayabilecek insan sayısı o kadar çok olsa, zaten yeniden başlamaya gerek kalır mıydı?

—Haklısınız!.. Yine de, sevinçlerimizi saklıyamıyoruz işte.

—Zincirbozan'da ne düşündüm biliyor musunuz?- Dedi gülerek Cahit! -Biz hepimiz romantik insanlarız. Duygusalığımız, çok zaman aklımızın önüne geçiyor. Süleyman Beyle siz, Başbakanlık yaptınız. Devlet'in işleyiş ve yürüyüşünü hepimizden iyi biliyorsunuz. Yine de, duygularımızın baskısından kurtulamıyorsunuz. Kendimi ayırdığımı sanmayın,- diye düzeltti aceleyle. -Ben de sizden farklı değilim. Aklın en çok gerektiği yerde, duygularımın seline kapılıveriyorum. Kapılınca da, yüreğimi aklıma takıp sürükleyeceğime, aklımı yüreğime

akıp sürüklüyorum. Sonuç, aynı duyguların coşkusuna girmeyen akıl sahibi, beni sürüklüyor.

—Pişman olmadığını biliyorum,- dedi gülerek Ecevit. -Her halde bana Mahabharatha'dan parçalar anımsatmak istemiyorsun.

—Niyeymiş? Kendi kısır döngüme düştüğümde, en kolay sığınağı bulabiliyorsam, konunun uzmanından saklamak ayıp değil mi? Akıl, duyguyu taşıyabildiğinde insancıldır, diyebilen bir düşünce, bizim gibileri önüne katıp kahkahalarla gülerse, dikilip kalmalı mı? Biz ki, insanı sayının dışında görürüz. Kendimizle bütünleştirdiğimizden. Böyle yapınca da, zamanın ötesinde cevelana çıkıyoruz. Ve zaman, bambaşka bir partisyonun notalarını çala çala önümüzden geçiyor.

—Hiç bir şeyin geçtiği yok kardeşim,- dedi kesinlikle Ecevit. -Siz fırsat düşkünleriyle, gerçek yapıyı birbirine karıştırıyorsunuz. Fırsat düşkünleri, her zaman her yerde bulunmuştur. Olanak kazandıklarında da fırsattan umdukları neyse, tamamını ele geçirmekte duraksamazlar. Sizin zamanınızda doluydu... Benim zamanımda saymakla tükenmiyordu. Özel çıkarlarının iştahında, hepimizi çıtır çıtır yemeye ivecendiler. Ne var ki, biz adalet çerçevesinde paylaştırma zorluğu içindeydik. Öyle olunca da, hepsine, yeterince karşılık vermemiz mümkün değildi. Tez zamanda üstesinden gelmemiz de... Şimdi, ilk kez kendileri ortalıkta. Bizden de, sizden de yüz bulamayanlar diyemem. Yüzü hep buldular. Hepimize, kendi çıkarını düşünürken, bize uşaklık edecek insanlar da gerekliydi. Bunaldığımız zamanlar bir ahmakça yağlamayı güç kaynağı sayacağımız anlardı. Fırsat düşkünü yanaşmasını bildiği kadar, kollamasını ve kavramasını da iyi bilir. Biz ayırımına varıncaya, kendi parsasını toplamıştır, diyeceksin. Her yanımızdan sıkıştığımızda biz de bir anlık zamanı kazanmışızdır ya... Şimdi değişen bu. Bizim tükendiğimizi sandılar. Askere yanaştılar. Ve burdan hız alarak, kendileri ortalığa dökülmek zorundalar. Artık gözetimimizden de baskımızdan da

kurtulmuş durumdalar. Yine bizi suçlayacaklar. Her türlü kusuru bizim üstümüze atacaklar... Haksız sayılmazlar. Çünkü, üç buçuk yıldır gösterdiğimiz dayanışmayı, öncesinde beceremedik. Sayın Demirel'in "Genelkurmay'ın darbesini nasıl önlerdik," savunması aklın ürünüdür. Ama, yüreğe takılmış aklın mı, onu sürükleyen aklın mı, geçen zaman gösterdi... Önleyemediğinin bastırmasına da razı olman, yine aynı aklın gereği... Sanırım, romantizmimiz burada başlıyor. Vurgulamak istediğiniz buydu...

—Ne ilginç,- dedi yeniden Cahit. -Sizinkilerle pek keyifli seminerler yaptık Zincirbozan'da... Eski yeni tartışmalarını unutup, yepyeninin ipuçlarını aradık..

—Umarım buldunuz?

—İpuçları ortadaydı. Sizin "seçimleri yapsınlar, zamanı ancak gelir," larınız, İşadamlarının, "Geçişi Konsey'in düzenlediği gibi atlatalım"ıyla aynı gelmişti bana. O yüzden partinin kurulmasında direttim. Biraz da, kendimizi yeni arayışların kapısına yöneltmek amacıyla... Benden deneyliymişsiniz. Kitlenin zorla gitmesiyle, bizsiz karar vermesi arasında pek büyük bir ayırım yokmuş. Var sanıyordum. Zorla giderse, çabuk pişman olur... Oysa, o bizden akıllı... Ya da geniş görüşlü. Dönemini tamamladıktan sonra bile eksiği varsa, beklemesini biliyor. Bizim acelemiz ne?

—İçinde olmadığımızdan tümüyle dışında kalma korkumuz!..

—Bu kadar basite indiremem...

—Yaşamın kendisi sade ve basit değil mi kardeşim. Şöyle kendimize bir bakalım... Sayın Bayar'la görüştükten sonraki izlenimlerinizi Paşama anlatırken söylediğiniz bir tümceyi anımsıyorum şimdi. Biriniz burda, iktidarın başında, biriniz orda hapisane koğuşundasınız... Ama, bizlerle kedi fare oyunu oynuyorsunuz!.. "Paşamın gülüşü, halâ gözlerimin önündedir. Nasıl kızmıştınız." Madem oyun kendi aranızda, kendiniz anlaşıp da, bizi top koşturmaya zorlamasaydınız!.. Siz bunu bilmeyecek insanlar mısınız? "Gülümseme zırp diye dur-

muştu biliyorsun.'' Üstesinden geleceğini sandım ''sözcükleri birer balyoz gibiydi... Biz de sanılarımızın oyununa geliyoruz zaman zaman. Buna karşı bir tek yüreğimiz var... Artık aklımıza takıp mı gideceğiz, ardında mı sürükleneceğiz, olaylar ve durumlar belirliyor.

—Ben bir türlü buna katılamadım sayın Ecevit,- dedi gözlemcinin gözlerine baka baka. -Biz devleti yönetmeye kalkışıyoruz. Olayları ve durumları üreterek, yöneltmek birinci görevimiz. Yelin ardına takıldık mı, herşey kayıp gidiyor. Hükümet, iktidarın, yani toplumun gündemini belirlemeli. Muhalefet, genel gündemini itici gücünü oluşturmalı. Bunların arasında ya da dışındakiler ise, arayışların tohumlarını taşımalı. Olmuyor... Azınlık ürküsü, iktidar hırsıyla bütünleşti mi, gündem ellerimizden kayıveriyor. Yeniden başlarken, olacağı bilerek başlamak iyi... Bildiğini engellemek, aynı ölçüde geçerli mi? Sanmıyorum. Galiba biz duygusallığımızdan, bütünleştirmey beceremiyoruz. Onca sopaya karşın, duygusallığımızdan biraz kurtulsak.

—Olur mu? Biz, devleti yönetmek için yüzyılların mirasıyla dünyaya gelen haneden veliahtı değiliz ki... Dört yılda bir, pardon yeni Anayasamız gereği, olabilirse beş yılda bir yeniden seçilip halk adına yasama ve yürütme erkini yüklenen kişileriz. Duygularımızdan arındığımız an, insanımızdan da arınırız. Arınınca, salt yönetmeye doğmuş soylulardan hiç bir farkımız kalmaz. Kalmaz da, saltanatı yeniden kim getirebilecek? Şuraya baksanıza sayın Özkan!.. Salt Çankaya'yı elde tutmak adına, Genelkurmay'ın girdiği riskleri bir düşündüğümde, benim tüylerim diken diken oluyor. Salt bunun için, taraf olmaktan çekinmiyorlar. Taraf olan bir ordu, zaman içinde nereye varır? Toplumun bir yarısının güvenmekten kaçındığı bir güvenlik gücünün acısını kim çeker! İttihat Terakki, Hürriyet İtilaf çekişmelerinin getirdiği nokta neyse, gidiş oraya olmaz mı? Politika, herşeyden önce iktidar olmayı gerektirir. Taraf olan bir ordunun politikası da iktidar olmaya ağırlık

verecektir. Solcular diyecek, kıyacak... Sağcılar etiketiyle bastıracak... Bunlar, her iki kanatta da yüzde üçlük, ya da beşlik toplamlar veriyorsa, geniş kitleler üzerinde fazla etki uyandırmaz. En azından ilk dönemlerde, insanların inanç ve düşünce özgürlüğüne bile önem vermeden, yapmasalardı, etmeseierdi, denilebilir... Ama çoğalıyorlarsa... Bir toplumun bütünüyle taraf olma gibi bir durum doğuyor demektir.

—Ve yarın, bu taraflık, batmaya, acıtmaya, incitmeye başladığında, hesaplaşmanın ivmesi de artar, diyorsunuz. Benim de düşündüklerim aynı. Bizim partiyi kapattılar. Sizin partileşme çabasındakileri de yanımıza katarak Zincirbozan'a sürdüler... Biz orda, suspus olacağımıza, sizin dışardaki kavganıza katıldık duraksamadam. Çünkü, bu taraf olmanın tuzağına düşmüştük. Yazgı birliğimiz, çıkışlara katılmayı zorluyordu. N'oldu? Bizi toz duman ettiğini sananlar, ilkin birbirlerini yediler... Yeni yeni düzenlemeler sözkonusuysa, yeni yeni tırmanışlar da gündemde demektir. Üruğ ve Saltık paşalar arasındaki çekişmenin rövanşına çok var... Evren Paşa seyirci görünümündeyse, o uzun zamanı kolladığından öyledir. "Eskiye rağbet olsa, Bitpazarı'na nur yağardı," özdeyişini boşuna yinelemiyor. Eskiden sıyırıp atmak hevesinde. Toplum da yenilikçi. Bundan hiç kuşku duymadım. Her yeniyi, akıl almaz bir açlıkla yutuyor. Özümsüyor mu? Alışılmadık, biraz mide rahatsızlığı yapacak. Doğal bir durum. Ama, partilcilik öyle değil. Sizinki de, bizimki de, köklerini ta Kurtuluş Savaşından alıp getiriyor. Hatta daha bile önceden. Ateşten günlerin tarihsel uzlaşması bir kez daha yinelenir mi? Yukarıda sanmam. Ama, aşağıdaki uzlaşmayı hiç bozmadı... Kaç kez yenilendik... Büyük Türkiye Partisi'ni kurarken, bir anda ülkenin dört bir yanında örgütlerin dikiliverdiğini gördüm ben... Sizinkiler de SODEP'te aynı şeye tanıklık ediyorlar. Üstelik siz karşıydınız. Herkes biliyordu. Yine de partici, partisiz olamıyor... Daha soldakiler bile. Nerdeyse, üçte ikileri hapisanelerde, geri kalanın yarısı soluğu dışarda almışken, parti peşinde... Hiç bir değeri olmaksızın, parti lokalinde Türki-

ye'yi yönettiğini sanan adamı, kahve köşesinde pispirik oynamaya tutukladın mı, yerinde duramıyor sayın Ecevit.- Siz dursun, dediniz. Kitlenizin büyük bir bölümü SODEP'e kaydı bence. Yılgın buldu sizi, yüreğinizden ötürü buralarda yatarken. Tek başınıza çıkış yapmanızı, kendisine güvensizlik sayıyor... Ve size bağlılığını yitiriyor. Onun yerine, parti kurup önüne düşmeliydiniz. Ta 1963'te bana bir şey söylemiştiniz... "Menderes odunu aday göstersem seçtiririm, diyordu... Siz odunu lider yapsak, götürürüz gerçeğini kanıtladınız..."

—Beni de seçkinlikle suçluyorsunuz öyle mi sayın Özkan? Kaç kez belirttim. Kaç kez uyardım. Olanaksızı zorlayarak can yakılacağına, kendi canımın yanmasını yeğledim. Ve sizin tarafınızdan bile suçlanıyorum.- Yüzü aydınlanmıştı. Bakışları duru, tiki zıplamayı çoktan unutmuştu. Kendi sorunlarından birinin açık yanıtını bulmaktan hoşnut, sevgiyle bakıyordu Cahit'e. -Hem de kendimi savunamıyacağım bir durumda... Eksiğim, politikaya milletvekili olarak başlamak sanırım... Sizin gibi, ilçe tabanından gelseydim...- Durdu bir an. Gözlerini kırpıştırdı. Yüzündeki gülümseme büsbütün yayıldı. -Peki kabul,- dedi hemen ardından. -Eksiğimi gidermek için, elimden geleni yapacağım. Ama, sayın Demirel, busbütün tepeden indi, öyle değil mi?- sorusunun hemen ardından başını salladı.- Sahi, Büyük Türkiye denemesi, sayın Cindoruk'la, sizin patentinizi taşıyor bildiğim... Kaçınamazdı, anlamı mı çıkıyor buradan? Bu da kabulüm...SODEP veto yemeseydi, bütün bu kabuller o kadar etkin olmayacaktı savınıza da bir şey demiyeceğim... Çünkü, artık olmasaydı üzerinde duramayız. Ama sözünüz doğru... Partici, partisiz olamaz. Özellikle taban, hiç olamaz... Peki lidersiz... Üretir, diyorsunuz. Üretsin öyleyse... Ben elimden geleni yapacağım. Belki bundan ötürü bir seçim yitirecek... Ama başsız gövde, gövdesiz başla aynı niteliktediri de öğrenecek bir iyice...

—Nasılsa iktidarı yitirdi bizimkiler, diyorsnuz,- dedi Cahit. -Çok uzun bir yol seçmekte sakınca yok. Kısasında biz de tutunamadık. Ama yenisi hazır... SODEP'in başına gele-

ne varız. Siz de varsanız!..

—Elbette,- dedi gülerek Ecevit. -Teşekkür ederim..- Derken de, gözlemcinin kıpırdanmaya başladığını görmüştü.

—Teşekkür etmesi gereken benim,- dedi doğrulurken Cahit. -Özlem gidermeme izin verdiniz. Sanırım, bu bir başlangıçtı...

Ankara Cezaevinden çıkarken, bir sarı duvarlara, bir ışılayan güneşe baktı... "Onun işi bizden zor," diye geçirdi. "Yeniden cadı kazanına girmeye hazırlanıyor. Hem de kazanın altını kendi elleriyle tutuşturarak!"

★

★ ★

Straus Hupe'yi her görüşünde, Cumali'yi anımsamasının nedenini bir türlü çözemiyordu. İsveç Büyükelçisi'nin kokteylinde, fıldır fıldır yanına sokuluverince, "Benziyor," diye geçirdi. "Dişlerini söküp alsam ağzından, tıpkı bizim Cumali Dayı... Koskoca ABD'nin, Ankara'ya bula bula bin yaşındaki bir adamı seçmesi ilginç. Ama bu benzerlik, insan çift yaratılmıştır, sözüne hak verdirecek kadar açık... Üstelik bu da patavatsız. Pat diye söylüyor lafı... Belki bu yanları daha da düşündürücü. Çok bilmekten mi, çok yaşamaktan mı, yoksa dünyaya boşvermekten mi kaynaklanıyor, belirsiz..." Elçi'nin titrek yürüyüşlerle küçük salona doğru sürüklemesine katıldı. Yorgunluktan öyleymişcesine kapıya yaslanıvermesini görmezlikten geldi. Küçük salonda kimseler yoktu. Kalın duvarlarla, maun kapı, her sözcüğü sağır kulaklarında yutmanın ağırlığındaydılar.

—Biz Özalcıyız,- dedi damaklarında tükenen bir sesle Hupe!.. -Eskiden Demirelci olduğumuz kadar... Halkınız da yeniden yana. Sizin fazla şansınız yok. Bir restorasyon süreci tanımanızda çok yarar var... -Cahit'in bakışlarının katılığına daldı bir an. Sonra gözlerini çekti. Kapıya, duvarlara,tavanın kartonpiyeleriyle, kristal avizesine baktı. Apliklerin yanında ışılayan tablolarda dolandırdı bir an. Yüzüne bakma-

dan; -Stabilizasyonun devamı zorunlu,- diye sürdürdü. -İç dinamiğiniz gerektiğinden fazla zorluyor. Ortadoğu çıkarlarının tam ortasında, bir Almanya serüvenine kimse yanaşmaz. Sürekli artıyorsunuz. Kaynaklarınızı insan varlığına aktarırsanız, gücünüz sertleşir... Borçlarınıza aktarırsanız, istekleriniz kabarır. İkileminiz açık. Bizimki de... Yepyeni bir dünya oluşturmanın peşindeyiz. Küçük müttefiklerin komplikasyonlarla, çizginin dışına çıkması, bizi zorlar. On yıl halkınız için çok uzun bir zaman sayılmaz. Daha çok ürersiniz. Daha çok artarsınız... Düzenlemelerde sabırlı olmak kimseye bir şey kaybettirmez. Biz süper uzlaşmayı sağlarsak, önünüzde açılacak kapıların ihtişamı, hepinizi şaşırtacak kadar büyük... Halk için demokrasi o kadar önem taşımıyor. Ekmeğinin güvencesini sağlayacak barış ortamı bulundu mu, ona yeter. Siz çomaklamazsanız, gökyüzünün bulutları arasındaki şimşekler ve yıldırımlar yeryüzündekini pek ilgilendirmez...

"Vay anasını," dedi. "Benzerlik boşuna değildi demek... Bizim Cumali Dayı da, Kocabeyoğlu da, dişsiz ağızlarıyla, bakışlarını gökyüzüün bulutlarına dikerlerdi hemen. Ordaki şimşeklere, yıldırımlara göre ahkâm kesip, yağmurun serpintilerini hesaplarlardı. Bu pimpirik de öyle... Patavatsızlık ediyor. Ama bunu öğüt verircesine yaparken, bilgi de aktarıyor... Hay anan öle Büyükelçi... Bizi yeniden ketempereye getireceksin öyle mi?" Gülümseyerek baktı gözlerine ihtiyarın;

—Zemberek boşandı,- dedi. -Stabilizasyon sizin umduğunuz kadar sürmez. Bizim köyler, daha şimdiden politika konuşmaya başladılar. Bu seçim gitti gider... Bir sonrakinde de bir İngiliz oyunu edilir... Ama, benim gördüğüm, sizin on yılınız zor tamamlanır. On yılda, on milyon yeni insan giriyor bu topluma. Stabilizasyonunuz bunları nereye yerleştirecek? Şu açılacağını varsaydığınız yeni kapıların ardında şölen mi var? bir bölüğümüzü Arapların içine salacaksınız belli... Bir zamanlar, bizim işçi militanlarımızdan biri, "Osmanlı'yı yeniden diriltmenin mümkünü yok," diye kestirip atmıştı. Hem

de sizden çok çok önceleri... Cumhuriyeti kuruncaya kadar, koskoca bir imparatorluk harcadık ekselâns!.. Kapıların ardındaki şölen ne kadar çekici olursa olsun, kendi soframız herşeyden daha zengin görünür bize... Anadolu toprakları verimlidir. İşlemeyi bilirsek, bütün o kapılardan umulandan fazlasını, kendi ellerimizle derleyebiliriz. Hem bakarsınız böylelikle, sizin uyguladığınız yöntemi de yineleriz kimbilir!.. Biraz para, biraz akıl, biraz da gizli bağlantılarla, usta diplomatlar, emme basma tulumbanın bir benzerini de buralara kurar... Ama, on yıl az zaman değil. Bu süre içinde sizin emdiğinizi, biz oralardan çekebilir miyiz? Sanmıyorum. Sanmadığım için de, sizin program on yılı zor doldurur gibime geliyor. Hem zaten baksana, bizim askerler de, kendi sınırlarını dokuz yılla kısıtladılar. Oraya kadar, çalkantılar gökyüzünün bulutları arasında olabilir. Kim kimi kündeden atacak, seyreyleriz... Ondan sonra, kapışma kaçınılmaz. Devreye giren on milyon, benim de oyum bulunsun deyiverirse, sizin düzenleme sil baştan edilir...

—Sabırlı olmalısınız,- dedi yeniden Hupe! -Dışsatımınız artıyor. On milyara ulaşıp, aşacaksınız. Dış borçlarınızın çoğunu kendi ürettiğinizle karşılayacaksınız. Böylelikle, boynunuz eğrilikten kurtulacak!.. Bir kez borçlarınızı bitirdiniz ya da dısticaret fazlasıyla, güvence sağladınız mı, siz de koşul belirleyebilirsiniz...

—Sağolun sayın ekselâns!..- Diye güldü Cahit. -Şuralarda ilk kez dolaşıyor olsaydım, ağzımın suyunu akıta akıta, bağdaş kurar beklerdim... Ama, bizim masallarımız geride kaldı... Dışsatımımız azken, domatesin kilosunu köyde otuz sente satıyor, kentte otuzbeşe yiyorduk... Dışsatımımız arttı. Borçlarımızı daha kolay ödüyoruz. Ama, domatesi köyde yine otuz sente satıp, kentte altmış sente yemeye başladık. Bunu şimdi üreten de, tüketen de ayıramıyor... Otuz sent, büyük paraymış, altmış sent küçük paraymış gibi bakıyor daha... Olay yeni... Birkaç yıl daha geçsin... Bunun kendi lokmasından koparılıp alındığını bir anlasın, o zaman hepimizin midesini deş-

meye kalkıştığında, siz yeniden Demirelci, Ecevitci, olursanız, bu sözlerinizi neyleriz?

—Eskilerin yanına koymak o kadar güç değil,- dedi bütün patavatsızlığıyla Hupe. -Diplomat sözü, merkezinin kararıyla bağlıdır. Sonuçta, benim yerime başka bir elçi gelir. Size yenilerini o söyler... Değişikliğin erdemine inanmıyorsanız, bu biraz da sizin sucunuz... Yanıbaşınızda Ortadoğu var. Kaynayan bir kazan... Hemen üstünüzde bakir bir pazar... Süper uzlaşma, bütün bunları sizin avuçlarınıza doldurur. Yeter ki, içerden fazla sıkıstırıp, erken çıkışlarla, yanlış girişimlere neden olmayasınız...

—Yani, sizin sınırlarınızın ötesinde de alanlar mı var ekselansları?- Dedi birden Cahit. Büyükelçi'nin dayandığı kapıya sıvaştığını sandı biran. Bacakları titremiş, gözleri kırpışmaktan nemlenivermişti. Sezmeden açık vermenin utancıyla, gözlerini kaçırdı.

—Her zaman, herkesin yapacağı bir şeyler vardır,- diye mırıldanmadan edemedi. Yakalanmanın bozgununda, Cahit'e dik dik baktı ardından. -Biz kendimize göre düzenleriz. Kendine göre düzenleyeni, düzenimize uydurmak isteriz. Ama, biliriz ki, bütün ilişkiler tarafların çıkarlarının çakışma noktasında uzlaşmaya varır. Büyük devlet, seçeneksiz kalamaz. Etkin ya da edilgin dostluk çercevesini sürdürmeye özen gösterir. Sözlerini bozmadan, mümkün olduğunca kendi imajını koruyarak uzlaşmalara açık durmak da politikasının içinde yer bulur... Yeni, eskiye massedemiyorsa, en azından eskinin yenilendiğini düşünmeye zorlanırız. Üstyapıda değişikliğin sonu geldiğinde, altyapının isteklerine boyun eğiyor görünmek, pozisyonu yitirmekten yeğdir...

"Aferin bize," diye kendi kendini alkışladı Cahit. "bizden ürküyorlar. Tasfiye planları, diretmemiz sonucunda revizyona uğradı. Şimdi, uzlaşılabilir, uzlaşılamaz seçimi yapmak zorunluluğu duyuyorlar. İran, bunlara birazcık ders vermiş... Bütünü yitirmek korkusu, kopardığını kâra dönüştürmüş. Ama,

sözleri yine anlamlı. Görünürüz, diyor. Demek ki bütünüyle varız diyememekte. Biraz yakın gelecek. Sonra, pundumuzu kollayacak. Ve bulur bulmaz, yeniden kendi gücünü ve istencini dayatıverecek. Paşa, boşuna dünyanın dört bir yanında olup bitenlerden nem kapmıyordu... Osman Usta boşuna Çin'den kalkan bulut olaki senin tarlana tufan indirir, demiyordu... Amerikalılar, kendi kardıkları helvanın yanına bir şeyler de ister durumdalar.Neden? Ortadoğu'da sıkıştılar. Bir süper anlaşma, egemenlik alanlarını yeniden belirlerse, kavgasız bir Türkiye'ye gereksinimleri çok. Hay anan öle Cahit. Sen de, direttik de, ondan yumuşattık, diyorsun he mi? Direten başkaları da var, diyemedin."

—Bizi bize kırdırmaktan mı ürküyorsunuz,- dedi yeniden. Biraz daha açma gereksinimi duyduğumu belirtircesine. - Yeterince ders almadığımızı sanıyorsunuz...

—Aldığınızı biliyoruz. Pazarlık kapılarını açık tutmak istiyoruz. Belki böylelikle, solun tırmanışını engelleriz. Çok sağa ağdırılan yerde, ya dinn yükselişi sözkonusudur bildiğim, ya solun... Sizde ilginç bir durum var... İktidar seçeneksiz kalınca, hem din yükseliyor, hem sol... Taban dine döndükce, aydınlanın ateé kesimi de radikal solla bütünleşiyor. Seçenek kaygısı, kesimlerin birbirine düşman olmasını engelliyor. Hem dinsel bir antiemperyalizm, Humeynicilik, Kaddafıcilik alıp başını gidiyor... Hem sosyalist kesimlerin bağımsızlık özlemleri yükseliyor. Ulusal Kurtuluş Savaşının benzeri bir kompozisyonla karşılaşmak şaşırtıcı... Softayla komünistin omuz omuza bize karşı bütünleşmesi ise, Sovyetlerin işine yarar. Bu da Kurtuluş Savasınızın bir mirası... Mollalarla, Bolşevik Taburunu aynısafta birleştiren güç, askerliğinizin bir gereği mi, ekonomik yapınızın özelliği mi, yoksa o uçta ya da bu uçta, sizi ulus yapan bir nitelik mi, bunca araştırmamıza karşın çözemedik. Belki üçü birden. Ama şaşırtıcı bir kompozisyon. Şaşırtıcı olan da, hesapları bozmaya yeterli.

—Bizi hesapsızlıkla suçlayamazsınız...

—Allah korusun ekselâns,- dedi gülerek. Bardağındaki vis-

kiyi yudumladı gözleri ışılaya ışılaya... Amerika'nın bu görüşe gelmiş olması bile hesabının gücünü gösterir. Pundumuzu kollamaya çekilmesi de bizim akıllı davranmamız gerektiğini.

—Sizi inceledim Özkan,- dedi Hupe. -Yirmi yıl önce bizimkilere aşağı yukarışu size söylediklerimi söylemiştiniz. Elçilikteki bir yemekte dedikleriniz, o zaman, sizin üzerinize yapılan hesapları saptırmış... Aradan bunca yıl geçince, hesapların düzeltilmesine yararsa, doğrusu sevinirim.

—Bizim eski bir özdeyişimiz vardır ekselâns,- dedi Cahit. -Sayılmayız parmağınan, tükenmeyiz kırmağınan, deriz... Sayıma girebiliyorsak, zaman bazı gerçeklerin kabulünü zorladığından... Elbette sizin de, uşak yerine dostla, korku yerine güvenle uzlaşmak zorunda kalmanızdan... Yirmi yıl az değil. Her birimizden alıp götürdüğüyle, getirip verdiği tartıldığında, ne eksik, ne fazla düşünülmeli... Ama, sağda da solda da, bizim gibi ortaya demir atmışlarda da, boyun eğip beklemek yerine, söke söke alma tutkusunu geliştirdiği kesin... Artık hepimiz istiyoruz ki, acıların yerine, tartışmanın keyfi gelsin... Sizinle, kendimizle, komşularımızla... Ve acı, karşıdan geldiğinde acıtalım... Şeker uzatılıyorsa börek baklava acalım... Geçmiş yeterince ders olduysa...

—Olmasını isterim. Ama, biz büyük devletiz...

—Anlıyorum ekselâns... Yeri gelir, el verir, destek olursunuz. Yeri gelir, kündeden atıverirsiniz. Açık konuştuğunuz için teşekkür ederim,- derken ağır ağır sırtını kapıdan çektiğini gördü... Dirseğinden tutarak, tabloların yanına sürükledi;- Bakın,- dedi,- Büyükelçi müthiş bir resim meraklısıdır. Gan'la Erik Olson'un arasına Nuri İyem yerleştirmeyi unutmamış... Hepsi de kırsal insanları konu ediniyor. Birbirlerinden ayırımlı... Ama, ne güzel bir arada olunca... -Derken kapının açıldığını, insanların küçük salona dolmaya başladıklarını, onların resimleri tartıştığını duyunca, yanlarına sokulduklarını bildi.- Toprak nerdeyse aynı... İnsan pek değişik değil... Renkler... Fırça vuruşları ve gösterilmek istenen ayrıntılar belirliyor yapanı... Ne ilginç!..

—Resme hiç böyle bakmamıştım,- diye güldü Hupe. -Doğrusu ilginç bir değerlendirmeniz var. Düşününce, haklı olduğunuza inanıyorum...

★

★ ★

Evin sarıltılı ışıkları Güniz Sokağa taşıyordu. "Divan Kurulmuş," diye geçirdi girerken. "İşler hızlandı mı, evin salonları dolup boşalıyor. Biraz sertleşti mi, bizden başka girip çıkan yok... Hepimiz alıştık artık... Özellikle bürokrat takımının, havaya göre yelken açması, doğal geliyor. Çankaya eteğinden sızan kokuya göre vaziyet alıyorlar... Dün, bunlarla işgördük... Yarın hepsi buyruğumuza girecek. Elbet, becerebilirsek..." Salon büyüklüğündeki odanın bütün koltukları doluydu. Demirel, alçak masanın ardına kurulmuş, üstüne yığdığı kitapları, dosyaları, gazeteleri her girip çıkanın dehşetine sunuyordu. Sabahın erken saatlerinden, gecenin geç saatlerine kadar durmadan gelip-gidenle söyleşen bu adam, bunca yayını nasıl izliyor? Sorusunu havada bırakmak pek hoşuna gidiyordu. "Bir bilen," lafı tutmuştu. Cahit'in girdiğini kocaman gözleriyle izler izlemez yer gösterdi. Özellikle yerel örgütlerden gelip gidenler, divandakilerin ellerini sıktıktan sonra, zorluklarını anlatıyorlardı. Particinin, partiyi yitirmiş olması en büyük acıydı... Yeniden kavuşması ise, eski bir hızın kıpırtısını getiriyordu.

—Asıl bunlar,- diyordu Demirel, -Bana yaşama gücü veren bunlar oldu...- Cahit'e yan gözle bakarak, -yalnızlığımı paylaştılar... Herkesin suçluluk duygusu içinde kıvrandığı dönemlerde, yayan yapıldak kilometreleri aşarak bana ulaştılar. Günlerce karşı tepede oturup, voltalarımı saydılar. Toplumu liderler yönlendirir... Liderleri de toplumu. Onların karar ve azmi, yarım kalanın tamamlanmasına güç verdi... Bizler ve bunlar... Aynı noktada buluştuğumuz zaman, yapay olanı sürüp atarız. Bir eyyam, saltanat sürsün kim istiyorsa. Bu insanlar tabanda, biz de burda isek, yarın gün yeniden doğar. Doğar

da, bizimle tartışmaya girebilirler mi? Askerlere kimler yanaştı. Bize başka gösterirken, onlara değişik bilgiler verenler kimlerdir? Sürekli üstünüze geliyorlar. Kanun yoluyla yıkamadıkları ne kadar pislik varsa, bize yüklemek istiyorlar. Sonra kendi aralarındaki kapışmalara katılmadık diye, cezalandırıyorlar. Bizim yerimiz bunların yanı. Ancak bunlar isterse gideriz...- Derken Cahit'in bakışlarına yakalandı. Durakladı bir an. -Bundan sonrasında hata yapmamaya mecburuz,- diye savurganlığını topladı.- Kötüsünden korkan, kötüsüne hazır olmalı. Çekingenliğimizin gerekçeleri zaman içinde anlaşılacak. Gelen, gideni aratır denilmiştir. Sayın Özal'ı bilirim... Partisi, asıl kaynağında yer bulamamış hiziplerle, bir cemaatin omurgasından oluşmaktadır. Onların da kendi aralarında çekişme var. Biz bunlara katılmadık. Katılmayacağız. Taban ne karar verirse, onunla yetineceğiz. Bir mühendisle, bir kurmay kurnazlığa vurursa, işimiz zorlanır. Zoru, oyla yenmek boynumuzun borcu...

Gelenler, gidenler... Sözü yarısından alıp taşıyanlar. Gazeteciler... Pari örgütünün yöneticileri... "Doğru Yol burda," demekten kendini alamadı. "Biz orda oturup kararlar alıyoruz. Uygunluğunu burası onaylamadan, bir il başkanına sözümüzü geçiremeyiz. Halkımızın bu devamlılık ve bağlılık duygusu, gerçekten yaşama nedeni olacak kadar büyük."

Ortalığın tenhalaştığı bir an, Demirel yerinden doğruldu. Cahit'i kolundan çekiştirerek arkadaki asıl çalışma odasına aldı:

—Radionov, denk getirip Amerika ile anlaşmaya kesin kararlı olduklarını söyledi. Bizim durumumuz pek aydınlık değil, ama, füzeler pazarlığı böyle bir anlaşmayla biterse, hepsi gözlerini bize dikeceğe benziyor... Teknoloji, yerini konvansiyonele bıraktığında, insan gücü gerekenden fazla önem kazanır. Kazanılmış mevzileri yitirmeyi de kimse göze alamaz. Bizi bir kez daha mı verecekler dersin?

—Nereye? Orta malı mıyız biz? Kendi aralarında anlaşma-

ları kötü bir şey değil. İstedikleri gibi koklaşsınlar. Tepinmeleri elbette bizi rahatsız edecek. Ama, kim kimi nereye veriyor? Ne değişecek? Hupe, uzlaşmadan söz ediyordu. Biz tırmanabilirsek, seslerini çıkarmayacaklar. Ancak, bütün ağırlıklarıyla iktidardan yana olduklarını da biz bileceğiz...

—Ha!.. Tamam,- dedi Demirel. -Rodianov, bunu ima etmek istedi anlasılan. Bunlar aralarında casusluğu kaldırıyorlar yahu!.. Ağız ağıza söyleşiyorlar... Bu bizi serbest bırakacaklarını gösterir... Onlar ne verirse, bizden o kadar... İyi, gözlemci kalırlarsa, diyorduk. Borcumuz azalacak. Ama, biz tırmanabilir miyiz?

—Bizde söz namustur abi,- dedi Cahit. -İktidar falan ayrı konu. Ama, adam bir seçimde değişmez... Kendince tutmak için gerekçeleri geçerlidir. Hele biraz daha, der. Dönmek için erken... Henüz bu dönemdeyiz. Hupe sözde gevezeliğinin arasına sıkıştırıverdi. Ama, onların asıl korkusu, son anda kendilerine karşı bir fırtına kopmasından. Fehmi Çok da, demokrasiye geçiş hızlandırılmazsa, komünizmin geleceğni söylüyormuş önüne gelene... Amerikalıların kaygısı da buydu... Softalarla, militanlar, Kurtuluş Savaşındaki gibi birleşirlerse, tehlike büyür, diyor. Kendi kriterlerine göre inceleme yapıyorlar. Sonra, aynı yöntemle işin içinden çıkamıyorlar... Galiba avantajımız bu... Asker-sivil, aydını-seçkiniyle üst tabakayı avuçlarının içi gibi biliyorlar... Toplumun alt kesimlerini çözemiyorlar bir türlü... Bize oynadığı oyunu, onların soruşturmacılarına da oynuyor besbelli... He, diyor.. A'a, diyor... Ve ölçülere vurduklarında, bir türlü kesin sonuç alamıyorlar... Bunlar, altalta koduklarının, kendi akıllarındakine uymasına alışmışlar abi... Biraz karıştı mı işler, şallak mallak ortada kalıp, softalarla komünistler bizi sürüp çıkaracak ürküsüne kapılıveriyorlar. Burdan vurursak, pazarlık gücümüz yükselir...

—Ya Özal, bizim vurduğumuza olurlanıverirse... Bir dönem daha uçar havaya. Çok dış müzakereye katılmıştır. Genellikle ekonomikti... Ama, ekonomik olanın aynı zamanda poli-

tik olduğunu sen de benim kadar bilirsin. Bu yüzden, pazarlığın gözüne vuruverir. Biz yeniden açıkta kalırız.

—Doğru! Yoksa sen ilk seçimde sürüp geçeceğini mi sanmaktaydın?

—Bir umudum bu,- dedi Demirel. -Zorlanırız ama, alırız yanım ağır basmak istiyor. Geleni gideni yokluyorum. Onların gönlünde yatan da aynı. Asılırlarsa, hevesim kabarıveriyor. Ara seçimlerde kanırtırız, diyorum... Sonra bir erken seçim patlattırırız. Avrupalılar pek teşne görünüyorlar. Füzeler anlaşmasının kesinleşmesine doğru telâşlanmışlar. Ortak Pazarın asker gücünü şimdiden belirlemek istemeleri doğal... Avrupa'nın sınırlarını Ağrı Dağı'na dayadılar mı, Sovyetler kendi yumuşak karnının kaygısına girecek... Onların akılları bu... Bizim sanayi dayanır mı? Yoksa, geri kalmış bölge fonuna mı kapılanırız, aldırmıyor. Kendi canının telaşına düşenin, başkasının yarasına merhem araması de neyin nesi, diyeceksin. Doğru!..

—Doğru da, biz bu kadar heveslenemeyiz,- dedi Cahit. -Ara seçimde kanırtacağımız kesin. Ama, seçim erkene alınırsa, ana muhalefet olacağımızdan kuşkum var... Turgut bey, elektroniği iyi kullanıyor bildiğim. Sana da aktarmıştım. Tedbiri alınır, diyorudu işadamları. Seçim yasasında bir tedbir alındı mı, bizim mutlaka fazla almamız gerek... Bence, bu bir yıl içinde yapabileceğimiz bir şey değil... Hele Amerika desteğini sürdürür, Sovyetler seyirciyiz, Avrupa asker deposu görürken, büsbütün zor... İşadamları, bütünüyle bu rüzgâra bağlıdır. Pek pek, tarafsızlığa zorlayabiliriz. Onda da, açık etmeden destek verirlerse, daha kötü olur... Seçim erkene alınırsa, umudu unut abi... Biz sonrasına bakalım. Kendiliğinden vereceği açıklara yüklenir, tabanını tüketiriz. Bunun yolu da, genel seçimler değil... Yerel seçimlerle, belediyeleri çekip almaktan geçer. Bir kez iktidar alışkınlığındaki kadrolarımızı eski koltuklarına oturttuk mu, gerisini onlar getirir...

—İnletir ama sonra... Hükümet başka partinin elindekyen, belediyeyi aldın mı, herşey yüzüne gözüne bulaşır. Biz az mı

kıvrandırdık fukara İsvan'la, Kotil'i... Aynısı bizim adamların başına gelmez mi?

—Seçim kazanmak kolay mı? Gelecek elbet. Geldikçe, bir ikisi hörleyip oraya kayacak. Ama kıvrananların onurlusu, balta kesmez öfkelerle dönecek... Bunun kaç oy edeceğini benden iyi bilirsin. Sen de mühendissin...

—Beni kötüsüne hazırlıyorsun değil mi Cahit? Bu kadar uzun mu sürecek yürüyüşümüz? İşadamlarıyla, ötekilerin tamamını çekemezsek, sürer de... Tamam... Gerçekçiliği elden bırakmayacağız... Senin Panço Villa yöntemini de aklımızın bir köşesinde bulunduracağız sürekli... Biz elimizden geleni yapacağız. Sonra, demedik mi, diyeceğiz... Bütün bir millete bunu nasıl yaparız, bilemiyorum. Ama, boynuz kulağı geçiyor. Ben kendimi duygusuz bilirdim. Salt akılla, salt gerçeği terazileyerek sonuç çıkarmaya alıştım, sanıyordum... Seninle beş dakika başbaşa kalsak, hukuk mantığı, mühendis mantığından daha mı acımasız diye düşünmeden edemiyorum...

—Ne hukuk, ne mühendislik bu abi,- dedi gülerek Cahit. -Bizim Panço Villa'lardan öğrenilmiş bir yöntem. Kurtuluş savaşını böyle kazanmışlar. O yüzden yeri geldi mi, kendi dövlerini ateşe atmakta duraksamıyorlar. İnan, 12 Mart'la, 12 Eylül olmasaydı, ben de aynı değerlendirmenin yanılgısında yaşıyor olurdum... Sonra yaşadığımız olaylar, gördüğümüz durumlar, onların dört yılda, bizim otuz yılda bellediğimizden çok fazlasını öğrendiklerini gösterdi. Sana da önerim, uygulamaya çalışmandır. Yol uzun. Engel çok... Yürürken dikkat etmezsen, takılır kalırsın...

—Takıldığımda da, dönüp bakmazsın he mi Cahit? Söylemek istediğin bu mu?

—Öyle görüyorsun madem, takılmamaya bak abi,- dedi duraksamadan. -Çünkü o zaman vereceğin zarar, sağlayacağın yarardan çok fazla olur...

—Ah!.. Şu seçimde seni bir kütletmeliyim ki, aklın iyice başına gelsin. Ama, olmaz. Ara seçim zaten ne kadarlık bir zaman bırakacak. Yerine adam yetiştirmem olanaksız. O yüz-

den, sen varıp Meclis'e kurulursun bir güzel. Ama, genel seçimde ipler elime geçerse,- dedi gülerek, -ben sana gösteririm...

—Ee,- diye gülüşüne katıldı Cahit. -Men dakka dukka, denilmiştir. Neyleyelim? Biz de günümüzü bekleriz. Elbet ipler tabanın eline yeniden geçer. Geçmesi için debelendik bunca zaman... Duraksamanın anlamı ne? Sürdürürüz. Geçende de, hesabımızı görürüz bir güzel...

—Tamam,- dedi Demirel. -Başka bir oyun çıkmazsa, biz asılabildiğimiz kadar asılacağız ara seçimlere. Ya senin dediğin çıkacak... Bir sonrasına hazırlanacağız. Ya da benim gönlümdeki gerçekleşecek... Erken seçimde sürüp geleceğiz... Elbette erken seçim olursa!..

—Olmasına olur,- dedi Cahit. -Avrupa'nın bu ivecenliğine bizimkiler ağırdan alsın, yazılı değil. Hazır Amerika, üstündeki yükün bir bölümünü Avrupa'ya ciro edecekse, o da ivecendir. Çünkü Kongresinin kestiği her kuruş, bizim softalarla sosyalistleri alternatif haline getiriyor. Bundan da yılan görmüş gibi ürküyor. Orda azalanı Avrupa'dan artırmak, keyfine keder. Bizimkiler parayı görünce, köçeklenmesin olasız... Avrupa Topluluğuna başvuru dilekçesini dayayacaklar... Sizin yasaklarla, 12 Eylülün seçtiği Meclis, böyle bir istekte bulunabilir mi? İster istemez, seçimi erkene alacak. Bu arada size bir oyun ederlerse, sonuç ne olur, orası belirsiz... Çünkü, askere de yatıştırıcı vermek zorundalar...

—Yahu ne adamsın?- Dedi yeniden Demirel. Nazmiye Hanım'ın kendi eliyle getirdiği çayları yudumlarken; -Senin kafan hiç boş durmaz mı? Yani, bizim asıl hazırlığımız öyle bir oyuna olmalı, diyorsun... O zaman İnönü'nün SHP'si neyler?

—İki ucu boklu değnek hep bizim elimizde olacak değil...

—Sen Ecevit'e güveniyorsun halâ...

—Başkasını bulamadılar... Ben varım, diyeni yok içlerinde. Olanın da kıymet-i harbiyesi yok bildiğim kadarıyla... Birleşme çalkantısı zaten tozu dumana katmış durumda. Halkçı Partiyle Sodep, neyin bileşimi belirsiz... Ecevit Partisini kuruyor. Burda yer tutamayan oraya kayacak gibi... Ama, Ece-

vit kararlıydı... Tabanı canlandırma hevesinde. Partiyi tabanda tutturmaya çalışacak. Sonra tepeyi kendisi belirleyecek. Birbirinize ters yollardan gidiyorsunuz. Ama, birbirinize kapı açıyorsunuz. Hamzakoy, yaradı... Hanginiz vurur geçerse, ötekine destek olacak... Biz de alanı bunun için tuttuk zaten. Bizimki biraz daha kolay... O yüzden, sen de güveniyorsun Ecevit'e... Hatta, SHP'yi ardına takabilirsen, asıl o zaman gündeme gelen Ecevit olacak...

—Dur hele kardeşim,- dedi Demirel birden. -Sen yılları dürüm yaptın, yutmaktasın. Hele azbiraz sabırlı ol da, şu anlattıklarını aşalım... Bunlar ürküntüden, bizim yasağı bir de halka onuylatıverirlerse, halimiz nice olur?

—Ben de o zmanların hesabına oturdum ya işte... Biz şu beş on yılı götürürüz, Allah'ın izniyle... Sonra size birer yer bulur, öteki beş on yılı da götürürüz bir güzel... Daha ne istersiniz?

—Tamam,- diye güldü yeniden Demirel. -Teslim!.. İşte at, işte meydan arkadaş... Yapabiliyorsan, alkışlamayan namerttir!..

★

★ ★

Çıplağın Mustafa, Cahit'i kapıda görür görmez:

—Kadir,- diye seslendi. -Tezgâha sen gec...- Hemen eski masaya yanaştı.- Çömçöm'le Mutaf'ı göründün mü? Sorusu havada kaldı. Her ikisi de birbiri ardısıra kapıdan girince, yüzü yayıldı Çıplağın. -İyi,- diyerek masayı donatmaya başladı. İşini bitirir bitirmez, yanlarına çöreklendi. -Zorlanıyoruz bizim oğlan,- dedi sözü açmak amacıyla. -Pek bir zorlanıyoruz... Pezevenklerin hepsinin başı bağlanmış. Gayrı o bizim kendi aklıyla karar veren adamımız gitmiş bir iyice... İkide bir bayiler toplantısına katılıyor alçaklar... Ankara'nın, İstanbul'un, İzmir, Antalya ve de Kıbrıs'ın lüks otellerinde manken gibi karılarla haşır neşir olunca, bizim lafımız bir kulağından girip ötekinden çıkıyor.Eh, para düştükçe, bunların sattıkları zam-

lanıyor. Kârları artıyor yani... Tuzları da iyice kurudu... Hani o küçük dağları ben yarattım diyen küçük esnaf var ya, artık yok... Onlar gitti... her birinin dükkânına da, patronundan ödü kopan it takımı geldi yerleşti. Yal görmüş gibi hepsi. Kuyruk sallamaktan, baş dikmeye vakit bulamamaktalar. Bizimle bile dalga geçiyorlar artık. Nah, Kâmil abi'nin acentelik alıverdiği kim varsa, şimdi Özal diyor da, başka bir laf etmiyor... Balta kesmez halkçı görünen Çerkez Ali bile, yahu adamın belediye başkanıyım. Hele seçimi yitireyim, sonra düşünürüz, demekte... Biz bunlarla yola çıkmıştık he mi? Tüh hepimize...

—Öyle deme Çıplak,- diye yatıştırmaya uğraştı Kâmil. -Neylesin adamlar? Tutup, beyaz eşyaydı, otomobil, kamyon, traktördü... Lastik, bez, gazdı derken, bağlandılar... İlk zamanlar, eşyayı koyup, parayı sattıkça istiyorlardı... Şimdi, gelen yılın satışını peşin alıveriyorlar... Senin anlayacağın, ilk zamanlar onlar adam ararken, şimdi bunlar atarsa öldüm türküsü çağırmaktalar. Dediğinin de payı büyük. Görmedikleri bilmedikleri şeyleri sadece düşlerler... Bir kez yaşandı mı meret, bir daha vazgelinmesi güçleşir... Eh, bunlar alıştı, diyorsun. Şimdi hiç kopamazlar.

—Kopamayınca da, ağaları ne derse, oraya üşüşmek zorundalar,- diye atıldı Tahir. -Bu da bir eyyamdır bire kardeşlerim. Bu geçmişi tenekeli işinde, bizim amacımız neydi. Kendi insanımızı adam etmek he mi? Şimdi adam olmaktalar diye neden darılalım. Adamlaşacaklar... Bize bile tepeden bakacakar ki, kendi kimlikleri ortaya çıksın. Başlattığımız bir şey gerçekleşti diye sokurdanmak doğru değil... Eksiğimiz var mı? Yok!.. Ölenleri saymazsan, başlattığımız gibi götürmekteyiz işte... Şuraya bak. Yine dördümüz bir aradayız. Bir parti kuralım, dedik. Kurulmadan dağıtıldı... Hemen ardından birini daha dikiverdik annaçlarına... N'oldu? Seçimde sokmamak oyununu oynadılar... Seçim bir mi? Dönüyorsa keser, elbet bir gün sap da döner, denilmemiş mi?

—İşte döndü,- dedi Mustafa. -Ara seçimlere giriyoruz. Sa-

pı döndür de, görelim bakalım... Kendi borçlu olan Özal demekteyse, borçlularına nefes aldırır mı? Halk, alacaklısı bir yeri gösterip durmaktayken, başka bir yere koca kentlerde kolay kolay üşüşemez... Bizim buralarda, herkes birbirini bilir. Üstelik aramıza yalan girmemiş... O yüzden sokurdanmaktayım kaç zamandır. Ara seçimlere gireceğiz. Allah'ın izniyle epeyde de oy alırız. Ama, biz bu Cahit kardeşimizi Meclis'e yollayamazsak, itibarımız kaç paralık olur... O yüzden, benim aklıma kalırsan, adaylığını koma derim sana... Kodun, bir de yitirdin mi, asıl seçimde yüzümüzü eğri edersin...

—Bu herif,- dedi Tahir, -ustasının postuna iyice göz dikti... Sabahtan akşama sokurdanmakla bir yere varacağına inandı bir iyice. Ama bu dediği hiç de yabana atılır gibi değil... Şimdi kim aday olursa topun ağzında. Bir koskoca bölgede, bir tek milletvekili seçilecek... Oyların çoğunu almak şart... Asıl seçimde ise, altının birini kaptın mı, tamam. O yüzden dediği bana da uygun geliyor...

Kâmil, Çıplakla Çömçömü dikkatle dinledikten sonra, bakışlarını Cahit'e çeviriverdi. Kendisi konuşmuyor, tutumuyla söylenenlere katılmasa da, yadsımayadığını da gösteriyordu...

—Len Çıplak,- ded bunun üzerine Cahit. -Milletin önüne düşen adam kendini kollasın yazılı mı? Biz seçilmesek n'ola? Budumuzdan parça mı eksilir? Seçimdir... Yitirmek, kazanmanın ortağı... Halkımız, Özal diyorsa, diyekosun... Oy onun... Karar onun... Derdi çekecek de kendisi... Bu sandık o kadar önemli değil... Hatta sonraki bile geçici sayılır. Neden mi? Daha ferah dönem gitmekte. Hele yaptığını yeniden yapmaya sıvansın da, ondan sonrasında bizim dediğimizin doğruluğu anlaşılır hale girmediniz. Şimdi işimiz üstümüzdeki ölü toprağını kaldırmak. Siz hiçbir zaman mezara girmediniz. Sayenizde bizi de sokamadılar... Ama, Özal'ı ortaya sürenler, bunca yıldır kitlelerin hoşgörüsünü suskuya döndürebildiler... Şimdi biz kendimiz kollayalım diye, fırsatları

değerendirmezsek, asıl seçimde karşılarına ne yüzle çıkarız? Neden demedin? Niçin anlatmadın? Ankara'nın gökdelenlerinde oturup, lafazanlık etmek kolay. Gelip bize anlatmak ise taban tepmeyi gerektirirdi. Neden kaçındın? Deyiverirlerse, asıl o zaman ayıp olmaz mı? Milletvikili olmuşuz, olmamışız ne gam... Bir yıllık saltanatın değeri mi konuşuluyor? Biz dördümüz neler yaptık şimdiye. Yeniden başlamaya da bayılırız. Aslında bu da tartışılır. Yeniden başlayan biz miyiz? Yoksa bizim tırmanışımızı durduğunu sanan mı? Onların hepsi emekli olup gitmekteler, baksanıza... Tam kırk yıldır, biz sürüp götürmekteyiz. Dördümüz. Yanımızda insanlar var. Aramıza kimse giremedi. Biz aynı karardaysak, zamanın ne önemi var? Yeniden eşeleriz toprağı... Yeniden ekeriz tohumu... Ve yeniden yeşertiriz fidanı... Elbette siz, artık biz yorulduk, bunaldık ve kocadık, demiyorsanız...

—Bu işten vazgelinir mi bire Kavruk,- diye atıldı Mustafa. -Bir türlü ustamı anlayamazdım. Çapraz fişekliği takıp Yunan'a karşı gittiyse, görevini yapmış, diyordum hep... Savaş biteli yıllar oldu. Bu adamın alıp veremediği ne? Meğer böyle bir göreve bir kez soyunuluyormuş... Ötesinde gayrı ya şehitsin ya gazi... Len ne biçim bir şeydir insana hizmet etmek? Bunca yıldır içindeyim. Bir türlü anlayamadım. Ama, istesem de, sıyırtabilir miyim? Şimdi sen bizim oğlan,- dedi kadehini tokuştururken Cahit'e.- Belki de kazanamayacağın bir kavgaya hiç gözünü kırpmadan giriyorsun. Neden? Diyeceksin ki, bunlar bizim kırk yıldır mısmılladığımız adamlar. İyidir diye bir türlü partiyi, sizin yazgınızı teslim edemediğimiz kişiler... Şimdi tepenize tünediler... Her bir işi onlar kotarmakta. Hem de bizm denetimimiz olmadam. Gözetimimizden çıkanda, ister istemez size kötülük edecekler... Ettiler... Kendi küplerini olmasa bile, yüreklerini doldurmak adına, yapılması gerekeni değil, yapılmayacağı işlemekteler. Bunun onayını da sizden alıyorlar. Verirseniz, bir daha yanacaksınız. Verecekler. Bir daha yandıklarını görende de, imdat Cahit kardeş, diyecekler... Gel de düzelt... İyi de, kırk yıldır aniatama-

dığımızı, iki üç yılda nasıl anlatacağız?

—Anlatacağız,- dedi Cahit... -Kırk yıldır bir karşılık bekleyerek mi anlatmaya çalıştık? Hayır!.. Yeniden anlatacağız... Bir daha anlatacağız... Karşılıksız... Kendimize pay çıksın diye değil... Onlar paylarına sahip çıksınlar için... Bir de anladığını düşün Çıplak Mustafam!.. Anlayıverdiğini ve buna göre oy kullandığını bir düşün!.. Bir daha ben bile kandırabilir miyim? Ne dersin? Şimdi inanmazsa, hak vermeyi bileceksin. Olaya senin yanındadan bakıldığında, çekiverelim kuyruğunu diyorsun. Çekemeyiz. Anlamadığını da söyleyemeyiz bana kalırsa.. İşin aslında, suçum büyük. Şimdi bana oy vermiyorsa, anlamadığından değil... Anladığından diyelim mi bir de...

—Dur hele,- ded Tahir. -Bizi hangi yokuşa süreceksin?

—Sizi değil... Kendimi... Oy istedik... Vermedi mi? Verdi!.. Biz neyledik? Oyunu götürüp teslim eyleyiverdik... Öleydik n'ola? Can tatlı geldi.

—Kendini ayır,- dedi hemen Kâmil. -Başındakilerle bir tutamazsın.

—Nedenmiş? Nasılsa kötüsü var diye yılgınlık gösteren ben olmadım mı? Başımdaki ürktüğünde, oyun gereğini sürüyüp götürmek bana düşmez miydi? Millet bana oy verirken, bir gün kötüsü görünüyor kaçayım da sonrasına hazırlanayım diye mi verdi? Hayır efendim!.. Kötüsünü engelleyeyim... Kendi adına gebermek yazılıysa, gözümü kırpmıyayım diye vekil eyledi. [illegible] n'ettik? Al eşeğini, bilmem ne ederim paldımını, dedik. Gedik, Kavruğun bağına kapanıverdik... Neymiş, süngünün ucuyla her bir şey yapılırmış... Yapılır elbet. Ama, bir de üstüne oturmak vardır o ucun... Bunu düşünebildik mi? Tek sorumlu Demirel'le, Ecevit mi bu durumdan? Ne kadar iyi yahu!.. Milletvekilliği maaşını alırken, şu kadar oy benim için demek kolay... O oylara sahip çıkmaya gelende, Demirel'le, Ecevit beceremedi!.. Siz bunu yutuyor musunuz? Yutmadığınız belli. Çıplağın Mustafası da, Çömçömün Tahir abimiz de ilk kez, kendini kolla, diyorlar bana... Şimdiye hiç de-

mişler miydi? Şu gerekli, şöyle yap, böyle işle zortu, kendini kollaya neden döndü, dersiniz? Kavruğun Cahit'i kendini kolladı da ondan, he mi? En azından siz böyle düşünüyorsunuz. Sizin böyle düşündüğünüz yerde, öteki anamızı bellemiş çok mu? Adamlar bize namuslarını teslim eylemişler. Biz eşkıyayla birlik olup ırzına geçmişiz.. Geberirdik... Belki bir fatiha bile okumazdı... Belki son nefesimizde annacımıza geçip, vay enayi, benim ırzımı kollamak sana mı kaldı, bile derdi... Ne var ki, oyu bunun için vermedi mi? Kendi içinizde çürüdünüzse, kendi içimde çürüdüğümden... Şimdi bunun öcünü alırsa, doğrusunu işlemiş olmaz mı?

Sopayla silâhsız dövülür... Siz ister katılın, ister katılmayın, ben ıplanıp, annacına çıkacağım. Sopayı arada vursun ki, asılda ödeşmiş olalım... Onda bile kaygılıyım aslını ararsanız... Halk mahkemesinin kararları, idamdan şaşmamalı... Geleneği böyledir... Bizi on yılla ucuzladı. Şimdi kırıp, beşaltı'da affa sokabilirsek, bu bile bir şeydir. Çünkü, aklımız ancak başımıza gelmekte...

—Ha şöyle yahu,- dedi birden Kâmil. -İçimizde bir nice burukluk varsa önümüze döktün... Kendi üstünden alman, büsbütün sarstı yüreğimi... Sen her zaman gerekeni yaptın bildiğim kadarıyla... Hatta ötesine bile geçtin. Dinletemeyeceğini anladığın zaman da, "sine-i millete" döndün. Kavruğun bağına değil... Olsa bile, orası bağrımızdan ayrık mı? Nerden savunmasız kaldığımızı iyi biliyorsun. Bilen, önler, denilmiştir. Şimdiden anlatmaya başlarsak, bir de bir daha kaptırmayacağınız güvenini verebilirsek, tozunu atarız bu fırsat düşkünlerinin. Yalnız, Mustafa'nın dediğine de mum dikmek gerekli... Adamların çoğunun başı bağlı. Ağası ne buyuruyorsa, uymak zorunda. Biz şimdi, tabandan devşirebildiğimizi derleyelim... Siz sonra işi yukardan kotaracaksınız. Eşrafı burda temizledik de, yeri İstanbul'dan doldu... Holdingler palazlanınca, bizim adamlarımız onların kâhyası oldu. Kâhya, ağanın buyurduğundan çıksın, mümkün değil. Uyacak... Siz

de ağanın kuyruğuna mı basarsınız? Burnunu mu kıstırırsınız, gayrı gerekeni ettiniz mi? Ötesini biz getiririz. Bunun için de, uzun bir zaman ister bildiğim...

—Bir dönem gider,- dedi Cahit. -Bunun ayırımına vardı mı, Özal seçimi erkene alır. Bizim o bağlantıları kurmamıza kalmadan bastırıverir. Bastırdı mı da, budarız ama, devirememeyiz. O yüzden, adamların işini bozmayalım. Dediğin doğru Kâmil abi... İşi yukardan kotarmak zorundayız... Şimdilik salarız azbiraz... Özal istediği gibi oynar... Borç sıkıştırınca da, oyunu geri tepmeye başlar. İşte o zaman, ağa takımını bastırıveririz. Saflarını araladık mı, yanımıza çekmek kolaylaşır... Ara seçimde, tansiyonu ne kadar yükseltirsek kârdır. Şöyle davulumuzu fazla gümbürdettik mi, ardından bizimkileri bir iyice yokuşa sürerler... Oylara bakarlar. Ulan, bunların pek bir gücü kalmamış, derler.. Yasaklarını kaldırıverelim de, erken seçimle kolbastıya alalım... Böylece on yıllık bir dönemi stabilize etmiş oluruz. Bu oyunu bozmalıyız... Düşündüklerinden yüksek görünürsek, o zaman af önünüze gelir... Böylelikle, on yılı size bir kez daha onaylatacaklarını umarlar...

—Bunu ederlerse, Demirel'in de Ecevit'in de işi pek bir zor,- dedi Kâmil. -SHP, bütünüyle olurlanamaz. Particilik adına Ecevit'i terkeylediler. O bıraktı, diyorlar. Keşke bizimki de o'nun kadar olabilseydi, diyesim geliyor. Neyse, ürküntüyü unutacağına sapabilirler. Öyle oldu mu bizim oğlan, af dağın ardına çekilir ki, gayrı bütün himmet omuzlarınıza yükleniverir...

—Benim de aklımdan geçen buydu. O yüzden, ara seçimlere kendim gireyim istiyorum. Af dağın ardına çekilirse, yük bütünüyle omuzlarımızda olacak. Bari Meclis'te, söz hakkımız bulunsun. Olmadı, haklılığımız biran önce ortaya çıksın...

—Tamam,- dedi bu kez Mustafa. -Buna aklım yattı. Sen varsan, asılırız arkadaş. Asılınca da, çekemesek bile koparırız ya!..

★

★ ★

Meclis Berberi Şerafettin Efendi, kapıda görür görmez minderini ters yüz etti. Eliyle yepeşleyerek kabarttı... Büyük bir saygıyla otururken;

—Çok özlemiştik Cahit Bey,- dedi . -Nerdeyse on yıl olacak. Bir gittiniz, bir daha iğreti gibi geliyorsunuz.

—Sen öyle san Şerafettin Efendi,- dedi gülerek koltuğa otururken, -Asıl gidip de gelmeyecek olanlar, şimdikiler. Biz demirbaşız bilmez misin? Tam gittiler, bir daha gelmeyecekler, gelemeyecekler derken, yeniden koltuğuna oturuvermekteyiz.

Cahit konuşurken Şerafettin efendi ensesine, saçlarının biçimine bakıyordu. Önden arkadan, iyice gözledikten sonra;

—Hayret,- dedi. -Bilmesem, saçlarınızı kendim kestim sanacağım...

—Alışkanlık Şerafettin efendi,- diye güldü Cahit. -Senin modeli hiç bozdurmadım. Bir gün yeniden gelirsek, aramız açılmasın diye, hep kestiğin gibi tras oldum.

—Biliyor musunuz Beyim,- dedi usullacık Şerafettin Efendi, -sizin zamanınız başkaydı. Nedense, bir sessizlik egemen Meclis'e...

—Şenlenir, şenlenir,- dedi makasını şakırdatan berberin yüzüne bakarak. -Yakındır, bizim zamanımıza döndürürüz. Sen tasalanma... Ayrı kaldıysak, ayrık kalmadık...

Şerafettin Efendi, hepsinden eski olmanın güveniyle baktı yüzüne. Şakırdayan makası, yağ gibi kayan usturaya bıraktı yerini. Sabunladı... İncecik devinilerle, sakallarını perdahladı... Yüzünün ışıdığını bildi Cahit. Tam kremini sürerken;

—Bu gençlere anlatıyorum da efendim,- dedi yeniden berber. -İnanmıyorlar... Öyle ya, bunlar yeni... Konsey zamanı, pek işimiz olmuyordu. Sağolsunlar Paşalar, o işi yukarıda çözümlediklerinden, bir personele kalmıştık. Bir de komisyonlara... Sonra yeniden milletvekillerimiz geldi... Şimdi dde siz!..- Son kılları da yumuşak fırçasıyla aldıktan sonra, gerildi, yapıtına beğeniyle baktı.

Cahit henüz fiş almamıştı. Eline ilk gelen parayı cebine tı-

kıştırdı Şerafettin Efendi'nin. Milletvekilliğinin mührüymüşcesine bir gülücük oturttu yüzüne. "Daha yemin etmedik. Mebus sayılmayız." uyarısıyla kapıdan çıkarken, Özal'la burun buruna geldi. Ceketi ilikli, yüzü traşlıydı. Elini uzattı.

—Tebrik ederim Cahit Bey,- dedi Özal. -Doğrusu zoru başardınız!..

—Kolayına herkes var sayın Başbakanım,- yanıtıyla gülümsemesini biraz daha yaydı. Özal'ın koluna yapışarak asansöre doğru yürümesiyle, sürüklendi. -Bizim gibilerin işi her zaman zor,- dedi kapılar kapanırken. -Belki tadı da burda. Bir türlü vazgeçemiyoruz.

—Umduğunuzu bulabildiniz mi?- İtircimiyle soruyordu Başbakan. -Bence pek parlak görünmüyor. Gerçi sizin bölgede, sizin de katkılarınızla epeyce fark yaptınız. Ama, biz de iyiydik... Ben memnunum!..

—Buna sevinirim efendim,- dedi duru duru bakarak. Özal'ın kuşkuyla gözlerinin içini araştırdığını ayırdı. Alışılmış kalkanı, bütün gizlerini emiverdi hemen. -Sizin kaygılanmanız doğru değil. İktidar oynamaya kalkarsa, yolumuz büsbütün çıkmaza sarar çünkü... Daha biz emekleme çağındayız. Henüz bütün dengelerin yerinden oynamasına çok var. Sizi ürkütecek bir çoğunluk ortaya çıksaydı, kaygılanması gereken biz olurduk. Adım adım gidilecek bir yolda değiliz şimdilik... Ayak ayak, hatta parmak parmak ilerlemek hepimizin işine geliyor. Ama, Avrupalı bastırmaya başladığında, adımlar da hızlanacak. Avrupa Topluluğuna girerken, koşturmaya bile başlarız gibime gelir. Şimdilik, şu durumu bir yasallaştıralım da sayın Başbakanım...

Bir katın tırmanışı bitmiş, Başbakan'ın çalışma odasına girmişlerdi. Kolunu bırakmadığı için, birlikte sürükleniyordu. Onları gören Parti yetkilileri, Özal'ın özel konuşmak isteyeceğini düşünerek, yanaşmamışlardı. İç odaya geçtiklerinde;

—Sizinle yıllarca çalıştık,- dedi Özal. -Süleyman abinin ne

kadar yakını olduğunuzu bilirim.

—Benim durumuma yakını denilebilir mi, pek emin değilim,- diye düzeltme gereği duydu Cahit.-Siz herkesten yakındınız çok zaman. Bizimki yazgı birliği gibi bir şey. Eski dostluk. Düşüncelerimizi açıkça tartışabilecek kadar güven... Öyle bir durum işte. Yoksa, hiçbir zaman sizin kadar yakın çevreden olmadım... Galiba olamıyacağım da...

—Kabul,- dedi Özal. -Sözümü geri aldım. Sizi tanırım. Bildiğim kadarıyla, doğru olanı savunmakta duraksamazsınız. Biraz daha sabırla götürülse, çok şey daha kolay çözümlenir, diyeceğim... Ama, o'nu da tanırım. Sabrın, aldanmakla eşdeğer olduğu gibi bir saplantısı vardır...

—Sanmam,- dedi Cahit üstüne basarak. -İvecenliği tartışılır. Ama, yeri geldiğinde, sabretmesini de bilir. Hem etmese ne olacak ki!.. Bizim gücümüz ortada. İktidar sizsiniz. Belirleyeck olan da... Bu durumda, sabredilmesi gerekiyorsa, beklemekten başka ne yapılabilir? Siz istediğiniz gibi düzenleyin. Ben mazbatamı kimseye borçlu değilim. Olmadığımdan da, oylamanın hiç bir türünden korkmam. Size zaman kazandıracak ne varsa, ananızın ak sütü gibi hakkınızdır. Kullanın... Ancak, bunun kendi görünümünüzü etkilemesine izin vermeyin!..

Özal koltuğunda biraz kaykıldı. Cahit, hep aynı insandı... Konunun özüne girmekte, gecikmeyen ve kişiye yepyeni fikirler aşılayan aynı adam... Sürekli okumanın ve düşünceyi uygulamayla bütünleştirmenin rahatlığında, tam onikiden vurmakta usta...

—Görünümümüze ne olurmuş?- Demekten kendini alamadı. -Düzenlemelerin anamızın ak sütü gibi helâl hakkımız olduğunu kendin söyledin.

—Öyledir... İktidar, hükmetmekle eş anlamlıdır. Ne var ki, Nuşirevan'ın ünlü sözüdür. Devlet, ya bilimle yönetilir, ya zulümle, der... Öyle aralarında kilometrelerce de uzaklık yoktur bunların... Ebululâ rahmetli, bunlar birbirine ölümle di-

rim kadar yakındır derdi... Birinde, temizliği kendiniz yaparsınız. Birinde yurttaşa yaptırırsınız. İşte, iktidarın hakkı... Hangisini isterse uygular. Birinde, demokrat, adil ve sağlam görünür... Ötekinde, zorba, ürkek ve haksız... Danışmanlar, komisyonlar, tartışmalar ise, her ikisinin de görünümünü mümkün olduğunca yenilir yutulur kılmak için icad edilmiştir... O yüzden, görünümünü iyi süsleyebilirseniz, istediğinizi yapmakta niye duraksayasınız. Zaten olacaklar belli... Bizimkilerin yasaklarını tutar da mecliste kaldırıverirseniz, görünümünüz güçlülük gösterir... Suçu başkalarına atarak yorgunu yokuşa sürerseniz, iplerin elinizde olmadığını...

—Canım bir geçiş sürecinde, hemen herşey hükümetin elinde olmaz ki... Benim söylediğim sabır da budur zaten... Şimdi bu seçimlerin çalkantısını atlatma zamanı. Bir de yeni yeni girişimler gündeme gelirse, çalkantı büsbütün yükselir...

—Bizim işimiz de bu sayın Başbakanım... Muhalefet dediğin yayığı çalkalamadı mı, ayranı içemez. Siz pek durun... Dediğim, görünümünüzü koruyun. Zaten askeri idarenin ister istemez devamısınız. Seçimin şekli, milletvekillerinizin adaylığı... Sizin uygulamak zorunda kaldığınız politika... Hatta belli bir oranda, bizim bile devamımızsınız. Siz, 24 Ocak 1980 tarihinden beri, zaten ipleri elinizde tutuyorsunuz. Bir dönem daha kaptınız mı, on yıllık devre tamamlanıyor. Hatta geçiyorsunuz. Daha ne? Bu ülkede on yıl başbakanlık yapanlar, zaten tarihe yayılıp oturuyorlar... Yine de dikkat edin, derim. Biz yokuş aşmaya alışkınız. Yeniden başlamaya, kendimizi yinelemek diye de bakabiliriz. Muhalefetin yasallığı, seyhin kerameti gibidir. Azbiraz kendinden ürer... Yasal olması gereken iktidardır. Kendi zamanlaması gereği, yokuşu düz eyleyeceğine, düzü dağa çıkardı mı, sonrasının altında kalır. Eğer düz eylemekte sabır istiyorsanız, sizn takviminize uyarım... Bu benim sözümdür... Beyefendiyi de kandırmaya çalışırım. Yok, zamanı dağa sarmak amacıyla istiyorsanaz, kendi düğümünüzü kendiniz çözün derim... O zaman benim yapacağım, üstünüze üstünüze gelmektir. Nasılsa, bu meclisin yarı-

sından çoğu değişmedikçe, görünüm berbat... Değişikliği sıkıştırmak da, sizin ellerinizde. Artık kullanırsınız, kullanmazsınız, bir başka partinin iç işidir. Çünkü bu meret öyle bir iştir ki, buraya gelen gitmek istemez. Hani haksız da sayılmaz. Kendi gönlüyle bırakılacak bir post değildir...

—Güldürme adamı... Kendi gönlünle bırakıp gitmedin mi?

—Bırakıp gittim de, burda işim ne? Şu bizim Şerafettin Efendi'nin koltuğunda, traş olmanın tadı bile bir başka inanın... Yokluğunda bu kadar ayrımında değildim. Şimdi yeniden kavuşunca, tadından yiyemedim desem, yeridir...

—Hadii!..- Dedi Özal. -İşletecek adam aramaktaysan, aşağıya kulise in... Zaten çıranı yaktım... Tam Hükümet'in değişeceği söylentilernin yaygınlaştığı bir zamanda, seni kaptığım gibi odama aldım. Çıktığında az dert anlatmayacaksın...

—İyi bir bakanlık uyduralım da bari, büsbütün inandırıcı olsun, diyeceğim. Sonra, benim kasıntım sizinkilerin sızıntısına dönerse, siz neylersiniz sayın Başbakanım?

—Dur aman,- dedi birden Özal. -Ustaların tadı başka oluyor gerçekten. Vaadimi geri aldım. Sakın aklınıza bakanlık falan gelmesin...

—Ha şöyle!.. Demirel'le benim aramı bozmaya çalışacağınıza, gözlerinizi biraz sola çevirin. Yorgunu yokuşa sürmezseniz, sizin en büyük kozunuz Ecevit olur... Sürerseniz, asıl rakibiniz de aynı adamdır, dikkat edin...

—Gelecek yılları tartışmaya başladın yine sayın Özkan,- dedi Özal, eskiyi anımsamışcasına...

Cahit de gülümsedi. 24 Ocak kararlarının tartışıldığı bir oturumda, iyice terletmişti Özal'ı... "İçim elvermiyor,"sözcükleri hemen belleğinde canlandı." Siz bu keferenin aklına gidiyorsunuz ama, canı yanacak olan, şimdiye kadar kollayıp gözettiklerinizdir. Bir miktarını allem kallem yine fukaraya ciro edebilirseniz, sorun azalır. Edemez de, hepsi bu dediğiniz gibi çıkarsa, yandım Allah diye bağıracak olanlar, Holding patronlarınızdır... Üç yıla varmaz, görürsünüz... Çün-

kü, siz yukardan oynamaya kalkıyorsunuz. Yukarıda da ağzını açmış balina gibi bekleyen Devlet var... Hadi bakalım... Benden söylemesi... "Birbirlerine bakıyorlardı. Aynı sözcükler olmasa da, tartışma gözlerinde canlanıvermişti." Banker olayı, faturanın yarısını enayi takımına çıkarmasaydı," diye geçirdi aklından. "Dediğim aynıyla gerçekleşecekti." Özal'ın aklından geçenlerse, Cahit'inkileri tamamlıyordu sanki, "Adam yıllardır Bütçe Plan Komisyonunda pişmiş.. Avukatın iktisatçılığından n'olur, demiştim... Doğrusu, durumu iyi izlemiş..."

—Gelecek yıllar mı?- Diye döğündü bir an... -Ben o kadarına yaymıyordum... Hemen önümüzdeki yılı pek bir hareketli görmekteydim. Sayın Başbakanımız buyurunca, bekleriz, neyleyelim...

★

★ ★

Bulvar Palas'ın barında çekiştiriyordu. Türk-İş Başkanı Şevket Yılmaz'ın yukarı salona seyirttiğini gördü.. Bakışları aynı anda karşılaştı. Yılmaz, durakladı. Eski arkadaşının yanına yürüdü...

--Can çıkar, huy çıkmaz denilmiştir.- diye sarılıp öptü. -Yine damarın kabardı öyle mi? Kutlarım kardeşim. Zor olmuş ama, temiz olmuş...

—Neylersin, bizim ardımızda sendikalar yok ki... Oy oy dilenclikle bu kadar olabiliyor... Şu Disk'in kapatılması sizi amma ürküttü yahu...

—Ürküntü değil,- dedi Şevket Yılmaz. -Bizim durumumuz beli. Üyelerimizin çoğu Kamu Sektöründe... Hükümetlerle iyi geçinmek zorundayız... Sorunları önünüze bir yığsam altında kalırsınız. Bilmiyorsun, diyemem. Kaçını birlikte çözdük. Yoksa, kaynatmasını biz de biliriz.

—Dediğiniz olsun Şevket Başkan!.. Benim gördüğüm, kitle kaynıyor. Sizin kaynatmanıza kalmayacak. Altı yıldır emekçinin anası bellenmiş... Aldığı arpa boyu giderse, verdiği övendireyi geçmiş. Yakındır sizin kulaklarınızda da çan çaldırma-

ya başlar. Başlar ya, siz gene toplantıydı. Genel grevdi... Şartel indirmeydi... Rahmetli Asutay'ın ünlü oruçlarıydı gibi afaki şeylerle uğraşır ve yozdurursanız, şamarı kendi kıçınızdan yemeye hazır olun...

—Yahu kaç zamandır, sürekli grevler suçlanıyor bilmiyorsun... Senin ruh gibi ahbabın Mahir Bey'in babası, zırt pırt verdiği raporlarda üretim düşüklüğünün tek sorumlusu olarak grevler gösteriyor... İnanmazsın, ona göre çok daha katı olması gereken Halil Şirin bile, grevlerin payının o kadar olmadığını, savunmak zorunda kalıyor... Toplum önüne çıktıklarında da, sosyal adaletten başka şey söylemiyorlar.

—Oh olsun!..- Diye güldü Cahit. Garson hemen Başkan'ın viskisini dayayıvermişti. Saatine baktığını görünce, -Bitir de öyle çıkarsın,- diye yerleştirdi tabureye.- İşçinin hakkını İşveren Konfederasyonu Başkanına korutmak da sizin hünerniz... Sonunda bir de bakacağız patronlar grev gömleklerini çekmiş, meydana çıkmışlar... Amma olur ha!.. Bırak gazete manşetlerini, dünya tarihine geçeriz dinim hakkı için... Bilmem size ulaştı mı? Sendikacı arkadaşlarınızdan biri, bir gün İsmet Paşa'ya dert yanıyordu... Ben de yanlarındaydım Şevket Başkan... Paşa dinledi... Dinledi... Sonra başını sallaya sallaya; "Yahu," dedi. "Biz boynumuzda idam fermanıyla ihtilâl yaptık. Siz koynunuzda kanunla, grev yapamıyorsunuz!.."

—Hani kanun,- diye celallendi Şevket. Açmaza düştüğündeki alevli öfkelerinden birine kapılmıştı...- Hani kanun?

Yatıştırmak amacıyla hemen kadehini tokuşturdu Cahit;

—Şerefe Başkan,- dedi. -Boşuna öfkeleniyorsun... Kanunla grev mi olurmuş!.. Kitabına uydurur, kepenkleri indiriverirsin...

—Sonra da, mapus damlarında çürürsün!..

—Hep böyle görkemli yerlerde mi oturacaksın be Şevket Başkan?- Azbiraz da oranın tadına bakıver... N'ola? Ölecek değilsin ki... İnan, sonrasında; "Kafasının içinde özgür olanı tutuklayacak cezaevi... Yüreğinde tutsak olanı salıverecek

yasa bulunmadığını," anlıyor insan... Sen de, seninkiler de anlarsa bir kez, hiç önem vermediğin Türk-İş bile neler neler yapar, aklın durur!..

—Yahu, değişmişsin sen!.. Akılcılığı bile geride bırakmaya durmuşsun gördüğüm... Gerçi eskiden de, zurnanın zırt deliğinden çıkmayı severdin. Ama, büsbütün beter olmuşsun... Azbiraz daha fırlarsan böyle yırtık dondan çıkar gibi, alnına komünist damgasını bir basarlar, bir daha çıkarabilir misin, görürüz...

—Uyarın için sağol!..- Dedi buruk buruk bardağını tokuştururken.- İşi oraya kadar vardırırlarsa, çoğunluğun karşısında nasıl tutunurlar? Tasan olmasın... Biz, vurulacak damgaları geride bıraktık... Gayrı, herkes bizim vuracağımızdan çekinmeli. Kaç kez denedik kendimizi ve seçmenlerimizi... Doğruda olduğumuzda, yumruk gibi sıkılıyor yüreğimizin içinde... Azbiraz gevşedik mi, o da çekiveriyor elini üstümüzden... Ben de senin gibiydim önceleri... Her bir şeyimiz devlet diyordum. Ve toplumu unutmayı hüner sayıyordum. Sonra şamarı yiyince anladım ki, bizim gibilerin efendisi taban... Bak ne kadar şanslısın. Hem viski ısmarlıyorum sana, hem gerçeği anlatmaya çalışıyorum... Kendimin, şamarla öğrendiğimi üstelik... Birini de bu yesin demeden...

—Biz milliyetçiyiz arkadaş... Ortalığın böyle toz duman olduğu zamanlarda, tabanı ayağa kaldırarak, biraz daha bulandırmak kimin işine yarar bilememekteyiz. Bilemediğimiz gibi, çeşitli parmak oyunlarına da alet olmayı istemiyoruz.

—Haklısınız. Sendikacı dediğin, dünyadan haberli olmalı. Milliyetçilik de azbuz şey değil... Biz televizyonun ve Meclis'in annacında milliyetçilik yemini etmiş bulunsak da, ko, sizinki fazla olsun... Artık parmak göz çıkarmaz... Milliyetçi, üfleme çalgı değildir bildiğim... Toz duman olduğunda, ölçer biçer... Nerden alınıyor, nereye veriliyor, ibini dibini araştırır. Sonra, kendi tabanının kursağından alınıp, bazı haramzadelerin kasasına aktarılıyorsa, kabadayılığa soyunması kaçınılmaz. Yapmadı mı, yakındır milliyetçi başkanlarımızı, milli-

yetçi tabanı hain ilân eyler. Benim söylemem pek bir değer taşımaz... Başkalarının söylemesi de... Ama, tabanın demeye başladı mı, bütün buraları sana dar gelir Şevket Başkan. O yüzden, araştırmanı iyi yap... Tepeye göre değil, tabana göre yan tutmaya kendini alıştır. Neden mi? Bir yerde haklı görünmektesin... KİT'ler, hiç bir zaman böyle kârlı olmadı... Ne bizden öncekilerin zamanında, ne bizim dönemde... Bastırıyorlar zammı. Bir yandan, peşin parayı topluyorlar... Bir yandan da, fiatların anasını belliyorlar... KİT'ler temel mal üretiyor... Sen de zorunlusun almaya, çıkar çevreleri de... Zammı dayadın mı, toplayamadığın bütün vergileri tıkır tıkır alıyorsun... Peki parayı ne yapıyorsun? Yeniden KİT'leri büyütmeye, geliştirmeye, düzenlemeye mi ayırıyorsun? Yoksa, teşvikti, vergi iadesiydi, primdi diye fiatla hırpaladıklarına mı? Diyeceksin ki, vergiyi toplasan da aynını yapmayacak mısın? Yapacaksın. Ama o zaman bu paraya gereksinimin olmayacağından hem zammı yavaş yapacaksın... Hem yatırımları hızlı... Öyle olanda da, adam atıp, para toplayacağına, adam alıp para kıracaksın... Böylelikle de tabanın senden hoşnut kalacak. Şimdi öyle mi? Hoşnuttur diyebilir misin? Olmadığını ben biliyorum. Bildiğimden uyarıyorum zaten... Eski dostuz...

—Sen uyarmıyorsun, kışkırtıyorsun?- Dedi Başkan!..

—Kim? Ben mi? Tövbe!.. Hiç bir zaman kışkırtıcı olmadım. Sizi asıl kışkırtan patronlar... Talip Ağa'sından, Halil Bey'ine kadar, hepsi sendika işyeri temsilciliğine soyundu yahu!.. Biri işçilerimiz sömürülüyor, diyor açık açık... Öteki, haksızlık ediliyor... Sizin ağzınıza bakıyoruz, mühürlenmiş... Bir toplumda, böylesi yer değişikliği oldu mu, pirelenmekte haklısın... Bunca yılın sömürgenleri, birden hidayete ermeyeceğine göre, oyun çok yönlü demektir... Biri, işçi sıkışmıştır. Bu herifler de, fabrikalarında onlarla birlikte olduklarından durumu görüp, kendi paçalarını kurtarmak istiyorlardır... Bu yerel neden!.. İkincisi, sizin kaltabanlığınız dağları aşmıştır. KİT'lerde uysal çocuk oynayınca, yatırım yerine zamla denge sisteminden canları yanıyordur... Paraları peşin ödedikle-

rinden. Taksit taksit toplamaya koşulduklarından... Ve de kârlarının büyük bir bölümünü de bankalar yoluyla yeniden KİT'lere kaptırdıklarından... Bu biraz daha genişce bir bölgesel neden sayılabilir... Üçüncüsü, toplanan paralar bunlara aktarılacağına, başka bir çıkar çetesi oluşturuluyordur. Yeni yeni adamlar, Türkiye pazarının ortağı olarak bunları sıkıştırmaya başlamışlardır. Siz hörleyip, asgari ücreti iki katına çıkartsanız, onlara aktarılacak olan düşecektir. Böylelikle de rakiplerini kolay mısmıllayacaklardır. Bu da içgüdüsel bir gerekçe olabilir... Bir de, salt emekçilerden çarpılanın artık herkesi zil takıp oynatacak hale getirmeye başladığının ayırımına varmışlar da, herşeyi yitirmekle burun buruna gelmişlerdir, diyebiliyorsan, bu da dördüncü ve sınıfsal neden olarak yabana atılmaz... Ama, bunlar ne senin gibi milliyetçidir? Ne de benim gibi damgalanacak öküz... Pazarları burası... Gayrı, ikinci kuşağa, hatta üçüncüsüne ulananları var... Yani, kaçırdıklarını toplarsan ömrünü refaha bulayacak kadar güvencesi vardır. Hem de kaç yabancı ülkede kimbilir? Ne var ki, çoğunun malı mülkünün çoğu kendisinin sayılacak kadar da borç ödemiş olduğu açık. Yani sen koltuğu bırakıp kaçamamaktasın Şevket Başkan ya... Bunların da bırakıp kaçamayacağı koltukları var... Meğer ki, zorla sürülüp atılsınlar. O yüzden, senin kadar milliyetçi boyayı, bunlara da çalabilirsin korkmadan. Çünkü, hazıra dağın dayanmadığının örnekleri çok... Sen sadece İstanbul'da mı, soylu garsonlar vardı sanıyorsun... Avrupa'nın da, Amerika'nın da her yerinde, eski rus kontlarının sunduğu kadehler ışıl ışıldı... Bunlar unutuldu... Gerilerde kaldı denilirken, İran Şahı'nın yardakçıları doldurdu İstanbul'u, Paris'i... Şurayı burayı... Bunlar bir zamanlar, İran'ın efendileriydiler. Şimdi, bütün karanlık işlere, bütün uşaklıklara, bütün rezilliklere balıklama dalmaktalar... Bizimkiler bunları görmesin mümkün mü? Kendilerine uşaklık ettiriyorlar. Bu dehşet, söyletiyorsa, sınıfsaldan da öte, ulusal hatta uluslararası bakış bile diyebiliriz. Yani, sen gözünü koltuğundan ayırmıyorsun. Ama, bu herifler bütün bir dünyaya

bakarak, bir gün Rusya'dan, İran'dan, Filipinler'den, Haiti'den, Nikargua'dan sürülenlerin durumlarına düşmemek için, Çin'dekilerin özverisine bile razı olabilirler... Nasılsa devletten gelmiş... Kaynağına dönse çok mu?

——Dur yahu,- dedi birden Şevket. Bardağını yokladı. Deminden beri kıvıl kıvıl kalkıp gitmeyi düşünürken, tabureye çöreklendi. Küçücük bir yudum aldı; -Sen neler demektesin arkadaş... Bizi kaltabanlıktan öte ihanetle suçlarken, patronları milliyetçilik torbasına dolduruvermektesin... Sonra da ürkülerinden, bizi bile aşacak girişimler içine gireceklerini söylüyorsun he mi? Çıkar şu baklayı ağzından bakalım... Onların bizden artık neleri varmış?

—Çok!..- Diye güldü Cahit. -Sen bir tek, pardon iki koltuk yitireceksin kündeden gidersen... Herifçioğullarının en azının elli koltuğu var bire Başkan... Seninkinin hesabı mı olurmuş...

—Yani o yüzden bizimle yer mi değiştiriyorlar?

—Ördeği kıçından daldırma Şevket Başkan!.. Benim dediğim o değil. Patronlar, sendikacıları aşmaktaysa, sendikacıların rezilliğine son vermek istiyorlardır. Gerekçelerinin hepsi de çıkarlarının üstüne kurulu. Hiç yadsımam... Ama, korkularının da çıkarları kadar büyük olduğunu sen yadsıyamazsın. Bu da sizin ayıbınız olarak görünür ki, sen bize gereklisin... Yakındır, bu çekişmelerin ucu başka türlü görünür. Bizimkileri bir iyice yokuşa sürebilirler... Bunların oylarını eksilttik. Hem Anap, Hem SHP, ilk seçimlere göre, yüzde ona yakın oy yitirdi. Böyle olanda, yeni eski kavgası olmasın, yazılı değil... Her ikisinin de aklından geçen, bizimkileri topluma tutuklatmaktır. Çünkü, Avrupa'nın ivecenliğine başka türlü katılamazlar. Avrupa Topluluğuna başvuracaklarsa, yasaklı başbakanlarla başlarını taşa çalacakları açık. Ama, halkın çoğunluğunun istemediği politikacılarla, Ay'a bile gidebilirler... İşte Şevket Başkan, bu herifler, açıktan tutum takınamazlar. Özal, analarını beller... Seni yestehlemekteler ki, anası bellenen sen olasın. Ama, parsayı toplayan yine patronlar... O yüz-

den, tozun dumanın ardını görememekteyim demekteysen, ben anlarım. Ama, kendini sabahtan akşama, akşamdan sabaha sömüren patronu, tutup doyuracağına, işçim aç gezmekte diyorken tabandaki üyene anlatabilir misin? Hiç düşünme derim... Çünkü işçi bunu sormaz. Bunların kesesinde de kasasında da akrep olduğunu bilir. Ama sana sorar bir güzel... Öyleyse, neresinden baksan yekinmeye koşulusun. Koşulusun da, kimin yanında? İşte, asıl yanıtı zor olan bu...

—Kimi var mı? Referandum olursa, ben işçiyi nasıl tutarım? Elbette evet dedirteceğim... Bizim bir yarımız Halk Partisi kökenliyse, bir o kadarı da Adalet Partili... Belki şimdi şimdi ANAP'lı da oluşmuştur. Bilemem... Oy aldığına göre, mümkündür derim. Eh, öyleyse, böl üçe... Ötekilerin pek bir ağırlığı olamaz... Üçe böldüğümde, birin yanına mı giderim, ikinin mi?

—Bak bu iyi... Demek halâ hesapçılığını sürdürebilmektesin...

—Biz Türk-İş yetiştirmesiyiz oğlum,- dedi birden gülerek Şevket. -Sizin gibi kaç politikacıyı cebimizden çıkarırız. Hesap üstüne iş tutulduğunda, sağlamayı hiç kimse bizden iyi yapamaz... Yalnız, dürtüklediğiniz zamanlar şaşırıyoruz o başka... Şimdi, dediğin gibi bir durum doğarsa, bizimkilerin tamamı, evetten yana çıkmaya koşulu... Sen az önce bizden iyi sendikacı dediğin patronları ayarla...

—Sizin evet dediğiniz yerde, onlar hayır diyebilir mi?

—Derler!.. Özal analarını beller diyen sen değil misin?

—Onlar da bulur bir dümen bire Başkan... Referanduma evet, derler, demokrasi için. Eskileri seçmeyeceğiz, seçtirmeyeceğiz yenilikçilik adına...

—Aboov!.. Bu mümkün olur mu?

—Neden olmasın? Onların adamları seninkiler gibi bölük bölük değil ki? Patronları ne derse, onu tutmak zorundalar... Ücretlerini bunlardan alıyorlar. Seninkiler sana veriyor. Arada böyle bir ayırım olunca, sözlerini de tuttururlar bir güzel...

—Ne kadar?

—Yine de canlarının yanacağını anlayıncaya kadar. Anladılar mı? Hepsi birden torbaya üşüşüverirler... Yani anlayacağın Şevket Başkan, önümüzdeki beş yıl pek bir revnaklı... Kendini hazırlayamaz, şimdiden saf tutamazsan, senin koltuklar gitti gider, haberin olsun...

—Peki SHP bunu bile bile referandumu ister mi?

—Bile bile istemezse, yediği içtiği haram olur... Çünkü Ecevit gelir başlarına oturuverir. Referandumun arkasından da bir erken seçim karabasanı bastırdı mı, hepsinin dili tutulur. Yok, referandum olur da, bizim yolumuzun ne kadar zor olduğu anlaşılırsa, SHP'nen başındakiler de kendilerini kurtarır. Ama ne kadar? İşte orasına, rufailer karışacaktır...

—Sen de onlardan biri olduğuna göre, şimdilik açık etmemekte yarar var, diyorsun... Neyleyelim, dostluğumuz buraya kadarmış... Yine de sağol... Sen tabanı hepimizden iyi bilirsin. Herkesle dostluğunu sürdürmeyi de... Biz de epeyce şey öğrendik bu arada... Bir tur da ben atacağım. Gerçekten dediğin gibiyse, sizin dalgalara göre biz de kabarmasını biliriz. Görürsün... -Birden saatine baktı. Bardağı boşalmıştı. Kalktı... Cahit'in gözlerine gülerek baktı; -Madem durum tehlikeli,- dedi keyifle; -Biraz daha tadını çıkaralım şu saltanatın...- Hızla asansöre yürüdü...

★

★ ★

Kabataş'ta şaşkın şaşkın bakınıyordu. Yanıbaşında biten bembeyaz giysili kaptan, yumuşacık dirseğine dokundu;

—Biz bu taraftayız sayın Özkan,- diye Boğaz'ın sularında nazlı nazlı yalpalayan yatı gösterdi. -Şöyle gideceğiz!..

Merdiveni tırmandığında Mahir'i bekler buldu. Sarıldılar!..

—Şu yatla ne zaman dolaşıyoruz önerisini senden beklerdim,- dedi arka tarafa doğru yol gösterirken Mahir. -Zorlamasak, tadına bakmayacaksın.

Kıç güverteye yerleştirilmiş bambu koltuklar, İstanbul'un

bütün şehrayinini kucaklamışcasına rahattı. Onlar görünür gö rünmez ayağa kalkanlar, yüzlerinde içtenliğini vurgulamaya çalıştıkları gülüşlerle diklmişlerdi... Yat demir almış, Marmara'nın çırpıntılı sularına dalmaya hazırlanan bir kuğu gibi ilerliyordu... Cahit, başta Fehmi Bey olmak üzere, İsmail ve Halil Beylerle, Talip Ağa'nın ellerini sıktı... "Necdet Bey de olsaydı," diye geçirdi aklından. "Floş ruayal çekmiş pokerci kadar babalanırdım..." Oturdular... Yat Cankurtaran fenerinin önüne varıvermişti... Boğaz, Haliç,... Kızkulesiyle Galata Kulesi... Köprüler... Camlarda yanıp sönen güneş... Gidip gelen vapurlar, çatanalar, mavnalar, şatlar... Kıyıda köpüren sular... Vızırdayan arabalar... Ve her yeri dolduruveren bir müziğin, bütün homurtuları silip süpüren netliğiyle, gölgesinden sıyırdıkları dev tanker, ağır ağır geride kalıyordu;

—Necdet Bey,- dedi Mahir, -Özür diledi... Mutlaka görüşmek istiyordu. Ama, yurtdışından dönememiş... Burdaysan, yarına yemeğe bekliyor hepimizi...

Cahit, beyninin derinlerinden beliren soru işaretlerinin tamamını, hücrelerinde tutuklayarak gülümsedi. Kamarotun incelikle getirdiği bardağın önüne tutuluvermesine aldırmadı. Vehbi Bey'in uzanmasını bekledi. Çok'un dikkatli gözleri, sevecenlikle ışıladı. Masanın üstüdeki çerezlerin tazeliğiyle kokusu, ağzını sulandırıyordu. Görünümün güzelliğiyle karşılaştırmayı düşünmedi. Bardaklarını tokuştururken, Talip her zamanki ivecenliğiyle;

—İşler kötüye gitmekte ağam,- diye lafa dalıverdi... -Laf anlatmanın mümkünatı yok... İş el değiştirecek bu gidişle... Para çoktan el değiştirdi... Herifçioğulları, dolarla geliyorlar... Hadi İranlılar, yurt kaçkını demiştik. Getirdikleri altınlarla dolarlar, bizim de işimize yarar... Amma, Arap öyle değil... Demeye kalmadı, İranlı'da, Arapla yarışa girdi... İlkin görmezlendiğimiz iyi olmamış... Esnafı afyona alıştırır gibi paraya alıştırdılar... Tarikata girenin işi hemen düze çıkıyordu... Eh, bizim alacaklar ödendğine göre, avuçlarımızı oğuştur-

duk... Sona biraz daha artırdılar makarnanın suyunu... Yüklenip geldikleri dolarlarla, yan sanayii ele geçirmek üzereler... Kâr ortaklığı dedikleri cin icadını piyasaya salıverdiler. Görünen yüzü az olsa da, tüccarları birleştirince, aklımızı tavana vurduracak boyutlara ulaşmak üzere... Hadi kendi alanlarımıza sokmayacağız. Şimdi de KİT satışı diye tutturulmakta. Bunu biz alamayız... Tüccar ve esnaf hiç yanaşamaz... Bir tek dolar milyonerleri başa çıkar. Suyun başını ele geçirmenin gizli kokusunu almış bulunuyoruz Cahit Bey gardaşım... KİT'ler bizim hem anamız, hem bubamız, hem ağamız... Onları kim ele geçirirse, bizi istediği tavlaya bağlar da, gık diyemeyiz... İlkin, bize de düşer havasındaydık. Amma, yahudi bulaşığı olanla iş tutmuyor yobazlar... Eee, biz nice bir sünnetli olsak da, dünyanın dört bir yanından, dünya gader ortağımız var... Bunların arasında yahudisi de, rumu da ermenisi de vardır, ben nerden bilirim? Arap softası bilmekte... Bildiğinden de, biz boynumuzu eğsek, o burnunu dikiyor... Dolarla rekabetimiz de söz konusu olmayacağından, çareyi aramakta çaresiz kalmak üzereyiz.

Cahit, yüzünde kıvanan bir gülümsemeyle dinliyordu. "Aferin Talip Ağa," diye geçirdi. "Köprülerin altından akan sular, yine gömülerinizi ıslatmaya başladı... Biz bunları Mahir'in yazıhanesinde konuşmuştuk bir güzel. Şimdi her söylediğimiz, zarar olarak bilânçonuza yazılmaya başlanınca, can havliyle yine bize yapışmaktasınız... Hani siz, Avrupa teknolojisiyle, Arabın parasını birleştirip, kârları cebe atacaktınız. Bütün olup bitenin körüğünü işletirken aklınızdaki buydu he mi? Alın öyleyse... Eloğlu, sizi de sürüp atmaya heveslenmekte... Oh canıma deysin, deyivermek kolay. Sermayeyse sermaye... İnsan gücü nasılsa kiralık. Ha sana çalışmış, ha Araba, Farsa... İş burda tutuluyorsa, kapılarında sürüneceğine memleketinde sömürülür... Sizin yerinize başkası kullansın. Nasılsa, öyle ya da böyle para Türkiye'nin defterine yazılmakta... Ne var ki, paçanız tutuştuğunda, yangını her bir yana sıçra-

tırsınız. Bakalım, nereye varacak bu türkü?"

—Üstelik,- dedi Mahir, -Sadece KİT'lerle yetinmek gibi bir havaları da yok... Silâh endüstrisine el atmak istiyorlar bu yolla... Teknoloji transferini bize yaptıracaklar. Yan endüstriyi nerdeyse parselledikleri için, işleri zor sayılmaz. Biz, Batı sermayesini bunların karşısına dikelim diyoruz. Avrupa Topluluğu projesi bunun ürünü. Pazar büyük... Kâr olağanüstü. Ne var ki, Avrupa ve Amerika, petrodoları stabilize tutmak istediğinden, bunlardan çekiniyor... Bir ara kendi ülkelerindeki sanayi elden gidiyordu... Ne kadarı bunların elinde daha tam bilinmiyor... Bir de Türkiye'de ortak olmak ister mi? Ayrıca İran'ı devirme planı da suya düştü... İpler bütünüyle mollaların eline geçti... Savaşı hemen bitirebileceği gibi, yıllarca da götürebileceğini biliyorlar. Bilince, bununbize yansımalarından çekiniyorlar. ANAP'ın yapısı hepsini korkutuyor... Ele geçirdikleri pazar payı da, hesaba katılınca, ya teokratik bir iktidar gelir Türkiye'ye, diyorlar... Ya da tam bir komünizm... O yüzden ikna gücümüzü yitirmek üzereyiz. Yatırım yaptırtamıyoruz. Güvence de veremiyoruz. Çünkü, alternatifi bunlarsa, çekincelirende haklılar. Değilse, alternatif çıkarmaya koşuluyuz... Sen, durumu hepimizden iyi değerlendirirsin... Önce bir konuşalım da, yapacaklarımız açıklık kazansın istedik.

—Rahmetli İnönü, çare tükenmez, derdi sık sık...- Dedi Cahit. -Demokrasi varsa, alternatifsizlik yoktur. Benim gördüğüm kadarıyla, iniş herkesin kendi oyu ölçeğine doğru... Turgut Beyin de fazla alternatifi kalmadı... Her seçimde, biraz daha gerileyen bir iktidar, bırakıp gitmekle, daha büyüğünü kapmak arasında bocalamaya zorunlu... Bizimki böyle yaptı... Yeterince gücü bulamayınca, devleti ele geçirmeye kalkıştı. Kıçüstü gittik. Şimdi Turgut Bey'in de seçeneği bu... Başladığını bitirmesi başka türlü olanaksız. Üstelik bu kez tabanını da güçledirmiş gibi görünüyor... Sizin ve Batı'nın karşısına Arap-İran sermayesini koyma gibi bir şansı ellerinde tuttuğuna inansa yeri. Öyle olunca da, azbiraz cesareti varsa,

Papandreu'nun yaptıklarını yapmasın yazılı değil...

—Referandum'un altında yatan bu mu?- Dedi birden Vehbi Bey. -Biz, senin, başka düşündüğünü duymuştuk. Evren Paşa'ya, referandumu istersen, kendini tutsak edersin. Ondan sonrasında, Meclis'in Cumhurbaşkanı seçmesi mümkün olmaz, demişsin...

—Dedim!- Diye güldü Cahit. Birinci ağızların, birinci ağızlardan aktarılanlarla söyleşmesi daha bir tatlı oluyordu. -Doğrusu da budur. Madem, eskilerin yasağını halka götürüyorsun, yeninin gücünü de halktan almaya koşulusun. Anlamadın mı, değişen bir Meclis, senin bütün havanı balon gibi söndürüverir... Bunları da söyledim apaçık. Üstelik, erken seçimlerin daha referandum akşamı gündeme geleceğini... Bunun çok tartışma çıkaracağını... Hepinizin umutlarınızı Ecevit'in barajı aşamamasına bağlayacağınızı. Salt bunu sağlamak için de, akıl almaz yöntemlere koşulacağınızı... Çünkü, barajı aşar gelirse, sadece SHP'nin işini bitirmekle kalmayacağını belirttim... Bir kez eskiler, referandumdan sonra, seçimlerde de yarıyı aşacak güce erişirlerse, ortalığın nasıl şenleneceğini bir düşünür müsünüz? SHP sizin stepneniz. Özal'a seçenek yapabilirseniz, yırtarsınız. Biz de, eskiye rağbet olsa, bit pazarına nur yağar der çıkarız. Ama, beceremezseniz, rağmet eskiye olur... O zaman, İranlıyla, Arabın ettiği hiç kalır yanında size edilebileceklerin... Kendini kollayamayan, eskilerin şamarına boyun uzattı mı, seyrine doyum olmaz...

—Yahu gardaşım,- dedi kaygıyla Talip Ağa... -Sen ne biçim bir adamsın? Bizim yüreğimiz yanmakta. Şu tehlikeyi atlatalım diye, oturup gonuşmak istiyoruz. Sen bir ardındakini getirip önümüze dayayıveriyorsun... Hele birinciyi çözelim. Sonrakinin de hakkından geliriz...

—Bizimle anlaşarak he mi? Haklısın Ağam... Hem kasalarınızdan, hem kafalarınızdan hem de yüreklerinizden sıkışmaktasınız öyle ya... Sizin pazarınıza arabı çorabıyla müslüman kardeşlerimiz çöreklenmek üzere.. Ortaklarınız, kötüsü gelende paramız batacak diye büyük yatırımlardan kaçınmak-

ta. Büyüğüne girmeyen, tutsaklığa razı... Taban, gittikçe öfkeleniyor. Eh, Allah'ın izniyle biz de bunu soğuk ayranla geçiştirmeye niyetli değiliz. Yarın bir yerinden patlak verir de, tepenize binersek, bizim de desteğimiz hazır sayılır...

—olamaz,- dedi Halil Bey. -Beyefendi hiç böyle düşünmüyor... O'nun dediği, Batı, kestaneyi bize toplatmaya alışmıştır. Baktı, cin tayfası fazla üşüşmekte, askeri hörletir. Ama bu kez asker de, kime hörleyecek. Kendisi varmış oturmuş... Öyle olanda, biraz gümbürtü koparır. Ürkeni can derdine düşerse, kuyu kazanın kuyuya düşmesi sağlanır... Benim görüşüm de bu... Biraz gürültü koparılınca, çalkantı yeni yeni gelişmeler meydana getirir..

—Olabilir,- diye atıldı Cahit. -Siz çalkantılardan medet umun. Benim bir tek düşüncem var... Seçimsiz olmamalı... Önümüzde yerel seçimler var... Referandum'da, yarı yarıya geldik... Özal korkusu sizi, Ecevit korkusu SHP'yi yeniden birleştirdi. Sonra!.. 1983'te, yeniler yüzde doksan oy aldılar... Özal'ın ANAP'ı, Calp'in Halkçı Partisi, Sunalp'in MDP'si, yeniydi... Liderleri, kadroları, örgütleriyle... Dört yıl içinde, yenilerin aldığı oy yüzde doksandan, yüzde altmışa düşüverdi. Bir yüzde onbir daha gitti mi, ne siz tutabilirsiniz yeni-

Ne ordu tutabilir... Ne de Batı. Süleyman Bey bunu bilmez mi? Bilmiyorsa da öğrenir yakında... Daha bu durum yeni bir seçimle ortaya çıkmadan, kimse parmağını kıpırdatamaz bildiğim... Üstelik, Özal, seçim lafını ağzından düşürmemeye koşulu... Düşürdü mü, diktaya gidiyor kaygısı, sizin ürküntünüzle birleşiverir. İşte o zaman asker gelir ki, ardından ne çıkar kimse bilemez...

—Bir dakika,- diye atıldı İsmail Bey! -Ardından ne çıkar dediğiniz, ne anlama geliyor?

—Açık,- dedi Cahit. -Besbelli... Diyelim asker geldi. Avrupa Topluluğuna başvurun n'olacak? Hemen duracak... Durduğunda, arapla iranlı da duracak mı? Yoksa bütün dolarlarıyla sizin altınızı oymayı daha da bir mi hızlandıracak? Asker neylesin? Yeniden Amerika'ya yanaşsa, İran ve Sovyetler'le

burun buruna... Avrupa'dan tersyüz edilmiş... Arap elinde para beklemekte... Zaten, dediğiniz gibi olur da KİT'lerde pay sahibi haline gelirlerse, altyapı hazır. Batı'ya nanik, İslâm'ın fetih kılıcı ya da açığı paralı askeri... Ee, siz n'apacaksınız? Yahudi ortaklarınızla, teker meker gideceksiniz yızılı mı? Hepimiz, aynı boyunduruğa koşulduk bana kalırsa Özal oyununu iyi oynadı. Asker de gelse, çaresiz... Geriye siznle biz kalıyoruz. Adamlarınıza sıkı diskur geçin... Onlar feryadı bassınlar... Yerel seçimlerde, biz elimizden geleni yapalım. Evli evine, köylü köyüne diyebilir de, Özal'ı, yüzde otuzun altına düşürebilirsek, belki gurubunu ortasından çatlatır, gerisini elbirliğiyle düzene sokarız... Olmazsa, solu önlemek adına bütün ağırlığınızı SHP'ye kaydıracaksınız. Eliniz mahkûm... ne demekte onlar? Satılan KİT'leri, satış bedelinden geri alacağız. Arabı ürkütebilirlerse, kazanılan zamanda, ya biz çıkarız sandıktan, ya kendileri...

—Yani,- dedi yeniden Talip. -Bir restorasyon şart diyorsun!..

—Dediydim de, dinletemediydim,- dedi alayla Cahit. -Gözünüz kararmıştı. Elbirliğiyle Özal diye tutturmuştunuz. Şimdi uyandınız. Bu da bir şeydir demeye zorunluyum. Çünkü siz, Amerikalıların, asıl ortaklarının Araplar olduğunu gözardı ettiniz. Öğreniyorsunuz. Ama, bağlının öğrenmesi. Daha doğrusu, yahudisi, ermenisi, rumu masonuyla, mollardan şeytana sığınacak kadar nefret eden ağalarınızın dürtüklemesiyle... Biraz daha bağımsız düşünebilseniz!..

—Azarlasan da hakkın var,- dedi Mahir, ötekilerin burukluklarına aldırmadan. -Az nefes tüketmedin. Şimdi, bu ürküntüyü körüklersek, siz ya da SHP üstesinden gelebilir misiniz?

—Ecevit'i neyleyeceksiniz? sosyalistleri nereye koyuyorsunuz? Yakındır onların sesi de duyulmaya başlar. Başladı bile... Seçimlerin arefesinde yeniden taşınma kararı aldılar. Bir parti yolda... Arı gibi çalışıyorlar... Biz böyle dağılıp düzülmekteyken, araya bir de onlar girerse, işiniz iyice zorlaşır, bilmiş olun...

—Hadi canım,- dedi gülerek Halil. -Daha onların darası dirhem tutmaz...

—Nedenmiş?- Sorusuyla birlikte teker teker süzdü Cahit. -Ecevit'e yaptığınızı, sosyalistlere nasıl yapacaksınız? Onlar bastırılmaya alışık... Fazla üstlerine giderseniz, SHP'yi yedeklerler... Bu kez elinizde Ecevit kozu da yok... Papaz pilâvı bir kez yenir, denilmiştir. Üstelik, biz eskisi kadar hevesli değiliz. Geriye ne kalıyor. Yine asker... Askeri çağıramazsınız, kendi keselerinize dokunacak... Biraz dayak yemeye varız dediler mi, tersine durun etmeyin de, size de bir yer açalım diyecek olan sizsiniz. Çünkü, bunca varvaraya karşın, hep dayak yiyen onlar. Yörük halıyı döverek paklar, bilir misiniz? Bilirsiniz... Sizin süpürge reklamları öyle diyor... Öyleyse içimizde temiz kalan, bir onlar...

—Bunca dolandırmada, yine bir şeyler dedin ama, ben kaçırdım,- dedi İsmail...

—Yakaladın İsmail bey,- diye güldü Cahit. -Hem de konut sektörünü kucakladığın gibi... Yanisi şu... Bu kez, kendi pisliğini temizlemek zorunda kalan sizsiniz... Zaten Halil Beyimizle, Talip Ağamız işçinin önüne düşme hevesini nerden alıyorlar... Azbiraz SHP'nin Türkiye demokrasisini Avrupa topluluğuna ihale etmek enayiliğiyle, seçkinci ürkekliğini örselemekse, çoğu sosyalistlerin ayranını kabartmak iştahından değil mi? Yalnız, Özal'a dikkat edin... Siz sokurdandığınızda, o da kredi faizlerini gününden geçerli artırıverirse, fireniz düşündüğünüzden çok fazla olur. O zaman da, gidenlerin yerini, iran-arap parasına dayananlar dolduruverir, benden hatırlatması...

—Bu adam bize düşman mı?- Diye sormadan edemedi Fehmi Çok...

—Bilmem,- dedi hemen Cahit. -Ama siz, yeni bir arayışa girdiğinize göre, o'nun da elinden geleni yapması haktır... Geçmişten ders almış. Hepinizin, hepimizin karşısında yeni bir güç oluşturma peşinde. Becerebilirse, gözlerini istediği yere dikebilir. Beceremezse, sizin uyanıklığınıza, bizim çalışmamı-

za, kendisinin acelesine kurban gidecektir. O da, bizim kadar pay sahibi yani...

—Ne biçim bir beyin,- diye homurdandı İsmail Bey!.. Sonra gözlerinin içine baktı Cahit'in... Dudaklarını büzdü. Gözlerini kamaşmışcasına kırpıştırdı. -Senin bir tarafın yok mu Allah aşkına,- demekten kendini alamadı.

—Var!. Olmaz olur mu? Türkiye!..

Ötekilerin kahkalarına katıldı hemen ardından. Bardağını kaldırdı.

★

★ ★

Yaver, boş odanın kapısından içeri saldıktan sonra çekiliverdi. Öyle ayakta dikilip kalınca, ilerledi. Duvarlardaki tablolar her zaman ilgisini çekerdi. Pencereye yaklaştığında durakladı. Çallı'nın tablosunu görememişti. Bakanırken yan kapı açıldı. Paşa, yüzündeki arayışı görür görmez parmağını karşı duvara çevirdi;

—Çok dikkatlisin,- dedi ardından. -Yerlerini değiştirdim. O, ışığı karşıdan, bu, yandan alınca, daha etkileyici gibi geldi... N'aparsın? Oyalanmak için arandığımda, elime bunlar geliyor...

—Bıkkınlığa mı işaret ediyorsunuz efendim,- dedi içtenlikle, -sıkkınlığa mı?

—Her ikisi de Cahit!.. Yetti artık... Bir düzenleme yaptık. Şimdiye kadar, kendimize de, dışarıya da verdiğimiz sözü yerine getirdik. Bundan sonrasında oynamak isteyen, kendi çelik çomağıyla oynasın, diyorum.

—Aman ne kadar iyi... Sonunda sizi de buraya getirebildikse, aferin bize. Desenize, restorasyonun son noktasını koymaya koşuyoruz. İyi de, bu konjonktürün dengesini kim kuracak? Şimdiye kadar sıkışanın başvurduğu bir denge vardı. Sonrasında, n'olacak?

—Benden paso,- dedi Paşa!.. -Yaşım yetmiş, işim bitmiş. Devletin bana verdiği bütün görevleri yerine getirdim. Sanı-

rım yüzümün akıyla da bitirdim. Ötesinde, sizin kartlarınız var. Oynamak istemiyorum.

—Rahmetli İsmet Paşa bir gün yakınıyordu. Herşeyi düzeltip teslim ediyorum. Bozuyorlar... Sonra düzeltmeye yeniden çağırıyorlar. Zor zamanın insanı olmaktan bıktım, diye... Çağırdıklarında gitmeyiverin, demiş bulundum Paşam... Hiç unutmuyorum... Gözleri faltaşı gibi açılmıştı. "Sicilime görevden kaçtığım yazılmadı," demişti hemen. "Bildiğim ölünür, kaçılmaz!.." Sonra, Clausewitz'i okurken ayırımına vardım. " Askerin saflığı, teğmenliğine kadardır," diyordu. "Görevi alır... Ve ölür. Doğrusunu da, yanlışını da yaşamıyla kanıtlar yani."

—Sana çay yasak!..- Dedi hemen Paşa!.. -Şuna bakın... Azbiraz zora koştuk. Azbiraz yokuşa sürdük... Aştı ya, hemen bizi teğmenliğe tenzil-i rütbe eylemekte... Biz oraları geçtik Cahit.- dedi ardından gülerek... -Belki İsmet Paşa, son teğmenimizdi. Üstelik öyle kalması için bütün rütbeleri de gerişinde bırakmıştı. Biz Paşayız kardeşim...

—Haklısınız!..- Dedi yumuşacık Cahit. -Belki de onlar, öyle oldukları için devrim yapabildiler...

Paşa yeniden irkiliyordu ki, kapı usullacık açıldı. Sanki bulutların üstünde yürüyormuşcasına ilerleyen yaver, ardı sıra gelen askerin elindeki tepsi, masanın üstüne konuluncaya dikildi. Kristal bardaklarda buğulanan çayla, kahvaltı tepsisini dolduran yiyecekler, Cahit'in yalanmasına neden olurken de, aynı sessizlikle çıktı. Cahit, Paşa'nın gözlerine bakmadan çayına bir şeker attı. Karıştırdı. Sakarinin erimesine dalan Paşa'yı bekledi. Buğulanan bardağını, yasağını aşmanın kıvancıyla dudaklarına götürdü.

—Darbeciliğimizi bize söyletmek ister gibisin,- demesiyle bardağı bırakıverdiğin gören Paşa, sevecenlikle sürdürdü; -Söyletsen de önemli değil. Artık, sonuna getirdik. Ve siyaseti senin gibi teğmenlere bırakarak, izzet-ü ikbâl ile emekliliğimizi yaşamaya karar verdik.

—Bu da paşalık,- dedi yeniden Cahit. -İyi!.. Siyaseti siyasetçiye bırakmak, en doğrusu. Ne var ki, siz son beş yıldır askercilik mi oynuyordunuz? Yoksa siyaset mi? Askerlikse, bizi dağlara taşlara sürerek, yereldi, araydı referandum, genel seçimdi diye koşturmak neyin nesi? Azbiraz dert yanmaya kalkışsak babalanıp kükremek n'oluyor? Bundan da öte acemi politikacının gün kurtarmak hesabıyla yaptığı seçim yasasını onaylamak var... Hadi Özal üçte birle iktidar olunmayacağını, bilmiyor, diyelim. Peki siz... Kaç yılın baharın yoğurdunu yemiş insan olarak, seçim kapmanın, güç olmaya yetmediğini bilmiyor musunuz? Bildiğinizden hükümetin hazırlayıp getirdiği kanunlara bastınız onayı... Kendi ayaklarıyla kapanınıza gelmişlerdi... Anayasa Mahkemesi kararlarına karşın, üçte bir oyla, üçte iki çoğunluğu kapıvermesine olanak tanıdık... Güçsüzle halleşmey daha kolay saymasaydınız, Meclis'in kompozisyonu böyle mi olurdu? Sadece kontenjan oyununu bozsaydınız, nerdeyse hepimiz denkleşirdik. O zaman, ikinin bire karşı uzlaşması çok kolay olurdu. Ve bu uzlaşma, karşınıza aday çıkarma olanağı sağlardı değil mi?

—Referandum öncesi söylemiştin,- dedi Paşa. -Kendini bağlıyorsun. Oysa, benim bağladığım falan yoktu. Oyu alıp gelen istediğini yapsın, dedim...

—Hiç bir insan, üçte bir oyla buraya oturabilir mi efendim?- Dedi Cahit, hiç sakınmadan. -Elbette kendinizi bağladınız. Neresinden alınırsa alınsın, oy üçe bölündü. Hahgi parti aday gösterirse alacağı üçte bir... Hepsinin paçası sıkıştığında koştuğu adam kim? Hepsnden fazla oy almış olan... Siz, seçmenin yarısından fazlasını temsil etmeyen birinin gelip buralarda eğlenebileceğini sanmakta mısınız? Vekâlet Başka... Bizim Çağlayangil'imiz bunu da yaptı bir güzel... Sonra da anılarını anlatıyor... Şuna dedim de, bunu yapamadım da, diye... Eee, bu koltuklar dedim, yapamadım yerleri mi? Yoksa, ağızdan çıkana uyulması gereken makamlar mı? Üçte birle yapılacak olanla, yarıdan çokla yapılacağın ayırımı da budur işte... İsterseniz Meclis'in tamamı arkanızda olsun. O tamam,

üçte bir ise, burası dedim, yapamadım yeri olmaya koşulu... O yüzden, kendinizi de bağladınız, bizi de bağladınız bir güzel. Bundan sonrasında yapılacak iş, yeniden halka gitmekten başka birşey olamaz... Gidende, sandıktan kim çıkar? Her halde, bizim üçte birler diyemeyiz. Geriye kim kalıyor? Hepimizi birleştirebilecek biri... Bazılarının umudu Üruğ Paşa'daydı.. Dışlanıverince eteğinize düşmesin olur mu? Geriye ne kalıyor?. Kim daha doğrusu.

—Beni mi suçluyorsun? Yasaların gereği yerine getirilmiştir.

—Evet!.. Yeni bir düğüm daha atılmıştır bence... Genelkurmay, gösterdiği adayı toplumun çoğunluğuna seçtirebilir mi? Daha doğrusu bu koşulla aday göstereblir mi? İşte ektiğiniz tohumun meyvesi Paşam!... Şimdilik bir tek aday var yüzde ellinin üstüne... Siz!.. Bırakır giderseniz, biz eteğinize asılır, nereye? Deriz halkla birlikte... Sonra!..

—Geçen gün bazı patronlarla konuşuyordum,- dedi gülerek Paşa. -Bu ne biçim bir adam, diyorlar... Bilgisi derya gibi... İnancı dağlar kadar. Gücünü hiç bir ihtiras sarsamıyor... Azıcık yakın olursa ortalığı öyle bir karıştırırdı ki, hiç kimse üstesinden gelemez.

—Sağolun Paşam,- dedi çayını bitirirken. Yaver sanki yudumlarını saymıştı. Bardaklarını tabaklarına koymadan, çaylar tazelendi. -Onlar yine öyle bilsinler. Siz de hiç bir şey açık etmeyin... Ve böyle sürdürün etkinliğinizi... Bir kez daha ve yine halkın oylarıyla gidin bakalım...

—Hele hele,- dedi Paşa. -Yediğin şamar yetmedi mi? Önünde bekleyip duranları neyleyeceksin?

—Ben hiç bir şey eylemeyeceğim Paşam,- dedi gülerek... İşi oluruna bırakacağım. Allah Özal'la sizden razı olsun. Erken seçimle, siz halleylediniz. 89'a boyları yetmez. 96'ya nefesleri... Böylelikle, önümdekiler de beklemekten sıkılıp, sizin gibi düşünmeye başlarlarsa, hepsine birer madalya takmak zor mu?

—Breh!- Dedi birden Paşa!.. -Teğmenlik buna derim. Derim de, benim sayım suyum yok arkadaşım... Kendi işini ken-

din görmeye koşulusun... Yıllardır herkese oynadığın oyunu, bir de bana yutturmaya kalkma... Gayrı İsmet Paşa yok... Demirel de, Ecevit de benim gibi zamanlarını doldurmakta. Sen meydana salınmak istiyorsan, kendi kuşağının kurtlarıyla boğuşmaya hazır ol... Birimizin gölgesinde iş tutmaya değil. Anladın mı?

—Bunu anlayalı çok oldu Paşam. Çoktan beridir de, kimsenin gölgesinde değilim, şükürler olsun... Benim aklımdan geçen, meydana çıkılacaksa, sayenizde köçeklik eylenmeli... Yoksa, kendi kuşağımın kurtlarının dişlerini dökerim Allah'ın izniyle...

—Dur hele,- dedi birden Paşa. -Sen neler kurmaktasın? Herife bak yahu... Biz salınınca, nasılsa ötekiler ayrık duracak... Beyimiz de, bütün bu gümbürtü içinde, özveride bulunuyormuşcasına aday olacak. Yitirecek... Kesin!.. Hesabını yapmıştır. Ama, gelecek seçimde, hiç kimse de karşısına çıkamayacak... Mitterand'ın de Gaulle'e yaptığını, beyimiz de bize yapacak öyle mi? Yağma yok!..

—Mitterand ne yaptı ki?- Dedi yumuşacık. -Ülkesine kötülük mü? Gisgard'a karşı da yitirdi. Şimdi, ikinciye hazırlanmakta... İki dönem burda olabilmek, ülkeye zarar getirirse, başka düşünürdüm... İki partinin tek aday göstermesini sağlasam!..

—Tedbiri önceden alınmaz mı?

—Her tedbirin, kör yanı vardır, bilirsiniz Paşam... Bir züttürük çıkar, deliverir... Biz partiyiz... Parti olan biriyle elleştik mi, adayı yine gösterir, başkasını seçiveririz. Bu bizim için çoçuk oyuncağı.

—Oh oh!.. Ne dedik az önce, biz teğmenliği geride bıraktık. Beyimizin zamana ihtiyacı var... Maşaya yani... Gelmiş, koskoca Paşa'yı şıngırdatmakta he mi? Yağma yok arkadaş... Kendin çalar, kendin oynarsın. Benden bu kadar... Üstelik bir daha tehdide falan da kalkışma... Herkes yapacağını yapsın!..

—İşe yaradı,- dedi aldığı geniş yudumun keyfiyle yutkunarak; -Tehdit işe yaradı. Demek ki paşalar da yola gelirmiş...

Kötülüğü kimse istememekteyse iyiliği yakalamak zor değildir...

—Bırak felsefeyi,- dedi Paşa. -Beni kandırdığını da sanma...

—Mümkün mü? Biz olsa olsa Meclis'te birkaç kişiyi, bölgemizde de bir milletvekili çıkaracak kadar adamı kandırabiliriz.' Koskoca Paşamıza neyleriz?

—Bir de alay etmez mi?- Derken giren Yaver'e baktı sevecenlikle; -Beyefendiye çay vermeyin,- dedi. -Kibarlığından reddedemez!..

Yaver emri yerine getirdi. Dolu bardağı geri gönderirken, Cahit'in gözlerinde beliren hüznü görmezlendi... Onlar çıkar çıkmaz;

—Cezamız bu olsun,- dedi sevinçle Cahit. Paşa'nın içindeki tohumu canlandırdığını biliyordu... Kalktı. -Ben de izninizi rica edeyim, kimbilir, sizi ne kadar geciktirdim...

Paşa birden saate baktı... Yerinde doğruldu;

—Şaşmaz,- dedi, derin bir yalnızlığın burukluğuyla; -Kulağına fısılamışlardır. İki dakika sonra bir sefir kabul edeceğim...

KİLİTTAŞI, 1946'dan başlayarak, 1996'ya uzanan siyasal oluşum ve çalkantıların romanıdır.

Demokrat Parti'nin kuruluşuyla birlikte politikaya ilgi duymaya başlayan lise öğrencisi Cahit eğitimi, eğilimi, olayların gelişmesindeki tutum ve davranışlarıyla, kendini politik çalkantıların içinde bulur...

İlçe düzeyinden başlayan politik yaşam darbeler-karşı darbeler, fırsatlar ve olanaklar gel-gitlerinde, Türkiye siyasal kubbesinin kilittaşı haline gelir!..

1946'dan 1996'ya uzanan uzun, yorucu düşündüren, incelemesi gereken evreler içinde, dürüst ve demokrat kalmak isteyen bir politikacının yaşamını izlerken, demokrasi ve darbeler tarihimize damgasını vuran kişi, kurum ve kuruluşları da tanımak, incelemek ve değerlendirmek olasılığı doğacaktır...

Kilittaşı, aynı zamanda Erol Toy romanlarının birbiriyle bağlantısını sağlamak özelliği de taşımaktadır...

Okurken, hem dünden yarına politik yapımız üzerine düşünmek, hem de öteki romanlarla bir toplum coğrafyası denemesini izlemek olasılığı bulacağınızı umarız.